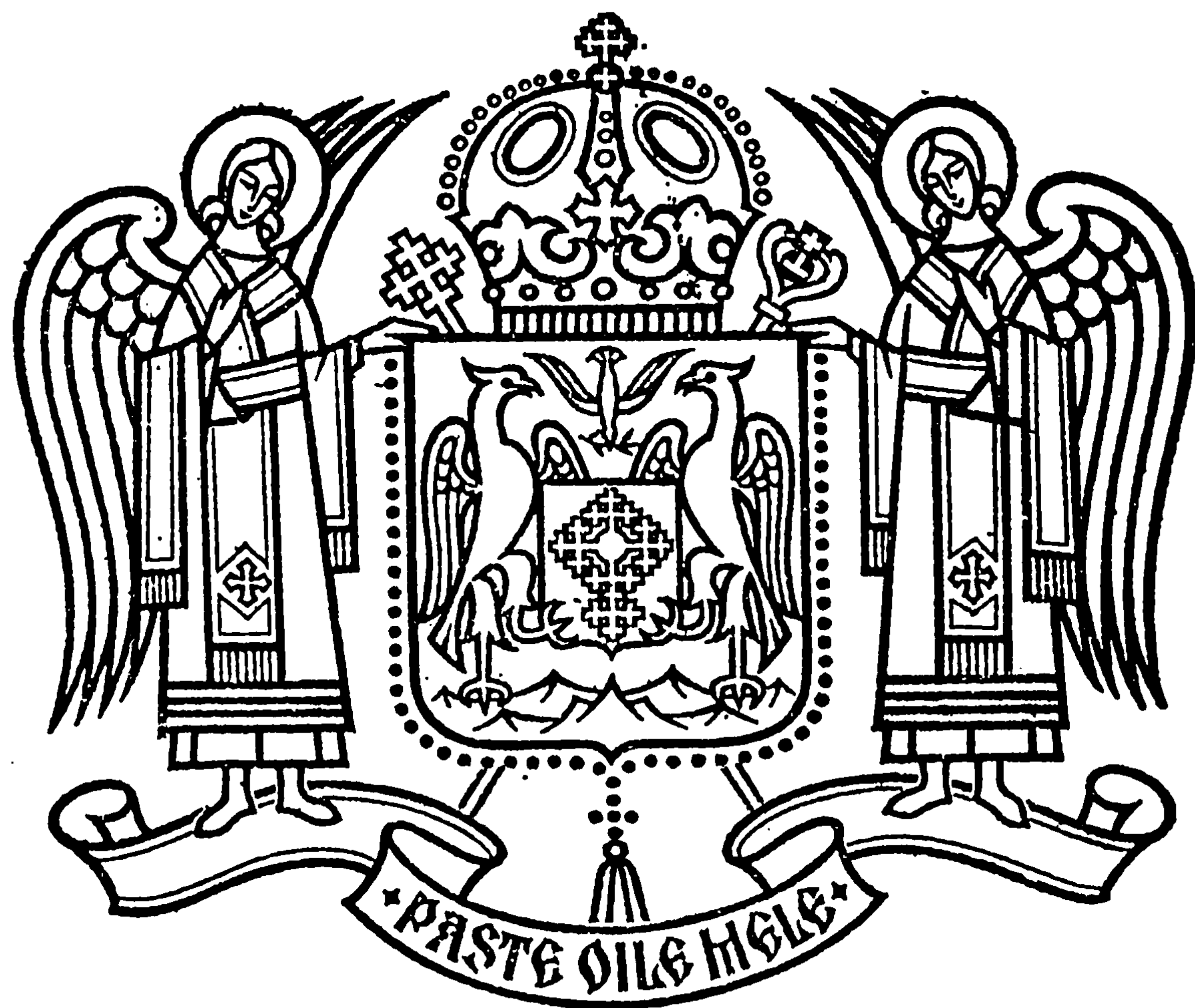

P-4

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL XCIII Nr. — 7-8 — IULIE - AUGUST 1975

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL XCIII - Nr. 7-8, IULIE - AUGUST 1975
BUCUREȘTI

COMITETUL DE REDACȚIE :

Președinte : *Prea Fericitul Părinte JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.*

Membri : *P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL, episcopul-vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor ; P. S. ADRIAN BOTOȘĂNEANUL, episcopul-vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Iașilor ; P. S. EMILIAN RĂȘINĂREANUL, episcopul-vicar al Sfintei Arhiepiscopii de Alba Iulia și Sibiu ; P. S. NESTOR SEVERINEANUL, episcopul-vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei ; P. Cuv. Arhim. TIMOTEI SEVICIU, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Timișoarei și Caransebeșului.*

Redactor responsabil : *P. C. Pr. IOAN GAGIU, directorul Administrației Patriarhale.*

COLABORATORI

Inalt Prea Sfinții Mitropoliți, Prea Sfinții Episcopi ; Profesorii Institutelor teologice, ai Seminariilor teologice și ai Școlilor de cântăreți bisericești ; Prea Cucernicii Consilieri administrativi patriarhali și eparhiali, protopopii, preoții, candidații la titlul de doctor în teologie ș. a.

C U P R I N S U L

	Pag.
A XXXI-a Aniversare a Eliberării României	805

TELEGRAME OFICIALE

Telegrama Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian trimisă Sanctității Sale Dimitrios, Patriarhul Constantinopolului, cu ocazia aniversării întronizării sale	812
Telegrama trimisă de Prea Fericitul Patriarh Justinian Sanctității Sale Pimen, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, cu ocazia zilei Sale de naștere	813
Telegrama trimisă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, Prea Fericirii Sale Gherman, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Sîrbe, cu ocazia aniversării întronizării Sale	813
Telegrama Prea Fericitului Patriarh Justinian trimisă Prea Fericirii Sale Maxim, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare, cu prilejul aniversării întronizării Sale	814
Telegrama trimisă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian Înalt Prea Sfințitului Makarios, Arhiepiscopul Ciprului, cu ocazia zilei Sale de naștere	815
Schimb de telegrame între Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Întâistătorii de Biserici Romano-Catolice	816
Telegrama de felicitare trimisă de Prea Fericitul Patriarh Justinian Eminenței Sale Dr. Mozes Rosen, Șef-rabinul Cultului mozaic din R. S. România, cu prilejul zilei Sale de naștere	818

VIAȚA BISERICESCĂ

Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian făcută Bisericii Ortodoxe Ruse	819
Sărbătorirea zilei numelui Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian	844
Pastorul Dr. Philip Potter, Secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, în România	851
Vizita Domnului Gerald Ford, Președintele Statelor Unite ale Americii la Mînăstirea Sinaia	860
Încheierea anului școlar 1974—1975 la Școlile de cîntăreți bisericești și Seminariile teologice din Patriarhia Română	863
Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în întruniri intercreștine:	
— Întîlniri interconfesionale peste hotare: Prima întrunire a Comisiei teologice mixte pentru dialogul oficial dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Veche-Catolică;	870
— Contacte ecumeniste locale: Vizita făcută în țara noastră de către un grup de teologi greci din Atena	873
Cronică	874
Din activitatea Comunităților ortodoxe române de peste hotare	876
Din viața Bisericilor ortodoxe surori	879

INSEMĂNĂRI DIN VIAȚA PATRIEI

Conferința europeană de la Helsinki — Semnarea «Actului final»	881
Evenimente și fapte deosebite (iulie—august)	886
Civilizația lumii și pămîntul strămoșesc își dezvăluie tainele	892

INDRUMĂRI PASTORALE

<i>Evanghelia păcii trăită în diferite structuri actuale ale lumii</i> , de P. S. Episcop Nestor Severineanu	901
<i>Preoția ortodoxă. Documentare biblică</i> , de Pr. P. Deheleanu	912
<i>Ideea de slujire a aproapelui în cultul divin ortodox</i> , de Doctorand I. Năstase	923

ANIVERSĂRI—COMEMORĂRI

<i>Preotul Paul Mihail la 70 de ani</i>	932
---	-----

DIN TRECUTUL BISERICII NOASTRE

<i>Un locaș de cult ortodox la temelia bisericii din Cetatea Prejmer</i> , de Diac. P. I. David	935
<i>Un preot transilvănean în Dobrogea înainte de 1877 — Ioan Verzea</i> , de T. Mateescu	940
<i>Din corespondența mitropolitului Iosif Naniescu al Moldovei (1875—1902)</i> , de T. G. Bulat	944
<i>Heraldica bisericească în țările române</i> , de Dan Cernovodeanu	962

DOCUMENTARE

<i>«Cetatea Helis». Contribuții la istoria orașului București</i> , de C. Bogdan	969
<i>Nerses IV Șnorhali (1102—1173) patriarhul-poet și catolicos al armenilor, exemplu de ecumenist al vremii sale</i> , de Lect. Mihai Rădulescu	972

RECENZII

<i>Considerații pe marginea unui volum de artă armeană: Crucile memoriale armene</i> , Ecimiadzin, 1973, de Pr. Prof. Ene Branîște	986
<i>G. Mihăilă, Dicționar al limbii române vechi</i> , București, 1974, de Pr. Prof. Ion Ionescu	992
<i>D. G. Kiriac, Pagini de corespondență</i> , Ediție îngrijită de Titus Moiescu, București, 1974, de Diac. N. Moldoveanu	999
<i>Revista revistelor mitropolitane</i>	1002

PARTEA OFICIALĂ

<i>Lucrările Sfântului Sinod din sesiunea de lucru, 26 august 1975</i>	1010
--	------

ANEXE

<i>Ghid bibliografic pe teme și probleme din publicațiile revistelor bisericești patriarhale (Completare)</i> de Pr. Alex.-Armand Munteanu XCIX—CXXXI	
<i>Cîntări creștine tradiționale: La Praznicul Învierii Domnului, la slujba Tainei Cununiei</i> , de Diac. N. Moldoveanu	

A XXXI-A ANIVERSARE A ELIBERĂRII ROMÂNIEI

Aniversările își au atmosfera lor sărbătorească și semnificația proprie determinate atât de persoana sau evenimentul care le prilejuiesc, cât și de contextul în care au loc acestea. Actul de la 23 August 1944 se înscrie în istoria poporului român ca cel mai mare eveniment al istoriei noastre contemporane care încununează lupta de veacuri a acestui popor de la Mare, Dunăre și de o parte și de alta a Carpaților pentru libertate națională și dreptate socială. Aniversarea, astăzi, a 31 de ani de la insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă își are ineditul și semnificația ei deosebită.

Eliberarea a fost cerută de întreaga țară, fiindcă răspunde unor necesități izvorâte din mersul firesc al istoriei poporului român, și la înfăptuirea ei au participat toate forțele progresiste ale poporului, masele populare și personalități marcante ale vieții culturale și sociale ale vremii. «Insurecția națională armată, subliniază Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, este rodul acțiunii unite a celor mai largi forțe politice naționale, al armatei, al formațiunilor politice, al adeziunii depline la lupta antifascistă a maselor populare. În înfăptuirea acestui act de importanță crucială pentru destinele României, rolul hotărâtor l-au avut clasa muncitoare și avangarda sa revoluționară, Partidul Comunist Român».

Împlinire firească a Eliberării, vasta operă de așezare pe temelii noi a societății și civilizației românești, pe temelii socialiste, este realizată de întreaga obște românească : muncitori, țărani, intelectuali, meșteșugari, în jurul Conducerii noastre de Stat. Sărbătoarea zilei de 23 August 1944 implică în mod necesar evocarea marilor realizări care au schimbat radical configurația social-economică a țării, precum și întregul curs al vieții poporului nostru în toate domeniile de activitate.

Bilanțul acestora pe parcursul celor 31 de ani (1944—1975), este foarte bogat și semnificativ pentru componentele vieții celei noi din țara noastră : trecerea întregii puteri de stat în mâinile maselor muncitoare și ale aliaților lor ; înfăptuirea marelui ideal al lichidării pentru totdeauna a exploatării omului de către om ; făurirea economiei unitare și victoria definitivă a principiilor vieții celei noi, socialiste, la orașe și la sate ; progresele grandioase în dezvoltarea industrială a țării și modernizarea agriculturii în pas cu cuceririle tehnicii și tehnologiei actuale ; schimbările înnoitoare în structura socială ; realizarea deplinei egalități în drepturi și cimentarea frăției dintre toți cetățenii Patriei noastre fără deosebire de naționalitate, sex sau credință religioasă, care au făcut posibilă manifestarea deplină a energiilor și capacităților crea-

toare ale întregului nostru popor ; dinamica mereu ascendentă a condițiilor materiale și culturale de viață ale poporului ; procesul de înnoire și dezvoltare continuă și multilaterală a națiunii române socialiste.

Cultura românească, știința și tehnologia, literatura, arta și învățământul de toate gradele și profilurile au înregistrat, cu fiecare an, realizări din ce în ce mai importante nu numai ca număr ci mai ales sub raportul calității. Așezările umane ridicate în cele trei decenii de viață nouă, în pas cu cerințele omului de astăzi, modernizarea orașelor, sistematizarea și urbanizarea satelor odată cu obiectivele industriale noi, masive, complexe și numeroase au schimbat fața țării. A apărut și o nouă atitudine a omului față de muncă și față de societate în general ; o grijă sporită a Statului pentru consolidarea vieții de familie și pentru educarea tineretului în spiritul dragostei față de om și față de patria noastră socialistă. Toate acestea au contribuit la sporirea calității vieții poporului nostru și au stimulat ritmul dezvoltării economiei naționale și implicit al ridicării nivelului de viață al tuturor oamenilor din țara noastră.

Dinamica dezvoltării sociale și cultural-spirituale a societății românești actuale este cu adevărat impresionantă dând mărturie bogată despre hărnicia și capacitatea creatoare a poporului român. Aceasta asigură trecerea României din rîndul țărilor în curs de dezvoltare în rîndul țărilor dezvoltate industrial. Tot ce clădim, tot ce făurim slujește omului, bunăstării sale ; întreaga activitate economică și socială urmărește un unic și suprem țel — propășirea patriei, o viață tot mai prosperă a poporului, ca toți fiii țării să se bucure într-o măsură crescîndă de binefacerile civilizației și culturii actuale.

Pe planul vieții externe, România socialistă s-a dovedit un factor activ în intensificarea relațiilor de cooperare cu toate țările lumii, indiferent de orînduirea lor socială, pe baza respectării principiilor independenței și suveranității naționale, a egalității în drepturi, a avantajului reciproc, a neamestecului în treburile interne și a soluționării conflictelor dintre state pe calea tratativelor fără recurgere la forță sau amenințarea cu forța și cu respectarea inviolabilității frontierelor. Caracterizată prin principialitatea și consecvența pozițiilor adoptate, politica Statului nostru și-a adus contribuția în lupta unită a forțelor iubitoare de pace pentru înlăturarea primejdiei oricărui război în vreo parte a lumii, pentru stingerea focarelor de încordare și de opresiune și a conflictelor, pentru respectarea independenței și suveranității naționale și pentru securitate și o largă cooperare între oameni, popoare și state. Cea mai recentă expresie a prezenței dinamice a României în viața internațională pentru rezolvarea marilor probleme ale contemporaneității o constituie contribuția ei la desfășurarea cu succes a Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa care a întrunit în ultima ei fază pe șefii statelor. Acest aport și-a găsit încununarea în cuvîntarea rostită în fața marelui forum european de către Președintele României, Domnul Nicolae Ceaușescu, care a prezentat Conferinței principiile constructive

ale țării noastre, făcînd totodată și o analiză realistă a cerințelor concrete pentru realizarea efectivă a securității și cooperării în Europa și în lumea întreagă. România consideră că prin semnarea — la cel mai înalt nivel — a Actului final al Conferinței, statele participante și-au luat angajamentul solemn de a asigura continuarea cursului destinderii, de a soluționa toate problemele litigioase dintre state pe calea tratativelor și de a așeza la baza relațiilor lor principiile egalității suverane care să permită tuturor popoarelor afirmarea nestînjinită a aspirațiilor lor de progres social și dezvoltarea economică liberă.

Aprobînd cu unanimă satisfacție documentele Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, poporul nostru consideră că acestea corespund întru totul intereselor sale și ale celorlalte popoare, cauzei securității, cooperării și păcii în Europa și în întreaga lume.

Vizitele și contactele reciproce ale Președintelui Statului nostru cu conducătorii altor state au adus, de asemenea, o contribuție deosebită la statornicirea unor relații noi principiale, între state, care asigură participarea tuturor statelor la rezolvarea problemelor majore ale lumii contemporane și la progresul material și cultural-spiritual al tuturor printr-o cît mai largă cooperare între popoare.

Mărețele realizări ale României socialiste pe plan intern și extern în cei 31 de ani se datoresc înțelepteii noastre conduceri de Stat în frunte cu Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, care a antrenat toate energiile creatoare ale poporului român și a dat expresie aspirațiilor și idealurilor națiunii noastre socialiste în concertul tuturor popoarelor iubitoare de cooperare, dezvoltare și progres.

Biserica Ortodoxă Română trăiește din plin bucuria momentului istoric aniversar, împletindu-și destinele și lucrarea ei cu destinele și aspirațiile poporului cu care împreună s-a născut, a crescut și s-a dezvoltat pe meleagurile noastre străbune, de la Mare, Dunăre și de o parte și de alta a Carpaților. Biserica Ortodoxă Română s-a afirmat de la început în contextul mai larg al Ortodoxiei ecumenice, ca o Biserică a poporului român cu o identitate specifică. Ea a împărțit deopotrivă, cu poporul căruia îi aparține, necazurile zilelor de vitregie și bucuria zilelor frumoase.

În condițiile vitrege ale istoriei, Biserica Ortodoxă Română a păstrat și cultivat în sufletul acestui popor prin predică, prin cartea bisericească tipărită în limba română, prin Liturghia în românește, conștiința romanității și unității lui etnice pe întinsul acestui pămînt românesc, dincolo de granițele vremelnice ale celor trei Țări române. Pe tot parcursul drumului străbătut de poporul român pînă la realizarea statului național unitar român (1 decembrie 1918), Biserica Ortodoxă Română a sprijinit activ lupta neamului nostru pentru dobîndirea libertății și independenței naționale și realizarea dreptății și bunăstării.

Integrarea Bisericii noastre în noile realități sociale de după 23 august 1944 prin grija și lucrarea Întîistătătorului ei, Prea Fericitul Părinte

Patriarh Justinian, a fost firească și în spiritul învățaturii și lucrării ei în lume, de slujire a lui Dumnezeu și a oamenilor. De altfel, una din trăsăturile specifice ale Ortodoxiei românești este legătura și împreună-lucrarea Bisericii cu poporul căruia îi aparține.

Statul nostru socialist a oferit Bisericii noastre, ca și celorlalte culte, cadrul legal pentru organizarea și desfășurarea vieții religioase și în pas cu noile cerințe ale credincioșilor și vremii actuale, într-un climat de libertate religioasă care exclude prozelitismul și vrajba confesională. Aduse sub directa oblăduire și conducere a Bisericii, și dându-li-se noi îndrumări și perspective, învățămîntul teologic și cultura teologică precum și presa bisericească centrală și mitropolitană au fost legate profund de viața și realitățile și aspirațiile credincioșilor noștri de astăzi și ale întregului popor. Biserica și teologia noastră au fost chemate să se deschidă tot mai mult credinciosului, lumii și societății noastre contemporane într-o atitudine de slujire multiplă.

Pe linia slujirii de veacuri a poporului, Biserica Ortodoxă Română și-a adus și-și va aduce contribuția ei la edificarea și dezvoltarea «noului» în toate domeniile de activitate sprijinind toate acțiunile obștești, privind dezvoltarea, afirmarea și progresul multilateral și cultural al întregului popor. Integrarea națională și socială a Bisericii Ortodoxe Române cerută de realitățile și aspirațiile credincioșilor și ale poporului român după libertate și independență suverană, după dezvoltare și progres general, constituie, de fapt, esența apostolatului social, ctitoricit astăzi și pilduit, în duhul Evangheliei lui Hristos, de slujire a lui Dumnezeu și a oamenilor, și după exemplul Sfinților Părinți, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Aceeași integrare explică dinamismul vieții noastre bisericești și lucrarea românească a Bisericii Ortodoxe Române, în răstimpul de după 23 august 1944.

Promovînd și susținînd ecumenismul local cu celelalte culte din țara noastră și participînd ca membră în Frontul Unității Socialiste, organism național larg reprezentativ, de unitate și acțiune, Biserica Ortodoxă Română își dă sprijinul ei neobosit la întărirea și adîncirea unității spirituale a poporului român, la înfrățirea dintre români și naționalitățile conlocuitoare și la propășirea întregii noastre națiuni.

De pe poziția și cu mijloacele ei proprii, Biserica Ortodoxă Română a susținut și susține activitatea poporului și țării noastre pentru edificarea unei ordini noi în lume, bazată pe respectarea principiilor de independență și suveranitate națională, de egalitate în drepturi, de neamestec în treburile interne ale statelor, de prietenie și colaborare în întreaga lume.

În diversele vizite făcute de Întîistătătorul Bisericii noastre unor Căpetenii din Apusul Europei, dar și în primirile unor vizite de înalte Căpetenii bisericești din Răsărit și Apus, în întîlnirile teologilor români ortodocși, în diverse prilejuri, cu teologii altor Biserici și popoare, precum și în Conferințele intercreștine mondiale la care a fost prezentă, Biserica Ortodoxă Română și-a spus cuvîntul de pe poziția ei în marile probleme ale lumii contemporane susținînd eforturile poporului nostru în concertul celorlalte popoare, pentru cauza păcii, securității și coope-

rării între oameni și popoare. Prin întreaga ei activitate de peste hotare, Biserica noastră a făcut cunoscut și a afirmat prestigiul țării și al poporului român.

*

Deși a participat la Marea sărbătoare a poporului român — 23 August —, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a trimis Conducerii de Stat, Guvernului și Departamentul Cultelor, următoarele telegrame:

Telegrama trimisă Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România:

Domniei Sale,
Domnului NICOLAE CEAUȘESCU,
Președintele Republicii Socialiste România

Cu prilejul celei de a 31-a aniversări a eliberării României de sub dominația fascistă, însuflețiți de simțăminte de luminoasă bucurie și patriotică mândrie, adresăm Domniei Voastre sărbătorești felicitări, în numele ierarhilor, preoților și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române și al Nostru personal.

În această zi de 23 August, evocăm suferințele grele prin care a trecut țara noastră acum 31 de ani și în același timp hotărîrea nestăvilită luată de întregul popor român și voința sa neînfrîntă de a se elibera de o dominație odioasă, jertfindu-se cu generos elan și pentru eliberarea altor popoare înfrățite.

Constatăm cu satisfacție crescîndă dezvoltarea continuă a vieții și muncii fiilor Patriei, în toate domeniile, progresele realizate pe plan cultural, social și material, prestigiul în plină ascensiune cîștigat de Republica noastră în concertul Statelor lumii.

Vă asigurăm că nu vom înceta a ne uni eforturile cu elanul tuturor compatrioților noștri, spre a sprijini cu tărie inițiativele și acțiunile Domniei Voastre și ale colaboratorilor Domniei Voastre, închinată slujirii țării și poporului.

Din toată inima urăm Domniei Voastre ani mulți de viață, cu sănătate și putere de muncă, spre a ridica pe culmi noi de înflorire și strălucire Patria noastră iubită, Republica Socialistă România, și a contribui cu aceeași înaltă sollicitudine și în același spirit de solidaritate internațională, la cooperarea desăvîrșită, la înfrățirea și pacea între toate popoarele pămîntului.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

Telegrama trimisă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian Domnului Manea Mănescu, Prim-ministru al Guvernului Republicii Socialiste România:

Domnului MANEA MĂNESCU
Prim-ministrul Guvernului
Republicii Socialiste România

Cu ocazia sărbătorii naționale — 23 August — merită să perpetueze pentru generațiile viitoare amintirea eliberării României de sub dominația fascistă, cu deosebită bucurie adresăm Domniei Voastre și colaboratorilor Domniei Voastre alege felicitări din partea ierarhilor, preoților și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române și a Noastră personal.

Mărturisindu-ne satisfacția și recunoștința pentru dezvoltarea multilaterală dobândită de țara noastră în cei 31 de ani de la eliberarea sa, grație înțelepciunii dovedite și muncii devotate depuse de către Conducătorii săi; pentru progresele realizate de poporul român în toate domeniile de activitate, grație condițiilor de dreptate socială, liniște și armonioasă conlucrare a fiilor săi în slujba patriei, urăm Domniei Voastre personal și membrilor Guvernului țării, sănătate, putere de lucru și fericire.

Vă asigurăm că și în viitor, ne vom uni eforturile cu ale întregului popor, spre a munci cu devotament pentru continua înflorire și înălțare a patriei noastre, Republica Socialistă România, pentru propășirea poporului român, pentru dezvoltarea cooperării frățești cu popoarele lumii și pentru triumful definitiv al păcii pe pământ.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

Telegrama trimisă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian Domnului Gheorghe Nenciu, Vicepreședintele Departamentului Cultelor :

Domniei Sale,
Domnului GHEORGHE NENCIU
Vicepreședintele Departamentului Cultelor

Cu prilejul sărbătorii naționale — 23 August — împărtășind bucuria întregului popor român pentru comemorarea eliberării României de sub dominația fascistă, adresăm Dumneavoastră personal și colaboratorilor Dumneavoastră în Departamentul Cultelor, călduroase felicitări din partea ierarhilor, preoților și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române și a Noastră personal.

Considerând cu mulțumire condițiile de viață și de muncă, în care patria noastră a reușit, în acești 31 de ani de la eliberarea sa, să ajungă la starea de dezvoltare multilaterală și înflorire din prezent și să-și câștige un recunoscut prestigiu în mijlocul țărilor lumii, noi dorim să ex-

primă hotărîrea clerului și credincioșilor Bisericii noastre, de a continua și în viitor, în colaborare cu celelalte culte religioase, să sprijinim acțiunile Conducătorilor țării, menite să sporească și mai mult prosperitatea și strălucirea patriei noastre, Republica Socialistă România, bunăstarea materială și spirituală a tuturor fiilor săi și pentru înfrățirea și pacea între toate popoarele lumii.

Din toată inima Vă urăm sănătate și putere de muncă, spre noi și fericite realizări în activitatea ce desfășurați.

† **Justinian**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

* * *

Statornici și uniți în credința strămoșească și însuflețiți de aceleași sentimente sărbătorești, ca și întregul nostru popor român, ierarhii, clerul și credincioși Bisericii Ortodoxe Române împreună cu Întîistătătorul ei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, își vor spori strădaniile pentru propășirea poporului și a Patriei noastre pe noi trepte și pentru prietenie și colaborare între oameni și popoare.

TELEGRAME OFICIALE

SCHIMB DE TELEGRAME

Cu ocazia unor evenimente din viața întîistătorilor de Biserici au avut loc schimburi de telegrame și mesaje între Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Sanctitățile sau Excelențele lor.

TELEGRAMA PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN TRIMISĂ SANCTITĂȚII SALE DIMITRIOS, PATRIARHUL CONSTANTINOPOLULUI, CU OCAZIA ANIVERSĂRII ÎNTRONIZĂRII

*Sanctității Sale DIMITRIOS I
Patriarh Ecumenic*

Cu ocazia aniversării întronizării Voastre, Vă felicităm cu dragoste frățească și Vă urăm din toată inima viață îndelungată și rodnică activitate în slujba Sfintei Voastre Biserici.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Sanctitatea Sa DIMITRIOS, Patriarhul Constantinopolului, a răspuns .

*Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite și*

Prea Sfințite Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Autocefale a României, în Hristos-Dumnezeu foarte iubit și dorit frate și împreună-slujitor al smereniei noastre, Domnule Justinian, îmbrățișînd pe Prea Fericirea Voastră frățeste în Domnul, cu multă plăcere Vă răspundem :

Bucuroși am primit telegrama Prea Fericirii Voastre din 15 iulie, a.c. prin care îmi adresați felicitările Prea Fericirii Voastre cu ocazia aniversării ridicării noastre în Prea Sfințitul Scaun Ecumenic.

Mulțumim cu căldură Prea Fericirii Voastre pentru urările de întărirea noastră în întîmpinarea multiplelor răspunderi în slujirea Sfintei Biserici a lui Hristos, transmițîndu-vă la rîndul nostru, aceleași bune-urări.

Îmbrățișându-vă, iarăși, cu sărutarea sfântă, Vă asigurăm de dragostea noastră frățească și de respectul deosebit.

Al Prea Fericirii Voastre iubit întru Hristos frate

† Dimitrios

Patriarh al Constantinopolului

*

TELEGRAMA PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN TRIMISĂ SANCTITĂȚII SALE PIMEN, PATRIARHUL MOSCOVEI ȘI A TOATĂ RUSIA, CU OCAZIA ZILEI SALE DE NAȘTERE

*Sanctității Sale PIMEN
Patriarhul Moscovei și a
toată Rusia*

Cu prilejul aniversării zilei Voastre de naștere, Vă felicităm cu dragoste frățească și Vă urăm din toată inima viață îndelungată și rodnică activitate în slujba Sfintei Voastre Biserici.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Sanctitatea Sa, Patriarhul PIMEN a mulțumit printr-o telegramă-răspuns :

*Prea Fericirii Sale
Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Vă mulțumesc din inimă pentru felicitările adresate cu prilejul celei de a 65-a aniversări a zilei mele de naștere.

Cu dragoste în Domnul

† Pimen

Patriarhul Moscovei și a toată Rusia

*

TELEGRAMA PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN TRIMISĂ PREA FERICITULUI PĂRINTE GHERMAN, PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE SÎRBE, CU OCAZIA ANIVERSĂRII ÎNTOZĂRII

*Prea Fericirii Sale
Prea Fericitului Părinte GHERMAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Sârbe*

Cu prilejul celei de a 17-a aniversări a întronizării Voastre, Vă felicităm cu dragoste frățească și Vă urăm arhipăstorire îndelungată, fericită și rodnică, pentru continua înflorire a Bisericii Sârbe surori și pentru slava întregii Ortodoxii.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Răspunzînd, Prea Fericitul Părinte Patriarh GHERMAN a mulțumit astfel :

*Prea Fericirii Sale
Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN
Arhiepiscopul Bucureștilor, Mitropolitul Ungrovlahiei,
Locțiitor al Cezareei Capadociei, Patriarhul României
Prea Fericirea Voastră
Iubite Frate în Hristos*

Vă mulțumim din inimă pentru atenția frățească, felicitările și bunele urări pe care ați binevoit să ni le adresați Prea Fericirea Voastră, cu ocazia zilei întronizării Noastre în scaunul patriarhilor Bisericii Ortodoxe Sîrbe.

Exprimînd, la rîndul nostru, Prea Fericirii Voastre urările noastre cele mai bune, pentru ca Dumnezeu să Vă dăruiască bună sporire întru toate și succes deplin în lucrarea pe care o desfășurați de pe scaunul de întîistător al Bisericii surori, Biserica Ortodoxă Română, ne încredințăm sfintelor Voastre rugăciuni și rămînem al Vostru devotat frate și împreună-slujitor întru Hristos.

† **Gherman**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Sîrbe

*

TELEGRAMA PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN TRIMISĂ PREA FERICIRII SALE MAXIM, PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE BULGARE, CU PRILEJUL ANIVERSĂRII ÎNTRONIZĂRII SALE

*Prea Fericirii Sale
Prea Fericitului Părinte MAXIM
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare*

Cu prilejul celei de a 4-a aniversări a întronizării Voastre Vă felicităm din inimă și Vă urăm cu dragoste frățească îndelungată și rodnică arhipăstorire.

† **Justinian**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La această telegramă, Prea Fericitul Părinte Patriarh MAXIM a răspuns :

*Prea Fericirii Sale
Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Prea Fericirea Voastră,

Mulțumim din toată inima pentru bunele și frățeștile urări adresate cu prilejul celei de a 4-a aniversări a întronizării noastre și în rugăciune Vă dorim sănătate, viață îndelungată și îmbelșugate realizări în slujba Sfintei Biserici Ortodoxe Române, în slujirea nobilei acțiuni pentru pace în întreaga lume și în promovarea bunelor relații între sfintele noastre Biserici.

† **Maxim**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare

*

TELEGRAMA PEA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN TRIMISĂ ÎNALT PEA SFINȚITULUI MAKARIOS, ARHIEPISCOPUL CIPRULUI, CU PRILEJUL ZILEI SALE DE NAȘTERE

*Înalt Prea Sfinției Sale
Înalt Prea Sfințitului MAKARIOS
Arhiepiscopul Ciprului*

Cu prilejul celei de a 62-a aniversări a zilei Voastre de naștere, Vă felicităm din toată inima și Vă urăm viață îndelungată, sănătate și succes deplin în strădaniile ce depuneți pentru pacea și prosperitatea Sfinței Voastre Biserici și a poporului cipriot.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

După primirea telegramei, I.P.S. Arhiepiscop Makarios a mulțumit Prea Fericitului Părinte Patriarh :

*Prea Fericirii Sale
Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Prea Fericirea Voastră

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Mulțumind călduros pentru frățeștile Voastre felicitări, adresate cu ocazia celei de a 62-a aniversări a zilei noastre de naștere, Vă trimitem, la rîndul nostru, Prea Fericirii Voastre, urările noastre sincere pentru sănătate deplină, viață îndelungată și tot binele de la Dumnezeu.

† Makarios

Arhiepiscop al Ciprului.

SCHIMB DE TELEGRAME

ÎN TRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN
ȘI ÎNTÎISTĂTĂTORI DE BISERICI ROMANO-CATOLICE

TELEGRAMA TRIMISĂ DE CĂTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH
JUSTINIAN SANCTITĂȚII SALE PAPA PAUL VI CU PRILEJUL «CELOR TREI
ANIVERSĂRI» ALE SANCTITĂȚII SALE

*Sanctității Sale, Papa PAUL VI
Cetatea Vaticanului,*

*Cu prilejul celor trei aniversări ale Sanctității Voastre : înălțarea
la demnitatea papală, în ziua de 21, sărbătorirea zilei numelui, în ziua
de 29 și serbarea întronizării în ziua de 30 iunie 1963, Vă felicităm cu
sentimente de înaltă stimă și Vă urăm, cu dragoste frățească îndelun-
gată și rodnică activitate de slujire pentru slava lui Dumnezeu pentru
unitatea Bisericilor creștine, pentru pacea și colaborarea strânsă între
toate popoarele lumii.*

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Onorat de această telegramă de felicitare, Sanctitatea Sa, Papa
Paul VI, a răspuns :

*Prea Fericirii Sale
Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN
Mitropolitul Ungrovlahiei,
Locțiitor al Cezareei Capadociei
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

*Profund mișcat de rugăciunile și urările Voastre, mulțumim din
toată inima Prea Fericirii Voastre și Vă reînnoim dragostea noastră fră-
țească în Domnul.*

† Papa Paul VI

*

TELEGRAMA TRIMISĂ DE CĂTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH
JUSTINIAN EMINENȚEI SALE CARDINALULUI FRANZ KÖNIG CU PRILEJUL ZILEI
SALE DE NAȘTERE

*Eminenței Sale
Cardinal FRANZ KÖNIG*

*Cu prilejul celei de a 70-a aniversări a zilei Voastre de naștere Vă
felicităm cu dragoste frățească și Vă urăm să ajungeți și să întreceți*

vîrsta rezervată de Psalmist oamenilor puternici, cu deplină sănătate și întreagă încununare a apostolatului Vostru.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La această telegramă, Eminența Sa, Cardinalul Franz König a răspuns :

*Prea Fericirii Sale
Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Îmi permit să vă mulțumesc din inimă pentru urările adresate cu ocazia aniversării zilei mele de naștere.

Acest semn de afecțiune și simpatie mi-a produs mare bucurie sufletească.

Al Vostru mult devotat

† Cardinalul König

*

TELEGRAMA PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN TRIMISĂ EMINENȚEI SALE CARDINALUL L. J. SUENENS

*Eminenței Sale
Cardinalul L. J. SUENENS
Arhiepiscop de Malines și Bruxelles*

Cu prilejul aniversării zilei Voastre de naștere, Vă felicităm cu dragoste frățească și Vă urăm din toată inima viață îndelungată și rodnică activitate în slujba Sfintei Voastre Biserici.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Telegrama de răspuns și mulțumire a Eminenței Sale Cardinalul Suenens :

*Prea Fericirii Sale
Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Vă mulțumim foarte călduros pentru urările Voastre frățești adresate cu prilejul celei de a 71-a aniversări a zilei mele de naștere.

Domnul să Vă binecuvînteze pe Prea Fericirea Voastră și Sfînta Voastră Biserică, luminînd-o cu harul Său cel sfînt«

† Cardinalul Suenens

SCHIMB DE TELEGRAME

ÎNTRE PREA FERICITUL PĂRINTE
PATRIARH JUSTINIAN ȘI EMINENȚA SA MOSES ROSEN, ȘEF-RABIN
AL CULTULUI MOZAIIC DIN R. S. ROMÂNIA

TELEGRAMA DE FELICITARE TRIMISĂ DE PREA FERICITUL PĂRINTE PA-
TRIARH JUSTINIAN EMINENȚEI SALE DR. MOSES ROSEN, ȘEF-RABINUL
CULTULUI MOZAIIC DIN R. S. ROMÂNIA CU PRILEJUL ZILEI SALE DE NAȘTERE

Eminenței Sale

Dr. MOSES ROSEN

Șef-rabinul Cultului mozaic din R. S. România

Cu prilejul aniversării zilei de naștere a Eminenței Voastre Vă felicităm călduros și Vă urăm din toată inima ani mulți de viață, cu sănătate deplină și putere de muncă, spre a continua să conduceți cu bune rezultate clerul și credincioșii Cultului mozaic din țara noastră și a contribui cu succes la cooperarea frățească între toate cultele, pentru înflorirea Patriei și fericirea poporului român.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următorul răspuns de mulțumire :

Prea Fericirii Sale

Prea Fericitului JUSTINIAN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Mulțumindu-Vă călduros pentru bunele urări ce ați binevoit a ne exprima cu prilejul aniversării zilei noastre de naștere, Vă exprimăm omagiile noastre pentru îndrumarea părintească ce o dați tuturor cultelor din Patria noastră în misiunea noastră comună, în slujba înfloririi României și a întăririi păcii între popoare.

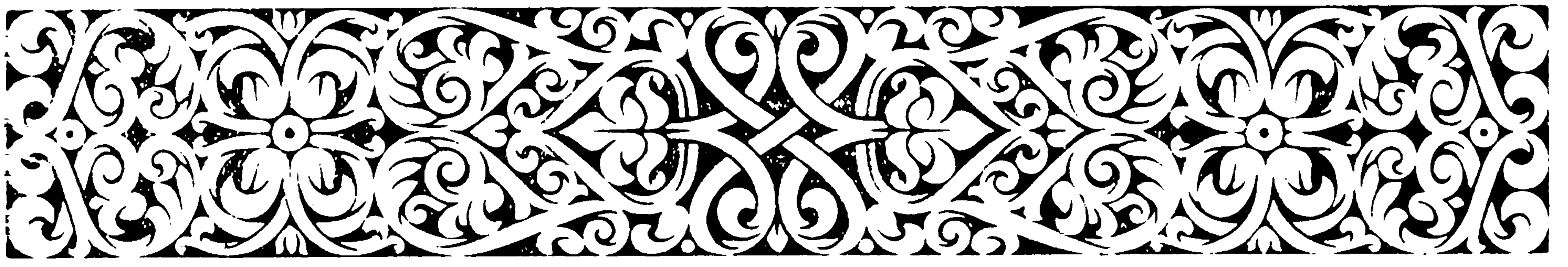
Vă dorim deplină sănătate și noi realizări în binecuvântata misiune a Prea Fericirii Voastre.

Dr. Moses Rosen

Șef-rabinul Cultului mozaic

· VIATA · BISERICESA ·

VIZITA PREA FERICITULUI PĂRINTE JUSTINIAN, PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE, FĂCUTĂ BISERICII ORTODOXE RUSE

(9—16 iunie 1975)

La puțin timp după încheierea istoricei vizite în Țara Sfântă, Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, dînd curs invitației Sanctității Sale Pimen, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, în fruntea unei Delegații oficiale, a făcut o vizită Bisericii Ortodoxe Ruse, în perioada 9—16 iunie 1975. Delegația a fost formată din: I.P.S. Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei; I.P.S. Teofil, Arhiepiscop al Clujului, Vadului și Feleacului; P.S. Vasile, Episcopul Oradei; P.S. Roman Ialomîțeanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor; P. Cuv. Arhim. Epifanie Norocel, Starețul Sfintei Mînăstiri Neamț; P. C. Pr. Sava Marin, parohul bisericii ruse «Sfîntul Nicolae» din București — translator; P. C. Diac. Ioan Bănățeanu, Secretarul șef al Institutului teologic din București.

*

9 iunie 1975. — Delegația a plecat de pe Aeroportul Internațional București-Otopeni, în ziua de 9 iunie a.c., la orele 11,30, fiind condusă de: I.P.S. Teoctist, Mitropolitul Olteniei, P.S. Antonie Ploieșteanul, Episcop-vicar patriarhal, P. S. Emilian Rășinăreanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și P. C. Pr. Ioan Gagi, Directorul Administrației patriarhale, PP. CC. Consilieri Patriarhali: Constantin Pîrvu, Dumitru Soare, Sabin Verzan și Teodor Cazan, precum și salariați ai Serviciului Relațiilor externe bisericești. Din partea Institutului teologic din București, au fost prezenți P. C. Pr. Mircea Chialda — rector — P. C. Pr. Dumitru Popescu — prorector.

A fost de față Domnul Gheorghe Nenciu, Conducătorul Departamentului Cultelor. De asemenea, a fost prezent și reprezentantul Ambasadei Uniunii Sovietice la București.

După două ore de zbor delegația Bisericii Ortodoxe Române a sosit la Moscova. La Aeroportul Seremetievo I, unde a aterizat avionul, au

venit în întâmpinare : Sanctitatea Sa Pimen, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, I.P.S. Mitropolit Juvenalie, Președintele Serviciului Relațiilor externe ale Patriarhiei Ruse, I.P.S. Nicodim, Arhiepiscop al Harcovului, I.P.S. Pitirim, Arhiepiscop de Volocolamsk, vicarul Patriarhiei Moscovei și Șeful Redacției Publicațiilor Patriarhiei Ruse, P. C. Arhim. Macarie, reprezentantul Patriarhiei de Antiohia la Moscova, P. C. Arhim. Nestor, reprezentantul Patriarhiei Bulgare la Moscova, precum și alte persoane oficiale.

Din partea Comitetului pentru Problemele religioase de pe lângă Consiliul de Miniștri al U.R.S.S., au fost de față : Domnul Vicepreședinte Victor Nicolaevici Titov și Domnul Ivan Ivanovici Mileev. La coborârea din avion, conducătorii celor două Biserici surori s-au salutat și s-au îmbrățișat frățeste.

După primirea protocolară, în sala oficială a aeroportului, delegația Bisericii Ortodoxe Române a fost condusă la Hotelul «Sovetskaia», reședința rezervată oaspeților români. La ora 16, delegația Bisericii noastre a fost așteptată la palatul patriarhal din Moscova de aceleași persoane oficiale bisericești, fiind de față și I.P.S. Nicodim, Mitropolitul Leningradului și Novgorodului. La sosire, în palatul patriarhal, *Sanctitatea Sa Pimen*, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, a rostit primul său cuvânt oficial de bun-sosit :

*Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericit Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române
și dragul nostru confrate, Părinte Justinian,
Preaiubiți arhipăstori ai Sfintei Biserici Române surori,
dragi și doriții noștri oaspeți,*

HRISTOS A ÎNVIAT !

Cu aceste cuvinte de bucurie și veșnic vie, noi salutăm din inimă venirea Prea Fericirii Voastre și pe preacinstiții Dvs. însoțitori în capitala noastră — Moscova. Sîntem astăzi stăpîniți de o aleasă însuflețire pentru faptul că, Domnul ne-a chemat acum, împreună cu Prea Fericirea Voastră și vrednicii Dvs. colaboratori, să împărtășim bucuria Învierii Domnului, care este izvorul celorlalte bucurii, pe care le are în sine și cu care trăiește creștinul ortodox.

Cu simțăminte de stimă profundă, întâmpinăm pe Prea Fericirea Voastră, cel mai vechi, după ani, Întâisătător — Patriarh, care a sosit la noi, ca să înalțe rugăciuni la locurile sfinte ale Bisericii Ortodoxe Ruse, și să ne bucurăm de comuniune deplină.

Amintindu-ne cu profundă mulțumire de frățeasca primire și cu adevărat, marea dragoste, cu care Prea Fericirea Voastră ne-ați înconjurat pe noi și însoțitorii noștri, în timpul vizitei noastre, vrednică de amintire, făcută Bisericii Ortodoxe Române și minunatei Dvs. țări, în octombrie 1972 și decembrie 1974, noi acum ne bucurăm că ni s-a dat posibilitatea să vă arătăm Dvs. și însoțitorilor, dragostea noastră sinceră, și ospitalitatea noastră frățescă.

Prea Fericirea Voastră ați vizitat de multe ori țara noastră și cunoașteți bine viața Bisericii Ortodoxe Ruse. Totuși, fiecare vizită a Prea Fericirii Voastre, ca și vizita de acum, noi nădăjduim să constituie noi pagini ale vieții noastre bisericesti, să reînnoiască contactul cu comorile duhovnicești ale Sfintei noastre Biserici, să dea posibilitatea de a vedea acele schimbări în viața poporului nostru, care sînt rezultatul dezvoltării continue a societății noastre. Așteptînd pe Prea Fericirea Voastră, am pregătit proiectul programului șederii la noi și acum îl supunem aprecierii Prea Fericirii Voastre. Desigur, noi cu plăcere vom asculta părerea și propunerile Dvs. asupra lui.

Nădăjduim că vizita Prea Fericirii Voastre și întîlnirile noastre cu Dvs. și cu prea cinstitii Dvs. însoțitori, vor servi pe mai departe la dezvoltarea și consolidarea legăturilor care unesc Sfintele noastre Biserici pentru slava lui Dumnezeu și pentru binele Sfintei Ortodoxii.

Nădăjduim, de asemenea, că șederea oaspeților români, dragi inimii noastre, în Patria noastră, va sluji la întărirea prieteniei pe mai departe și la colaborarea între poporul român și popoarele Uniunii Sovietice.

Să binecuvînteze Hristos cel înviat șederea Dvs. pe pămîntul rusesc !

A răspuns Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian :

Pentru a 16-a oară, vizitez Țara și Biserica Dvs. și de fiecare dată descopăr cîte ceva nou. Vă mulțumim pentru călduroasa întîmpinare și Vă asigur că întîlnirile noastre vor întări nu numai relațiile dintre Bisericile noastre, ci și pe cele ale popoarelor noastre.

Încă o dată Vă mulțumim cordial pentru atenția acordată.

S-a prezentat, apoi, programul pentru timpul șederii delegației Bisericii Ortodoxe Române în U.R.S.S., după care s-a servit masa, în timpul căreia Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a adresat următoarele cuvinte de salut : «Doresc încă o dată să salut pe Prea Fericirea Voastră și pe prea distinșii membri ai Delegației Bisericii Ortodoxe Române.

Ne amintim cu multă plăcere de excepționala primire pe care ne-ați făcut-o la București.

Dorim să Vă primim la fel.

Dorim să se întărească contactele noastre.

Dorim, de asemenea, ca prin această vizită să sporească stăruințele noastre pentru pace.

Dorim ca atît Prea Fericirea Voastră cît și ceilalți membri ai Delegației să vă simțiți bine la noi. Închin pentru sănătatea Prea Fericirii Voastre».

A răspuns Prea Fericirea Sa Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, care mulțumind cordial pentru urările adresate a încheiat rostînd : «Închin pentru Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen, ca apostol al dragostei și păcii, și pentru prietenia între Bisericile și popoarele noastre».

În aceeași zi, la ora 20, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen, împreună cu I.P.S. Mitropolit Juvenalie, I.P.S. Mitropolit Nicodim al Leningradului și Novgorodului, I.P.S. Arhiepiscop Pitirim de Volocolamsk, I.P.S. Arhie-

piscop Nicodim al Harcovului, protoierei și alte persoane oficiale au făcut o vizită protocolară delegației Bisericii Ortodoxe Române la reședința rezervată înalților oaspeți. Cu această ocazie, Prea Fericitul Patriarh Justinian, a oferit daruri membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse și a adresat Întâistătorului ei următoarele cuvinte: *Bucuria noastră este mare că ne aflăm aici în săptămîna cînd se împlinesc patru ani de la întronizarea Sanctității Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Ruse. Vă felicităm din toată inima și vă dorim multă sănătate și succes în activitate.*

Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Ruse, mulțumind călduros pentru daruri, și pentru felicitările și urările adresate, anunță cu bucurie că «binecredincioșii creștini ruși așteapta cu nerăbdare binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh al României în cadrul sfintelor slujbe care se vor oficia. După această ceremonie, din partea Serviciului Relațiilor Externe ale Patriarhiei Ruse, I. P. S. Nicodim, Mitropolitul Leningradului și Novgorodului, I.P.S. Mitropolit Juvenalie, tot într-un cadru solemn, au oferit daruri membrilor delegației Bisericii Ortodoxe Române. Mulțumind călduros, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a spus printre altele: *Schimburile de daruri nu se fac pentru valoarea lor, ci pentru ceea ce simbolizează ele — dragostea dintre cele două Biserici surori și credincioșii lor.*

*

10, 11 și 12 iunie a.c., conform programului stabilit, delegația Bisericii Ortodoxe Române, a vizitat Eparhia Lvovului și Tarnopolului din Ucraina.

În prezent în această eparhie sînt în jur de 954 biserici și 700 de preoți, așa cum spunea Înalt Prea Sfințitul Nicolae, Mitropolitul locului, iar în orașul Lvov, unde este și reședința mitropolitană, sînt circa 15 biserici ortodoxe, avînd arhitectură monumentală și fiind foarte bine îngrijite.

Vestitul oraș Lvov, a fost fondat la mijlocul secolului XIII, de cneazul Daniil Galitsky, un eminent personaj al Rusiei vechi, și l-a numit *Lviv*, în onoarea fiului său Lev. Astăzi acest oraș, așa cum spuneau localnicii, are circa 800.000 locuitori. Multiseculara istorie a acestui oraș este bogată în evenimente glorioase. În cele 7 secole de existență orașul a suferit mai mult de 30 de războaie și peste 40 de incendii. A fost invadat de hoardele tătare, mongole, de suedezi, polonezi și germani. Străinii l-au numit pe rînd: Leopolis, Levensbourg, Lemberg, Lvouv, dar nu și Lviv, nume dat de fondatorii și constructorii săi. Pe înălțimile acestui oraș se afla cîndva și castelul-fortăreață, construit la jumătatea secolului al XIII-lea, de cneazul Daniil Galitsky, castel care servea de avanpost pentru respingerea hoardelor tătare și mongole, ce treceau spre Occident. Acest castel a fost distrus în timpul invaziei armatei lui Casimir al III-lea, care a ordonat să se construiască altul în același loc.

În acest oraș se află cea mai veche universitate din Ucraina, care a fost deschisă la anul 1661.

Locuitorii acestui important centru ucrainean, în cursul Evului Mediu, au întreținut strânse legături comerciale și culturale cu Țările Române, și în special cu Moldova. Aici și-a făcut studiile cronicarul moldovean Grigore Ureche, primul român care a afirmat în scris ideea originii latine a românilor «de la Râm (Roma) ne tragem».

În ziua de 10 iunie, la ora 12, delegația Bisericii Ortodoxe Române, fiind condusă de I.P.S. Mitropolit Juvenalie și I.P.S. Arhiepiscop Pitirim, precum și alte persoane oficiale, la aeroportul Șeremetievo, a plecat pe calea aerului spre Lvov, unde a sosit la ora 15.

Trebuie de menționat aici, că, în tot timpul și peste tot, delegația noastră a fost însoțită de I. P. S. Nicodim, Arhiepiscopul Harcovului și de P. C. Petru Buburuz, preot la Catedrala mitropolitană din Chișinău.

La aeroportul din Lvov, a venit în întâmpinare I. P. S. Nicolae, Mitropolitul Lvovului și Tarnopolului, însoțit de protopopi, preoți și colaboratori apropiați ai I. P. S. Sale. În urarea de bun-venit, I. P. S. Nicolae sublinia : «Noi sîntem fericiți că Prea Fericirea Voastră vizitați Lvovul. Sînteți primul Patriarh care vizitați Eparhia noastră».

Delegația Biserica Ortodoxe Române a fost apoi condusă la reședința rezervată în centrul orașului. La ora 17 s-a servit masa în palatul mitropolitan, care este un edificiu cu o vechime de 250 ani, construit în stil baroc.

În timpul dejunului I. P. S. Mitropolit Nicolae, a toastat spunînd următoarele : «Cu deplină dragoste, întreaga eparhie, cler și credincioși, Vă mulțumim din inimă că ați binevoit să vizitați Lavra Poceaev și orașul Lvov. După istorica călătorie făcută la Ierusalim, v-ați luat ostenala să vizitați Moscova, pe Sanctitatea Sa Patriarhul nostru Pimen, și acum pe noi nevrednicii. Cuvintele nu pot exprima pe deplin această mare bucurie a noastră. Vă mulțumim din tot sufletul. Vă vom pomeni în rugăciunile noastre pentru această bucurie pe care ne-ați făcut-o.

Din istorie cunoaștem, pe de o parte bunele relații dintre popoarele noastre : român și sovietic, iar pe de altă parte, dintre sfintele noastre Biserici.

În timpul scurt pe care îl veți petrece la noi, veți avea posibilitatea să cunoașteți modesta noastră eparhie a Lvovului și Tarnopolului. Vom încerca să Vă creăm posibilitatea de a vedea și mormîntul mitropolitului Dosoftei al Moldovei.

Dorim ca această vizită să întărească relațiile dintre popoarele și Bisericile noastre».

La acest cuvînt a răspuns Prea Fericitul Patriarh Justinian :

Cînd am plecat de la București spre Moscova, nu ne-am gîndit că vom ajunge la Lvov. Am lăsat la latitudinea Sanctității Sale, Patriarhul Pimen, să facă programul vizitei noastre. Credem că duhul celor doi mitropoliți români care se odihnesc aici în Ucraina, Petru Movilă și Dosoftei, au inspirat pe Sanctitatea Sa să ne îndrepte pașii în părțile acestea. Acești doi ierarhi au fost mari cărturari și teologi ai Bisericilor Ortodoxe Române și Rusă.

Stăpîniți de gîndurile legate de faptele acestor doi ierarhi români, am pornit spre Eparhia Lvovului și Tarnopolului cu mare bucurie, însă

cu oarecare rezervă, întrucît nu cunoşteam pe I. P. S. Mitropolit Nicolae, îndrumătorul spiritual de pe aceste meleaguri. Dar după ploaia care a înconjurat Lvovul în timpul sosirii noastre, am fost întâmpinaţi aici cu deosebită dragoste şi bucurie, înseninîndu-ne sufleteşte.

Pentru ca întîlnirea noastră să nu fie uitată, am adus cîteva modeste daruri. Ele nu au prea mare valoare materială; sînt numai un simbol care ne aminteşte de slujirea noastră comună.

I. P. S. Mitropolit Nicolae, mulţumeşte cordial pentru preţioasele daruri şi subliniază, încă o dată, că Prea Fericirea Sa Justinian este primul patriarh care vizitează această eparhie.

În ziua de 11 iunie, la ora 7,30, delegaţia Bisericii Ortodoxe Române, însoţită de I. P. S. Mitropolit Nicolae şi colaboratorii săi, s-a îndreptat spre vestita şi monumentală Lavră Poceaev. La sosire, la ora 10, oaspeţii români au fost întâmpinaţi, în armonia clopotelor, de un sobor de preoţi şi diaconi monahi în veşminte, şi de o mare mulţime de credincioşi care aveau flori în mîini.

În această zi, prăznuindu-se odovania Învierii Domnului cu multă solemnitate, la ora 11, s-a început Sfînta Liturghie în Catedrala Lavrei cu hramul «Adormirea Maicii Domnului», care a fost oficiată de toţi membrii delegaţiei noastre, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Din partea Bisericii Ortodoxe Ruse au slujit: I. P. S. Nicolae, Mitropolitul Lvovului şi Tarnopolului, I.P.S. Nicodim, Arhiepiscopul Harcovului, arhimandriţi, protoierei şi diaconi, alcătuiindu-se astfel un impresionant sobor.

La sfîrşitul Sfintei Liturghii, în cadrul polihroniului, I. P. S. Nicolae a spus printre altele:

«În acest loc sfînt al Lavrei Poceacev, în numele meu, al stareţului şi soborului de aici, precum şi al tuturor credincioşilor care sînt de faţă, Vă mulţumim din inimă pentru rugăciunile pe care le-aţi înălţat pentru noi şi pentru tot poporul dreptcredincios.

De aceea, cu recunoştinţă şi dragoste ne plecăm capetele înaintea Prea Fericirii Voastre şi Vă rugăm să ne împărtăşiţi patriarhiceşti binecuvîntări.

Prea Fericirea Voastră! Cu acest prilej dorim să mărturisim aici în faţa icoanei Maicii Domnului, făcătoare de minuni, care se păstrează în această biserică, dragostea şi credinţa noastră.

Iată, împreună cu noi s-a rugat astăzi, spune mai departe I.P.S. Nicolae, Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române şi toţi membrii delegaţiei, căroră le aducem sincere mulţumiri.

Vă veţi ruga pentru Prea Fericirea Sa? Ne vom ruga! a răspuns într-un glas tot poporul care se afla în biserică».

La sfîrşit, P. C. Arhim. Iacob, stareţul Mînăstirii, a dăruit Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian o icoană a Maicii Domnului, copie după icoana făcătoare de minuni din Lavra Poceaev.

A răspuns Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, care a spus între altele:

«Înalt Prea Sfinția Voastră, ne aflăm astăzi în această lavră datorită invitației Sanctității Sale Patriarhul Pimen. Nu găsesc cuvinte pentru a mulțumi I. P. S. Mitropolit Nicolae, care ne-a creat posibilitatea să facem această vizită. Vă mulțumesc din inimă, Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit, în numele meu și al membrilor Delegației Bisericii Ortodoxe Române, pentru primirea și dragostea cu care ne înconjuțați.

Iubiți credincioși! Noi ne-am rugat astăzi împreună. Unde sînt doi sau trei în numele Meu, acolo sînt și Eu, spune Domnul. Astăzi am fost împreună nu doi sau trei, ci sute și mii, care am înălțat rugăciuni la Bunul Dumnezeu. Mă rog din toată inima ca binecuvîntarea Sa să fie cu noi cu toți totdeauna acum și pururea și în vecii vecilor.

Mulțumesc din inimă pentru icoana Maicii Domnului oferită de Părintele stareț din partea Lavrei Poceaev. Rog pe Maica Domnului să ne fie tuturor și totdeauna de ajutor și spre mîntuire».

Răspunsurile la această solemnă Sfîntă Liturghie au fost date de corul monahal și încă două coruri mixte.

După aceea, în procesiune, întreg soborul de arhierei, preoți și diaconi slujitori, avînd înaintea soborul Lavrei și trecînd prin galeriile acestui mare așezămînt călugăresc, s-au îndreptat spre trapeză, unde s-a servit dejunul, la care au participat și mulți oaspeți invitați cu acest prilej. În timpul dejunului, P. C. Arhim. Iacob, starețul Lavrei, a luat cuvîntul și a salutat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, exprimîndu-și marea bucurie, că acest mare așezămînt monahal este onorat prin vizita Prea Fericirii Sale. Apoi, Părintele stareț amintește de vechile relații între cele două Biserici surori, citînd pe mitropolitul Petru Movilă și starețul Paisie Velicicovschi. În continuare, vorbitorul a spus: «Relațiile dintre Bisericile noastre s-au dezvoltat, îndeosebi, în timpul Prea Fericirii Voastre. Prea Fericirea Voastră ați luat și luați parte activă la toate evenimentele importante din viața Bisericii Ortodoxe Ruse. Noi nădăjduim ca vizita Prea Fericirii Voastre de acum să contribuie pe mai departe la întărirea relațiilor frățești între Bisericile noastre surori...».

După prînz, s-au vizitat obiectivele istorice mai importante din această Lavră. Conform tradiției istorice locale, începuturile acestei vestite Lavre, s-au pus de către doi călugări fugiți din Kiev, în timpul năvălirii tătarilor (sec. XIII). Acestor călugări li s-a arătat Maica Domnului, în timpul cînd ei se aflau în rugăciune.

Aici se păstrează o icoană a Maicii Domnului făcătoare de minuni, despre care s-a amintit mai sus dăruită în anul 1595, de mitropolitul Neofit din Constantinopol, care călătorea în Rusia în acel timp.

În sec. XVI—XVII, s-a nevoit și a organizat viața monahală de aici Sfîntul și Preacuviosul Iov (1551—† 1651), ale cărui moaște se păstrează cu multă evlavie și în fața cărora înalță rugăciuni credincioșii ruși de pretutindeni. Acest Sfînt, în viața sa a avut intense preocupări cărturărești, acordînd o atenție deosebită tipăriturilor. Din modestie a refuzat postul de stareț.

Actuala biserică catedrală, cu hramul «Adormirea Maicii Domnului», s-a construit la anul 1771. Altă biserică, de dimensiuni foarte mari, are hramul «Sfânta Treime» și a fost înălțată în anii 1905—1915.

Slujbele solemne și sosirea în Lavră a personalităților bisericești marcante sînt vestite de simfonia celor 20 de clopote, care se păstrează într-un monumental turn-clopotniță a acestui mare centru călugăresc. Soborul Lavrei este format, în prezent, din aproximativ 60 de monahi și frați.

Prin galeriile acestei Lavre se păstrează picturi executate în sec. XIX, care reprezintă Sfinți ruși din sec. XII, XIII, XIV și XV.

Așa cum sublinia I. P. S. Mitropolit Nicolae, eparhiotul locului, «această Lavră a fost zidul de nezdruccinat al Ortodoxiei». Aici n-a pătruns uniația la 1596 și nici la anul 1700.

La ora 17, delegația Bisericii Ortodoxe Române, întorcîndu-se spre Lvov, s-a oprit la Nesterov (Zolkiew), unde din ordinul regelui Ioan Sobiețki, în anul 1691, a fost exilat mitropolitul Dosoftei al Moldovei — cu moaștele Sfîntului Ioan de la Suceava, cu documentele și odoarele Mitropoliei. Ūstenindu-se, și aici, zi și noapte, cu traduceri, învățatul și venerabilul mitropolit și-a dat obștescul sfîrșit la 13 decembrie 1693, printre străini, fiind înmormîntat într-o criptă sub pridvorul bisericii basilienilor.

La sosire, în fața bisericii, preoți slujitori îmbrăcați în veșminte, și mult popor cu prapori și flori, au întîmpinat delegația Bisericii Ortodoxe Române cu mult entuziasm și cu mare bucurie. În biserică, preotul paroh, înconjurat de conslujitorii săi, a ținut tradiționalul cuvînt de bun-venit, în care, printre altele, a amintit de șederea mitropolitului Dosoftei al Moldovei, în acel loc, și că din nefericire mormîntul său nu se mai păstrează acum.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a răspuns următoarele :

Dacă rămășițele pămîntești ale mitropolitului Dosoftei al Moldovei s-au risipit în pămîntul de sub această biserică, duhul lui este mereu viu între noi. Anul acesta s-a sărbătorit la noi a 350-a aniversare a nașterii sale. El se bucură de mare cinste în România. Prin alcătuirea Psaltirii în versuri, el este considerat de specialiști, primul nostru poet. Am dorit să vizităm locul unde a trăit ultimii doi ani și unde a închis ochii acest mare ierarh și cărturar român.

Mulțumindu-vă pentru informațiile date despre această mare personalitate a Bisericii și poporului român, vă rog să-i pomeniți numele la rugăciunile pe care le înălțați către Bunul Dumnezeu. Duhul lui acum ne îndeamnă să întărim pacea și prietenie între toți oamenii.

În orașul Lvov, în aceeași seară, delegația Bisericii Ortodoxe Române a vizitat biserică cu hramul «Adormirea Maicii Domnului», în care a fost hirotonit Petru Movilă. Aici oaspeții au fost așteptați de aproape două mii de credincioși, unii din ei oferind buchete de flori membrilor delegației, iar alții aruncînd petale de trandafir pe calea pe unde trecea Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh. Protopopul de Lvov, Pr. Vitalie, înconjurat de conslujitori în veșminte, a luat cuvîntul și a salutat cu

mare bucurie pe Întîistătorul Bisericii noastre. În continuare, vorbitorul a subliniat că această biserică se numește «valahă», pentru faptul că a fost înălțată de domnitori din Valahia, respectiv de movileștii din Moldova. Pr. Vitalie a evidențiat faptul că această biserică, la partea superioară, pe plafon, păstrează stema familiei Movilă : Miron, Ieremia și Simion. P. C. Sa a subliniat și faptul că aici a fost hirotonit Petru Movilă, care apoi a devenit mitropolit al Kievului, și care a alcătuit *Mărturisirea de credință*, aprobată de Sinodul de la Iași în anul 1642.

În încheiere, vorbitorul, a spus : «Întîmpinăm pe Prea Fericirea Voastră rostind cuvintele Sfîntului Apostol Pavel : «sînteți slava și bucuria noastră». Sînteți slava noastră, fiindcă ați venit aici în calitate de Întîistător al Bisericii Ortodoxe Române ; sînteți bucuria noastră pentru că ne aduceți bunavestire de înțelegere și pace a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, precum și dragostea apostolică. Vă urăm deplină sănătate în numele nostru și al poporului nostru binecredincios».

A răspuns *Prea Fericitul Patriarh Justinian* :

*Înalt Prea Sfinția Voastră, Prea cucernici părinți și iubiți credincioși, Mai întîi mulțumim părintelui protopop și paroh pentru informațiile istorice date în legătură cu această biserică. Așa cum s-a amintit, această biserică a fost construită de domnitori români și ucrainieni. Ea este rodul dragostei între Bisericile noastre și popoarele noastre vecine. Înaintașii noștri, care au construit-o, ne-au lăsat prin ea, o moștenire scumpă de înfrățire între popoare și toți oamenii. Petru Movilă, mitropolitul Kievului, ruda domnitorilor moldoveni, așa cum s-a arătat, a fost hirotonit în această biserică. El rămîne pentru Bisericile noastre, un mare dogmatist și învățat. Cînd ortodoxia era amenințată de învățături străine, Petru Movilă a alcătuit *Mărturisirea de credință* și a prezentat-o Sinodului din Iași în 1642, pentru aprobare. Ea dăinuiește și astăzi, fiind valabilă și acum pentru credincioșii țărilor noastre vecine.*

Mulțumim din inimă I. P. S. Mitropolit Nicolae pentru dragostea cu care ne înconjoară. Vă mulțumesc și Dvs. tuturor credincioșilor pentru că ați venit în număr atît de mare, nu numai pentru slujba Vecerniei, ci și cu prilejul vizitei noastre aici.

Binecuvîntarea Domnului să fie cu voi cu toți, totdeauna acum și pururea și în vecii vecilor Amin!

În continuare, vizitîndu-se biserica «Schimbarea la Față» unde, de asemenea, erau prezenți întru întîmpinare, mulți credincioși, preotul paroh Vladimir Romanciuc a adresat cuvinte de sincere mulțumiri pentru onoarea ce se face acestei biserici, prin vizitarea ei, de către Întîistătorul Bisericii Ortodoxe Române. În cuvîntul său, vorbitorul, subliniază că în această biserică a slujit preotul Dr. Gavriil Kostelnik, inițiatorul revenirii credincioșilor la Biserica-mamă Ortodoxă, care a suferit apoi moarte mucenicească pentru această acțiune. S-a arătat de asemenea, că tot în această biserică a slujit ca preot, timp de 10 ani, actualul chieriarh al Eparhiei Lvovului și Tarnopolului, I.P.S. Mitropolit Nicolae.

La cuvîntul de bun-sosit al preotului amintit, a răspuns Conducătorul Delegației noastre : *N-am venit aici să vă dau învățături. Acestea le*

primiți de la I. P. S. Mitropolit Nicolae și de la preoții de aici. Am venit să vă binecuvintez și să ne rugăm împreună pentru dragostea frățească între Bisericile și popoarele noastre de aceeași credință.

Mulțumindu-vă pentru frumoasa primire, vă aduc salutul credincioșilor și poporului român. Vă felicit pentru păstrarea credinței.

Să rugăm pe bunul Dumnezeu să ne binecuvinteze pe toți cu al Său har și cu a Sa iubire de oameni.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române a fost apoi, condusă la biserica «Sfântul Nicolae», cea mai veche din Lvov. A dat explicațiile necesare preotul Gheorghe Vanciski, care a spus printre altele: «Avem marea și deosebita cinste să Vă întâmpinăm în această veche biserică ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Această biserică este mică, dar începuturile ei se duc în adâncurile veacurilor. Ea se mai numește biserica cneștilor și a fost construită la anul 1262. În această biserică, de-a lungul timpului, au fost întâmpinați mari personalități bisericești. Dar Prea Fericirea Voastră sînteți primul patriarh care intrați aici. Cu acest prilej, ne aducem aminte de timpurile, când credincioșii Bisericii Ortodoxe de aici erau împărțiți în două din pricina prozelitismului romano-catolic. Acum însă, ne bucurăm că sîntem din nou împreună.

Vizita Prea Fericirii Voastre înscrie o pagină de aur în istoria acestei biserici. De aceea, Vă mulțumim din inimă că ne vizitați și Vă rugăm să ne împărtășiți binecuvîntări patriarhicești».

A răspuns Prea Fericitul Patriarh Justinian :

Prea Cucernice părinte și iubiți credincioși, Vă mulțumim că ne-ați întâmpinat în număr așa de mare. Vă felicit că v-ați întors din nou la Biserica-mamă. Să știți că totdeauna piatra de temelie a unui popor este unitatea sa. Aveți păstori și învățători buni. Cred că Vă simțiți mai bine în sînul Bisericii-mame și conduși duhovnicește de I.P.S. Mitropolit Nicolae, care este un vlădică foarte distins. Fiindcă ne aflăm în biserica «Sf. Nicolae», al cărui nume îl purtați Înalt Prea Sfinția Voastră, ne rugăm Sfîntului Ierarh Nicolae, ca să vă dăruiască multă sănătate pentru a conduce mulți ani eparhia Lvovului și Tarnopolului.

În continuare, delegația Bisericii noastre, a vizitat biserica «Sfântul Gheorghe» din același oraș, unde cuvîntul de salut l-a adresat preotul Vladimir Imșenik, din care spicuim următoarele: «Trăind în locuri diferite, sîntem uniți tainic în credință și dragoste, iar acum sîntem exemplu al acestei unități creștine. Această biserică are la începutul ei o importantă contribuție românească. Așadar, în anul 1697, episcopul Arcadie Ciupercovici al Bucovinei a binecuvîntat punerea temeliei acestei biserici, care a fost ridicată de credincioșii români și ucranieni pentru rușii ortodocși. Aici uniația n-a pătruns niciodată.

Mulțumindu-vă pentru această istorică vizită, cu smerenie și deosebit respect Vă adresăm smerita noastră salutare și Vă rugăm să ne împărtășiți binecuvîntări».

A răspuns Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, spunînd printre altele :

Iubiți credincioși, Astăzi este ultima zi când ne mai salutăm cu «Hristos a înviat». Mîine vom zice «Hristos s-a înălțat». Vă mulțumesc în numele meu și al membrilor delegației pentru întîmpinarea plină de căldură. Mulțumesc Pr. Vladimir pentru frumoasele cuvinte cu care ne-a salutat. Rog pe Dumnezeu să vă îplinească rugăciunile.

Binecîntarea Domnului să fie cu voi toți acum și pururea și în vecii vecilor.

Ziua de 11 iunie s-a încheiat cu vizitarea monumentului «Slavei din Lvov», ridicat în cinstea eroilor din primul și al doilea război mondial.

La 12 iunie cu prilejul praznicului «Înălțarea Domnului» s-a săvîrșit Sfînta Liturghie în catedrala mitropolitană din Lvov, care are hramul «Sfîntul Gheorghe», de către toți membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și I. P. S. Mitropolit Nicolae, precum și alți arhieriei, preoți și diaconi ruși.

Dimineața la ora 9, la sosirea în catedrală, au fost de față numeroși credincioși, ținînd prapori și flori în mîină. Tineri și tinere în costume naționale locale, presărau petale de trandafir pe calea pe unde trecea Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române îmbrăcat în mantie patriarhală. Erau de față mii de credincioși care își plecau capetele cu multă evlavie pentru binecuvîntare.

În catedrală, delegația noastră a fost întîmpinată de un sobor de preoți în veșminte, dintre care unul din ei, luînd cuvîntul, a arătat, că în contextul relațiilor de veacuri dintre cele două Biserici și popoare, se înscrie la loc de cinste și această vizită memorabilă. Din trecutul acestor relații se reliefează îndeosebi contribuția mitropoliților români Petru Movilă și Dosoftei.

În încheiere, vorbitorul a spus : «Vizita Prea Fericirii Voastre aici o considerăm un mare dar pentru noi, pentru că ne împărtășiți binecuvîntarea cerească și a Sfîntului Vasile al Cezareei Capadociei, al cărui titlu îl purtați».

Și fiindcă preotul vorbitor a subliniat faptul că în această catedrală s-a făcut revenirea oficială, a credincioșilor uniți, în anul 1946, Prea Fericirea Sa, după ce a salutat mulțimile de credincioși prin cuvintele : «Hristos s-a înălțat», i-a felicitat pentru că au revenit la Biserica-mamă. Împărtășind patriarhicești binecuvîntări, Prea Fericirea Sa a fost condus în mijlocul bisericii, unde conform tradiției, a fost îmbrăcat în mod solemn în toate veșmintele arhieresti pentru Sfînta Liturghie. Ceilalți conslujitori români și ruși, arhieriei, preoți și diaconi, au îmbrăcat veșmintele în Sfîntul Altar.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, după tradiționalul Te-Deum, I.P.S. Mitropolit Nicolae ține o cuvîntare ocazională, din care redăm : «Prea Fericite Părinte Patriarh, Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre și scumpi oaspeți ! Cu inima deschisă și din adîncul sufletului v-am așteptat să vizitați Lavra Poceaev și catedrala mitropolitană «Sfîntul Gheorghe», unde ne aflăm acum.

Sîntem convinși că Prea Fericirea Voastră și prea distinșii membrii ai Delegației Bisericii Ortodoxe Române, ați venit să vizitați Biserica

Ortodoxă Rusă cu toată inima. Noi mulțumim Sanctității Sale, Patriarhul Pimen, că ne-a creat posibilitatea să ne vedem aici. Noi, arhierei, preoți și credincioși, ne bucurăm mult că Prea Fericirea Voastră vizitați eparhia noastră. Asemenea vizite reciproce între Întâistătorii Bisericilor Ortodoxe mărturisesc despre unitatea credinței noastre în Domnul nostru Iisus Hristos. Regretăm mult că peste câteva ore veți părăsi aceste meleaguri, dar nădăjduim că ne vom reîntâlni.

Din partea noastră, a clerului și a credincioșilor de față, cu deosebit respect vă adresăm sincere urări de sănătate pentru a conduce, mai departe, cu aceeași vrednicie destinele Bisericii Ortodoxe Române.

În amintirea vizitei făcută în eparhia noastră, primiți vă rog această icoană, care reprezintă pe Sfântul Nicolae, al cărui nume îl port și eu cu nevrednicie, și în fața căruia mă rog pentru Prea Fericirea Voastră».

În cuvântul său de răspuns, Prea Fericirea Sa a spus printre altele: *După întronizarea ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Ruse, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen, a făcut vizite unor Biserici Ortodoxe. În anul 1972, a vizitat Biserica și țara noastră. Acum întoarcem vizita Sanctității Sale. Vă spun aceste lucruri, pentru a justifica de ce la început am adresat cuvânt de mulțumire Sanctității Sale Patriarhului Pimen, care ne-a prilejuit întâlnirea cu I.P.S. Mitropolit Nicolae și vizita noastră în aceste locuri cu o viață religioasă atât de puternică. Mulțumim din inimă I.P.S. Mitropolit Nicolae pentru căldura sufletească cu care ne-a primit și ne-a înconjurat tot timpul. Dar impresia cea mai mare și plăcută cu care ne întoarcem acasă, este marea evlavie pe care am văzut-o la credincioșii din Lvov.*

Ieri la Mănăstirea Poceaev am văzut mii de credincioși în curte și în catedrală veniți din toate părțile, dar mai ales din Ucraina. Aceasta dovedește munca neobosită ce o depune aici I.P.S. Mitropolit Nicolae și preoții din această eparhie.

Vă felicit, iubiți credincioși, pentru că participați în număr așa de mare la slujbele religioase. Vă felicit Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Nicolae, dimpreună cu preoții de aici pentru frumoasele roade ale ostanelilor voastre duhovnicești. Vă rog, Înalt Prea Sfinția Voastră, să acceptați și binecuvântările noastre, împreună cu binecuvântările I.P.S. Voastre, asupra credincioșilor din Lvov. Vă mulțumesc pentru icoana dăruită, și rog pe Sfântul Nicolae, al cărui chip este reprezentat pe ea, să vă ajute în activitate. Rog pe Dumnezeu să vă întărească dreapta credință, iar munca pe care o depuneți în această eparhie să rodească și să înflorească pentru a avea mai multe bucurii.

Binecuvântarea Domnului să fie peste voi preoții și credincioșii de față și peste noi slujitorii, acum și pururea și în vecii vecilor, Amin.

După slujbă, membrii Delegației Bisericii noastre, într-un cadru solemn s-au retras, însoțiți de gazde, la Palatul mitropolitan de alături, unde s-a servit dejunul. Cu acest prilej a toastat mai întâi I.P.S. Mitropolit Nicolae. Apoi a luat cuvântul preotul Vitalie, protoiereul orașului Lvov, în care a subliniat bunele relații dintre Bisericile și popoarele noastre, atât în trecut, cât și în prezent. Vorbitorul a amintit, în conti-

nuare, de unii membri ai Bisericii Ortodoxe, din trecut, care au făcut studii teologice în Rusia. În încheiere, a vorbit despre personalitatea și activitatea Întâistătorului Bisericii noastre, care se străduiește neobosit pentru întărirea relațiilor dintre cele două Biserici și popoare.

A luat cuvîntul I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, care a spus printre altele :

«Din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, iau cuvîntul acum, în partea a doua a sărbătorii de azi. În prima parte a sărbătorii noastre ne-am unit glasurile în rugăciune către Dumnezeu. Iar acum, ca odinioară primii creștini, sîntem adunați la această agapă. Ceea ce noi am putut constata venind aici, este că ne-am găsit în mijlocul fraților. Și aceasta nu este întîmplător. De multe veacuri Bisericele și popoarele noastre trăiesc în prietenie. Astăzi am dovedit care sînt sentimentele ce ne stăpînesc. Aceasta este temelia pe care se clădesc pentru viitor relațiile dintre creștinii și popoarele noastre. S-a vorbit despre români care pe aceste meleaguri au întreținut legături între Bisericele noastre. Se poate vorbi de ucrainieni, români sau ruși, care au întărit relațiile între popoarele noastre. Avem exemplu pe mitropolitul Petru Movilă, mitropolitul Dosoftei, Cuviosul Paisie Velicicovschi ș.a.

Am vizitat ieri Lavra Poceaev. Sînt sigur că la invitația Prea Fericitului Patriarh Justinian, Înalt Prea Sfinția Voastră, veți vedea Lavra Neamț. Anticipez pentru că îi cunosc gîndurile Prea Fericirii Sale.

Vizita făcută aici se va înscrie ca o contribuție importantă în relațiile dintre Biserica noastră și Bisericele slave. Această vizită are aceeași importanță ca și celelalte făcute în alte țări slave.

Noi sîntem recunoscători I.P.S. Mitropolit Nicolae, pentru că ne-a prilejuit în această vizită momente de neuitat. Țin să mulțumesc mult și I.P.S. Arhiepiscop Nicodim al Harcovului, pentru că ne însoțește și care, prin temperamentul și tactul său, face ca șederea noastră pe meleagurile Uniunii Sovietice să fie cît mai agreabilă».

În aceeași zi, după masă, delegația Bisericii Ortodoxe Române, s-a întors, pe calea aerului, la Moscova.

La plecare, oaspeții au fost conduși la aeroport de către I.P.S. Mitropolit Nicolae, protoierei și preoți, colaboratori din cadrul mitropoliei.

*

13 iunie a.c. La 13 iunie, Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu ceilalți membri ai delegației, însoțiți de Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen, de mitropoliți, arhiepiscopi, episcopi și alte persoane oficiale, s-au îndreptat spre Zagorsk, unde se află Lavra «Sfîntul Serghie», cel mai mare centru al Bisericii Ortodoxe Ruse. Orașul în care se află această monumentală mînăstire, poartă numele de Zagorsk din anul 1919, iar însăși mînăstirea s-a numit Lavră începînd din secolul XVIII.

Această Mînăstire a fost întemeiată la anul 1340 de Serghie de Radonej. Clădirile și bisericile ei actuale au fost construite în sec. XV—XVIII.

La jumătatea sec. XVI, Ivan cel Groaznic, a înlocuit parte din clădirile de lemn cu ziduri și clădiri din piatră și cărămidă. În afară de zidurile și turnurile monumentale, aici se păstrează vestita biserică, «Sfânta Treime», ridicată în anii 1422—1423, al cărui iconostas a fost pictat în sec. XV, de vestitul pictor Andrei Rubliov împreună cu Daniil Cernii. În acest iconostas, format din 42 de icoane, se află și o minunată copie a vestitei picturi «Sfânta Treime», opera aceluiași renumit pictor, iar originalul ei se păstrează acum în galeria Treiacov. Tot în această biserică se pot admira și fresce din sec. XVII.

În centrul acestei Lavre străjuiește de veacuri monumentala catedrală cu hramul «Adormirea Maicii Domnului», înălțată în 1559—1585, în timpul lui Ivan cel Groaznic și a fiului său Feodor. În această catedrală se păstrează un iconostas cu icoane pictate în sec. XVI—XVII. Foarte importante sînt și frescele din interiorul ei executate în anul 1684.

În acest mare așezămînt călugăresc se află una din reședințele patriarhale, Academia duhovnicească și Seminarul teologic.

La ora 12 coloana de mașini a sosit la Zagorsk, unde, în fața Lavrei, oaspeții au fost întâmpinați de monahi, studenți și elevi în frunte cu Rectorul Academiei, I.P.S. Arhiepiscop Vladimir și starețul Lavrei P. C. Arhim. Augustin. Oaspeții români au fost conduși în biserică «Sfânta Treime», unde împreună cu gazdele s-au închinat la moaștele Sfîntului Serghie, apoi s-a oficiat obișnuitul polihroniu.

În continuare, delegația noastră a fost condusă la mormîntul răposatului și vrednicului de pomenire patriarh Alexei, unde s-a făcut un Trisaghion. Apoi, s-a vizitat muzeul de stat din clădirile Lavrei, amenajat în fosta veșmîntărie a acestui mare centru monahal.

Aici se păstrează mii de exponate ca: icoane, broderii, veșminte, argintării, sculpturi în piatră și lemn, obiecte de cult, mobilă, etc. lucrate în secolele XIV—XIX de meșteri iscusiți.

În palatul patriarhal din această lavră, unde am fost așteptați, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen, a cerut îngăduința Prea Fericitului Patriarh Justinian, de a decora pe unii membri ai Delegației cu ordinul «Sfîntul Vladimir». Menționăm aici că Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române și I.P.S. Mitropolit Iustin, au fost decorați cu prilejul altei vizite.

Așadar, în această împrejurare au fost decorați: I.P.S. Teofil, Arhiepiscopul Clujului, Vadului și Feleacului, P.S. Vasile, Episcopul Oradiei, P.S. Roman Ialomițeanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștiului, P. C. Epifanie Norocel, starețul Mînăstirii Neamț, P. C. Pr. Sava Marin și P. C. Diacon Ioan Bănățeanu, Secretarul Institutului teologic din București.

Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a adresat celor decorați următoarele cuvinte: «Vă felicităm cu acest prilej. Aceste decorații vi s-au oferit pentru activitatea ce o desfășurați în domeniul Bisericii și ca să vă amintească de vizita făcută la noi».

După această ceremonie, a urmat dejunul, ce s-a servit într-o luminoasă sală a aceluiași palat, la care au participat ierarhi, profesori, arhimandriți și preoți ruși. Cu această ocazie, *Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen* a rostit următorul toast:

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Domnul Gheorghe Nenciu, Conducătorul Departamentului Cultelor înainte de plecarea la Moscova

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Sanctitatea Sa Pimen la Marea Iavră «Troïța Serghieva» — Zagorsk

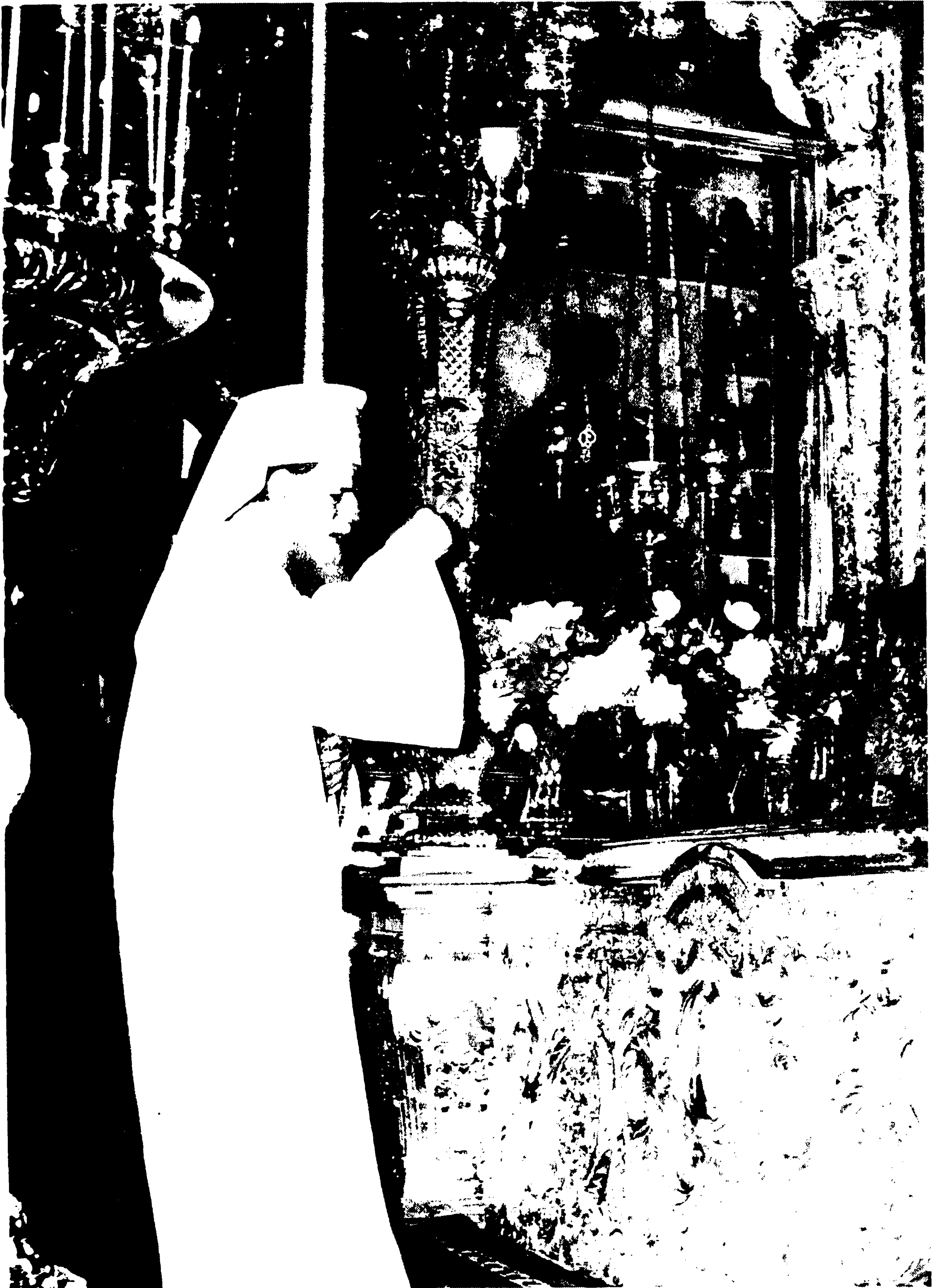

Cei doi Întîistătători participînd la slujbă în biserica «Sfînta Treime» din Lavra Zagorsk

În incinta bisericii «Sfînta Treime», unde se află moaștele Sfîntului Serghie de Radonej

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în fața raclei cu moaștele Sfintului Serghie

Delegația Bisericii Ortodoxe Române și conducerea Academiei și Seminarului teologic
din Moscova — Zagorsk

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Sanctitatea Sa Pimen, în vizită la Academia teologică din Zagorsk

*Prea Fericirea Voastră,
Prea iubite în Domnul confrate și conslujitor,
Prea Fericite Patriarh al României Justinian!
Dragi oaspeți români!*

Dragi comeseni! În Lavra începătoarei de viață Treimi, în acest sfânt și istoric loc al Bisericii Ortodoxe Ruse, indisolubil legat de numele marelui și plăcut al lui Dumnezeu Prea Cuviosul Părintele nostru Serghie, egumen al Radonejului și a toată Rusia făcător de minuni, întîm-pinăm acum pe dragul nostru, Preaiubitul nostru oaspete — pe Prea Fericitul Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române, Părintele Justinian, și pe distinșii săi însoțitori. În persoana sa noi salutăm pe remarcabilul ierarh al Sfintei Biserici Ortodoxe față de care noi nutrim sinceră dragoste și adînc respect.

Iată deja, cu mai mult de un sfert de veac în urmă, Prea Fericitul Părinte este conducătorul prea iubitei Biserici Surori, care sub luminoasa sa conducere își realizează cu succes misiunea sfîntă.

Nouă, ne face o deosebită bucurie că în anii de patriarhat ai Părintelui Patriarh Justinian, cu mila lui Dumnezeu au crescut și s-au întărit legăturile frățești tradiționale dintre cele două Biserici ale noastre. Noi sîntem convinși că la acest proces de roade bune au contribuit cu succes numeroasele vizite făcute Bisericii noastre de Prea Fericirea Sa, a căror amintire o păstrăm cu grijă și cu dragoste. Eu îmi amintesc de prima vizită a Prea Fericirii Voastre la noi, ca Patriarh al României, în iulie 1948, în fruntea delegației Bisericii Dvs., pentru participarea la sărbătorile, vrednice de amintire, 500 de ani de la autocefalia noastră. Atunci Prea Fericirea Voastră, pentru prima dată, ați vizitat această Lavră, în care noi acum avem bucuria comuniunii frățești cu Dvs. și ați primit binecuvîntarea Prea Cuviosului Serghie pentru slujirea de răspundere a Sfintei Biserici Ortodoxe Române în slujba căreia fusese-răți ales patriarh. Și iată, după ce au trecut mulți ani, Prea Fericirea Voastră, venerabilul Întîistătător înzestrat cu înțelepciunea lui Avraam, cel mai vechi dintre toți Întîistătătorii ortodocși, dreapta lui Dumnezeu din nou vă aduce sub umbra harică a Prea Cuviosului Serghie! În acest eveniment vedem un bun augur: așa cum după prima vizită a acestui loc sfînt al Bisericii noastre a urmat o perioadă de îndelungată prosperare a activității Dvs. de Întîistătător, tot așa și după actuala vizită, noi nădăjduim că vă așteaptă o lucrare tot așa de slăvită și înfloritoare, în decursul a mulți și mulți ani. Noi ne rugăm ca Prea Cuviosul Serghie să mijlocească înaintarea tronului lui Dumnezeu pentru aceasta!

Închin pentru Prea iubitul nostru Frate, pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian! Pentru oaspeții noștri români!

Pentru prietenia și colaborarea între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Rusă!

Pentru prietenia dintre popoarele Republicii Socialiste România și Uniunii Sovietice! Pentru Dumneavoastră toți, dragi prieteni!

Din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în numele Delegației Bisericii Ortodoxe Române a vorbit Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei:

«Sanctitatea Voastră, Prea stimați comeseni! Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, eu și alți membrii ai delegației, nu sîntem pentru prima dată la Zagorsk. Zagorskul este locul care trebuie vizitat. Și de fiecare dată cine vine aici, pleacă îmbogățit sufletește. Zagorskul este centrul Bisericii Ortodoxe Ruse și de cultură teologică, care continuă și azi prin activitatea Seminarului și Academiei teologice ce funcționează aici. Zagorskul este un izvor de viață duhovnicească. De aceea am venit astăzi aici pentru a ne adăpa din acest izvor al științei teologice și sfințeniei. Și plecăm de aici mai mulțumiți în sufletele noastre.

Mulțumim Sanctității Voastre pentru că ne-ați creat posibilitatea de a fi acum aici. Vă mulțumim pentru cuvintele frumoase rostite la adresa ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian. Și eu sînt bucuros că, ce ați spus la adresa Întîistătătorului nostru, este valabil pentru întreaga noastră Biserică, pentru că timp de 27 de ani de slujire, Prea Fericitul Patriarh Justinian, a imprimat dragoste către Biserica Ortodoxă Rusă și către celelalte Biserici Ortodoxe. De aceea toți ierarhii noștri privesc la Biserica Sanctității Voastre cu bucurie și dragoste. Nădăjduim ca relațiile noastre să se întărească din ce în ce mai mult.

Îngăduiți-mi să mulțumesc în numele celor care au fost decorați cu ordinul «Sfîntul Vladimir».

Închin pentru Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen și pentru conducătorii popoarelor noastre».

După dejun, Sanctitatea Sa, Patriarhul Pimen, într-un cadru solemn, a oferit daruri membrilor Delegației Bisericii Ortodoxe Române. După acest moment unii membrii ai Delegației noastre au vizitat și alte obiective importante din această Lavră: catedrala «Adormirea Maicii Domnului», paraclisul Academiei și Seminarului teologic, Muzeul arheologic al Academiei, Muzeul patriarhului Alexei și altele.

La ora 16,30, delegația Bisericii Ortodoxe Române, însoțită de Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen, împreună cu alți ierarhi ruși, s-a îndreptat spre Moscova.

*

14 iunie a.c. — La 14 iunie, Prea Fericitul Patriarh Justinian și toți membrii delegației noastre, au făcut o vizită protocolară la Ambasada Română din Moscova, unde au fost întîmpinați de Domnul Ambasador Gheorghe Badrus și alți membrii ai Ambasadei.

În seara aceleiași zile, membrii Delegației noastre au slujit Privegherea în catedrala «Sf. Nicolae» din Moscova, împreună cu I.P.S. Mitropolit Juvenalie și soborul alcătuit cu acest prilej. La sfîrșit, a vorbit I.P.S. Mitropolit Juvenalie și I.P.S. Mitropolit Iustin, care au subliniat bunele relații dintre cele două Biserici și popoare.

*

15 iunie a.c. — Ziua de 15 iunie a fost marcată prin săvîrșirea împreună a Sfintei Liturghii, la catedrala patriarhală din Moscova, cu hramul «Arătarea Domnului», a membrilor Delegației Bisericii Ortodoxe

Române și a ierarhilor ruși în frunte cu cei doi Întâistătători ai celor două Biserici. Soborul a fost format din nouă arhierei, 12 preoți și 4 diaconi, ajutați de 9 ipodiaconi.

La sfârșitul Sfintei Liturghii, după îndătinatul Polihroniu, au avut loc cuvântări rostite de Întâistătătorii celor două Biserici.

Astfel, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen, a spus :

Prea Fericirea Voastră,

Prea iubite confrate în Domnul și conslujitori !

Dragii noștri oaspeți, arhipăstori și păstori ai Sfintei Biserici Ortodoxe Române !

Prea cinstiți confrăți, prea cinstiți părinți, iubiți frați și surori !

Domnul cu marea Sa milă ne-a învrednicit pe noi ca din nou să încercăm bucuria comuniunii în rugăciune cu Dvs. în inima Patriei noastre — în Moscova —, în zilele, când Sfânta Biserică preaslăvește pe Mântuitorul Hristos, care s-a înălțat la cer și a făcut bucurie «ucenicilor prin făgăduința Sfântului Duh, încredințându-i pe ei prin binecuvântare» (Troparul praznicului).

Sfântul Ioan Gură de Aur, meditînd la evenimentul înălțării Domnului, a spus : «Acum este împăcarea lui Dumnezeu cu neamul omenesc, acum vrajba cea de demult a încetat și războiul cel îndelungat s-a terminat, acum a sosit pacea minunată ..., Acum noi, care eram odinioară nevrednici pe pămînt, am fost înălțați la ceruri ... , și aceeași fire, de care heruvimii păzeau Raiul acum s-a ridicat mai presus de heruvimi» (Opere, Tom. II, Cartea I, S.P.B., 1896, p. 486, 487).

Împăcarea noastră cu Tatăl-ceresc despre care mărturisește Sfântul și Marele dascăl al Bisericii, este o chemare la împăcarea noastră unul cu altul. Nouă ne este încredințată, după cuvîntul apostolului, «slujirea împăcării» (II Cor. V, 18), și noi nu ne îndeplinim datoria noastră în fața lui Hristos cel care s-a Înălțat la cer, care ne-a împăcat pe noi cu Dumnezeu, dacă nu vom semăna sămînța păcii și a dragostei în relațiile reciproce între oameni, dacă nu vom potoli patimile oamenilor, și prin aceasta să preîntîmpinăm urmările fatale ale discordiei și urii.

Această sărbătoare creștinească, reprezintă pentru noi credincioșii și slujitorii Sfintei Ortodoxii un prilej fericit pentru înmulțirea eforturilor noastre, îndreptate spre aceea, pentru ca darurile harice ale Domnului celui înviat și înălțat, să fie primite cu vrednicie de oameni. Acum noi din nou și din nou ne îndreptăm mintea și inima noastră către obligația noastră permanentă pentru întărirea prieteniei și colaborarea celor două Biserici surori ale noastre. Această prietenie cu rădăcinile ei, merge în adîncul istoriei. Ea întotdeauna a adus roade bogate și bune Bisericilor și popoarelor noastre. Noi sîntem deosebit de bucuroși, cu recunoștință să mărturisim acum despre excepționalul aport, pe care de-a lungul deceniilor l-ați adus și continuați să-l aduceți personal, Prea Fericirea Voastră, în numele întăririi acestei sfinte frățietăți a Bisericilor Ortodoxe Română și Rusă. Această faptă bună a dragostei frățești reciproce, noi știm că își găsește expresie în colaborarea celor două Biserici ale noastre, în sfera ortodoxă și ecumenică a slujirii noastre, în ostenele noastre laolaltă pentru pace. Dragostea noastră frățească, noi o răsfrîngem

către toți creștinii Răsăritului și Apusului. Participarea noastră în activitatea Consiliului Ecumenic al Bisericilor și în alte organizații ecumenice noi o realizăm pe baza vechii Biserici nedespărțite, care după convingerea noastră, cu nădejde luminează calea către unitatea întregii creștinătăți.

Popoarele României și Uniunii Sovietice cunosc bine prețul războiului și prețul păcii. Nu de mult toată omenirea progresistă a comemorat 30 de ani de la biruința asupra Germaniei fasciste. În al II-lea Război mondial s-au pierdut mai mult de 20 milioane cetățeni sovietici, multe mii de orașe și sate ale noastre au fost distruse de cotropitori. Multe jertfe a suferit, de asemenea, și poporul român. Amintind de nenumăratele suferințe, suportate de multe popoare în perioada acestui război, cu deosebită grijă noi privim la datoria slujirii noastre pentru pace și dreptate în Europa și pe tot pământul. Sîntem convinși că strădaniile în aceste probleme ale Bisericilor Ortodoxe Române și Rusă au o excepțională importanță, căci slujește ca bază solidă pentru colaborarea noastră efectivă «în legătura păcii» (Efes. IV, 3). În eforturile noastre, pe noi ne însuflețește conștiința țelului comun și a problemelor care unesc popoarele României și Uniunii Sovietice. Noi dorim fierbinte înflorirea pe mai departe a prieteniei româno-sovietice.

Încheiem cuvîntul nostru prin spusele însuflețitoare ale Prea Fericirii Voastre, adresate nouă, în una din ultimele pastorale a Prea Fericirii Voastre de sărbători: «Să ne unim eforturile — spuneți Prea Fericirea Voastră — spre a lucra neîncetat în mijlocul popoarelor noastre, în cadrul întrunirilor noastre bisericesti, spre a sprijini acțiunile Conducătorilor de popoare și ale forurilor internaționale, menite să stabilească relații de cooperare frățească între toate Statele, să găsească soluții ferice pentru multele și grelele probleme cu care este confruntată omenirea de astăzi, să facă să domnească pacea pe pământ și bunăvoirea între oameni» (Pastorală de Crăciun a Prea Fericitului Patriarh Justinian, anul 1974).

Încă o dată salutăm cordial pe Prea Fericirea Voastră și pe prea distinșii însoțitori ai Prea Fericirii Voastre și mulțumim sincer pentru duhovniceasca mîngîiere cu care ne-ați bucurat, pe noi toți cu slujirea în comun a Dumnezeieștii Liturghii. Rugăm cu stăruință pe Începătorul vieții ca El să încununeze cu îndelungare de zile și sănătate viața Prea Fericirii Voastre pentru binele Bisericii Române-surori și a Sfintei Ortodoxii!

Binecuvîntarea Domnului care s-a înălțat, să fie cu noi toți, Amin!.

Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, a răspuns:

Sanctitatea Voastră,

S-au scurs aproape trei ani de la ultima întîlnire pe care am avut-o la București și amintirea ei persistă vie în inimile noastre, căci a fost o întîlnire între frați uniți în aceeași dreaptă credință și în aceeași înțelegere a Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos, Care este temelul adînc al iubirii noastre. A fost o întîlnire în

care am trăit laolaltă adevărul cuvintelor psalmistului : «Cît este de bine și cît este de frumos să fie frații împreună» (Ps. CXXXII, 1).

Amintirea bucuriei pe care am avut-o cu acest prilej a fost un îndemn de a ne întâlni iarăși, pentru a retrăi binele de a fi împreună și de care vorbește psalmistul.

Acest bine, trăit în bucuria revederii noastre, se arată în multe înfățișări și roade. El constă mai întâi în faptul că în asemenea întâlniri sufletele se apropie din ce în ce mai mult, încălzindu-se prin noi manifestări ale sentimentelor de iubire reciprocă și de frățietate în Domnul Hristos.

Prin aceasta păstrăm unitatea ortodoxă și o afirmăm tot mai mult, luînd pildă și îndemn unul de la altul și reflectînd împreună la frumusețile și comorile ei neîntrecute, pe care dreptcredincioșii noștri le valorifică și le trăiesc tot mai intens.

Cu vie emoție și recunoștință ne amintim de numeroși ierarhi, teologi, preoți și călugări care au menținut în trecut asemenea legături între Bisericile noastre contribuind prin aceasta în măsură egală la păstrarea unității lor în Ortodoxie și la îmbogățirea spirituală a fiecăreia din ele...

Pe de altă parte, un Petru Movilă, fiu al poporului român, formîndu-se în ambianța Bisericii Ruse surori, ca Mitropolit al Kievului, a adus o mare contribuție la apărarea dreptei credințe a întregii Ortodoxii, într-o vreme cînd ea era expusă unor insistente încercări prozelitiste străine ; iar un Paisie Velicicovski, trăim împreună cu alți monahi ruși în atmosfera duhovnicească a mînaștirilor moldovene, a putut să aducă o prețioasă contribuție la înviorarea vieții duhovnicești a pravoslavnicilor credincioși ruși.

Astăzi, în epoca unor atît de frecvente contacte și circulări de valori între oameni și popoare pe toate planurile, socotim că se impune ca asemenea relații și îmbogățiri teologice reciproce să sporească tot mai mult între Bisericile noastre, ca și între toate Bisericile Ortodoxe în general.

Ortodoxia trăiește astăzi într-o lume frămîntată de o mulțime de probleme, dintre care o bună parte sînt foarte apropiate de cele ale Evangheliei Mîntuitorului Hristos.

Se impune deci ca ea să-și aducă contribuția la rezolvarea acestor probleme proprii timpului nostru și la sprijinirea a tot ce este bun în năzuința omenirii contemporane. Iar acestor sarcini trebuie să le facă față ea în comun, pentru a păstra neștirbită unitatea ei de totdeauna.

În împlinirea acestei îndatoriri, socotim că este bine să conlucrăm și cu celelalte Biserici creștine, care au să răspundă aceluiași probleme ale omenirii contemporane...

Acestor necesități cu adevărat duhovnicești ale omului de azi le răspunde într-un mod demn de remarcat și Ortodoxia Bisericii Ruse, cu accentul pus pe rugăciune fierbinte și sinceră, pe trăirea vie a legăturii cu Hristos. Trăsătura aceasta o apreciem atît la credincioșii pravoslavnici ruși, cît și la preoții și ierarhii ei.

Înainte de a încheia cuvîntul meu, aș vrea să adaug că prestigiul pe care Ortodoxia îl cîștigă din nou în lumea creștină de azi, o obligă să aibă un rol pilduitor și animator și în colaborarea cu celelalte Biserici

creștine, pentru sprijinirea eforturilor de mai bine și de fericire ale tuturor oamenilor. Ea trebuie să însuflețească și mai mult străduințele creștine și umane pentru asigurarea păcii într-o lume amenințată încă de pericolul războaielor. Ea trebuie să însuflețească continuu străduința oamenilor pentru idealurile sfinte de dreptate, de libertate și frățietate între oameni și popoare, idealuri esențial-evangelice.

În sfârșit, închei subliniind în mod special, importanța pe care păstrarea și întărirea legăturilor dintre Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Ortodoxă Română o pot avea și pentru bunele legături dintre popoarele Uniunii Sovietice și poporul român.

Mulțumesc din inimă Sanctității Voastre pentru călduroasa și frățiasca iubire cu care ne-ați întâmpinat și cu care ne înconjuzați.

Rog pe Bunul Dumnezeu să-și reverse darurile Sale cele bogate peste venerabila Biserică Ortodoxă Rusă, peste slujitorii și credincioșii ei.

Harul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu noi cu toți. Amin!

În aceeași zi, la ora 15, Patriarhia Rusă, a dat o recepție în cinstea Prea Fericirii Sale Patriarhul Justinian și a celorlalți membrii ai delegației, în saloanele restaurantului «Praga» din Moscova, la care au participat: Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia, Domnul Vladimir Kuroedov, Președintele Comitetului pentru problemele religioase de pe lângă Consiliul de Miniștri din U.R.S.S. și alți reprezentanți din același comitet, D-l Gheorghe Badrus, ambasadorul României la Moscova, precum și alți membri ai Ambasadei. Au mai participat mulți ierarhi, arhimandriți, profesori de la Academia și Seminarul teologic din Zagorsk, protoierei și ale persoane oficiale ale Bisericii Ortodoxe Ruse.

A toastat Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen :

Prea Fericirea Voastră, dragă frate în Hristos și conslujitor!

Prea cinstiți arhipăstori și păstori ai Bisericii Ortodoxe Române, oaspeții noștri doriți!

Mult stimat Domnule Gheorghe Badrus Ambasador al Republicii Socialiste România!

Mult Stimat D-le Vladimir Alexeevici Kuroedov, Președinte al problemelor religioase de pe lângă Consiliul de Miniștri al Uniunii Sovietice!

Dragi comeseni!

Astăzi, Domnul ne-a dăruit nouă marea bucurie a adevăratei comuniuni frățești și a rugăciunii laolaltă cu cel mai vechi Întâistător din familia Bisericilor Ortodoxe locale, Prea Fericitul Patriarh Justinian și cu eminenții colaboratori ai Prea Fericirii Sale. Noi ne-am rugat sîrguitor pentru bunăstarea Bisericilor Ortodoxe Română și Rusă, pentru consolidarea unității în gândire în cadrul Sfintei Ortodoxii, pentru intensificarea dragostei frățești între toți creștinii, pentru creșterea înțelegerii reciproce între membrii marii familii a omenirii, pentru înflorirea Patriilor noastre de pe pămînt: Republica Socialistă România și Uniunea Sovietică. Noi ne-am rugat, de asemenea, ca Domnul să în-

țărăască puterile noastre slabe pentru propovăduirea păcii și pentru slujirea lumii.

Dragi prieteni, în aceste clipe, noi re trăim o nouă bucurie pentru că primim cu dragoste cordială venerabilul grup al oaspeților dragi, ai Bisericii Ortodoxe surori, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, prea iubitul nostru confrate.

Nouă tuturor ne este binecunoscut, că Bisericile Ortodoxe Română și Rusă, de mult sînt strîns-legate prin dragoste frățească, și noi știm cît de rodnică a fost întotdeauna această prietenie. De fapt, începutul relațiilor reciproce ale celor două Biserici ortodoxe surori au fost puse cu mai mult de 500 de ani în urmă. În sec. XVII prietenia noastră a fost întărită prin editarea «Mărturisirii de credință ortodoxă», alcătuită de mitropolitul Kievului — Petru Movilă — și aprobată la Sinodul din Iași. La mijlocul secolului XVIII, frățietatea celor două Biserici ale noastre a întărit-o marele purtător de Dumnezeu, starețul Paisie Velicovski. Colaborarea Bisericilor Română și Rusă a găsit, în ultimul secol, o vrednică expresie, de asemenea, și în mulți reprezentanți ai Bisericii surori care au învățat la școlile teologice din Rusia. Printre acești trimiși noi amintim pe înaintașul Prea Fericirii Voastre pe scaunul de Întîistătător, pe Prea Fericitul Patriarh Nicodim.

Prietenia celor două Biserici ale noastre s-a intensificat îndeosebi în ultimele decenii. Noi mărturisim cu plăcere că Prea Fericirea Voastră și alți reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române au fost în repetate rînduri oaspeții noștri doriți. La rîndul nostru, și reprezentanții noștri bisericești au vizitat de multe ori minunata Dvs. țară, unde i-ați înconjurat cu aceeași neschimbată atenție și frățească dragoste. Cordiala și excepționala primire pe care mi-ați făcut-o mie și însoțitorilor mei, Prea Fericirea Voastră, cînd am vizitat Biserica Ortodoxă Română, în luna octombrie, anul 1972, ca și vizita Prea Fericirii Voastre de acum în orașul Moscova, servesc indiscutabil ca verigi noi foarte prețioase pentru întărirea dragostei lucrătoare dintre Bisericile Ortodoxe locale, și este o mărturie convingătoare a năzuinței noastre de a contribui la dezvoltarea relațiilor prietenești dintre popoarele noastre irătești. Noi putem să afirmăm că, fiecare schimb de vizite din partea Întîistătătorilor Bisericilor noastre este o sărbătoare și o mărturisire a frăției noastre autentice.

Tradiția prieteniei noastre de multe veacuri ne face să nădăjduim că și în viitor relațiile noastre bisericești vor fi tot așa de prietenești.

Vorbind despre colaborarea Bisericilor Ortodoxe Română și Rusă, ne gîndim la continua noastră grijă de a întări unitatea Ortodoxiei, la datoria noastră în numele lui Hristos, de a lucra neîncetat pentru restabilirea unității mărturisirii de credință a întregii lumi creștine. În prezent, ambele noastre Biserici se preocupă de pregătirea pentru a participa la lucrările celei de a V-a Adunări Generale a Consiliului Ecu-menic al Bisericilor, care va avea loc în noiembrie-decembrie, anul acesta, în orașul Nairobi. Nădăjduim că problemele care stau în fața Bisericilor noastre vor fi rezolvate de noi, fără îndoială, în strînsă colaborare frățească.

Prea Fericirea Voastră,
Prea iubite frate în Hristos, dragi oaspeți!

În veacul nostru progresist, Bisericile nu pot și nu trebuie să stea la o parte de dorințele legitime ale omenirii îndreptate spre realizarea dreptății sociale, libertății, păcii trainice, a unei vieți demne pentru toți oamenii. Și oricât ar fi de complicate problemele care stau în fața noastră, noi sîntem datori să ne aducem aportul nostru pentru rezolvarea lor. Noi mulțumim că sîntem împreună cu Dvs. lucrători în una și aceeași cauză, în slujirea noastră comună lui Dumnezeu și oamenilor. Noi am dori acum să mărturisim comuniunea năzuințelor noastre, unitatea dorințelor noastre, și tendința de a contribui la întărirea păcii și pentru dezvoltarea colaborării dintre toate popoarele, să propovăduim neîncetat acea pace de care vorbește Proorocul Isaia: «Pacea va fi lucrul dreptății, roada dreptății va fi liniștea și nădejdea în veci de veci» (Isaia XXXII, 17).

Încă o dată mulțumesc sincer Prea Fericirii Voastre și prea distinșilor Dvs. însoțitori pentru cinstea pe care mi-ați făcut-o prin vizita Dvs. Cel ce s-a înălțat la cer și «niciodată nu s-a despărțit» de noi — Domnul, să Vă ajute mulți și îndelungați ani ca, cu vrednicie să conduceți Biserica Ortodoxă Română și să călăuziți turma ei binecuvîntată pe calea mîntuirii.

Plin de simțămintele iubirii frățești față de Biserica-soră, eu închin pentru Prea Fericirea Voastră, confratele nostru prea iubit! Pentru cei mai vrednici colaboratori ai Prea Fericirii Voastre arhipăstori și păstori, oaspeții noștri dragi! Pentru întărirea pe mai departe a prieteniei Bisericilor noastre surori și a popoarelor noastre frățești!

Pentru Dvs. toți, dragi mei oaspeți, care vă împărtășiți acum cu mine din această sărbătorească agapă!

În cadrul recepției, Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a răspuns următoarele:

Sanctitatea Voastră! Țin să vă încredințez și cu prilejul acestei agape frățești, că am răspuns cu toată dragostea și bucuria, poftirii amintite a Sanctității Voastre de a Vă întoarce vizita pe care ați binevoit să o faceți Bisericii noastre în octombrie 1972.

Folosesc acest prilej festiv să aduc Sanctității Voastre II. PP. SS. și PP. SS. Ierarhi, clericilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Ruse dragostea și prețuirea Noastră, a membrilor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a clericilor și credincioșilor ei și să reînnoiesc totodată mesajul sentimentelor de frățietate și aleasă cinstire, pe care poporul român le nutrește față de popoarele Uniunii Sovietice.

Sînt convins că, prin vizita Noastră, prin slujbele pe care le-am făcut împreună, prin convorbirile pe care le-am avut, am continuat și am întărit și mai mult vechile legături de bună vecinătate, de credință creștină comună și de lupte pe care popoarele noastre le-au dus împreună pentru apărarea libertății și independenței lor politice sociale, pentru făurirea și păstrarea unității lor naționale și statale, ca și pentru apărarea credinței lor religioase comune.

Un eveniment de importanță epocală pentru popoarele noastre a fost aniversat de curînd de poporul român la 9 mai — Ziua Victoriei — cînd am sărbătorit cu toții și împlinirea a 30 de ani de la victoria împotriva fascismului german, prin lupta înfrățită a armatelor sovietice cu cele române, victorie care a adus pentru popoarele noastre și pentru întreaga lume deschiderea erei celei noi, de pace, de dreptate socială, de cooperare și progres, pentru o lume mai dreaptă, mai bună și mai fericită.

*Sanctitatea Voastră,
Părinte Patriarh Pimen*

Vizita noastră de astă dată coincide și cu aniversarea a patru ani de la festivitățile alegerii și întronizării Sanctității Voastre la conducerea supremă a Bisericii Ortodoxe Ruse (3 iunie 1971), la care am avut cinstea și bucuria de a fi prezent, în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române.

Evocînd cu bucurie acest eveniment din viața contemporană a Bisericii Ortodoxe Ruse, felicităm din toată inima pe Sanctitatea Voastră, Vă mulțumim pentru calda ospitalitate cu care am fost întîmpinați și înconjurați aici tot timpul, atît eu cît și însoțitorii mei, și rugăm pe Bunul Dumnezeu să Vă dăruiască mulți și fericiți ani, cu sănătate, puteri sporite de lucru și bune roade în vrednicia și lucrarea de arhipăstor al Bisericii Sanctității Voastre, pentru ca ea să contribuie, cu toate marile ei posibilități, la rezolvarea problemelor de interes general pentru Ortodoxie, la refacerea unității generale a creștinătății și la împlinirea aspirațiilor de pace, dreptate și progres ale lumii de astăzi.

Închin pentru sănătate și pentru îndelungare de zile a Sanctității Voastre, pentru binele și propășirea Bisericii Ortodoxe surori Ruse, pentru conducătorii Uniunii Sovietice, pentru pacea și înfrățirea tuturor oamenilor și popoarelor.

*

16 iunie a.c. — Data de 16 iunie a fost marcată prin momentul despărțirii delegației Bisericii Ortodoxe Române de gazda ospitalieră — Biserica Ortodoxă Rusă — în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen. La ora 8,40, pe aeroportul Șeremetievo I s-a desfășurat ceremonialul despărțirii dintre cei doi Întîistătători, care s-au îmbrățișat frățeste, precum și dintre membrii celor două Biserici-surori.

Din partea Bisericii Ortodoxe Ruse au fost de față la acest moment: Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia, I.P.S. Mitropolit Juvenalie, Președintele Serviciului Relațiilor externe al Bisericii Ortodoxe Ruse, I.P.S. Mitropolit al Krutițelor, I.P.S. Pitirim, Arhiepiscop de Volocolamsk, I.P.S. Nicodim, Arhiepiscopul Harcovului, P. S. Ghermoghen, Episcopul Kalininului și Președintele Sectorului Economic al Patriarhiei Ruse, P. S. Hrisostom, Episcopul Kurskului și Belgorodului și Vicepreședinte al Serviciului Relațiilor externe al Bisericii Ortodoxe Ruse, P. C. Arhim. Macarie, reprezentantul Patriarhiei de Antiohia la Moscova, P. C. Arhim. Nestor, reprezentantul Patriarhiei Bulgare la Moscova, P. C. Pr. Protoiereu Matei Stadniuc, secretar în cadrul Patriarhiei Ruse, precum și alte persoane oficiale.

Au fost de față din partea Comitetului pentru problemele religioase de pe lângă Consiliul de Miniștri din U.R.S.S., Domnul Victor Titov — Vicepreședinte —, Dl. Ivan Ivanovici și alți reprezentanți ai aceluiași comitet.

Satisfăcut pe deplin de întâlnire și convorbirile avute într-o atmosferă de dragoste frățească, mulțumind, încă o dată, cordial pentru primire și ospitalitate, Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu ceilalți înalți ierarhi și membrii ai Delegației noastre, au părăsit Moscova, îndreptându-se spre Patrie, pe calea aerului.

După două ore de zbor, avionul, în care călătorea Delegația noastră, a aterizat pe aeroportul internațional din București — Otopeni —, unde se aflau întru întâmpinare: I. P. S. Teoctist, Mitropolitul Olteniei, P. S. Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, consilieri patriarhali, profesori ai Institutului teologic și ai Seminarului teologic din București, reprezentanți ai serviciului Relațiilor externe din cadrul Patriarhiei Române, precum și alte persoane oficiale.

Au fost de față, de asemenea: Domnul Gheorghe Nenciu, Conducătorul Departamentului Cultelor.

*

La puțin timp după întoarcerea în Patrie, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a expediat scrisori de mulțumire unor ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Ruse, printre care și I.P.S. Nicolae, Arhiepiscop de Lvov și Tarnopol:

Înalt Prea Sfinției Sale, Părintelui Nicolae, Arhiepiscop de Lvov și Tarnopol,

Înalt Prea Sfinția Voastră,

Vizita frățească, pe care am făcut-o Sanctității Sale Pimen, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, în timpul de la 9 la 16 iunie a.c., ne-a oferit bucuria să întâlnim din nou pe Ierarhii Marii Biserici-surori, să revedem instituțiile și așezămintele sale bisericesti, să luăm cunoștință de viața evlavioasă a credincioșilor săi și de activitatea ce se desfășoară, de clerul său pentru preamărirea lui Dumnezeu și pentru sprijinirea realizării idealurilor de cooperare frățească și pace, scumpe tuturor oamenilor și popoarelor lumii.

Dar această vizită ne-a oferit plăcutul prilej să vedem localități și așezăminte noi, să întâlnim Ierarhi, clerici și credincioși, pe care nu-i cunoscusem în călătoriile anterioare în Țara vecină. Voim să spunem despre primirea sărbătorească și cu totul excepțională, pe care Înalt Prea Sfinția Voastră, împreună cu clerul și credincioșii Voștri, ne-ați făcut-o nouă și însoțitorilor noștri în orașul de reședință Lvov și la renumita Mânăstire Poceaeva-Lavra.

Am fost adânc impresionați de mulțimea imensă a credincioșilor de toate vârstele, care au participat cu atîta evlavie și reculegere la Sfînta Liturghie, oficiată în sobor cu Înalt Prea Sfinția Voastră, în monumentală catedrală mitropolitană, la Înălțarea Domnului — 12 iunie — din

oraș Lvov. Nu vom uita niciodată spectacolul înduioșător pe care-l prezentau nenumărați credincioși înșirați pe străzi, tinerii și copii urcați pe acoperișurile caselor și prin pomi, aclamându-ne pe tot parcursul străbătut cu prilejul vizitării celor cinci frumoase biserici din orașul de reședință.

Dar ce vom spune despre căldura și însuflețirea cu care am fost primiți la istorica Mănăstire Poceaeva-Lavra, atât de slujitorii și viețuitorii săi, cât și de mulțimea celor ce se adunaseră ca să întâmpine și să salute — după cum am înțeles — pe cel dintâi Patriarh ortodox venit în vizită la acest sfânt așezământ de viață monahală pravoslavnică.

Am ținut să Vă mărturisim marea bucurie duhovnicească și puternica impresie de care am fost stăpîniți în tot timpul vizitei noastre la Lvov, pentru a Vă mulțumi din toată inima, atât Înalt Prea Sfinției Voastre personal, cât și clerului și credincioșilor pentru dragostea și atenția ce mi-ați arătat, de care ne vom aduce aminte totdeauna cu emoție, pomenindu-Vă în rugăciunile noastre către preamilostivul Dumnezeu, cu recunoștință sfântă că ne-a ajutat să trăim în Lvov momente de un atât de înalt nivel religios cum rar ne-a fost dat să avem în nenumăratele noastre călătorii în diferite țări vizitate.

Reînnoindu-Vă mulțumirile noastre cele mai călduroase, ale însoțitorilor noștri și ale noastre personal, Vă îmbrățișem cu dragoste frățască pe Înalt Prea Sfinția Voastră și Vă împărtășim patriarhicești binecuvîntări clerului, slujitorilor și viețuitorilor din Poceaeva-Lavra, precum și tuturor credincioșilor din de Dumnezeu-păzita Arhiepiscopie a Lvovului și Tarnopolei, în Mîntuitorul nostru Iisus Hristos Cel preamărit.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

Vizita delegației Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericirea Sa Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, făcută Bisericii Ortodoxe Ruse, în perioada 9—16 iunie 1975, ca răspuns la vizita Sanctității Sale, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, în fruntea unei delegații, făcută Bisericii Ortodoxe Române în anul 1972, se înscrie ca un moment istoric de mare însemnătate în contextul acțiunii de cunoaștere reciprocă, apropiere, și colaborare între Bisericile Ortodoxe, contribuind la întărirea sentimentului de comuniune și unitate panortodoxă.

Prin această vizită s-a realizat, fără îndoială, cimentarea relațiilor dintre cele două Biserici-surori și popoarele noastre.

SĂRBĂTORIREA ZILEI NUMELUI PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN

Printre zilele de sărbătoare ale Prea Fericirii Sale, Prea Fericitul Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, se înscrie și ziua marelui *Justinian* — împăratul, la 2 august. Această zi onomastică o sărbătorește Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române odată cu tunderea în monahism și chemarea Sa la rosturi înalte ale Bisericii strămoșești.

Dar, alături de Prea Fericirea Sa, ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, prăznuiesc în fiecare an cu multă bucurie această zi — devenită prilej de înălțător popas spiritual și mângâiere duhovnicească —, unindu-și cugetele în rugăciune stăruitoare către Cel Atotputernic pentru sănătate și îndelungata înziliră a Întâistătorului Bisericii noastre

Într-un cadru deosebit colaboratorii apropiați ai Prea Fericirii Sale de la Administrația Patriarhală, Arhiepiscopia Bucureștilor și Casa de pensii și ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române, călăuziți de sentimente curate de dragoste, respect și afecțiune filială pentru conducătorul lor, s-au adunat în paraclisul patriarhal spre a înălța rugăciuni de mulțumire lui Dumnezeu pentru bogatele binefaceri revărsare asupra Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

La orele 12, în paraclisul Palatului patriarhal s-a săvârșit obișnuitul Te-Deum pentru asemenea evenimente, de către un sobor de slujitori de la catedrala patriarhală, în frunte cu P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, vicar patriarhal al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

Lângă Înaltul sărbătorit au luat parte : I.P.S. Teoctist, mitropolitul Olteniei ; P. S. Episcop Antim al Buzăului ; P. S. Emilian, Episcop-vicar al Sfintei Arhiepiscopii de Alba Iulia și Sibiu ; P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor cu PP. CC.-lor Părinți Consilieri ai Arhiepiscopiei Bucureștilor ; PP. CC.-lor Părinți Consilieri de la Administrația Patriarhală ; P. C. Pr. Traian Ghica, directorul Casei de pensii și ajutoare ; PP. CC.-lor Mircea Chialda, rectorul Institutului teologic din București și Dumitru Popescu, prorectorul aceleiași Institut ; P. C. Pr. Ion Ionescu, directorul Seminarului teologic din București, profesori de la școlile teologice din Capitală ; stareți și starețe de la mănăstirile Arhiepiscopiei Bucureștilor ; salariați superiori din Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, invitați.

După oficierea slujbei de mulțumire, s-a intonat de către toți cei de față «Imnul patriarhal» trecându-se apoi, în cabinetul de lucru al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

În numele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, clerului, credincioșilor și celor de față, a luat cuvîntul I.P.S. Teoctist, mitropolitul Olteniei, care a spus :

Prea Fericirea Voastră Părinte Patriarh,

Ziua aceasta de 2 august a intrat de acum încă 30 de ani în calendarul sărbătoririlor și a bucuriilor noastre duhovnicești. Numele pe care îl primim noi prin sfîntul botez și apoi numele pe care-l primim la chemările Bisericii sînt hărăzite de Dumnezeu.

Se vede că această rînduială a lui Dumnezeu s-a oglindit cu desăvîrșire și în alegerea numelui pe care l-ați luat Prea Fericirea Voastră încă de cînd ați pășit și ați răspuns la chemarea Bisericii, pentru a o sluji de pe treptele ierarhice, trepte ale slujirii cît și ale conducerii.

Ne amintește lucrul acesta mai întîi de momente deosebit de înălțătoare petrecute exact acum 30 de ani, în luna august. Ne amintește apoi numele celui ce a fost împăratul Justinian, cu realizările lui neîntrecute de istoria bisericească și cultura universală.

Dacă acum 30 de ani, urcînd dealul istoricei mînăstiri care strălucește Iașul, Mînăstirea Cetățuia la care primeați numele acesta prin rugăciunile și mîinile mitropolitului cărturar Irineu Mihălcescu s-a înscris o pagină luminoasă în istoria Bisericii noastre Ortodoxe Române, an după an, acest nume a dobîndit strălucire și dimensiuni pe măsura propășirii Bisericii Ortodoxe Române și a Patriei noastre scumpe.

Erau momente grele cînd poporul nostru, în plină căutare, în zorile vieții celei noi, căuta să statornicească rînduielile care avea să aducă în cele trei decenii noua orînduire și conștiința suveranității și independenței sale naționale definitive. Pe acest plan și pe acest fond, lucrarea Prea Fericirii Voastre în acel început și în alte condiții cunoscute și știute astăzi de întreg clerul Bisericii noastre, s-a desfășurat an de an, încît astăzi, după 30 de ani, aruncîndu-ne privirile înapoi ne dăm seama de lucrarea rodnică pe care ați săvîrșit-o în Biserica noastră, lucrare care este exemplu de pastorație și apostolat social pentru preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române.

Ne amintim cu deosebită bucurie, cu deosebită satisfacție de primele cuvinte pe care Vi le-a adresat în Sfînta Cetate a Ierusalimului, Sanctitatea Sa Patriarhul Benedict. El rostea ca din istorie, ca din adîncul ei : «Bine ați venit Prea Fericite Părinte Patriarh Justinian al României în Cetatea aceasta Sfîntă, unde veți întîlni peste tot ctitoriile împăratului Justinian, fiți binevenit și pe timpul cît stați aici sînteți «autocratul» Cetății Ierusalimului !».

Într-adevăr parcă o oglindire, o vedere generală, o sinteză a ceea ce voia să mărturisească lucrarea de zidire a Sfintei noastre Biserici, de zidire duhovnicească pe care a săvîrșit-o Prea Fericirea Voastră.

Nu numai biserici și mînăstiri, nu numai clădiri, Prea Fericirea Voastră ați zidit o conștiință nouă, proaspătă, o conștiință viguroasă și responsabilă de slujire a Bisericii. Ați ridicat în fiecare suflet de preot, în fiecare suflet de credincios, Biserica cea vie, Biserica cea care ne-

conținut în Altarul ei, în «Sfânta Sfintelor» vă păstrează pomenirea, vă păstrează respectul, vă păstrează dragostea ei desăvârșită.

Din aceste simțiri, din aceste altare ale tuturor celor de față și a clerului întreg, noi vă aducem astăzi prinosul dragostei noastre de recunoștință, Vă aducem simțămintele noastre calde, în numele lor ale tuturor : a ierarhilor, clerului, profesorilor, credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române și care se roagă astăzi pentru sănătatea, îndelunga-înzilire și Vă urează : «Întru mulți și fericiți ani, Prea Fericite Părinte Patriarh !».

Toți cei de față au cântat «Mulți ani trăiască !».

Răspunzând, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a spus :

Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit
Prea Sfințiților Episcopi
Prea Cucernici Părinți și iubiți colaboratori,

Vă mulțumesc din toată inima că și anul acesta ne-a ajutat milostivul Dumnezeu să ne întâlnim în această zi ca să mulțumim lui Dumnezeu pentru binefacerile Sale revărsate asupra noastră, asupra conducătorilor Bisericii noastre și asupra clerului și Bisericii întregi.

Mulțumesc din toată inima Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist pentru evocările făcute asupra evenimentelor petrecute acum 30 de ani, cu care prilej am și primit, atunci, tundera în monahism sub numele binecredinciosului împărat Justinian.

Am primit acest cinstit nume la recomandarea părintelui patriarh Nicodim, care, consultând pe mitropolitul Efrem și arhimandritul Melchisedec — de față fiind și eu —, au căzut cu toții de acord de a primi numele de Justinian, pentru motivul că eu aș fi un om practic, deci un nume cu spirit practic și nu filozofic speculativ.

Anul acesta, spre deosebire de anii ceilalți, ziua numelui meu o sărbătoresc cu o mai mare bucurie în urma unei satisfacții duhovnicești, fiindcă Dumnezeu ne-a ajutat să terminăm Așezămîntul ortodox românesc de la Ierusalim, căminul și biserica și să pot face o vizită la Locurile Sfinte, și cu acest prilej să sfințesc biserica cu Așezămintele noastre, avînd astfel și noi o reședință permanentă a Bisericii Ortodoxe Române, alături de celelalte confesiuni creștine.

Dar satisfacția nu se referă numai la ceea ce am făcut la Așezămintele Bisericii Ortodoxe Române, căci vizita noastră a determinat o adunare istorică deosebită, ceea ce n-a mai fost niciodată în trecutul glorios al Ierusalimului, căci cele 39 de confesiuni, care sînt în Statul Israel, — prin delegațiile acestor 39 de confesiuni, au ieșit în întâmpinarea noastră. Apoi delegații ne-au însoțit în toate părțile la Locurile Sfinte și în același timp la toate întrunirile și la toate recepțiile care au avut loc.

Considerăm că a fost o manifestare unică în istoria Ierusalimului, fiindcă a apărut printre confesiuni și rămășițe de samarineni, proveniți din vremea cînd Samarineanca întreba pe Mîntuitorul : «Unii spun că trebuie să ne închinăm în Muntele din Ierusalim, alții în Muntele Garizim, unde trebuie să ne închinăm ? Rezolvînd un principiu religios :

pentru o religie, închinarea lui Dumnezeu, răspunsul Mîntuitorului a fost clar: «Cine adoră pe Dumnezeu trebuie să se închine cu duhul și cu adevărul, căci Duh este Dumnezeu și cel ce se închină Lui, să se închine cu Duhul și cu adevărul».

Nu vă rețin ca să vă istorisesc vizita în amănunt, dar evenimentul mi-a făcut o mare bucurie și de aceea zic că anul acesta mi-am sărbătorit ziua numelui după o mare satisfacție de ordin sufletesc, de ordin duhovnicesc religios.

Încă o dată și eu vă urez din toată inima o sănătate deplină și ani mulți; să nu uitați niciodată evenimentele acestea pe care le-am petrecut în timpul celor 30 de ani de transformări adînci în viața poporului nostru, în istoria poporului nostru și deci și în istoria Bisericii Ortodoxe Române.

Am făcut tot ce am putut cu toții, împreună, căci fără turmă nu se putea ajunge la liman.

De aceea, mă întorc și de data aceasta și anul acesta să mulțumesc ierarhilor din Sfîntul Sinod, tuturor clericilor noștri și tuturor credincioșilor care mi-au ascultat glasul, sfatul și mi-au înțeles osteneala în acești 30 de ani.

Vă binecuvîntez din toată inima și rog pe Mîntuitorul ca harul Său să fie cu toți, totdeauna acum și pururea și în vecii vecilor.

La mulți ani!».

Cei de față au cîntat pentru înaltul sărbătorit «Imnul patriarhal» și «Mulți ani trăiască!».

După ce s-a servit o gustare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian s-a întreținut cu fiecare dintre participanți.

Retrăgîndu-se Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, asistența a intonat «Imnul patriarhal».

*

Tot cu acest prilej al sărbătoririi zilei Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Prea Fericirea Sa a primit numeroase mesaje de felicitare din partea ierarhilor, clericilor și credincioșilor ortodocși români, a conducătorilor Cultelor religioase din țara noastră, a conducătorilor Comunităților ortodoxe române de peste hotare, din partea unor ierarhi ai altor Biserici creștine. Dintre aceste scrisori, mesaje și telegrame, publicăm următoarele:

Mesajul de felicitare al Sanctității Sale BENEDICT, patriarhul Ierusalimului:

Prea Fericirii Sale

Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

De ziua numelui Prea Fericirii Voastre mult iubită, cu bucurie Vă felicităm din toată inima, salutîndu-vă călduros și urîndu-vă sănătate.

putere de muncă, bucurie, viață îndelungată spre binele Sfintei Biserici Ortodoxe Române.

Vă îmbrățișez cu dragoste frățească.

† **Benedict**

Patriarhul Ierusalimului

Prea Fericitul Părinte Patriarh a trimis răspuns de mulțumire Sanctității Sale Benedict, Patriarhul Ierusalimului.

*

Telegrama de felicitare a Sanctității Sale DIMITRIOS, patriarhul Constantinopolului :

Prea Fericirii Sale

Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Salutînd frățește pe Prea Fericirea Voastră mult iubită cu prilejul sărbătoririi onomastice, Vă urăm sănătate, viață îndelungată și îmbelșugate daruri cerești, spre fericirea Sfintei Voastre Biserici.

† **Dimitrios**

Patriarhul Constantinopolului

La această telegramă, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a trimis răspuns de mulțumire.

*

Telegrama de felicitare a Sanctității Sale ELIAS IV, patriarhul Antiohiei și al întregului Orient :

Prea Fericirii Sale

Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Prea Fericirea Voastră, frate mult iubit și

împreună-slujitor al Tainelor dumnezeiești.

Folosim prilejul sărbătoririi onomastice a Prea Fericirii Voastre iubite, pentru a Vă adresa urările noastre cele mai bune și frățești de sănătate deplină, fericire duhovnicească, viață îndelungată și prosperitate, spre a continua cu succes luminoasa voastră misiune în fruntea Sfintei Biserici Ortodoxe Române și spre slava întregii Ortodoxii.

Îmbrățișîndu-vă din toată inima, rămînem al Prea Fericirii Voastre frate mult-iubitor în Domnul nostru Iisus Hristos.

† **Elias IV**

Patriarhul Antiohiei și al întregului Orient

La această telegramă, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a trimis răspuns de mulțumire.

*

Telegrama de felicitare trimisă de Sanctitatea Sa PIMEN, patriarhul Moscovei și a toată Rusia :

Prea Fericirii Sale

Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh,

Binevoîți a primi cu prilejul zilei Voastre onomastice, salutarea noastră frățească și cordială, însoțită de rugăciunea noastră, pentru ca Domnul să Vă ajute în toată lucrarea Voastră, pentru binele Bisericii Mîntuitorului nostru și al evlavioșilor Voștri credincioși

Cu dragoste în Domnul nostru,

† Pimen

Patriarhul Moscovei și a toată Rusia

Răspunzînd, Prea Fericirea Sa a mulțumit Sanctității Sale Patriarhului Pimen.

*

Telegrama Prea Fericitului GHERMAN, patriarhul Bisericii Ortodoxe Sirbe.

Prea Fericirii Sale

Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Cu frățească dragoste Vă felicităm de ziua numelui, cu rugăciuni lui Dumnezeu pentru sănătatea Voastră, viață îndelungată și succes în activitatea de pe tronul primului prestol al Bisericii Ortodoxe Române-soră.

† Gherman

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Sîrbe

Prea Fericitul Părinte Gherman, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Sîrbe a primit răspuns de mulțumire de la Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române.

*

Telegrama Prea Fericitului SERAFIM, arhiepiscopul Atenei și a toată Grecia :

Prea Fericirii Sale

Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Prea Fericirea Voastră,

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Vă salutăm cordial cu prilejul zilei numelui și Vă urăm viață îndelungată și senină, plină de binefaceri dumnezeiești pentru binele credincioșilor ortodocși români și al întregii Ortodoxii.

La mulți ani Prea Fericite Stăpîne,

Cu dragoste în Hristos

† Serafim

Arhiepiscopul Atenei și a toată Grecia

La această telegramă, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, a trimis răspuns de mulțumire.

Telegrama Înalt Prea Sfințitului MAKARIOS, arhiepiscopul și președintele Republicii Cipru :

*Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Prea Fericirea Voastră,

Îmbrățișînd frățește pe Venerabila Voastră Prea Fericire Vă felicităm călduros cu ocazia zilei Voastre onomastice urîndu-vă sănătate neîmpușinată, lungime de zile și toată întărirea de la Dumnezeu în lucrarea de întîistătător, spre binele credincioșilor ortodocși români și al Bisericii Ortodoxe.

† **Makarios**
Arhiepiscopul Ciprului

Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a trimis răspuns de mulțumire Înalt Prea Sfințitului Makarios, Arhiepiscopul Ciprului.

Telegrama Sanctității Sale Papa PAUL VI :

*Prea Fericirii Sale
Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Prea Fericirea Voastră

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Sfîntul Vostru Patron să împărtășească Prea Fericirii Voastre binecuvîntarea Domnului.

Cu urările noastre cele mai bune,

† **Papa Paulus VI**
Cetatea Vaticanului

Mișcat de atenția deosebită a Sanctității Sale, Papa Paul VI, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a răspuns printr-un mesaj de respect, dragoste și mulțumire.

PASTORUL DR. PHILIP POTTER, SECRETAR GENERAL AL CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR, ÎN ROMÂNIA

La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, între 19 iunie și 1 iulie 1975, Past. Dr. Philip Potter, Secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, a făcut o vizită oficială Bisericii Ortodoxe Române. Past. Potter a venit împreună cu soția sa, D-na Doreen Potter și însoțit de Pr. Prof. Ion Bria, secretar pentru relații cu ortodocșii și membru în Comitetul Executiv al Comisiei «Misiune și Evangelizare» ale C.E.B., reprezentantul Patriarhiei Române pe lângă Consiliul Ecumenic de la Geneva.

Joi, 19 iunie, Past. Potter a fost primit la Aeroportul Otopeni de către P. S. Episcop Dr. Antonie Ploieșteanul, Vicar patriarhal, P. C. Pr. Ioan Gagi, directorul Administrației patriarhale, P. C. Pr. Dumitru Soare, consilier patriarhal la Serviciul de Relații externe al Patriarhiei Române, P. C. Pr. Prof. D. Popescu, prorectorul Institutului teologic din București. Din partea cultelor protestante erau prezenți pastorii G. Ambrosi, Z. Albu și P. Szedressy.

Din partea Departamentului Cultelor era de față Dl. Eugen Munteanu, director.

Dr. Potter a fost cazat la Palatul patriarhal pe toată durata vizitei la București.

P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar-patriarhal și Dl. Remus Rus au însoțit permanent pe Past. Potter în timpul vizitei în țara noastră.

Vineri, 20 iunie, Past. Potter a vizitat instituțiile centrale ale Patriarhiei Române: Catedrala patriarhală, unde a primit ample explicații despre arhitectura și pictura acestui sfânt locaș; *Tipografia* Institutului biblic și de Misiune ortodoxă. Aici, P. C. Pr. Sabin Verzan, consilier patriarhal, a dat explicații asupra Tipografiei și asupra procesului de producție. Au fost vizitate secțiile de zețarie, linotip, mașini, ofsett, legătorie, atelierul foto-zincografie și depozitul de tipărituri. Past. Potter și-a arătat un viu interes pentru această instituție și deosebita satisfacție pentru realizările ei; *Atelierele de la Schitul Maicilor*. Aici, P. C. Pr. Teodor Cazan, consilier patriarhal, a dat explicații privind biserica acestui așezământ, apoi a condus pe oaspeți în atelierele de confecționat obiecte de cult, cizelură, presă, ajustură, pictură și croitorie dând explicațiile necesare. Vizita s-a încheiat în Sala de expoziție, unde oaspeții au semnat în Cartea de aur, cu aprecieri frumoase asupra muncii acestui sector al Administrației patriarhale; *Mănăstirea Antim*. Oaspeții au fost întâmpinați de P. C. Pr. Dumitru Soare, consilier patriarhal la Serviciul de Relații externe și P. C. Pr. Constantin Pârvu, consilier patriarhal la Cancelaria Sfântului Sinod. P. Cuv. Arhim. Paisie Prelipceanu a făcut un scurt istoric al mănăstirii, subliniind rolul și activitatea mitropolitului Antim Ivireanu pe tărîm bisericesc și cultural. S-au vizitat apoi muzeul mănăstirii, Biblioteca Sf. Sinod și Sala sinodală.

La orele 12, Past. Philip Potter și soția sa au fost primiți de Prea Fericitul Patriarh Justinian. A fost de față P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar-patriarhal și P. C. Pr. Dumitru Soare, consilier patriarhal. Cu ocazia acestei primiri, au fost

reliefate raporturile strînse care există între Biserica Ortodoxă Română și Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Prea Fericirea Sa a spus că urmărește cu viu interes strădania Past. Potter de a regăsi echilibrul între credință și acțiune în cadrul Mișcării ecumenice, precum și accentul pus cu prioritate pe realitatea Bisericii locale și pe rolul acesteia în contextul general al vieții creștine. L-a asigurat că Biserica noastră dorește o participare mai intensă în cadrul Mișcării ecumenice. Răspunzînd, Past. Potter a mulțumit pentru sprijinul acordat Mișcării ecumenice de către Prea Fericitul Patriarh Justinian și de către Biserica Ortodoxă Română. Totodată, a accentuat aportul adus gîndirii și activității CEB de către Pr. Prof. Ion Bria, a cărui activitate la Geneva a demonstrat că dimensiunea liturgică a Ortodoxiei este o dimensiune activă și misionară. În aceasta sînt cuprinse atît aspectul vertical cît și cel orizontal al orientării generale a CEB. Activitatea Pr. Bria este cu atît mai importantă cu cît a reușit să adune reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe pentru discutarea problemelor ce vor fi prezente pe agenda de lucru a Adunării generale a CEB de la Nairobi. Acest lucru nu este de mică importanță, dacă se au în vedere dificultățile pe care le întîmpină în organizarea unor întîlniri panortodoxe.

În după-amiaza aceleiași zile, s-au vizitat Seminarul și Institutul teologic din București. La Seminar, oaspeții au fost primiți în biserica Radu Vodă — paraclisul acestei școli teologice — de către P. C. Pr. I. Ionescu directorul Seminarului, împreună cu profesorii și elevii seminariști. Corul acestora a prezentat un scurt program de imne religioase, după care s-a vizitat o clasă.

La Institutul teologic, oaspeții au fost primiți în sala de festivități unde au fost salutați de P. C. Pr. Dumitru Popescu, prorectorul Institutului, care a înfățișat înaltului oaspete cîteva date asupra organizării și funcționării acestei școli teologice.

P. S. Episcop Dr. Antonie Ploieșteanul, Vicar-patriarhal, a prezentat personalitatea și activitatea ecumenistă a Past. Dr. Philip Potter, cel de al treilea secretar general al CEB care vizitează Biserica Ortodoxă Română. P. S. Sa a insistat asupra faptului că Past. Potter ține echilibrul între diferitele tendințe ale Bisericilor membre ale CEB și între înclinarea unora spre dimensiunea orizontală și a altora spre dimensiunea verticală și că are la inimă problema libertății, a luptei antirasiste, sprijinirea luptei popoarelor pentru eliberarea și ajutorarea regiunilor slab dezvoltate etc.

A răspuns Past. Potter care a vorbit despre contribuția valoroasă a teologiei ortodoxe la Mișcarea ecumenică, prezentînd cîteva coordonate ale gîndirii patristice care stau la baza activității CEB și a orientării sale personale.

Întîlnirea a continuat în sala profesorală, unde au fost adîncite anumite principii ale gîndirii și activității Mișcării ecumenice.

Sîmbătă, 21 iunie, Past. Potter și însoțitorii săi au plecat cu avionul la Cluj. Aici au fost întîmpinați de I. P. S. Arhiepiscop Teofil de Cluj-Napoca, P. S. Episcop Vasile al Oradiei — din partea ortodoxă — și de Exc. Sa Ladislau Papp, episcop reformat de Oradea și Exc. Sa Iuliu Nagy, episcop reformat de Cluj-Napoca — din partea Bisericilor protestante — împreună cu preoți ortodocși și pastori protestanți.

La Cluj-Napoca s-a vizitat mai întîi Catedrala ortodoxă unde P. C. Pr. Iosif Butuc, secretar eparhial, a făcut un scurt istoric al acestui monument arhitectural din localitate.

A urmat vizita la Institutul teologic protestant de grad unic-reformat din Cluj-Napoca. Aici, oaspeții sînt întîmpinați de Prof. Dr. Karoly Rapp, rectorul Institutului

și de profesorii și studenții Institutului. Seria cuvîntărilor este deschisă de Episcopul Ladislau Papp, președintele Sinodului Bisericii Reformate din R. S. România. Acesta a prezentat situația Bisericilor reformate din țara noastră, a învățămîntului teologic protestant, a organizării bisericești și a relațiilor ecumenice pe plan local și cu mișcarea ecumenică în general. În numele Institutului teologic reformat din Cluj-Napoca, oaspetele este salutat de Prof. Karoly Rapp, rectorul Institutului, care a făcut o sinteză a organizării și funcționării acestei școli teologice.

În răspunsul său, Past. Potter a prezentat cîteva aspecte ale tradiției Reformei, care sînt elemente de bază în orientarea Mișcării ecumenice și a remarcat că ecumenismul local din România nu se oprește numai la șefii de culte, la profesorii și studenții teologi, ci se extinde și la marea masă a credincioșilor.

La orele 13 oaspetele și însoțitorii săi revin la reședința mitropolitană unde sînt întîmpinați de consilierii și funcționarii Centrului mitropolitan și de cei 50 proaspeți absolvenți ai Seminarului teologic ortodox din Cluj-Napoca, în frunte cu P. C. Pr. Prof. Ion Brie, directorul Seminarului. Seminariștii au cîntat cîteva imne religioase iar P. C. Pr. director a prezentat pe scurt învățămîntul seminarial ortodox și în special realizările Seminarului teologic din Cluj-Napoca care numără în prezent peste 300 elevi. A răspuns Past. Potter felicitînd pe proaspeții absolvenți ai Seminarului și urîndu-le succes la examenul de admitere la Institutul teologic din Sibiu.

În cinstea Past. Philip Potter, I. P. S. Arhiepiscop Teofil de Cluj-Napoca a oferit o masă oficială la reședința mitropolitană la care au luat parte oaspeții străini, conducătorii Bisericilor protestante, romano-catolică și ortodoxă, reprezentanți ai autorităților locale de stat, membri mireni din Adunarea eparhială și reprezentanți ai Universității de Stat din Cluj-Napoca. I. P. S. Arhiepiscop Teofil și Past. Potter au rostit toasturi după care, Past. Potter și soția sa au primit daruri din partea Arhiepiscopiei ortodoxe din Cluj-Napoca și a Episcopiei reformate de Cluj-Napoca.

În aceeași zi, la orele 16, a avut loc participarea la vecernie în catedrala reformată din Cluj-Napoca, apoi oaspeții au plecat la Sibiu. În drum s-au oprit la Aiud, unde au asistat la slujba de seară în biserica reformată din localitate. Aici, pastorul local a salutat pe oaspeți și a apreciat pozitiv activitatea Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru refacerea unității creștine. În aceeași localitate, oaspeții au vizitat apoi catedrala ortodoxă, unde au fost întîmpinați de P. S. Episcop Emilian Rășinăreanul, Vicarul Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu și de P. C. Pr. Isidor Todoran, rectorul Institutului teologic ortodox din Sibiu.

În discursurile rostite cu acest prilej s-a accentuat legătura strînsă care există între diferitele Biserici creștine din țara noastră și dorința poporului român de a-și manifesta potențialul creator în colaborare cu celelalte națiuni conlocuitoare, avîndu-se ca scop bunăstarea întregii națiuni. Past. Potter a vorbit despre necesitatea și datoria fiecărei Biserici creștine de a lupta pentru unitate, libertate, pace și progres, acestea fiind idealuri care înfrățesc toate Bisericile și popoarele lumii. Biserica creștină are în plus datoria de a activa pentru realizarea unității tuturor Bisericilor creștine. Acesta este unul din țelurile CEB toți creștinii fiind chemați să-și aducă contribuția în vederea realizării acestui mare deziderat al creștinismului: unitatea.

În seara aceleiași zile, oaspeții au sosit la Sibiu, unde au fost întîmpinați și salutați de I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, care i-a reținut la cină la reședința mitropolitană.

Duminică, 22 iunie, oaspeții au participat la serviciul religios în catedrala luterană din Sibiu. Aici au fost întâmpinați de Prof. Dr. Hermann Binder, prorectorul Institutului teologic luteran din Sibiu, care le-a adresat un cuvânt de bun-venit. A răspuns Past. Philip Potter.

De la catedrala luterană, oaspeții au mers la catedrala ortodoxă din localitate — care era plină pînă la refuz de credincioși — și au luat parte la Sfînta Liturghie. I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a prezentat credincioșilor pe Past. Potter și a făcut o scurtă expunere a Consiliului Ecumenic al Bisericilor și a activității acestuia.

În cuvîntul de răspuns, Past. Potter a folosit imaginea Apostolilor adunați la sărbătoarea Rusaliilor, cînd Duhul Sfînt s-a pogorît asupra lor sub forma limbilor de foc, Apostoli care apoi au ieșit în lume și au propovăduit Evanghelia lui Hristos. Prin aceasta, ei au deschis drumul spre unitatea omenirii în Iisus Hristos. Past. Potter a arătat că Pogorîrea Duhului Sfînt are o dublă semnificație: eliberarea oamenilor de sub robia păcatului și unirea lor. Avînd această pildă, trebuie să lucrăm activ pentru unitatea Bisericilor și a tuturor oamenilor în contextul libertății noastre date de Mîntuitorul Hristos.

A urmat apoi vizita la Institutul teologic ortodox din Sibiu, unde au vizitat biblioteca, manifestînd interes pentru vechile noastre tipărituri și pentru literatura teologică modernă și contemporană. Întîlnirea cu profesorii și studenții a avut loc în sala de festivități a Institutului.

P. E. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar-patriarhal, a prezentat pe oaspeți, după care aceștia au fost salutați, în numele Institutului, de P. C. Pr. rector I. Todoran, menționînd că aici se pregătesc pentru sfînta misiune a preoției peste 800 studenți teologi.

A luat apoi cuvîntul Past. Philip Potter care și-a exprimat bucuria de a fi oaspetele acestui locaș de cultură teologică și a prezentat apoi cîteva aspecte ale activității Mișcării ecumenice exprimîndu-și speranța că această mișcare își va găsi susținători și poate chiar colaboratori printre studenții acestui Institut teologic.

În încheiere, a luat cuvîntul I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului care a accentuat dorința poporului român de afirmare, menținere și păstrare a independenței sale naționale și culturale, la care a ajutat mult și activitatea ierarhilor, preoților și credincioșilor noștri.

În cinstea Past. Philip Potter, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a oferit o masă oficială la care au luat parte oaspeții, reprezentanții Bisericilor Ortodoxă și Luterană, reprezentanți ai Autorităților locale de Stat.

În după-amiaza aceleiași zile, Past. Philip Potter și însoțitorii săi au făcut o vizită la Sibiel, unde au admirat nu numai bogăția portului național din aceste locuri, ci și arta populară religioasă, exemplificată de pictura religioasă murală și de pictura icoanelor pe sticlă, meticulos adunate și expuse într-un muzeu amenajat special de Pr. Zosim Oancea.

Seara, oaspeții au fost conduși la Schitul Păltiniș, reședința de vară a I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului și casă de odihnă pentru preoții din Arhiepiscopia de Alba Iulia și Sibiu. Aici au admirat arhitectura bisericuței de lemn, primind explicații de la P. S. Episcop-vicar Emilian Rășinăreanul. Un grup de studenți teologi din Sibiu a prezentat un mănunchi de cîntări bisericesti sub conducerea P. C. Pr. Prof. Gheorghe Șoima. Cina s-a luat la Păltiniș, după care oaspeții au revenit la Sibiu.

Luni, 23 iunie, Past. Potter a plecat spre Rm. Vilcea. În drum s-a vizitat Schitul Cornetu și Mănăstirea Cozia. La Rm. Vilcea, oaspeții au fost primiți de P. S. Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului.

În aceeași zi, oaspeții au ajuns la Curtea de Argeș. Aici au vizitat Biserica Domnească, Mănăstirea lui Neagoe Basarab și Seminarul teologic special din localitate.

P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar-patriarhal, a prezentat elevilor seminariști pe Secretarul general al CEB, care le-a vorbit despre rosturile Mișcării ecumenice.

După-amiază s-a vizitat orașul Tîrgoviște și Mănăstirile Dealu și Viforîta, pentru a lua contact direct cu grija Patriarhiei Române pentru asistența socială față de monahii bolnavi și bătrîni și față de preoții și soțiile acestora. Vizita la aceste case sanatoriale pentru cler a impresionat în mod deosebit pe Secretarul general al CEB.

Seara, oaspeții au revenit în Capitală.

Marți, 24 iunie, Past. Potter și însoțitorii săi au plecat în Moldova unde au făcut o vizită la invitația I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei. Pe aeroportul din Suceava, oaspeții au fost întâmpinați de I. P. S. Mitropolit Iustin și P. S. Episcop-vicar Adrian Botoșăneanul, care i-au însoțit în tot timpul vizitei în Moldova, alături de P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar-patriarhal.

Past. Potter a asistat apoi la Sfînta Liturghie săvîrșită de I. P. S. Mitropolit Iustin, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar-patriarhal și P. S. Episcop-vicar Adrian Botoșăneanul, în biserica Mănăstirii «Sfîntul Ioan cel Nou» din Suceava, cu ocazia sărbătoririi hramului sfîntei mînăstiri. În fața unei impresionante mulțimi de credincioși, I. P. S. Mitropolit a prezentat pe Past. Potter și scopul vizitei în țara noastră. În cuvîntul de răspuns, Pastorul Philip Potter a accentuat rolul sfinților în viața Bisericii creștine și s-a referit la Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava, mărturisitorul lui Hristos. Apoi, Past. Potter a vorbit despre scopurile Mișcării ecumenice, reliefînd în primul rînd acela al refacerii unității creștine.

I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei a oferit o masă oficială în cinstea Past. Philip Potter. Toastînd, I. P. S. Sa a arătat că Past. Potter vine în țara noastră ca reprezentant al CEB, ca prieten și că a avut ocazia să constate personal viața și activitatea unei Biserici Ortodoxe într-un stat socialist. Răspunzînd, Past. Potter a subliniat faptul că prin participarea la slujba hramului Mînăstirii «Sfîntul Ioan cel Nou» din Suceava a făcut o experiență unică, a putut experimenta credința și viața religioasă a unei comunități frățești, că la noi — deși a vizitat multe țări socialiste — a putut constata ce înseamnă exprimarea liberă a credinței creștine tradiționale.

Miercuri, 25 iunie și joi, 26 iunie, oaspeții au vizitat mînăstirile: Dragomirna, Putna, Voroneț, Sucevița, Moldovița, Sihăstria, Secu, Agapia, Văratec și Neamț — unde se contruiește și o nouă aripă a Seminarului teologic din localitate. Pretutindeni, stareții, ghizii și monahii au făcut o primire deosebit de frumoasă Secretarului general al CEB, care s-a interesat de comorile artistice ale arhitecturii și mai ales ale picturii murale ale acestor mînăstiri iar Past. Potter le-a vorbit despre Mișcarea ecumenică, despre Consiliul Ecumenic al Bisericilor și despre participarea activă a I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei la reuniunile Comitetului Central al CEB. Vizita a continuat la Iași, unde oaspeții au fost conduși la Catedrala mitropolită și la biserica Trei Ierarhi și la schitul Bucium, unde oaspeții au luat masă de seară.

Vineri, 27 iunie, oaspeții au revenit cu avionul la București, fiind însoțiți și de I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei. La aeroport au fost întâmpinați de P. S. Episcop-vicar Roman Ialomiteanul și de P. C. Pr. Dumitru Soare, Consilier patriarhal.

În aceeași zi s-a vizitat Mănăstirea Cernica, unde înalții oaspeți au fost întâmpinați de P. Cuv. Arhim. Nifon Bărbieru, stareț al mănăstirii, împreună cu soborul. S-au vizitat biserica mare a mănăstirii și muzeul.

După-amiază s-a vizitat Mănăstirea Căldărușani. Oaspeții au fost întâmpinați de P. Cuv. Arhimandrit Veniamin Nicolae, starețul mănăstirii, împreună cu soborul monahilor. S-a vizitat biserica mănăstirii și muzeul cu colecția de icoane, obiecte de cult, veșminte și pinacoteca.

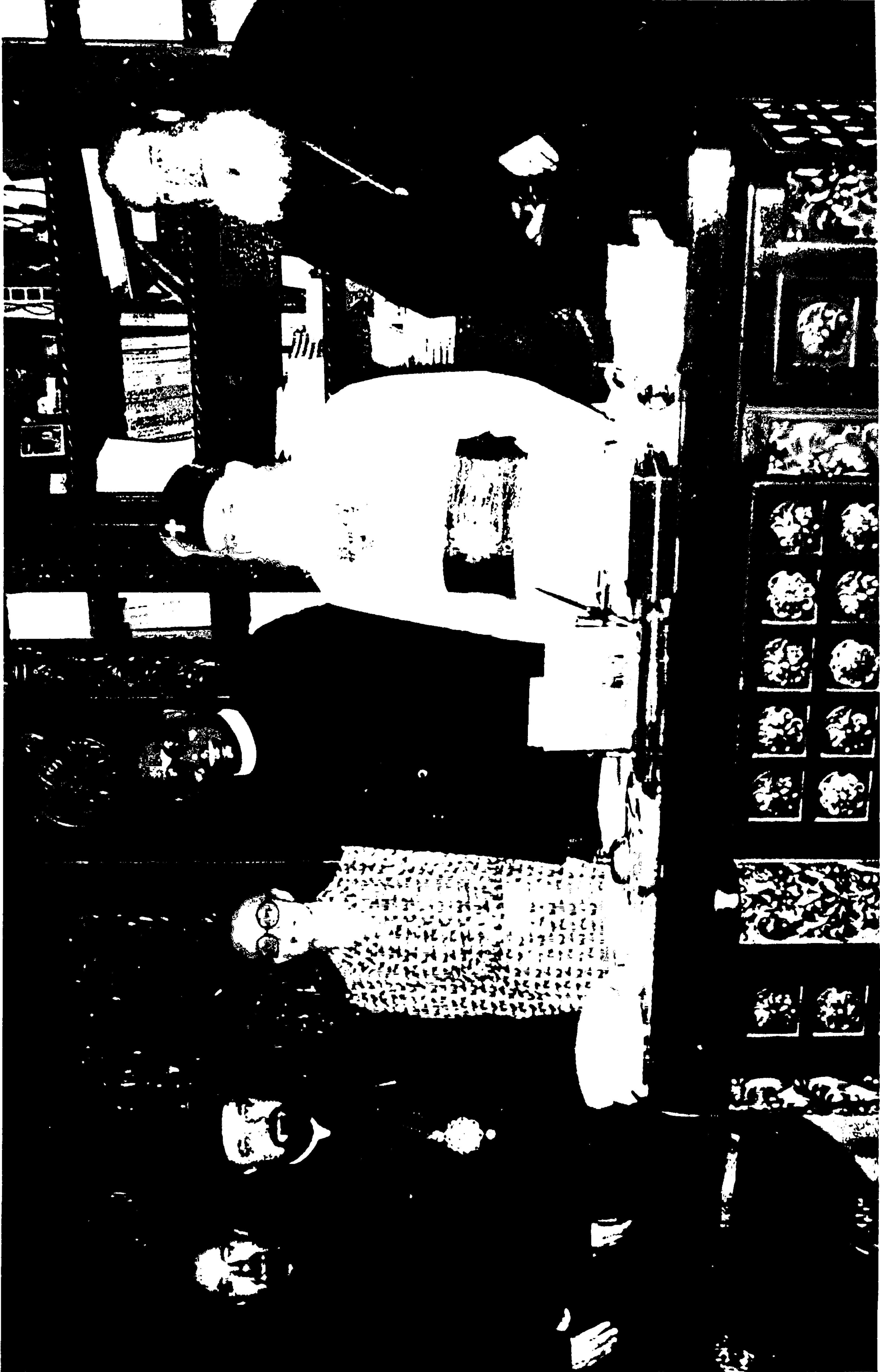
Sîmbătă, 28 iunie, Past. Potter însoțit de Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar-patriarhal, au plecat pe litoral, spre a face o vizită în Eparhia Dunării de Jos ca oaspeți de onoare ai P. S. Episcop Antim al Dunării de Jos.

Primirea înalților oaspeți a avut loc la Casa de odihnă a Patriarhiei de la Te-chirghiol, cu care ocazie P. S. Episcop Antim a oferit un dineu oficial la care au luat parte, alături de oaspeți, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar patriarhal, Eminența Sa Dl. Mehmet Iakub, șeful Cultului musulman din R. S. România și reprezentanți ai Autorităților locale de Stat. P. S. Episcop Antim a salutat pe oaspeți, mulțumindu-le pentru acceptarea vizitei în această Eparhie și înfățișându-le raporturile ecumenice, mai ales cu credincioșii aparținând cultului musulman. A răspuns Past. Potter care a reliefat ecumenismul practic local de care s-a putut convinge personal în timpul vizitei în țara noastră.

În după-amiaza aceleiași zile, înalții oaspeți au vizitat litoralul românesc. La Constanța, s-a vizitat Catedrala ortodoxă și Moscheea, unde au fost primiți de Exce-lența Sa Dl. Mehmet Iakub, muftiul șef al cultului musulman, apoi Muzeul de arheologie, unde au primit explicații asupra trecutului istoric al poporului nostru, asupra latinității noastre și a pătrunderii creștinismului în regiunile nord-dunărene în primele secole creștine. S-au vizitat, de asemenea, stațiunile noi cu care se mîndrește astăzi litoralul românesc, ca și biserica în construcție din Filiala 23 August și biserica de curînd terminată din parohia Ciocîrlia.

Duminică, 29 iunie, fiind praznicul Sfinților Apostoli Petru și Pavel, Past. Potter a luat parte la slujba hramului catedralei din orașul Constanța, săvîrșită de P. S. Episcop Antim al Dunării de Jos, împreună cu un impunător sobor de preoți și diaconi. La slujbă au participat și ceilalți ierarhi în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

La terminarea liturghiei, P. S. Episcop Antim a rostit o cuvîntare legată de praznicul catedralei și de a trecutului bimilenar al vieții creștine în Dobrogea. A arătat că roadele propovăduirii celor doi Apostoli au ajuns încă din primele veacuri la noi, prin rîvna misionară a ucenicilor acestora și a urmașilor lor. Prezența multor martiri, a unor lăcașuri sfinte și a unor obiecte de cult pe teritoriul Dobrogei, între care martirii de la Niculițel descoperiți în 1971, atestă începuturile vieții creștine din cele mai vechi timpuri. La Tomis — Constanța de astăzi — a existat cel mai important scaun episcopal din Scitia Mynor, unii dintre episcopii de aici luînd parte la Sinoade ecu-

Pastorul Philip Potter, Secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, în timpul primirii la Prea
Fericitul Părinte Patriarh Justinian

VA
—
de
de
ter
m-
au
ați
ul
de
ă-
S.
ri-
rii
e-
at
lit
al,
e-
ți,
le
st.
al
a
e-
o-
a-
le
zi
le
er
s-
i.
h
ă
i,
i,
i
n
l-

Pastorul Philip Potter în timpul vizitei la reședința Mitropoliei Moldovei și Sucevei

Pastorul Philip Potter în Catedrala mitropolitană din Sibiu

VI
me
Ph
hra
Pet
lor
cre
câl
Ius
pai
Co
tru
po
le-
nic
un
a t
afi
il
ar
ofi
al
al
Ro
rel
Bu
I.
Re
dis
bu
oa
de
sîn
ta
vâ
ni

menice. Apoi, P. S. Sa a prezentat credincioșilor, care au umplut catedrala, pe Past. Philip Potter și activitatea sa în cadrul CEB.

A răspuns Past. Potter, după ce a mulțumit pentru invitația de a lua parte la hramul catedralei episcopale din Constanța, a precizat că activitatea Sfinților Apostoli Petru și Pavel în slujba Evangheliei Domnului a avut ca temelie învierea Sa, lucrarea lor putînd să servească drept pildă CEB în activitatea lui pentru refacerea unității creștine.

În seara aceleiași zile, oaspeții au revenit la București.

Luni, 30 iunie, Past. Philip Potter a fost primit de Dl. Gheorghe Nenciu, Conducătorul Departamentului Cultelor, Pastorul Ph. Potter era însoțit de I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și de P. S. Episcop Dr. Antonie Ploieșteanul, Vicar-patriarhal.

Cu această ocazie a avut loc un important schimb de vederi referitor la rolul Consiliului Ecumenic al Bisericilor în rezolvarea unor problemă de mare urgență pentru omenire, cum ar fi: pacea, dreptatea socială, lupta împotriva discriminării, împotriva rasismului și a neocolonialismului etc.

S-a accentuat faptul că în România, Bisericile se bucură de un statut sigur, care-le-a dat posibilitatea unei experiențe unice și că ele au în prezent datoria să comunice această experiență tuturor celorlalte Biserici creștine interesate în descoperirea unor noi coordonate ale integrării lor în societatea în care trăiesc, fie ele în Lumea a treia, fie în alte părți ale globului pămîntesc.

Past. Philip Potter, Secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor a afirmat că ar fi bine dacă tezaurul religios și cultural de care se bucură și pe care îl crează și-l promovează Biserica Ortodoxă Română ar fi difuzat și altor Biserici, care ar putea folosi astfel din experiența românească.

În seara aceleiași zile, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a oferit o masă oficială în cinstea Past. Philip Potter la care au luat parte: I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, I. P. S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, P. S. Episcop Antim al Dunării de Jos, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar-patriarhal, P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, conducătorii Cultelor religioase din R. S. România, PP. CC. Părinți Consilieri patriarhali și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Pr. Rector Mircea Chialda, P. C. Pr. Prorector D. Popescu, P. C. Pr. I. Ionescu, directorul Seminarului teologic din București, P. C. Pr. Prof. Ion Bria, Dl. Remus Rus, ca interpret, și alți invitați.

Cu această ocazie, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a rostit următorul discurs:

Stimate D-le Secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor,

Vă rog să-mi dați voie să folosesc prilejul acestei agape frățești pentru a exprima bucuria noastră sinceră de a vă avea în mijlocul nostru, împreună cu soția Dvs., ca oaspeți ai Bisericii Ortodoxe Române.

Vizita cu care ați binevoit să ne onorați constituie pentru noi un fapt deosebit de important, deoarece din anul 1961, cînd noi am intrat în Mișcarea ecumenică, Dvs. sînteți — după D-nii Visser't Hooft și Eugen Carson Blake — cel de al treilea Secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor care vine în țara noastră.

Desigur, vizita Dvs. care acum se apropie de sfîrșit, a fost prea scurtă pentru a vă fi putut oferi ocazia de a vedea în întregime realitățile vieții religioase din România. Totuși, pe parcurs, din cele ce ați putut constata la București, Cluj-Napoca și

Sibiu, în Moldova și pe litoralul Mării Negre, v-ați putut face — cred — o imagine de ansamblu asupra felului în care se desfășoară viața spirituală și bisericească a credincioșilor noștri, ca și a credincioșilor celorlalte culte din România. Ați putut constata de bună seamă cum aceștia trăiesc în bune raporturi unii cu alții și cultivă prietenia și colaborarea reciprocă atât pe planul religios cât și pe cel al sprijinirii acțiunilor obștești de interes social și patriotic.

Însăși agapa din seara aceasta, la care participă alături de noi șefi și reprezentanți ai celorlalte Culte religioase din România, poate fi considerată ca o dovadă că noi trăim pe plan local un ecumenism real, activ, cu rezultate din ce în ce mai bune. Iar întâlnirile noastre ecumeniste au loc — trebuie să știți — nu numai cu prilejuri festive, ci ori de câte ori necesitățile lucrării noastre comune le impun.

Sîntem bucuroși să putem mărturisi și cu acest prilej că în țara noastră, în climatul noii orînduiri care s-a instaurat după cel de al doilea război mondial, învrăjbirile confesionale au încetat, iar cultele religioase au stabilit între ele raporturi de înțelegere, prețuire și apropiere frățească. Fiecare confesiune, păstrîndu-și identitatea ei de credință, colaborează cu celelalte culte pe terenul creștinismului practic și sprijină cu forțe sporite eforturile poporului nostru în opera de construire a unei vieți mai luminoase, precum și năzuințele nobile de pace ale omenirii contemporane.

Ne face o deosebită bucurie să constatăm că idea de unitate în diversitate, care constituie un specific al Ortodoxiei, este împărtășită și de D-nea Voastră, în contextul eforturilor comune pe care creștinii de pretutindeni le fac în vederea realizării testamentului Mîntuitorului Iisus Hristos: «ca toți să fie una» (Ioan XVII, 21). În acest sens, la sesiunea Comitetul Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Berlin din 1974, D-nea Voastră ați recomandat ca studiu pentru viitoarea Adunare generală de la Nairobi ideea paulină a diferitelor daruri prezente în Trupul lui Hristos, spunînd: «Trebuie să căutăm libertatea de a fi diferiți... de a întreprinde diferite sarcini ale misiunii lui Dumnezeu și de a descoperi unitatea cuprinsă în diferențele noastre («Soepi», 15 aug. 1974).

În ceea ce ne privește, noi sîntem — așa cum am mai spus și în alte împrejurări — nu pentru un ecumenism îngust, confesional, ci pentru un ecumenism larg, pancreștin, întemeiat pe principiul egalității tuturor Bisericilor, și — chiar mai mult decît atât — pentru un ecumenism la care să fie asociate toate religiile, spre a sluji astfel împreună marile imperative ale lumii contemporane. De aceea noi am extins relațiile ecumenice și asupra celorlalte culte religioase din țara noastră: cel mozaic și cel musulman, cu care am stabilit raporturi de bună-înțelegere și de colaborare.

Noi cultivăm ecumenismul practic local, de care am amintit, nu numai ca pe o cerință firească a lumii contemporane, ci și ca pe un mijloc menit să ne conducă la realizarea marelui scop al unității creștine. Ne bucurăm că și D-nea Voastră împărtășiți această idee și, în calitate pe care o aveți, de Secretar general al CEE, vă străduiți să îmbinați în mod fericit diferitele tendințe și curente care se manifestă în Mișcarea ecumenică contemporană.

Stimate D-le Secretar general,

Vă asigurăm cu acest prilej al vizitei Dvs. că Biserica Ortodoxă Română va fi și de aici înainte alături de toate strădaniile și înfăptuirile constructive ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Exprimîndu-vă încă o dată bucuria și mulțumirea de a Vă avea în mijlocul nostru, vă rugăm să primiți — în numele Sfîntului nostru Sinod și în numele Nostru personal — al clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, ca și în numele tutu-

ror celorlalte Culte religioase din România — cele mai călduroase urări de bine pentru activitatea nobilă pe care o desfășurați. Vă dorim din inimă ca această activitate să vă fie încununată de bucurii trainice și cu tot mai multe rezultate bune.

Cu aceste gânduri, ridic paharul în cinstea D-nei Voastre și a distinsei Dvs. soții, pentru împlinirea misiunii CEB, pentru apropiere, pace și bună-înțelegere între oameni și popoare.

Oaspetele a fost salutat și de către șefii și reprezentanții celorlalte Biserici și Culte religioase din România.

Dl. Gheorghe Nenciu, Conducătorul Departamentului Cultelor, invitat de onoare la masa oferită de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în cinstea D-lui și D-nei Potter, a salutat călduros pe distinsul oaspete și pe cei prezenți.

În încheiere, a luat cuvântul Past. Potter, care a accentuat necesitatea comunicării peste granițele României a acestei experiențe religioase unice care este rezultatul muncii neobosite a Prea Fericitului Patriarh Justinian și a colaborării deschise de care Prea Fericirea Sa se bucură din partea membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și a clerului și credincioșilor Bisericii noastre. Past. Potter a declarat că l-a impresionat deosebit prezența șefilor Cultelor la această agapă frățească, ceea ce mărturisește de la sine despre colaborarea, respectul și stima ce și-o poartă cultele din România.

Acest ecumenism local s-a realizat în condițiile unei tensiuni creatoare ca rezultat al evenimentelor noi din țara noastră din ultimii 30 de ani, și a felului în care Bisericele și Cultele religioase de la noi au știut să înțeleagă și să se integreze în noile structuri care au apărut. Caracteristica principală a acestor noi structuri nu mai este războiul interconfesional — așa cum a fost în trecutul istoric — ci dorința de înfrățire și luptă activă și creatoare pentru unitatea Bisericilor lui Hristos și a lumii întregi în contextul libertății date nouă de Hristos.

În încheiere, Past. Potter a mulțumit călduros Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru invitația și minunata vizită pe care a făcut-o în România.

Marți, 1 iulie, Past. Potter și soția D-sale au plecat cu avionul la Sofia, unde au făcut o vizită Bisericii Ortodoxe Bulgare.

La plecare la aeroportul Otopeni, Past. Potter a fost condus de P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar-patriarhal, Excelența Sa Albert Klein, episcop luteran de Sibiu, P. C. Pr. Ioan Găgiu, directorul Administrației Patriarhale, P. C. Pr. Dumitru Soare, consilier patriarhal la Serviciul de Relații externe al Patriarhiei Române și de ceilalți părinți consilieri patriarhali, P. C. Pr. Dumitru Popescu, prorectorul Institutului teologic din București.

A fost de față, din partea Departamentului Cultelor, Dl. Eugen Munteanu, director.

Reîntors la Geneva, Past. Philip Potter a trimis Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian o scrisoare (16 iulie 1975) în care mulțumește încă o dată pentru vizita în România și pentru contactul direct cu viața religioasă de la noi.

**VIZITA DOMNULUI GERALD FORD
PREȘEDINTELE STATELOR UNITE ALE AMERICII
LA MÎNĂSTIREA SINAIA**

(3 august 1975)

Printre marile personalități care ne-au vizitat țara în ultimul timp, la loc de frunte se înscrie și vizita *Domnului Gerald Ford Președintele Statelor Unite ale Americii*.

Președintele Ford, cu ocazia vizitei în țara noastră, și-a exprimat dorința de a participa la o slujbă ortodoxă românească și să poposească într-un lăcaș de reculegere și rugăciune al strămoșilor noștri.

Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, a recomandat Domnului Președinte Ford o veche vatră de cultură și spiritualitate românească : Mînăstirea Sinaia.

Prea Fericitul Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a delegat pe P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor ca să săvîrșească Sfînta Liturghie și să-l reprezinte în biserica Sfintei Mînăstiri Sinaia la sosirea Domnului Președinte al S.U.A., Gerald Ford.

Totodată, *Prea Fericitul Patriarh Justinian* a trimis pentru răspunsuri la slujbă Corala Catedralei patriarhale sub conducerea P. C. Pr. dirijor Iulian Cârstoiu.

Scborul slujbei a fost format din P. S. Episcop Roman, slujitori ai Catedralei patriarhale și ai Sfintei Mînăstiri Sinaia.

Sosirea în localitatea Sinaia

Cei doi șefi de stat au fost însoțiți la Sinaia din partea română de Domnii Manea Mănescu, Emil Bobu, Ștefan Voitec, Ilie Verdeț, Gheorghe Oprea, Ion Pățan, Dumitru Popescu, Ioan Ursu, George Macovescu, ministrul afacerilor externe, iar din partea americană de Henry Kissinger, Brent Scowcroft, Robert Hartmann, Helmut Sonnenfeldt, Richard Cheney, Ronald Nessen, A. Hartmann. Domnii președinți Nicolae Ceaușescu și Gerald Ford au fost salutați la coborîrea din tren de Ion Catrinescu, președintele Consiliului popular județean Prahova, Constantin Neagu, primarul orașului Sinaia, de alte oficialități locale.

Ceremonia sosirii a fost completată de un moment semnificativ : în semn de omagiu celor doi președinți li s-au oferit tradiționala pîne cu sare, precum și ploști cu vin, mărturii ale ospitalității locuitorilor de pe aceste meleaguri.

Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele României și Domnul Gerald Ford, Președintele Statelor Unite ale Americii, în timpul călătoriei spre Sinaia

Familia Domnului Gerald Ford, Președintele S.U.A.

Domnul Gerald Ford și Înalții oaspeți admirând cadrul natural al Sfintei Mânăstiri Sinaia

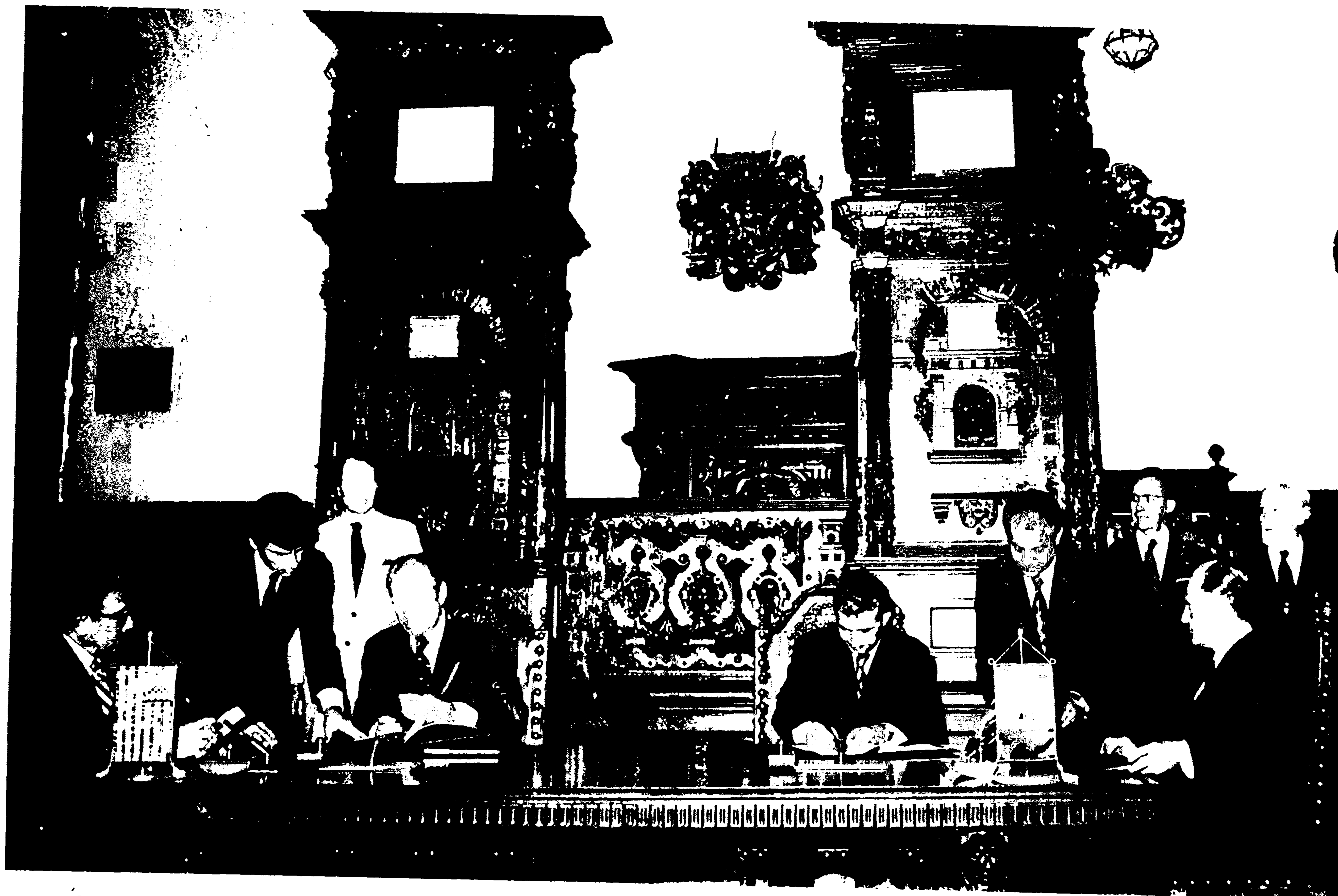

În timpul Sfintei Liturghii în biserica mare a Mînăstirii Sinaia

Înălții oaspeți ascultînd «Mărturisirea de credință...» (Crezul)

Semnarea documentelor finale de către cei doi Președinți : Domnul Gerald Ford și Domnul Nicolae Ceaușescu,
la Castelul «Peleș» din Sinaia

Domnul Gerald Ford și Domnul Nicolae Ceaușescu după semnarea documentelor

VI

de
na
sta

so
ci
Co
da
de
PP
re
ric
nu

du
re
ca
di
ra

vă

gi
re
fo
lla

Or
me
te

Ge
și

fru
și

su

ia
ea

Șefii de stat ai celor două țări s-au îndreptat apoi într-o mașină deschisă spre Castelul Peleş. Pe întregul traseu, mii de cetățeni din Sinaia, precum și numeroși turiști aflați la odihnă în această frumoasă stațiune balneo-climaterică au aplaudat cu însuflețire.

Vizitarea Așezământului mînăstiresc de la Sinaia

După sosirea la Castelul Peleş, Domnul președinte Gerald Ford însoțit de Domnul Manea Mănescu, prim-ministrul Guvernului Republicii Socialiste România și de Domnul Ștefan Voitec, Vicepreședinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, au făcut o scurtă dar interesantă vizită incintei monahale și culturale.

La intrarea în curtea mînăstirii, Înălții oaspeți au fost întâmpinați de Dl. Gheorghe Nenciu, Conducătorul Departamentului Cultelor; de PP. CC. Pr. Petre Alexandru, Consilier Cultural la Arhiepiscopia Bucureștilor și Constantin Pârvu, Consilier patriarhal; P. Cuv. Arhim. Ilarion Marin, starețul Sfintei Mînăstiri Sinaia, Autorități locale, preoți și numeroși credincioși.

După vizitarea Bisericii mici a mînăstirii, vechi locaș de cultură durat de Spătarul Mihai Cantacuzino, în anul 1695, după o trecere în revistă a muzeului care adăpostește o valoroasă colecție artistică între care picturi și icoane pe lemn și sticlă din secolele XVI—XVII, covoare din fir de aur și argint, nenumărate odoare cu perle, precum și cărți rare și manuscrise vechi.

Domnul Președinte Ford și-a arătat admirația pentru tot ceea ce a văzut și a fost încântat de cadrul natural unic al așezării mînăstirești.

Domnia Sa s-a interesat apoi de mersul slujbelor, de zilele liturgice, de viața obștească a mînăstirii, de trăirea duhovnicească și de religiozitatea credincioșilor ortodocși români. Toate explicațiile i-au fost date cu competență de către starețul mînăstirii, P. Cuv. Arhim. Ilarion.

Dl. Gheorghe Nenciu a dat ample lămuriri asupra situației Bisericii Ortodoxe Române, a relațiilor dintre Biserică și Stat, climatul de ecumenism local între confesiunile creștine și respectul reciproc între cultele creștine și necreștine din țara noastră.

Apoi, într-o atmosferă de înaltă meditație, Domnul Președinte Gerald Ford a intrat în Biserica cea mare, unde P. S. Episcop Roman și soborul de slujitori săvîrșeau Sfînta Liturghie.

Într-o liniște pioasă, Domnul Președinte Gerald Ford și-a plecat fruntea la pomenirea numelui său cu ocazia momentului liturgic al «Iesirii cu Cinstitele daruri».

A luat loc, pentru un moment, în strana dreaptă, ascultînd Răspunsurile mari date de Corala Catedralei patriarhale din București.

La rostirea «Mărturisirii de credință», oaspeții și-au plecat capetele, iar după cîntarea solemnă : «Sfînt, Sfînt, Sfînt Domnul Savaot...» în aceeași liniște și ordine perfectă au ieșit din biserică.

La plecare, Domnul președinte Gerald Ford a mulțumit celor prezenți pentru deosebita ocazie oferită pentru a asculta și a vedea o slujbă ortodoxă românească, de minunatele cântări liturgice executate cu o rară măiestrie, de veșmintele originale ale slujitorilor și în sfârșit de căldura cu care a fost întâmpinat aici, ca de altfel pe tot pământul românesc.

Cu deosebită reverență, Înaltul oaspete a felicitat pe Părintele stareț Ilarion, i-a mulțumit și și-a luat un călduros rămas-bun.

Cuvinte alese au fost adresate Domnului Gheorghe Nenciu, Conducătorul Departamentului Cultelor, pentru competența sa în a prezenta vechea cultură românească în sensul continuității spirituale a acestui pământ străbun.

La Castelul «Peleş»

Reîntors la Castelul Peleş, Domnul Președinte Gerald Ford și Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu au vizitat această interesantă construcție laică care însumează mai multe stiluri arhitectonice, adăpostind totodată, o bogată colecție de tablouri, mobilier și obiecte de artă de o deosebită valoare.

*

La sfârșit, Domnul Președinte Gerald Ford a mulțumit Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu pentru aleasa ocazie de a fi văzut câteva din frumusețile României și mai ales câte ceva din spiritualitatea românilor.

Apoi, i-a mulțumit în mod special pentru ocazia de a vizita o mănăstire ortodoxă românească și pentru participarea la oficierea Sfintei Liturghii ortodoxe.

P. Diac

ne
Ser
șit
ace
pr
an
tru

de

«Sf
de
pr
rile
Po

tă
pre

ser
ca
Sfi
din
țil

ligi

vie
nu
Bu
tru
tra
de

inv
rer
dac
Pă
Ser
tiv
un
ma

tru
lal
ele

ÎNCHEIEREA ANULUI ȘCOLAR 1974 — 1975 LA ȘCOLILE DE CÎNTĂREȚI BISERICEȘTI ȘI SEMINARIILE TEOLOGICE DIN PATRIARHIA ROMÂNĂ

La sfîrșitul lunii iunie 1975, după o perioadă de sporite eforturi intelectuale, necesitate de sesiunea de examene de fine de an, la Școlile de cîntăreți bisericești și Seminarii teologice din Patriarhia Română au avut loc tradiționalele serbări de sfîrșit de an școlar. Cu acest prilej, în prezenta Chiriarhilor locului sau a delegaților acestora, a părinților și rudelor elevilor, la fiecare seminar teologic s-au desfășurat programe festive și s-au prezentat dări de seamă privind mersul activității școlare pe anul 1974—1975. Reținem din aceste dări de seamă câteva idei și date ilustrative pentru activitatea proprie fiecărei școli.

La Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din București. — Serbarea de sfîrșit de an 1974—1975 a avut loc în ziua de 23 iunie a.c.

De dimineață, elevii și profesorii școlii au participat la slujba hramului bisericii «Sfînta Treime» a mînăstirii Radu Vodă, capela Seminarului teologic, slujba săvîrșită de P. S. Episcop-vicar Roman Ialomîțeanul, înconjurat de un sobor de preoți dintre profesorii Seminarului teologic, în frunte cu P. C. Director Pr. Ioan Ionescu. Răspunsurile la strană au fost date de elevii Seminarului teologic sub conducerea D-lui Chiril Popescu, profesor de muzică psaltică.

La sfîrșitul slujbei, P. S. Episcop Roman a rostit un cuprinzător cuvînt de învățătură despre însemnătatea zilei, cu aplicații la viața elevilor din seminar, în vederea pregătirii lor ca viitori preoți.

În după-amiaza zilei, între orele 16—18, s-a desfășurat în sala de festivități a școlii serbarea de sfîrșit de an școlar, în prezența P. S. Episcop-vicar Roman Ialomîțeanul, ca delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a PP. CC. Preoți Consilieri ai Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, a P. C. Rector al Institutului teologic universitar din București, Pr. Prof. Mircea Chialda, a profesorilor și personalului școlii și a părinților și rudelor elevilor.

Programul festiv a fost alcătuit din mai multe coruri și recitări cu conținut religios și patriotic, executat cu multă însuflețire de către elevii Seminarului teologic.

Dintre coruri amintim: *Pentru Tine, Doamne* de Prof. Chiril Popescu; *Eu sînt învierea* de I. Brătianu; *Priceasna Ochiul*, armonizare de Augustin Bena; *Sfînt Domnul Savaot* de Vorobkievici; *Cuculeț cu pene sure*, de I. C. Sgondea; *Te salut, dragă București*, de D. Petrovici; *România, țara mea de dor*, de Mircea Neagu; *Pe-al nostru steag* de Ciprian Porumbescu. Dintre poezii: *Vocea lui Dumnezeu*, de J. Stephens, traducere de Lucian Blaga; *Mulțumire* de Z. Lațcu; *Candela* de I. Alexandru; *Cuptor* de I. Pilat; *Mărire Patriei*, de Victor Eftimiu; *Să se știe* de George Radu Chirovici.

La sfîrșitul programului, P. C. Pr. Director Ioan Ionescu, a prezentat situația la învățătură a elevilor, ca rezultat al procesului de învățămînt în anul școlar respectiv, remarcînd realizările, ca urmare a efortului depus de elevi, ca și de personalul didactic, administrativ și de serviciu, și a adus respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, ctitorul școlii, pentru toată grija ce o poartă îndeaproape Seminarului teologic, creînd, an de an, tot mai bune condiții pentru desfășurarea activității școlare în seminar — fapt care obligă atît pe elevi cît și cadrele didactice la un efort și mai susținut, ca rezultatele procesului de învățămînt să fie din ce în ce mai bune.

Respectuoase mulțumiri s-au adus și conducerii Departamentului Cultelor, pentru toată sollicitudinea acordată Seminarului teologic, ca și P. S. Episcop-vicar Roman Ialomîțeanul, pentru bunăvoința arătată în toate împrejurările de a fi în mijlocul elevilor, de a-i îndruma și sfătui părintește. S-au prezentat mulțumiri și PP. CC. Con-

silieri ai Centrului eparhial, ca și corpului profesoral al școlii și întregului personal pentru munca și grija în tot timpul anului școlar.

După împărțirea premiilor la învățătură și purtare, în numele absolvenților celor două cicluri care au depus examenul de diplomă, pentru Școala de cîntăreți bisericești și pentru Seminarul teologic, a vorbit absolventul de seminar Stan Alexandru, premiantul anului V, care a adus alese mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru creșterea care au primit-o în seminar, pentru ajutorul material neprecupețit, și sprijinul ce li s-a acordat și a încredințat că vor ști să corespundă înaltei prețuiri ce li s-a acordat, căutînd să slujească cu demnitate ca preoți în parohiile în care vor fi trimiși și să fie, în același timp, demni și loiali cetățeni ai României Socialiste.

A exprimat mulțumiri și toată recunoștința colegilor săi și conducerii Departamentul Cultelor, ca și P. S. Episcop-vicar Roman Ialomîțeanul, corpului profesoral și întregului personal ai școlii, pentru toată grija și sprijinul ce li s-a acordat din partea tuturor.

La sfîrșitul programului a vorbit P. S. Episcop-vicar Roman Ialomîțeanul, care a adus tuturor celor de față, ca delegat, binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, părintele duhovnicesc și purtătorul de grijă al acestui așezămînt școlar teologic.

În numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, P. S. Sa a mulțumit elevilor și profesorilor pentru reușita programului festiv prezentat și a făcut considerații pe marginea dării de seamă a P. C. Director al școlii, arătînd răspunderea care revine elevilor ca și cadrelor didactice în pregătirea cît mai temeinică a viitorilor slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române și a îndemnat pe elevii rămași corijenți ca pe timpul verii să-și însușească cunoștințele venind la zi cu ele, astfel ca în anul ce vine să nu mai fie nimeni printre cei rămași în urmă cu învățătura.

Serbarea s-a încheiat cu o agapă, în prezența P. S. Episcop-vicar Roman Ialomîțeanul și a altor invitați.

*

La Șcala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din Buzău. — Serbarea de sfîrșit de an a avut loc în ziua de 25 iunie 1975 în sala de festivități a școlii, după ce, mai întîi, în paraclisul școlii, elevi și profesori au înălțat rugăciuni de mulțumire lui Dumnezeu pentru ajutorul dat în cursul anului școlar 1974—1975.

La orele 13, în prezența P. C. Pr. Gheorghe Popescu, vicarul administrativ al Episcopiei Buzăului, delegatul P. S. Antim al Buzăului, a PP. CC. Preoți consilieri eparhiali, a P. C. Protoiereu al județului Buzău, părinților și rudelor elevilor, s-a desfășurat programul festiv alcătuit din cîntece și recitări, din care reținem următoarele bucăți muzicale: *Republică, mareață vatră*, de I. D. Chirescu; *Taina creștinătății*, cîntare psaltică armonizată de N. Lungu; *Fata de păstor*, melodie populară; *Coasa*, cor de I. Vidu; *Pe a binelui cărare*, cor de I. Podoleanu. Dintre recitări menționăm: *Mărul de lîngă drum* de Mihai Beniuc, *Epigonii* de M. Eminescu, *De ce-aș fi trist* de Tudor Arghezi.

O documentată dare de seamă a prezentat P. C. Pr. Dumitru Luca, directorul Școlii de cîntăreți bisericești și Seminarului teologic din Buzău, în care a trecut în revistă activitatea instructiv-educativă și cetățenească a elevilor, apoi aspecte ale activității administrativ-gospodărești, arătînd rezultatele obținute și propuneri pentru viitorul an școlar, întîmpinate și făcînd propuneri pentru surmontarea acestor greutăți.

În încheierea dării de seamă a prezentat situația elevilor școlii la sfîrșitul anului școlar 1974—1975.

În numele absolvenților Seminarului teologic a vorbit Crăciun Costică, premiantul seriei, care a exprimat sentimente de părere de rău că se desparte de colegii săi de an și de cei din anii inferiori, împreună cu care au împărțit și bucuriile și exigențele vieții de elevi, care totuși în acest moment îi par un vis, ceva de care își va aduce aminte cu multă plăcere și nostalgie, cu cît vor trece anii.

A mulțumit cu recunoștință P. S. Episcop Antim al Buzăului și P. S. Antim al Dunării de Jos pentru părinteasca purtare de grijă, pentru sfaturile și îndemnurile date în cei cinci ani de studii, precum și profesorilor și celorlalți educatori care s-au stră-

duit să le sădească în minte și inimă temeinice cunoștințe de teologie și de cultură generală precum și bune deprinderi morale, necesare pe drumul nou al vieții pe care vor pași de acum încolo.

În încheierea festivității, a luat cuvîntul P. C. Pr. vicar administrativ Gh. Popescu. Transmitînd arhieresti binecuvîntări din partea P. S. Episcop Antim Angelescu și a P. S. Episcop Antim Nica al Dunării de Jos tuturor ostenitorilor Școlii de cîntăreți bisericești și Seminarului teologic din Buzău, P. C. Sa a făcut bune aprecieri asupra mersului școlii în cursul anului de învățămînt 1974—1975, care, festiv, se încheie astăzi și a felicitat pe elevi și pe profesori pentru reușita serbării. A îndemnat pe elevi ca pe timpul vacanței să-și îndeplinească îndatoririle ce le revin, de a desfășura activitate la bisericile din satele unde se duc, de a ajuta pe părinți la munca cîmpului, de a avea peste tot și în orice moment o comportare demnă de numele și calitatea de elev seminarist, spre mulțumirea și aprecierea frumoasă a tuturor. După serbare, a urmat agapa absolvenților, în prezența autorităților bisericești și a profesorilor școlii.

*

La Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic de la Mînăstirea Neamț. — La Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic de la Mînăstirea Neamț, festivitatea închiderii cursurilor anului școlar 1974—1975 a avut loc în ziua de 22 iunie 1975.

În ajunul acestei zile, profesorii și elevii au luat parte la slujba privegherii, iar a doua zi, la sfînta liturghie, oficiată de un sobor de preoți și diaconi, în frunte cu P. C. Arhim. stareț Epifanie Norocel, în biserica «Înălțarea Domnului», ctitoria voievodului Ștefan cel Mare.

Corul elevilor seminaristi, dirijat de Prof. Marcel Ciucur, a dat răspunsurile la sfînta liturghie.

P. C. Arhim. stareț Epifanie Norocel a predicat la sfîrșitul slujbei de sfîntirea apei, iar P. C. Diac. Prof. Ioan Ivan la sfîrșitul sfîntei liturghii.

Serbarea de sfîrșit de an a avut loc în sala de festivități a Seminarului teologic, în prezența P. S. Adrian Botoșăneanu, Episcop-vicar, delegat al I.P.S. Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei și a P. C. Pr. Nicolae Toderici, vicar administrativ, delegat al P. S. Episcop Partenie al Romanului și Hușilor.

Programul festiv s-a deschis cu imnul patriotic *Republică, măreață vatră*, de I. D. Chirescu, urmat de cuvîntul P. C. Pr. Prof. Constantin Sîrbu, directorul Seminarului teologic.

După ce, în prima parte a cuvîntării, a făcut o succintă dare de seamă asupra felului cum s-a desfășurat procesul instructiv-educativ în anul școlar 1974/1975, P. C. Sa a subliniat frumusețea și răspunderea misiunii preoțești, spunînd: «Noi știm că adevărata cale de mîntuire a omului este calea slujirii... Preoția lui Hristos, pentru care pregătim pe tinerii noștri, este un act de slujire pînă la jertfă. Slujirea Bisericii, care izvorăște din preoția lui Hristos este slujire și răspundere atît față de Dumnezeu cît și față de oameni». Referindu-se la aspectul social al misiunii preoțești, vorbitorul a spus: «Trăim în realitatea societății socialiste românești în curs de multilaterală dezvoltare. Forța acestei societăți, a poporului nostru, a fost, este și va fi unitatea. Ca slujitori ai Bisericii noastre strămoșești, preoții de azi trebuie ca, de la locul, cu mijloacele și metodele lor să slujească unitatea de gîndire, simțire și voință a poporului nostru. Numai în felul acesta vom avea conștiința că ne-am împlinit misiunea noastră».

Încheind, P. C. Sa a adus mulțumiri I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei pentru grija pe care, în chip deosebit, o arată Seminarului teologic de la Mînăstirea Neamț.

În continuare, corul elevilor a interpretat mai multe bucăți muzicale religioase și patriotice: *Doamne, Doamne* de Anton V. Uncu; *Cîntare Sfinților Trei Ierarhi* de Marcel Ciucur; *Trei culori* de Ciprian Porumbescu; *România, ani de aur* de Marcel Ciucur; *Pe-al nostru steag* de Ciprian Porumbescu. Au fost recitate poeziile: *În lumea aceasta sînt bărbați* de Paul Tutungiu; *Cea din urmă noapte a lui Mihai Viteazul* de D. Bolintineanu și *Cîntare Patriei* de Prof. Marcel Ciucur.

În numele absolvenților de seminar a vorbit Ștefan Vasile, care a mulțumit călduros tuturor celor ce s-au străduit pentru formarea lor intelectuală și morală.

A luat apoi cuvîntul P. S. Episcop-vicar Adrian Botoșăneanul. P. S. Sa a arătat că succesele obținute de către elevi se datoresc în primul rînd grijii pe care I.P.S. Mitropolit Iustin o poartă acestui Seminar. Condițiile noi care s-au creat prin părinteasca grijă a I.P.S. Sale trebuie să constituie un prilej de neîncetată meditație pentru elevi. Ei cresc odată cu acest spirit înnoitor al vieții prospere din patria noastră.

În încheiere, P. S. Episcop-vicar Adrian Botoșăneanul a îndemnat pe elevi să răspundă, în tot timpul vacanței, la chemările obștești și patriotice. Să se integreze vieții statului, pentru că, în felul acesta, vor înțelege mai bine și vor prețui mai mult strădaniile poporului nostru. Misiunea preoțească trebuie împlinită pentru om, aici și acum. De aceea, se cuvine ca preoții să slujească omul și timpul în care trăiesc; să fie actuali prin slujire. P. S. Sa a asigurat Conducerea Departamentului Cultelor că «școala noastră se va strădui să îmbine pregătirea teologică a elevilor cu cea cetățenească».

După ce a transmis tuturor celor de față înaltele arhieresti binecuvîntări ale I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, P.S. Episcop Adrian a înmînat premii elevilor merituosi la învățatură și purtare.

*

La Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din Cluj-Napoca. — Festivitatea de încheiere a anului școlar 1974/1975 a avut loc la 17 iunie a.c.

Între orele 8—10, elevii și profesorii Seminarului teologic au participat la slujba sfintei liturghii care s-a săvîrșit în catedrala arhiepiscopală, după care s-au întrunit cu toții, la orele 11, în sala de festivități a școlii. La serbare au participat P. S. Justinian Maramureșanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, P. C. Pr. Prof. Al. Moisiu, delegat al I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, Dl. Rapp Carol, rectorul Institutului teologic protestant din localitate, membri ai permanenței Consiliului eparhial și alți invitați.

Festivitățile au început prin intonarea rugăciunii *Tatăl nostru* după A. Pann și a *Imnului de Stat* al R. S. România, interpretate de către corul elevilor. După aceea elevul Comșulea Mihai din anul IV a recitat versurile *Poetul* de G. Coșbuc.

A luat apoi cuvîntul P. C. Pr. Diac. Prof. Ioan Brie, directorul Seminarului teologic, care a prezentat o succintă dare de seamă asupra activității didactice, administrative și gospodărești desfășurate la această școală în anul școlar care tocmai s-a încheiat. Toți profesorii s-au străduit să formeze din elevi niște slujitori vrednici ai Bisericii străbune și cetățeni loiali ai scumpei noastre patrii, R. S. România.

P. C. Sa a mulțumit Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, P. S. Episcop Vasile al Oradiei și, în special, I.P.S. Arhiepiscop Teofil al Clujului și P. S. Episcop-vicar Justinian pentru grija părintească arătată față de bunul mers al școlii.

Părintele Director a adresat apoi cuvinte calde de recunoștință și Conducerei Departamentului Cultelor, exprimînd mulțumirile întregului personal al școlii pentru ajutorul acordat în vederea bunei desfășurări a activității școlare.

După recitarea poeziei *Cuvîntul* de Al. Vlahuță, în numele absolvenților anului V, a vorbit elevul Feier Nicolae care a exprimat hotărîrea tuturor colegilor săi de a-și desăvîrși studiile la Institutele teologice, pentru a sluji cu cît mai multă vrednicie Biserica și poporul român. Același elev a recitat apoi poezia proprie *Imnul celor cincizeci de trandafiri* în care a transpus simbolic pe cei 50 de colegi ai săi, absolvenți ai Seminarului teologic din Cluj-Napoca.

A luat apoi cuvîntul Pr. Prof. Dr. Alexandru Moisiu, care i-a îndemnat pe elevi să stăruie în ascultarea și urmarea cuvîntului lui Dumnezeu, după pilda tînărului Eutihie din Troia (Fapte XX).

Seria cuvîntărilor a fost încheiată de P. S. Episcop-vicar Justinian care a subliniat necesitatea continuării preocupărilor spirituale și intelectuale și în timpul vacanței mari, pentru ca în viitor să poată cu adevărat să fie «lumina lumii» și «sarea pămîntului» (Matei V, 13—14).

Festivitățile s-au încheiat cu împărțirea de premii elevilor merituosi la învățatură și purtare.

*

La Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din Craiova. — Din darea de seamă făcută de P. C. Diac. Prof. Const. Negoescu, directorul școlii, cu prilejul serbării de sfîrșit de an școlar se constată că activitatea desfășurată în cursul anului școlar 1974—1975 a fost bogată și variată.

Procesul de învățămînt — instructiv-educativ — s-a desfășurat în mod normal.

După perioada de examene de sfîrșit de an școlar din sesiunea iunie, au promovat 236 de elevi; 41 elevi au rămas corigenți, iar 2 elevi au rămas repetenți.

Printr-o muncă continuă în care au fost antrenati deopotrivă și elevii și profesorii, a fost parcursă, la orele de curs, toată materia prevăzută de programa analitică, pentru fiecare obiect în parte.

Pentru obținerea de rezultate cît mai bune în însușirea cunoștințelor predate, elevii din toate clasele au fost împărțiți pe grupe de învățătură, supravegheați și îndrumați de profesorii de serviciu.

Pentru legarea studiului teologic cu practica liturgică un accent deosebit s-a pus pe participarea zilnică a elevilor la lecțiile practice de la paraclis: la slujbele liturgice, la cîntare și la predică.

Educația patriotică-cetățenească s-a desfășurat potrivit îndrumărilor primite la începutul anului școlar din partea Cancelariei Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Fiecare Părinte sau Domn Profesor diriginte și-a întocmit planificarea, pe întreg anul a temelor ce urmau să fie prezentate în fața elevilor, în ore special fixate în acest sens. Ordinea și titlurile acestor teme au fost comunicate elevilor. S-au efectuat, de asemenea, ore de muncă patriotică; s-au făcut excursii și vizite la diferite monumente de interes istoric și cultural din orașul Craiova sau din împrejurimi. S-au vizionat programe de televiziune, în cadrul școlii, în prezența profesorilor și a celorlalți factori educativi (spiritual, pedagogi). În vederea unei cît mai bune și prompte informări a elevilor s-a amenajat, într-una din sălile bibliotecii, «Colțul educației cetățenești», care cuprinde o vitrină cu material informativ — cărți, reviste și ziare.

În cadrul orelor de educație moral-religioasă s-au prezentat teme legate de viața morală, specifică elevilor seminarști, viitori preoți. Pe această linie, sub aspect practic, elevii în afară de participarea la slujbele religioase de la paraclis sau catedrala mitropolitană, la timpurile convenite, au ținut post, s-au spovedit și împărtășit cu Sfintele Taine. Întreaga activitate didactic-educativă și patriotic-cetățenească s-a desfășurat sub nemijlocita supraveghere și îndrumare a centrului eparhial în frunte cu I.P.S. Teoctist, arhiepiscop al Craiovei și mitropolit al Olteniei.

Ampla dare de seamă asupra activității din anul școlar 1974—1975 a fost încadrată de un program artistic alcătuit din cîntări religioase, populare, patriotice și din poezii, pregătite și susținute de elevi sub îndrumarea profesorilor de specialitate.

*

La Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din Caransebeș. — Serbarea de sfîrșit de an școlar 1974—1975 a avut loc în ziua de 27 iunie, în prezența înaltelor autorități bisericești eparhiale, a părinților și rudelor acestora și a altor invitați. Programul festiv a constat din melodii religioase, populare și patriotice și din poezii interpretate de elevi.

Din darea de seamă prezentată de P. C. Pr. Prof. Afinoghen Levițchi, directorul școlii, reținem că activitatea școlară desfășurată în cursul anului a fost rodnică și variată. Desprindem cîteva date, fapte și idei din latura instructiv-educativă și patriotic-cetățenească a acestei activități.

Procesul de învățămînt s-a desfășurat normal. Alături de profesori mai în vîrstă, cu experiență și activitate îndelungată, au funcționat și profesori mai tineri, începători, dar plini de entuziasm și cu dorința de a se afirma. Cu toții au constituit un corp didactic omogen.

A fost parcursă, la fiecare obiect de studiu în parte, toată materia prevăzută de programa analitică. Sub directa îndrumare și supraveghere a cadrelor didactice, cu tot numărul mare de elevi din fiecare clasă, aceștia — după cum au dovedit-o răspunsurile la examinările zilnice, și la examenele de sfîrșit de an școlar — și-au însușit corespunzător cunoștințele predate lecție cu lecție, — rezultat reflectat în procentul

foarte mic de corigenți la sfârșitul anului școlar. S-a folosit, în predarea lecțiilor, material didactic adecvat și mijloace tehnice audio-vizuale (epidiascop etc.).

Deosebită atenție s-a dat educației moral-religioase a elevilor la orele de duhovnicie, la practica liturgică, urmărindu-se formarea bunelor deprinderi și convingeri religioase, necesare unui adevărat slujitor al altarului ortodox.

Activitatea cetățenească-patriotică s-a bucurat și ea de o deosebită atenție și în acest an școlar. Toți profesorii diriginți au tratat temele programate, teme legate de realitățile actuale ale societății noastre, dar și în perspectiva viitoarelor realizări, la care sînt chemați să-și aducă aportul — fiecare de la locul lui de muncă și cu mijloacele lui proprii — toți fiii patriei noastre. S-a prestat muncă patriotică (la cîmp și în zonele verzi ale orașului). Pentru cunoașterea frumuseților patriei și a unor locuri de interes istoric și cultural, între 28 iunie și 5 iulie 1975 o parte din elevii Seminarului teologic, împreună cu cîțiva profesori au făcut o frumoasă excursie în diferite zone turistice ale țării. Excursia a suscitat deosebit interes istoric, bisericesc și pitoresc.

Supraveghind personal desfășurarea activității școlare, I.P.S. Nicolae Mitropolitul Banatului și P. S. Visarion, episcopul Aradului, au descins de mai multe ori în mijlocul elevilor și profesorilor Școlii de cîntăreți bisericești și Seminarului teologic din Caransebeș, interesîndu-se de fiecare dată de bunul mers al procesului de învățămînt, dînd sfaturi și îndrumări deosebit de utile.

*

La Cursurile seminariale speciale de la Curtea de Argeș. — În ziua de 24 iunie 1975 s-au încheiat cursurile anului I al celei de a treia serii de cursanți de la Seminarul teologic special din Curtea de Argeș, care a împlinit șapte ani de rodnică activitate didactică pentru pregătirea de preoți la parohiile vacante din Transilvania și Delta Dunării.

Examenele de fine de an, începute la 6 iunie, au fost prezidate pe rînd de P. S. Emilian Birdaș-Rășinăreanul, Episcop-vicar al Mitropoliei Ardealului și P. S. Visarion, Episcopul Aradului, ca delegați ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian — ctitorul acestui tînar așezămînt de învățămînt teologic al Bisericii noastre.

Rezultatele muncii desfășurate de cele opt cadre didactice ale școlii, ca și strădaniile depuse de cursanți au fost apreciate ca deosebit de bune în acest an școlar.

Închiderea cursurilor s-a făcut într-un cadru festiv în ziua praznicului Nașterii Sfîntului Ioan Botezătorul, în prezența P. S. Episcop Visarion al Aradului.

După slujba sfintei liturghii și a Te-Deum-ului oficiate în paraclisul Mînăstirii, a urmat serbarea propriu-zisă, desfășurată în sala de festivități a școlii. Din program, desprindem un mănunchi de cunoscute piese corale: *Troparul Ortodoxiei*, *Taina Creștinătății*, *Mărimurile Sfinților Trei Ierarhi* și *Tricolorul*, executate de corul Seminarului teologic, condus de profesorul de muzică Pr. Victor Frangulea, la care s-au adăugat cuvîntările rostite, în ordine, de directorul școlii, delegatul Consiliului popular și P. S. Episcop Visarion.

În cuvîntul de deschidere a festivității, P. C. Pr. Ioan Negruțiu, directorul cursurilor, a arătat că «educația făcută în acest seminar special, ca și în toate școlile noastre teologice privește în esență pregătirea sufletelor tinerilor elevi și studenți pentru slujirea cu devotament la două altare: altarul Bisericii lui Hristos și altarul Patriei.

În conținutul programului educativ-cetățenesc desfășurat în acest an la aceste cursuri, au intrat cu precădere cele trei mari idei-forțe ce călăuzesc astăzi pe toți oamenii de bine din lume: ideea păcii, ideea unității și ideea de progres — la care ne cheamă și Evanghelia Domnului nostru Iisus Hristos. În spiritul lor, am căutat să facem educația acestor viitori preoți ai Bisericii noastre, însămîntîndu-le adînc în fiecare inimă. Se pare că elevii noștri au fost receptivi față de strădaniile noastre, ale dascălilor lor. Rezultatele, mai mult decît satisfăcătoare obținute la învățătură și conduită, sînt o dovadă grăitoare. Nu este însă îngăduit elevilor și nici profesorilor să se complacă în sentimentul automulțumirii, căci acest sentiment este un dușman al progresului. Numai cei ce trăiesc sentimentul insuficienței muncii lor, numai cei ce trăiesc pe adîncime «sărăcia cu duhul», pot aspira la luminoasa «împărăție a cerurilor». Pentru ca munca noastră să nu fie o muncă sisifică, se cere ca să nu întreprinem nici un moment contactul cu cartea, nici chiar în timpul vacanțelor».

În încheiere, au fost aduse vii mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Sfîntului Sinod, ierarhilor din Transilvania și de la Dunărea de Jos, precum și

Departamentului Cultelor și conducerii locale, pentru tot sprijinul moral și material dat acestui tânăr așezământ de pregătire teologică.

P. S. Episcop Visarion, luînd cuvîntul, a subliniat cu satisfacție prețuirea aleasă de care se bucură Seminarul teologic special de la Curtea de Argeș din partea autorităților pentru strînsa colaborare cu factorii culturali locali.

«Seminarul acesta, a spus Prea Sfinția Sa, este o nădejde a Bisericii ortodoxe transilvănene care are de înfruntat și de rezolvat unele situații proprii. De aceea pregătirea elevilor acestui seminar teologic trebuie să fie cît se poate de temeinică. Cuvîntul «seminar» vine din latinescul «seminarium» care înseamnă loc de însămînțare, pepinieră; însămînțare, în primul rînd, a cuvîntului învățaturii lui Hristos în inimile voastre de elevi, dar în același timp seminarul, pepiniera aceasta, include în el și sămînța dragostei de patrie. Seminarul nostru este menit să ridice nu numai preoți buni, ci și cetățeni buni.

Datoria noastră sfîntă este aceea de a sluji de pe poziția noastră de preoți toate năzuințele mari, constructive, ale statului și patriei noastre. Acest lucru îl vom putea face numai aplicînd practic în viață vechiul principiu călăuzitor pentru mînșirile creștine: «Ora et labora!», roagă-te și muncește!

În acest an școlar, asistînd la examenele voastre de sfîrșit de an, am constatat că s-a desfășurat aici o activitate mai mult decît mulțumitoare; s-a depus o muncă asiduă, care este o cheazășie a succesului vostru viitor în parohiile care vă așteaptă.

În numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, al Sfîntului Sinod și al meu personal aduc binecuvîntări arhieresti și meritate mulțumiri pentru munca neobosită, dusă pînă la sacrificiu, de către P. C. Pr. Director al Seminarului, însoțit de colaboratorii săi.

Aduc arhieresti binecuvîntări tinerilor cursanți, viitori preoți, pentru stăruința lor la învățatură, îndemnîndu-i să nu uite niciodată că sămînța cea bună pe care o primesc în această școală se cere să fie mereu îngrijită și după însămînțare, pînă la recoltă, așa cum fac țărani agricultori cu sămînța pe care o seamănă în ogoare, prîvind-o, săpînd-o și udînd-o».

Serbarea s-a încheiat într-o caldă și entuziastă atmosferă, prin expedierea a două telegrame omagiale: Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și D-lui Gheorghe Nenciu, Vicepreședintele Departamentului Cultelor.

La sfîrșitul programului, P. S. Episcop Visarion și P. C. Pr. Director I. Negruțiu, au împărțit premii și mențiuni elevilor meritoși, iar din partea Mitropoliei Ardealului cite o carte de rugăciuni pentru fiecare elev și fiecare cadru didactic.

ACTIVITATEA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN ÎNTRUNIRI INTERCREȘTINE

ÎNȚÎLNIRI INTERCONFESIONALE PESTE HOTARE

PRIMA ÎNTRUNIRE A COMISIEI TEOLOGICE MIXTE PENTRU DIALOGUL OFICIAL DINTRE BISERICA ORTODOXĂ ȘI BISERICA VECHE-CATOLICĂ

(Chambésy-Geneva, 20—28 august 1975)

Între 20—28 august 1975 a avut loc la Centrul Ortodox al Patriarhiei Ecumenice de la Chambésy-Geneva, prima întrunire a Comisiei teologice mixte pentru dialogul oficial dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Veche-Catolică.

Pregătirea dialogului teologic oficial ortodoxo—vechi-catolic s-a făcut de amândouă părțile cu multă seriozitate și cu dragoste față de Biserica lui Hristos, cea una, sfântă, sobornicească și apostolească. Din partea Bisericilor Ortodoxe Autocefale a fost alcătuită o Comisie interortodoxă pentru pregătirea dialogului cu vechii-catolici, care s-a întrunit la Belgrad, între 1—15 septembrie 1966 și a discutat asupra pregătirii dialogului cu Biserica Veche-Catolică. Această pregătire avea în vedere punctele de doctrină în care vechii-catolici se arată a fi de acord cu ortodocșii, întru totul sau în parte; punctele deosebite sau neclare, precum și acordurile încheiate de vechii-catolici cu alte confesiuni. La fel, din partea Bisericilor Vechi-Catolice a fost alcătuită o Comisie teologică pentru dialogul cu ortodocșii (Bonn, 24—25 aprilie 1967) care a întocmit, la rîndul său, un program de lucru.

După o activitate de cercetare teologică desfășurată paralel de cele două Comisii, în iulie 1973, s-a întrunit la Atena (la Mînăstirea Penteli) o Comisie mixtă ortodoxo—vechi-catolică, pentru a evalua stadiul de pregătire în vederea începerii dialogului teologic oficial dintre cele două Biserici. Socotind că perioada de pregătire poate fi considerată ca încheiată, Comisia mixtă a formulat temele pentru discuțiile din prima etapă a dialogului teologic. Totodată, au fost indicați și teologii ortodocși și vechi-catolici care să elaboreze studii la aceste teme. Acești teologi s-au întîlnit în septembrie 1974, la Morschach-Elveția și după ce au discutat asupra studiilor prezentate, au apreciat că poate avea loc prima întrunire a Comisiei teologice mixte pentru dialogul oficial.

La această întrunire de la Chambésy-Geneva, Biserica Ortodoxă a fost reprezentată în felul următor: *Patriarhia Ecumenică*: I.P.S. Irineu, Mitropolitul Bisericii Ortodoxe Elene din R. F. Germania și Exarh al Europei Centrale și Prof. Emmanuel Fotiadis; *Patriarhia Alexandriei*: I.P.S. Partenie, Mitropolitul Cartaginei și I.P.S. Nicodim, Mitropolitul Africii Centrale; *Patriarhia Ierusalimului*: Arhim. Prof. Hrisostomos Zafiris și Arhim. Kornelios Rodussakis; *Patriarhia Rusă*: I.P.S. Filaret, Mitropolitul Berlinului și al Europei Centrale și Prot. Nicolai Gundiaiev; *Patriarhia Română*: Pr. Prof. Isidor Todoran și Pr. Conf. Ștefan Alexe; *Patriarhia Bulgară*: Prof. Ilia Tonevski; *Arhiepiscopia Greacă din Cipru*: I.P.S. Hrisant, Mitropolit de Limassol și Prof. Andreas Mitsides; *Biserica Ortodoxă a Greciei*: Prof. Ioan Karmiris, Prof. Ioan Kaloghiru și Prof. Megas Farantos; *Biserica Ortodoxă din Finlanda*: Pr. Ioan Sepălă.

Bisericile Vechi-Catolice au fost reprezentate astfel: *Biserica din Elveția*: Eminența Sa Episcopul Léon Gauthier și Pr. Prof. Herwig Aldenhoven; *Biserica din Olanda*: Prof. Canonic Petrus Johannes Mann; *Biserica din R. F. Germania*: Eminența Sa Episcopul Joseph Brinkhues și Pr. Prof. Werner Küppers; *Biserica din Austria*: Pr. Günter Doležal; *Biserica din Polonia*: Eminența Sa Episcopul Tadeusz Majewski din Varșovia și Pr. Prof. Wiktor Wysoczanski, care au avut mandat de a reprezenta și *Bisericile Vechi-Catolice Naționale Polone din America și Canada*.

Au mai luat parte: Prof. Peter Amiet, Pr. Urs von Arx și Pr. Dieter Prinz, toți din Elveția, în calitate de consilieri, Prof. Grigori Skobei și Dr. Theodoros Nikolau, traducători.

Au prezidat I.P.S. Mitropolit Irineu și Eminența Sa Episcopul Léon Gauthier, iar din Secretariat au făcut parte Prof. Ioan Karmiris, și Pr. Prof. Werner Küppers.

La 20 august a avut loc o consfătuire asupra programului și a metodei de lucru, iar în ziua de 21 august, după Sfânta Liturghie săvârșită de I.P.S. Mitropolit Damaschin de Tranupolis, Directorul Centrului Ortodox de la Chambésy, au început lucrările Comisiei teologice mixte. Programul de lucru al Comisiei a cuprins următoarele probleme: I. *Teologie*: 1. Sfânta Treime; 2. Revelația divină și transmiterea ei; 3. Canonul Sfintei Scripturi. II. *Hristologie*: 1. Întruparea Cuvîntului lui Dumnezeu; 2. Unirea ipostatică; 3. Învățătura despre Maica Domnului. III. *Ecleziologie*: 1. Ființa și însușirile Bisericii; 2. Unitatea Bisericii și Bisericile locale; 3. Hotarele (limitele) Bisericii; 4. Autoritatea Bisericii și (autoritatea) în Biserică; 5. Infaibilitatea Bisericii; 6. Cele șapte Sinoade Ecumenice și Sinoadele recunoscute de acestea; 7. Necesitatea succesiunii apostolice și canonicitatea ierarhiei Bisericii Vechi-Catolice; 8. Capul Bisericii, și 9. Problema intercomuniunii.

La fiecare dintre temele discutate au fost prezentate referate, atât din partea ortodocșilor cât și a vechilor-catolici. După discutarea acestor referate de către Comisie, au fost constituite subcomisii mixte care au alcătuit un text comun. Acest text nou a fost discutat iarăși în ședința plenară. În acest fel, pînă în seara zilei de 28 august, au fost discutate, primite și semnate de către toți membrii Comisiei teologice mixte, textele la următoarele teme: 1. Sfânta Treime; 2. Revelația divină și transmiterea ei; 3. Canonul Sfintei Scripturi; 4. Întruparea Cuvîntului lui Dumnezeu și 5. Unirea ipostatică.

Aceste texte, în limbile greacă și germană, vor fi trimise Bisericilor Ortodoxe Autocefale și Bisericilor Vechi-Catolice, pentru cercetare și hotărîre.

Comisia mixtă pentru dialogul oficial dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Vechi-Catolică a stabilit următorul program pentru continuarea lucrărilor:

1. În vara anului 1976 (sfîrșitul lunii iulie) se va întruni o subcomisie mixtă care va studia temele rămase nediscutate în această sesiune, și anume, ultimul punct din *Hristologie* și cele nouă teme ale *Ecleziologiei*. Totodată, această subcomisie va alcătui proiecte de texte comune pentru cea de-a doua întrunire a Comisiei teologice mixte. Întrucît din partea Bisericii Ortodoxe nu a fost alcătuit pînă acum studiul cu privire la *Problema intercomuniunii*, Comisia teologică mixtă a încredințat acest studiu Pr. Conf. Ștefan Alexe care are datoria să-l predea pînă la ținerea ședinței subcomisiei mixte. Din subcomisia mixtă fac parte cei doi președinți și următorii profesori: A. Din partea ortodoxă: Pr. Ștefan Alexe, Ioan Karmiris, Emmanuel Fotiadis și Ilia Ţonevski; B. Din partea vechilor-catolici: Herwig Aldenhoven, Peter Amiet, Werner Küppers și Petrus Johannes Mann. Pregătirea și convocarea acestei subcomisii mixte vor fi făcute de

către Comitetul de coordonare al Comisiei teologice mixte (care este format din cei doi președinți și cei doi secretari).

2. Cea de-a doua întrunire a Comisiei teologice mixte va avea loc în vara anului 1977. Pentru locul acestei întruniri au fost făcute trei invitații, și anume, din partea Patriarhiei Ecumenice, la Chambésy-Geneva, din partea Bisericii Ortodoxe a Greciei, la Atena (Mănăstirea Penteli) și din partea Bisericii Vechi-Catolice Naționale Polone, la Varșovia.

În timpul sesiunii Comisiei teologice mixte ortodoxo—vechi-catolice, în fiecare zi dimineața și seara, s-au săvârșit slujbe religioase de către ortodocși și vechi-catolici, în Paraclisul centrului ortodox. În ziua de 23 august, Sfânta Liturghie a fost săvârșită de I.P.S. Mitropolit Irineu împreună cu un sobor de preoți din care a făcut parte și Pr. Ștefan Alexe, iar în ziua de 24 august, o parte dintre delegați, între care a fost și Pr. Prof. Isidor Todoran, a asistat la serviciul divin în biserica veche-catolică din Geneva, iar ceilalți delegați au participat la Sfânta Liturghie săvârșită în noua biserică a Centrului ortodox. Din sobor a făcut parte și Pr. Ștefan Alexe. De asemenea, în seara zilei de 27 august, toți membrii Comisiei teologice mixte au fost invitați și au asistat la slujba Vecerniei în biserica ortodoxă rusă care aparține de Patriarhia Moscovei. Din sobor a făcut parte și Pr. Ștefan Alexe care a slujit în paraclisul Centrului ortodox și duminică, 31 august.

Comisia teologică mixtă a primit telegrame, cu binecuvântări și urări de succes, din partea Întâistătorilor Patriarhiilor: Ecumenică, Română, Rusă, Sîrbă; Mitropoliilor din Cehoslovacia și Arhiepiscopului de Utrecht Marinus Kok.

Delegații Bisericii Ortodoxe Române au lucrat în toate subcomisiile la temele puse în discuție, participînd activ la elaborarea textului final. Notăm că textul definitiv la tema: *Intruparea Cuvîntului lui Dumnezeu*, a avut la bază studiul alcătuit de P. C. Pr. Prof. Isidor Todoran, rectorul Institutului teologic din Sibiu.

Membrii Comisiei teologice mixte au discutat și tema: *Învățătura despre Maica Domnului*, dar delegații Bisericii Vechi-Catolice au cerut ca această temă să fie reluată la cea de-a doua întrunire, pentru a se da posibilitatea teologilor vechi-catolici să studieze cu atenție documentele ortodoxe, întrucît în unele Biserici Vechi-Catolice locale, este dezvoltat foarte puțin cultul Maicii Domnului. De asemenea, faptul că s-a luat hotărîrea ca următoarea întrunire a Comisiei să aibă loc peste doi ani, arată că temele care urmează a fi discutate sînt deosebit de importante pentru continuarea dialogului teologic dintre cele două Biserici.

And
sup
Prof
obti
Cor
te
zatu
virș
sere
mor
rați
Pro
salu
că
Bise
tre
su
seti
cir
logi
luci
se
inc
teo
reșt
cus
car
Pre
fel
Pro
mă
cur
cus
s-a
dat
și

CONTACTE ECUMENISTE LOCALE

VIZITA FĂCUTĂ ÎN ȚARA NOASTRĂ DE CĂTRE UN GRUP DE TEOLOGI GRECI DIN ATENA

Luni, 30 iunie 1975, orele 9, excursioniștii greci au venit la Institutul teologic, unde au făcut cunoștință cu corpul profesoral. Pr. Conf. Dumitru Popescu i-a informat asupra modului de funcționare al Institutului și asupra numărului studenților.

La orele 10,30 au fost primiți de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Prof. Agouridis a arătat că scopul vizitei în România — este cunoașterea realizărilor obținute de Biserica Ortodoxă Română soră.

La orele 15, s-a plecat spre Sibiu, oaspeții fiind însoțiți de Pr. Asist. Constantin Cornițescu și de Doamna Margareta Franz, din partea O.N.T.

La orele 17 au sosit la Curtea de Argeș, au vizitat mănăstirea, unde li s-a expus de către ghidul mănăstirii istoria lăcașului. Arhitectura lăcașului, pictura și cadrul natural i-au impresionat în mod deosebit.

Continuând drumul spre Sibiu, au făcut un scurt popas la Cozia. Tocmai se sărbătorea vecernia și au asistat cîtva timp la slujbă. Apoi, li s-au dat explicațiile necesare privind istoria mănăstirii, stilul în care este construită, modul de conviețuire al monahilor și grija pe care o poartă Statul român pentru monumentele istorice.

În orașul Sibiu, la orele 10, oaspeții au vizitat Muzeul Brukental, fiind impresionați de colecțiile de picturi. În jurul orei 13, au avut întrevederi cu profesorii: Pr. Prof. I. Todoran, N. Neaga, Diac. I. Ică și C. Voicu de la Institutul teologic din Sibiu.

La orele 17 au vizitat Catedrala Mitropoliei și Institutul teologic.

Au fost primiți în continuare, de către I.P.S. Nicolae Mladin. În cuvîntul său de salut, I.P.S. Sa a subliniat că românii au primit creștinismul prin intermediul grecilor, că la baza teologiei românești se află scrierile Sfinților Părinți ai Răsăritului, că Biserica Ortodoxă Română a ajutat Bisericile răsăritene, inclusiv Biserica Greciei, în vremea stăpînirii otomane, cu bani și cărți că între poporul român și poporul grec au existat legături de prietenie din cele mai vechi timpuri, că aceste legături se perpetuează și astăzi, datorită conducerii înțelepte a celor două țări.

În cuvîntul său de răspuns, Prof. Sava Agouridis a mulțumit gazdelor pentru primirea călduroasă care li s-a făcut și pentru cuvintele frumoase spuse la adresa teologiei și a poporului grec. A scos apoi în evidență faptul că teologia greacă are multe lucruri de învățat de la teologia românească. Dacă teologia greacă, spunea domnia sa, se preocupă îndeosebi de probleme care se puneau în sec. IV și V, teologia românească încearcă să rezolve, în spiritul principiilor evanghelice, problemele care preocupă pe teologii zilelor noastre.

Miercuri dimineața, 2 iulie, au plecat cu două autobuze, special venite din București, spre Constanța, trecînd prin Sinaia, Ploiești, Slobozia.

Oaspeții au rămas adînc impresionați de frumusețile naturale ale României, de gustul cu care se construiește, de curățenia, maniera, ospitalitatea și noblețea celor cu care s-au întîlnit. Am arătat admirația față de politica internă și internațională a Președintelui Ceaușescu și față de persoana Prea Fericitului Patriarh Justinian, pentru felul în care știe să conducă destinele Bisericii într-o țară socialistă.

La Constanța au ajuns la orele 23 și au fost găzduiți la hotelul Palace. Acolo, Prof. Agouridis a ținut să spună că a mai vizitat România acum 10 ani și că transformările sînt atît de mari încît țara este de nerecunoscut. Impresiile acumulate în excursia anterioară — și acelea bune — alcătuiesc un capitol din manualul pe care l-a zis la îndemîna studenților. Spunea că iubește România și pentru mama dînsului care s-a născut în localitatea Sulina și că s-a întors în Grecia cînd avea zece ani.

Joi, 3 iulie, și-au continuat drumul spre patrie, nu înainte de a-și exprima încă o dată mulțumirea sufletească pentru excursia făcută și admirația pentru poporul român și Biserica noastră.

C R O N I C Ă

Marti 1 iulie 1975, la ora 8,45, Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian, înconjurat de colaboratorii apropiați, a urat drum bun reverendului Philip Potter și soției sale, la plecarea din țara noastră.

Prea Fericirea Sa a acordat D-nei Potter Crucea Patriarhală pentru mirenii, în semn de prețuire a meritelor de sprijinire a activităților Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru înfrățire și pace.

Miercuri, 2 iulie 1975, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit pe diaconul Ioasaf Balozi, din Zair, de sub jurisdicția Patriarhiei Alexandriei, venit în țara noastră ca turist.

De asemenea, Prea Fericirea Sa a primit pe P. C. Pr. Mircea Basarab, venit de la parohia română din München — R. F. Germania cu probleme ale acelei parohii.

Luni, 7 iulie 1975, Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh a primit pe următorii :

P. C. Pr. Marin Braniște, parohul Bisericii ortodoxe române din Viena, venit în țară în interes de serviciu ;

Tinărul libanez doctorand la Institutul teologic din București Samir Gholam, aducând o scrisoare din partea arhimandritului conducător al corului catedralei din Beirut precum și 3 cărți de slujbă bisericească ortodoxă, cu muzică psaltică bizantină în limba arabă, oferite în dar Prea Fericirii Sale Părintelui Patriarh Justinian, exprimând dorința de a se acorda agrementul pentru vizitarea României și a Bisericii Ortodoxe Române de către un grup de coriști libanezi.

Joi, 10 iulie 1975, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe D-na și Dl. Ciocci Marconi, pictor de icoane bizantine din Italia, veniți în vizită în țara noastră.

Vineri, 1 august 1975, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit pe următorii :

P. C. Pr. Aurel Uroș, vicarul Bisericii ortodoxe române din Virșeț, Iugoslavia, venit în țara noastră cu probleme bisericești ;

P. C. Pr. Constantin Iana, împreună cu soția, solicitând binecuvântare pentru reîntoarcerea la parohia ortodoxă română din Adelaide — Australia, după vacanța petrecută în țară.

Luni, 4 august 1975, Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh a primit vizita D-nei Leticia Ramos Shahani, ambasadorul Republicii Filipinelor la București.

Alături de Prea Fericirea Sa au fost P. S. Sa Roman Ialomiteanul și P. C. Pr. Secretar N. Cazacu, interpret pentru limba franceză.

Este pentru prima oară când Filipinele trimite un ambasador în țara noastră, după stabilirea de relații diplomatice între R. S. România și Republica Filipinelor la rangul de ambasadă după vizita D-lui Președinte Nicolae Ceaușescu în Filipine. Este singura femeie ambasador în România.

La plecare Prea Fericirea Sa i-a oferit Albumul și broșura «Biserica Ortodoxă Română», în limba franceză.

A semnat în condica de vizite a Cabinetului patriarhal.

În aceeași zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit și Rev. P. Nerses der Nersessian, secretarul general al Congregațiunii armenie mekitariste din Veneția — Italia, venit în vizită la Eparhia armeană din București și dornic să prezinte respectuoase omagii Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române.

A fost însoțit de Prea Cuviosul Arhimandrit Zaréh Baronian, vicarul Eparhiei armenie din R. S. România.

Rev. P. Nerses der Nersessian este născut în București în anul 1920 ; a fost trimis la Veneția în anul 1935, spre a urma Seminarul teologic armean din acel oraș și apoi la Facultatea de teologie armeană din Roma. A fost profesor de teologie la acea Facultate, iar în prezent îndeplinește funcția de secretar general al susnumitei Congregațiuni.

Au fost de față : P. S. Sa Episcopul-vicar Antonie Ploieșteanul și P. C. Pr. Consilier D. Soare.

Marți, 19 august 1975, Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian a primit pe : P. Cuv. Arhim. Prof. Mircea Clineț, din Milano — Italia, venit în vizită în țara noastră cu un grup de italieni ;

D-na presbiteră Elisabeta Caplat, soția preotului parohiei ortodoxe române din Worcester S.U.A. — Simion Caplat — venită în țară pentru un deces în familie, pentru binecuvîntare de reîntoarcere în America.

Vineri, 22 august 1975, Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian, a primit pe Dl. Ing. Moise Tanteitnik, președintele Sinagogii Mari din Moscova, însoțit de Em. Sa Dr. Moses Rosen, șef-rabinul Cultului Mozaic din România.

Oaspetele a vorbit românește, fiind originar de la Bălți — Basarabia.

A fost de față și P. S. Episcop-vicar Antonie Ploieșteanul.

La ora 17, Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian, împreună cu PP. SS. Antonie Ploieșteanul și Roman Ialomiteanul, au luat parte la adunarea festivă închinată celei de a XXXI-a aniversări a eliberării României de sub dominația fascistă, în Sala Palatului R. S. România.

Sîmbătă, 23 August 1975, de sărbătoarea națională «23 August», Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian, împreună cu PP. SS. Episcopi-vicari Antonie Ploieșteanul și Roman Ialomiteanul, au luat parte ca invitați la tribuna oficială.

Seara, Prea Fericirea Sa, împreună cu cei doi episcopi-vicari au luat parte la recepția oficială, oferită de Consiliul de Stat și de Guvernul R. S. România.

Luni, 25 august 1975, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit următoarele persoane :

La ora 11 : Dl. Mihai Steriade, scriitor român, care locuiește la Bruxelles — Belgia. Prea Fericirea Sa i-a oferit crucea patriarhală pentru mireni.

La ora 11,30, Dl. C. Itti, director al Programului «Dreptate și slujire», din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, împreună cu soția și doi copii. De origine din India, familia C. Itti este devotată activității Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Joi, 28 august 1975, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Dr. James Steve Councilis și soția D-na Ana M. Councilis, greci de origine, dar locuind în America, veniți în România ca participanți la Congresul de cibernetică și sisteme, ținut în aceste zile la București. Cei doi soți fuseseră recomandați printr-o scrisoare frățească, adresată Prea Fericirii Sale, de către I. P. S. Arhiepiscop Jakobos al Americii de Nord și de Sud, din New York.

Li s-au oferit daruri.

Vineri, 29 august 1975, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit următoarele persoane :

Două călugărițe protestante franceze, care au petrecut o vacanță la Mînăstirea Cozia ca invitate ale Patriarhiei Române, pe linia schimbului de călugărițe, pentru binecuvîntare de reîntoarcere în Franța.

Prea Fericirea Sa le-a oferit icoane, broșuri și albume în limba franceză.

Dl. șef-rabin Israel Miller, cu Doamna Ruth Miller, aflați în țara noastră ca invitați pe linie de Stat.

Oaspeții locuiesc la New York — S.U.A., unde Dl. șef-rabin — Israel Miller — este Conducătorul Universității Evreiești din acel oraș.

Au fost însoțiți de Dl. șef-rabin Dr. Moses Rosen și a fost de față P. S. Episcop-vicar Roman Ialomiteanul.

Prea Fericirea Sa le-a oferit albume, broșuri și unele obiecte de artizanat.

Sîmbătă, 30 august 1975, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit pe Monahia Irina Iordache, care avînd metania la Mînăstirea Văratec, se află cu ascultare la Biserica română și Așezămîntul de la Ierusalim, încă din anul 1968.

DIN ACTIVITATEA COMUNITĂȚILOR ORTODOXE ROMÂNE DE PESTE HOTARE

Arhiepiscopia Misionară Ortodoxă Română în America

Revista românească de spiritualitate ortodoxă «Credința» nr. 7—8/1975.

Cea mai mare parte a acestui număr este consacrată Congresului anual al aceleii Arhiepiscopii, care în 1975 a avut loc în orașele Detroit și Troy-Michigan, între 4 și 6 iulie.

Congresul, ca în fiecare an, a reprezentat un eveniment de seamă în viața religioasă, culturală și națională a românilor ortodocși din S.U.A. și Canada. Mai mult, Congresul din 1975, — cel de-al 44-lea — numit și Congresul «Mulțumirii», pentru darurile revărsate asupra eparhiei, a marcat, jubiliar, și împlinirea a 40 de ani de la întronizarea Episcopului Policarp Morușca, precum și consemnarea în cronică a patru decenii de existență instituțională și canonică, neîntreruptă a acestei Eparhii.

Fiind vorba de un congres jubiliar, el a fost organizat direct de către un Comitet special al Consiliului eparhial, sub președinția I.P.S. Arhiepiscop Victorin.

S-a înregistrat un număr de 63 de delegați, preoți și mireni, a căror listă este dată de pagina a doua a acestui număr din revista «Credința».

În raportul general întocmit de I.P.S. Arhiepiscop Victorin, este prezentată situația actuală, canonică și bisericească a Arhiepiscopiei, care a fost apreciată ca fiind una dintre cele mai bune atât față de toate celelalte Biserici Ortodoxe canonice din America și Canada, cât și față de autoritățile civile și administrative ale Statelor Unite ale Americii și Canadei.

Raportul Secției administrative bisericești, prezentat de P. C. Protopop Consilier Dr. Ștefan Slevoacă a înfățișat în prima parte contextul religios și social în care se desfășoară viața administrativă și bisericească a parohiilor Arhiepiscopiei, iar în a doua parte a trecut în revistă mișcările în personalul bisericesc, restaurări de biserici etc.

P. C. Arhim. B. V. Anania, consilier cultural, prezentând raportul Secției culturale bisericești, a scos în evidență multiplele activități culturale desfășurate în anul 1974 în cadrul Arhiepiscopiei, ca: școlile duminicale și de limba română, concerte corale, serbări etc.

Raportul Secției economice a Arhiepiscopiei a fost prezentat de P. C. Protopop Consilier George Nan.

Congresul a discutat și modificarea unor articole din Statutul din 1935 al Arhiepiscopiei Misionare ortodoxe române în America, precum și alegerea noului Consiliu eparhial și a Consistoriului eparhial.

Paralel cu ședințele Congresului s-au desfășurat și lucrările asociației femeilor ortodoxe române și ale celei a tineretului ortodox român (R.O.Y.A.), organizații auxiliare centrale ale Arhiepiscopiei. Cu acest prilej s-au ales și noile Comitete anuale ale acestor organizații.

Ultima parte a lucrărilor Congresului, dedicată unor probleme religios-pastorale, s-a desfășurat sub forma unei conferințe spirituale, cu tema «Părinți și copii în secolul nostru».

La sfârșitul lucrărilor, a avut loc un frumos și apreciat program artistic.

Articolul «O.Y.A. Convention» sintetizează rezultatele lucrărilor acestei organizații, rezumînd la trei imperativele de care trebuie să se țină seama în activitatea viitoare: membrii organizației să rămîină într-o strînsă și permanentă legătură; de a iniția un program susținut de organizare a noilor Consilii locale; de a împlini nevoile spirituale ale consiliilor existente.

La rubrica «Din viața eparhiei», Preotul Mircea (n. n. Panciuc) semnează consemnarea intitulată «Magnificent iconostasis sanctified», în care se referă la sfințirea în ziua de 25 mai 1975, a catapetesmei trimisă în dar, pentru parohia ortodoxă română din Edmonton, Alberta, Canada, de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

Revista mai cuprinde rubricile: «Donații la Congres», «Donații la «Credința», «Abonamente».

Așezămîntul românesc de la Ierusalim

Revista «Învierea», nr. 5—7/1975. — Redacția semnează reportajul intitulat «Vizita Prea Fericitului Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române în Țara Sfîntă», în care sînt inserate momentele principale ale vizitei făcute la Ierusalim, între 20—30 mai 1975, de către delegația Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

Astfel sînt consemnate cele trei scopuri ale vizitei: pelerinajul la Locurile Sfinte; răspuns la vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române de către P. F. Patriarh Benedict al Ierusalimului; și, în sfîrșit, sfințirea bisericii ortodoxe române din Ierusalim.

Reportajul redă fragmente din cuvîntările ținute cu prilejul unor momente mai importante din timpul acestei vizite.

Ziua de 28 mai 1975 a fost marcată de sfințirea bisericii ortodoxe române din Ierusalim, care a avut loc într-o atmosferă duhovnicească și sărbătorească, cu o participare numeroasă și variată ca apartenență confesională.

Vizita delegației Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, la Ierusalim este apreciată ca un eveniment istoric în cadrul relațiilor noastre bisericești, bucurîndu-se de o atenție deosebită din partea oficialităților de stat israeliene, cît și din partea cultelor religioase din Ierusalim.

Sub semnătura Diac. Drd. Emilian Cornițescu, este publicat articolul *Egalitatea femeii cu bărbatul, după cuvîntul Sfintei Scripturi*.

La început, autorul subliniază cît de deosebită este concepția Vechiului Testament în această privință față de concepțiile altor civilizații antice. În acest scop sînt citate textele de la Facere II, 22—24, XX, 12, Deuteronom V, 16, Proverbe XII, 4, XIV, 1, XXXI, XXXIII, 10, precum și nume de femei din Vechiul Testament cu viață aleasă: Sarra, Reveca, Rachela, Semfora, Rut.

Referindu-se la Noul Testament, autorul remarcă faptul că în creștinism nici nu se poate pune problema deosebirii sau inegalității dintre bărbat și femeie, deoarece prin taina sfîntului botez, formează o singură unitate (Gal. III, 28). Și Noul Testament este plin de texte care proclamă egalitatea femeii cu bărbatul.

Ana Pop semnează articolul *Monumente sculpturale romano-bizantine din lapidariumul Muzeului de Istorie al R. S. România*.

Monumentele la care se referă autoarea, atestă rolul crescînd al creștinismului în provincia dintre Dunăre și Marea Neagră. Examinarea acestora lasă să se întrevadă în mod clar pecetea pe care și-a pus-o creștinismul pe cultura provinciei de la gurile Dunării, care în secolele IV—VI a cunoscut o ultimă perioadă de înflorire, continuînd în general cultura greco-romană mai veche.

Monumentele respective reprezintă epoca romano-bizantină (sec. IV—VII), în ceea ce a însemnat arhitectura și sculptura decorativă.

Cincizecimea, izvor de unitate, armonie și desăvârșire creștină se intitulează articolul semnat de Arhim. Dr. Vasile Costin, în care autorul scoate în evidență importanța deosebită a acestui praznic în istoria creștinismului.

De această sărbătoare este legată întemeierea văzută a Bisericii creștine.

Pogorîrea Sfântului Duh peste Sfinții Apostoli, lucrare dumnezeiască cu roade minunate în viața Bisericii creștine, constituie sfârșitul și încununarea întregii opere de mîntuire, realizată prin Domnul nostru Iisus Hristos.

Limba care altădată era simbol, cauză și rezultat al separării oamenilor, devine acum semn al unității lor în Sfântul Duh.

Duhul Sfînt lucrează continuu în Sfintele Taine ale Bisericii care dau viață, hrănesc și sfințesc pe credincioși.

Monahia Eufrasia Sîrbu, în articolul *Popa Radu Șapcă, slujitor al idealurilor naționale*, reliefează locul deosebit pe care îl ocupă această figură, devenită legendară, în istoria noastră de eliberare socială și națională.

Fiu de preot, Popa Radu Șapcă (1795—1876) s-a făcut un ecou al suferinței celor mulți și un luptător dîrz și înflăcărat al trezirii conștiinței maselor de țărani în lupta lor pentru apărarea drepturilor proprii.

El este cel care, pe cîmpia de la Islaz, citește capitolul 37 din proorocia lui Ezechiel, care a avut un mare răsunset și însuflețire în sufletele celor adunați acolo.

În rubrica «Din viața Bisericii Române din Ierusalim», sînt consemnate următoarele:

Întîlnirea din 7 iunie a.c. la biserica ortodoxă română din Ierusalim, dintre P. S. Episcop-vicar Lucian Făgărășanul și credincioșii români, cu prilejul încheierii activității sale ca superior al Așezămîntului românesc de la Ierusalim.

Revista mai consemnează ținerea colocviului de istorie a artei a Asociației internaționale de studii sud-est europene la Suceava și Iași între 9—16 iulie 1975; unele descoperiri arheologice, precum și participări la servicii religioase și invitații oficiale a reprezentantului Patriarhiei Române din Ierusalim.

Parohia ortodoxă română din Melbourne - Australia

Altarul străbun, nr. 2/aprilie—iunie 1975. — Pe prima pagină este publicată o scurtă prezentare a vizitei Delegației Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Preafericitul Părinte Patriarh Justinian, la Ierusalim, în perioada 20—30 mai 1975.

Dl. John Paior, în articolul «Erorile 5 bani albastru și 5 bani roz, emisiunile București I și București II din 1879», urmărește să facă o clarificare cu privire la eroare ce se găsește în Catalogul mărcilor poștale, apărut în 1974.

Scurt istoric al orașului și ținutului Suceava, semnat de Dl. Iancu Buzilă, constituie o mică incursiune în istoria Moldovei și a obiceiurilor de aici.

Menirea omului — este o meditație semnată de P. C. Pr. D. Bodale, care îndeamnă la stăruință în dorința de a cunoaște pe Dumnezeu, de a-L iubi, de a-L împlini poruncile pentru a putea fi fericiți atît pe pămînt cît și în ceruri.

Între știrile din viața parohiei, menționăm sărbătorirea hramului, la 29 iunie a.c., o frumoasă manifestare românească, la care au luat parte și delegații parohiilor ortodoxe române din Adelaide și Sydney.

DIN VIAȚA BISERICILOR ORTODOXE SURORI

PATRIARHIA CONSTANTINOPOLULUI

DIALOGUL CU ROMA VA DA ROADE, NUMAI BAZAT PE SINCERITATE. —

Apreciind lucrul de apostolat al patriarhului Atenagora în raporturile cu Roma, Sanctitatea Sa Dimitrios I a ținut să precizeze: «Relațiile dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică sînt clădite (de acum) pe linia trasată de patriarhul ecumenic Atenagora și Papa Paul VI, care au inaugurat și au întărit dialogul de iubire, dialog discutat de fapt, și la Conferința panortodoxă de la Rodos 1964. Astăzi, noi mărcăm un nou pas înainte, încercăm să trecem de la dialogul iubirii la dialogul teologic, dar trebuie totul bazat pe sinceritate.

Patriarhatele și Bisericile Ortodoxe autocefale sînt deja reprezentate într-o Comisie de teologi, care va pregăti dialogul teologic cu Vaticanul...».

Făcînd o trecere în revistă a acestor relații, Sanctitatea Sa a apreciat hotărîrile luate împreună cu Delegația Bisericii Ortodoxe Române, la Constantinopol, în legătură cu dialogul ortodox-catolic. Apoi, Sanctitatea Sa Dimitrios I a dat asigurarea că «Papa va fi informat despre poziția Ortodoxiei în acest dialog, pentru a face cele necesare și Biserica Romano-Catolică».

PATRIARHIA MOSCOVEI

SANCTITATEA SA PATRIARHUL PIMEN AL MOSCOVEI ȘI A TOATĂ RUSIA. A VIZITAT BULGARIA ȘI BISERICA ORTODOXĂ BULGARĂ. — La festivitățile organizate cu prilejul jubileului de 50 de ani de la sfințirea catedralei-monument Sfantul Alexandru Nevski din Sofia, Biserica Ortodoxă Rusă a fost reprezentată de o delegație sinodală, condusă de către Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia, însoțit de Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului și Exarh patriarhal pentru Europa Occidentală; Episcopul Simon de Reazan, Casim și alții.

PARTICIPAREA BISERICII ORTODOXE RUSE LA CONFERINȚA «ZILELE BISERICESTI—74». — În orașul Uppsala, unde se află sediul Arhiepiscopiei Bisericii Luterane Suedeze, are loc anual o conferință bisericească — titulată «Zilele bisericesti» — care, prin dezbaterile a numeroase probleme teologice și pastorale, urmărește studierea căilor și mijloacelor pentru renașterea vieții duhovnicești în Biserica Luterană Suedeză.

La conferința «Zilele bisericesti—74» au participat episcopi, pastori, teologi și mireni, reprezentînd Consiliul național suedez al Bisericilor, precum și delegați ai altor Biserici creștine.

Din partea Bisericii Ortodoxe Ruse a participat Arhiepiscopul Pitirim de Volocolamsk, președintele Serviciului de editură al Patriarhiei din Moscova, care a susținut două referate în timpul lucrărilor conferinței: «Biserica — înfăptuire a economiei treimice» și «Biserica și desăvârșirea creației». Tot din partea Bisericii Ortodoxe Ruse au mai participat: Mitropolitul Antonie de Surog, Prot. Serghie Haintz din eparhia ortodoxă din Düsseldorf și B. B. Vik, secretar la Serviciul Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe.

Din partea Patriarhiei Ecumenice a participat Prot. Hristofor Clason.

La invitația Prof. Dr. C. Norman de la Universitatea din Lund, Arhiepiscopul Pitirim de Volocolamsk a susținut, la adunarea Asociației teologice din Lund o conferință informativă despre «viața religioasă și bisericească în Biserica Ortodoxă Rusă».

DIN VIAȚA ȘCOLILOR DUHOVNICEȘTI. — La *Academia duhovnicească din Moscova* a avut loc (la 22 noiembrie 1974) ședința publică a Consiliului academic în fața căruia docentul Boris Alexandrovici Neliubov a susținut dizertația pentru titlu de «magistru în teologie», intitulată *Bisericile Vechi Orientale*.

Lucrarea a fost întocmită din sarcina dată de Sfântul Sinod permanent (de la 19 octombrie 1971) de a fi studiate etapele următoare pe calea dialogului teologic între Bisericile Ortodoxe și Bisericile Vechi Orientale.

În prima parte, B. A. Neliubov prezintă divergențele teologice între calcedonieni și necalcedonieni, în problema hristologică, precum și certurile în sinul monofizismului, care au contribuit la despărțirea Bisericii.

În partea a doua a dizertației este înfățișată viața fiecărei Biserici Vechi Orientale (istoria, învățătura de credință, organizarea și cultul).

În partea a treia, închinată raporturilor între Bisericile Ortodoxe și Bisericile Vechi Orientale, sînt înfățișate eforturile care au fost depuse în ultima vreme în vederea unirii celor două familii de Biserici.

Ca încheiere se propune baza dogmatică a unirii Bisericilor Ortodoxe cu cele Vechi Orientale, bază dogmatică ce poate face cu puțință acceptarea de amîndouă părțile a formulei Sfîntului Chiril al Alexandriei: «O singură fire întrupată a lui Dumnezeu Cuvîntul».

Partea a patra a lucrării prezintă ca «Anexe» listele întîistătătorilor tuturor Bisericilor Ortodoxe locale și ai tuturor Bisericilor Vechi Orientale din epoca apostolică pînă în prezent, evidențiind elementele unității lăuntrice a celor două familii de Biserici: tradiția apostolică comună tuturor creștinilor din primele cinci veacuri și identitatea principială în conducerea bisericească a celor două familii de Biserici.

Consiliul academic a conferit docentului B. A. Neliubov titlul de «magistru în teologie și rangul de profesor» și a propus spre conformare hotărîrea sa Sanctității Sale Patriarhului Pimen, care a confirmat hotărîrea Consiliului la 11 decembrie 1974.

La *Academia duhovnicească din Leningrad* a avut loc (la 6 februarie 1975) ședința Consiliului academic, care a hotărît să acorde Mitropolitului Nicodim al Leningradului și Novgorodului titlul de «doctor în teologie». Iar la 10 februarie 1975, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia a confirmat hotărîrea Consiliului academic al Academiei duhovnicești din Leningrad.

• ÎNSEMNĂRI DIN VIAȚA PĂTRII •

UN EVENIMENT DE IMPORTANȚĂ ISTORICĂ: SEMNAREA „ACTULUI FINAL” AL CONFERINȚEI GENERAL-EUROPENE PENTRU SECURITATE ȘI COOPERARE

În ziua de 1 august 1975, istoria a înscris în paginile ei luminoase un eveniment de mare importanță pentru viața în desfășurare a popoarelor europene și implicit pentru pacea, cooperarea și progresul popoarelor din întreaga lume. În amurgul acestei zile, agențiile de presă au transmis din Helsinki, capitala Finlandei, știrea că la ora 17,00 a avut loc ședința solemnă a semnării *Actului final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa*, a cărei fază finală s-a desfășurat timp de trei zile la cel mai înalt nivel. Înalții reprezentanți ai celor 35 de state care au fost reprezentate la cele trei etape ale lucrărilor și-au pus semnătura pe importantul document menit să asigure pacea și cooperarea interstatală în Europa, în lume. Într-o atmosferă de destindere și intuire a însemnătății istorice a momentului, Actul final a fost semnat de înalții reprezentanți ai țărilor participante la Conferință în ordinea alfabetică a denumirilor țărilor respective: Bruno Kreisky, cancelarul federal al Austriei; Leo Findemans, primul ministru al Belgiei; Todor Jivkov, președintele Consiliului de Stat al R. P. Bulgaria; Pierre Elliot Trudeau, primul ministru al Canadei; Gustav Husak, președintele R. S. Cehoslovace; Arhiepiscopul Makarios, președintele Republicii Cipru; Anker Joergensen, primul ministru al Danemaricii; Pierre Graber, președintele Confederației Elvețiene; Urho Kekkonen, președintele Republicii Finlanda; Valéry Giscard d'Estaing, președintele Republicii Franceze; Erich Honecker, prim-secretar al C. C. al Partidului Socialist Unit din Germania — R. D. Germană; Helmut Schmidt, cancelarul federal al R. F. Germania; Constantin Karamanlis, primul ministru al Greciei; Liam Cosgrave, primul ministru al Irlandei; Geir Hallgrimsson, primul ministru al Islandei; Aldo Moro, președintele Consiliului de Ministri al Italiei; Iosip Broz Tito, președintele R. S. F. Iugoslavia; Walter Kieber, șeful Guvernului Lichtensteinului; Gaston Thorn, primul ministru al Luxemburgului; Anton Buttigieg, vice-premier al Guvernului Maltei, în numele primului ministru, Dom Mintoff; Harold Wilson, primul ministru al Marii Britanii; André Saint-Mleux, șeful Guvernului Principatului Monaco; Trygve Bratteli, primul ministru al Norvegiei; Joop den Uyl, primul ministru al Olandei; Edward Gierek, prim-secretar al Partidului Muncitoresc Unit Polonez — Polonia; Francisco de Costa Gomes, președintele Portugaliei; Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România; Gian Luigi Berti, secretar de

stat pentru afacerile externe și politice al Republicii San Marino; Carlos Arias Navarro, primul ministru al Spaniei; Gerald R. Ford, președintele Statelor Unite ale Americii; Olof Palme, primul ministru al Suediei; Suleyman Demirel, primul ministru al Turciei; János Kádár, prim-secretar al C.C. al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar — R. P. Ungară; Leonid Brejnev, secretar general al C.C. al P.C.U.S.—U.R.S.S.; Agostino Casaroli, secretarul Consiliului pentru problemele publice ale Vaticanului.

Ședința solemnă a fost încheiată cu o scurtă alocuțiune rostită de președintele țării-gazdă, Urho Kekkonen, care a subliniat că semnarea Actului final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europe exprimă implicit angajamentul statelor respective de a transpune în viața prevederile elaborate prin consens.

*

Prin tematica abordată, prin amploarea participării, fără precedent în anele vieții politice a continentului european, prin nivelul reprezentării, prin spiritul de conlucrare și prin documentul semnat, reuniunea din zilele 30 iulie—1 august 1975 de la Helsinki se înscrie, fără îndoială, ca un eveniment istoric în toată accepția cuvântului, eveniment care a concentrat în ultimii trei ani eforturile statelor europene pentru edificarea păcii și securității în Europa și în lume.

Întregul nostru popor și-a manifestat profunda satisfacție pentru finalizarea cu succes a lucrărilor Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, exprimându-și încrederea că rezultatele ei vor marca deschiderea unei ere noi de pace și cooperare, de destindere și înțelegere între popoare, vor marca un pas înainte pe calea unei ordine economice și politice internaționale, a consolidării securității și păcii în lume.

După cum este cunoscut, România a desfășurat o intensă activitate în toate fazele de pregătire și desfășurare a lucrărilor Conferinței, pentru elaborarea unor documente cât mai clare, mai precise, mai determinante pentru pacea, securitatea, cooperarea și progresul popoarelor.

Contribuția amplă și substanțială a țării noastre la succesul Conferinței a fost inspirată și îndrumată permanent de președintele Republicii, Domnul Nicolae Ceaușescu, care, dată fiind importanța acestei Conferințe, a participat la faza finală a ei, făcând o strălucită prezentare a pozițiilor constructive ale României, precum și o profundă analiză a documentelor adoptate și a activității ce trebuie desfășurată în viitor pentru transpunerea în viață a acestor documente. «Reprezentanții României participă la această reuniune avînd convingerea că semnarea documentelor cu privire la securitatea și cooperarea europeană corespunde pe deplin intereselor propriului popor, ale celorlalte popoare participante, cauzei securității, cooperării și păcii în Europa și în întreaga lume», a subliniat președintele Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea sa rostită la reuniunea la nivel înalt de la Helsinki a Conferinței general-europene. «Se poate spune — a mai subliniat președintele Nicolae Ceaușescu — că prin semnarea acestor documente se încheie cu succes prima conferință general-europeană. Totodată, trebuie spus că aceasta nu este decît cea dintîi etapă, importantă desigur, a luptei pentru securitate și pace. Nu trebuie să se creeze iluzia că putem sta liniștiți și în siguranță; dimpotrivă, trebuie să fim conștienți că urmează o etapă nouă, hotărîtoare pentru viața popoarelor europene, aceea a realizării în fapt a păcii, bunăstării și libertății», căci «istoria va judeca nu numai documentele ce le vom semna și declarațiile făcute, ci și felul în care fiecare stat sau guvern va acționa pentru realizarea acestor documente, pentru ca speranțele contemporanilor să fie împlinite, pentru ca acțiunile guvernelor noastre să răspundă năzuințelor de bunăstare, libertate și pace ale tuturor națiunilor».

Așa cum declara președintele Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea sa rostită de la zălta tribună a Conferinței general-europene pentru securitate și cooperare, România este ferm hotărîtă să acționeze cu toate forțele pentru a-și aduce contribuția la întărirea securității, cooperării și păcii în Europa, la crearea noii ordini economice internaționale, la instaurarea unei păci trainice între toate popoarele planetei».

*

Adevărată Cartă a păcii în spiritul căreia înțeleg să acționeze popoarele Europei, «conștiente de necesitatea ca fiecare din ele să-și aducă contribuția la întărirea păcii și securității mondiale, ca și la promovarea drepturilor fundamentale, a progresului economic și social și a bunăstării tuturor popoarelor», cum se spune în preambul, Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa expune în primul capitol principiile care trebuie să guverneze relațiile dintre țările europene: 1. Egalitatea suverană, respectarea drepturilor inerente suveranității; 2. Nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forța; 3. Inviolabilitatea frontierelor; 4. Integritatea teritorială a statelor; 5. Reglementarea pașnică a diferendelor; 6. Neamestecul în treburile interne; 7. Respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, inclusiv a libertății de gândire, conștiință, religie sau de convingere; 8. Egalitatea în drepturi a popoarelor de a dispune de ele însele; 9. Cooperarea între state; 10. Îndeplinirea cu bună credință a obligațiilor asumate conform dreptului internațional.

Paragraful de la punctul 7, în care se prevede respectarea libertății de gândire, conștiință, religie sau de convingere, precizează, în conținutul lui:

«Statele participante vor respecta drepturile omului și libertățile fundamentale, inclusiv libertatea de gândire, conștiință, religie sau de convingere pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie.

Ele vor promova și încuraja exercitarea efectivă a drepturilor și libertăților civile, politice, economice, sociale, culturale și altele care decurg toate din demnitatea inerentă persoanei umane și sînt esențiale pentru libera și deplina sa dezvoltare.

În acest cadru, statele participante vor recunoaște și respecta libertatea individului de a profesa și practica, singur sau în comun, religia sau convingerea acționînd după imperativele propriei sale conștiințe.

Statele participante pe teritoriul cărora există naționalități conlocuitoare vor respecta drepturile persoanelor care aparțin acestor naționalități la egalitate în fața legii, le vor acorda posibilitatea deplină de a se bucura în mod efectiv de drepturile omului și libertățile fundamentale și, în acest mod, vor proteja interesele lor legitime în acest domeniu.

Statele participante recunosc importanța universală a drepturilor omului și a libertăților fundamentale, a căror respectare este un factor esențial al păcii, justiției și bunăstării necesare pentru a asigura dezvoltarea relațiilor amicale și a cooperării între ele, ca și între toate statele.

Ele vor respecta în mod constant aceste drepturi și libertăți în relațiile lor reciproce și se vor strădui, individual și în comun, inclusiv în cooperare cu Națiunile Unite, să promoveze respectarea universală și efectivă a lor.

Ele confirmă dreptul individului de a cunoaște drepturile și îndatoririle sale în acest domeniu și de a acționa în consecință.

În domeniul drepturilor omului și libertăților fundamentale, statele participante vor acționa în conformitate cu scopurile și principiile Cartei Națiunilor Unite și cu Declarația universală a drepturilor omului. Ele își vor îndeplini, de asemenea, obligațiile așa cum sînt enunțate în declarațiile și acordurile internaționale în acest do-

meniu, inclusiv, între altele, Pactele internaționale referitoare la drepturile omului, prin care ele ar putea fi legate».

Următorul capitol conține prevederi importante privind măsuri de edificare a încrederii și anumite aspecte ale securității și dezarmării, după care urmează un alt important capitol, consacrat cooperării în domeniile economiei, științei și tehnicii și mediului înconjurător, vizînd înlăturarea barierelor artificiale și a restricțiilor discriminatorii, intensificarea schimburilor culturale și de informații destinate să înlesnească apropierea și prietenia între popoare etc. Pe plan uman, schimburile în planul creației, al culturii, al informației, al contactelor între oameni trebuie să servească unei mai bune și mai strînse înțelegeri între popoare, creșterii respectului reciproc pentru realizările spirituale.

După un capitol în care sînt enunțate unele probleme privind securitatea și cooperarea în Mediterana, Actul final conține prevederi privind cooperarea în domeniul umanitar și în alte domenii, menite, așa cum se spune în preambulul articolului respectiv, «să contribuie la întărirea păcii și înțelegerii între popoare, cît și la îmbogățirea spirituală a personalității umane, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie». Printr-un aliniat al unuia din paragrafele subcapitolului «Contacte umane», statele semnatare ale Actului final al Conferinței general-europene «confirmă că cultele, instituțiile și organizațiile religioase, care acționează în cadrul constituțional al statelor participante, și reprezentanții lor pot, în domeniul lor de activitate, să aibă între ele contacte și întâlniri și schimburi de informații». În ceea ce privește domeniul informației, statele participante, printre altele, «își fixează ca obiectiv ... să faciliteze îmbunătățirea difuzării, pe teritoriul lor, a ziarelor și publicațiilor tipărite, periodice sau neperiodice, provenind din celelalte state participante».

În ultimul său capitol, «Urmările Conferinței», «Actul final» prevede organizarea, pe viitor, a noi reuniuni menite a face bilanțul aplicării angajamentelor asumate, cît și a găsi noi căi de reglementare a problemelor care se pun în evoluția vieții politice europene, hotărîndu-se ca prima din noile reuniuni să se țină la Belgrad, în anul 1977.

*

Reuniunea europeană la cel mai înalt nivel de la Helsinki se înscrie ca unul dintre cele mai de seamă evenimente ale epocii noastre, atît prin unicitatea și semnificația lui, cît și prin perspectivele pe care le deschide pentru o viață nouă a lumii, liniștită și fericită, pentru pace, cooperare și progrese.

Așa cum sublinia președintele Nicolae Ceaușescu în mult apreciată sa cuvîntare rostită de la înalta tribună a Conferinței general-europene de la Helsinki, «succesul Conferinței, înfăptuirea unei reale securități pentru toate popoarele continentului, asigurarea dezvoltării libere a fiecărei națiuni la adăpost de orice agresiune sau imixtiuni în treburile sale interne vor reprezenta o cucerire de importanță istorică ce va putea deschide o eră nouă, o eră de pace trainică în Europa și în întreaga lume». Actul final al Conferinței reprezintă un angajament moral-politic solemn în fața tuturor popoarelor, care așteaptă să se treacă de îndată la aplicarea fermă în viață a principiilor și normelor consemnate în el.

Urmează, deci, o nouă etapă, a transpunerii efective în viață a documentului adoptat, pentru înfăptuirea prevederilor cuprinse în el. Este de menționat, în acest sens, vizita oficială făcută în țara noastră în zilele de 2 și 3 august a.c. de președintele Statelor Unite ale Americii, Gerald R. Ford. «Vizita dumnevoastră — a spus președintele Nicolae Ceaușescu în toastul rostit în onoarea înaltului oaspete — este prima vizită a președintelui Statelor Unite efectuată într-o altă țară după încheierea

... succes a Conferinței pentru securitatea europeană. Aș dori să interpretez aceasta ca o expresie a trecerii la aplicarea în viață a celor semnate ieri, la Helsinki, împreună cu reprezentanții celorlalte state. Este, poate, o întâmplare că această primă vizită o faceți în România; dar ea are totuși o anumită semnificație, și anume că două state cu orânduri sociale, de mărimi diferite, demonstrează că doresc să acționeze în termen pentru a realiza în viață ceea ce au semnat cu o zi în urmă». La rîndul său, președintele Gerald Ford a declarat: «Amîndoi am participat la faza finală a Conferinței pentru securitate europeană de la Helsinki și, după cum ați subliniat, domnule președinte, în foarte multe ocazii, dinamica schimbărilor sociale, tehnologice și în alte domenii capătă dimensiuni globale, afectează toate națiunile; așa pot și trebuie să fie rezultatele Conferinței de la Helsinki... Eforturile Statelor Unite și ale României, precum și ale celorlalte 33 de țări participante, vor fi foarte utile dacă vor corespunde intereselor. Rezultatele Conferinței dovedesc — și aceasta nu în ultimul rînd — că țările mai mici pot aduce o contribuție independentă, egală și valoroasă la cauza întregii omeniri».

Înfăptuit sub aspect teoretic, Actul final al Conferinței de la Helsinki este acum în faza valorificării practice, fără de care n-ar avea sens. Fie ca, pe căile deschise de acest Act final, să se ajungă în scurtă vreme la finalul tuturor neînțelegerilor și străjmășiilor dintre oameni și dintre popoarele de pe întregul glob pămîntesc, la pacea și fericirea a toată lumea.

Luînd cunoștință cu satisfacție de Conferința de la Helsinki precum și de Actele finale ale acesteia, ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române vor căuta și în continuare să contribuie efectiv și fără rezervă la politica internă și externă a Statului român.

În acest sens, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian* a trimis Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele României, următoarea telegramă:

*Domnului Nicolae CEAUȘESCU
Președintele Republicii Socialiste România*

Cu satisfacția rară, pe care o încearcă întregul popor român împreună cu toate popoarele lumii, după încheierea lucrărilor Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa ținută la Helsinki, și cu nădejdea neclintită că hotărîrile cuprinse în Actul final al acelei reuniuni, semnat de conducătorii a 35 de state — între care Domnia Voastră cu demnitate și prestigiu ați reprezentat țara noastră — vor fi traduse în viață, pentru inaugurarea unei ere de justiție internațională, de cooperare frățească și pace, ierarhii, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, prin glasul Nostru, exprimă Domniei Voastre sentimentele lor de înaltă considerație și profundă recunoștință, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune, pentru pace și înțelegere între popoare.

Dorim să Vă asigurăm și cu acest prilej, că vom munci din toate puterile și vom sprijini toate acțiunile Domniei Voastre, pentru continua dezvoltare și înflorire a Patriei noastre, Republica Socialistă România, pentru fericirea spirituală și materială a poporului român și pentru cooperarea multilaterală și rodnică între popoarele din lumea întreagă.

† Justinian
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

EVENIMENTE ȘI FAPTE DEOSEBITE

iulie — august

23 AUGUST, SĂRBĂTOAREA NAȚIONALĂ A POPORULUI ROMÂN. — Au trecut 31 de ani de la memorabila zi de 23 August 1944, piatră de hotar în istoria patriei, când poporul român a pornit pe calea celor mai profunde transformări pe care le-a cunoscut de-a lungul zbuciumatei sale istorii, pe calea asigurării deplinei independențe și suveranități naționale, a făuririi unei vieți noi, libere, îmbelșugate, fericite. Pe calea deschisă de gloriosul August 1944, România a parcurs drumul victorios al noii sale istorii, al marilor ei împliniri.

Prin munca entuziastă desfășurată de întregul popor în cei 31 de ani de la eliberarea de sub dominația imperialistă, țara a fost transformată din temelii, obținându-se realizări remarcabile în toate domeniile — în industrie și agricultură, în cultură și știință, în consolidarea unui nou climat social în care patria înflorește neconținut, spre mândria și fericirea tuturor cetățenilor ei.

Trebuie subliniat, de asemenea, prestigiul de care se bucură România socialistă pe toate meridianele lumii, datorită vastei și prodigioasei activități internaționale a statului nostru, consacrată cauzei progresului și păcii, promovind noile principii în relațiile dintre țări și popoare, bazate pe egalitatea în drepturi, respectului independenței și suveranității, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, nerecurgerea la forță sau amenințarea cu forță în raporturile dintre state. Politica externă a României stârnește admirație și se impune, pentru că principiile pe care se bazează intră în conștiința lumii.

Sub semnul dragostei nețărmurite de patrie, sub semnul unui nobil mesaj de pace și încredere într-un viitor strălucit, oamenii din întreaga țară — bărbați și femei, tineri și maturi, muncitori, țărani, intelectuali, români, maghiari, germani și de alte naționalități — au sărbătorit cea de-a XXXI-a aniversare a eliberării într-o vibrație unanimă, aducând ca omagiu un bogat bilanț de realizări.

În Capitală s-a desfășurat, în după-amiaza zilei de 22 august, în Sala Palatului Republicii, o adunare festivă, iar în ziua de 23 August, Piața Aviatorilor a găzduit, ca în atâtea alte rânduri, marea demonstrație a oamenilor muncii din primul oraș al țării, manifestări la care au luat parte Conducerea de Stat, în frunte cu președintele Republicii, Dl. Nicolae Ceaușescu, conducători ai organizațiilor de masă și obștești, oameni de știință, cultură și artă, reprezentanți ai cultelor, ziariști români și străini, delegați din diferite țări, șefi ai misiunilor diplomatice acreditați în România, atașați militari etc.

După defilarea gărzilor patriotice și iureșul de bucurie al pionierilor, în Piața Aviatorilor au pătruns coloanele oamenilor muncii, purtând imagini reprezentative pentru dezvoltarea pe care o cunoaște țara noastră, secvențe din marile înfăptuiri ale acestui an, grafice și panouri ilustrând realizările de astăzi și prefigurând pe cele de mâine, glorioasa aniversare înscriindu-se ca o sărbătoare a izbânzii muncii și încrederii nestrămutate în viitor.

La cea de a XXXI-a aniversare a Eliberării, în Capitală, ca și pe întregul cuprins al țării, milioane de oameni și-au manifestat dragostea de patrie și bucuria împlinirilor în muncă și a perspectivelor pe care le oferă viitorul.

Sărbătorirea de anul acesta a zilei de 23 August a inclus și imaginea unei victorii, a eroismului de totdeauna al poporului nostru, a virtuților morale de care a dat dovadă din plin, în lupta înverșunată pe care au dus-o în vara aceasta cu apele, cu revărsarea lor îngrozitoare, cu valurile distrugătoare. În rândurile oamenilor care și-au manifestat sentimentele patriotice cu prilejul sărbătorii noastre naționale au fost și cei care au dus bătălia cu apele, reluându-se activitatea aproape pretutindeni unde ele produsese pagube și necazuri.

Marile demonstrații de pe întreg cuprinsul patriei în sărbătoare din ziua celei de-a XXXI-a aniversări a Eliberării au constituit expresia victoriilor dobândite pînă

acum de poporul nostru, și totodată unui legământ de muncă devotată pentru îndeplinirea mărețelor obiective ale etapei actuale și ale celei de mâine, muncă desfășurată sub semnul înaltelor îndatoriri patriotice pentru prezentul și viitorul României.

ÎNCHEIEREA LUCRĂRILOR PRIMEI SESIUNI A CELEI DE A VII-A LEGISLATURI A MARI ADUNĂRI NAȚIONALE. — Reluate în ședință plenară în ziua de 23 iulie a.c., lucrările primei sesiuni a celei de a VII-a legislaturi a Marii Adunări Naționale au fost încheiate în aceeași zi, după epuizarea ordinei de zi, care a constatat în: Depunerea Jurământului de credință și devotament față de Republica Socialistă România de către unii deputați și unii membri ai Consiliului de Stat; adoptarea Legii privind Congresul deputaților consiliilor populare județene și al președinților consiliilor populare, Conferința pe țară a președinților consiliilor populare, precum și conferințele pe județe ale deputaților consiliilor populare; adoptarea legilor pentru aprobarea decretelor cu putere de lege emise de Consiliul de Stat; eliberarea domnului Constantin Stătescu din funcția de membru al Consiliului de Stat și alegerea în locul său a domnului Miu Dobrescu; alegerea Tribunalului Suprem, în frunte cu domnul Constantin Stătescu, ca președinte, și alegerea procurorului general al Republicii Socialiste România, în persoana domnului Filimon Ardeleanu.

Legea privind Congresul și Conferințele deputaților și președinților consiliilor populare se înscrie, așa cum s-a spus în expunerea prezentată de deputatul Iosif Uglar, «în ansamblul de acte normative care consacră măsurile de perfecționare continuă a organizării și conducerii vieții economice și sociale, de dezvoltare pe noi trepte a democrației noastre socialiste».

MESAJE ALE PREȘEDINTELUI ROMÂNIEI PENTRU PACEA ȘI PROGRESUL OMENIRII. — Neobosita activitate internațională desfășurată de președintele Nicolae Ceaușescu în slujba îndeplinirii celor mai nobile aspirații ale umanității, contribuția sa la promovarea cauzei păcii și înțelegerii între popoare, sînt oglindite, printre altele, și prin mesajele adresate reuniunilor, congreselor și altor manifestări pentru pace și progres.

Astfel, acordînd o înaltă apreciere rolului și contribuției popoarelor din Africa la viața politică internațională, președintele Nicolae Ceaușescu a adresat un călduros mesaj Conferinței la nivel înalt a Organizației Unității Africane (O.U.A.), care și-a desfășurat lucrările celei de-a XII-a sesiuni în capitala Ugandei, Kampala, între 28 iulie și 1 august a.c. subliniind că «România dezvoltă în mod susținut relațiile sale de colaborare și solidaritate cu țările africane», fiind convinsă că «aceasta servește interesele luptei antiimperialiste, ale propășirii economico-sociale a tuturor națiunilor, ale păcii și securității internaționale», președintele Nicolae Ceaușescu își exprimă prin mesajul său «convingerea că cea de a XII-a sesiune la nivel înalt a Organizației Unității Africane se va înscrie ca o nouă contribuție la cauza dezvoltării libere, de sine stătătoare, a statelor din Africa și de pe toate continentele, la eforturile generale pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră».

A XXI-a Conferință internațională împotriva bombelor atomice și cu hidrogen, organizată de Consiliul japonez împotriva bombelor atomice, și cu hidrogen — GENSUIKYO —, ale cărei lucrări s-au desfășurat în trei etape, la Tokio (1—2 august), Hiroșima (5—7 august), Nagasaki (9—11 august), sub semnul împlinirii a 30 de ani de la bombardamentele atomice asupra orașelor japoneze Hiroșima și Nagasaki — a fost de asemenea în atenția președintelui Nicolae Ceaușescu, adresîndu-i un cordial salut prietenesc, precum și cele mai sincere urări de succes, țara noastră fiind reprezentată la Conferință de un delegat al Consiliului Național pentru Apărarea Păcii, Vasile Gheorghe. Reliefînd că «problema dezarmării reprezintă una din problemele fundamentale ale vieții politice internaționale, de care depind însuși cursul civilizației mondiale, existența și dezvoltarea popoarelor pe calea bunăstării și a progresului», președintele României a accentuat că «este timpul ca popoarele să-și facă tot mai puternic auzit glasul, să-și impună cu fermitate voința pentru a determina guvernele, conducătorii statelor să acționeze consecvent în direcția opririi cursei înarmărilor, a reducerii bugetelor militare, a interzicerii producerii și apoi a scoaterii în afara legilor a armamentului nuclear».

Mesajul președintelui Nicolae Ceaușescu s-a bucurat de un deosebit răsunet, fiind primit cu vii aplauze de participanții la Conferința împotriva armelor nucleare.

Într-o declarație făcută pentru revista românească «Lumea», directorul executiv al departamentului pentru relații externe al GENSUIKYO, reverendul Gyotsu Sato, a spus: «Excelența Sa președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, a avut amabilitatea de a ne transmite nouă, participanților la a XXI-a Conferință internațională împotriva bombelor atomice și cu hidrogen, un mesaj foarte cordial și încurajator, care a fost citit primul, chiar la deschiderea Conferinței, în dimineața de 1 august. Mesajul a fost salutat cu multă căldură de către toți delegații japonezi și străini. În acest moment, simțim că o asemenea încurajare adresată mișcării noastre de către un conducător de stat înseamnă foarte mult, fapt pentru care aș vrea să exprim Excelenței Sale, președintelui Nicolae Ceaușescu, mulțumirile noastre».

Desfășurându-și lucrările în Capiatala țării noastre, între 26 și 29 august, sub înalțul patronaj al președintelui Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, cel de-al treilea Congres internațional de cibernetică și sisteme s-a bucurat de o deosebită atenție și apreciere, din partea conducătorului statului nostru, care i-a adresat un mesaj urmărit cu deosebit interes și deplină satisfacție de participanți, oameni de știință, cercetători, cadre didactice din învățământul superior, specialiști din peste 30 de țări ale lumii, — mesaj în care, așa cum a subliniat dl. James Harrison, subdirector general al UNESCO, pune accent pe responsabilitatea socială ce revine oamenilor de știință în a duce mai departe cuceririle științei și de a avea grijă ca aceste cuceriri să fie folosite în scopuri juste.

Subliniind importanța pe care o are cibernetică în zilele noastre «în conducerea științifică a proceselor de producție, a vieții economice, în ușurarea muncii omului și sporirea productivității acesteia, în progresul general al societății umane», președintele Nicolae Ceaușescu și-a exprimat, prin mesajul său, «convingerea că Congresul de la București va favoriza un larg schimb de experiență, de păreri și informație între cercetătorii și savanții care lucrează pe acest tărâm, în scopul creșterii ciberneticii la perfecționarea conducerii activității economice, la dezvoltarea tehnicii și stimularea producției materiale, la sporirea bogăției naționale a popoarelor». Având menirea să slujească omul, ca produs superior al geniului uman, știința trebuie pusă exclusiv în slujba păcii, colaborării și prieteniei între națiuni.

În răspunsul său la cuvântările rostite cu prilejul primirii unui grup de participanți la Congresul internațional de cibernetică și sisteme, în ziua de 28 august, președintele României a spus că această reuniune «va lăsa urme importante, va avea un ecou important, mai ales ținând seama de personalitățile eminente care au apărut pe această scenă». Salutând hotărîrea de a se înființa un centru de cibernetică în România, președintele Nicolae Ceaușescu a dat toate asigurările că vor fi create condițiile corespunzătoare pentru ca el să funcționeze bine și să se bucure de un sprijin și de colaborare internațională largă.

Mesajele președintelui Nicolae Ceaușescu constituie unul din variatele și nenumăratele aspecte ale neobositei activități internaționale puse în slujba poporului român și a întregii omeniri, o contribuție personală, efectivă, la promovarea păcii și înțelegerii între popoare.

VIZITE ALE UNOR ȘEFI DE STATE ȘI ȘEFI DE GUVERNE ÎN ȚARA NOASTRĂ.

— Cronica lunilor iulie și august din acest an, 1975, a înregistrat o bogată serie de vizite în țara noastră a unor înalte personalități politice ale lumii, conducători de state, șefi de guverne, de departamente, de instituții etc., vizite care au adus o valoroasă contribuție la stabilirea, întărirea și dezvoltarea legăturilor de prietenie și cooperare între țara noastră și țările respective pentru binele comun, pentru binele lumii.

Astfel, în perioada 30 iunie—4 iulie 1975, la invitația președintelui Nicolae Ceaușescu și a Doamnei Elena Ceaușescu, ne-au vizitat țara căpitanii regenți ai Republicii San Marino, Alberto Cecchetti și Michele Righi, cu soțiile, printre obiectivele vizitate fiind și renumitele mănăstiri Drașomirna, Sucevița, Moldovița și Voroneț, monumente unice de artă, unde au fost întâmpinați de I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei. În timpul vizitei a fost semnat un Acord de colaborare în domeniile culturii, învățământului, turismului și sportului, precum și un Acord privind desființarea vizelor între cele două țări.

Între 26 iulie și 12 august, țara noastră a avut ca înalt oaspete pe președintele Republicii Senegal, Leopold Sedar Senghor, care a făcut o vizită neoficială, în timpul căreia a avut posibilitatea să cunoască dezvoltarea economică a unor zone ale țării,

rec
Muz
CearTrin
clici
perio
rezu
zom
de c
aiulmen
dun
lie
s-a
induRom
efec
imp
trin
si S
rile
trop
niile
sem
Prof
AccIrar
min
indu
ved
don—
Mar
27
nat
inst
tru
rap
piil
mu
de
zinc
rod
urnDIN
pri

precum și unele obiective cultural-spirituale, printre care se numără și Moscheea și Muzeul de artă din Constanța, avînd întrevederi și convorbiri cu președintele Nicolae Ceaușescu, încheiate cu rezultate fructuoase.

Printre oaspeții de seamă ai țării noastre a fost și primul ministru al statului Trinidad-Tobago, Eric Williams, care, invitat de primul ministru al Guvernului Republicii Socialiste România, Manea Mănescu a făcut o vizită oficială de prietenie în perioada 7—12 iulie. În urma convorbirilor dintre cei doi prim-miniștri, s-a ajuns la rezultate valoroase: semnarea unui Acord pe termen lung privind cooperarea economică, industrială și tehnică, a unui Protocol conținînd programul de lucru convenit de cele două părți în acest domeniu, precum și a unui Acord de cooperare în domeniul științei și tehnologiei.

Un moment nou în dezvoltarea în continuare a colaborării româno-austriece, moment semnificativ în bogata cronică a raporturilor prietenești dintre cele două state dunărene, l-a constituit vizita oficială întreprinsă în țara noastră în zilele de 10—14 iulie 1975 de cancelarul federal al Republicii Austria, dr. Bruno Kreisky, vizită care s-a încheiat cu semnarea unui Acord de colaborare economică și cooperare tehnică și industrială pe termen lung și a unui Acord privind transporturile aeriene.

Cronica tradiționalelor legături de prietenie desfășurate de-a lungul vremii între România și Franța a înregistrat anul acesta un nou eveniment important: vizita oficială efectuată în țara noastră de primul ministru al Republicii Franceze, Jacques Chirac, împreună cu doamna Chirac, între 24 și 28 iulie. În timpul cît s-au aflat în țara noastră, primul ministru francez și persoanele care l-au însoțit au vizitat, în județele Constanța și Suceava, obiective industriale și social-culturale, între care se numără și mînaștirile Sucevița, Moldovița și Voroneț, unde au fost întîmpinați și salutați de I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei. Pentru a da un nou impuls cooperării în domeniile economic, industrial și tehnico-științific, prim-miniștrii României și Franței au semnat un Acord pe termen lung de cooperare economică, industrială și tehnică, un Protocol privind concluziile convorbirilor asupra relațiilor economice, precum și un Acord de cooperare în domeniul turismului.

Un nou pas însemnat în adîncirea și diversificarea relațiilor dintre România și Iran îl constituie vizita făcută în țara noastră între 11 și 13 august 1975 de primul ministru al Iranului, Amir Abbas Hoveyda, încheiată cu rezultate fructuoase, constînd îndeosebi în semnarea unui Protocol care stabilește în detaliu măsurile necesare în vederea urgentării punerii în aplicare a proiectelor și programelor de cooperare în domeniul industrial, agricol și în alte domenii de interes reciproc.

Cu rezultate pozitive, rodnice, s-a încheiat și vizita întreprinsă în țara noastră — la invitația președintelui Nicolae Ceaușescu și a primului ministru al guvernului, Manea Mănescu — de primul ministru al Republicii Turcia, Suleyman Demirel, între 27 și 29 august 1975. O importanță deosebită are Declarația solemnă comună, semnată de președintele Nicolae Ceaușescu și premierul Suleyman Demirel, fiind primul instrument diplomatic de acest fel de după semnarea Actului final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, care dă expresie voinței comune de a dezvolta raporturile de cooperare dintre cele două state, fundamentate pe respectarea principiilor și normelor de drept și justiție internaționale. În spiritul Declarației solemne comune și a dorinței comune de a dezvolta relațiile bilaterale, au fost semnate Acordul de cooperare economică, industrială și tehnică pe termen lung și Protocolul cuprinzînd măsuri pentru dezvoltarea relațiilor economice dintre cele două țări. Dialogul rodnic româno-turc va fi continuat cu prilejul vizitei pe care președintele țării noastre urmează să o facă în Turcia.

PAȘI ÎNAINTE PE CALEA LEGĂTURILOR DE PRIETENIE ȘI COLABORARE. DINTRE ROMÂNIA ȘI STATELE UNITE ALE AMERICII. — În Comunicatul comun cu privire la vizita oficială a președintelui S.U.A. Gerald R. Ford și a doamnei Elisabeth.

Ford în Republica Socialistă România se subliniază că președinții Nicolae Ceaușescu și Gerald R. Ford «au constatat cu satisfacție că relațiile bilaterale politice, economice, tehnico-științifice, culturale și în alte domenii s-au dezvoltat și diversificat în ultimii ani, în spiritul principiilor înscrise în Declarația comună semnată la Washington la 5 decembrie 1973».

Un pas important pe calea dezvoltării colaborării dintre România și Statele Unite ale Americii l-a constituit îndeosebi aprobarea clauzei națiunii celei mai favorizate în relațiile economice cu România de către Congresul Statelor Unite ale Americii (Senatul în ziua de 25 iulie 1975, iar Camera Reprezentanților în ziua de 28 iulie), act politic a cărui principală semnificație este așezarea relațiilor economice dintre cele două țări pe o bază normală, înlăturându-se barierele ce le stăteau în cale.

Data fiind însemnătatea Acordului privind relațiile comerciale dintre România și S.U.A., documentele de ratificare a acestui Acord au fost semnate de președinții Nicolae Ceaușescu și Gerald Ford în cadrul unei ceremonii solemne, la București, în ziua de 3 august 1975. În alocuțiunea rostită cu prilejul semnării documentelor româno-americane prilejuite de vizita președintelui Gerald Ford în România, președintele Nicolae Ceaușescu a spus, printre altele: «Am semnat și documentele prin care cele două țări ale noastre asigură intrarea în vigoare a acordului comercial și se realizează schimbul instrumentelor de ratificare. Prin aceasta se creează un cadru juridic mai bun pentru conlucrarea economică între țările noastre. Aș dori să exprim satisfacția mea, a guvernului, a poporului român pentru faptul că relațiile dintre România și Statele Unite sînt așezate pe o bază reciproc avantajoasă; că țările noastre doresc să aplice în domeniul economic principiile reciproc avantajoase ale clauzei națiunii celei mai favorizate».

La scurt timp după vizita președintelui Gerald Ford în țara noastră, cronica relațiilor româno-americane a înregistrat un nou și însemnat pas pe calea promovării și adîncirii prieteniei și colaborării dintre România și Statele Unite. În zilele de 15—19 august 1975 ne-a vizitat țara, la invitația Biroului Marii Adunări Naționale, o cuprinzătoare și larg reprezentativă delegație a Congresului american, condusă de președintele Camerei Reprezentanților, Carl Albert, deputat democrat din partea statului Oklahoma.

Delegația a fost primită de către Domnul Nicolae Ceaușescu, președintele României, și Doamna Elena Ceaușescu, în stațiunea Neptun, chiar în prima zi a vizitei întreprinse în țara noastră. În cuvîntarea rostită cu acest prilej, subliniind că vizita delegației Congresului S.U.A. are loc într-un moment semnificativ, și anume la puțin timp după vizita președintelui Gerald Ford, precum și la scurtă vreme de la aprobarea de către Congresul Statelor Unite ale Americii a Acordului privind relațiile comerciale dintre România și S.U.A., președintele Nicolae Ceaușescu a subliniat totodată că vizita delegației congresmenilor americani constituie o nouă și semnificativă expresie a bunelor relații ce s-au statornicit și se dezvoltă între cele două țări. Mulțumind călduros, în numele său și al oaspeților, președintelui Nicolae Ceaușescu, pentru întrevvedere acordată, Carl Albert și-a exprimat totodată dorința ca relațiile de conlucrare dintre parlamentele celor două țări să cunoască o dezvoltare continuă, precum și convingerea că poporul american are un prieten în poporul român, în președintele Nicolae Ceaușescu.

În timpul celor cinci zile cît au stat în țara noastră, reprezentanții Congresului american au vizitat orașul Constanța și stațiunile de pe litoral, Brașovul cu monumentele sale (Scheii Brașovului, Biserica Voievodală, Biserica Neagră), stațiunea alpină Poiana Brașov, Castelul Bran, noul cartier Titan și Uzina Electronica din Capitală, realizată în cooperare cu uzina «Control Data Corporation» din S.U.A., și alte obiective.

Din declarațiile făcute în cadrul unei conferințe de presă, se constată că, dincolo de caracterul ei protocolar și prietenesc, această primă vizită oficială a reprezentanților Congresului S.U.A. în țara noastră a constituit și un prilej de «descoperire» a

României. «Mi-a făcut o foarte mare plăcere vizita la celebrele biserici și mănăstiri din Moldova: Dragomirna, Sucevița, Voroneț și Moldovița», a declarat, printre altele, John Brademas, deputat democrat din partea statului Indiana, membru al Comitetului pentru educație și cultură. «Aceste monumente minunate de artă, — a spus d-sa în continuare —, constituie un patrimoniu cultural imens pe care îl posedă românii, dar care este important pentru toate popoarele, pentru civilizația lumii. Iar, când mă voi întoarce în Statele Unite, voi încuraja oamenii să vină în România, să viziteze importante sale comori de artă și, în primul rând, cele pe care le-am menționat».

Caracteristică este și declarația făcută de conducătorul delegației, deputatul Carl Albert, în încheierea căreia a spus: «Ne aflăm la începutul unui proces de mare dezvoltare și adâncire a relațiilor dintre țările noastre, și cred că vizita de aici ne-a dovedit din plin că lucrurile sînt coapte pentru cursul acesta ascendent al relațiilor bilaterale. Am făcut eforturi de ambele părți pentru ca vizita noastră să fie fructuoasă și reciproc avantajoasă, și trebuie să recunosc că ea a fost, în același timp, și foarte plăcută. Pînă acum n-am fost niciodată în Balcani, cu toate că mi-am făcut o mare parte din educație în Europa. Am considerat întotdeauna că România trebuie să fie o țară foarte prietenoasă și «colorată», o țară latină, cu alte cuvinte. Dar, venind aici, am descoperit că e mult mai caldă și mai prietenoasă decît mă așteptam, atît în ceea ce privește oamenii, cît și atmosfera în general, ca să nu mai vorbim de frumusețea peisajului».

Iar la plecarea delegației spre Patrie, conducătorul ei a spus: «Plecăm cu impresii deosebite din țara dumneavoastră și consider că a fost foarte util că am putut stabili contacte personale care vor avea o influență pozitivă asupra dezvoltării relațiilor bilaterale».

Pentru încheierea relatării despre vizita delegației Congresului S.U.A. reproducem tot din cuvintele pline de sens ale conducătorului acestei delegații, eminentul jurist Carl Albert, rostite în cadrul unui interviu acordat revistei «Lumea» înainte de a întreprinde călătoria în unele țări ale Europei (inclusiv România): «Orice pas spre îmbunătățirea raporturilor dintre țări este un aport adus cauzei păcii». — (T.N.M.).

CIVILIZAȚIILE LUMII ȘI PĂMÎNTUL STRĂMOȘESC ÎȘI DEZVĂLUIE TAINELE

DIN DESCOPERIRILE ARHEOLOGICE ȘI DIN DATELE ȘTIINȚIFICE MAI NOI

— Un popor dispărut trăiește prin ceea ce a realizat. — 130.000 de desene rupestre, mărturii ale unei civilizații existente cu 6.000 de ani în urmă, au fost găsite într-o peșteră în apropierea localității Capo di Ponte (Brescia). Cercetările sînt conduse de un mare specialist în acest domeniu, Emmanuel Anati, care și-a exprimat, în cadrul unui interviu acordat revistei «Gente», o serie de considerațiuni în legătură cu descoperirile făcute. În primul rînd el a subliniat faptul că nu există în Europa asemenea dovezi și date care pot prezenta detaliat existența unui popor care a trăit acum 6.000 de ani. Dar nici din datele strînse nu se pot da explicații în ceea ce privește originea, gradul de cultură și civilizație, mentalitatea, într-un cuvînt viața oamenilor.

După părerea acestui om de știință, acești locuitori erau descendenți ai unei populații paleolitice din Europa Centrală, venită aici în munți, la finele epocii glaciare. După datele descoperite, ei au rezistat pînă în anul 16 î.d.Hr. cînd au pătruns aici legiunile romane care i-au exterminat după lupte foarte grele. Acești locuitori erau foarte înzestrați din punct de vedere fizic, buni vînători și pescari (în apele rîurilor din munți). Foloseau arcuri cu săgeți; sulite, pumnale, spade și, foarte curios cunoșteau bumerangul. Îmbrăcămintea și-o făceau din piei de animale, din lînă și din fibre vegetale. Ei trăiau în grupuri mici de 20—30 persoane. Probabil că șeful grupului era cel mai în vîrstă membru. Fiecare grup își construia casa sa cu mai multe încăperi și cu adăposturi pentru vite. Nu se poate determina ce limbă au folosit. Un singur fapt s-a putut stabili: în ultimele secole de existență ei au folosit alfabetul etrusc dar cu multe modificări.

Toate cele peste 130.000 de desene rupestre au fost fotografiate și apoi catalogate, ceea ce a permis înțelegerea multor elemente semnificative ale existenței lor. Acest voluminos și extrem de prețios material științific continuă să fie studiat cu multă atenție.

— Vechiul Babilon avea irigații. — Într-unul din sectoarele orașului Bagdad, în timpul lucrărilor de construire a unui pod peste Tigru (fluviu menționat și în Biblie ca o indicație naturală a Grădinii Edenului (Facere II, 14), au fost descoperite vestigiile fostului sistem de irigație al Babilonului. S-au păstrat fragmente din pereții confecționați din cărămidă, pe care se pot distinge și astăzi însemnele lui Nabucodonosor, împăratul Babilonului (sec. VI. î.d.Hr.). Așa cum se știe, însuși Daniel-proorocul a descifrat cîteva însemne. Mene, mene, techel ufarsin... (Daniel V, 25—29).

Construit din rocă bituminoasă și asfaltică, barajul reținea apele Tigrului, care, apoi printr-un sistem de stăvilire, erau dirijate spre apeducte, iar de acolo spre ogoare și grădini. Barajul are la bază o lățime de 50 de metri. El este considerat de specialiștii irakieni drept una dintre cele mai mari construcții hidrotehnice în bazinul Tigru.

— Urul Caldeei, a fost orașul lui Ghilgameș și locul de chemare a lui Avraam. În cadrul săpăturilor arheologice, efectuate la Uru-Warka, în Iran, a fost dat la iveală un întreg cartier, datînd din sec. I î.d.Hr. surprinzător de bine conservat, cu clădiri publice și case de locuit de diverse tipuri (în unele s-au găsit chiar și piese de mobilier), cu străzi și piețe. E vorba, evident, de un cartier «nou» al străvechiului oraș sumerian, Uruk (Ur) printre ai cărui conducători s-a numărat și eroul semilegendar Ghilgameș. Legenda despre faptele sale vitejești cîntate în faimosul poem babilonian înscris pe tăblițe de argilă arsă găsite în biblioteca regelui asirian Assurbanipal, datează din mileniul al III-lea î.d.Hr.

Recenta descoperire este considerată de arheologi și istorici ca deosebit de importantă pentru istoria dezvoltării anticului și biblicului Uruk (Urul Caldeei, Facere XI, 31).

NOI DATE DESPRE CIVILIZAȚIA CELTOBRITANĂ

— **Au ajuns celții pînă în America?** — Se știe că celții au populat întreaga Europă cu peste două milenii în urmă. Însăși granița Daciei a fost călcată de acești temerari călători, încît regele Dromihete i-a înfrînt. Celții au ajuns însă la gurile Dunării și pînă în Asia Mică (regiunea Galata). Iată că unii istorici emit ipoteza că ei ar fi colonizatori precolumbieni în America. Acești colonizatori ai Americii de Nord au provenit din rîndurile triburilor de agricultori celți care au părăsit cu 2700 de ani în urmă actualul teritoriu al Portugaliei, a declarat Prof. Barraclough Fell de la Universitatea Harvard (S.U.A.). Constatarea cunoscutului profesor a plecat de la descoperirea în localitatea North Salem (New Hampshire), precum și în alte localități din această regiune a unor ruine reprezentînd vechi așezări celte și a unor inscripții asemănătoare cu cele găsite pe teritoriul actual al Portugaliei și în Insulele Canare. Profesorul Barraclough Fell a explicat că aceste inscripții au fost redactate într-o celtă arhaică. Din analiza inscripțiilor profesorul american a tras concluzia că așezările celte s-au format în această zonă în jurul anului 800 î.d.Hr. și au durat circa 500 de ani, dispărînd ca urmare a asimilării acestor primi coloniști de către populația băștinașă.

Același fenomen al asimilării s-a produs și cu celții de pe teritoriul traco-dac.

— **De cînd a început Anglia să fie populată?** — Ca orice regiune a globului Marea Britanie prezintă din ce în ce mai multe surprize arheologice. Omul preistoric a desfășurat pe pămîntul Albionului o intensă activitate, în urmă cu o jumătate de milion de ani, adică cu cel puțin 100.000 de ani mai devreme decît admiteau, pînă nu de mult antropologii. La această concluzie a ajuns, de curînd, un cercetător de la «University College» — Londra, în urma examinării uneltelor din silex descoperite într-o carieră modernă din Somerset, din Sud-vestul Angliei. Este vorba de o serie de lame foarte ascuțite cu care «homo erectus», precursor a lui «homo sapiens», spinteca vînatul. Specialiștii consideră că recenta descoperire este extrem de valoroasă pentru complexitatea imaginii despre evoluția speciei umane în Europa.

— **Ce și cum vorbeau celții.** — Enigma ce există în legătură cu semnele gravate în piatră, descoperită la Vermont și New-Hampshire în nord-estul Statelor Unite, a fost dezlegată. În urma studiilor efectuate de oameni de știință americani, s-a ajuns la concluzia că aceste caractere redau o limbă veche, vorbită, în urmă cu mai bine de două milenii și jumătate, de celți.

— **Mărturii creștine de cult în Marea Britanie.** — Un tezaur compus din 25 de piese masive de argint — între acestea o tavă cântărind circa 4 kg, o cădelniță, potire, discuri și alte obiecte — au fost date la iveală pe un ogor din Anglia, în imediata vecinătate a ruinelor unui castru roman. Potrivit aprecierilor arheologului Donel Macreth, ar fi vorba de obiecte de cult din perioada timpurie a creștinismului, cele mai vechi de acest gen, găsite pe teritoriul britanic. În vederea studierii și datării exacte a tezaurului, acesta a fost predat experților de la «British Museum», descoperirea fiind considerată ca importantă pentru cercetările privitoare la respectiva perioadă a istoriei Angliei și a organizării independente de Roma a creștinismului în Marea Britanie.

— **Mangal avînd o vechime de aproximativ 16.000 de ani.** — La Meadowcroft Rockshelter în apropiere de orașul american Pittsburg au fost aduse la lumina zilei bucăți de mangal avînd o vechime de aproximativ 16.000 de ani. Această descoperire arheologică este considerată de specialiști ca fiind una din cele mai vechi mărturii a prezenței umane în emisfera vestică. Potrivit oamenilor de știință de la Institutul Smithsonian, această descoperire, precum și altele făcute în același loc vin în sprijinul teoriei care susține că ființe umane au traversat strîmtoarea Boring, care desparte Asia de America de Nord, cu peste 20.000 de ani în urmă.

Bucățile de mangal și unele unelte de piatră ar proveni — potrivit declarației unui antropolog de la Universitatea din Pittsburg. Prof. James Adovasio — dintr-un loc de vatră, adăpostit sub o stîncă, unde triburile nomade își găseau adăpost temporar în incursiunile lor de vînătoare.

DIN ARHITECTURA ȘI ARTA VECHE CREȘTINĂ

— **O bazilică paleocreștină pe malul Iordanului.** — În cursul unor săpături arheologice desfășurate la Masin, lângă Madaba, pe platourile înalte ale Iordaniei s-a descoperit o biserică veche din sec. V—VI. Continuuînd degajarea vestigiilor importantului monument creștin, au fost descoperite urmele unui accident tragic petrecut în urmă cu aproape 15 secole. Pe dalele de piatră ale bisericii distruse, după toate probabilitățile, de un puternic cutremur, a fost găsit scheletul unui om a cărui tibie a fost sfărîmată de un imens bloc de piatră. Era, după toate probabilitățile, preotul slujitor sau îngrijitorul bisericii găsit la datorie și pe care cataclismul — în cursul căruia cupola s-a prăbușit asupra sacristiei — l-a surprins în incintă și care s-a stins din viață lent, ca un martir, într-o grea suferință, țintuit locul sub povara blocului care i-a zdrobit piciorul.

— **Pskovul și tezaurul lui.** — Printre cele mai impresionante morminte istorice și de artă se înscrie la loc de frunte și mînăstirea Pskov cu celebrele sale subterane mortuare. De aceeași importanță este și salba de biserici vechi din localitate, care ca și mînăstirea au fost refăcute și rectitorite de către țarul Petru cel Mare.

Recent, un grup de arheologi sovietici au dat la iveală, într-o biserică din orașul Pskov (U.R.S.S.), o valoroasă frescă interioară datînd din secolul al XVI-lea, care și-a păstrat nealterate culorile originale. «Komsomolskaia Pravda», care publică știrea, menționează că fresca s-a putut conserva atît de bine, datorită faptului că, din motive necunoscute încă, ea a fost acoperită cu pămînt, la începutul secolului al XVIII-lea, din ordinul țarului Petru cel Mare.

DIN TAINILE PĂMÎNTULUI SFÎNT AL STRĂMOȘILOR NOȘTRI

— **Așezare neolitică în Țara Zarandului.** — Împreună cu grupul de elevi pe care-l conduce arheologul amator Eugen Pădureanu a întreprins cercetări în perimetrul Comunei Tăuț, din colțul de sud-est al Țării Zarandului. Aici se aflau vestigiile unei fortificații feudale. La baza unui val de pământ au fost găsite numeroase fragmente ceramice ce aparțineau unei așezări necunoscute din neolitic. Pe un ciob de vas Eugen Pădureanu a observat că este incizată o siluetă umană. Dându-și seama de importanța descoperirii, el a strâns cele mai semnificative fragmente ale vasului și le-a expediat la București, rugându-l pe arheologul Vasile Boroneanț să-și exprime părerea asupra lor. Printre altele Eugen Pădureanu scrie : «pe un fragment de vas din pastă brună, îngrijit lucrat, am observat pe partea lui interioară, incizată o siluetă umană. Figura reprezintă, după părerea mea, un personaj feminin surprins în momentul când executa un dans ritual, magic. Ideea de mișcare este sugerată de unele detalii anatomice și vestimentare. Prin împingerea piciorului drept înainte, ridicarea brațului drept în sus și îndoirea antebrațului, rochia se mulează pe corp, în timp ce pe partea din spate ea este reprezentată printr-o linie curbă ce sugerează mișcarea rochiei în vînt. Părul, schematizat, sugerează ideea de mișcare, de fluturare în vînt. S-ar putea să fie un dans ritual legat eventual, de semănat. În acest sens linia ce atîrnă de brațul drept ar sugera o traistă cu grăunțe iar gestul mîinii stîngi ar indica împrăștierea grăunțelor. Deși tributară schematismului, caracteristic artei neolitice, această reprezentare nu dă forme încâtușate în figuri geometrice cu siluetele de pe splendida ceramică cucuteniană. Redarea prin linii a corpului uman impresionează prin relativa exactitate a proporțiilor, nimic nu pare exagerat, doar corpul fiind redus la scară. Anumite detalii dovedesc că artistul neolitic cunoștea valoarea perspectivei : «Dansatoarea» de la Tăuț, cum am denumit-o, reflectă posibilitățile artistice ale oamenilor ce au viețuit prin aceste locuri în urmă cu 4.000 de ani. De altfel și restul ceramicii găsite, prin manieră de ornamentație, cu cercuri incizate, făcute cu trestia, reprezintă un element caracteristic al acestei noi așezări preistorice descoperite.

Opinia arheologului Vasile Boroneanț este următoarea : — «Am cercetat cu atenție silueta incizată pe ciobul expediat prin poștă de colaboratorul Muzeului județean din Arad, Eugen Pădureanu. Autor al mai multor descoperiri arheologice, pasionatul cercetător a descoperit acum un nou punct neolitic pe harta țării. El completează în acest mod viziunea noastră asupra artei neolitice a culturii Tisa. Silueta reprezintă o scenă magică, probabil un *dans ritual*, iar ipoteza că ea ar reprezenta o femeie reiese din îmbrăcăminte, rochia determinînd această părere. S-ar putea adăuga și modul cum a fost reprezentat părul. În ceea ce privește importanța descoperirii, subliniez și eu faptul că apariția ei este o noutate, ea reprezentînd prima figură incizată pe ceramică care ilustrează un dans magic. Elementul cel mai ciudat este faptul că incizia a fost făcută pe peretele interior al vasului. Acest lucru ar putea indica, fie că fragmentul ceramic a aparținut unui vas deschis, un castron, fie că silueta a fost incizată pe un ciob, într-o împrejurare oarecare. Dansul magic ilustrat pe această bucată de vas se leagă de o tradiție mai veche el fiind cunoscut încă din paleoliticul superior. Figura este redată într-o manieră naturalistă, spre deosebire de altă reprezentare de acest gen din cadrul aceleiași culturi, găsită în Ungaria, care a fost realizată schematizat și abstractizat. Prin maniera sa, silueta de pe fragmentul de vas găsit la Tăuț, se leagă stilistic mai mult de figura ce apare pe una dintre tăblițele de la Tărtăria, manieră descendentă din cultura magdelaniană».

— **Alte dovezi ale Culturii Cucuteni.** — De curînd, țăranii cooperatori din Comuna Braiești (jud. Iași) au descoperit în vie și prin niște miriști, pe o distanță de 3 km mai multe fragmente de ceramică pictată, lame și toporașe de cremene, precum și alte obiecte — mărturii ale existenței străvechi a populației pe acele meleaguri. Evident, obiectele noilor descoperiri au fost trimise Muzeului de istorie din Iași, ai cărui specialiști, deplasați la față locului, au stabilit că ele reprezintă urme ale culturii Cucuteni-Ariușd-Tripolie, avînd o mare importanță istorică și documentară. Săpăturile arheologice continuă cu sprijinul cooperativelor, care sînt interesați să afle cît mai multe despre strămoșii și glia lor străbună.

— **Monede getodacice.** — Recent a fost recuperat și introdus în colecția de numismatică a Muzeului Județean Dîmbovița un mare număr de monede getodacice, cel mai mare tezaur de acest gen descoperit în țară. El a fost găsit cu 35 de ani în urmă în *satul Ursei (Dîmbovița)* și a fost păstrat de un cetățean din Pucioasa. Tezaurul este alcătuit din 425 monede de argint de mai multe tipuri. Ele au fost emise de una din cele mai importante uniuni tribale getice aflate pe teritoriul dintre Dunăre, Carpați, Vedea și Ialomița, care se crede ar fi format nucleul de bază al viitoarei formațiuni politice statale condusă de Buerebista. Muzeul Județean Dîmbovița continuă săpăturile la locurile descoperirii.

— **Valea Mostiștei (Ilfov) permanent locuită.** — Sondajele arheologice recente dovedesc că Valea Mostiștei aflată în partea de est a județului Ilfov și străbătută de rîul cu același nume, a fost locuită de getodaci încă din timpuri străvechi. Cele peste 40 de așezări identificate aici aparțin, după aprecierile specialiștilor, secolelor IV—III—II î.d.Hr. Urmele unor construcții de mari dimensiuni, ridicate din chirpici, vetrele de foc, gropile de alimente, obiectele de metal, os, lut ars și ceramică, toate dovedesc existența unei locuiri intense, în această zonă, mai cu seamă în secolul al II-lea î.d.Hr.

— **Vatra sacră a Capitalei noastre.** — Studii arheologice întreprinse în vatra Bucureștiului și în cîteva din împrejurimile sale au scos la iveală o serie de noi mărturii documentare privind istoria regiunii, civilizația străveche a acestor meleaguri. Pe malul drept al rîului Colentina, în cartierul Bucureștii noi, — informează Agerpres — au fost identificate recent urmele unei așezări rurale getice datînd din a doua epocă a fierului (secolul II î.d.Hr). Locuințe din lemn și lut, vetre de foc, gropi de cereale, fragmente ceramice, unelte. Arheologii au constatat lipsa unei sistematizări a așezării, precum și o mare varietate a vaselor de lut ars. Noua așezare se adaugă celor peste 20 aparținînd aceleiași perioade depistate la Dudești, Dămăroaia, Tînganu, Bragadiru ș.a. completînd astfel harta arheologică a Capitalei.

— **Construcție feudală din secolul al XVII-lea în perimetrul spitalului Brîncovenesc.** — De curînd în cadrul șantierului arheologic din perimetrul spitalului Brîncovenesc au fost descoperite unele noi construcții feudale de al sfîrșitul sec. XVII, vase și instrumente medicale.

Un mare interes au stîrnit și cercetările de la Buciumeni — Buftea unde a fost stabilită vatra unuia dintre cele mai vechi sate domnești (Mănești), sat datat, conform documentelor scrise, în veacul al XVI-lea. Arheologii au dovedit existența așezării cu un secol mai devreme decît se știa pînă acum. Ceea ce reține, mai cu seamă, atenția, sînt *două necropole*, foarte bine conservate, dintre care una din piatră,

lucru foarte rar întâlnit la acea vreme, precum și numeroase obiecte de podoabă și monede din vremea lui Mircea cel Bătrîn.

— **Complex arheologic roman.** — În urma unor săpături arheologice efectuate de un colectiv de la Facultatea de Filologie și istorie din Sibiu în satul Apolău de Sus au fost scoase la lumină vestigii ale unui complex arhitectonic roman, datînd din secolele II—III; fragmente de ceramică fină și provincială romană, țigle, plame, cuie de fier. Tot aici a fost descoperit și un depozit de unelte agricole, sape pentru lucrări de defundare, foarfeci, similare cu cele utilizate de viticultorii romani din Campania sau alte regiuni viticole.

În același timp pe malurile Tîrnavei Mari, în zona comunei Micăsasa, cercetătorii Muzeului din Mediaș au dat de un sarcofag bine conservat, precum și de o monedă datînd din anul 106.

— **Necropolă preistorică la Tăureni (Jud. Mureș).** — Făcînd niște lucrări de construcții în raza comunei Tăureni (jud. Mureș), Serghei Grosu de la I.A.S. și muncitorul Nicolae Boandă au descoperit două morminte străvechi. Prof. Vasile Capotă, directorul Căminului Cultural, continuînd săpăturile, a recuperat două vase preistorice credîndu-le Muzeului din Tg. Mureș. Ambele vase, două cești de formă bitronconică, cu decorul îngrijit, canelat, cu toartele supraînălțate prevăzute cu creastă — aparțin culturii «*Nona*», din perioada de tranziție de la epoca bronzului la epoca fierului. Vasele se pare că aparțineau unui cult vechi.

Prof. Valeriu Lazăr, directorul Muzeului județean, opinează că pe locul săpăturilor se află o necropolă preistorică. Pentru prima oară această cultură «*Nonă*» este atestată la Tăureni, fapt de o mare importanță pentru studiul trecutului meleagurilor de aici.

— **Valul lui Atanaric.** — Cunoscutul arheolog Mihai Brudiu, descoperitorul și al necropolei creștine de la Galați (Țiglina IV), muzeograf principal la Muzeul județean de istorie Galați, a identificat de curînd, pe teritoriul comunei Cuca (Galați), o porțiune a valului de apărare antic din sud-estul Moldovei, situat între localitățile Stoicani și Brăhășești. Metoda folosită de cercetător a fost cea a comparației solurilor, fapt ce i-a permis să determine cu precizie traseul acestei lucrări în funcție de topografia locului. Valul, datînd din secolul al IV-lea, este atribuit lui Atanaric, conducător al geților.

— **Cuptoare dacice de oale descoperite în comuna Lazuri (Satu-Mare).** — Nu numai ceramică izolată s-a descoperit pe întreg teritoriul locuit de daci, ci chiar cuptoare unde se ardeau oalele și străchinile. Astfel, pe raza comunei Lazuri la zece km de Satu-Mare, a fost descoperit un mare atelier de olărie, de pe vremea dacilor, alcătuit din șapte cuptoare (dintre care cinci dezvelite complet). În cuptoare s-a găsit ceramică, obiecte de uz casnic din lut, piatră și metal, podoabe. Nu departe de cuptoare s-a descoperit și o locuință dacică, prevăzută cu vatră de foc și cuptor pentru copt pîinea. Potrivit aprecierii specialiștilor, așezarea dacică de la Lazuri, împreună cu cuptoarele similare descoperite cu cîțiva ani în urmă într-o altă comună sătmăreană, Medieșu Aurit, constituie mărturie de o deosebită valoare istorică și documentară. El datează din secolele III și IV și atestă civilizația comunităților dacilor liberi trăitori pe aceste meleaguri.

GLASUL RUINELOR ȘI DOCUMENTELOR

— **Din îndeletnicirile smălțuitului la strămoșii noștri.** — O recentă descoperire arheologică făcută între satele Făcăi și Braniște, de pe teritoriul Municipiului

Craiova, a scos la iveală un atelier de ceramică smălțuită și nesmălțuită. Cuptorul și celelalte mijloace aferente executării meșteșugului datează din secolul XIV. Interesant și faptul că ceramica este asemănătoare cu unele piese descoperite la Păcuiul lui Soare, ceea ce rezultă că acea cultură era comună pe teritoriul patriei noastre.

— **O rotundă creștină romană la Alba Iulia.** — Din ce în ce datele arheologice confirmă material faptul că populația băștinașă era creștinată și organizată înainte de venirea slavilor și ungarilor. Cu toate că aceștia din urmă au distrus lăcașurile de cult pentru a se declara stăpîni pe glia noastră străbună, totuși urmele arheologice confirmă statornicia dacoromanilor și românilor și totodată acuză distrugerea civilizației lor de către învingători. Astfel, cu prilejul unor lucrări de restaurare la Alba Iulia, s-au făcut noi și importante descoperiri arheologice. Printre altele, este vorba și de o rotundă, care datează din secolul IX—X ridicată pe alt edificiu de cult creștin. Specialiștii apreciază că la Alba Iulia, exista, în secolele amintite centrul unei formațiuni social-economice care evolua spre o formă de Stat caracteristică feudalismului timpuriu. S-a constatat, de asemenea, în stratul arheologic aparținînd secolelor II—III coexistența unor materiale ceramice romane și dacice, iar deasupra unor straturi din secolele IV—VIII au fost descoperite rămășițele a 11 locuințe din secolul al IX-lea și începutul secolului X, care poartă urmele caracteristice culturii românești de tip Dridu.

Pe ruinele acestea a fost ridicată de migratori, mult mai târziu, catedrala catolică din Alba Iulia. Cercetările continuă.

NOI DOCUMENTE ÎN CUSTODIA PATRIMONIULUI CULTURAL NAȚIONAL

— **O valoroasă colecție de artă geto-dacă și elenă.** — Peste 11.000 de obiecte sînt expuse în colecția «Maria și dr. George Severeanu» de pe str. I.C. Frimu nr. 26. Pasionat colecționar dr. George Severeanu, primul radiolog din țara noastră care a cercetat efectele terapeutice ale radiumului în maladia canceroasă, a donat statului un valoros patrimoniu. Din bogatul fond de obiecte de artă geto-dacă, tezaure de aur și argint descoperite pe teritoriul țării noastre, colecția de numismatică și splendidele vase corintice și atice reliefăm cîteva :

Un grup de falere, inele de buclă și brățări de aur din marele tezaur descoperit la Ostrovul Mare, în jud. Mehedinți. Impodobite cu motive geometrice, piesele sînt din epoca bronzului, secolul XV î.d.Hr.

Pahar getic, decorat cu figuri în relief, ce reprezintă doi cavaleri care se urmăresc în galop. Obiectul este din argint și are înălțimea de 105 mm și diametrul de 55 mm.

Cap votiv de efeb, din secolul II î.d.Hr., înalt de 31 cm. Chipul este splendid redat, el reflectînd măestria artistului necunoscut.

Statuetele de tip Tanagra sînt amplu reprezentate în colecție. Dintre cele 187 de figurine modelate pe teracotă, în secolul III î.d.Hr. se remarcă două piese extreme de expresive prin frumusețea lor.

Un Skhyphos corintic, vas din primul sfert al secolului VI î.d.Hr. pe care este pictată o scenă reprezentînd doi călăreți și o pasăre cu chip de femeie.

— **Noi achiziții ale Bibliotecii Academiei.** — Biblioteca Academiei, care în prezent cuprinde peste 7.600.000 de piese — manuscrise sau ediții rare, colecții de stampe sau numismatică, și-a întregit recent, prin achiziții și donații, fondul său de documente. Valoroase prin vechimea lor, prin informațiile privitoare la situația so-

cial-politică a Țărilor Române, sînt cîteva pergamente, danii sau întăriri de moșii, purtînd pecetea unor domnitori ca Mihai Viteazul (document datat 1595), Simeon Movilă (o danie de la 1607), Vasile Lupu (un original din 1640) și Radu Voievod (o danie din 1613). Biblioteca Academiei și-a completat fondul de manuscrise cu un caiet de însemnări zilnice aparținînd lui Nicolae Iorga, cu exemplarele a numeroase poezii ale lui Alexandru Macedonski, (din anii 1898—1900) cu scrierile «Omul de zăpadă» de Cezar Petrescu și «Cronica Optimismului» de George Călinescu. Acestora li se adaugă mai multe scrisori ale lui I. L. Caragiale către Paul Zarifopol și V. A. Urechia, cîteva acte privitoare la atelierile lui Constantin Brîncuși de la Paris și o serie de desene ale acestuia.

Cabinetul de numismatică al Bibliotecii anunță și el achiziționarea unor piese de o deosebită valoare. Cea mai interesantă este o monedă geto-dacică din argint, datînd de la mijlocul secolului III î.d.Hr. (în afara acesteia sînt cunoscute doar trei exemplare în Bulgaria și Iugoslavia). Tot aici pot fi găsite ca recente achiziții, o monedă de bronz bizantină de la împăratul Anastasiu I. (secolul VI e.n.) și un tezaur monetar bizantin cuprinzînd peste 30 de exemplare din bronz emise în secolele VI—VII î.d.Hr.

— **Cazania lui Varlaam continuă completarea bibliotecilor patriei.** — Filiala Arhivelor Statului din Bacău a intrat, cu cîteva timp în urmă, în posesia Cazaniei lui Varlaam, sau Cartea românească de învățătură, tipărită în timpul domnitorului Vasile Lupu.

— **Noi mărturii documentare privind trecutul țării.** — Provenite prin achiziții sau donații au intrat recent în patrimoniul Muzeului de istorie a Republicii Socialiste România. Celor peste 100 de piese aparținînd Culturii de Prund, existente în muzeu, li s-a adăugat o serie de unelte din piatră, descoperite în ultima vreme, pe Valea Argeșului. Dintre documente, rețin, în mod deosebit, atenția, un act din 10 ianuarie 1429 scris pe pergament și purtînd semnătura și sigiliul domnitorului Alexandru cel Bun. În aceeași categorie se înscrie un document original, pe hîrtie, emis la 13 mai 1665 și semnat de mari dregători — Miron Costin, Toma Cantacuzino, Solomon Bîrlădeanu și alții. Compartimentul de carte românească veche al muzeului s-a îmbogățit cu un exemplar al Cazaniei lui Varlaam (Iași 1643) și un altul al Evangheliei de la Snagov, tipărită de cărturarul Antim Ivireanu în vremea domniei lui Constantin Brîncoveanu.

Muzeul a intrat, de asemenea, în posesia unor documente legate de actul unirii Transilvaniei cu România de la 1918; o copie de epocă pe pergament a rezoluției Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia și un extras din stenograma Adunării. Deosebit de valoroase sînt cîteva piese de mobilier care au aparținut scriitorului Dimitrie Bolintineanu și un breloc de aur cu 7 camee atribuit medicului Carol Davila.

Și satele pot avea muzee valoroase. A fost inaugurat muzeul de arhitectură populară al județului Gorj, de la Curtișoara (la 10 km de Tg. Jiu). Pe lîngă monumentele existente de utilitate publică turla și biserica din secolul al XVIII-lea, prezintă 30 de case țărănești exemplare de o aleasă frumusețe ale construcțiilor sătești din acest județ, inițiativă lăudabilă în conservarea autohtonului strămoșesc.

— **Dimitrie Cantemir și Constantin Brîncuși în sanctuarul cultural al omenirii.** — La Milano a avut loc ceremonia dezvelirii unei statui a lui Dimitrie Cantemir, ca drept recunoștință față de geniul său. Statuia a fost amplasată la Biblioteca «Ambrosiana» (instituție sacră) închinată episcopului creștin: Sfîntul Ambrozie al Mi-

lanului, străvechi centru de cultură nu numai al Lombardiei, ci și al întregii Italii. Statuia este o operă de bronz, de mari dimensiuni, a sculptorului român Ion Irimescu care a realizat chipul marelui cărturar, ilustru istoric și domnitor al Moldovei, pribeag în Rusia și savant de renume mondial: Dimitrie Cantemir. Locul statuii este în Curtea de Onoare a Bibliotecii, așa-numita «Curte a Marilor spirite», alături de chipurile sculptate ale lui Platon, Socrate, Dante, Goethe și ale altor reprezentanți de frunte ai literaturii și culturii universale.

La ceremonia respectivă au luat parte viceprefectul provinciei Milano, Vincenzo Guarrella; președintele Academiei belle arte «Brera» Dionigi Pavesi, directorul Bibliotecii «Ambrosiana», Angelo Paredi.

Au luat cuvântul Dl. Iacob Ionescu, Ambasadorul României la Roma și Angelo Paredi, directorul Bibliotecii «Ambrosiana» din Milano. În încheierea manifestării, Ambasada Republicii Socialiste România la Roma a oferit mai multor personalități de frunte ale vieții culturale din Milano, medalia comemorativă «Dimitrie Cantemir».

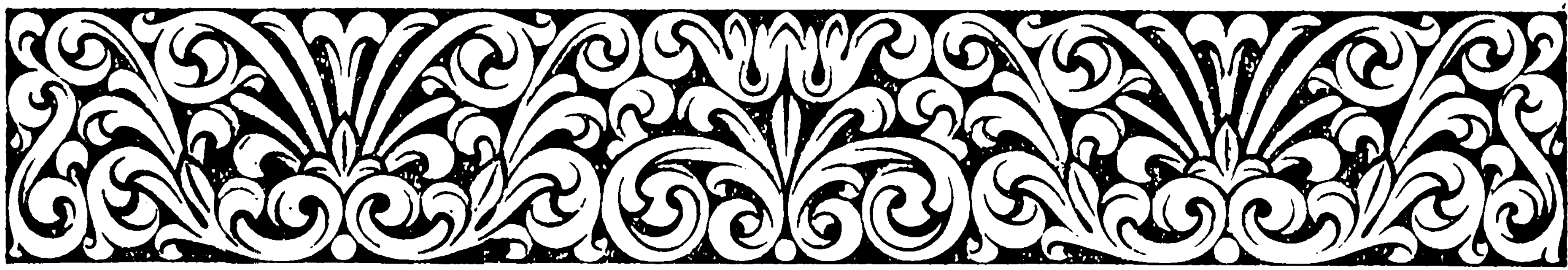
Au fost de față și P. Cuv. Prof. Mircea Clineț și Pr. Doctorand Traian Valdman, conducătorii duhovnicești ai comunității românilor din Milano.

C. Brâncuși la «Tate Gallery». Muzeul de artă londoneză «Tate Gallery» a publicat recent o lucrare despre activitatea acestei cunoscute instituții culturale în perioada celor doi ani dintre 1 aprilie 1972 și 31 martie 1974. Lucrarea numărând 273 de pagini cuprinde, printre altele, prezentarea foarte bine documentată și reproducerea în culori a tuturor operelor de artă intrate în patrimoniul muzeului în perioada menționată, fie prin donații, fie prin achiziții.

Cea mai valoroasă dintre aceste opere — a cărei reproducere în culori ilustrează de altfel coperta volumului — este considerată de către autorii lucrării un bronz de Constantin Brâncuși, achiziționat în anul 1973, cu concursul unei subvenții primite de muzeu, din partea statului.

Vizitând acest muzeu ni se pare interesantă mai ales «Pasărea Măiastră» din bronz aurit aflată în «Colecția Rodin», (cam 22 de la Tate Gallery), — (P. Diac).

• I N D R U M Ă R I • P Ă S T O R Ă L E •

EVANGHELIA PĂCII TRĂITĂ ÎN DIFERITE STRUCTURI ACTUALE ALE LUMII *

«Evanghelia Păcii» (Efes. VI, 15), adusă, descoperită și lăsată lumii ca legământ sfânt de Iisus Hristos, se adresează spre trăire tuturor neamurilor, din toate timpurile și din toate locurile (Matei XXVIII, 16; Marcu XVI, 15).

Această Evanghelie a Păcii dată de Dumnezeu, cel ce este dragoste și pace pentru «cei de aproape» și «pentru cei de departe», este puterea lui Dumnezeu și pace iudeului și elinului (Efes. II, 17; Rom. I, 16), este Evanghelia mântuirii (Efes. I, 13) și noi toți «cele ale păcii urmărim», după cum, spune Sfântul Apostol Pavel.

Evanghelia Păcii în contemporaneitate. — În veacurile trecute, Evanghelia Păcii și-a dat roadele sale cunoscute în diferite părți ale globului. Structurile social-economice și politice au fost mult diferite de cele de astăzi.

În epoca noastră, datorită progresului științific și tehnic, structurile au luat noi înfățișări, iar Evanghelia Păcii, de atâtea ori este, într-un fel sau altul, confruntată direct cu viața, trăind în diferite structuri ale lumii de astăzi și contribuind la îmbogățirea lor, în slujba omului, în slujba întregii umanități.

Odată cu progresul vertiginos de astăzi în atâtea domenii, se ivesc și noi probleme foarte importante în fața lumii contemporane, precum și în anumite părți ale globului, se ajunge la fenomene de criză care trebuie total și definitiv înlăturate de cei competenți.

Rațiunea impune tuturor oamenilor doritori de bine să înlătore neajunsurile din lume, pentru a salvagarda pacea, pentru abolirea neocolonialismului și segregării rasiale și alte racile ale lumii de astăzi. Peste tot, se caută să se dezvolte necesitatea perfecționării condițiilor de viață și a cuceririi depline a libertății naționale ¹.

* Referat susținut la Sesiunea Comisiei teologice din cadrul Conferinței creștine pentru Pace (Cernica, 27—30 mai 1975).

1. Diac. Prof. Dr. Ioan Floca, *Bisericile și progresul*, în «Mitropolia Ardealului», XVII (1972), nr. 3—4, p. 185—186.

Progresul actual al științei și tehnicii se împletește cu lupta popoarelor pentru progres social, pentru făurirea unei vieți mai bune, mai drepte și pașnice. Istoria merge înainte: viața cea nouă crește și se întărește împotriva oricăror stavile².

E îngrijorător faptul că în anumite structuri industriale și mai ales în cele militare a unor puteri, se fac pregătiri de război cu disponibilele potențiale de armament care ar putea distruge nu numai planeta noastră, ci în același timp și alte zece planete asemănătoare ca proporție și rezistență³. În același timp, o treime din populația globului nostru trăiește în cruntă sărăcie și mizerie. Anual, 26 milioane⁴ de oameni mor din cauza foametei și a lipsurilor.

În toți acești umiliți și nedreptățiți și loviți ai lumii, Evanghelia Păcii ne arată tainic pe Iisus Hristos, în chip explicit pe semenii noștri care au absolută nevoie de ajutor pentru mîntuirea noastră și pentru mîntuirea lor trupească și sufletească.

Tertulian a spus pe drept cuvînt că ucenicii lui Hristos învață și trebuie să învețe mai ales prin faptele lor (Apologeticum I, 14).

Coresponsabilitate în structurile de azi ale lumii. — Toți creștinii sîntem, într-un fel sau altul, responsabili de toate nedreptățile care se întîmplă astăzi în lume. Evanghelia Păcii care luminează drumul nostru în viață, care ne hrănește duhovnicește și care ne mulțumește conștiința atunci cînd împlinim tot ce e posibil din partea noastră, ne dictează să trăim din plin pacea în structurile lumii de astăzi, iar acolo unde Evanghelia Păcii este stînjinită de a putea fi trăită, conștiința noastră ne face să ridicăm glasul pe lîngă cei care au în vedere destinele lumii în apărarea celor oropsiți, în înlăturarea primejdiilor care amenință pacea lumii și pentru instaurarea unei vieți prospere și cu adevărat umane pe fața pămîntului.

Este știut că numai în timp de pace viața societății poate progresa, numai în timp de pace se pot înfăptui lucrări gigantice de interes general care să aducă îmbunătățirea condițiilor de viață omenească și care să dea oamenilor putința de a se bucura cît mai mult de binefacerile științei și progresului, de o viață fericită⁵.

Evanghelia Păcii lucrează și trebuie să lucreze mereu la transformarea lentă și profundă a sufletului omenesc, pentru ca după aceea toate să se schimbe aproape de la sine⁶.

Deși Evanghelia Păcii nu este legată de o anumită structură socială, economică sau politică⁷, ea trebuie să slujească oamenilor și popoarelor în duhul diaconiei⁸ lui Hristos, în duhul diaconiei semenilor noștri.

2. Nicolae Mladin, «Mitropolia Ardealului», *Studii de teologie morală*, Sibiu, 1969, p. 152.

3. «Information Catholique Internationale», nr. 477, Paris, 1975, p. 7.

4. Pr. Prof. Corneliu Sîrbu, *Preocupările ecumenismului contemporan*, în «Mitropolia Olteniei» XXVI (1974), nr. 7—8, p. 576—577.

5. Pr. Orest Buzoianu, *Pacea, bunul cel mai de preț al tuturor oamenilor și popoarelor*, în «Studii Teologice» V (1953), nr. 1—2, p. 6.

6. Prof. Diac. N. I. Nicolaescu, *Misiunea socială a Bisericii în lumina Sfintei Scripturi*, în «Ortodoxia», III (1951), nr. 1, p. 55.

7. M. D. Chenu, *L'Evangile dans le temps*, Paris, 1964, p. 28.

8. Iustin Moisescu, Mitropolitul Moldovei, *Cuvînt rostit la Patriarhia Ecumenică din Constantinopol, în 11 iunie 1974*, publicat în «Episkepsis» nr. 106/2, 1974, p. 21.

În contextul structurilor de astăzi este potrivit să cunoaștem mai de aproape temeiurile creștine care îndreptățesc și luminează atitudinea noastră față de problemele contemporane ale umanității; este potrivit să vedem cum se poate trăi și cum se trăiește Evanghelia Păcii și ce atitudine au creștinii față de diferite structuri existente azi în lume.

Dreptatea socială și structurile actuale ale lumii. — Evanghelia Păcii este trăită de fiecare creștin în «cămara» sufletului său și aduce fructele păcii atât pentru viața lui personală, cât și pentru viața obștească, unde-și desfășoară activitatea. Dar Evanghelia Păcii, prin viața și atitudinea creștină are menirea de a fi și «lumina lumii» pe vîrf de munte și «sarea pămîntului». Pentru ca Evanghelia Păcii să poată fi trăită atât individual, cât și în obște, se cer mai multe condiții care în mare parte depind de structurile lumii. Creștinii, fără a avea scopul de a face reforme sociale, economice sau politice, trăind Evanghelia Păcii, trăiesc în bine aceste structuri.

Dat fiind caracterul sobornicesc al Bisericii, credincioșii se realizează în comuniune cu Dumnezeu și cu semenii lor, potrivit cuvîntului sfîntului Apostol Pavel: «Dacă un mădular suferă, toate mădularele suferă împreună, iar dacă un mădular este cinstit, toate mădularele se bucură împreună» (I Cor. XII, 26).

Între principiile creștine care stau de asemenea la temelia Evangheliei Păcii se situează dragostea față de om, indiferent de rasă, indiferent de preocupare, indiferent de opinie politică. Dragostea față de om este strîns legată de principiul dreptății sociale, de egalitate între oameni, de dreptul la respect, de frățietate, de libertate. Pentru ca dragostea creștină să se manifeste în toată plinătatea ei între oameni, trebuie ca bunurile pămîntului, toate bunurile materiale din univers care sînt date omului spre stăpînire și folosință (Geneză I, 26—29), să fie întrebuințate în chip egal de către toți oamenii.

Dar dacă din nefericire oamenii schimbă destinația bunurilor în chip egoist, ele devin o amenințare pentru pacea lumii întregi, acest fapt devine condamabil, devine cauză a răului social, dau naștere sărăciei atunci cînd există monopol de bunuri și de bani în folosul celor puțini care nedreptățesc pe cei mulți. După concepția creștină, omul odată așezat de Dumnezeu ca stăpîn al lumii este împreună participant cu Dumnezeu la puterea suverană asupra cosmosului. Stăpînirea noastră nu este însă absolută; noi stăpînim pentru a ne folosi fiecare după muncă și trebuință.

Dreptul de folosire egală a bunurilor materiale garantează libertatea și pacea tuturor popoarelor. Și dacă uneori oamenii au anumite neputințe, în asemenea cazuri Apostolul neamurilor ne sfătuiește: «Purtați-vă sarcinile unii altora și așa veți împlini legea lui Hristos» (Gal. VI, 2).

— *Creștinii și problemele sociale în structurile actuale ale lumii.* — Atitudinea noastră față de problemele actuale ale lumii care garantează trăirea Evangheliei Păcii ne este luminată de cuvintele Scripturii. În

momentul în care Iisus Hristos și-a început activitatea publică, a arătat că binevestește săracilor și este trimis să vindece pe cei zdrobiți cu inima, să propovăduiască robilor dezrobirea și să slobozească pe cei asupriți (Luca IV, 18—19). Agonisirea de averi în dauna celor săraci este totdeauna o nedreptate și o amenințare împotriva păcii. Pentru creștini, Dumnezeu nu este al neorînduiei, ci al păcii și al sfințeniei (1 Cor. XIV, 33). Evanghelia Păcii se adresează tuturor neamurilor fără deosebire, spre a putea fiecare să se folosească de bunurile lumii și să-și poată aduce contribuția în chip egal la prosperitatea generală. Fiecare are talanți, pe care trebuie să-i multiplice în folosul propriu și obștesc. Aceasta se referă la toți oamenii, la toate țările, mici, mijlocii sau mari.

Statele se deosebesc între ele în ceea ce privește întinderea teritorială, numărul populației, nivelul de dezvoltare, puterea economică, regimul politic. Dar pe planul dreptului internațional, statele sînt egale între ele ca participante ale comunității mondiale, bucurîndu-se de drepturi egale și avînd obligații egale. Oamenii, popoarele sînt egale juridic și religios între ele pentru că după învățătura noastră nu este deosebire în privința drepturilor și obligațiilor între «iudei și elini, între rob și slobod» (Gal. III, 28).

Toți creștinii trebuie să se străduiască mereu pentru ca Evanghelia Păcii să fie cu adevărat întrupată între oameni și popoare pe toată fața pămîntului.

Lumea de astăzi cere insistent recunoașterea demnității umane în toată plenitudinea ei, egalitate socială a tuturor claselor și creștinii nu pot decît să adere la aceste măsuri, de pe pozițiile lor și în condițiile lor.

În suflul general care străbate astăzi prin fiecare inimă, Biserica, lucrînd potrivit principiilor evanghelice, sprijină împlinirea înalțelor deziderate ale lumii.

Biserica se simte răspunzătoare de liniștea, fericirea și prosperitatea umană. Biserica slujește lumea pe diferite planuri de activitate, aducînd o contribuție în felul ei propriu la viața societății și la mai binele lumii⁹. La realizarea dreptății între oameni, creștinii au în centrul preocupărilor lor mesajul biblic de pace, dragoste, dreptate și frățietate. Creștinii lucrează pentru dreptatea socială în numele credinței lor și fidelității lor față de Evanghelie.

Dacă astăzi, datorită progresului tehnico-științific s-au făcut pași mari în alimentare, în medicină, în condițiile de viață, aspectul demografic încă nu poate fi soluționat decît garantîndu-se condițiile de pace și de dezvoltare materială și culturală a tuturor popoarelor în chip echitabil. Neputințele momentane de a rezolva problema exploziei demografice trebuie căutate în egoismul, în orgoliul și în avariția celor care acumulează bunuri mult mai multe decît au nevoie.

Creștinii trăind Evanghelia Păcii, înțeleg semnele vremii, înțeleg evoluția structurilor social-economice, procesul marilor transformări

9. *Lucrarea Bisericii și năzuința de pace și securitate a popoarelor* — articol redacțional în «Mitropolia Banatului» XXIII (1973), nr. 1—3, p. 3.

sociale contemporane, colaborarea dintre națiuni, dezvoltarea socială, ridicarea popoarelor subdezvoltate, recunoașterea demnității omului pe scară mondială și își aduc aportul lor la consolidarea unei vieți prospere în toată lumea.

Teologia păcii și structurile actuale ale lumii. — Teologia păcii creștine ne îndeamnă permanent să susținem ridicarea relațiilor dintre oameni la un nivel superior corespunzător contemporaneității și cu mari perspective pentru viitor¹⁰. Numai un creștinism dinamic, slujitor al păcii și angajat în vîltoarea vieții, animat de rîvna de a sluji permanent năzuințele contemporaneității, poate sluji astăzi cu adevărat strădaniile popoarelor spre progresul social-economic și libertate. Căci oamenii, în viața pămîntească, sînt chemați nu spre dezbinare, ci spre unire, nu spre vrajbă, ci spre prietenie și înfrățire.

Evanghelia Păcii vede astăzi în năzuințele contemporane din diferite structuri ale lumii setea de armonie ca o necesitate morală. Mernirea noastră este să ținem mereu proaspătă în conștiința și atenția oamenilor această atmosferă atît de necesară păcii¹¹. După învățătura Evangheliei Păcii oamenii și toate popoarele făcînd parte din aceeași mare familie a umanității, au aceeași natură, același scop, aceeași lege morală naturală, aceeași chemare la desăvîrșire¹². Fără a-și pierde specificul lor, popoarele formează un întreg unitar și toate trebuie să contribuie la promovarea binelui comun.

Aspirația spre pace a constituit năzuința permanentă a oamenilor cinstiți din toate vremurile și rămîne pentru totdeauna legămîntul veșnic al Domnului Iisus Hristos¹³.

Angajarea creștină în problemele păcii face parte din conștiința morală a fiecărui creștin, știind că viața veșnică se dobîndește prin ceea ce faci în viața pămîntească pentru înlăturarea lipsurilor, pentru o viață mai bună, mai plină de dreptate, de iubire, de bunătate și de pace.

Slujitorii păcii știu că fericirea veșnică se dobîndește prin acțiune, prin iubire față de oameni, prin îmbunătățirea vieții pămîntești. Adevărații creștini nu pot niciodată să fie izolați de aspectele vieții sociale, nu pot niciodată să fie pasivi față de problemele economice, politice și în general sociale. Activitatea aceasta a noastră nu înseamnă numai supunere față de stăpînire, ci noi sprijinim forțele progresului pe temelii principiilor creștine¹⁴.

10. Pr. Ilie D. Moldovan, *Sensul «Apostolatului social» în vremea noastră*, în «Biserica Ortodoxă Română», XCII (1974), nr. 1—2, p. 107.

11. A. Kraseniniov, *Pacea internațională ca misiune morală*, — trad. din limba rusă de Conf. Negreșcu Ioan, în «Ortodoxia» II (1950), nr. 1, p. 49.

12. Prof. Diac. O. Bucevschi, *Biserica Ortodoxă, solie a păcii și înfrățirii*, în «Studii Teologice» I (1949), nr. 3—4, p. 149.

13. Prof. Iustin Moisescu, *Temeiurile lucrării Bisericii pentru apărarea păcii*, în «Studii Teologice», V (1953), nr. 3—4, p. 268.

14. Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului, *op. cit.*, p. 12—17.

Căci creștinismul are în lume o misiune pașnică și binefăcătoare. Misiunea creștinismului este edificatoare și pilduitoare. Creștinii mereu trebuie să vorbească prin exemplul practic dat în vîltoarea problemelor contemporane.

Teologia păcii ne îndeamnă să respectăm cultura popoarelor în care trăim și să respectăm de asemenea cultura tuturor popoarelor, pentru ca toți împreună să contribuim cu aportul nostru specific la îmbunătățirea tezaurului cultural-spiritual al întregii umanități. Nici o Biserică nu poate fi considerată ca marginală, care să nu-și asume responsabilitatea cuvenită în fața problemelor pe care le ridică noile structuri ale lumii¹⁵.

Biserica este slujitoare, dar și binevestitoare a mesajului evanghelic de dreptate, de dragoste și de pace chiar în epoca noastră, în epoca transformărilor în industrializare și urbanizare¹⁶. Biserica poate și trebuie să trezească în conștiința credincioșilor coresponsabilitatea tuturor pentru apărarea drepturilor vieții. Căci roadele dreptății se seamănă numai întru pace și binecuvîntați sînt cei ce lucrează pacea (Iacov III, 18).

Creștinismul în structurile actuale ale lumii. — Creștinul, ca un fericit făcător de pace, este chemat de vremuri și oameni să întărească, să înnobileze viața omenească, să aducă în viața socială duhul păcii și al înfrățirii, duhul slujirii și al jertfelniciei. Creștinii propovăduiesc tuturor dreptatea și omnia, munca cinstită și ordinea. Evanghelia Păcii este chemată să împodobească sufletul cu tăria iubirii, a solidarității și a unirii, după cum a precizat foarte explicit Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române¹⁷. Învățătura morală a creștinismului constituie o adevărată solie de pace, de libertate, de înfrățire și dragoste de oameni și popoare¹⁸.

După cum demonstrează practica vieții și după cum arată Epistola către Diognet, creștinii urmărind principiile Evangheliei Păcii, sînt integrați total în viața structurală și în problemele cetăților în care trăiesc. Ei nu se deosebesc de ceilalți oameni prin obiceiuri speciale, prin limbă deosebită, ci se consideră mereu că fac parte în chip responsabil din aceeași patrie împreună cu toți ceilalți concetățeni. Ei locuiesc în cetăți acomodîndu-se obiceiului locului cu privire la îmbrăcăminte, la mîncare și la întregul fel de viețuire și participă la toate problemele vieții. Din felul vieții lor se constată că ei sînt conștienți că

15. Dom Helder Camara, *L'Eglise doit s'incarner dans chaque culture*, în «Informations catholiques internationales» no. 460—469/1974, p. 22.

16. Pr. Nicolae Bordașiu, *Biserica și problemele obștești*, în «Ortodoxia», XXIV (1972), nr. 1, p. 126.

17. Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Apostolat social*, vol. II, București, 1948, p. 152.

18. Diac. Prof. N. Nicolaescu, *Indatorirea Bisericii de a contribui la instaurarea idealurilor creștine de pace, libertate, înfrățire și dragoste între oameni și popoare*, în «Ortodoxia» XIII (1961), nr. 4, p. 584.

fericirea nu constă în a domina peste aproapele, nici în a voi să ai mai mult decît cei mai slabi, sau în a fi bogat și a asupra pe supuși, ci fericit este acel care își ia asupra lui povara aproapelui și se arată ca un Dumnezeu pentru cei pe care îi ajută.

Noi trăim în lumea aceasta care are mărețiile și scăderile ei. Misiunea noastră este de a fi cu adevărat fiii ai lui Dumnezeu, care ne-a dat Evanghelia Păcii și care ne așteaptă să fim vrednici slujitori ai păcii.

Pentru a putea contribui mai bine la bunăstarea celor nedreptățiți și oprimați, noi trebuie în permanență să colaborăm și cu adepții altor religii sau ideologii, cu mișcările care luptă pentru dreptate și pace.

Adevărul creștin deși este veșnic, el trebuie să se manifeste din plin în viața noastră trecătoare pămîntească, să satisfacă setea credincioșilor de o viață mai bună. Drept urmare, ca oameni ai Bisericii, trebuie să ne adresăm credincioșilor care sînt deja angajați în problemele vremii în calitatea lor de cetățeni, să le vorbim pe măsura mentalității și pe măsura preocupărilor și angajamentelor lor sociale, pe măsura ideilor lor contemporane¹⁹.

Biserica nu poate fi pasivă față de nici una din problemele veacului. Pe baza principiilor moral-sociale creștine, Biserica, prin credincioșii ei slujitori ai păcii, sprijină soluționarea justă a problemelor veacului.

Încadrarea credinciosului în viața organică a Bisericii nu se face fără încadrarea lui în viața socială contemporană. Virtuțile creștine autentice trebuie puse în scopul fiecăruia dintre semenii noștri, și prin aceasta în slujba societății, așa se poate contribui în chip pașnic la menținerea structurilor bune și la înnoirea celor învechite. Teologia păcii mereu trebuie să ne lumineze căile spre a lucra cu spor în traducerea în viață a revelației biblice și cerințelor realităților existente în viața contemporană.

Creștinismul, recunoscînd valoarea fiecărui om, recunoaște în același timp și valoarea fiecărui neam. Sfîntul Irineu spunea că nu există decît un singur Dumnezeu care în diferite feluri vine în ajutorul singurului neam omenesc (Adv. Haer. III, 12—13)²⁰.

Oamenii sînt egali și frați, precum și toate neamurile legate ontologic unele de altele și deci responsabile unul altuia²¹. Creștinii se interesează și lucrează pentru viața lumii, fiind legați prin istorie, prin destin, prin aspirații legitime de viața popoarelor în cadrul cărora își desfășoară activitatea. Pentru aceasta și Bisericile noastre s-au angajat

19. Diac. Prof. Ioan Floca, *op. cit.*, p. 183—184.

20. Métropolitte Georges Khodre, *Christianisme dans un monde pluraliste, l'Economie du Saint Esprit*, în «Irenikon», XLIV, nr. 2, 1971, p. 192—194.

21. Pr. Nicolae Bordașiu, *op. cit.*, p. 122.

activ în lupta pentru apărarea păcii, colaborând fructuos la toate nivelurile, pentru a răspunde noilor cerințe ale structurilor epocii noastre ²².

Conferința Creștină pentru Pace și problemele actuale ale lumii. — Sînt numai doi ani de cînd reprezentanți ai Bisericii Creștine, inclusiv delegați ai C.C.P. la Bangkok, într-o *Scrisoare către Biserici*, au arătat că s-au decis să se angajeze mai statornic în lupta împotriva a tot ceea ce asuprește pe oameni. Angajamentele și sugestiile din această Scrisoare le considerăm ca o contribuție adusă eforturilor de apărare și restabilire a păcii în lume, o contribuție la lucrarea Evangheliei Păcii în structurile actuale ale lumii, căci pentru a fi pace într-adevăr trebuie veghe, ca să nu fie împiedicate știința, industria, tehnologia și alte elemente constitutive ale civilizației moderne. Noi trebuie să perseverăm în căutarea structurilor vieții comune care permite îmbogățirea spirituală și fizică a omului.

Cînd vorbim de umanitate, în calitate de creștini și slujitori ai păcii, avem în vedere mulțimea de persoane create după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Nu se poate ignora de către nimeni astăzi, dreptul fundamental al omului la demnitate, la libertate, la dragoste și pace.

Creștinii trebuie să acționeze în acest sens nu numai ei toți uniți, ci împreună cu toți credincioșii altor religii, cu adepții altor convingeri filozofice pentru independența popoarelor.

Cităm, în acest sens, pozițiile adoptate de C.C.P. față de o serie de importante probleme ale societății contemporane, concretizate în documente ca: «Memorandum-ul» prezentat de Tribuna Populației din cadrul Conferinței Mondiale a Populației, ținută în luna august 1974 la București; «Rezoluția privind transformarea Oceanului Indian într-o zonă a păcii», adoptată de sesiunea Comitetului de lucru, ținută între 24 septembrie—3 octombrie 1974 la Tananarive-Madagascar, precum și dese rezoluții și documente elaborate față de sprijinirea luptei juste, de eliberare a popoarelor din Indochina, dintre care cea mai recentă a fost «Rezoluția Comisiei pentru problemele politice din cadrul Conferinței Creștine Asiatice», (Kottayam-India, ianuarie 1975), organizată de C.C.P.

Năzuința societății spre o stare ideală este conformă cu voia lui Dumnezeu și cu puterea omului. Din substratul divin al istoriei, din profunzimea credinței noastre, răzbat la suprafață noi energii care îi ajută pe oameni în lupta lor pentru o societate din ce în ce mai bună, o societate cu structuri drepte, pentru o societate a păcii ²³.

Teologia creștină a păcii îmbrățișează toate problemele societății, toate contextele legate de structurile care asigură prosperitatea lumii și în același timp are cuvenita poziție față de structurile învechite.

22. Diac. Prof. Dr. Ioan Floca, *op. cit.*, p. 187.

23. Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului, *op. cit.*, p. 15.

Menirea noastră, ca slujitori ai Evangheliei Păcii, este ca în continuare să facem tot ce ne stă în putință ca principiile acestei Evanghelii să fie trăite din plin în structurile bune de astăzi și să persistăm cu nădejde creștină acolo unde structurile actuale, împiedică într-un fel sau altul trăirea Evangheliei Păcii, împiedică bunăstarea pentru toți frații noștri, împiedică pacea lumii.

Pământul cel bun în care rodește Evanghelia Păcii. — În lumina celor expuse pînă acum, putem spune că Evanghelia Păcii, dată de Dumnezeu nouă pentru mîntuire și pentru fericire, este binefăcătoare pentru viața fiecărui credincios și pentru viața obștească. Evanghelia Păcii, pentru a-și putea da roadele sale divino-umane pentru viața fiecărui dintre noi și pentru viața semenilor, are nevoie de condiții de pace pentru întruchipare și dacă aceste condiții lipsesc, noi sîntem permanent îndemnați de Biserică să ne rugăm și mai mult pentru pace și să acționăm pașnic cu mijloacele noastre specifice pentru menținerea păcii, pentru instaurarea ei acolo unde nu există, pentru sprijinirea tuturor structurilor sociale care fac posibilă menținerea și înflorirea păcii pe toată fața pămîntului.

Structurile actuale ale lumii, în cea mai mare parte sînt favorabile trăirii Evangheliei Păcii, dar mai există și structuri care trebuie să fie îmbunătățite și înnoite pentru bunăstarea tuturor oamenilor, pentru armonioasa dezvoltare a tuturor popoarelor, pentru menținerea păcii în lume și pentru a se putea dezvolta în chip fericit activitatea noastră în slujba tuturor.

Toți creștinii, ca fii ai lui Dumnezeu și slujitori ai Evangheliei Păcii, trebuie să sprijine cu toate puterile afirmarea noului curs spre destindere, care se face astăzi prezent în lume, să fie alături de cei ce militează pentru aceasta permanent, cu fermitate și cu energie, prin participarea activă a tuturor țărilor și popoarelor, la reglementarea tuturor problemelor care privesc astăzi interesele întregii lumi.

Noi sîntem alături de cei ce se străduiesc să întroneze trainic între toate statele noile principii ale relațiilor internaționale, cu mijloacele cerute de o politică de pace, de progres și de colaborare pe toate planurile și între toate țările: respectarea independenței și suveranității naționale, egalitatea în drepturi, neamestecul în treburile interne, avantajul reciproc, nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța.

Creștinii, în acțiunile lor de sprijinire a păcii, pornesc mai întîi de la interesele juste și obiective ale regiunii geografice în care trăiesc, ale țării respective, ale continentului, pentru a se putea interesa și contribui la pacea generală a lumii.

Sîntem conștienți și de atîtea ori chiar foarte îngrijorați că — cu toate strădaniile diplomatice ale multor state, cu toate eforturile poli-

tice pe care le fac țările socialiste și alte țări iubitoare de pace din lume, pacea nu este deplin asigurată în lume.

De exemplu, pe care dintre noi și dintre semenii noștri nu îi îngrijorează faptul — deja binecunoscut — că în prezent pe continentul nostru este concentrată cea mai puternică forță armată, umană și materială contemporană din lume. Această situație poate să aducă grave primejdii la adresa păcii noastre și a lumii întregi.

Acțiunea noastră creștină pentru apărarea păcii este permanent irenică și neviolentă, dar niciodată întreruptă, niciodată lipsită de dragostea tuturor oamenilor și popoarelor iubitoare de bine din lume, niciodată lipsită de umbrirea harului divin.

*

Principiile Evangheliei Păcii ne arată în chipul cel mai luminos că pentru soluționarea marilor probleme care privesc astăzi întreaga omenire, trebuie să participe absolut toate statele mari și mici, indiferent de orînduirea lor socială. Aceasta se face și trebuie să se facă pentru că participarea tuturor țărilor mici sau mari la reglementarea problemelor cruciale ale omenirii de astăzi, asigură spiritul de colaborare atât de necesar unei păci durabile, permite afirmarea intereselor tuturor popoarelor și luarea lor în considerare, pentru a se face posibilă o pace justă și viabilă.

Considerăm că în timpurile de astăzi activitatea popoarelor și a tuturor statelor trebuie să dovedească că într-adevăr se are în vedere dreptatea socială, libertatea națională, lupta pentru dreptate și civilizație. În acest scop, trebuie să fie canalizate și antrenate masele populare și dorințele lor să fie incluse în politica internă și externă a tuturor statelor.

O atenție deosebită trebuie să se dea în continuare fiecărui popor, pentru că în problemele păcii are o mare importanță cum popoarele își înțeleg istoria lor, istoria altor popoare și felul cum acționează pentru împlinirea năzuințelor de pace, de bunăstare, progres și civilizație.

Pacea unui popor este legată de pacea altor popoare. Pacea trebuie să fie un bun de care să beneficieze întreaga umanitate, o pace dreaptă, generală și durabilă.

Slujitorii Evangheliei Păcii, pentru a-și putea întruchipa înalta lor menire în structurile actuale ale lumii, sînt alături de cei care gîndesc și acționează ca pacea să nu rămînă numai un deziderat, ci să fie o realitate concretă a zilelor noastre.

Pacea pentru care lucrează credincioșii și toți slujitorii Evangheliei Păcii este o pace însoțită de dreptate și dragoste pentru toți oamenii și pentru toate popoarele.

Una din menirile noastre este să lucrăm pentru schimbarea mentalităților învechite în aceste probleme menționate aici. Noi lucrăm pentru un om nou, pentru o viață nouă și așa cum se spune în Apocalipsă, se va putea ajunge «la un pământ nou» (Apocalipsă XXI, 1) în care slujitorii Evangheliei Păcii, toți creștinii în general să lucreze în așa fel ca să poată moșteni și împărăția cerului.

La începuturile ei, Biserica, deși trăia în condițiile exploatării sclavagiste, avea totuși structuri juste, fiindcă ea era o Biserică a celor oprimați. Astăzi Biserica trăiește într-o lume animată de idealul eliberării și emancipării sociale, dar, în unele regiuni ea are și structuri nedrepte, fiindcă cuprinde deopotrivă atât pe cei oprimați, cât și pe exploatatori. Ca trup al lui Hristos, Biserica presupune o egalitate socială, întemeiată pe participarea la Euharistie. Dacă vrea să lupte cu succes împotriva structurilor nedrepte, Biserica trebuie să-și purifice structurile ei necorespunzătoare acolo unde acestea există ²⁴.

Evanghelia Păcii — Vestea cea bună pe care a adus-o lumii Mîntuitorul Iisus Hristos — este trăită astăzi în structurile actuale ale lumii în spiritul dragostei pe care o avem față de Dumnezeu, față de semenii noștri și față de noi înșine. Această dragoste creștină înseamnă libertate, înseamnă egalitate, înseamnă frățietate, înseamnă prosperitate, civilizație, înseamnă pace.

Evanghelia Păcii (Efes. VI, 15) adusă lumii, ca mesaj dumnezeiesc de Domnul Iisus Hristos și în cadrul structurilor lumii de astăzi, este eliberare de orice fel de robie, egalitatea tuturor oamenilor între ei și a tuturor popoarelor, este viața plină de pace ca între fiii unui singur părinte care este Dumnezeu, este colaborare și într-ajutorare în mijlocul oamenilor.

† Nestor VORNICESCU-SEVERINEANUL

24. Pr. Conf. Dumitru Popescu, Pr. Dumitru Soare, *Raport asupra colocviului interortodox organizat de Comisia «Credință și Constituție» a C.E.B. la Academia Ortodoxă din Creta, 7-13 martie 1975* (Arhiva Serviciului de Relații Externe Bisericești, a Sfintei Patriarhii Române — București), p. 4.

PREOȚIA ORTODOXĂ

— Documentare biblică —

În Biserica Ortodoxă, preoția este un așezământ de temelie, nu numai prin rolul ce-l are, ci și prin ceea ce este ea în sine. Se are în vedere nu numai partea funcțională, a ei, ca o sumă de drepturi și îndatoriri specifice în cadrul Bisericii, ci și, de asemenea, legitimitatea exercitării acestora, ceea ce este foarte important. Când spui «preot» nu înțelegi numai persoana care conduce o parohie în cele duhovnicești și săvârșește slujbe sfinte în biserica acelei parohii, dând asistență religioasă credincioșilor săi. Ci trebuie să subînțelegi că el este o persoană care a avut de la Dumnezeu această *chemare*, pe care el a simțit-o și a cultivat-o mulți ani de-a rândul în școli speciale; că această pregătire i-a fost verificată și că pe baza ei, a primit darul preoției (hirotonia) prin rugăciuni, cu punerea mâinilor arhierelui său legitim, care l-a și delegat să conducă duhovnicește o parohie, în numele său de urmaș al Apostolilor. În legătură cu Preoția ortodoxă, Sfânta Scriptură ne dă învățăturile cuprinse în punctele ce urmează.

I. *Biserica se compune din păstori și turmă.* Sînt două părți distincte, ceea ce rezultă foarte limpede din cuvintele Sfântului Apostol Pavel adresate episcopilor și preoților din părțile Efesului: «*Luați aminte de voi și de toată turma peste care Duhul Sfînt v-a pus pe voi episcopi ca să păstoriți Biserica Domnului, pe care a cîștigat-o cu însuși sîngele Său*» (Fapte XX, 28). Din aceste cuvinte rezultă că:

1. În Biserică unii sînt păstori, iar alții sînt turmă;
2. Păstorii, pentru slujba lor, au trimitere de la Duhul Sfînt și nu de la oameni;
3. Nu oricine poate îndeplini slujirea de preot, ci numai cei care au acest dar de la Duhul Sfînt.

Știm că Mîntuitorul și-a ales mai întîi un număr de doisprezece *Apostoli* (Luca, VI, 12—16; Matei X, 1 ș.u.) apoi alți șaptezeci de *ucenici* (Luca X, 1—24), iar mai pe urmă, Apostolii la rîndul lor au așezat șapte *diaconi* (Fapte VI, 3—6). Apostolii aveau de la Domnul misiunea de a predica Evanghelia (Matei X, 6—8; XXVIII, 19—20; Luca IX, 2; X, 9), de a săvîrși sfintele taine (Matei XXVIII, 18; Ioan XX, 22—23; I Cor. IV, 1) și a conduce credincioșii la mîntuire (Luca X, 16; II Cor. X, 6; XIII, 2, 10; I Cor. cap. V):

Cei șaptezeci de ucenici aveau și ei îndatoriri asemănătoare (Luca X). Iar diaconii au fost așezați de Apostoli spre a-i avea ca ajutători. Aceștia (Apostolii, ucenicii și diaconii) au alcătuit primul rînd de păstori, prima generație preotească creștină. Apoi, creștinismul s-a răspîndit tot mai mult, deci Biserica creștea mereu, în timp ce numărul acestor păstori scădea mereu, căci trecînd anii, treceau și ei la Domnul. De aceea, Apostolii s-au îngrijit ca Biserica, mereu în dezvoltare, să nu rămînă fără păstori sau conducători. Astfel, ei au așezat apoi *episcopi* și *preoți* sau prezbiteri (Fapte XIV, 23; Tit I, 5), cărora le-au dat puterea de a așeza și ei episcopi și preoți, adică de a îndeplini slujbă apostolească, avînd toate drepturile și în-

datoririle pe care le avuseseră ei înșiși. Dovadă sînt cuvintele citate mai sus, de la Fapte XX, 28.

II. *Nu toți pot fi păstori, adică preoți, ci numai cei care au chemarea și darul preoției.* Slujba preoțească este aleasă și importantă. Ea nu poate fi la îndemîna tuturor. Așa era și în Vechiul Testament; exista o ceată preoțească aparte, rînduită de Dumnezeu pentru slujba preoțească, anume, ceata preoților și leviților. Preoții puteau fi numai urmașii lui Aaron, iar leviții erau slujitori ai templului și ajutători ai preoților. Aceștia, după cum și numele ne arată, erau numai partea bărbătească din seminția lui Levi. Nimeni nu putea fi preot, dacă nu era urmaș al lui Aaron și nimeni nu putea fi levit, dacă nu era din seminția lui Levi (Num. III, 4, 8, 17; Deut. X, 8—9). Atît preoții, cît și leviții, înainte de a fi așezați în slujba preoțească, au fost *sfințiți* (Ieșire XXVIII, 1—5 și cap. XXIX; Lev. VIII; Num. III și VIII, 6—10). Și încă mai mult: preoția era socotită ca un dar de la Dumnezeu (Num. XVIII, 7), pe care nu-l puteau avea toți. De aceea, dacă ar fi încercat cineva să se facă preot fără să fi avut chemare de la Dumnezeu și dar preoțesc, adică fără să fi fost dintre cei rînduiți și sfințiți de Dumnezeu, trebuia să fie omorît (Num. III, 10, 38; XVI, 40; XVIII, 7). Este cunoscut cazul celor trei: Core, Datan, Abiron, care s-au făcut singuri preoți. Dumnezeu i-a pedepsit cumplit, ca să fie pildă tuturor celor ce vor face ca ei: pămîntul s-a despîcat sub ei și i-a înghițit de vii (Num. XVI). Ca și aceștia trei s-a încumetat a face și regele Uzia. Despre el ni se spune: *«Și cînd a ajuns la culmea puterii inima lui s-a îngîmfat, spre pieirea lui, fiindcă a săvîrșit un păcat împotriva Domnului Dumnezeuului său, intrînd în templul Domnului ca să aducă tămîieri pe altarul tămîierii. Atunci Azaria arhiereul a intrat după el, împreună cu optzeci de preoți ai Domnului, oameni curajoși și s-au pus în pricină cu el și i-au zis: «Nu-ți este iertat, Uzia, să tămîiezi înaintea Domnului, ci numai fiilor lui Aaron celor sfințiți ca să aducă tămîieri. Ieși din Sfînta ... Atunci ... a răsărit lepra pe fruntea lui ... Atunci l-au scos și ei cu zorul de acolo...»* (II Cron. XXVI, 16—21). Iar Uza, fiindcă nu era preot, transportînd chivotul numai s-a atins de el, ca să-l sprijinească și a murit pe loc (II Regi VI, 6—7).

Numai preoților le-a încredințat Moise poruncile (Deut. XXI, 9). Ei aveau anumite drepturi și îndatoriri, pe care alții nu le aveau: de a învăța poporul în legea Domnului (Lev. X, 8—11; Deut. XXIII, 9—20; Ezech. XLIV, 23); de a săvîrși sfintele slujbe și de a aduce jertfele și darurile la altar, precum și de a binecuvînta poporul (Deut. X, 8—9; Num. XVIII, 1—7; Lev. VI, 23—27; IX, 22—23) și de a-l păstori sau conduce (I Regi IX, 13; II Regi VII, 7). În afară de acestea, ei aveau dreptul de a fi întreținuți din zeciuiei de la popor și din darurile de la templu (Num. III, 4; VIII, 17; Deut. X, 8—9), precum și de a li se da o cinstire deosebită (Ieșire XXII, 27; Fapte XXIII, 2—5). Iată ce zice Sfîntul Apostol Pavel despre preoții din Vechiul Testament: *«Intr-adevăr, orice arhiereu, fiind luat dintre oameni, este pus pentru oameni în cele ce-l privesc pe Dumnezeu, ca să aducă daruri și jertfe pentru păcate. El poate să fie îngăduitor cu cei neștiutori și rătăciți, de vreme ce și el este împresurat de slăbiciuni. Din această pricină dator este, precum pentru popor așa și pentru sine să jertfească pentru păcate. Și nimeni nu-și ia sieși cinstea aceasta ci dacă este chemat de Dumnezeu, după cum și Aaron»* (Evr. V, 1—4). De aici încă rezultă că preoția e o chemare și o slujbă specială, pe care n-o pot avea decît aceia cărora le-o dă Dumnezeu. Iar Dumnezeu nu o dă tuturor, ci numai unora. Apostolul vorbește aici despre preoția Vechiului Testament, dar cele spuse de el aici sînt în legătură și cu preoția Noului Testament (A se vedea vers. 5—10).

În Noul Testament, preoția este un dar deosebit. Mai există și alte daruri de la Dumnezeu. Ele nu sînt date toate tuturor, ci fiecare poate avea numai un anumit dar. Apostolul grăiește: «Pe unii i-a pus Dumnezeu, în Biserică, mai întîi Apostoli, al doilea profeți, al treilea învățători; apoi pe cei cu darul puterilor minunate; în urmă pe cei cu darul tămăduirilor, milosteniilor, cîrmuirii, felurimii limbilor. Oare toți sînt apostoli? Oare toți sînt prooroci? Oare toți învățători? Oare toți au putere să săvîrșească minuni? Oare toți au darul vindecărilor? Oare toți vorbesc în limbi? Oare toți pot să tîlmăcească?» (I Cor. XII, 28—29; Efes. IV, 11—12; Rom. XII, 6—8; I Petru IV, 10). «Cum vor propovădui fără apostolie?» — grăiește același Apostol (Rom. X, 15) despre cei ce s-ar face propovăduitori fără să aibă darul acesta de la Dumnezeu. Mîntuitorul n-a încredințat mulțimilor predicarea Evangheliei și calitatea de păstori și conducători, ci celor pe care i-a ales în acest scop. Iată deci, că nici în Noul Testament nu poate fi preot cine nu are acest dar de la Dumnezeu. Și dacă aici autopreoții nu sînt pedepsiți pe loc, însemnează că Dumnezeu este mai îngăduitor acum, dar pseudopreoția autopreoților rămîne totuși un abuz inadmisibil în Ortodoxie.

III. În Noul Testament, preoția este un dar special, împărtășit prin sfînta taină a «punerii mîinilor preoției». Prin «taină» înțelegem o lucrare sfîntă văzută, în care se împărtășește darul nevăzut al Sfîntului Duh. Iar pentru ca această lucrare văzută să fie sfîntă, trebuie numaidecît să fie săvîrșită de către cineva care are darul preoției.

Preoția este și ea însăși un dar al Sfîntului Duh, împărtășit în chip deosebit, prin rugăciuni și prin «punerea mîinilor preoției», adică printr-o lucrare sfîntă văzută, săvîrșită de unul care are și el la rîndul său darul preoției, și încă în gradul cel mai înalt. Deci preoția este și ea o taină sfîntă. În vorbirea de toate zilele cînd cineva a primit în această sfîntă taină darul preoției, zicem că a fost sîntit preot. Și de fapt, împărtășirea preoției este o sîntire, pentru că în ea se dă un dar deosebit al Sfîntului Duh. I se spune și *hirotonie*, ceea ce în limba greacă (în care a fost scris Noul Testament) însemnează *punerea mîinilor*, în înțelesul de Sfînta taină a Preoției.

Iată ce scrie Apostolul Pavel lui Timotei, pe care îl așezase în Efes ca înlocuitor și urmaș al său (episcop): «Nu fii nepăsător față de darul ce este în tine, care ți s-a dat prin proorocie, cu punerea mîinilor Preoției» (I Tim. IV, 14). Altădată îi scrie: «Te îndemn să ții aprins darul lui Dumnezeu ce este în tine prin punerea mîinilor mele» (II Tim. I, 6). De aici se vede limpede că preoția este un dar deosebit, împărtășit printr-o lucrare sfîntă văzută. Așadar, preoția este o taină sfîntă.

Despre așezarea celor șapte diaconi Sfînta Scriptură arată următoarele: «Pe aceștia i-au înfățișat înaintea Apostolilor, care după ce s-au rugat, și-au pus mîinile peste ei» (Fapte VI, 6). Iată deci că preoția chiar și în gradul ei cel mai mic, al diaconiei, este un dar special, împărtășit prin sfînta taină a «punerii mîinilor Preoției».

Tot Sfînta Scriptură ne spune că Apostolul Pavel și cu Varnava așezau preoți prin orașe, împărtășindu-le punerea mîinilor, adică darul preoției: «Apoi, cu rugăciuni și cu ajunări le-au hirotonit preoți în fiecare biserică și i-au încredințat pe ei Domnului în care crezuseră» (Fapte XIV, 23). Nu ni se spune că în această «hirotonie» se împărtășește darul Sfîntului Duh, dar aceasta o spune în alte părți, cum am văzut și mai sus și de aceea, aici ea se subînțelege. De aceea, deși e vorba pe pe scurt, numai de punerea mîinilor (hirotonie), trebuie să înțelegem împărtășirea darului preoției. Apostolul Pavel spune episcopilor și preoților din părțile Efesului: «Luați aminte de voi și de toată turma, întru care Duhul Sfînt v-a pus pe voi episcopi

ca să păstoriți Biserica Domnului, pe care a câștigat-o cu însuși sîngele Său» (Fapte XX, 28). Aici nu e vorba și de punerea mîinilor, cum mai sus n-a fost vorba de darul Sfîntului Duh, dar se înțelege de la sine, după ce cunoaștem celelalte texte, în care sînt menționate și una și alta.

Darul preoției *nu se pierde*. De aceea, hirotonia se împărtășește o singură dată, ca și Botezul. Numai slujirea preoțească poate fi oprită sau pierdută prin abateri. Darul preoției este lucrător chiar și în slujirea preoților cu purtări necorespunzătoare, pentru că nu e de la oameni și omenesc, ci de la Dumnezeu și dumnezeiesc. De aceea, el este independent de vasul în care sălășluiește. Învățătura despre nerepetabilitatea hirotoniei ne-a rămas de la Apostoli și o au chiar și protestanții și cultele neoprotestante, deși la ei preoția nu e un dar special și nu e o taină.

IV. *Preoția trebuie să aibă continuitate apostolică*. Ea este ca un fir neîntrerupt, de la Apostoli și pînă astăzi. Acela care n-a primit darul preoției prin sfînta taină a hirotoniei, sau nu l-a primit de la unul care să fi avut el însuși acest dar în gradul cel mai mare, nu poate fi preot în Biserica Ortodoxă. Unde lipsește taina Preoției și împărtășitorul ei legitim (episcopul), preoția încetează de a mai fi. În acest caz, firul apostolic al ei se întrerupe. Căci nimeni nu poate da altuia ceea ce lui îi lipsește.

Numai Apostolii și urmașii lor episcopii pot împărtăși darul preoției. Preotul deși are acest dar, nu-l poate împărtăși altora. Din Sfînta Scriptură aflăm că Apostolii au hirotonit și așezat pe șapte diaconi. Apostolul Pavel i-a hirotonit și așezat pe episcopii Timotei și Tit și pe alți preoți (I Tim. IV, 14; II Tim. I, 6; Fapte XIV, 23), iar Tit și Timotei au hirotonit și așezat preoți și diaconi (I Tim. V, 22; III, 1—10; Tit I, 5—9). Niciodată nu ni se spune că un preot ar fi hirotonit de preoți.

În ce privește sfințirea (hirotonirea) episcopilor, ea se face tot de episcopi, anume, de mai mulți, după pilda sfințirii pe care au primit-o Saul și Varnava în Antiohia (Fapte XIII, 2—3).

Preoția ortodoxă întrunește condițiile de a fi de la Apostoli. Ea n-a fost niciodată întreruptă. A fost transmisă prin hirotonie sfîntă săvîrșită de episcopi hirotoniți, începînd de la Apostoli și pînă azi, încît putem urmări firul ei ascendent, începînd de la oricare preot și episcop pînă la Apostoli.

V. *Preoția ortodoxă are trei trepte sau grade*: 1. *episcop*; 2. *prezbiter* sau *preot* și 3. *diacon*. Sfînta Scriptură ne mărturisește că așa a fost în timpurile apostolice. Iar Biserica ortodoxă a păstrat această rînduială, în toată istoria ei.

1. *Episcopii* au treapta sau gradul cel mai înalt al preoției, așa cum aveau arhieriei Vechiului Testament în preoția levitică și cum aveau Apostolii ai căror urmași sînt. Amintim pe Timotei și Tit episcopi în Efes și respectiv în Creta, urmași ai Sfîntului Apostol Pavel (I Tim. I, 3 și Tit I, 5). Sfînta Scriptură îi numește uneori și simplu «prezbiteri», așa cum, pe de altă parte, pe prezbiteri îi numește «episcopi», deși prezbiterii propriu-ziși în înțelesul de azi al cuvîntului, aveau o treaptă deosebită a preoției, mai mică decît a episcopilor. Așa, de pildă, Apostolul Pavel îi scrie lui Tit în legătură cu așezarea de prezbiteri: «Pentru aceasta te-am lăsat în Creta, ca să îndreptezi cele ce mai lipsesc și să așezi preoți în cetăți, precum ți-am rînduit: de este cineva fără de prihană, bărbat al unei femei ... Căci se cuvine episcopului să fie fără de prihană ...» (Tit I, 5—9). Tit era episcop și avea să rînduiască preoți, supuși ai săi, în toate orașele și satele insulei Creta. Nu putea face preot pe oricine, ci numai pe cei care îndeplineau condițiile cerute. Dar să luăm seamă, că

Apostolul a vrut să-i spună: Să rînduiești preoți numai dintre cei ce îndeplinesc condițiile necesare, căci așa se cuvine, ca *episcopii* să îndeplinească astfel de condiții. Deci, preoții sînt numiți și episcopi, iar cuvîntul episcop însemnează și preot. După nume, episcop și preot sau prezbiter era totuna. Nu era însă totuna și după slujbă, adică după drepturile și îndatoririle ce le aveau unii și alții. Episcopii erau, după slujbă, mai mari, ca urmași ai Apostolilor. Așa era Tit, de pildă, mai mare ca prezbiterii, oricît ar fi fost aceștia numiți și episcopi, deoarece el îi rînduia și disciplina pe prezbiteri, iar prezbiterii nu-l puteau disciplina pe el și nu puteau rîndui episcopi. Același adevăr rezultă și din îndemnul pe care Apostolul îl dă lui Timotei, tot în legătură cu așezarea de preoți. Anume, îi poruncește să fie cu luare aminte în asemenea cazuri, căci preoții trebuie să îndeplinească anumite condiții (pe care le-am văzut mai sus, adresate lui Tit). Dar nu-i numește preoți sau prezbiteri, ci *episcopi* (I Tim. III, 1—7), deși mai departe, vorbind despre ei, îi numește *prezbiteri* și îi consideră ca supuși episcopului Timotei (I Tim. V, 19—22).

Episcopii au avut de la-nceput drepturi asupra prezbiterilor și diaconilor. Astfel, ei îi *hirotoneau* și îi *așezau* pe preoți (Tit I, 5—9; I Tim. III, 1—7; V, 22) și pe diaconi (I Tim. VIII, 10); îi *sfătuiau* (I Tim. IV, V, 1—25; VI, 1—20; II Tim. II, 22—26; IV, 1—5); îi *pedepseau* sau îi *răsplăteau cu bine*, după cum era cazul (I Tim. V, 17—20); *supravegheau* toată viața duhovnicească creștină din cuprinsul episcopiei lor (Tit II—III), de unde le vine și numele (episcop însemnează în limba greacă *supraveghetor*). Ei *conduceau turma* din episcopia (ținutul) lor prin faptul că erau *mai marii preoților* (II Tim. IV, 2). Avînd Preoție în gradul cel mai mare, ei săvîrșeau și Sfînta Taină a hirotonie, în timp ce prezbiterii puteau săvîrși numai celelalte taine. Episcopii au moștenit puterea și drepturile Apostolilor. Acestora Hristos le-a zis: «Eu cu voi sînt... pînă la sfîrșitul veacului». Or, Apostolii au murit cu toții, pe rînd, iar Hristos nu putea fi cu ei «pînă la sfîrșitul veacului», decît prin urmașii lor care sînt episcopii.

2. *Prezbiterii* sînt urmașii celor 70 de ucenici ai Domnului, colaboratori ai Apostolilor (Luca X, 1). Sînt și ei numiți uneori episcopi, deși după slujbă se deosebesc de episcopii propriu-zisi. În Fapte citim că Apostolul Pavel chemînd la Milet pe toți prezbiterii din părțile Efesului, le-a zis: «*Luați aminte de voi și de toată turma, întru care Duhul Sfînt v-a pus pe voi episcopi...*» (Fapte XX, 17—28). Deci i-a chemat pe «prezbiteri» și le-a zis «episcopi». Ei însă nu erau în sens strict episcopi, ci numai delegați, sau reprezentanți ai episcopului (în acest caz ai Apostolului), în localitățile în care acesta nu putea să conducă direct și personal turma respectivă. Îndatoririle lor față de episcopi le-am văzut mai sus, la drepturile episcopilor față de ei. Slujba lor era aceeași ca a episcopilor: *de a-i învăța pe credincioși* (I Tim. V, 17; Tit I, 9 ș.a.), *de a-i conduce* (I Tim. III, 5; Tit I, 9; I Petru V, 2 ș.a.) și *de a săvîrși sfîntele taine* (Iacob V, 14 ș.a.), afară de taina hirotonie, rezervată numai episcopilor.

Așadar, în Sfînta Scriptură, episcopii sînt numiți uneori prezbiteri, alteori prezbiterilor li se spune episcopi, iar alteori și episcopii și prezbiterii laolaltă, sînt numiți cu același nume (Filip. I, 1) deși după slujbă, respectiv după drepturile și îndatoririle lor, precum și după raporturile lor dintreolaltă nu erau tot una. Denumirea aceasta a fost întrebuițată desigur mai mult după însemnarea etimologică a cuvîntelor episcop și prezbiter, decît după slujba și drepturile ce le aveau. «Episcop» în limba greacă însemnează *supraveghetor*; denumirea vine din slujba și îndatorirea de a *supraveghea* viața sufletească a credincioșilor. Iar «prezbiter», tot în grecește, însemnează *bătrîn*, deoarece slujba preoțească a prezbiterilor era încredințată cu

deosebire creștinilor mai în vîrstă și mai vechi în credință (I Tim. III, 6), spre a se bucura de mai multă autoritate în fața credincioșilor. Cum însă și episcopii erau recrutați dintre bătrîni — deși nu totdeauna, de pildă, Timotei (I Tim. IV, 12) — se puteau numi și ei «prezbiteri», mai ales că aveau darul Preoției și încă în gradul cel mai înalt. Iar prezbiterii avînd și ei îndatorirea de supraveghetori, deși în cerc mai restrîns, puteau fi numiți în acest înțeles «episcopi». Apostolul Petru se numește pe sine «prezbiter» (I Petru V, 1), deși era apostol. Era însă și bătrîn și avea și darul preoției, ca Apostol al Domnului. Iată de ce se numește așa, iar nicidecum că între Apostol și prezbiteri n-ar fi fost nici o deosebire în ceea ce privește gradul preoției. În același înțeles Apostolul Pavel se numește pe sine chiar «diacon», adică slujitor, potrivit însemnării etimologice a cuvîntului, iar nicidecum în înțelesul că, după gradul preoțesc, Apostol și diacon ar fi fost tot una (II Cor. IV, ș.a.). Abia mai tîrziu, prin secolul al III-lea, denumirile s-au deosebit și ele, după slujba fiecăreia, păstrîndu-și înțelesul pe care îl au astăzi.

3. *Diaconii* sînt urmașii celor șapte diaconi și sînt aleși și așezați întocmai ca aceia (Fapte VI, 1—6), prin Hirotonie, ceea ce înseamnă că și drepturile și îndatoririle lor sînt deosebite de cele ale credincioșilor de rînd. Înainte de a fi hirotoniți ca diaconi, ei trebuie să îndeplinească aceleași condiții ca episcopii și preoții. Despre alegerea și așezarea celor dintîi diaconi ne spune Sfînta Scriptură următoarele: «*Atunci cei doisprezece au chemat mulțimea ucenicilor și le-au zis: ..Căutați șapte bărbați dintre voi, bine văzuți, plini de Duhul Sfînt și de înțelepciune, pe care noi să-i rînduim la această slujbă... Sîatul a plăcut întregii adunări... Pe aceștia i-au înfățișat înaintea apostolilor, care după ce s-au rugat, și-au pus mîinile peste ei*» (Fapte VI, 2—6). Deci e vorba de anumite condiții, pe care trebuie să le îndeplinească și diaconii, precum și de împărtășirea sfintei taine a hirotoniei, întocmai ca și la episcopi și prezbiteri. Despre acestea scrie și Sfîntul Pavel: «*Tot așa diaconii să fie oameni de cinste, nu îndoielnici la cuvînt, nebăutori de vin mult, nu agonizatori de cîștig rușinos, păstrînd taina credinței întru cuget curat. Dar și aceștia să fie puși mai întîi la încercare, apoi, dacă se dovedesc fără prihană să se diaconescă... Diaconii să fie bărbați ai unei femei, să-și rostuiască bine casa și pe copiii lor*» (I Tim. III, 8—12).

Slujba diaconescă este o slujbă preoțescă în grad mai mic. Căci diaconii nu au îndatorirea de a conduce, de a săvîrși Sfintele Taine și de a învăța pe credincioși, ci numai de a fi ajutători ai Apostolilor, episcopilor și preoților (Fapte VI, 1—4). De aici le vine și numele de «diaconi», adică «slujitori». Cu toate acestea, din Sfînta Scriptură aflăm că unii din cei șapte diaconi primiseră și alte îndatoriri, mai mari decît acelea pentru care au fost aleși. Așa, de pildă, diaconul Ștefan propovăduia cu înfocare Evanghelia (Fapte VI, 8—15; VII, 1—60). De altfel, între condițiile prealabile pentru recrutarea diaconilor este și aceea de «a nu fi îndoielnic la cuvînt» (I Tim. III, 8). Diaconul Filip predica și el și chiar boteza (Fapte VIII, 26—40). Din aceasta rezultă că diaconii au Preoție. Ei sînt pomeniți alături de episcopi și de prezbiteri (Filip. I, 1; I Tim. III, 1—12). Totuși aceste atribuții li s-au acordat diaconilor în cursul istoriei, numai în mod excepțional.

Sfînta Scriptură vorbește și despre *diaconese* sau *diaconițe* (I Tim. V, 9—16; Rom. XVI, 1), cărora de asemenea li se cereau anumite condiții, fapt pentru care ele nu pot fi socotite numai ca soții de diaconi și nici simplu slujitoare în înțeles etimologic (cum nici diaconii nu erau numai atît). Slujirea lor avea numai înțeles

larg sacerdotal, căci nu erau așezate în slujba lor prin hirotonie, la care, de altfel nici nu puteau aspira (I Cor. XIV/ 34).

Așadar, Preoția după Sfânta Scriptură, are trei trepte. În Biserica noastră, ele s-au păstrat în tot cursul veacurilor, având temeiuri biblice solide. Și fiindcă ele se deosebesc ierarhic, nu pot fi acordate cuiva decît treptat, de jos în sus, adică de la cel mai mic pînă la cel mai mare. Nimeni nu poate primi gradul de episcop, fără să fi avut mai întîi pe cel de diacon și apoi de preot. Și tot așa, nimeni nu poate fi preot, fără să fi fost mai întîi diacon. Numai la început n-a fost așa, anume, cînd s-a făcut instituirea celor dintîi Apostoli și prezbiteri, cînd treapta de diacon încă nu exista.

*

În Biserica ortodoxă există și trepte presacerdotale pregătitoare pentru preoție, anume: cea de *citeț* sau lectori (cititor), și cea de *ipodiacon* sau subdiacon. Ele se împărtășesc tot prin rugăciuni cu punerea mîinilor de către episcop, dar aceasta nu este hirotonie, ci *hirotésie*, care nu este taină. Aceste trepte au fost introduse de Biserică, din vechime, pentru a nu se acorda Hirotonia decît după o oarecare prealabilă verificare a calităților preoțești ale candidaților la preoție (I Tim. V, 22). Cele două trepte nu fac parte din preoție și Sfânta Scriptură nu face amintire de ele. Totuși, ele sînt în spiritul Bibliei. Cei hirotesiți în aceste trepte au astfel posibilitatea unei deprinderi care să-i pregătească mai bine pentru slujirea preoțească. În hirotésie se invocă harul lui Dumnezeu asupra celor hirotesiți. Azi nu mai e nevoie de răstimp îndelungat între aceste trepte, deoarece candidații au fost verificați în școli teologice speciale și în fața ierarhului lor.

La fiecare din cele trei trepte preoțești s-au mai adăugat și grade suplimentare, onorifice, de drept omenesc, pentru o ierarhizare onorifică a celor egali, determinată fie de atribuții administrative, fie de merite deosebite. La treapta de episcop există: *arhiepiscop*, *mitropolit*, *patriarh*; la cea de preot: *arhiprezbiter* sau *protoprezbiter* (protopop, protoiereu), *sachelar*, *iconom* și *iconom stavrofor* (purtător de cruce); iar la cea de diacon: *arhidiacon* sau *protodiacon*.

Aceste grade și distincții sînt acordate de episcopi (unele în sinod, altele aparte), tot prin rugăciuni cu punerea mîinii drepte, care însă nu este hirotonie, ci hirotésie. Nici aceste grade nu pot fi împărtășite prin salt, ci numai ierarhic. Ele dau întîietate. Între egali, hotărîtoare este vechimea. Grade asemănătoare există și în monahism: ieromonah singhel (sincel), protosinghel, arhimandrit și arhimandrit mitrofor. Așezarea acestor grade a fost determinată de necesități practice în organizarea Bisericii, iar pe de altă parte, prin ele se evidențiază și se stimulează elementele valoroase ale preoțimii de toate gradele, potrivit îndrumărilor Sfîntului Apostol Pavel, ca preoților vrednici să li se dea îndoită cinste (I Tim. V, 17).

VI. *Condițiile preoției, pe baza cărora se împărtășește hirotonia*, și care în Biserica ortodoxă se respectă cu strictețe, conform literei și spiritului biblic, sînt următoarele:

a. *Integritatea corporală și spirituală*, stabilite de Sfîntul Apostol Pavel: «Se cade episcopului să fie fără prihană, bărbat al unei femei, treaz, întreg la minte, cuviincios, primitor de străini, îndemînic să învețe pe alții, nebețiv, nedepins să bată, ci blînd, nefadnic, neubitor de arginți, bun chivernisitor în casa lui, avînd copii ascultători, întru desăvîrșită bună credință. Căci dacă cineva a sa casă nu știe să și-o orînduiască, cum va purta grijă de biserica lui Dumnezeu? Episcopul să nu

Se de cîrînd botezat, ca nu cumva trufindu-se să cadă în osînda diavolului. Mai trebuie să aibă mărturie bună de la cei din afară, ca să nu cadă în cursa diavolului. Tot așa diaconii, să fie oameni de cinste, nu îndoielnici la cuvînt, nebăutori de vin mult, nu agonisitori de cîştig ruşinos, păstrînd taina credinţei întru cuget curat. Dar şi aceştia să fie mai întii puşi la încercare, apoi, dacă se dovedesc fără prihană să se diaconească. Diaconii să fie bărbaţi ai unei femei, să-şi rostuiască bine casele şi pe copiii lor» (I Tim. III, 2—12; Tit I, 6). S-ar părea că aici e vorba numai de episcopi şi diaconi. Totuşi, Apostolul îi are în vedere şi pe preoţi anume, pe cei pe care avea să-i hirotonească Timotei, căci doar la ei se referă în primul rînd şi direct. De altfel, pe atunci, între episcopi şi prezbiteri (preoţi) era confuzie de nume, dar nu şi de grad sau treaptă preoţească, ceea ce am constatat şi mai sus (V, 1 şi 2). Deci, numai cei ce îndeplinesc aceste condiţii pot primi Sfînta Taină a preoţiei. Sfîntul Apostol Pavel îi atrage lui Timotei atenţia de a fi cît mai vigilent asupra îndeplinirii acestor condiţii la împărtăşirea Hirotoniei (I Tim. V, 22).

b) Să aibă asigurat locul (parohia), adică cercul său propriu de slujire preoţească, la o turmă anumită, unde darul său preoţesc să se arate lucrător. Darul Preoţiei nu este ca o zestre materială oarecare, închisă în lăzi şi sertare, ci e ceva care trebuie să se arate lucrător. Preoţia este slujire. Iar dacă nu e slujire, ea nu mai e preoţie (Vezi I Tim. I, 3; Tit I, 5; Fapte XX, 28 ş.a.).

c) Să aibă o cît mai serioasă pregătire şcolară generală şi îndeosebi specială, teologică. Este adevărat că, la început, candidaţii la preoţie nu aveau asemenea pregătire. Dar pe atunci nici nu existau ca azi, şcoli de toate gradele, de cultură generală şi specială. Pe de altă parte, candidaţii erau puţini şi erau instruiţi direct de Apostoli sau de ucenicii acestora, vreme îndelungată, cum am constatat şi mai sus. Ori, aceasta nu e mai puţin decît orice şcoală teologică. Pe atunci şi rîvna era mai mare, atît la cei ce învăţau, cît şi la cei ce se învăţau. Astfel, nu-i putem socoti ca fără şcoală. Ei nu erau inferiori altor profesiuni ca pregătire. Azi însă învăţămîntul este foarte dezvoltat, iar preotul ca reprezentant al Bisericii şi al creştinismului, trebuie să fie şi el, ca şi cei din alte profesiuni, la un nivel cultural care să inspire credincioşilor respect şi încredere în competenţa sau capacitatea lui profesională.

VII. *Slujirea preoţească constă din o sumă de drepturi şi îndatoriri.* Ştim că cei dintîi preoţi ai Noului Testament au fost Apostolii. De la aceştia s-a transmis apoi preoţia mai departe. Lor — prin ei apoi urmaşilor lor — Mîntuitorul le-a dat puterea Sa (Matei XXVIII, 19) şi mărirea Sa (Ioan XVII, 22). Mărirea Sa constă în cele trei slujiri prin care s-a preamărit El, anume: ca conducător, sau păstor (Matei XXVII, 11; II, 26; Ioan X, 11—18); ca arhieru (Evr. V, 6; VII, 17—28; Psalm CX, 4) şi ca învăţător, sau prooroc (Ioan III, 2; Matei XXI, 11—46; XXII, 16; Luca XXIV, 19; Ioan VII, 40). Toate acestea alcătuiesc slujirea preoţească şi sînt nu numai drepturi, ci şi îndatoriri ale celor ce au preoţie.

Dreptul şi îndatorirea preoţilor de conducători ai turmei în cadrul slujbei preoţeşti rezultă şi din cuvintele Mîntuitorului adresate Apostolilor şi deci şi urmaşilor acestora: «*Cine ascultă de voi, de Mine ascultă şi cine vă nesocoteşte pe voi pe Mine Mă nesocoteşte; iar cel ce Mă nesocoteşte pe Mine, nesocoteşte pe Cel ce M-a trimis pe Mine*» (Luca X, 16). În temeiul acestui drept, care în acelaşi timp e şi o îndatorire, scrie Sfîntul Apostol Pavel creştinilor din Corint: «*Gata sîntem să pedepsim orice nesupunere, atunci cînd supunerea voastră va fi deplină*» (II Cor. X, 6; Vezi şi II Cor. VII, 12; II, 9; I Cor. V, ş.a.).

Dreptul și îndatorirea preoțească, de mijlocitori între Dumnezeu și oameni și de administratori ai sfintelor taine rezultă de asemenea, din locuri biblice precise, în afară de acelea în care ni se spune că Mântuitorul le-a dat mărirea Sa. Așa, de pildă, Sfântul Apostol Pavel zice: «Așa să ne socotească pe noi fiecare: ca slujitori ai lui Hristos și iconomi ai taineor lui Dumnezeu» (I Cor. IV, 1). Săvârșirea sfintelor taine cade exclusiv în atribuția lor (Vezi și Matei XXVIII, 19; Ioan XX, 22—23; Iacob V, 14).

Îndatorirea și dreptul de învățători le-au primit și prin cuvintele Mântuitorului către Apostoli: «Mergînd învățați toate neamurile... învățîndu-le să păzească toate cîte am poruncit vouă» (Matei XXVIII, 19—20; Luca IX, 2; X, 9 ș.a.). «Această activitate trebuie să fie stăruitoare, cu timp și fără timp» (II Tim. IV, 21).

VIII. *Preoții au și drepturi specifice lor.* Iată cîteva din ele, cu temeiuri în Biblie.

1. Dreptul de a fi întreținuți de credincioși, asigurat de cuvîntul Domnului: «Nu purtați pungă cu bani, nici traistă, nici încălțăminte... iar în orice casă veți intra... în acea casă să rămîneți, mîncînd și bînd cele ce vă vor da, căci vrednic este lucrătorul de plata sa» (Luca X, 4—7; Matei X, 9—14). Sînt grăitoare în această privință cuvintele Sfîntului Apostol Pavel: «Cine slujește vreodată în oaste pe cheltuiala lui? Cine sădește vie și nu mîncă din rodul ei? Sau cine păstorește o turmă și nu bea din laptele turmei? Spun oare acestea numai după mintea omenească? Nu le spune și legea? Căci în legea lui Moise este scris: Să nu legi gura bouului care treieră (Deut. XXV, 4). Oare aici îi este aminte lui Dumnezeu de boi? Nu vorbește într-adins pentru noi? Ba pentru noi s-a scris: Cel ce ară trebuie să are cu nădejdea că la treierîș va avea parte de rodul său. Dacă am semănat la voi cele duhovnicești, mare lucru este să secerăm din ale voastre cele pămîntești?... Au nu știți că cei ce lucrează cele sfinte mîncă din prinoasele templului și cei ce slujesc altarului se împărtășesc de la altar? Tot așa a rînduit și Domnul pentru cei ce propovăduiesc Evanghelia, ca să trăiască din Evanghelie» (I Cor. IX, 7—14). Argumentele Apostolului sînt Vechiul Testament și logica situației, a lucrurilor. Apostolul Pavel nu s-a folosit de acest drept chiar totdeauna. Totuși, îl apăra. Cînd a renunțat la el, a făcut-o numai pentru a înlătura anumite bănueli ale unora de rea credință (II Cor. XI, 8—9), sau și pentru a-și face un merit în plus în fața lui Dumnezeu (I Cor. IX, 14—18). Prin aceasta însă n-a desființat nici dreptul de întreținere al său și al tuturor slujitorilor altarului, nici obligația credincioșilor de a-i întreține pe preoți. Căci el scrie acestora: «Cel care primește cuvîntul învățaturii, să facă parte învățătorului din toate cîte are» (Gal. VI, 6). «Învățătorul» este cel care are în slujba sa îndatorirea și calitatea de a învăța Evanghelia, adică preotul.

Fiind întreținut de credincioși din bugetul parohiei, preotul nu-și poate permite aroganță, superioritate și neglijență în atribuțiile sale preoțești. Salariul de la parohie este expresia interdependenței dintre preot și parohie. E vorba deci de datorii, dar și de drepturi, de ambele părți. Păstorul e legat de turmă și turma de păstor, într-o deplină reciprocitate. Iar întregirea salariului de către Stat e un favor și pentru preot, și pentru parohie, fapt pentru care atît preotul cît și credincioșii îi datorează Statului recunoștință.

2. Preoților li se cuvine a fi cinstiți de credincioșii lor. Așa este în toate religiile, așa a fost în Testamentul Vechi (Ieșire XXII, 38; Fapte XXIII, 5; Deut. XVII, 8—12; Mal. II, 7 etc.), așa este în Noul Testament cum vom vedea îndată și așa este în Biserica ortodoxă, unde preoții sînt părinți, îndrumători și mijlocitori ai mîn-

tuirii, cu răspundere înaintea lui Dumnezeu pentru slujba lor. Sfântul Apostol Pavel scria unor credincioși ai săi: «Ascultați pe învățătorii voștri și vă supuneți lor, fiindcă ei priveghează pentru sufletele voastre, avînd să dea de ele seamă, ca să facă aceasta cu bucurie, și nu suspinînd lucru care n-ar fi spre folosul vostru» (Evrei XIII, 17). Cuvîntul «învățători» înseamnă ca și în citatul precedent, învățători ai Evangheliei, adică preoții. Același Apostol scria și altădată: «Vă mai rugăm fraților, să aveți luare-aminte pentru cei ce vă cîrmuiesc în Domnul și bine vă stătuiesc. Și pentru munca lor să-i socotiți pe ei vrednici de prisoseală, dragoste» (I Tes. V, 12—13). E vorba și aici, de preoți. Pentru munca lor sublimă li se cuvine deosebită cinste.

Sfântul Apostol Pavel îi dă episcopului Timotei următoarea îndrumare: *Preoții cei ce-și țin bine dregătoria, să se învrednicească de îndoită cinste, mai ales cei ce se ostenesc în cuvînt și în învățătură* (I Tim. V, 17). Din versetul ce urmează acestui citat, rezultă că prin cuvîntul «cinste» se înțelege aici cinste materială, sau plată. Cu cît un preot este mai vrednic în activitatea lui, cu deosebire în cea învățătorească, cu atît e mai vrednic și de o răsplată materială mai mare. Cinstirea aceasta materială nu este altceva, decît rezultatul concret al unei cinstiri morale deosebite.

O expresie a stimei ce se acordă preoților este și apelativul «părinte», cu care li se adresează credincioșii. Faptul își are justificarea în situația lor de săvîrșitori ai sfîntului Botez, care, după însăși Sfînta Scriptură, este o adevărată «naștere» (Ioan III, 3—7). Deci preoții, ca botezători sînt «părinți» (duhovnicești) ai celor botezați iar aceștia sînt «fii» (duhovnicești) ai lor. Iată de ce Sfîntul Apostol Pavel îl numește pe episcopul Timotei, pe care îl botezase el (Fapte XVI, 1—4) «adevăratul fiu în credință» (I Tim. I, 2; II Tim. V, 2; II, 1). Și tot așa îl numește și pe Tit, pe care tot el îl botezase și-l lăsase episcop în Creta (Tit I, 4). Iar creștinilor din Corint le scrie că el este singurul lor «părinte» duhovnicesc deoarece el i-a născut la creștinism: «Pentru că zece mii de învățători de ați avea în Hristos, totuși, nu aveți mai mulți părinți. Căci eu v-am născut pe voi întru Hristos Iisus prin Evanghelie» (I Cor. IV, 15).

Preoții nu numai îi nasc pe credincioși, în Botez, ci îi și îngrijesc în cele sufletești și îi conduc la o viață morală, ca niște adevărați părinți, dîndu-le o bună creștere în cele sfinte, ca unor adevărați fii ai lor. Între preoți și credincioși, în mod normal, există raporturi duhovnicești reciproce, de «părinți» și «fii». Nu e nimic exagerat în faptul că preoții sînt numiți «părinți» ai credincioșilor, iar aceștia «fii» ai preoților.

*

Nu s-a spus aici totul despre Preoția ortodoxă. Deoarece argumentele biblice sînt singurele recunoscute în creștinătatea de toate nuanțele, le-am evitat total pe celelalte, spre a nu da impresia că prin ele am vrea să camuflăm absența celor biblice. Am rămas exclusiv la argumentația biblică, spre a dovedi că ea există din abundență. Preoția ortodoxă nu e un așezămînt artificial, plăsmuit într-un anumit moment de reforme, de pe parcursul celor douăzeci de veacuri creștine. Ea a existat

și în primul secol al erei creștine, cum o confirmă Biblia, atât teoretic cât și practic, — și a existat și în cele ce au urmat, exact așa cum este ea azi în Biserica ortodoxă. Dar fiindcă nimeni nu ne cere argumentație istorică pentru a dovedi temeinicitatea preoției noastre, nu e necesar s-o facem. Ne mulțumim să știm că, în arsenalul argumentației cu privire la preoție, în afară — sau în plus — de dovezile biblice, departe de a fi epuizați, mai avem încă și alte dovezi, la fel de importante, fiind în strânsă legătură cu acelea.

O îndepărtare, în timp, de primele veacuri creștine ar putea să producă și o îndepărtare de înțelesul adevărat al unei învățături din Biblie, în speță al celei despre preoție. La distanță mare, e posibilă o deformare optică, determinată de anumiți factori. În schimb, o apropiere de ele, o întoarcere la ele pe un fir care de acolo a purces și nu s-a mai întrerupt, produce și o apropiere de sensul corect, pe care ele îl cunoșteau mai mult și mai bine ca cele din urmă. Continuitatea istorică dă dovezi de neabatere. Așa este cazul cu Preoția în Biserica ortodoxă.

Cum argumentele biblice sînt apreciate în toată creștinătatea ele pot constitui un punct de apropiere, o bază de discuții, în vederea unui dialog interconfesional sau chiar intercreștin.

Pr. Dr. P. DEHELEANU

IDE

ce v
pe p
— ta
Cruc
slujiMint
riciicred
orga
Sale
prim
se mși de
din
prec
tot s
XXI
intr-o dă
virtu
fires
cui
năde
și atesta
vert
solic
prin
cu c
tini

sub

(1965

2 vi
p. 1Arhi
vol.

Teol

IDEEA DE SLUJIRE A APROAPELUI ÎN CULTUL DIVIN ORTODOX *

Biserica a fost întemeiată de Domnul nostru Iisus Hristos pentru slujirea celor ce vor crede în vederea mântuirii lor. Ea trebuie să-L continue pe Mântuitorul aici pe pământ, după învierea și înălțarea Sa la ceruri, atât din punct de vedere ființial — tainic, cât și din punct de vedere funcțional — vizibil¹. Prin moartea Domnului pe Cruce «se îndeplinea numai mântuirea obiectivă dar, prin întemeierea Bisericii Sale slujitoare, începe efectiv și lucrarea mântuirilor subiective»².

Slujirea Mântuitorului a fost întreită: învățătorească, arhierască și împărătească. Mântuitorul fiind prezent ființial — tainic în fiecare dintre credincioși, în cadrul Bisericii prin sfintele taine și ierurgii, este prezent în fiecare dintre ei și prin slujire.

Biserica este întemeiată pe învățătura Mântuitorului, avînd ca sarcină mântuirea credincioșilor și de aceea ea devine prin excelență slujitoare, în mod permanent și organizat, avînd ca model al slujirii pe Iisus Hristos³. El a lăsat moștenire Bisericii Sale cel mai scump tezaur de învățături revelate despre Dumnezeu și voința Sa, exprimată prin porunca slujirii lui Dumnezeu și a semenilor. Aceste adevăruri revelate, se manifestă în Biserica Ortodoxă, în trăirea credincioșilor sub forma cultului.

Prin cult se înțelege în Ortodoxie «totalitatea formelor instituite de Iisus Hristos și de Biserică prin care se exteriorizează religia internă»⁴. Cultul, în esență, constă din dăruirea întregii noastre ființe lui Dumnezeu și aproapelui, așa cum exprimă preceptul evanghelic: «Să iubești pe Domnul Dumnezeul Tău din toată inima ta, din tot sufletul tău și din tot cugetul tău, iar pe aproapele tău ca pe tine însuși» (Matei XXII, 37—39). Prin cult dogmele Bisericii și preceptele moralei creștine sînt prezentate într-o formă accesibilă tuturor credincioșilor.

Omul fiind o ființă psiho-fizică și cultul este intern și extern. Cultul intern este o dăruire a sufletului și inimii noastre lui Dumnezeu și este concentrat în cele trei virtuți teologice: credința, nădejdea și dragostea. Cultul intern se manifestă în mod firesc într-un cult extern care nu este altceva decît manifestarea cultului intern prin cuvinte, gesturi, acțiuni, atitudini etc.⁵. Mai clar spus, virtuțile teologice credința, nădejdea și dragostea iau forme concrete în cultul extern, prin slujirea lui Dumnezeu și a aproapelui. Cultul extern exprimă esența dogmaticii și moralei creștine.

Importanța cultului creștin pentru viața morală a creștinismului este de necontestat. În cultul ortodox raportul credinciosului cu Dumnezeu este conceput nu numai vertical ci și orizontal, adică, în fruncție de aproapele cu care credinciosul se simte solidar și în procesul de mîntuire⁶. Creștinul se încadrează în organismul Bisericii prin cult, excluzînd prin aceasta individualismul egoist și formînd o unitate de viață cu ceilalți credincioși. Cultul divin este destinat realizării unității Duhului între creștini și semenii lor, influențîndu-le în același timp ideea apartenenței tuturor la aceeași

* Lucrare de seminar susținută în cadrul pregătirii doctoratului în teologie, întocmită sub îndrumarea D-lui Prof. Dr. Constantin C. Pavel, care a dat și avizul pentru publicare.

1. Prof. N. Chițescu, *Trupul tainic al Domnului*, București, 1942, p. 7.

2. Pr. Prof. P. Rezuș, *Slujirea ca funcțiune esențială a Bisericii*, în «Ortodoxia», XVII (1965), nr 4, p. 580.

3. *Ibidem*, p. 587.

4. Pr. Prof. Spiridon Căndea, *Cultul divin și pastorația creștină, factori de promovare a vieții religioase în Ortodoxie*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1194.

5. Curs de Morală Creștină Ortodoxă, (în colaborare = Pr. Prof. O. Bucevschi, Prof. Arhim. N. Mladin, Prof. Dr. C. Pavel, Prof. Dr. I. Zăgorean și Pr. I. Bunea — dactilografiat), vol. II, București, 1969, p. 310.

6. Diac. E. Braniște, *Participarea la Liturghie și metode pentru realizarea ei*, în «Studii Teologice», 1949, nr. 7—8, p. 594.

unitate de origine și destin. «Trăirea comunitară înaltă și șlefuieste stilul de viață, ține treaz cugetul și-i curăță de pornirile rele pe creștini»⁷.

Întreg cultul ortodox este presărat cu rugăciuni și cântări pentru slujirea lui Dumnezeu și a aproapelui. Slujirea aproapelui este prezentă în cultul ortodox de-a lungul tuturor slujbelor religioase dar noi ne vom opri mai cu seamă asupra sfintei liturghii, asupra sfintelor taine, a ierurgiilor și asupra perioadei triodului.

Ideea de slujire a aproapelui în Sfânta liturghie. — Sfânta liturghie reproduce — real și tainic — jertfa euharistică a Mîntuitorului, care exprimă forma supremă a slujirii. Ea are un caracter comunitar, deoarece leagă pe credincioși de Biserică și în același timp și între ei. La Sfânta liturghie, rugăciunile se săvîrșesc în comun pentru aproapele nostru încadrat în corpul tainic al Domnului. «Rugăciunea profundă în comun e o mare și uriașă certitudine care se înalță din toată comunitatea ca un dar al lui Dumnezeu și ca semn al prezenței Lui intense, apropiate, de Părinte care îmbrățișează pe toți fiii Săi»⁸.

În cadrul Sfintei liturghii, cel ce se roagă, fie că este credincios, fie că este preot, nu se roagă singur ci împreună cu semenii săi; nu primează dorințele sau nevoile sale personale ci ale obștei credincioșilor. Deci, pe primul plan stau simțul și spiritul de solidaritate frățească cu semenii mei. Interesele particulare sînt armonizate cu cele generale⁹. Din acest motiv toate îndemnulurile la rugăciune de la Sfânta liturghie și din tot cultul ortodox au forma de plural, implicînd participarea tuturor: «Domnului să ne rugăm...» sau «Să zicem toți din tot sufletul din tot tot cugetul nostru»...

În această atmosferă de trăire comunitară creștinul se solidarizează cu semenii săi, încearcă aceleași simțăminte, se integrează cu toată ființa sa în atmosfera de viață duhovnicească pe care o generează viața în comun. Solidaritatea cu semenii contribuie efectiv la săvîrșirea binelui sau la înlăturarea și învingerea definitivă a răului. «Ea se manifestă prin cuvinte sau fapte, prin care dovedim că împărtășim nevoia, durerea sau bucuria, succesul sau înfrîngerea semenilor»¹⁰.

Ecteniile sau rugăciunile spuse de preot cu glas tare sau în taină cultivă simțul social. Toate rugăciunile Sfintei liturghii exclud individualismul, care este germenele egoismului și cultivă în schimb spiritul de comunitate și frățietate. La rugăciunea înainte de heruvic preotul se roagă în taină: «Și dăruiește, Dumnezeule, și celor ce se roagă împreună cu noi, spor în viață, în credință...»¹¹. Membrii comunității care participă la Sfânta liturghie, indiferent de situația lor socială, vîrstă, sex, rasă, sau naționalitate, formează un întreg, uniți prin legăturile aceleiași credințe, sînt frați între ei și fii ai aceluiași Tată ceresc, cu drepturi și datorii egale în fața Lui¹². Aici trebuie menționat în mod special că Biserica Ortodoxă Română a legat întotdeauna pe credincioșii săi de neam și țară, fiind alături de poporul român la bucurii și necazuri și condamnînd structurile sociale nedrepte din trecut. În liturghia ortodoxă dispar categoriile sociale, devenind astfel un mijloc creator de solidaritate a conștiințelor omenești. Forța morală ce se degajă din participarea activă la Sfânta liturghie este «un mediu de permanentă inspirație a virtuților, ea devine astfel o școală în care se inspiră și se promovează virtutea»¹³.

Ideea morală cea mai de seamă pe care o cultivă și o propovăduiește Sfânta liturghie este cea de jertfă. Credincioșii avînd în față jertfa Mîntuitorului de pe cruce, acest înalt exemplu de sacrificiu pînă la moarte pentru aproapele, îi face și pe ei să fie «mai dispuși în ajutorarea semenilor, mai umani, mai altruști, mai solidari»¹⁴. Sfânta liturghie este prin însăși natura sa mediul propice pentru cultivarea virtuților

7. E. M. Bachman, *Der Gottesdienst der russisch-orthodoxen Kirche*, Berlin, 1954, recenzie de Pr. Prof. L. Stan, în «Mitropolia Olteniei», 1957, nr. 3—4, p. 274.

8. Pr. Dr. D. Stăniloae, *Iinūs Hristos sau restaurarea omului*, Sibiu, 1943, p. 367.

9. Diac. E. Braniște, *art. cit.*, p. 595.

10. Prof. C. Pavel, *Aspectul teologic al solidarității umane*, în «Ortodoxia», XIX (1967), nr. 2, p. 182. 11. *Liturghier*, București 1956, p. 130.

12. Pr. Prof. E. Braniște, *Idei, principii și preocupări sociale în cultul Bisericii Ortodoxe*, în «Studii Teologice», IV (1952), nr. 7—8, p. 436.

13. Pr. P. Vintilescu, *Valoarea socială a Liturghiei*, București, 1931, p. 9.

14. Idem, *Funcțiunea catehetică a Liturghiei*, în «Studii Teologice», I (1949), nr. 1—2, p. 24—25.

teologice și morale. Ea înfățișează credincioșilor un ideal sublim de virtute, pe Mîntuitorul și orientează sufletele în orice moment spre aplicări morale. «Iisus este prezent la liturghie ca lucrînd și vorbind printre oameni, ca adorator perfect al Tatălui Său, și ca sfințitor al neamului omenesc»¹⁵.

Rugăciunea colectivă a Sfintei liturghii dă sufletului nostru o dimensiune universală care cuprinde nu numai pe frații noștri din aceeași Biserică ci întreaga comunitate rugătoare adică întreaga Biserică luptătoare și triumfătoare. Aceasta pentru că la Liturghie nu ne rugăm numai pentru noi ci și pentru alții pentru toți frații noștri de aici sau de departe, vii sau morți. Sfînta Liturghie redă în chipul cel mai evident ideea legăturii frățești ce există între creștinii din toate timpurile și locurile. Ea reprezintă expresia rugăciunii pentru aproapele și pentru întreaga lume, expresia unui suflet altruist unde se întîlnesc «chemările de aici și de la marginile pămîntului de acum și de totdeauna»¹⁶.

Biserica Ortodoxă învață că nu ne putem mîntui singuri, ci printr-o comuniune intimă cu Hristos și prin imitarea iubirii Sale jertfelnice, lucrînd pentru binele semenilor noștri¹⁷. De aceea la Sfînta liturghie predomină rugăciunea pentru sufletul și pentru mîntuirea aproapelui. La Liturghia Sfîntului Vasile cel Mare există o rugăciune pe care preotul o zice în taină: «Pe prunci îi crește, tinerețile le călăuzește, pe cei slabi îi îmbărbătează, pe orfani îi apără...»¹⁸.

Slujirea semenilor privește atît trupul cît și sufletul. În una din rugăciunile Sfintei liturghii noi cerem astfel: «Iarăși și de multe ori cădem la Tine și ne rugăm Tie Bunule și iubitorule de oameni să curățești trupurile noastre...»¹⁹. În ectenia cererilor cerem să ne dea între altele și «Înger de pace, credincios, îndreptător și răzător al sufletelor și trupurilor noastre». «Grija de cele materiale necesare trupului, alături de cele necesare sufletului constituie o îndatorire a dragostei creștine, față de aproapele pentru care noi vom răspunde la judecata viitoare» (Matei XXV, 34—40)²⁰.

Esențial la Sfînta liturghie este modul nostru de a sluji. Din credința, nădejdea și dragostea noastră puternică izvorăsc celelalte virtuți ca: bunătatea, blîndețea, bunăvoința, evlavia, milostenia etc., care pătrund și transfigurează sufletul nostru și se transmit și sufletelor semenilor noștri. Dragostea de aproapele se arată prin ușurarea nevoilor aproapelui (II Cor. VIII, 24), cercetarea bolnavilor (Mat. XXV, 35), ajutarea săracilor (Mat. XXV, 35), susținerea celor slabi, (Rom. XV, 1), iertare reciprocă (Efes. IV, 32), blîndețe, bunăvoință și răbdare (Rom. XII, 10; I Cor. XIII, 4), etc.²¹.

La liturghie creștinul împreună cu preotul, se roagă pentru unitatea și comuniunea cu Hristos și cu aproapele, a celor vii și a celor morți. Rugăciunea dipticelor, de pomenire generală a viilor și morților, este o formă de exprimare a unei solidarități și comuniuni nevăzute care ne unește pe toți, vii și morți, sfinți și îngeri într-o unitate de viață creștină. Biserica Ortodoxă se roagă pentru fiii ei care sînt în viață și al căror sfîrșit este încă necunoscut dar și pentru cei răposați fără prea multă sîrguință și nădejde de mîntuire. Aceste pomelnice pe care creștinul le dă în timpul Sfintei liturghii și în care el se roagă pentru sănătatea, ajutorul său, al familiei sale, pentru mîntuirea lui și a aproapelui sau a celor răposați etc. creează o solidaritate între cei vii și cei morți. Cei vii își arată această legătură de iubire prin rugăciuni și milostenii pentru cei morți, iar cei trecuți la cele veșnice, sfinții, își arată dragostea lor față de noi, mijlocind la Dumnezeu pentru noi.

Noi avem nevoie de semenii noștri pentru a exprima prin ei dragostea noastră față de Dumnezeu. Creștinul nu se mîntuiește singur, ci numai laolaltă cu frații lui prin legătura iubirii. «Iubirea și slujirea aproapelui este principiul de bază al soli-

15. Dom. M. Festugière, *Qu'est-ce que la liturgie?*, Paris, 1914, p. 70.

16. Prof. I. Bria, *Aspectul comunitar al dumnezeieștii Euharistii*, în «Studii Teologice», VI (1959), nr. 7—8, p. 425.

17. Prof. C. Pavel, *Opera mîntuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos și slujirea Bisericii Sale*, în «Ortodoxia», XV (1963), nr. 3—4, p. 433.

18. *Liturghier*, Ed. 1956, p. 225.

19. *Dumnezeieștile Liturghii*, Ed. 1950, p. 116.

20. Prof. C. Pavel, *Opera mîntuitoare...*, p. 446. 21. Idem, *Aspectul teologic...*, p. 186.

darității creștine»²². De la iubirea creștină nu este exclus nici un om, nici chiar dușmanul. În timpul Sfintei liturghii, Mântuitorul reprezintă cea mai înaltă pildă de iubire și smerenie care merge pînă la cheneză și jertfirea vieții pe cruce pentru păcătoși, de iertare pînă la mîntuirea ucigașilor Lui. «Ea este o cină a iubirii creștine»²³. De aceea ne îndeamnă să ne rugăm pentru aproapele nostru, atunci cînd preotul se roagă în taină după Axion: «Adu-ți aminte, Doamne, de cei ce viețuiesc în sate și orașe, de cei ce călătoresc pe ape, uscat sau aer, de cei robiți, de cei bolnavi...».

După învățătura Ortodoxă, pentru mîntuire avem nevoie de har, credință și fapte bune. Faptele bune nu se mărginesc numai la actele de cult intern și extern, ci cuprind în special pe cele izvorîte din credința lucrătoare prin iubire, adică faptele dragostei față de aproapele, inclusiv vrăjmașul. Mîntuitorul ne cere mai întîi să iubim familia (Efes. V, 25), pe cîrmuitorii și binefăcătorii noștri (I Tesal. V, 12), pe concetățeni (Rom. IX, 3—4), și pe toți oamenii (Mat. V, 44; Lc. VI, 27). Sfînta liturghie are rugăciuni speciale ca ectenia mare, citatul «să ne iubim unii pe alții», «Sfînt, Sfînt, Sfînt, Domnul Savaot», unde preotul și comunitatea credincioșilor se roagă pentru cîrmuitorii bisericești și lumești, pentru cei ce sînt în primejdii și necazuri, pentru paza și siguranța călătorilor, pentru părinții și frații noștri etc. Ne rugăm nu numai pentru cele sufletești dar și pentru bunurile materiale ale aproapelui: buna întocmire a văzduhului, îmbelșugarea roadelor pămîntului etc. Aceste rugăciuni influențează puternic pe credincioși și trezește în inimile lor dragostea față de Dumnezeu și aproapele. După cuvintele teologului Nicolae Cabasila «faptele se arată prin iubire, care este coroana oricărei fapte bune și înălțimea a toată virtutea»²⁴.

Sfînta liturghie avînd un caracter agapic, de iubire, adună pe credincioși într-o mare obște a dragostei creștine. Iubirea presupune înfrînare, lepădare de sine, jertfirea de sine (Ioan XV, 1). Pilda Mîntuitorului de la Sfînta liturghie, a dăruirii de Sine și a jertfei pentru oameni, întărește pe credincioși pentru a se dăruii slujirii oamenilor și binelui obștesc²⁵. Slujirea lui Dumnezeu este legată indisolubil de slujirea semenilor prin iubire (Mat. XXV, 49). Slujirea Bisericii în lume are ca obiect realizarea iubirii lui Dumnezeu față de toți, restabilirea relațiilor dintre oameni, a dreptății și iubirii. Iubirea este moartea egocentrismului și rădăcina totalei lepădări de sine. Ea ne unește cu Hristos și cu semenii. Creștinul care iubește pe Hristos se îmbogățește cu noi forțe spirituale și morale în slujba binelui și fericirii aproapelui. «Ești om în măsura în care ești iubire, căci prin iubire te identifici cu omenirea, cu poporul, cu patria, cu semenii și devii o forță creatoare în slujba omenirii, a fraților tăi»²⁶.

Pericopele evanghelice și scrierile Sfinților Apostoli, repartizate pe duminicile și sărbătorile din calendar, ne pun în față întreaga învățatură morală a Domnului Iisus Hristos, reprezentînd o teologie practică. Pericopele evanghelice și ale Apostolului cultivă în rîndul credincioșilor sentimente și idei superioare. Astfel, una din aceste idei este a egalității tuturor oamenilor în fața lui Dumnezeu, care se face simțită în teologia modernă prin diferite mișcări religioase din țările slab dezvoltate.

Primii creștini își spuneau «frați», apelativ care a rămas pînă azi la Sfînta liturghie la începutul pericopelor de la Apostol. Sfînta liturghie cultivă o conștiință a egalității tuturor oamenilor cu drepturi și datorii egale, combătînd mîndria și recomandînd smerenia, blîndețea, munca și jertfelnicia în slujba aproapelui și colectivității²⁷. Simboalele și riturile Sfintei liturghii întăresc raportul de dependență al creștinului față de Dumnezeu și semenii, încheindu-se astfel o conștiință umană și religioasă, colectivă, un rol important avîndu-l exemplul din Evanghelie.

O altă virtute pe care o cultivă Sfînta liturghie este aceea a conștiinței sociale. În unul din aliniatele ecteniei mari noi ne rugăm între altele «pentru cei ce se ostesc, pentru cei robiți și pentru izbăvirea lor». Biserica se roagă pentru aceștia, introducînd și popularizînd în mod special acele pericope din Sfînta Scriptură în care

22. *Ibidem*, p. 185.

23. Prof. Diac. N. Balca, *Importanța catehetică a Sfintei Liturghii*, în «Biserica Ortodoxă Română», 1958, nr. 1—2, p. 197.

24. N. Cabasila, *Tîlcuirea Dumnezeieștii Liturghii*, Trad. Diac. E. Braniște, București 1946, p. 67.

25. Dr. Mitrop. Nicolae Mladin, *Studii de Teologie Morală*, Sibiu, p. 176.

26. *Ibidem*, p. 141.

27. Pr. Prof. E. Braniște, *Idei, principii...*, p. 440.

se recomandă îngrijirea săracilor, ajutorarea efectivă a celor lipsiți, încetarea nedreptății și asupririi (Pericopa bogatului nemilostiv, Bogatul căruia i-a rodit țarina etc.).

Să nu uităm deci că, pe lângă elementele permanente ale Sfintei liturghii, există și părți variabile, cum sînt cele reprezentate de pericopele evanghelice și cele ale Apostolului care prezintă succesiv, în cursul anului liturgic, toate învățăturile esențiale ale Noului Testament. Un rol asemănător îl îndeplinește, apoi, predica, a cărei tematică este în funcție de pericopa evanghelică și apostolică, la care se adaugă și teme ocazionale. Așa cum spunea undeva Bossuet, «Evanghelia are asupra sufletelor noastre mai multă putere dacă este explicată». Scopul Evangheliei citită la Sfînta liturghie și celelalte slujbe religioase este pentru a fi meditată și pusă în practică²⁸.

Conștiința intimă a credinciosului că la Sfînta liturghie el face parte dintr-o comunitate și toți ceilalți membrii ai comunității sînt frații lui, se răsfrînge și dincolo de zidurile bisericii, în relațiile sociale, sub forma unei înclinații spre unitate, frățietate și ca imbold la practicarea virtuților sociale. În cadrul Sfintei liturghii, în Biserica veche și azi, se fac pe alocuri acele colecte benevole de către preoți și credincioși în vederea ajutorării celor nevoiași, văduvelor și orfanilor. Biserica recomandă, prin imnele sale liturgice, milostenia ca punte de legătură între credincioși și semenii lor, făcîndu-se astfel apel la virtutea nobilă a carității creștine. De asemenea, la Sfînta liturghie se aduc prin grija preotului, acele ofrande sau contribuții benevole și adesea anonime, în scop caritabil sau pentru întreținerea și împodobirea bisericii. În cursul Sfintei liturghii, auzim neconținut îndemnul pentru o viață creștinească, concretizată de credincioși cînd merg la împărtașanie sau la luarea anaferei. Atunci se manifestă respectul celor tineri față de cei bătrîni, al copiilor față de părinți, credincioșii se înfrățesc, stingîndu-se dușmăniile și învrăjbirile²⁹.

Biserica se roagă neconținut pentru pace. Pacea rezumă, în ultima analiză, toate nevoile, doleanțele, trebuințele materiale și spirituale ale credincioșilor. Astfel în ectenia mare preotul rostește: «Cu pace Domnului să ne rugăm», «Pace tuturor», «pace ție», la Ectenia cererilor «Ziua toată, desăvîrșită, în pace și fără de păcat la Domnul să cerem», la rugăciunea amvonului. De fiecare dată, rugăciunea pentru pace exprimă o altă nuanță. Mai întii, este vorba de o pace lăuntrică a împăcării inimii, care se obține prin alungarea tuturor patimilor și gîndurilor rele. Apoi este vorba de pacea cerească făgăduită de Mîntuitorul Sfinților Apostoli (Ioan XVI, 27), și de pacea socială, universală de bună-înțelegere între oameni și popoare. Biserica se roagă la Sfînta liturghie pentru încetarea dușmăniilor și urii. Și pentru că pacea nu poate să fie parțială, Biserica nu se roagă numai pentru pacea unei singure țări sau a unui singur popor, deoarece aceasta ar fi o satisfacție egoistă și nici n-ar fi de lungă durată, ci se roagă pentru o pace universală, trainică și definitivă³⁰. Obstacolul cel mai greu în realizarea păcii este ura, dorința de dominare provocată de cele mai multe ori de nedreptate. De aceea comunitatea credincioșilor se roagă neîncetat pentru întronarea dreptății pe pămînt, împuținarea urii și înmulțirea dragostei, pentru dușmanii păcii, ca Dumnezeu să-i aducă la calea cea bună, pentru sănătatea și mîntuirea lor.

Aspectul de slujire al Sfintei Euharistii. — Pentru Biserica Ortodoxă, Sfînta Euharistie este taină și jertfă. Noi o vom privi aici mai ales sub aspectul de jertfă. Prin Sfînta Euharistie se transmite nu numai harul ci însuși izvorul harului care este Iisus Hristos spune Nicolae Cabasila. Ea este forma cea mai vie ce caracterizează întreaga viață morală creștină ortodoxă. Taina Sfintei Euharistii are nu numai un sens și un aspect particular ci și unul comunitar, social. Ea privește atît pe primitorul ei luat izolat cît și comunitatea în care a primit-o și a cărei lucrare este. Sfînta Împărtașanie este un act săvîrșit în colectivitate, alături de semenii noștri, în unire cu ei și în același gînd cu ei. Prin aceasta se creează același spirit care leagă pe credincioși unii cu alții. La Liturghia Sfîntului Vasile preotul se roagă: «Iar noi care ne împărtașim dintr-o pîine și dintr-un pahar să ne unească unul cu altul prin împărtașirea Sfîntului Duh»³². Sfînta Euharistie ne face un singur întreg cu Hristos

28. L. A. Moïen, *La prière de l'Eglise*, vol. I, Paris, 1924, p. 209.

29. Pr. P. Vintilescu, *Funcțiunea catehetică...* p. 31.

30. *Dumnezeieștile Liturghii...* p. 85—86.

31. N. Cabasila, *Despre viața în Hristos*, Trad. de Pr. Dr. T. Bodogae, Sibiu, 1946, p. 85..

32. *Liturghier*, Ed. 1957, p. 222.

și cu semenii noștri. Fiind părtași la Trupul și Sângele Domnului, creștinii sînt legați între ei și aproapele lor printr-o legătură sfîntă, deoarece pe lîngă comuniunea sufletului cu Hristos se naște și comuniunea între creștini. Sfînta Euharistie nu este «un act personal, individual-egoist, ci este o colaborare cu Hristos și cu membrele Sale care sînt semenii noștri»³³.

Creștinul trăiește din viața comunității, a întregului și slujește comunității. El se leapădă de sine, de interesele egoiste, ca să trăiască pentru altul, pentru semen. Existența și desăvîrșirea creștinului este condiționată de depășirea egoismului și de identificarea cu semenii, cu Biserica, al cărei mădular este³⁴. Creștinul se realizează deplin ca om numai într-o comunitate de slujire prin Sfînta Euharistie. «Umanul nu se poate realiza decît într-o creștere continuă în comunitate și solidaritate»³⁵. În Sfînta Euharistie avem pe deplin sentimentul comuniunii cu aproapele, fratele nostru, așa după cum spune Sfîntul Ioan Hrisostom: «Dacă ne împărtășim din același potir și cu toții devenim aceeași apoi de ce nu arătăm și aceeași dragoste și nu ne facem una în aceasta?»³⁶.

Unitatea Euharistică nu trebuie să rămînă numai un simbol ci trebuie tradusă în fapte. Noi ne mîntuim dacă ne transpunem în stare de jertfă pentru aproapele nostru. Sfînta Euharistie este o jertfă cuvîntătoare și fără de sânge, dar în același timp este și jertfa Bisericii, a comunității rugătoare, pentru că preotul o aduce în numele credincioșilor și pentru ei.

Un rost important al jertfei Euharistice este atragerea noastră în stare de jertfă, ca o însușire personală a stării de jertfă prin refacerea ontologică a făpturii noastre. Jertfa reprezintă revelația adevărului ce-l purtăm în adîncul ființei noastre și a forței imperative de dăruire. «Eu venind cu darul și adevărul meu la întîmpinarea semenului, trezesc și primesc cu aceeași dragoste adevărul și darul cu care semenul meu mă îmbe la rîndul lui»³⁷. Jertfa lui Hristos pentru noi s-a adus pentru a ne atrage în stare de jertfă adevărată, pentru a ne ridica din viața de egoism și a ne transpune în stare de jertfă, prin iubire jertfelnică. «Jertfa este nu numai o renunțare la un mod inferior, egoist de viață ci și o înălțare pe un plan superior, închinat lui Dumnezeu și folositor semenilor»³⁸. Între umanitatea lui Hristos care s-a jertfit și este mereu în stare de jertfă în Sfînta Euharistie și umanitatea noastră, trebuie să existe un contact permanent, un sacrificiu intern care presupune o participare reală, o iubire activă și o jertfă vie pentru binele aproapelui (Rom. XV, I).

Jertfa Mîntuitorului de pe Cruce trebuie să-și găsească ecou în jertfa noastră pentru aproapele. Această jertfire a noastră trebuie să fie o moarte față de păcat și o înviere la o viață nouă de virtute și generozitate. Prin jertfa lui Hristos, desăvîrșită prin Înviere, noi avem o sursă a stării noastre de jertfă, de viață nouă în iubire³⁹. Substanța morală a jertfei este iubirea. Domnul a învățat că dragostea desăvîrșită este să-ți pui sufletul și viața ta pentru semen (Ioan XV, 13; Luca XVII, 4). Noi oferim jertfa noastră lui Dumnezeu indirect prin actul sacru al jertfei pentru aproapele, de care acesta are nevoie pentru zidirea și mîntuirea lui. Cuvintele rostite de preot la prefacerea sfintelor daruri: «Acesta este Trupul Meu... Acesta este Sângele meu...» învață pe creștini virtutea jertfelniciei, pentru a mărturisi prin viața sa calitatea de creștin (Matei XVI, 24).

Jertfa reprezintă o conștiință, o cunoaștere precisă a unui, țel superior căruia noi ne devotăm. Totdeauna jertfa este luminată de un adevăr, de un sens și de o persoană sau o colectivitate în care aflăm rațiunea de a trăi și sluji⁴⁰. Sfînta Euharistie pune credinciosului în față cel mai viu exemplu de jertfelnicie în general, de eroism, de slujire a aproapelui, pe Mîntuitorul. Jertfa Euharistică implică pentru fie-

33. Prof. I. Bria, *art. cit.*, p. 417.

34. Dr. N. Mladin, *op. cit.*, p. 139.

35. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Comunitate prin iubire*, în «Ortodoxia» XV, (1973), nr. 1, p. 61.

36. Ioan Hrisostom, *Omilia XXIV Coment. la I Cor.* Trad. de Teodosie Atanasiu, București, 1908, p. 323.

37. Pr. C. Galeriu, *Jertfă și Răscumpărare* — Teză de doctorat — Buc. 1973, p. 16 (Extras din «Glasul Bisericii», XXXII (1973), nr. 1—2).

38. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Legătură între Euharistie și iubirea creștină* în «Studii Teologice», XVII, (1965), nr. 1—2, p. II.

39. *Ibidem*, p. 12.

40. Pr. C. Galeriu, *op. cit.*, p. 16.

care creștin credință, nădejde și dragoste, concentrând într-un singur act toate valorile materiale și spirituale ale ființei și persoanei umane. Noțiunea de sacrificiu euharistic este inseparabilă de cea de comuniune, caracteristică cultului ortodox.

Teologul Nicolae Cabasila spune că prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului întreaga noastră ființă este pătrunsă de prezența Mîntuitorului, făcîndu-se una cu El⁴¹. Prin Sfînta Împărtășanie puterile naturale ale sufletului sînt înviorate spre bine și dobîndesc forța necesară pentru înfrîngerea piedicilor din calea virtuților și ferirea de păcatele de moarte. Urmarea acestei înduhovniciri este că binele biruiește cu mai multă tărie răul. Se realizează astfel o unire spirituală a tuturor creștinilor într-un organism viu. În momentul împărtășirii creștinul trăiește profund și intens sentimentul de comuniune cu frații lui, integrîndu-se de bunăvoie, în chip conștient și efectiv, în comunitatea din care face parte. Sfîntul Ioan Damaschin spune în acest sens că în timpul împărtășirii «toți, devenim un Trup și un Sânge al lui Hristos și mădulare unii altora»⁴².

Binele moral din Sfînta Euharistie, care este Iisus Hristos, se cîștigă prin efortul susținut al creștinului de a realiza virtuțile în felul în care le-a realizat și El: de a avea iubirea lui Hristos (Efes. VI, 3), de a sluji semenii asemenea Domnului (Rom. XV, 2—3), de a ierta ca Iisus (Col. III, 13), de a avea smerenia și blîndețea Lui.

Jertfa, în general, reprezintă un dar, o deschidere prin care noi întîmpinăm pe semenii și putem constitui laolaltă o experiență comună. Trupul, energiile, gîndirea, viața noastră alcătuiesc prima materie de jertfă, de slujire a lui Dumnezeu și a aproapelui⁴³. În jertfă este prezent și-L afirmăm pe aproapele nostru ca chip al lui Dumnezeu. De aceea credincioșii aduc ca jertfă la altar pîine și vin.

Credincioșii se împărtășesc cu jertfa lui Hristos ca expresie a iubirii lui (Ioan III, 16). Odată cu Sfînta împărtășanie rămîne în credincios și dragostea Mîntuitorului ca manifestare a dragostei Sfîntei Treimi. Cei ce se împărtășesc dintr-o singură pîine trebuie să trăiască în iubire și cel ce se împărtășește cu jertfa iubirii lui Iisus Hristos se împărtășește cu toate roadele Duhului Sfînt și în primul rînd de pace (Gal. V, 22).

Jertfa lui Hristos, pe lângă caracterul de jertfă personală, este în același timp singura jertfă universală adusă pentru întreaga umanitate, de depășire a egoismului și de întoarcere cu iubire spre Dumnezeu și semenii⁴⁴. Jertfa Euharistică este o jertfă de iubire și pace, o jertfă a împăcării subiective a creștinului cu Dumnezeu și semenii. Unitatea realizată în Sfînta Euharistie se face simțită și în societate. Așa, după cum spune Teofilact, ea se realizează prin comuniune în iubire și rămîne veșnic adevărul care așează în viața creștinilor spiritul dragostei și înfrățirii⁴⁵.

Creștinul ridică rugăciunile sale la Sfînta Euharistie și pentru alți frați ai săi, în planul unui act al comunității prin preotul slujitor. Pîinea euharistică este icoana și forța unității Bisericii și de aceea trupul lui Hristos adună pe toți oamenii din orice loc, neam, timp, sex sau funcție socială. Comuniunea euharistică are și rezonanțe sociale deoarece unirea cu Dumnezeu și iubirea Lui implică legătura și iubirea cu semenii, cu societatea. În fața altarului și în afara lui toți sîntem frați ai aceluiași Dumnezeu. Frăția realizată în fața altarului la Sfînta Euharistie nu rămîne aici ci ea se extinde de-a lungul întregii vieți creștine. Un mare gînditor spunea că: «Euharistia anunță reunirea într-o mare familie, ea învață sfîrșitul dușmăniilor, egalitatea naturală care nu cunoaște nici iudeu nici păgîn și invită pe toți copiii lui Adam la aceeași masă»⁴⁶.

Euharistia este o jertfă a păcii, bucuriei și iubirii, Ea duce la «sărutarea păcii», care rămîne un semn al unirii sufletelor și al înfrățirii. Rugăciunile Împărtășaniei cultivă în credincioși conștiința păcatului, smerenia, spiritul de sacrificiu, spirit care stă la temelie și progresul societății umane. Jertfa Mîntuitorului de pe Cruce aprinde inimile credincioșilor de iubire față de semenii lor. Ea fiind și o jertfă de mulțumire și recunoștință față de Dumnezeu, ne învață virtutea recunoștinței față de Dumnezeu

41. N. Cabasila, *Despre viața în Hristos...* p. 26.

42. *Dogmatica*. Trad. de Pr. D. Fecioru și O. Căciulă, București, 1938, p. 269.

43. Pr. C. Galeriu, *op. cit.*, p. 23.

44. Pr. prof. D. Săniloae, *art. cit.*, p. 12.

45. Teofilact, *Trimiterile cele patru sprezece ale slăvitului și prea lăudatului Apostol Pavel*, Trad. de V. Costache, vol. I, București, 1904, p. 416.

46. R. Chateaubriand, *Génie du christianisme*, vol. I, Paris, p. 34.

și față de semenii noștri. Creștinul se simte legat de Dumnezeu dar el nu pierde legătura cu omul, cu comunitatea din care face parte. Lumea este cea mai mare comunitate, și de aceea creștinul nu trebuie să fie separat de problemele ei. Urmind exemplul jertfei Domnului creștinul trebuie să se jertfească pentru lume, să săvârșească binele în folosul comunității. Datoria lui este să colaboreze alături de toți oamenii la progresul omenirii și nu să trăiască izolat. Viața creștină actuală trebuie pătrunsă de un spirit sobornicesc, ecumenist, care ne unește în același timp cu Dumnezeu și semenii.

Slujirea aproapelui în siintele taine și ierurgii. — Slujirea aproapelui este prezentă și în celelalte sfinte taine și în ierurgii. Scopul principal al sfintelor taine este cel harismatic. În rînduiala lor se cuprind multe rugăciuni și îndemnuri în slujba semenului nostru.

La taina Sfîntului Botez atenția preotului este îndreptată în mod special asupra nașului. Preotul stăruiește asupra calității nașului de părinte duhovnicesc al noului născut și asupra obligațiilor și răspunderilor ce-i revin față de Dumnezeu și față de semen, de a da o bună educație copilului pentru a deveni un bun creștin și cetățean al societății. Prin taina Spovedaniei, credinciosul își face un exigent examen de conștiință, punîndu-și probleme care privesc direct viața religioasă și morală a penitentului, raportul lui cu Dumnezeu și cu semenii săi. Creștinul mărturisit progresează spre o viață virtuoasă.

Rugăciunile Sfîntului Maslu aduc ușurare și întărire sufletească, iertare de păcate și, adesea, vindecare de boli. Această taină este un prilej de întărire a credinței, a nădejdi și a dragostei, ea înalță sufletește atât pe cei bolnavi cît și pe cei sănătoși. Lecturile din Apostol și Evanghelie creează o armonie și solidaritate care trebuie să existe între creștinii care au datoria de a se susține unii pe alții în trebuințele fizice și duhovnicești (Gal. VI, 1). În mod practic, această ajutorare și înfrățire cu cel în suferință se manifestă prin vizitarea bolnavului și participarea la săvîrșirea Maslului.

În taina Cununiei accentul cade mai ales asupra datoriilor ce le revin soților unul față de altul în cadrul familiei: dragoste, unire, într-ajutorare, cinste, curăție morală. Rugăciunile cununiei cultivă spiritul de inițiativă, sentimentul demnității dreptății, iubirii respectului, ajutorului și al sacrificiului ca elemente de bază ale vieții sociale. «Familia este o școală a iubirii aproapelui a cărei primă realizare este străduința de a dori, a voi și a înfăptui binele copiilor»⁴⁷. În familie se face educația simțului social. Copilul este pregătit să recunoască și să-și îndeplinească obligațiile față de semenii săi; să-și dea seama de legăturile care-l atașează de semenii săi și de urmările pe care faptele sale trebuie să le aibă asupra vieții altora etc.⁴⁸.

Biserica a întocmit diferite rugăciuni speciale, numite ierurgii, pentru diferite trebuințe și cazuri din viața credincioșilor: la vreme de neploaie și foamete, la vreme de neconținere a ploilor, pentru cei bolnavi, pentru boli molipsitoare etc.⁴⁹. Biserica binecuvintează prin ierurgii toate îndeletnicirile oneste și formele de muncă prin care omul își agonisește cele necesare pentru viață. Prin rugăciunile din Molitfelnic Biserica intervine direct în viața de toate zilele a credincioșilor ei. Toate rugăciunile ierurgiilor care se fac la patul bolnavului sau dezlegările de păcate, rugăciunile la punerea temeliei unei case noi, la binecuvîntarea care se face pentru rodirea ogoarelor, la diferite trebuințe religioase, sînt tot atîtea prilejuri care pun pe preot în legătură directă cu credincioșii și pe aceștia întreolaltă.

Prin mijlocirea Tainelor și Ierurgiilor Biserica este prezentă la toate actele mai importante din viața credincioșilor, fie de bucurie, fie de durere, binecuvîntînd, sfințind și îndrumînd pe creștini în slujirea aproapelui, pentru binele și sporirea lui în virtuți.

Ideea de slujire a aproapelui este prezentă de-a lungul întregului an liturgic în toate cele trei perioade: Octoih, Triod și Penticostar, înfățișîndu-ne diferite modele de sfinți: părinți, martiri, mărturisitori, cuvioși, cuvioase care au excelat în iubirea și slujirea lui Dumnezeu și a aproapelui.

47. Prof. C. Pavel, *Probleme morale cu privire la căsătorie și familie*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXX (1967), nr. 1-2, p. 140.

48. *Ibidem*, p. 142. 49. *Dumnezeieștile Liturghii*, p. 308.

Astfel, spre exemplu, în perioada Triodului, într-o cântare a Postului Mare, se spune: «Să avem iubire de frați, ca niște frați în Hristos, iar nu nemilostivire către semenii noștri, ca să nu fim osîndiți ca sluga cea nemilostivă»⁵⁰. Cultivarea virtuților este îndemnul permanent al cultului divin. La prima stihiră de la Litie din Duminica înfricoșatei judecăți citim: «Pe flămînzi să-i hrănim, pe setoși să-i adăpăm, pe cei goi să-i îmbrăcăm, pe cei bolnavi să-i cercetăm...»⁵¹. Pildă de devotament și slujire în folosul aproapelui ne-a dat-o Mîntuitorul, în ajunul patimilor Sale, prin spălarea picioarelor ucenicilor Săi în Joia Patimilor. Într-o cântare din această zi se spune: «Apropiindu-ne toți cu frică... să vedem cum Domnul spală picioarele ucenicilor și să facem precum am văzut, plecîndu-ne unul altuia»⁵². Virtutea teologică a iubirii, nu lipsește aproape din nici o cântare a anului liturgic. Ea atinge sublimul în cântarea de la Înviere care ne îndeamnă: «Ziua învierii! Să ne luminăm cu prăznuirea și unii pe alții să ne îmbrățișăm! Să zicem «fraților» și celor ce ne urăsc pe noi!».

!

*

*   *

Din cele expuse constatăm că întreg cultul Ortodox este presărat cu rugăciuni și cântări închinare lui Dumnezeu și slujirii aproapelui.

Rolul cultului divin este, fără îndoială, mai întii de a exprima prinosul de laudă și mulțumire adus lui Dumnezeu pentru revărsarea harului sfințitor, dar are și acela de a edifica pe credincioși în promovarea unei vieți morale și în slujba semenului nostru.

Iubirea și slujirea semenilor formează în cultul Ortodox cununa tuturor îndatoririlor și răspunsurilor noastre în fața lui Dumnezeu la judecata viitoare. Aceasta, deoarece virtutea iubirii față de aproapele, inclusiv dușmanul, pusă totdeauna în strînsă legătură cu iubirea față de Dumnezeu, alcătuiește fundamentul moralei creștine.

Cultul divin Ortodox, cultivă în cântările și rugăciunile lui din cadrul Sfintei Liturghii, al Sfintei Euharistii, al celorlalte Sfinte Taine și Ierurgii și din tot cursul anului liturgic, virtuțile teologice și morale, cele mai mărețe idei umanitare și sociale de subordonare a intereselor personale, interesului general al colectivității sau societății în care credinciosul se află integrat. Prin acest cult Biserica Ortodoxă Română, a ținut în jurul său, strîns uniți pe toți credincioșii săi și le-a insuflat spiritul de jertfă în apărarea unității neamului, a tradițiilor și valorilor culturale ale poporului nostru.

Atmosfera de slujire și jertfă față de aproapele, din cultul Ortodox, se revarsă și în exterior, printr-o viețuire în pace, bună-înțelegere între oameni și popoare, și prin cultivarea între semenii a ideilor de egalitate, frățietate și dreptate socială.

Drd. Ion I. NĂSTASE

50. *Denia din Joia Patimilor*, Antifon IV, stih III.

51. *Triod*, Ed. 1946, p. 40—41.

52. *Ibidem*, p. 645.

• ANIVERSĂRI-COMEMORĂRI •

PREOTUL PAUL MIHAIL LA 70 DE ANI

Preotul Paul Mihail se numără în rîndul slujitorilor Bisericii Ortodoxe Române și printre cercetătorii istoriei românilor.

Crescut în atmosfera cultă datorită actului unificării politice a românilor, din prima generație după Unirea din 1918, el a activat în biserica română și și-a adus contribuția pe tărîmul istoriografiei. Viața sa este legată de biserică, școală și cercetarea științifică. De aceea și drumul său este plin de roade și se exprimă în numeroase contribuții care de mult sînt bunuri cîștigate pentru cultura românească.

Membrii Institutului de istorie «A. D. Xenopol» din Iași, în Anuarul Institutului pe 1975 i-au consacrat pagini de omagiu și de prețuire pentru prezența activă pe ogorul istoriografiei românești, prin munca, modestia și generozitatea sa. «Revista arhivelor», în nr. 2/1975, a evidențiat contribuția sa la aducerea în țară a unui însemnat număr de documente și manuscrise deșărate, care au intrat apoi în fondul Patrimoniului Cultural Național. Revista «Biserica Ortodoxă Română» aduce un omagiu colaboratorului său, preotul Paul Mihail, la împlinirea vârstei de 70 de ani, ca îndemn pentru slujitorii Bisericii Ortodoxe Române.

*

Născut la 29 iunie 1905, în satul Cornova-Orhei, al 9-lea copil al părinților Elena și Iustin, învățător al satului și dascălul bisericii, se trage din neamul Mihail, a căror baștină este satul Ciuciulea, ținutul Iași. Străbunul său, iereu Mihail, răzăs al satului Ciuciulea, la 1688 era hirotonit la Mitropolia Moldovei, după cum atestă spița genealogică a familiei Mihail autentificată, din dosarul nr. 703/1849. Șase generații următoare au fost tot preoți de sat și dascăli ai bisericii, dintre care preotul Dumitru, în secolul al XIX-lea, a tradus în slovă moldovenească predici-voroave și le-a rostit în fața poporului. Manuscrisul, cu însemnări, se păstrează la Biblioteca Universității din Iași sub cota III — 160, 313 foi. De la acei răzești și preoți de țară s-a păstrat în familie o copie din Cronica lui Ion Neculce din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, încă nepublicată.

Rămas orfan la vârsta de trei ani și jumătate, a învățat la orfelinatul Mănăstirii Hîrjauca, mama sa închinîndu-l din pruncie să ajungă preot la altarul străbunilor, în biserica de lemn de stejar din Cornova — din 1802 — monument de artă populară. Abia la vârsta de 14 ani, în școala naționalizată, a învățat să scrie cu alfabetul latin și să folosească cărți românești.

Absolvent întîiul al Seminarului teologic cu 10 clase, a obținut dreptul să se înscrie la orice facultate din țară, în 1926. A urmat Facultatea de teologie și Facultatea de istorie a Universității din Iași. Închinat de decanul facultății de teologie și profesorii săi vieții monastice și specializării, a obținut bursă pentru străinătate de la Mitropolie. A călătorit în Jugoslavia, Bulgaria, Turcia, Constantinopol, Grecia

ACADEMIA ROMÂNĂ

No. 11

București
Calea Victoriei, 125
20 Decembrie 1941

Prezintă Părinte,

Am primit de la dvs. la 25 Noembrie 1941
prin mijlocul căruia vă mulțumesc că biblioteca Academiei pri-
moare de tot interesul donațiunea dvs. constând din
60 cărți slave din secolii trecuți, 46 caiete manuscrise
sclavonice și slave și mai 10 suluri documente slave și
e. r. s. l.

În privința cheltuielilor de transport, ele se vor face
în cazul nostru și prin urmare vă rugăm să predați cole-
tele cu răbdare.

Prin urmare, Prezintă Părinte, deodată cu via multumiri
centru donațiunea dar, încredințarea prea distinsei noastre
considerații.

CONSERVATORUL BIBLIOTECII,

(General R. Rosetti)

Prezintă Părinte
Părintelui Paul MIHAILOVICI
Biserica Soberul Vechiu

CHIȘINAU

Prea cucernice Părinte Paul Mihail

Iasi.

Participarea constantă și îndelungată a d-voastră la îmbogățirea Fondului cărți vechi și rare, la mărirea colecției de manuscrise, precum și la numeroase donatii de tipărituri și reviste făcute Bibliotecii Centrale Universitare. Iasi, începând cu anul 1933 și până astăzi,

ne îndeamnă ca la aniversarea vârstei de 70 ani, să vă exprimăm prețuirea noastră și să vă urăm sănătate și viață îndelungată pentru societatea românească.

Drept omagiu pentru contribuția d-voastră adusă Patrimoniului cultural național, înținem să vă enumerăm câteva din confirmările oficiale ale donațiilor făcute:

- 1933. iulie 20 nr. 245 - Acte juridice și scrisori boieresti din secolul al XII-lea;
- 1948. mai 10 nr. 5052 - Cinci tipărituri românești și slavone și două manuscrise;
- 1949. iulie 1 nr. 870 - Albumul despre Pirvna, Paris, 1889;
- 1951. mai 25 nr. 1152 - 28 reviste nr. 1 și 2 dintre anii 1898 - 1932;
- 1961. oct. 1 nr. 1030 - 150 cărți românești dintre anii 1830 - 1910;
- 1961. dec. 19 nr. 30 - 6 tipărituri românești dintre anii 1792 - 1815;
- 1964. iunie 29 nr. 1119 - Triodion, Iași, 1747;
- 1964. iunie 15 nr. 1066 - 16 caiete manuscrise cu traduceri din limba engleză și germană, în șapte pag.
- 1971. april. 1 nr. 1796 - Un volum, Madrid, 1970;
- 1973. sept. 17 nr. 2493 - 13 tipărituri dintre 1912 - 1933;
- 1973. sept. 8 nr. 2469 - 4 volume în limba polonă;

Manuscrise	■ - 160	a preotului Dimitrie Mihail (313 foi);
"	vi - 237	a preotului Vasile Guma (394 foi și 100 caiete);
"	v - 58	a preotului Leon Trofim (197 foi);
"	v - 83	a preotului Cicerone Iordachescu (4 volume);
"	v - 59	a preotului Ioan Andronic (132 foi);
"	■ - 88	a preotului Iulian Frispuț (2 caiete);
"	■ - 89	a preotului Boris Guma (2 caiete);

Odată cu acestea, Biblioteca a primit în dar colecția - rară - a revistei „Fintina Blanduziei”, cu numărul morților lui M. Eminescu și zece de cărți în limba rusă și slavonă, dintre anii 1750 - 1918.

Director,

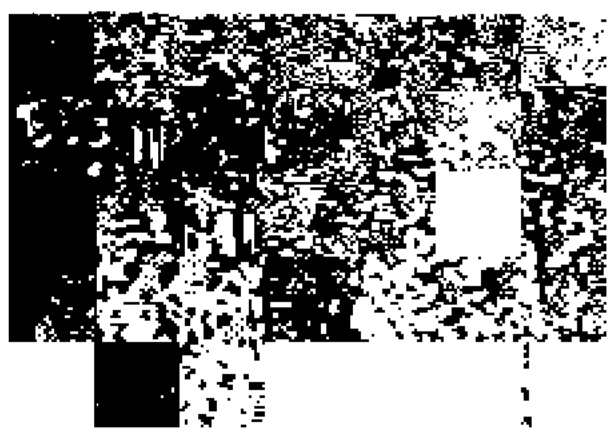
F. Botea

Secretar,

Dr. H. I. I. I.

29 VI. 1973

Lista cu manuscrisele dăruite de către P. C. Pr. Paul Mihail Bibliotecii universitare din Iași

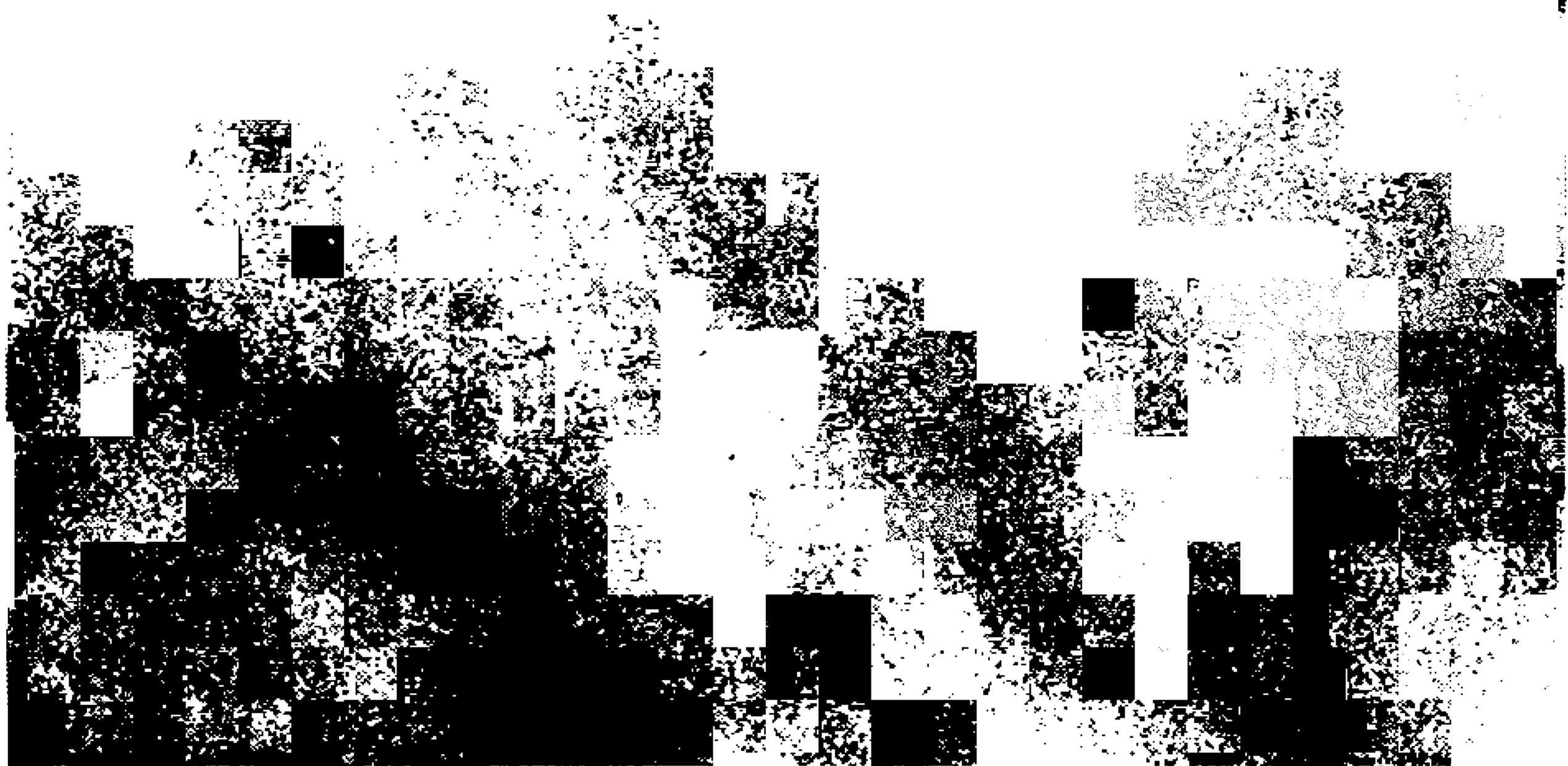

Tăpintelui Paul Mihail,

La împlinirea vârstei de 70 de ani,
Pentru știința Domniei Sale,
care a îmbogățit știința țării,
și pentru distincția intelectuală
ce vă frumusețe ființei umane,
mi se înclină plin de respect

Prof. Dr. Ștefan Ștefănescu
membru corespondent al Acad. R.S.R.

iunie 1975.

Scrisoarea de felicitare a Domnului Prof. Ștefan Ștefănescu, adresată P. C. Pr. Paul Mihail cu prilejul împlinirii a 70 de ani de viață

și Muntele Athos. În nisipurile fierbinți și în tainicile ziduri ale mănăstirilor și me-toacelor din Orientul Apropiat, în curăție și sărăcie, Providența i-a arătat mărturii deșărate ale dărniceii neamului românesc. Cu suferință și jertfe le-a adus în țară, îmbogățind Patrimoniul național cu numeroase documente originale, manuscrise și tipărituri. Fost-a voia Domnului, ca închinarea mamei din copilărie ca să ajungă preot să fie mai cu credință, și astfel la vârsta de 27 ani a primit harul pe seama Soborului Vechi, ctitoria marelui Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni.

A obținut doctoratul în istorie la Universitatea din Iași (1945). A fost secretar al Secției provinciale a Comisiunii Monumentelor istorice, a activat în cadrul Institutului social român, ani de-a rândul a funcționat profesor de istorie, a fost director al Muzeului de artă religioasă, asistent la Facultatea de filologie din Iași (1949) și apoi a fost chemat de Prea Fericitul Patriarh Justinian să ocupe locul de conferențiar la Institutul teologic universitar din București.

În latura activității pastorale, a fost preot la Soborul Vechi, apoi preot utilizat la biserica Buna Vestire din Rîmnicul Vîlcea (1944—1946), și încadrat preot la biserica Banu din Iași (1946—1975). Membru al Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Iași (1950—1954). În activitatea pastorală a participat la multe întruniri ecumenice și internaționale. A predicat și catehizat la fiecare slujbă, a introdus cîntarea de obște în biserică și s-a îngrijit pentru buna-conservare a inventarului bisericii. A restaurat biserica Banu în 1948 și a făcut reparații ulterioare atât la biserica Banu cît și la iiliala Mitocul Maicelor. Pentru rodnicia sa activitate a primit mulțumiri din partea stăpînirii eparhiale sub nr. 855/1948 de la Mitropolitul Moldovei, Justinian, sub nr. 4717/1955 de la Mitropolitul Sebastian și de la alții.

Prima cercetare științifică istorică a publicat-o în anul 1930. Activitatea de cercetător s-a îndreptat în direcția publicării de material documentar aflat în arhive străine. În 1933 editează cele dintîi Opt documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare, a continuat apoi publicarea unor documente în original în diferite reviste, printre care și «Studii și cercetări științifice», seria istorie și în «Anuarul Institutului de istorie și arheologie A. D. Xenopol» cît și în volume. Numărul documentelor publicate de peste hotare și din țară se ridică la 2300 unități, cuprinzînd perioada dintre anii 1406—1860. Un număr însemnat dintre aceste documente, precum și unele manuscrise și obiecte de artă deșărate aduse în țară au fost dăruite la Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Centrală Universitară din Iași, Biblioteca Centrală de Stat, Institutul de istorie din Iași, Mitropolia Moldovei și Arhivele Statului din Iași.

O altă direcție de cercetare a fost depistarea și descrierea manuscriselor slave, grecești și românești. Din Jugoslavia a descris mai multe izvoare care atestă schimbul cultural dintre aceste țări de-a lungul secolelor, la fel ca și consemnarea relațiilor culturale româno-bulgare. Astfel, a aflat manuscrise legate de activitatea Mitropolitului Varlaam, manuscrise slavone din Galiția, un manuscris inedit al traducerii în românește a scrierii spaniole «Deziderie», un manuscris necunoscut al Predicilor lui Antim Ivireanu, un nou manuscris copiat de Axinte Uricariul, a alcătuit catalogul manuscriselor românești ale Mitropoliei Moldovei etc.

Alături de descrierea manuscriselor, a urmărit circulația tipăriturilor în țările române: Cazania lui Varlaam, Psaltirea slavonă de la Veneția, Evanghelia lui Șerban Cantacuzino și altele, precum și în țările vecine: Octoihul slavon al lui Coresi în Bulgaria.

Unitatea de cercetare s-a continuat prin studierea relațiilor culturale bisericesti cu popoarele sud-est europene. Astfel, a publicat studii despre legături culturale bisericesti dintre români și ruși, relații externe bisericesti ale lui Ștefan cel Mare, legăturile culturale bisericesti ale episcopului Melchisedec, activitatea mitropolitului gruzin Ionă în Moldova, activitatea curierului diplomatic sîrb Spiridon de Sîndecici etc.

Din cele șapte cărți publicate sub formă de volum, evidențiem lucrarea *Tipărituri românești de la 1812 pînă la 1918*, 380 p. + XX pl., premiată în 1939 de Academia Română.

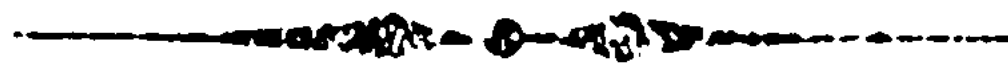
Moștenirea culturală și documentară a trecutului românesc, exprimată prin publicațiile Preotului Paul Mihail, de documente medievale și studiile publicate în revistele Academiei, ca și în cele bisericești, se impun prin erudiția și acribia cu care sînt realizate. Este unul dintre clericii ortodocși români care a realizat o colaborare permanentă cu instituțiile culturale ale Academiei R. S. România, prețuit în lumea istoricilor prin erudiția Prea Cucerniciei Sale și calda afecțiune umană.

Prezent și la Congrese Internaționale, și-a adus contribuția cu numeroase traduceri, recenzii și note bibliografice asupra cărților în limbile străine. Există situații cînd mărturiile despre documente, manuscrise și depozite din studiile Preotului Paul Mihail sînt singurele izvoare astăzi cînd, datorită vicisitudinilor războaielor, originalele și arhivele au fost distruse, ca Arhiva Sfîntului Mormînt de la Constantinopol, și altele.

În afară de cele tipărite, munca slujitorului bisericii de cercetare s-a îndreptat către scoaterea la lumină a unor figuri de preoți, ierarhi și profesori, care i-a evocat într-o culegere de amintiri. Evidențiem: paginile despre preotul scriitor Gala Galaction, preotul erudit Vasile Radu, Mitropolitul Irineu Mihălcescu, ierarhul Gurie Grosu, rectorul Constantin Popovici, preotul țaran Ion Zamă, preotul rugător Mihail Timuș, preotul tipicar Vasile Petică etc. Are manuscrise asupra unor noi contribuții la Bibliografia românească veche, asupra scrierilor inedite ale duhovnicului Andronic, despre cărți și documente vechi ale Mănăstirii Frumoasa etc. În sfîrșit, a scris pagini despre bunicii săi, despre țărani, oameni de cultură și a notat însemnări zilnice din 1928 pînă în prezent. Această zestre intelectuală rămîne să se valorifice în viitor.

Apreciem că munca și știința acestui preot fac parte din bunurile miilor de slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române.

P. Diac

dir
tre

isto
log
ver
Da
via
la

Ce

me

flu
ter

cor

teg

pre

oca
de

po
îna
me
—

anu
Eu

din
Ra

DIN · TRĂCUTUL · BISERICII · NOASTRE

UN LOCAȘ DE CULT ORTODOX LA TEMELIA BISERICII DIN CETATEA PREJMERULUI*

Arheologia românească, dar mai ales aceea din zilele noastre, sub îndrumarea directă a Direcției Patrimoniului Cultural Național a dus în câmpul de cercetare a trecutului nostru istoric un imens material inedit.

Așadar nu constituie o surpriză faptul că propunerile, ipotezele și cercetările istoricilor români sînt astăzi confirmate. Cea mai mare parte a noilor descoperiri arheologice o constituie aceea legată de viața spirituală a strămoșilor noștri înainte de venirea popoarelor migratoare care, unele dintre ele s-au așezat, fie la marginea vechii Dacoromanii, fie în provinciile acesteia. Locuitorii autohtoni și-au dus mai departe viața lor materială și spirituală, așa cum dovedesc unele materiale arheologice scoase la iveală în ultima vreme.

Printre aceste importante descoperiri se înscrie și biserica «în cruce greacă» din Cetatea Prejmer (jud. Brașov).

Cetatea și biserica din Prejmer constituie unul din cele mai elocvente monumente din Țara Birsei, — despre el s-au mai ținut comunicări și s-a scris.

CETATEA PREJMERULUI

Cetatea, așezată în plin platou, pe drumul ce leagă pasul Buzăului de Brașov, ilustrează arhitectura militar-feudală din secolul XV pînă în secolul al XVIII-lea pe teritoriul țării noastre.

Ceea ce trebuie reținut este faptul că avem de-a face cu o cetate țărănească construită de bresle pentru nevoile de apărare ale comunității.

Ea nu a fost niciodată o cetate cu garnizoană militară, deci nu un punct strategic fortificat ce nu trebuie să rămînă în spatele armatelor invadatoare.

În esență, cetatea este locul unde se adăposteau localnicii și bunurile lor de preț, lăsînd năvălitorii să prade și să se aprovizioneze din gospodăriile satului.

Data exactă a construcției nu se cunoaște și nici nu a putut fi determinată cu ocazia lucrărilor. Probabil este rezultatul ordinului dat de regele Sigismund în 1427 de fortificare a Burzenlandului.

Turnul de poartă pe sub care trece drumul de acces în cetate, închis cu două porți masive la capete și o hersă traforată la jumătatea distanței ca și zidul masiv, înalt de 11 metri și lat la bază de 5 m ce formează incinta mare a cetății, sînt primele fortificații construite.

* Note după *Comunicarea* făcută de Domnul Arhitect Alex. Dobriceanu la «Sesiunea anuală de comunicări științifice» a Direcției Patrimoniului Cultural Național în cadrul «Anului European al Patrimoniului arhitectural» (București 15—17 mai 1975).

Lucrările de restaurare terminate în anul 1971 au fost incredințate unui colectiv compus din Arh. Mariana Angelescu, șef proiect, Ing. Teodor Barbu — proiectant rezistență, arheolog Radu Heitel și Dobriceanu Alexandru, șef șantier pentru executarea lucrărilor.

La partea superioară acest zid de apărare în grosimea lui face loc drumului de strajă — locul de unde luptătorii prin fantele de tragere și mașculiuri, apărau cetatea și împiedicau dușmanul să treacă peste șanțul de apă lat de 18 m și adânc de 3—4 m, ce înconjura cetatea.

Se poate presupune că cetatea a avut două nivele de drum de strajă, ținând cont de urmele grinzilor găsite în zidăria laturii de vest a galeriei de apărare a incintei, la înălțimea de 2 m peste nivelul actual de călcare.

Se interpretează prin aceasta faptul că apărătorii de pe acest pod liber probabil prin creneluri își primeau de la distanță atacatorii cu focul lor și după aceea coborau pe drumul de strajă propriu-zis, unde aveau avantajul protecției zidului exterior împotriva tragerilor inamice dar și dezavantajul limitării unghiului de tragere din cauza fantelor din zidărie.

Circulația în timpul luptelor era foarte strict supravegheată.

S-a determinat că nici o încăpere din interiorul cetății nu comunica cu drumul de strajă singurele locuri unde existau accese erau în dreptul celor patru turnuri.

Pentru cine vizitează această galerie de apărare este evident faptul că fiecare porțiune de zid (prin construcție și prin poziția gurilor de tragere) între 2 turnuri a fost opera fiecărei bresle în parte.

În zona dintre turnul de sud-est și nord-est zidul culoarului de apărare către exterior iese în surplombă peste zidul cetății și la cutremurul din 1940 s-a secționat în dreptul gurilor mașculiurilor.

O lucrare specială și dificilă pe care a avut-o șantierul la acest zid de incintă a fost aceea de a opri alunecarea zidului exterior al culoarului de apărare pe masivul zidului propriu-zis.

Pentru a păstra cât mai mult din zidăria originală s-a executat un eșafodaj de susținere plasat pe o fundație de beton pentru a asigura stabilitatea masivului de zidărie pe timpul lucrului.

În acest masiv format din bolovani de râu s-au săpat șanțuri care să permită amplasarea unor grinzi-console de beton armat la partea de jos; console ce aveau rolul de a prelua și descărca pe masivul zidului toată porțiunea superioară.

S-au săpat șanțuri la partea de sus pentru a putea introduce centuri ce s-au legat cu zidurile interioare ale cetății pentru a putea împiedica astfel o răsturnare a acestor porțiuni de zid.

Dificultatea mare a execuției a constat în faptul că desfacerile pentru crearea locașurilor elementelor de beton armat nu s-a putut limita la dimensiunile necesare, și, de multe ori, din cauza bolovanilor de râu de dimensiuni foarte mari înglobați în zidărie, — practică specifică dacilor și dacoromanilor — s-au creat goluri de două sau trei ori mai mari. Acest lucru periclita stabilitatea construcției de deasupra. A doua dificultate a constat din faptul că toată lucrarea a trebuit să se execute în spații foarte restrânse din cauza elementelor de susținere a eșafodajului.

Probabil că aceste barbacane în surplombă au creat dificultăți și înainte deoarece în timpul lucrărilor s-a determinat pe porțiunea de zid nord-vest faptul că apărătorii cetății au ridicat la exterior o pană de zidărie cu baza pe pardoseala interiorului II și cu vârful spre barbacane. Se poate vedea foarte bine această pană pusă peste tencuiala zidului inițial.

Pentru celelalte două incinte ale cetății denumite în proiecte Curtea primăriei și Curtea Brutarilor voi menționa numai că la Curtea primăriei în camera plasată deasupra gangului de acces din exterior s-au găsit urmele golurilor prin care funcționa podul ridicător atestând rolul de apărare al incintei.

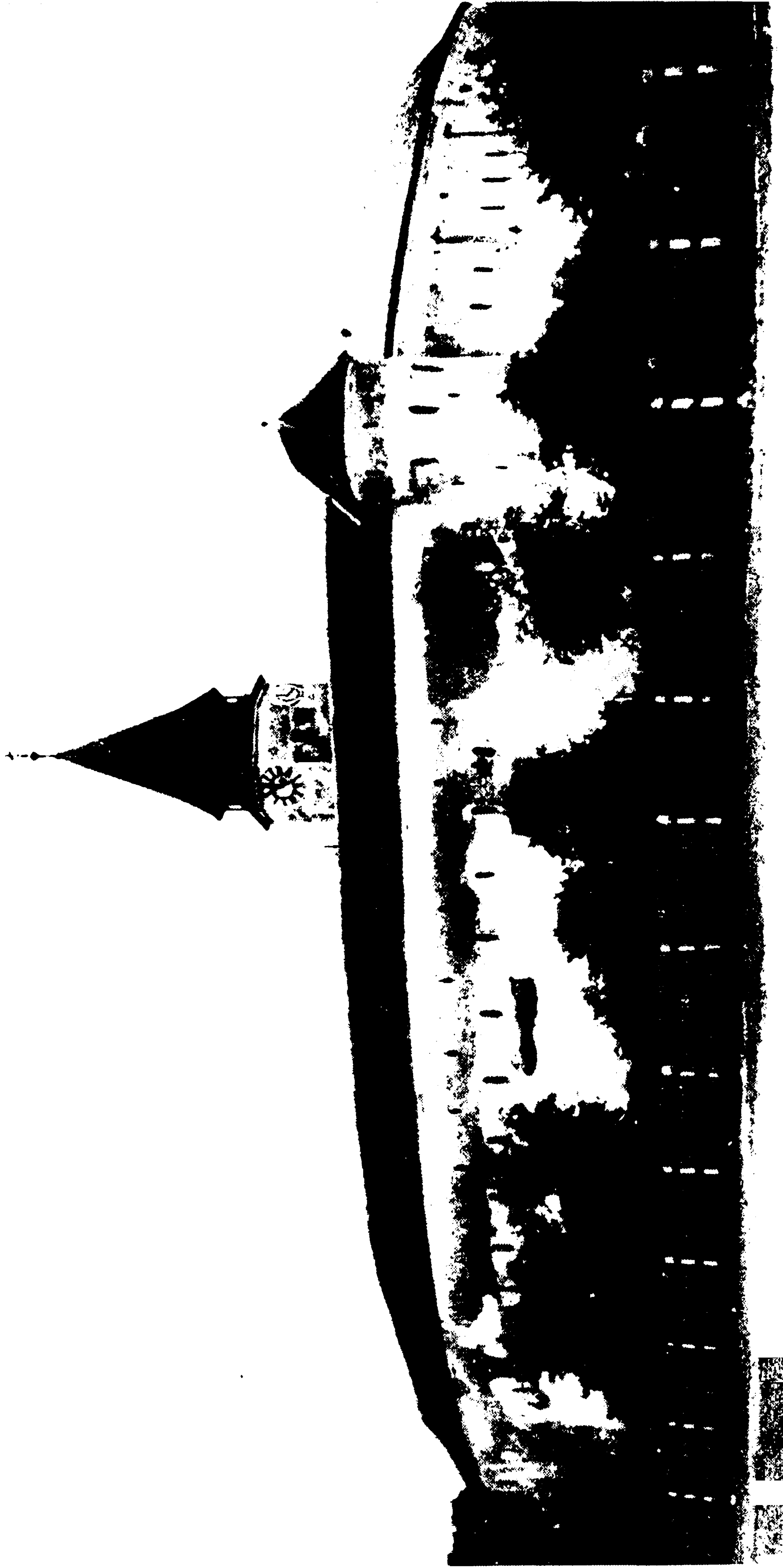
Iar pentru Curtea Brutarilor ne exprimăm opinia că a fost creată după ce cetatea nu mai îndeplinea rolul de apărare, ci se transformase în grătar prin camerele unde sătenii își țineau grăunțe și alimente.

Afirmația de mai sus este susținută de faptul că este greu de presupus că, având elemente de apărare ca: zidul incintei mari de 11 m H., turnul octogonal al cetății mari, masivul turn al porții inițiale și zidul scut al Curții primăriei să se renunțe la ele pentru a crea un zid mai mic numai de 5 m, fără guri de păcură, zid care închide incinta. Cu atât mai mult cu cât golul de circulație neînchis cu poarta, creat între cele două curți, ar facilita pătrunderea în fortificația mare.

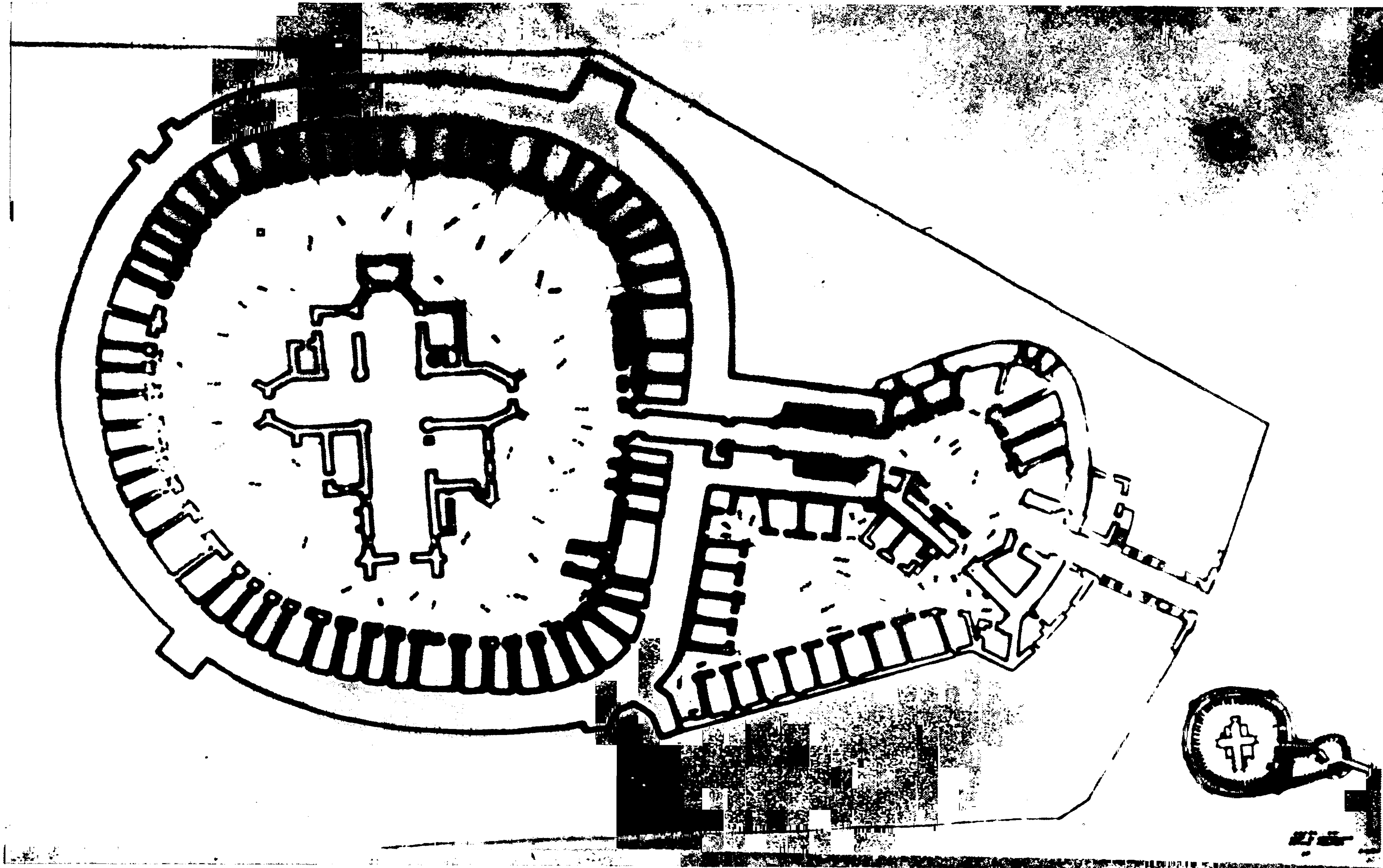
Această curte nu poate apare decât în secolul XIX, când se dărîmă turnul octogonal (cutremurul 1803).

VĂ
—
de
ce-
de
nd
a
bil
oo-
ex-
ere
ru-
ru
re
uri
re
nat
tă
ta-
de
de
tă
au
au
re
ea
ce,
ați
uă
na-
e-
ni.
e-
că
e-
să
ei
tă
c-
e-
le
ă,
al
se
id
a,
o-

Cetatea Prejmer (jud. Brașov). Vedere generală

Planul Cetății și temelia vechii biserici în «cruce greacă»

DE LA BISERICA VECHĂ — CRUCE GREACĂ (ORTODOXĂ)
LA BISERICA ACTUALĂ

Biserica, în jurul căreia s-a creat fortificația din Prejmer, este elementul principal al ansamblului, ea reprezentând arhitectura gotică a sec. XIII în această zonă.

Ca și la Cetate, data exactă a construcției ne-a rămas pînă acum necunoscută. Singurul document care atestă prezența unei biserici în Prejmer este acela prin care regele Bela al IV-lea, în 1241, acordă ordinului de călugări cistercieni administrarea și folosirea unor biserici, printre care și a aceleia din Prejmer.

Deci în 1241 exista aici o biserică renumită.

Lucrările de restaurare au scos la iveală o serie de elemente noi privind biserica și Turnul-lanternă, denumit de noi, Nucleul Central, care pot duce prin interpretarea lor la noi posibilități de datare.

Faptul că la 1241 cistercienii preiau biserica, înseamnă că în această așezare era construită sau în curs de construcție o biserică. Reținem a doua ipoteză: «biserică în curs de construcție — De ce? În primul rînd pentru că planul de fundare în formă de cruce cu toate brațele egale este un plan impropriu cistercienilor, deci biserica a fost dintru început construită pentru o comunitate ortodoxă de sine-stătătoare. Biserica este curat ortodoxă, zidită de autohtoni înainte de venirea slavilor sau maghiarilor. Crucea greacă este foarte aproape de epoca lui Justinian (527—565), lucru foarte important în clarificarea legăturilor Transilvaniei cu Justiniana Primă și cu Constantinopolul epocii de aur a împăratului bizantin.

Se exclude de la sine posibilitatea construirii unei biserici în perioada năvălitorilor, migratorilor și mai ales în timpul migrării ungarilor. Așadar biserica a fost zidită înainte de venirea lor, înainte de epoca lui «Ștefan cel Sfînt».

Mai mult, ordinul cistercienilor la acea dată (1241) avea o arhitectură perfect stabilită pentru construcția bisericilor apusene.

Al doilea element a apărut la cercetarea pe parament și constă în faptul că pînă la înălțimea de cca 3 m zidăria bisericii a fost executată din bolovani de rîu și piatră spartă de carieră, construcție specifică autohtonilor fără influențe externe, iar de la acea înălțime totul este construit din tuf calcaros, practică nouă.

Deci biserica a fost distrusă și apoi reconstruită.

Pentru a ne întregi imaginea unui nou constructor apărut pe parcursul lucrărilor contribuie și faptul că elementele pur cisterciene apar la partea superioară a bisericii, cornișe, ferestre rotunde, nervuri etc.

Ținînd seama de cele de mai sus, să reținem că la 1241 biserica din Prejmer era în construcție nouă, lucrare probabil începută de cavalerii teutoni iar cistercienii, preluînd șantierul îl termină întrebunțînd alt material pentru zidării și își pun amprenta proprie prin elementele de piatră fasonată amintite mai sus. Este greu de presupus că tătarii la 1241 au dărîmat jumătate din înălțimea bisericii și că sătenii avînd pe teren piatra rezultată din dărîmături nu au mai întrebunțat-o și au cheltuit bani mulți pentru a aduce piatră de tuf calcaros pentru reconstrucție. Menționăm că nu s-au găsit urme de incendiu pe parament la nivelul schimbării materialului de construcție.

Reținem faptul că aici a fost o biserică veche ortodoxă în cruce greacă, fapt extrem de important pentru arhitectura ortodoxă românească a secolelor întunecate.

În urma lucrărilor de coborîre a nivelului de călcare, șantierul găsește fundațiile turnului de vest al bisericii inițiale plasat pe latura de vest a navei de vest acolo unde această navă se închidea la 1240.

Decapările de tencuieli în interiorul navei de vest scot la iveală golurile originale prin care se făcea comunicarea între nava de vest și încăperea alăturată ei spre nord și nava de vest și încăperea alăturată ei spre sud — stîlpi de piatră, arc frînt cu moloane din tuf, constituie un sistem se pare a fi fost adoptat la toate golurile în prima fază a construcției.

Același lucru se poate stabili și pentru golul care are în el în prezent ancadramentul de piatră renaștere, comunicarea navei de nord cu încăperea alipită navei de vest, fapt care lipsește cu desăvîrșire la bisericile catolice din acea perioadă. Planul prezentat în clișee, plan simetric este acela original, tocmai prin similitudinea acestor goluri de circulație — între nave și încăperile alăturate navelor.

TURNURILE INCINTEI

Pe turnul lanternă — nucleul central — apare săpat în tencuială anul 1461. Ce înseamnă această dată? Jumătatea a doua a secolului al XV-lea cînd se presupune a fi fost construit zidul înalt de 11 metri al fortificației curții mari.

Această dată se poate interpreta astfel: construcția cetății impune renunțarea la turnul de pe vestul bisericii și construirea unuia nou care să permită propagarea sunetelor clopotelor peste zidurile cetății, acesta devenind și un punct important în apărarea, prin rolul de observator la mare distanță.

Ca loc de amplasare se alege soluția cea mai economicoasă prin folosirea pentru descărcarea lui a celor patru puncte de intersecție a zidurilor navelor în zona centrală a bisericii.

Constructorii de atunci fac însă greșeli de construcție. Ei simt nevoia consolidării acestor puncte ce vor fi solicitate de cca 800 tone ale turnului și construiesc stîlpii de piatră de talie pe care îi adosează zidărilor respective, fără a le face legătura cu zidăria existentă pentru a lucra împreună. Deci alți constructori, cu alte idei și cu totul altă confesiune decît cea originală ortodoxă.

În unele locuri acești stîlpi descarcă numai pe fundațiile zidurilor, neîngrijindu-se de crearea fundațiilor necesare acestor noi elemente.

Zidăria din cauza sarcinii mari, a deshidratării mortarului provocată de un mare incendiu care l-a suferit biserica, se trasează și stîlpii, flambează, punînd în mare pericol echilibrul static al celor 800 de tone de deasupra.

S-au construit eșafodaje și după trei ani, în care nenumărate comisii au analizat la fața locului mai multe soluții de consolidare, s-a avizat soluția: — consolidarea fundațiilor capetelor de zid care au devenit și fundațiile stîlpilor de piatră, printr-un pahar de beton armat care să strîngă fundația existentă și să descarce noua structură care este formată din stîlpi și arce de beton armat plasați în spatele pietrelor de talie rămase «in situ». Noua structură pe lîngă rolul de rezistență îl are și pe acela de a susține suspendarea tuturor acestor elemente de piatră.

Executarea acestor lucrări a fost extrem de dificilă, spațiul de lucru creat în zidărie, fiind limitat de stîlpii de piatră. În acest tub, în care abia încăpea un om, sub amenințarea permanentă a unei prăbușiri a stîlpului, s-au dat găuri de ancorare a bolțurilor de piatră, s-au montat ancore și armături pentru stîlpul de beton armat și s-au turnat betoane speciale.

În spațiul dintre cei 4 stîlpi la mijloc s-a creat un eșafodaj plasat pe un radier de beton armat, radier, care avea rolul de solidarizare al celor patru fundații noi ale stîlpilor.

Eșafodajul a susținut toată șarpanta turnului, cca 8 tone pe timpul lucrărilor. Destul de greu, dar toate operațiile a trebuit să se facă printr-o pădure de cca 300 mc de bile cît a intrat în eșafodajele de sprijinire a nucleului central.

Tubul de zidărie al turnului fiind considerat elementul cel mai puțin valoros a fost demontat pe timpul lucrărilor de consolidare pentru a putea ușura construcția de deasupra cu cca 400 t din cele 800.

Demontarea s-a făcut cu toată atenția unei reconstrucții cît mai exacte.

S-au numerotat toate pietrele de colț și pe eșafodajul exterior s-au luat pe verticală șabloane pe scîndură rămasă fixă pentru neregularitățile în plan a zidăriei și tencuiei originale.

Ce este de observat aici:

Bolta de închidere a turnului este clar mai tîrzie decît cea a navelor N. S. E. probabil contemporană cu turnul.

Consolele originale sînt sub consolele nervurilor actuale și distanța dintre ele este împănată cu zidărie de cărămidă și bucăți de lemn ce par a fi elemente ale unei învelitori de lemn.

Trecîndu-se la decaparea tencuielilor exterioare pe parament, s-a remarcat:

- urme de licheni și mușchi direct pe tuf;
- resturi de cuiburi de păsări pe zidărie;
- toate golurile schelei de lucru umplute cu resturi de cărămidă și nu cu tuf, materiale cu care s-a construit.

Acestea indică faptul că, ridicat în grabă, turnul nu a fost tencuit decît mult mai tîrziu.

La partea superioară a turnului pe o înălțime de 1,85 m s-a găsit zidărie de cărămidă. S-ar putea ca aceasta să fi înlocuit balconul de lemn de care pomenește Lorentz Gross în «Tartlauer Chronix».

În fereastra rotundă umplută cu zidărie de cărămidă, plasată deasupra învelitorii de piatră de pe sud-est s-a găsit o cărămidă datată pe muchia lungă cu anul 1656. Spaletul semicircular superior al ferestrei fisurat puternic, are urme de funingine.

Aceste elemente ne-ar putea conduce la formularea unei ipoteze că incendiul puternic de care a suferit toată biserica a fost puțin înainte de 1656.

BISERICA DE ASTĂZI

Reîntorcându-ne la biserica propriu-zisă, anul 1515 apare ca un an al unor mari lucrări de transformare a navei de vest. Se prelungește nava cu 6,15 m. Se deschide o fereastră mare la partea superioară a laturei vest. Se construiește o boltă semi-cilindrică din cărămidă cu nervuri de ceramică. Se desființează arcele de comunicare ale navei cu încăperea dinspre sud și se construiește în locul lor un arc format din moloane de piatră cioplită, *piatră de cheie avînd pe ea cioplit anul 1515*.

Pentru a consolida această boltă și pentru a stabili nervurile ceramice — nervuri fără elemente de încastare în boltă, proiectantul de rezistență a ales următoarea soluție: Bolta s-a suprabetonat, nervurile au fost ancorate în suprabetonare și totul printr-o serie de nervuri în suprabetonare și prin tiranți a fost agățat de grinzi puternice care descarcă direct pe zidurile exterioare la partea superioară. Astfel s-au desființat toate împingerile laterale și toată bolta cu nervuri stă agățată de grinzile respective.

Incendiul de care vorbeam înainte a distrus și bolțile celorlalte nave — lucrări de suprabetonare de ancorare a nervurilor de piatră s-au executat și la aceste bolți. Elementele de piatră, nervuri și arce înroșite de incendiu au fost găsite de Dl. Arh. Alexandru Dobriceanu, într-un proces avansat de clivare. Sub asistența Laboratorului D.P.C.N. toate piesele au fost injectate cu mijloace adecvate, întrebuintîndu-se rășină sintetică «colma injection», material foarte fluid adus din Elveția.

Înainte de a încheia, amintim și un fapt destul de important că s-au găsit și urme de pictură.

Bolțile navei de est au fost pictate. Pictura a fost aproape complet distrusă prin aplicarea a două straturi de tencuială. Două fragmente s-au putut păstra pe bolta de sud-vest a navei. Pe consola inițială a boltirii turnului la colțul de nord-est s-a găsit pictat pe el un corb cu inelul în cioc (Matei Corvin). Pe intradosul arcuului mic datat 1515 există o mică porțiune de pictură murală.

*

Încheind această scurtă informare, putem afirma :

1. Continuitatea populației dacoromane și apoi românești în toată Transilvania și mai ales în Țara Bârsei din cele mai vechi timpuri este evidentă.

2. Construirea de locașuri de cult arată creștinarea populației și organizarea creștinismului bizantin în părțile acestea înainte de venirea slavilor și ungarilor.

3. Noile elemente și recente descoperiri sînt un început bun al înțelegerii organizării populației prefeudale în comunități de sine stătătoare și apoi în voievodate și cnezate.

4. Prin temelia bisericii în cruce greacă de la Prejmer, confirmă intențiile catolicilor de a desființa vechile locașuri de cult ortodox pentru a impune religia lor populației autohtone. Dar așa cum se știe, biserica lui Dumnezeu din sufletul strămoșilor noștri n-a putut fi nici arsă, nici demolată.

5. Populația creștină ortodoxă a rămas în Legea ei cu toate avantajele de breslă oferite de noii stăpînitari ai cetății.

În orice caz, raza de lumină pătrunsă la baza bisericii vechi se va mări și va descoperi și în alte locuri date noi despre spiritualitatea și cultura materială a strămoșilor noștri.

Diac. P. I. DAVID

UN PREOT TRANSILVĂNEAN ÎN DOBROGEA ÎNAINTE DE 1877 — IOAN VERZEA

Păstorii din sudul Transilvaniei, cunoscuți mai ales sub numele de mocani, a căror transhumanță în Dobrogea se pierde în negura veacurilor, au jucat un rol deosebit nu numai în dezvoltarea economică a provinciei dintre Dunăre și Marea Neagră, ci și în viața culturală și religioasă¹ a acestui străvechi teritoriu românesc, intrat, din 1417, sub stăpânirea Imperiului otoman. Un aspect important al exercitării acestui rol l-a constituit aducerea de preoți din Transilvania pentru bisericile românești din Dobrogea², unde posibilitățile de pregătire a slujitorilor cultului creștin ortodox, în tot decursul stăpânirii otomane, au fost dintre cele mai reduse³. Fenomenul a căpătat amploare îndeosebi după 1800, odată cu stabilirea definitivă a unor «mocani» în Dobrogea, care ajunseseră deja la un număr însemnat către mijlocul secolului⁴.

Unul dintre acești păstori de suflete, a fost Ioan Verzea. Era de fel din Săcele, mai precis din Cernat, unul din cele șapte sate componente ale acestei importante așezări din Țara Birsei⁵. Condica «mocanilor» aflați în Dobrogea la 1845, întocmită de Agenția austriacă din Galați, ne oferă în acest sens o informație dintre cele mai sigure. Locul nașterii preotului *Iohann Werza* este indicat «Cernat-Brașov»⁶. Din păcate, nu avem pînă în prezent nici o știre referitoare la data nașterii sale. Judecînd însă după primul an în care este constatat în Dobrogea, cînd trebuia, oricum, să fi atins vîrsta maturității, presupunem că era născut pe la începutul secolului al XIX-lea.

Ceea ce știm totuși, aproape cu certitudine, este faptul că tatăl său a fost de asemenea preot. În Conscripția «czirákiană», întocmită în anii 1819—1820, apar, printre capii de familie ai satului Cernat, «Oppre Poppe Versze» și «Poppe Alexi Verze». La ultimul se specifică, în plus, că era original «ex. Hossufalu» și că se afla atunci «sine aedificio»⁷, așadar că era venit de curînd din localitatea vecină Satu-Lung, deoarece încă nu-și durase casă proprie în Cernat. Credem de aceea că mai de grabă primul dintre ei, Popa Oprea, arătat la localnic, a fost tatăl lui Ioan Verzea. Acesta era, în orice caz, născut cu mulți ani înaintea întocmirii conscripției și știm că locul nașterii sale era satul Cernat, deși nu avea încă destui ani pentru a putea figura în rîndurile capilor de familie.

Nu dispunem de alte informații asupra familiei lui Ioan Verzea, după cum nu cunoaștem nimic despre copilăria și anii săi de școală. Știm totuși că, probabil încă din tinerețe, și-a alcătuit o însemnată avere, dobîndită fie prin moștenire, fie ca zestre

1. D. Șandru, *Mocanii în Dobrogea*, București, 1946, p. 69 ș.u.   2. *Ibidem*, p. 73—76.

3. Abia spre sfîrșitul stăpînirii otomane au luat ființă în Dobrogea școli românești pentru cîntăreți de biserică, așa cum a fost cea a dascălului Cosma de la Dăeni, dintre absolvenții căreia unii au ajuns chiar preoți (Gh. Rădulescu, *Starea religioasă a Dobrogei în decursul vremurilor*, București, 1904, p. 122).   4. D. Șandru, *op. cit.*, p. 37—38.

5. Vezi Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania în colaborare*, vol. II, [București], [1968], p. 102.

6. G. Vîlsan, *Mocanii în Dobrogea la 1845*, în «Graiul românesc», II (1928), nr. 3, p. 43.

7. Arh. St. Tîrgu Mureș, colecția Conscripției urbariale, 1819—1820, nr. 673. Mulțumim și pe această cale colegului Ion Ranca, directorul Filialei Arhivelor Statului jud. Mureș, pentru bunăvoința de a ne fi semnalat respectiva informație.

a soției, fie prin munca sa. Ea consta, ca la majoritatea săcelenilor, în vite și îndeosebi în oi, cea mai de seamă bogăție a ținutului. Pentru iernat, aceste vite, așa cum obișnuiau de veacuri oamenii locului, erau duse, an de an, pe pășunile provinciei dintre Dunăre și mare. În februarie 1837, printre «mocanii» care treceau în Dobrogea prin punctul Călărași se afla și «Ion Verzea» din Săcele⁸. Se număra, fără îndoială, printre stăpînii de turme mai bogați, deoarece numai aceștia obișnuiau să meargă în mijlocul iernii pentru-a-și vizita vitele pe care le aveau în Dobrogea⁹. Cei mai puțini înstăriți treceau, de regulă, de toamna, odată cu oile, și rămîneau pe toată durata iernaticului, laolaltă cu ciobanii pe care-i aveau cu simbrie, întorcîndu-se cu toții în Transilvania abia în primăvară¹⁰.

Treptat, așa cum avea prilejul să constate Ion Ionescu de la Brad la 1850, mulți dintre «mocani» au început să-și țină vitele și pe timpul verii în Dobrogea¹¹. Printre aceștia s-a aflat și Ioan Verzea, care, după un timp, a renunțat la slujba de preot pe care o avea în Transilvania și a început să-și însoțească vitele dincolo de Dunăre. În octombrie 1845, potrivit Condiții «economilor de oi» transilvăneni aflători în Dobrogea, amintită mai sus, între «mocanii» care se găseau cu vitele pe pășunile acestei provincii figura, chiar pe primul loc, și preotul «Johann Werza». El avea atunci, în părțile Hîrșovei, 2100 de oi, 173 de cai și 80 de bovine¹², așadar o avere mișcătoare apreciabilă, care-l situa în rîndul celor mai bogați dintre cei «114 mocani» menționați în această condică¹³.

Rămînerea lui Ioan Verzea în Dobrogea devine aproape permanentă (iarnă și vară în continuare), deși își păstra încă, în mod sigur, cetățenia austriacă. Într-un raport din 1 august 1849 al carantinei Gura Ialomitei, se arăta că printre «mocanii» care veneau acolo de la Hîrșova «cu mărfuri», era și «părintele Ioniță Verzea»¹⁴. El rămăsese, așadar, în părțile Hîrșovei, care, datorită bogăției pășunilor, era una dintre regiunile cele mai căutate de către «mocani», din toată Dobrogea¹⁵. El este atestat de altfel, în aceleași locuri, și în anii următori. În «Însemnarea despre aflătoarele oi ce sînt în caza¹⁶ Hîrșovei ale K.K.»¹⁷ «supuși în anul acesta și au fost și în anul trecut», datînd din 1851, era amintit și «părintele Ion Verza»¹⁸.

În această perioadă, fără îndoială, pentru pregătirea sa intelectuală, ca și pentru energia și cinstea de care dăduse dovadă, preotul Ioan Verzea devine un veritabil reprezentant al «mocanilor» din Dobrogea, deși nu era investit oficial cu o astfel de funcție, în relațiile cu autoritățile otomane și cu consulatele Austriei. În mai 1850, Ion Ionescu de la Brad îi scria lui Ion Ghica despre o pretenție a mocanilor pentru

8. *Arh. St. Buc.*, fond Comitetul Carantinilor, *Dosar 3360 I/1837*, f. 169—170.

9. Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea în timpul stăpînirii otomane*, în «*Revista Arhivelor*», XLVIII (1971), vol. XXXIII, nr. 3, p. 407. 10. *Ibidem*.

11. Victor Slăvescu, *Corespondența între Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica, 1846—1874*, București, 1943, p. 65. 12. G. Vilsan, *op. cit.*, p. 43.

13. *Ibidem*, p. 43—46. Vezi și D. Șandru, *op. cit.*, p. 134—138.

14. *Arh. St. Buc.*, fond M.A.I., Serviciul sanitar, *Dosar 2 I/1849*, f. 14.

15. D. Șandru, *op. cit.*, p. 43.

16. *Tc. kaza*, unitate administrativ-teritorială în Imperiul otoman. Pentru această noțiune vezi Tudor Mateescu, *Arhivele din Dobrogea în timpul stăpînirii otomane*, în «*Revista Arhivelor*», LI (1974), vol. XXXVI, nr. 1—2, p. 229.

17. Prescurtare de la «chezaro-crăiesc», apelativul sub care erau desemnați în Principat supușii împăratului Austriei și mai ales românii din Transilvania.

18. D. Șandru, *op. cit.*, p. 37, nota 4 și p. 91, nota 1. Acest document, rămas inedit, a făcut parte din colecția lui G. T. Kirileanu. Toate strădanile noastre de a da de urma lui s-au dovedit pînă în prezent infructuoase.

dem
in a
num
și f«ecc
prov
o an
ingr
tern
ca
creș
chia
odat
și acu t
vân
din
dou
al A
are
și le
din
pentcă d
a ap
cetă
Con
Hirș
cola
cea
romdefir
Grur
p. 52au f
autosupu
Verzmod
ocup

Hirșc

8000 de galbeni, pe care fiscul otoman din Dobrogea îi încasase de la ei drept *beilic*¹⁹. Perceperea acestei sume se făcuse, desigur, în mod abuziv, deoarece *beilicul* era darea pe vite pe care o plăteau statului numai supușii sultanului (raialele)²⁰. «Mocanii, ca cetățeni ai Austriei, erau apărați de plata acestei dări prin tratate speciale încheiate în acest sens între cele două imperii²¹. Deoarece aceste tratate fuseseră încălcate acum, «mocanii» făcuseră demersuri pentru a li se restitui cei 8000 de galbeni, «iar preotul Ioan Berza²², vechilul lor», avea, după cum se exprima reputatul agronom român, «hîrtii de la Meternih și de la alte locuri, spre a merge la Constantinopole»²³. Era, așadar, împuternicitul păstorilor transilvăneni din Dobrogea pentru a trata pricinile lor cu oficialitatea²⁴.

Nu știm ce final a avut acest diferend și nici dacă preotul Ioan Verzea s-a deplasat sau nu în capitala Imperiului otoman. În aceeași lună mai 1850, Ion Ionescu de la Brad îl întâlnea însă la Rușciuc, unde se afla atunci sediu guvernatorului turc, venit să arendeze direct de la pașa Said Mirza pășuni (suhaturi) pentru «mocani». Aceasta fiindcă un dregător turc din Dobrogea, Reșid Aga, le arendase suhaturi numai în cinci cazale ale provinciei²⁵, și, «cu îndoit preț»²⁶. În acest sens se pare că a intervenit și pe lângă consulatul austriac de la Rușciuc, căruia, la 17 ianuarie 1851, «Iohan Verzea și Roman Hînsa» îi adresează o scrisoare în numele «mocanilor» din Dobrogea²⁷. Era o nouă dovadă a încrederii și autorității de care se bucura preotul Ioan Verzea din partea concetățenilor săi.

Peste cîtiva ani, probabil în 1856, pentru apărarea intereselor «mocanilor» din Dobrogea, ia ființă un viceconsulat austriac la Hirșova²⁸. Primul viceconsul a fost Nicolae Țîrcă, de fel tot săcelean, care, mai tîrziu, s-a stabilit definitiv în acest oraș dobrogean și care a înfăptuit multe lucruri bune, nu numai pentru păstorii transilvăneni, ci pentru întreaga populație românească a provinciei dintre Dunăre și Marea Neagră²⁹. Printre altele, el a contribuit foarte mult la ridicarea satului Varoș din imediata apropiere a Hirșovei, devenit curînd cartier al acestui oraș³⁰. Acesta era un vechi sat românesc al cărui nume îl conserva pe cel al Orașului de Floci, dispărut, așa cum se știe, pe la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, care se afla exact în același drept, dincolo de Dunăre, și care s-a numit Varoș Floci³¹. La 1850, Ion Ionescu de la Brad arăta satul Varoș ca fiind curat românesc³², dar nu avea decît un număr de 102 locuitori³³.

Nicolae Țîrcă a înființat școală în satul Varoș și a ridicat o biserică³⁴, despre care știm sigur că a fost construită în 1857³⁵. Apoi, în toamna aceluiași an, la în-

19. Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 66. 20. *Ibidem*, p. 113.

21. Despre existența acestor tratate vezi îndeosebi : D. Șandru, *op. cit.*, p. 40.

22. Numele apare adesea corupt : *Verza* sau chiar *Berza*, ca în această scrisoare a lui Ion Ionescu de la Brad. 23. Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 66—67.

24. D. Șandru, *op. cit.*, p. 91, nota 1.

25. La data aceea, Dobrogea era împărțită în 12 cazale. Numărul lor a fost mărit prin reforma administrativă otomană din 1864. 26. Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 78.

27. D. Șandru, *op. cit.*, p. 40, nota 2. Din păcate, n-am putut găsi nici acest document, care a făcut de asemenea parte din colecția lui G. T. Kirileanu. Era scris, foarte probabil, în germană, ceea ce dovedește că preotul Ioan Verzea cunoștea bine această limbă.

28. Ioan Georgescu, *Din trecutul românesc al Dobrogei*, în «Analele Dobrogei», XIII—XIV (1932—1933), p. 41. 29. *Ibidem*, p. 41—46. 30. *Ibidem*, p. 41.

31. Așa apare, de pildă, în condica vistieriei lui Constantin Brîncoveanu, la 1696 și 1700. Vezi *Condica de venituri și cheltuieli a vistieriei de la leatul 7202—7212 (1694—1704)*, ed. C. D. Aricescu, în «Revista istorică a Arhivelor României», București, 1873, p. 268, 544.

32. Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 120, 124; Ion Ionescu de la Brad, *Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja*, Constantinople, 1850, harta. 33. Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 120.

34. Ioan Georgescu, *op. cit.*, p. 41.

35. M. D. Ionescu — [Dobrogeanu], *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*, București, 1904, p. 422, 645.

demnul său, mai mulți «mocani», aflați cu vitele în Dobrogea, s-au stabilit definitiv în această mică așezare, a cărei populație, în decurs de numai 5—6 ani, a ajuns să numere 100 de familii³⁶. Printre primii transilvăneni statorniciți în satul Varoș a fost și preotul Ioan Verzea³⁷, slujitor al noii biserici din această localitate.

Venirea sa în Dobrogea nu fusese inițial în calitate de preot, ci în calitate de «econom de vite». Mai mult chiar, în momentul în care rămâne an după an în această provincie, este de la sine înțeles că a trebuit să renunțe la slujba de preot pe care o avea în Transilvania. În Dobrogea, o perioadă de peste un deceniu Ioan Verzea s-a îngrijit numai de vitele sale și, uneori, de apărarea intereselor mocanilor, ca împunător al lor. Abia în anul 1857 revine la profesia și harul său, de data aceasta însă ca preot într-o provincie românească aflată sub o stăpânire străină, unde credința creștină era doar tolerată, iar credincioșii respectivi expuși la abuzuri, persecutați și chiar la jafuri și măceluri din partea stăpînitorilor. Era o misiune grea, dar care, odată acceptată, constituia o forță în plus în lupta pentru conservarea religiei străbune și apărarea ființei naționale a românilor din Dobrogea.

Peste câțiva ani, într-un document din 1861, preotul Ioan Verzea din Varoș apare cu titlul onorific de «sachelar». La 16 decembrie acel an, el elibera negustorului transilvănean *Stan Argășeală*, care cumpărase o mare cantitate de piei de oi, berbeci și capre din orașul Medgidia, o dovadă că aceste piei proveneau de la vite sănătoase³⁸. Altele două dovezi asemănătoare erau eliberate de Nicolae Țîrcă, în calitate de viceconsul al Austriei, și de aianul Hîrșovei, Veli Isian Bey³⁹. Actul emis de preotul Ioan Verzea are și mențiunea «locul peceții»⁴⁰, dar, fiind vorba de o copie⁴¹, conținutul ei (figura și legenda) ne-au rămas necunoscute. Este vorba, foarte probabil, de sigiliul bisericii din Varoș, a cărui imprimare măcar, dacă s-ar găsi, ar reprezenta o piesă de valoare pentru reconstituirea trecutului bisericesc al românilor ortodocși din Dobrogea.

Nu cunoaștem deocamdată data morții preotului Ioan Verzea. Putem socoti însă că decesul său a avut loc la o vîrstă destul de înaintată⁴². Nu știm, de asemenea, dacă a apucat să vadă marele moment de la 1878 al reintegrării Dobrogei la România. Cercetările pe care le-am întreprins în acest sens, mai ales la Arhivele Statului de la Constanța⁴³, nu au dus, din păcate, la nici un rezultat. În cartierul Varoș al orașului Hîrșova există și astăzi persoane cu numele de familie Verzea⁴⁴, urmași direcți sau colaterali ai vajnicului preot-transilvănean, care a descălecat în pămîntul de la «Marea cea Mare», cînd acesta se afla încă sub jug otoman, pentru a întări temelia vieții românești de acolo.

Tudor MATEESCU

36. Ioan Georgescu, *op. cit.*, p. 41. Pe la 1867, geologul Peters întilnea «mocani» stabiliți definitiv în mai multe sate din Dobrogea, între care se numără și Varoșul (Karl F. Peters, *Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha, I, Geographischer Theil*, Wien, 1867; p. 52.

37. Ioan Georgescu, *op. cit.*, p. 41.

38. *Arh. St. Buc.*, fond M.A.I., Serviciul sanitar, *Dosar 17 I/1861*, f. 130.

39. *Ibidem*, f. 130—131. 40. *Ibidem*, f. 130.

41. Este vorba de copiile făcute de autoritățile sanitare românești. Originalele acestor acte au fost duse de negustorul respectiv în Transilvania, deoarece trebuia să se justifice și față de autoritățile austriece.

42. În anul 1869, Nicolae Țîrcă «și tovarășii lui» au renunțat la cetățenia austriacă, devenind supuși ai suftanului (Ioan Georgescu, *op. cit.*, p. 44). Printre ei se afla probabil și preotul Ioan Verzea.

43. S-au păstrat doar câteva registre de stare civilă de la Hîrșova și acestea scăpate în mod întâmplător, deoarece, așa cum se știe, în timpul primului război mondial, autoritățile de ocupație din Dobrogea au luat măsura de a distruge arhivele primăriilor.

44. Informație de la domnul Nicolae Dunăre, cunoscut etnograf, originar din cartierul hîrșovean Varoș. Îi mulțumim și pe această cale pentru bunăvoința sa.

DIN CORESPONDENȚA MITROPOLITULUI IOSIF NANIESCU AL MOLDOVEI (1875—1902)

Asupra acestui mare ierarh protosinghelul Vasile Vasilache a scris o interesantă monografie, care însă va trebui cândva, să fie întregită pe bază de mărturii scrise, ce au rămas din abundență de la acest om de cultură, ce a fost Iosif Naniescu, Mitropolitul Moldovei. Alături de «sfântul»¹ Veniamin acesta stă cu demnitate pentru alesele sale însușiri. «Blînd ca un porumbel și deștept ca un șarpe», i s-a spus de contemporanii săi, iar Prof. N. Iorga îl categorisea ca o ultimă floare a Paisianismului». O viață plină de fapte și mari realizări am spune noi, numai gîndindu-ne la înălțarea catedralei mitropolitane ieșene din ruina, în care zăcea, de zeci de ani, îi asigură nemurirea, punîndu-l în șirul marilor vlădici ortodocși români. Om de aleasă pregătire culturală, el a apreciat născînda Academie română, lăsîndu-i mari cantități de cărți, numeroase manuscrise, stampe și alte mărturii ale trecutului nostru. Cele zece volume de manuscrise existente acolo, ne arată ce elev harnic era ireodiaconul Iosif, cînd sta pe băncile de la Sf. Sava, aceasta după ce terminase cursul seminarial de la Buzău. Ele nu tratează decît de cursurile de l. greacă, l. franceză și celelalte studii pe care tînărul cleric le urmărea cu cea mai încordată atenție. Acestea pentru pregătirea intelectuală a marelui ierarh. Urmează altele, multe, în care se află acte personale, oficiale și o bogată corespondență. Aceasta din urmă ne descoperă pe om, în cele mai ascunse ale sale și de aceea prezintă pentru istoriografie un deosebit interes. Cu acest gînd am răsfoit în timpul din urmă, din lăsatele sale la Academia R.S.R., alegînd cîteva misive ce pot interesa pe cititorii acestei reviste. Lăsăm să urmeze în ordinea datării lor, dînd oarecare lămuriri, ce le credem necesare spre înțelegerea acestora.

1. Este o scrisoare din 1873 a librarului Danielopolu, din București către Iosif, atunci Episcop de Argeș, din care se vede spiritul de curiozitate științifică a clericului nostru. Din aceasta și altele, pe care nu le înfățișăm aici, constatăm cum dînsul citea din Renan, atunci, «en vogue», urmărea mișcarea lui W. Guettée, catolicul trecut la ortodoxie, ideile filozofice ale lui Comte, La Franc și Darwin, dicționarele lui Văpereaș și Bouillet, opera istorică a lui Duruy etc. Librăriile timpului îl aveau ca un serios client.

2. Este o scrisoare impresionantă trimisă de vestitul Neofit Scriban retras în orașelul său de naștere Burdujeni. Era după lupta pe care o dusesese cu guvernul Cuza pentru canonicitate, în care el căzuse victimă. E o mărturie dureroasă.

3. Una din multele scrisori de la Iosif Gheorghian fost Episcop de Huși, apoi de Galați, și de două ori Primat al României. El anunță plecarea sa de la Huși la Galați, rugînd pe Mitropolitul Iosif să-i trimită un reprezentant al Chiriarhiei ieșene.

4. Mitropolitul Iosif mulțumește ministrului V. Boerescu pentru ajutorul dat la ridicarea din ruine a Catedralei.

1. V. Dudu, *Mitropolitul Moldovei Iosif al II-lea Naniescu și Academia Română*, Iași, 1941.

5. V. Boerescu răspunde Mitropolitului, pentru care are cuvinte de înaltă apreciere.

6. Valerian Rîmniceanul, fratele Episcopului Melchisedec, dăruiește Mitropolitului, în numele Epitropiei Sf. Spiridon un exemplar din Biblia de Blaj, de la 1795.

7. Mitropolitul Iosif scrie arhiereului Neofit Scriban la Burdujeni în chestia preotului Arghire Artimescu, deserventul Bisericii Scribăneștilor din localitatea respectivă.

8. Neofit Scriban răspunde mulțumind Mitropolitului pentru atenția ce-i arăta.

9. Mitropolitul Iosif a fost un iubitor al trecutului românesc. Împrejurarea făcînd să afle chipul Mitropolitului Dosoftei, la Suceava, oprește tabloul original în galeria de chipuri a Mitropoliei, iar o fotografie o trimite Academiei. După doi ani, la 24 februarie 1883 trimite și fotografia lui Petru Movilă, făcută de dînsul la Chiev, aceleiași Instituții.

10. Academia prin secretarul ei, istoricul V. A. Urechia, mulțumește Mitropolitului pentru darul făcut.

11. Iosif Gheorghian, acum Episcop de Galați cere iertare Mitropolitului pentru că nu i-a comunicat decizia guvernului de a nu-i fi primit demisia, ci de a-i fi acordat concediu pînă la însănătoșire.

12. Mitropolitul arată Episcopului Gheorghian sentimentele sale de considerațiune și regretul de a-l fi văzut dispus să se retragă de la Episcopat.

13. Episcopul Gheorghian anunță că scrisoarea Mitropolitului i-a făcut foarte bine și că a revenit, luîndu-și îndatoririle de Episcop la Galați-Dunărea de Jos.

14. Ruxanda Roznovanu, născută Callimaky, roagă, din Cernăuți pe Mitropolit să-i dea ajutor, intervenind pe lîngă Episcopul de Huși spre susținerea schitului Samariu de pe moșia lui Gavriil Konaki. Ghibozna Zorleni. Tutova.

15. Episcopul de la Galați Iosif Gheorghian a fost chinuit de o slăbiciune cronică. Ca urmare, el voiește din nou să părăsească Episcopatul și să se retragă la mînăstire. Același lucru îl va face și ca Mitropolit primat. La 14 februarie 1883, se roagă de Mitropolitul Iosif să intervină la Guvern, spre a i se asigura existența materială, retrăgîndu-se.

16. Mihail Sturza, fostul Domn al Moldovei, scrie din Paris Mitropolitului că admite numirea arhimandritului Nectarie Loscanu ca preot la capela sa din Baden-Baden.

17. Mitropolitul scrie Prințului Em. Konaki Vogoridi că, arhimandritul Nectarie pleacă chiar mîine miercuri 6 iulie anul 1883 și solicită un salariu mai mare pentru acesta și diaconul ce va fi trimis la Baden-Baden.

18. Mitropolitul scrie Domnitorului Mihail Sturza, de ce a întrerupt cu trimiterea arhimandritului Nectarie, iar pentru un diacon Măria sa va trebui să mai aștepte, căci este cam greu de găsit un element corespunzător.

19. Mitropolitul Iosif scrie la Paris ministrului Vasile Alexandri, mulțumindu-i în numele comisiunii însărcinate cu lucrările de restaurare, pentru ajutorul dat de ministru pentru confecționarea plicandrelor, candelelor și celorlalte obiecte de bronz argintat și aurit și stofele pentru veșminte, la casa Poussilaque Rusand, în capitala Franței.

20. Dimitrie Sturdza, fostul prim-ministru al Țării, trimite o scrisoare foarte respectuoasă către Mitropolit și cere să se tipărească mai multe documente, pînă la 1900, în lucrarea făcută de C. Erbiceanu, Istoricul Mitropoliei Moldovei.

21. Gavriil Muzicescu comunică Mitropolitului succesul obținut de corul său și cere intervenția acestuia, pentru înlesnire, pe căile ferate, în scopul de a concerta în țară.

22. Nicolai Roset Roznovanu cere Mitropolitului să stăpânească trei preoți amestecați în tulburările electorale de la Pașcani.

23. Take Ionescu, ministrul cultelor, roagă pe Mitropolitul să ia măsuri de îndreptare a neregulilor din Mănăstirea Neamțului.

24. Lascăr Catargiu, prim-ministru, fost candidat la tronul Moldovei la 1859, explică Mitropolitului de ce a fost dărîmat turnul-clopotniță Trei Ierarhi din Iași; cum și permisiunea pe care o au Ierarhii Țării să vadă lucrările de restaurare ce se fac la monumentele istorice bisericesti.

25. Partenie, episcop al Dunării de Jos, comunică Mitropolitului cum s-a făcut sfințirea bisericilor din Cernavodă și Constanța. Dă oarecare informații privitor la sfințirea podului de peste Dunăre, unde se amesteca și ceva răutate episcopală. E vremea începutului scandalurilor din Biserică, care vor aduce înlăturarea Mitropolitului Ghenadie Petrescu, și mai apoi a însuși lui Partenie Clinceni autorul acestei scrisori, de pe scaunul Moldovei.

26. O scrisoare nedată a faimosului Nicolae Bălășescu alias Nifon, în călugărie — fost întâiul director al Seminariului Central din București. Este vorba de niște cărți procurate Mitropolitului de Nifon care-și arată încă odată revolta sa nativă: se știe că el a participat activ la evenimentele din 1848. Este un subiect interesant de studiat acest Ardelean, trecut prin situații de răspundere, ca să-și sfîrșească viața, credem, în Mănăstirea Căldărușani.

27. Dăm și însemnările Mitropolitului pe o Liturghie arhierescă fostă a lui Iosif, întâiul Episcop al Argeșului, al cărui nume-l purta, dat de protectorul său Chesarie episcop al Buzăului.

ANEXE

PREA SÂNȚIEI SALE PĂRINTELUI IOSEPH NANIESCU EPISCOPU de ARGEȘI²

Prea sante Părinte.

Pe quand P. S. voastră ve aflați în București în luna Maiu, venind pe la magazinul meu am uitat să vă întreb dacă doriți ca jurnalul L'Union Chretienne, la quare sunteți abonat, să vi se expediede prin poșt la Scaunul Santei Episcopii, sau să se conserve numerile în magazin pî la venirea P. S. Voastre în București? Vă rog dar să binevoiți a mă honora cu răspunsul P. S. Voastre.

Profit de presinta ocasiune spre a anunța P. S. voastre quă am primit de la Paris noul uvragiu al lui Renan «L'Antéchrist» quare este o continuare la operile precedente ale aquestui scriitor: La vie de Jésus, Les Apotres etc și quare uvragiu a fost primit cu aqueiași favoare de lumea savantă ca și precedentele scrieri.

Tot d'odată mă grăbescu a achessa aici în facia comptul detalliat de obiectele que P. Sânția Vóstră datorati la magazinul meu pînă astădi însummând în total cifra de lei nooi una sută noue deci și nouă și nouăzeci și duoi banii (199,92) quare summă veți bine voi a face se mi se aquitte la prima ocasiune.

Allu Prea Sânția Voastre prea respectuos și suppus serv și fiu sufletescu.

N. A. Danielopolu

București din 12/24 Iuliu 1873

N. A. D.

2. *Hîrtii personale 1841—1893*, fost manuscris 2855, p. 64.

P. S. Summa facturei din facilă de lei vechi 537,20 parale transformată în lei noi dau cifra de lei noi 199,08 iar nu L. N. 199,92 bani, cum din eróre se însemnă aci mai sus.

Librăria N. A. Danielopolu București

Fol. 2.

Nota

pentru Prea Sântia sa Părint Ioseph Episcopu al Eparhiei Argeși.

1872

aprilie 8.	Restu din socoteala veche Lei vechi	124,20
Maiu 6.	Daewin La descendance de l'homme tom 1 relie	30
Iunni 23.	1 Boerescu Codicele Române în 3 părți	54
"	1 Abonament pe anul 1872 la Union Chrétienne servit franci p. poștă	124,20

1873

Martie 15.	1 Abonament pe anul 1873 la Union Chrétienne servit franci p. poșta Paris	124,20
Aprilie 30.	1 Wlad Guettée tome 2-e Histoire de l'Eglise chrétienne d'Orient, gd fo	48
	1 Darwin tome 2-e Descendance de l'homme	32

Total lei vechi 537,20

sau lei noi 199,08 bani

București din 12/24 Iullin 1873.
L. V. 537

Summa din facia
1873

Octombr 17.	1 L'Europe Orientale	14
Noembr 20.	1 Jacullat Le fils de Dieu	22
"	1 Gal Lamaimon Un peu plus de lumiere, les evenements de 1866	27
"	1 Renan Antéchrist	27

lei vechiu 628

S-a achitat: Danielopolu
București, din 20 Noembre 1873.
1878 Noembrie în 19

Burdujeni (Suciava)³.

Înalt Prea Sfințite Arhipăstor.

Deși când am avutu onoaria ca să vă vădú în București V-am încunoștințat, că în nenorocita me pussetuă în care mă aflu, sunt nevoitu a mă strămuta cu totulu în proprietatea me părintiască dela locul naștirea mele și am văzut plăcere din partea voastră, totuși și acum după sossirea me la Burdujeni Suciava, vin cu smerenie a vă aduce la cunoștințe că am sosit aice și sunt preocupat de ticăloassa me sănătate și de reparația căsușilor și a localului lor pe care li-am găsit în staria cea mai diplomabilă.

Înalt Pria Sfinte Arhipăstoriu vă rog să-nu permiteți ca cineva se socotiască că eu ași fi venit aice ca arhiereu fie cât de nenorocit. Nu, nici de cum. Eu am venit aice ca simplu Neofitu Scriban vechi profesor, fără de nici o pretenție ecleastică, dar știindu din experiența și istorie că multora din cler în toată lumea le place a șicana mai ales în Episcopii nenorociți și căzuți, exemple avem destule. Vă rog deci de vă este cu puțință se me scutiți de asemenea ispititori, căci eu vă asigur că voi ști în proprietatea me câte zile voi mai ave, fără a vă aduce nici

3. Același manuscris, p. 143.

umbră măcar de nemulțumire și se nu mă considerați de cît ca pe un nenorocit Neofitu Scriban.

Al Înalt Prea Sfințiilor voastre smerit rugători și plecat servitori
(ss) Smeritul † Neofit Scriban⁴.

Huși 4 Aprilie 1879.

Înalt Prea Sântite Stăpâne

Mi ieau îndrăzneala a Vă înfățișa respectuoasele mele omegie și a Vă exprima sufleteasca mulțumire ce am simțitu pentru frumoasa întîmpinare ce v-au făcut orașul Iassy cu ocasiunea reîntoarcerii Înalt Prea Sântiei Voastre la reședința voastră arhiepiscopală. Noi cestilalți sufragnați ai Înalt Prea Sântiei Voastre trebuie să fim fericiți a avea un Arhipăstor atît de iubit și veneratu căci onorurile meritate ce vi se facu de păstoriții vostri se resfrîngu și asupra întregului cleru din jurisdicțiunea Înalt Prea Sântiei voastre.

Cu această ocasiune permiteți-mi, Vă rog, avă supune cunoștinței că pentru plecarea me la noua Eparhie, după calculul ce mi-am făcut, m-am decis a pleca la Huși Luni după Duminica Thomei, cu trăsura și nu cu calea ferată, ca să pot ajunge la Galați a treia zi Miercuri între 10 și 12 oare de dimineața. Dacă Înalt Prea Sântia Voastre poate fi pregătitu a trimite pe delegatul ce veți hotărî pentru ziua de Miercuri 11 curent, Vă rogu respectuos să bine voiți a-mi comunica sciința ca și e se potu anuncia la Galatzi în modu precis ziua sosirei mele acolo.

Recomandându-mă Înaltei Voastre și părintești buneii voințe, sum.

Cu cel mai profund respect Al Înalt Prea Sântiei Voastre întru tot supus și plecat servitor

Iosif Episcop Dunărei de Jos.⁵

Arhiepiscopul
Moldovei și Sucevei
și
Exarh al Plaiurilor.⁶

Iassy 1 August 1880

Cu arhierescă bine cuvântare Vă salut stimabile Domnule Ministru B. Boerescu

Subscrisulu, având în minte și în inimă infiltrate și tipărite simțământele în credința în Dumnedeu și în cuvintele Sfintei Evanghelii în care Mântuitoriu Iisus Christos, între toate celelalte Sfinte și dumnedeești învățături (pentru care Sf. Scriptură se și numește Cuvîntulu lui Dumnedeu) a dis: fără de mine nimic nu putez face, de unde și maxima «nimic fără Dumnedeu» și văzînd cele ce se petrec în lume în generalu și în parte în diferite împrejurări, în toate zilele mă convingu și mă încredințezu că toate lucrurile în lume sunt conduse de o mână nevăzută, a tot puternică, prea bună și prea înțeleaptă acea mână, în limba noastră omenească numim mâna Dumnezeștei Providențe.

Astăzi dar, ca și tot d-auna, însuflețit de aceeași credință religioasă și cugetînd asupra chestiunei restaurării Bisericei catedrale a Mitropoliei Moldovei și Sucevei din Iassy, asupra timpului îndelungatu de mai mult de cît 40 ani de cînd această Biserică stă neterminată, asupra feluritelor împrejurări și peripeții ale timpului, în care atîtea guverne și mai bune și mai răle, s-au schimbatu în tot decursul acestui timp, asupra împrejurărilor care acum în urma au militatu în favoarea Biserice Mitropoliei Noastre, iarăși mă conving și mă încredințezu tot mai mult că mâna Dumnezeștei Providențe a condusu aceste împrejurări, care trebuiau să influențez în favoarea restaurării acestui mărețu monumentu religios, fondat de nemuritoriu Veniamin Mitropolitul Moldovei, încă de la anul 1833 Iuliu în 3.

4. Fost Episcop de Argeș 1868—73.

5. Iosif Gheorghian, Episcop de Huși 1865—79 ; de Dunărea de Jos 1879—86, Primat al României 1886—1893 retras 1896—1900.

6. Același manuscris p. 162.

A binevoit D-zeu, prin îngrijirea Dumnezeștei sale Provedinție ca după un atât de îndelungat timp, această măreață Biserică, să se termine (căci eu în marea mea sufletească mulțumire o privesc cu ochii minței ca și terminată, de oarece începutul s-a făcutu) să se termine zic, în epoca de față, în care epochă națiunea română trebuie să dea probe și de simțimântele religioase, de care străbunii noștrii de toate clasele și de toate gradele societății întod'auna au fost însuflețiți, și apoi în această epochă, acea sfântă Provedinție a binevoit se aducă la Ministeriulu Cultelor pe Domnia voastră, stimabile Domnule Basilie Boerescu, care, ca și altă dată, la Direcția Eforiei Școalelor, ați fost și acum însuflețitu de aceleași simțiminte naționale și religioase, și împreună cu colegii Domniei-voastre din Ministeriu, cărora tuturor le păstrează datorita recunoștință ați lucrat cu înțelepciune și energie pentru a ajunge la rezultatul restaurării acestui măreț templu religios din Iassy, precum în București ați contribuit la edificarea și înălțarea mărețului templu actualu al științelor, Academia-Școală. D-zeu care vede toate și cunoaște inimile și cugetele oamenilor va ține compt și vă va recompensa cu harul său cel sfânt pentru aceste marii servicii ce Domnia Voastră faceți Bisericei, Instrucțiunei și Terrei. Iar eu smeritu, deplin mulțumit cu sufletulu, că tot aceiași Dumnezeiască Provedinție m-a invrednicit să ajung a vedea cu ochii începutulu restaurării Bisericei Mitropoliei, la care nemărginita sa grație m-a chemat să slujesc, voi fi pînă la sfîrșitul vieții mele adînc și mult recunoscător Domnului Ministru Basilie Boerescu, care în scurtulu timpu de ministru adinterim la Culte a lucratu așa ca să ajungem la acestu resultatu și cînd voi ajunge să văd și terminarea lucrărilor restaurării acestei Biserici, voi zice cu aceiași sufletească mulțumire cuvintele bătrînului Simeon pe care le a rostitu la Întîmpinarea Domnului, prunc în Biserica: acum slobozește pre robul tău Stăpîne — etc, etc. Voiu recunoaște de a mea datorie morala ca să înscriu numele ministrului Basile Boerescu între acelea ale fondatorilor carii au contribuit la înălțarea acestui frumos și măreț templu dumnezeesc din Iassy, pentru ca urmașii noștrii să aibe un frumos exemplu de Ministru Român, pe care să-l imitese, și pe care exemplu să se poată basa cu atît mai mult maxima obicinuita: Biserica și Școala; pe care maximă însă mulți o întrebuintează numai din obicei pentru înflorirea cuvintelor lor și efectul seau scopul ce urmăresc: dar este frumos și lăudabil pentru acei ce prin fapte probează adevărulu și marea folosință morală a acestei maxime. Domnia-voastră ați probat-o aceasta necontestabilu în practică și eu smeritulu cu cea mai înălțiată mulțumire sufletească voi mărturisi tutulor cît voiu trăi, rugînd pe Dumnezeu ca să vă fie sănătos și cu putere întru mulți ani fericiți împreună cu toată familia, pînă la cele mai adînci bătrîneție ca să vă bucurați și de fericirea copiilor, lucrînd tot d'auna cu înțelepciunea ce vă caracterisă pentru binele și prosperitatea Terrei și a Bisericei.

Bine voiți, Vă rog, Domnule Ministru Boerescu, a primi și cu această ocasiune încredințarea înaltei stime ce sub scrisulu Vă poartă, împreună cu arhierasca binecuvîntare.

București 19 Oct. 1880⁷

Prea Sântea Părinte,

Dacă târziu potu răspunde la frumoasa și mult plăcuta scrisoare către mine ce Prea Sântea Voastră ați bine voit a-mi adresa, este că am fost lipsa din țeară și nu am primit-o de cît zilele trecute. Vinu dar acum a vă declara adîncu mea recunoștință pentru bunele și păstoreștile cuvinte ce-mi adresați cu ocasiunea părții ce am putut lua la restaurarea Catedralei din Iassi. Scrisoarea P.S.V. este nu numai o încoragiere pentru mine a lucra tot astfel și pe fiitoru dar și recompensa cea mai plăcută la care puteam aspira; o voi păstra ca un prețios suveniru. Am fost și sunt cel mai fericit că, în repede mea trecere pe la Ministerul de Culte, am putut contribui ca să se înalțe din ruine acestu frumosu monument alu capitali Iassi; și-ți mărturisescu franc, această fericire a mea o simțeam mai mult cînd cugetam că Mitropolia restaurată va avea de Mitropolitu o persoană demnă și pioasă ca Prea Sântea Voastră. Nu erai făcut a sta pe ruine, nici a cauza ruine; și de aceea eu te-am rugat și am fost recunoscătoru că ai primit a lucra singuru și a dirija aridicarea din

7. Același manuscris (2855), p. 164.

ruine a acestui monument sacru ... nu am făcut de cât începutulu, am dat numai impulsuinea, Prea Sântia ta ai acum misiunea și mai mare și vei avea meritul și mai însemnat de a continua opera și de a o termina. Sciu că vei și a persista și că vei reuși. Atunci recunoștința publică vă va fi datorită cu dreptu cuvintu, și mai mult de cât ori cui.

Primiți dar, Prea Sântu, încă odată expresiunea celei mai sincere recunoștințe a mele pentru bunele și excelentele cuvinte ce mi-ai adresat. Ele îmi sunt prețioase, pentrucă vin, nu numai din o inimă sinceră și pură, ci din o gură ale cărei expresiuni au valoarea morală ce impune respectu și dragoste.

În mine vei găsi totdeauna, Prea Sântu, același amicu care te stimă și te iubește, același fiu sufletescu care te respectă cu pietate,

B. Boerescu.

«Biblia de Blaju
1795» scrie cu creion roșu
Mitropolitul O.N.

Iasii 1881 Martie 25.

Înalt Prea Sântite Stăpîne ⁸,

Onorabila Epitropie generală a casei spitalelor Sf. Spiridon, informându-se că Înalt Prea S. V. sunteți doritoriu a cumpăra această Biblie veche, care o are lăsată de la răpos. Gr. Carpu pentru scopuri bisericești, a crezut că nu poate îndeplini mai bine cuviinciosu scopul testatorului, de câtu grăbindu-să cu mulțemire a o hărăzi Înalt Prea Sântiei Voastre.

Eu Înalt Prea S. Stăpîne, mă cred destul de fericitu a fi organul onorabilei Epitropii întru aceasta.

Al Înalt Prea Sântiei Voastre
smerit și plecat servitoriu
Valerian Râmnicianu.

Iasi 1881 Aprilie 23 ⁹.

Cu cea întru Christos frățescă dragoste vă îmbrățișem Prea Sfințite Neofite de Edessa Scriban.

Subscrisul doresc mai întâiu a mă informa cum vă găsiți cu sănătatea și cu petrecerea, ca aflându-vă bine să mă bucur. Al doilea anexat aci comunicăm frăției voastre în original o scrisoare adresată d-lui Theodosie directorul cancelarii acestei sf. Mitropolii a Moldovei, spre a observa dacă în adevăr este subscrisă de frăția voastră, căci noi amu bănuim că această iscălitură este contrafăcută. Și fiindcă precum vedeți această scrisoare trateasă tocmai de cestiunea preotului Arghirie Artimescu sau interesul bisericei frăției voastre din Burdujeni, doresc să avem răspunsul cu observațiunile frăției voastre, deacă bănuiala noastră este sau nu întemeiată. Și cu această ocaziune vă rugăm Prea Sfte să bine voiți a primi încredințarea stimei ce vă purtăm, împreună cu cele ale noastre în Christos frățești închinăciuni și îmbrățișări.

Prea Sfințitului Arhiereu Neofit Scriban de Edessa La Burdujeni.

1881 Maiu în 4 zile ¹⁰
Burdujeni Suceava

Înalt Prea Sfințe Stăpîne Mitropolitu Moldovei și Sucevii. La întâiu ale curenteii luni, am primit epistola Înalt Prea Sfinției Voastre cu data de 23 Aprilie trecut, din a cărei conținut sufletul meu au remas foarte mulțumit, văzînd că frăția voastră înaltul capu al clerului român, nu m'ați trecut cu vederea și purtați interesul a cunoaște starea sănătății și a petrecerei mele în unghiul acestei țări, ajuns la această înaintată vîrstă.

8. Același manuscris, p. 170.

9. Același manuscris, p. 178.

10. Același manuscris, p. 182.

Înalt Prea Sfinte Stăpîne! Mîndru de această fericită ocasiune mă grăbesc a vă răspunde din puținele puteri ale umbrei restului vieții mele, pe care înaltul creator încă mi le păstrează, că mă aflu petrecînd în Burdejeni locul nașterii mele, unde în fiecare moment aștept sfîrșitul acestei vieți pline de dureri, strîncinată de multe greutăți ce am suportat și înaintata vîrstă în care am ajuns. Aceasta este poziție me care poate se va bucura sau întresteze, cu toate aceste te rog, Înalt Prea Sfinte ca și în viitoru să nu rămîn uitatu, ce din contra cercetatu, după cum vădu că aveți toată înalta bună voință.

Originala scrisoare adresată dlui Teodosie directorul cancelariei Sfintei Mitropolii a Moldovii, primită pe lângă epistola Înalt Prea Sfinției voastre spre a o observa dacă în adevăr este subscrise de mine; cu toată stima v-o înapoesc asigurîndu-vă că iscălitura este a mea proprie și că să nu aveți nici o bănuială, căci deși tratează de chestiunea preutului Arghire Artimescu sau interesul bisericii mele, cu toate actele calumniatoare făcute contra acestui preut de răii sei voitori, nu cred că i s-ar putea atribui tocmai la această vîrstă, calitatea de plastograf, că dacă eu m'am adresat dlui director aceasta este că mai mulți îmi spuneau că Prea Sf. Voastră sîn-teți la București și vă rog să mă ertați pentru aceasta, căci și el deși acum au ajuns simplu preotu servitori Sfintei Biserici, înse în trecut au ocupat și făcut mari servicie Patriei în care s-au născut și trăiește.

Văzînd Înalt Prea Sfinte că dl Teodosie nu me-au răspuns la menționata epistolă m'am crezut înșelat prin adresa ce am făcut persoanei sale și la 25 Aprilie trecut prin epistola ce am adresat Înalt Prea Sfinții Voastre, me-am formulat rugămințile în această cauză, cerînd ca preutul Arghirie să fie lăsat liber de strîncinările care se încearcă a-i face răii sei voitori care i prigonesc funcțiunea, contrar voinței și intereselor mele.

Înalt Prea Sfinte! Reînoesc și prin aceasta rugămințile mele pentru preutul Arghirie, ca să rămîie liniștitu și liber la serviciul meu, ca se poată îngriji de popor și biserica me, căci aceasta este dorința mea și vă asigur că dacă purtarea sa ar fi abătută cîtuși de puțin, eu ași fi fostu cel întăi care nu l-ași fi putut suferi, ca cel care trăesc în mijlocul acestei comuni.

Aștept cu nerăbdare rezultatul rugăminților mele ca să fiu liniștit.

Cu această ocasiune vă rog Înalt Prea Sfinte să bine voiți a primi încredințarea stimei ce vă păstrez, împreună cu ale mele în Hristos frățești închinăciuni și îmbrățișări.

† Neofit de Edessa Scriban.

Anul 1881 Iunie 10 București ¹¹.

D-lui Președinte al onorab. Academii române din București.

Domnule Președinte

Portretul renumitului Mitropolitu alu Moldovei Dositheu era necunoscut publicului român și mai alesu societăței oamenilor literați. O fericită întîmplare a făcut ca subscrisulu să amu marea mulțumire sufletească al afla în vechia reședință mitropolitană din Suceava fosta vechie capitală a Domnilor terei Moldovei. Originalul acestui portretu lucratu în ulei și bine conservatu l-am așezat în salonul Mitropoliei din Iassy împreună cu ale altor vechi Mitropoliți ai Moldovei. Pînă a se scoate însă după elu o copie tot în uleu seu în litografie spre a se face cunoscut Românilor care se interesază de asemenea portrete istorice, subsemnatul am făcut a se trage o asemenea copie în cîteva exemplare în fotografie aici în București. Și credend că acest portret, afară din Biserică, nicăeri nu și-ar avea locul de onóre cel mai bine convenitu de cit la Academia Romîna între alți bărbați literați romîni, din acest punct de vedere mișcat de o intimă impulsione a inimei, mi-am luat hotărîrea, ca o datorie a oferi acestei onor Academii din București un exemplar al portretului acestui venerabil Mitropolitu romîn literatu din secolul 17-lea, pentruca acolo unde cu dreptate dupe meritu este stimată lucrarea sa literară a Psaltirei în versuri, precum și alte scrieri ale sale asemenea în limba romîna de acum 200 ani, să fie depus spre păstrare și adevăratul său portretu. În interesul dar literar și istoricu îndeplinindu-mi

11. Același manuscris, p. 402.

cu cea mai mare mulțumire sufletească acesta voluntarie și plăcută datorie, am onoare, Dle Președinte a încredința aceasta copie în fotografie în primirea Dvoastră, domnule Președinte al onor Academii române din București, rugându-vă totu odată să binevoiți a primi și cu această ocaziune încredințarea înaltei stime ce scrisul ve poartă împreună cu arhierescă binecuvîntare.

București 1881 Iunie 30¹²

Academia Română
No. 1209

Prea Sântite Părinte,

Academia primindu fotografia ce ați binevoit a-i dăruia de pe portretul ilustrului predecesor alu P. S. Vostre, a Mitropolitului Dositeiu, m-a însărcinat a Vă exprima cele mai vii ale seze mulțumiri pentru generoasa considerațiune ce ați arătat Institutului nostru.

Primiți, Prea Sântite, încredințarea celor mai respectuoase sentimente cu care sunt alu

Prea Sântiei voastre fiu sufletescu
Secretaru generalu
V. A. Urechia

Prea Sântiei Sale
Părintelui Iosif, Mitropolitu alu Moldovei și Suceava

Mnrea Neamțului 22 Ianuarie 1882¹³

Înalt Prea Sântite Stăpîne,

Boala de care am fost cuprins în trecuta lună Octombrie reducîndu-mă la o astfel de slăbiciune în cît nu mai speram la viața, m-am făcut a Vă înainta demisia din Episcopat, adresînd tot în același timp aceeași demisie și Maiestății Sale Regelui. Guvernul Maiestății sale nu mi-au primit-o, ci mi-au acordat un concediu pînă la însănătoșire. Cu toată dorința ce a-și fi avut a mă desbrăca de sarcina Episcopatului, am datorit a mă supune hotărîrii dată de guvern, și am primit situația ce mi s-au hotărît, și am rămas în m-trea Neamțului pînă voi fi în stare a mă putea mișca, ca să potu a mă reîntoarce la Eparhie. Suferințele ce am îndurat de atunce, m-au făcut să comitu o mare greșală, către Înalt Prea Sântia Voastre, aceea că nu v-am adus la cunoștință că am primit pozițiunea ce mi s-au acordat de guvern în urmarea demisiunii ce v-am adresat. Tocmai acum m-au deșteptat orechine asupra acestei greșale din parte-mi. Recunosc această mare greșală ce am făcut și care poate mi-au atras disgrația Înalt Prea Sântiei Voastre.

Înalt Prea Sântite Stăpîne, Vă declar în numele lui Dumnezeu că această greșală n-am făcut-o în cunoștința; am făcut-o din ignoranța cu totul din nesciință, amețit cum am fost de nenorocita stare a sănătății mele. Vinu dar cu umilință și cu respect a Vă ruga cu lacrimi ertați-mi greșala ce am comis și pe care o recunosc. Sciu că bunătatea Înalt Prea Sântiei Voastre este mai mare de cît greșala mea și cred că nu-mi veți respinge rugăciunea umilită și plângătoare ce vă prosternu.

Sunt cu cel mai profund respect al Înalt Prea Sântiei
Voastre prea plecat și prea supus servitor.
Iosif Episcop Dunărei de Jos.

28 Ianuarie 1882 București¹⁴.

Cu cea în Hristos frățescă dragoste vă îmbrățișez Prea Sfințite și în Hristos iubite frate.

Ieri 27 Ianuarie curentu priimind epistola frăției voastre cu data 22 Ianuarie din Mănăstirea Neamțu mă grăbescu a vă răspunde propunîndu-ve mai întîiu scusele

12. Același manuscris, p. 404.

13. Același manuscris, p. 197.

14. Același manuscris, p. 428.

mele pentru că decă nu v-am răspuns pînă acum la cea din 24 Decembrie trecut ce m-ați trimis tot din sf. Mre Neamțul cu felicitări pentru Sfintele Sărbători și anul nou, cauza nu este alta de cît o culpabilă neglijență din parte-mi, pentru care încă odată fac scuzele mele și neglijența de care dicu nu a fost în altu chip de cît să ocupat cu multe alte lucrări și supărări am tot amînat di peste di ca să vă răspund la mencionata scrisoare mulțumindu-vă tot odată de frătescele Voastre felicitări și urări.

Primiind deci acum acésta a doua epistolă din 22 Ianuarie curent și redând cele conținute într'ensa nu înțelegu îndoiala Prea Sf. Vóstre despre simțămintele mele de iubire și deosebita considerațiune către frăția voastră pe care totdeauna nu am încetat a vă stima considerând distinsele merite eclesiastice cu care Dzeu va înzestrat și cu care puteți fi totdeauna folositor Bisericii române.

De aceea am regretat retragerea frăției voastre de la Episcopatul Eparhiei Dunărea de Jos cându am vezut mai alesu și demisiunea în scris pe care ați fost trimis-o la începutul lui Noembrie al anului trecut 1881 atât M. S. Regelui, cît și la Archieparhia Mitropoliei Moldovei sub a căreia jurisdicțiune canonică stă numita Eparhie a Dunărei de Josu.

Regretele mele pentru retragerea frăției voastre dela Episcopat vi le-am exprimat atât prin înscris (scrisoarea din 26 August 1881) cât și prin viul graiu când m-am văzut la Mrea Neamțului în luna Iuliu al anului trecut, despre care eu nu mă îndoescu că frăția voastră conservați în memorie cuvintele mele de regrete cu care mă opuneam dispozițiunei de care vă vedeam animat ca să vă retrageți la viața liniștită. Cea ce m-ați cunoscut denu în trecut către frăția vóstră vă rog să credeți că același voiu fi și în viitor.

Dorindu-vă o deplină sănătate întru mulți ani fericiți și văzîndu-vă cu energie în capul administrațiunei spirituale a Episcopiei Eparhiei Dunărea de Jos.

Bine voiți Prea Sfințite a primi și cu aceasta ocasiune încredințarea distinsei mele considerațiuni și în Hristos frățesc îmbrățișare.

Galați 1 Fevruarie 1882

Înalt Prea Sântite Stăpâne ¹⁵.

Epistola Înalt Prea Sântiei Voastre din 28 Ianuarie ce ați binevoit a-mi scrie au îndicat toată inquietudinea și mahniciunea ce apăsa greu sufletul meu.

Nu potu găsi termeni în care se potu exprima toată recunoștința, toată grațitudoinea ce datoresc Înalt Prea Sântiei Voastre pentru înalta bună voință ce mi-ați dovedit și cu această ocasiune ca în totdeauna.

Dumnezeu să vă păstreze îndelungați ani pentru binele clerului și gloria bisericei.

Cu aceasta ocasiune, respectuos vă aducu la cunoștința că zilele aceste am venit la Eparhie, și a doua zi chiar de sosirea mea v-am supus cunoștinței official despre aceasta spre cuvenite reguli.

Sărutându-vă mânilor cu evlavie și recomandându-mă înaltei voastre bunăvoințe, sunt cu cel mai profund respect.

al Înalt Prea Sântiei Voastre întru tot supus
și prea plecat servitor,
Iosif Episcop Dunărei de Jos.

Înalte Prea Sfințite ¹⁶.

Ca către un cucernic păstor vin prin aceasta întâiu a vă înfățosa ale mele respecturi cu râvnă, și a supune Despote, ca o spăvădanie o dăcătoare durere sufletească, care neconținut mă bântui.

Bunul meu de pe mama, Gavriil Konaki, au asădat încă în viața fiind, un schit sfis, schitu Samariu pe proprietatea sa Slobozia Zorleni, districtul Tutovei. Viind'um în partiem ace moșii, unde am petrecut anii copilării mele, și mai tîrziu viața mea de soții, și mamă, pe tot timpul ce m'am aflat acolo, am întreținut acel schit, unde chiar un frate a mummii mele, Monahul Ionichii, au trăit s-au severșit, și s-au înmormîntat în Biserica acelu schit.

15. Același manuscris, p. 199.

16. Manuscris 4399, p. 579.

Cu neadormită osîrdii, am adunat de la diferite moşii ce fusăşi proprietăţi a neamului Konachescu toate rămăşiţele lor, le-am pus toate la acel schit, spre veşnica loră pomenire.

Veşnicu şi neschimbat, nu mai Domnul Dumnedeu este. Judecăţile cele drepte a Mîntuitorului, nu numai m'au scos de acolo unde credeam că voi fi înormîntată, dar şi a mă distări am fost silită.

Proprietarul acei moşii, asted este un străin catholic, om bunu milos, dar nepu-tîndu-i cere cele de nevoi schitului, unde este un preut şi v-o câteva bătrâne, care numai cu milostenii se hrănescu.

Legile o îndatorit pe comuna, a îngrijea de bisăricele comunei însă în duhul creştinescu şi moralu, Primarii ştiu a se îngriji numai de perseptule birului sătesc şi de politica alegerilor de deputaţ. Este un Dumnedeu şi prin urmare, Dumnedeu a îngrijea de Biserici şi de săraci.

În acest nenorocit schit, se află un preut, îmi scrii: nu am unde măcar plece capul nu am nimica pentru slujba Sfintei Leturghii şi sunt fără cale de nevoi ale vieţii dilnice.

Schitu e ameninţat de pustiire, pe Episcopul de Huş, de care schitu se află în a sa Eparhie, nu-l cunosc, toţ pe care îi cunoştem, au trecut d'en viaţa. În-chipurile mele sunt tare restrînsă. De optsprezeci ani sunt nemernică, şi sufletul meu stă încă la uşa Paraclisului Casei moşei Slobodii-Zorleni.

Deşi ştiu cu ne îndoire, că ruga săverşită şi în pustiu, cu credinţă şi cu rîvnă este priimită, de Mîntuitorul tot legăturile pămînteşti se simt şi sfătuiescu.

Supuind, şi depuind la a le voastre picioare Prea Sfinţite întristările mele cele adînci, vă rogu, dacă se poate interesaţi-vă moralemente, şi interesaţi pe Episcopul de Huşi să poruncească Protoiereului de Berlad, a îndatori comuna Slobodii-Zorleni a da puţin loc de hrană preotului de la schit, şi cele de nevoie pentru slujba Bisericii.

Cu umilinţă Vă rogu, iertaţi cutedarea mea de a vă supăra cu durerile mele. şi bine voiţ a primii sărutările mînilor voastre precum şi adîncul respect.

A Prea Sfinţii tale umila fiică sufletească
Ruxandra Rosnovanu născută Callimaky.

Cernăuţ. Bucovina
22—10 Noemvrie 1882.

Galatz 14 Fevruarie 1883

Înalt Prea Sfinţite Stăpîne¹⁷

Înalta bunăvoinţă ce mi-aţi dovedit cu ori ce ocasiune, îmi dă îndrăzneala a Vă adresa o umilă rugăciune.

Înalt Prea Sfinţite Stăpâne. Aflându-mă bolnav de o boală chronică care m'au redus la o stare cu totul suferindu, şi dorind a mă retrage din Episcopie am rugat pe Majestatea Sa Regală a face să mi se asigure existenţa materială ca să pot subsista atât eu cum şi muma mea şi surorile mele văduve ce suntu în sarcina mea. După mai multe stăruinţe aflaiu că s'au dat la Cameră un proiect de lege asigurător existenţei mele. Inse, după informaţiunile ce am, acel proiect de lege va fi condamnat uitărei dacă nu va fi o stăruinţă puternică pe lîngă onor Guvernu.

Înalt Prea Sfinţite Stăpîne, apelezu la nalt Prea Sfinţia Vóstră ca la Şeful meu şi părintele meu duhovnicescu şi Vă rog cu adîncu respect, ajutaţi-mă puneţi un cuvînt în favoarea mea la Guvernu ca să facă a se vota acel proiect de lege ca apoi se mă ducu la monastire. Cu aceasta veţi face un mare bine Bisericei şi mie smeritului şi voiu binecuvânta şi voi slăvi numele Înalt Prea S. Vóastre, pînă la răsufierea mea cea mai de pe urmă.

Rog pe Înalt Prea S. Vóstru se me ertaţi de îndrăzneala ce mi-am luat şi se-mi daţi arhipăstoreasca bin cuventare.

Sunt al Înalt Prea Sântiei Vóstre cu cel mai profund respect.
prea plecat şi prea supus servitor
Iosif Episcop Dunărei de Jos.

17. Manuscris 4399, p. 169.

Paris 2/14 Iunie 1883
73 Rue de Varenne

Eminenței Sale

Arhiepiscopului și Mitropolit al Moldovei D. D. Iosif Naniescu¹⁸.
Eminență

Am primit scrisoarea Eminenței Vostre din 27 Maiu trecut și mă grăbesc a Vă împărtăși marea mea mulțămire sufletească, vezînd că ați bine voitu a-mi împlini, fără întârziere cererea ce v'am făcut în scrisoarea mea din 13/25 Mai: aceasta este o dovadă mai multu de sollicitudinea arhipastoréscă ce purtați Capellei melle din Baden-Baden.

Încuviințedu allegerea ce Eminența Voastră a făcut în persóna Arhimandritului Nectarie Loscanu, ca preutu al Capellei și Ve rogu să grăbiți plecarea Pré Cuvioșiei sale, împreună cu diaconul ce veți alege; în cîtu, despre întrebarea ce Eminența Voastră îmi faceți în scrisoară, eu le acord favoarea de a-i considera ca intrați în funcțiune chiar din diua plecării lor din țară pentru Baden-Baden.

Bine voiți, Vă rog, a primi asigurarea sentimentelor melle pióse, și a-mi accorda, și cu asta ocașie binecuvîntarea arhipăstoréscă, după care rămănu al Eminenței Vostre

Cu toată evlavia
M. Stourza¹⁹

Iași 5 Iunie 1883.

Cu arhieriasca binecuvîntare me închin Măriei Tale.
Prințe²⁰.

Epistola Măriei Tale cu data de 23 Iunie încetat, din Kissigen, am primit-o cu sufletească satisfacțiune. Bani, 400 franci în 20 napoleoni de aur, rînduiți de Înălțimea sa Mihail Sturdza și lăsați de Dvoastră la plecarea din Iași, i-am primit prin Doamna Rucsandra Balș Pașcanu, pentru care am dat și adeverița mea de a lor primire, și astăzi 5 Iulie i-am și încredințat Arhimandritului Nectarie Lușcanu, pentru cheltuiala drumului de aici pînă la Baden-Baden, unde are a pleca chiar mâine Mercuri 6 Iulie curent.

Profitînd de această ocașie, cred a nu fi de prisos dacă voi atrage atențiunea Măriei Tale asupra sumei micului salariu ce este destinată pentru Preutul și Diaconul Capelei din Baden-Baden de către nălțimea sa Mihail Sturdza Vodă: 250 franci pe lună pentru Preot și 200 franci pentru Diacon, mi se pare puțin și pentru unul și pentru altul. Dacă nălțimea sa ar binevoi a destina pentru Preut cel puțin 300 franci, dacă nu 350 și pentru Diacon 250 sau 300 franci, cred că ar fi mai convenabil și mai satisfăcător.

Rog dar pe Măria Ta, dacă credeți, să mijlociți în acest sens către Înălțimea sa, venerabilul și piosul Domn fondator al Capelei din Baden-Baden.

Bine voiți, Prințe, a priimi și cu această ocașie încredințarea înaltei stime ce subsemnatul Ve poartă, împreună cu arhieriasca binecuvîntare.

S.A.

Prince Em. Konaki Vogoridi Kissigen (Allemagne)

Iași 5 Iulie 1883

Cu arhieriască binecuvîntare mă închin Măriei Tale Prea Înălțate Doamne²¹.

Mai înteu de toate me cunosc dator a-mi cere ertăciune pentru întârzierea răspunsului meu, prin aceasta scrisoare, la aceia a Înălțimea Voastră, din doue a le lunei Iunie trecut. Cauza întîrzierii răspunsului meu este îndoită: și cred că și Înăl-

18. Manuscris 4399, p. 189.

19. Aceste cuvinte din urmă sunt scrise chiar de Mihail Sturza fost Domn al Moldovei (Aprilie 1834—Iunie 1849.)

20. Manuscris 4399, p.190.

21. Manuscris 4399, p. 193.

țimea voastră veți recunoaște că nu merit să fiu osândit; căci înteu, Arhimandritul Nectarie Lușcanu, pe care l-am recomandat Înălțimei voastre de Preot-servitor la Capela Înălțimei voastre de la Baden-Baden prin scrisoarea mea de la 27 Maiu trecut, aflându-se superior la biserica Nicorița de aici din Iași, nu putea să plece de aci de cât dupe încetarea lunei Iuniu, cum prin menționata scrisoare am făcut cunoscut Înălțimei voastre, fiind ținut a regula plata salariilor servitorilor bisericei Nicorița pe trimestrul de Aprilie; al doilea credeam că în timp de una lună (Iuniu trecut) voi putea găsi și diaconul cerut de Înălțimea Voastră; dar cu mâhnire mă văd astăzi în neplăcuta pozițiune de a Vă comunica că încă nu am putut găsi un asemenea diacon, care să corespundă — mai ales în streinătate — demnității serviciului seu și dorinței Măriei Tale.

Astfelu, a trebuit ca pe mai sus numitul Arhimandrit să-l pornim imediat la postul său de Preot-servitor la Capela nălțimei Voastre din Baden-Baden, unde a-ți binevoit a-l priimi, cum prin menționata epistolă din doue Iuniu trecut ne-ați comunicat. Numitul Arhimandrit pleacă deci miine Mercuri 6 Iuliu curent. Bani pentru cheltuiala transportului i s-au dat de aici de către Prințul Em Vogoridi prin subsemnatul, 400 franci, în napoleoni de aur. În cât pentru Diacon, rog pe Înălțimea Voastră să bine voiți a-mi acorda încă câtva timp, ca să putem găsi unul astfelu, care să poată corespunde chemărei sale, căci în ziua de astăzi au devenit rari asemenea servitori bisericești: spiritul dezordonat al timpului prezent s-a acaparat în mare parte până chiar și de servitorii Altarului lui Dumnezeu.

Binevoiți, Prea Înălțate Doamne, a primi și cu această ocaziune încredințarea înaltei stime ce subscrisul Vă poartă, împreună cu arhierasca binecuventare, cu care remănem

Al Înălțimei Voastre către Dumnezeu pentru tot fericitul bine smerit rugător
 Înălțimei Sale Prințului Mihail Grigoriu Sturdza
 Baden-Baden, Germania.

Iași 1887 August în 31 dile

Arhiepiscopul
 Mitropolitu
 Moldovei și Sucevei
 Esarh al Plaiurilor

No. 57x

Arhierasca binecuvântare Domniei Voastre iubite în Hristos fiu sufletescu stimabile Domnule Ministru Vasile Alexandri ²².

Comisiunea însercinată cu lucrările de restaurare a Bisericei Mitropoliei Moldovei de aici din Iași, fiind sama de deosebita bună voință și stăruința ce Domnia Voastră după a N-stre rugămînți a-ți pus de a se contracta și confecționa la Paris la casa Poussilaque Rusand, policandrele, candelulele, și celelalte obiecte de bronz argintat și aurit, precum și stofele pentru vestimintele necesarii la noua biserică Catedrala acestei comisiuni de restaurare a Vă esprima recunoștința și mulțumirile ce pentru o asemenea faptă de bun creștin și tot odată de bun Român, fiind Domnia voastră încredințat că în sântele rugăciuni ce Biserica în toate dilele neîncetatu înalță către bunul Dumnezeu, numele Domniei Voastre nu va fi uitat pentru o asemenea faptă meritorie.

Numita biserică după 50 de ani de la punerea primei pietre fundamentale de către fericitul și pururea pomenitulu Părinte Mitropolit Veniamin (1833) acum terminată și frumos împodobită la a cărei împodobire Majestatea Sa Regele României Carol I a contribuit foarte mult precum și Domnia-Voastră ați dat preciosul vostru concurs patriotic românesc și creștinesc, iar inaugurarea săvârșită în diua de 23 Aprilie trecutul anul corent în prezenția a însuși Majestății Sale Regelui, astăzi stă deschisă pentru închinăciunile tutulor binecredincioșilor creștini ortodoxi și admirațiunea tutulor cunoscătorilor de artele frumoșe, iar Iașul se făleşte cu un asemenea măreț monumentu religiosu.

22. Manuscris 4399, p. 389.

Pe lângă mulțumirile întregii Comisiuni Subsemnatul Vă rogă tot o dată Domnule Ministru Vasile Alexandri să bine voiți a primi și din parte-mi în deosebi încredințarea prea distinsei mele considerațiuni dinpreună cu arhierasca binecuvântare.

† Iosif Mitr. Moldovei.

București în 6 Octombrie 1887.

Ministerul Cultelor
și
Instrucțiunei publice
Cabinetul Ministrului.

Înalt Prea Sfințite Părinte ²³

Vă rog mai înainte de toate să binevoiți a mă scusa, că nu am răspuns îndată la scrisoarea Înalt Prea Sfinției Voastre și la adresele ce mi-ați trimis. Nu am nevoie, cred să Vă dau asigurarea, că ceiace pot fac pentru a satisface cerințele ce-mi adresați: și dacă cite o dată ele întârzie mai mult de cât doriți și Înalt Prea Sfinția Voastră și eu, fiți sigur, că ele aflu vre un obstacol seau vreo greutate; Astf-el stă și cu micul credit și cu creditele pentru Mitropolie. Ele se vor regula nesmintit dar fondul pentru credite extraordinare fiind redus la o sumă minimă și putându-se ivi nevoi neînălăturabile, este neapărat ca să mai adaste numai până la deschiderea Camerilor, căci nu ar fi fond de unde să se ia. Celelalte cestiuni să vor regula după reîntoarcerea Maiestății sale de la manevre, cerându-se înalta Sa semnătură. Vă rog deci să nu ve supărați de întârzieri și să fiți încredințați că cu greu veți afla unul mai râvnitor de a regula cestiunile privitoare la religiunea noastră, și la biserica noastră și că asemenea cestiuni nici odată nu sînt pierdute de mine din vedere, ori în ce situațiune aș fi, mai ales dar în aceia prezentă care-mi impune aceste ca cea ântie și mai principală datorie.

Domnul profesor Erbiceanu Ve aduce o mare parte a opului privitor la Mitropolia Moldovei și Mitropolitul Veniamin, datorit îndemnului și stăruinței Înalt Prea Sfinția Voastre.

Sperînd că veți fi mulțumit și dacă aceasta va fi, vin să rog pe Înalt Prea Sfinția Voastră să ne aprobați ca să se termine precum s-a început. Și iată cum: am ajuns la 300 documente, eu aș dori să împlinim mia, ca astfel această carte să devie un monument istoric important, nu numai o carte festivă.

Profesorul Erbiceanu me încredințează că, cu a Înalt Prea Sfinției Voastre bună voință lucrul se poate face ușor.

Afară de aceasta aș dori ca această carte, pe lângă portetele Suveranilor noștri, să conține portretele subsemnate a trei Mitropoliți, care portrete numai Înalt Prea Sfinția Voastră puteți să ne dați puțința a le avea — și anume Mitropolitului Dosofteiu, a Mitropolitului Veniamin și a Mitropolitului Iosif Naniescu.

În speranța că rugămintea Profesorului Erbiceanu și a mea va fi îndeplinită, Vă rog, să binevoiți a primi respectuoasele mele sărutări de mână, cu care rămân al Înalt Prea Sfinției Voastre prea plecat fiu sufletesc.

D. Sturdza.

Iași 1889 Martie 22.

Serut mânil Înalt Prea Sfințite ²⁴

Izbînda și bucuria fiilor am crezut de datorie mea s-o comunic părintelui.

Corul mitropolitan din Iași asară 21 Mart, au dat concert în sala Pastia, cu strălucit succes. Sala era plină, nici un loc nu era liber. Am fost viu aplaudați, câteva piese am repetat după insistența publicului.

Ca recompensă, fiicele mele care a(u) participat cu piano, au primit câte unu prea frumos buchet, iar eu o frumoasă și prețioasă cunună.

Persónele ce au asistat, ve vor spune cum s-a petrecut. Au plăcut foarte mult cântecele naționale.

Mi-am permis a Ve comunica aceste ca la caz ne prevăzut să a veți la dispoziție mijlóce în favoarea corului sau spre apărarea lui.

23. Manuscris 4399, p. 391.

24. Manuscris 4399, p. 409.

Tot acum am onóre a Vă comunica că am adresat o cerere Dlui Ministru ai Cultelor prin care-l rog să intervîie la Direcția Drumului de fer ca să-mi acorde o reducere pentru o excursiune ce voesc să fac cu corul în timpul vacanței mari, prin țară și în Săptămîna luminată până la Botoșani, unde sunt invitat și așteptat.

Conviins fiind de sprijinul I.P.S. Vóstre îmi eau libertatea a vă ruga să primiți sărutări de mâini din partea întregului cor, și să ne trimiteți nalta-vă bine cuvântare

Al I.P.S. Voastre fiu duhovnicesc și prea supus serv.
G. Musicescu

București 29 Mai 1892.

Ministerul Cultelor
și al
Instrucțiunei publice
Cabinetul Ministrului

Sărut mâna Înalt Prea Sfinte ²⁵

Mă erți I.P.S., dacă te supăr cu câteva rînduri de la mine înainte de a pleca.

Mi se spune unele lucruri a căror supraveghere este a I.P.S. Tale și care cred că nu vei lua în reu dacă atrag atenția I.P.S. Tale asupra-le.

Ni se spune că la Mănăstirea Neamțu sunt multe neregule, absolut neertate. Așa se dice că în Mănăstire s-au deschis cărciume că călugării locuesc afară din mănăstire de și este loc în mănăstire că ei dau case cu chirie la public și transformă astfel mănăstirea în tr'un otel, că mîncarea ce li se dă este foarte rea. Toate acestea le supunem I.P.S. Vóstre și vă rog și eu dacă sunt adevărate se chibzuiți dacă n'ar fi bine să se ia măsuri spre a lor curmare.

Cârciumile să se închidă îndată, dacă I.P.S. Ta aprobă și călugărilor se le fie interzis acest trafic ce fac, se dice adi.

Dacă este ceva, adevărat din cele mie denunțate și I.P.S. Ta vei lua ceva grabnice și severe măsuri, rog pe I.P.S. Ta se-mi comunice și mie tot oficios acele măsuri.

Încă odată rog pe I.P.S. Ta se me erte și se me creadă
al I.P.S.S. cel mai devotat viu.

Take Ionescu.

Președința
Consiliului miniștrilor

București 19 Noembrie 1892

Înalt Prea Sfinte Părinte ²⁷

Îndată ce am primit scrisórea Prea Sfinției Vóstre din 31 Octombrie, m'am grăbit a aduce la cunoștința colegului meu de la Culte obiectul plîngerilor ce-mi ați adresat cu privire la restaurarea bisericei Trei Ierarhi din Iassi și la dărâmarea clopotniței acelei biserici.

Din expunerea colegului meu de la Culte, reiesă că, dărâmarea turnului clopotniței și a clădirilor ce astupă piața bisericei a fost hotărâtă în vederea solidității, care lăsa fórte mult de dorit, încît nici s-ar putea aseda în el clopote mari, și în ori ce cas nu s-ar putea trage aceste clopote,

Turnul este astfel așezat încît acopere sub cea mai frómosă înfățișare a sa, biserica Trei Ierarhi.

Acest turn fiind clădit din temelie pînă la vîrf în anii 1804 și 1806 și stema lui Vasile Lupu fiind numai încustrată în acéstă zidire, nu póte avea o valóre arheologică sau a i se da o dată mai veche.

Chiar inscripțiunea pusă în vîrfurile turnului arată, după cum se constată de Dnii D. Sturza, Tocilescu și G. Lahovari, membrii comisiunei pentru monumentele istorice, că clădirea s-a făcut cu cheltuiala comunităței Muntelui Athos pe timpul exarhatului lui Cynerius Alexandrinul la anul 1804 pînă la 1806.

25. Manuscris 4399, p. 586.

26. Marele orator și om politic, care a dat și o Lege a Cultelor.

27. Manuscris 4399, p. 597.

La 1830 s-a construit partea superioară a acestei clopotnițe.

Cît privește celalt punct al plângerii Prea Sfinției Voastre, că nu vi se permite a vedea cum se lucrează, colegul meu de la Culte arată că încă de la 13 August a fost avisat de către arhitectul însărcinat cu lucrările de restaurare, că persoane cu totul străine și neinteresate în cauză intră pe șantier, fără autorizațiune prealabilă, intrerupînd lucrările prin distragerea lucrătorilor de la ocupațiunile lor. La 20 August, Ministerul Cultelor prin o circulară adresată Înalt Prea Sfințiilor Mitropoliți precum și Episcopilor de Argeș și Râmnic, Noul Severin a invitat pe Înalții Prelați a nu permite nimenui intrarea pe șantiere fără autorizație prealabilă a Ministerului sau a arhitectului dirigent.

În acea circulară se spunea vere anume că se esceptiadă de la această regulă înalții Prea Sfinți Părinți Mitropoliții respectivi și Episcopii, cari vor putea visita lucrările ori cînd vor dori, fiind numai rugați, ca ori ce observațiuni vor avea de făcut, să le semnaleze în scris Ministerului de Culte.

Ministerul nu a primit nici o protestare contra acestei invetări, de cît în Octombrie Înalt Prea Sfinția Voastră i-ați adresat un raport, în care protestați contra adresei Ministerului No. 5398 din 20 August. La acest raport vi s-au răspuns la 30 Octombrie cu adresa No. 461, că Ministerul n-a înțeles nici o dată a se opri Înalții Prelați și celalt personal eclesiastic de a visita lucrările de restaurare Sfințelor monumente vechi, că numai persoanele neinteresate în cauză și străine, ca să nu distragă pe lucrători de la ocupațiunile lor.

În urma acestor explicațiuni, cred că și Înalt Prea Sfinția Voastră veți avea că mine convingerea, că măsurile de poprire erau îndreptate numai contra persoanelor străine, și că Înalții Prelați nu au fost nici cum împiedicați de a visita lucrările de restaurare.

Bine voiți ve rog, Înalt Prea Sfinte Părinte, a primi asigurarea înaltei și respectuoasele mele considerațiuni,

Al Înalt Prea Sfinției Voastre sufletescu fiu.
Ministru-Președinte L. Catargi

Episcopia
Dunărei de Jos
Cabinetul Episcopului

C-arlsbad
4 Iunie 1895
Vila Milton (Schlossberg).

Vă sărut mânilor Înalt P. S. Stăpâne²⁸

C-ele două biserici mai însemnate adecă cea din Cernavodă și Constanța le am sînțit. Nici una nici alta nu ar fi trebuit însă sînțite pentrucă aveu multe lipsuri liturgice și de mare însemnătate religioasă. Eu am rezistat cît am putut, dér nu putem să mă opun până în fine căci sciți foarte bine când este vorba să aperi drepturile santei noastre biserici orthodoxe față de năzuințele puterii lumești. M'am supus der votului resvotit al S. Sinod pentru ca să nu dică cei rei că sum nesupus. În mijlocul inse acestor mișcări și a acestor stări bolnăvicioase eu mă mângîi cu speranța că întrun timp nu tocmai depărtat mi se va recunoaște dreptatea, căci nu până în sfârșit vor fi uitată răbdarea săracului și dreptul Bisericei.

Am făcut tot ce am putut ca cel puțin la sînțirea acestor biserici să facem santele slujbe cu tótă cuviința și pompa cerută pretutindeni, der mai cu séamă pe pământul Dobrogei; pare însă că era un făcut ca să întâmpin pretutindeni rezistență. Cor ni s-a spus că este la Rassova. În adevăr era un biet cor de scólă primară mai mult din copile compus. Acesta m-a primit la debarcader la Cernavodă și tot acesta a cântat la Sf. Liturghie. Relativ cu cel al Scólei normale din Constanța cel de la Rassova a fost mult mai bun. Din oficiali de la București numai Laurian și Bilciurescu, încolo nemeni. Eu am luat și pe Callistrat și decă nu era Tănase, diaconii mei, cântăreții de la Episcopie și câțiva preoți veniți cu mine, era să ne facem cu totul de rîs. Așa s-a voit și așa s-a făcut. Musicescu a fost resbunat și mult s-ar fi dat acolo ca să fie fost corul seu.

Reutatea a fost pedepsită. Așa cel puțin cred eu.

Vin la altă ordine de idei. Sînțirea podului-respective inaugurarea se va face pe la începutul lui Iulie. Eu cu Laurian și alții l-am trecut cu piciorul. Lipsește din

28. Manuscris 4399, p. 624.

fer 1/4 în cât după opiniunea lucrătorilor el nu va fi gata de cât peste 2 luni. Dar luând lucrurile așa cum oficialii le afirmă, sântirea apei se va face pe malul drept al Dunărei. Acolo, în capul podului, ca la 25 metri este o mică stațiune, unde se va face sântirea apei. Faptul acesta dîndu-mi drept a face eu sântirea apei m'am gândit să ve rog să ve duceți I. P. S. voastră în locul meu.

Acest lucru l-am făcut cunoscut și lui Dragomir²⁹. Am vorbit chiar lui Laurian că ar fi bine să faceți I. P. S. voastră sântirea și am avut mîngîierea să-l ved și pe Dsa împărtășind acesta opiniune și l-am rugat să o facă cunoscut și Dlui Ministru. În acest scop m-am dus la București unde am așteptat 3 zile pe Ministru. La 30 Mai l-am vezut și-i am vorbit. El a prins lucru bucuros — desigur ca să-și resbune pe Ghenadie. A remas însă să se înțelegă cu cineva (n-a spus cine este acel cineva) și să-mi dea răspuns. Am așteptat pînă la 1 Iunie și n-am mai primit nici un răspuns. Aci stă cestiunea. Decă cumva Ministerul lucrărilor publice ve va invita Ve rog se ve duceți; în acest cas voi veni și eu; altfel remân aici. Timpul pe aici este ploios astădi'mi înghețasse și mâinile și picioarele.

Vă sărut mâinile și ve doresc sănătate.

Al I. P. S. voastre supus și devotat servitor
Partenie³⁰.

Înal Prea Sântite³¹.

D-zeu a binevoitu ca eu să găseșcu perduta hârtie primitivă cea dată de mine și însemnată cu propria mână a I.P.S.S., hârtia de cărțile țile ce ați vrutu se va vină: întrinsa sunt însemnate 6 — sese cu prețurile lor pe care le-ați vrutu; și doue (Triodulu și Octoihul mare) pe care nu le-ați însemnatu și nici nu le-am adusu. Pe celelalte le-am adusu după cum mi-ați poruncitu, căroră li s-au mai adăogat doue cărți cele care au mai venit acum de acolo adică «Catehismul celu mare și filadră pentru Credinția.

Toată suma acestora face după hârtia cea aprobată de I. P. S.

	120,50
și cele doue mici acum venite	6,50
adaugă și portulu poștei	10,45

Suma totală 137,45

Acestă găsită hârtie însemnată cu propria mână a I. P. S. m-a bucuratu foarte, fiindcă prin trînsa m-am justificatu ca un neguțator onest cu contulu seu, fiindcă neputendu eu presenta I. P. S. acea mică hârtiuță însemnată de I. P. S. în condițiune mie în păstrare lăssată pînă vor veni cărțile și apoi se vi-o dau; pe aceasta hârtia dar eu neputendu-vi-o arăta, prețurile cărților vi s-au părut esagerate și superându-vă m-ați bănuit de — ne corectu, cum mi-ați zisu ieri; pe cînd eu am remasu uimitu, fiindcă eu după multele allergături ce am avutu cu cărțile acestea, așteptam recunoscinție de la I. P. S. Dar în fine am pățit-o și eu, și acum a 50-oară, «fă bine și așteaptă reu». Cum a făcut și Romania cu Russia. Dar noi suntem datori se răbdăm, toate pînă în sfârșitu. Consciința, mi e împăcată.

Smeritul

Nifon Bălășescu³².
vechiu dascălu român.

Iată și o însemnare prețioasă a Mitropolitului Iosif³³.

Inscripție dupe Leturghia arhierescă grecească a reposatului Iosifu întiulu Episcop al Argeșului, care inscripție fiind scrisă cu însuși mîna Sa și iscălitura Sa, am copit-o înadinsu pentru suvenire.

29. Demetrescu, directorul Cancelariei mitropolitane.

30. Episcop al Dunării de Jos 1886—1902, apoi Mitropolit al Moldovei 1902—1909.

31. Manuscris 2855, p. 209.

32. Pentru acest personagiu puțin bizar a se vedea și Bulat T. G. : *Nicolae Bălășescu, director al Seminarului central din București* în «Studii Teologice», seria II-a, XV, nr. 7—8, 1963.

33. Acad. R.S.R., Mitr. Iosif, Hârtii personale, 1847—93.

Inscripția este cum urmează :

«Acesta sfântă leturghie arhierescă mi-au dăruit-o Prea Sfinția Sa Părintele Vlădica Sydis chiru Gligorie³⁴ când am fostu la Tîrgoviște, Septembrie 29, pentru pomenirea Prea Sfinției Salle și am însemnat aicea spre aducere aminte.

Iosif Episcopu Argeșu 1793
Decembrie 13.

Într-această di Decembrie 13 mi s-au făcut metadesis (permutare) din Episcopia Sevastis la Episcopia Argeșului, adunându-se toți părinți Arhieriei ce s-au aflatu în București la Sfânta Mitropolie cu porunca Prea Sântitului Mitropolitu al Ungro-Vlahiei chiriu chir Dositeu, în domnia Măriei Salle Ioan Alexandru Constantin Muruzi Voevodu; patrierșindu chir Neofitu, cu a cărui blagoslovenie s-au deschis această Episcopie Argeșu, fiindu mai înainte Monastire; întru împereția lui Sultanu Selim, fiul lui Sultanu Mustafa, întru al douilea anu al păcii cu Muscalli, și întru al treilea cu Nemții».

Această inscripție de mai sus se află pe cea dintii fôie la începutul leturghiei; iar pe altă foie de la finele leturghiei se mai aflu scrisu de uă altă mină, cum urmează : «S-au cumpăratu acésta dumnezeescă liturghie dela Turcii cei ce au prădatu Tîrgoviștea și o au ars-o, când au venitu catanele și Nemții de au șezutu acolo în zilele lu Io Constantu Nicolae Voevodu³⁵; Septembrie 12 leatu 7246/1737.

† Iosif Mitr. Moldovei

Prof. T. G. BULAT

34. Mss. 2848, p. 223. Despre Vlădica Sydis am dat un studiu sub titlul «*Monahul bucureștean Grigorie ajuns mitropolit al Sidiei și candidat la întiul scaun bisericesc al Țării Românești* în «*Biserica Ortodoxă Română*», nr. 7—8, iulie-august, 1960, p. 573—583.

35. Constantin Mavrocordat.

HERALDICA BISERICESCĂ ÎN ȚĂRILE ROMÂNE*

Pe lângă reprezentările heraldice ale stemelor de stat și domnești, ale boierilor, districtelor și orașelor, țările române au cunoscut și un armorial bisericesc, folosit de-a lungul vremii de către înalții noștri prelați sau de către diverse autorități ecleziastice. Dacă în Țara Românească și în Moldova aceste steme clericale nu au fost reglementate de către organele superioare de conducere ale Bisericii¹, în schimb cele ale prelaților ortodocși și în special greco-catolici din Transilvania, s-au încadrat în arta heraldică occidentală care cuprindea figurări precise ale modului de alcătuire — conform rangului — al acestor armerii de dregători spirituali.

Inițial, în secolele XV și XVI, în Țara Românească și Moldova, pecețile sau alte feluri de însemne ale membrilor înaltului cler sau ale instituțiilor bisericesti au purtat ca simbol reprezentativ figurarea însăși a hramului lăcașului metropolitan, episcopal sau ecleziastic respectiv și anume fie o scenă din Evanghelie, fie înfățișarea sfântului, ales din bogatul calendar hagiografic creștin, ca patron de lăcaș. Ulterior, începând din veacul al XVII-lea, însemne prezentând și un caracter heraldic ajung treptat să fie folosite — în paralel cu cele hagiografice — de către unii dintre înalții demnitari bisericesti moldo-valahi, procedeul generalizându-se în secolele următoare.

Vechile armoriale ecleziastice occidentale, când au avut prilejul de a cuprinde în cadrul lor și steme de prelați ortodocși români, au procedat de maniera întâlnită în cunoscuta cronică a lui Ulrich v. Richenthal asupra Conciliului de la Constanța (Baden), ținut între 1414—1418², în care, în lipsa unei steme proprii a mitropolitului Grigore Țamblac, autorul citat a introdus în cîmpul scutului inițialele (în caractere cirilice) ale numelui prelat sub formă de ligatură monogramatică, timbrînd ecusonul cu atributele uzuale ale episcopatului: mitra, flancată la dextra de cruce și la senestra de cirje (Fig. 1).

În afara însemnelor sigilare sau de altă natură (obiecte de cult, de uz personal ș.a.) purtînd tipurile de emblemă cu caracter hagiografic menționate mai sus, putem cita cazul unora dintre înalții prelați munteni și moldoveni ce vor folosi, începînd din veacul al XVII-lea, în special pe tipărituri de epocă, reprezentări de factură heraldică. Astfel, amintim stema mitropolitului Ștefan al Ungrovlahiei de pe verso-ul foii de

* Comunicare prezentată și la Institutul de Istorie «N. Iorga» în cadrul *Comisiei de Heraldică, Genealogie și Sigilografie*.

1. Adresa nr. 408 din 11 iulie 1891 a episcopului Melhisedec al Romanului, trimisă Comisiei numită în aprilie 1890 de către Ministerul de Interne pentru cercetarea stemelor folosite în regatul României; în menționata adresă se precizează că armorialul bisericesc n-a fost reglementat prin nici o dispoziție anume din partea autorităților ecleziastice superioare, el fiind alcătuit din elemente de veche tradiție iconografică creștină privind atât simbolurile sacre (Ochiul Providenței, Evanghelia cu crucea pe ea) cît și însemnele episcopatului (mitră, cirjă, cruce, engolpion), cf. Ștefan D. Grecianu: *Eraldica română. Actele privitoare la stabilirea armeriilor oficiale*. București, 1900, p. 133.

2. Const. I. Karadja: *Delegații din țara noastră la Conciliul din Constanța (în Baden) în anul 1415*. București, 1927, pl. VIII, precum și id.: *Portretul și stema lui Grigore Țamblac și misiunea sa de la Conciliul din Constanța*. București, 1944, (pl. I, fig. I, pl. IV, fig. 4, pl. V, pl. VIII, fig. 9 și pl. IX, fig. 11).

titlu a lucrării «*Îndreptarea legii*», tipărită la Tîrgoviște în 1652³, în care, renunțându-se la figurarea hramului mitropoliei muntene, dar totuși în absența unei steme personale sau de familie a numitului prelat, scutul (dotat cu scobituri laterale) va include attributele episcopatului și anume mitra agățată printr-un lanț de pălăria ecleziastică (provenind din heraldica bisericească catolică, reprezentată însă în versiune ortodoxă, cu o cordelieră terminată la extremități doar printre câte un singur ciucure) precum și, la dextra, mînerul cîrjei, plasat în bandă, iar la senestra, mînerul crucii, plasat în bară. Capetele acestor două însemne arhieresti depășesc — în mod neobișnuit în arta heraldică — limitele scutului, fiind ținute în registrul superior de mîinile unui personaj nimbant (sus arhieru) ce timbrează ecusonul, cît și de doi îngeri ce-l flanchează, iar în registrul inferior, înfigîndu-se ambele, în gîtlejul unui șarpe cu cap de dragon care simbolizează în mod curent în iconografia creștină, pe diavol. Lambrechini bogăți, de tip vegetal, înconjoară întreaga compoziție heraldică ce mai posedă pe flancuri, în chip de tenanți, alți doi îngeri, figurați doar în bust (*Fig. 2*).

Deși în Ucraina vecină, seria de steme ale lui Petru Movilă — ca arhimandrit și egumen al mînăstirii Pecerska și apoi ca mitropolit al Kievului — imprimate pe diverse tipăriri de epocă⁴, vor figura, într-un scut împărțit în șase cîmpuri, armele ramurii lui Simeon Vodă Movilă, căreia îi aparținea posesorul stemei, scutul fiind timbrat fie de pălăria ecleziastică sau de mitra arhierască, flancate de un coif asuprit de attributele domnești la dextra și de un alt coif încoronat, purtînd o acvilă în cimier la senestra (*Fig. 3 și 4*), fie doar de pălăria bisericească însoțită de cruce și de cîrjă, așezate în cruciș (*Fig. 5*).

O altă reprezentare aparținînd heraldicii ecleziastice pe care o cităm în continuare este și stema mitropolitului Antim Ivireanul aflată pe un manuscris din 1713⁵, în care, într-un scut-cartuș cu scobituri laterale, apare stema personală sau de familie a înaltului prelat și anume un melc așezat în pal și asuprit de o stea cu 6 raze. Scutul, timbrat de o coroană-mitră flancată de o cruce și de o cîrjă și suprapusă de pălăria ecleziastică de tip ortodox (cu câte un ciucure la extremități), este înconjurat pe trei laturi de două ramuri de palmier ce se întretaie la baza lor (*Fig. 6*).

O altă compoziție heraldică de factură bisericească o mai constituie și cea datorată protoiereului Mihail Stribițki — gravor și tipograf — ce înfățișează stema mitropolitului Gavril al Moldovei⁶. Este vorba de o reprezentare heraldico-hagiografică intrucît scutul-cartuș, în stil baroc, conține pe de o parte pe sf. Gheorghe călare ucigînd balaurul (hramul mitropoliei moldovene), iar pe de alta fiind timbrat de o coroană nobiliară asuprită de un înger în zbor ținînd mitra metropolitană, cîrja,

3. Bibl. Acad. R.S.R., C.R.V., nr. 61, precum și I. Bianu și N. Hodoș : *Bibliografia românească veche*, vol. I, București, 1903, p. 191, fig. 166. Aceeași stemă a mitropolitului Ștefan a fost reprodusă pe reversul medaliei din 1894 emisă cu prilejul jubileului de 25 ani de căsătorie a cuplului domnesc al României (v. E. Groner și lt. col. G. Iordănescu : *Catalogul Medaliilor Moldo-Române cunoscute dela anul 1600 pînă la anul 1906*, în «Bul. Soc. Num. Rom.», II, 1905—1906, p. 80).

4. *Invățături de suflet folositoare ale abatelui Dorotei*, Kiew, 1628, pe verso-ul foii de titlu : *Imnologii*, Kiew, 1630, *ibid.* : *Molitvenic*, Kiew, 1646, *Ibidem* (arhim. Ghenadie Enăceanu : *Petru Movilă*, București, 1884, p. 91, pl. I, p. 93, pl. II, p. 95, pl. III).

5. Bibl. Acad. R.S.R., Mss. orig. rom., nr. inv. 3342.

6. Pe foaia de titlu a *Prăvălioarei* tipărită la Iași, în 1784 (v. Bibl. Acad. R.S.R., C.R.V., nr. 478, precum și Bianu-Hodoș : *B.R.V.*, vol. II, București, 1910, p. 293, fig. 306).

crucea și o pateriță. Scutul-cartuș este flancat la dextra în chip de tenanți, de un călugăr în rasă monahală și de un copil de cor în odăjdii (fig. 7).

Reprezentările armoriolate de tip ecleziastic din secolul al XIX-lea în Țara Românească și Moldova se vor îmbogăți și cu atribute heraldice nefolosite pînă atunci și anume cu mantoul de purpură căptușit cu hermină cît și cu coroana avînd aspect princiar (în locul mitrei arhieresti). Confuzia — de cele mai multe ori voită, după părerea noastră — între mitră și coroana sau boneta princiară în stemele majorității înalților prelați munteni și moldoveni la epoca la care ne referim, se datorează mai puțin formei asemănătoare — de coroană închisă — ale celor două tipuri de însemne, cît mai ales faptului că episcopii și mitropoliții moldo-valahi, socotindu-se principii ai bisericii, preferau să folosească amintita coroană laică pentru a marca înalta lor demnitate ecleziastică.

Astfel stemele diverșilor episcopi români uniți sau ortodocși transilvăneni ca de pildă Petru Pavel Aaron⁷, Samuel Micu⁸, Andrei Șaguna⁹, Ioan Olteanu¹⁰ etc. vor figura în reprezentări heraldice extrem de corecte, scutul fie cu armele de familie ale acestor prelați, fie cu stema diecezei respective însoțită de armeriile familiale; de asemenea, în afară de coifurile încoronate, va fi prezentă aproape în permanență pălăria episcopală cu 12 ciucuri (6 de fiecare parte) suprapunîndu-se peste întregul ansamblu armoriat.

Din studierea unui bogat material de heraldică bisericească românească aparținînd perioadei cuprinsă între veacul al XVII-lea și începutul celui prezent, am putut stabili următoarele categorii de însemne armoriolate ale autorităților bisericești și ale înalților prelați atît munteni și moldoveni, cît și transilvăneni :

1. *Însemne heraldice dotate cu stema mitropoliei sau diecezei respective* (cităm ca exemple: armeriile — studiate mai sus — ale mitropolitului Gavril al Moldovei, sigiliul mitropolitului Neofit II Geanoglu al Ungrovlahiei¹¹, stema în piatră a epis-

7. Pe verso-ul foii de titlu a lucrării «*Votiva appreciatio*» tipărită la Blaj în 1760 (v. Bibl. Acad. R.S.R., C.R.V., nr. 323, precum și B.R.V., *Ibidem*, p. 153, fig. 300) apare stema lui P. P. Aaron ca episcop de Blaj.

8. Armele episcopului Samuel Micu Klein, ne sînt cunoscute după amprenta sigilară în ceară aflată în colecțiile Acad. R.S.R., filiala Cluj-Napoca, Arh. ist., (comunicată nouă de către cercetătoarea Maria Dogaru).

9. Litografia lui V. Katzler reprezentînd pe mitropolitul Andrei Șaguna ca episcop de Sibiu, este dotată la bază și cu stema numitului prelat (Bibl. Acad. R.S.R., Cab. stampe. G. S. I/Katzler, V.—2, litografie, 375 × 300).

10. Anunțul mortuar din 1877 (tipărit pe mătase) al lui Ioan Olteanu, episcop de Oradea pe care se află pictată sub un mantou de purpură căptușit cu hermină, stema numitei dieceze cît și cea de familie a acestui prelat greco-catolic (Bibl. Acad. R.S.R., *ibid.*, G. R. II/Heraldică. f. nr. 520 × 725).

11. Arh. Stat. Buc., Arh. ist. centr., Fond Ministerul Instrucțiunii Țării Românești. dosar nr. 1457/1849, f. 44 ; respectivul act poartă pecetea în ceară roșie datată 1840, a mitropolitului Neofit cu stema figurînd hramul mitropoliei Ungrovlahiei (Sf. Constantin și Elena susținînd crucea Calvarului), cf. Maria Dogaru : *Contribuții la cunoașterea sigiliilor folosite de guvernul provizoriu și locotenența domnească din Țara Românească (9 iunie—13 septembrie 1848)*, în Rev. Arh., XI, 1968, nr. 2, p. 268, nota 11. V. și pecetea în tuș albastru (identică cu precedenta) aflată pe copia după ordinul Sf. Mitropolii a Ungrovlahiei cu nr. 2439 din 17 octombrie 1892, certificat de Cancelaria numitei mitropolii sub nr. 2675 din 13 noiembrie 1892, actul fiind semnat — fapt curios — de către mitropolitul Iosif Georgian, deși pecetea aparținuse mitropolitului Neofit II Geanoglu (actul e în colecț. de docum. George D. Florescu).

copului Costandie Filitti al Buzăului¹² (Fig. 8), pecetea mitropolitului Nifon II al Ungrovlahiei¹³ (Fig. 9), antetul mitropoliei Sibiului¹⁴ (Fig. 10), sigiliul episcopului Calinic al Rîmnicului¹⁵ (Fig. 11), cel al mitropolitului Iosif Naniescu al Moldovei¹⁶ (Fig. 15) etc.) sau doar cu attributele episcopatului (stema mitropolitului Ștefan al Ungrovlahiei, precum și pecetea mitropolitului Filaret I al Ungrovlahiei)¹⁷ (Fig. 13).

2. Insemne heraldice dotate cu stema personală sau de familie a prelatului respectiv (de pildă armeriile mitropolitului Petru Movilă și cele ale mitropolitului Anțim, ambele studiate mai sus, precum și stemele episcopilor Petru Pavel Aaron (Fig. 14) și Samuel Micu, a mitropolitului Alexandru Sterca Suluțiu de Cărpiniș etc.).

3. Insemne heraldice dotate cu stema metropolitană sau episcopală acolată (sau inclusă în același scut) cu cea de familie a respectivului prelat (de exemplu armele mitropolitului Șaguna atît de sub portretul său litografiat de V. Katzler (Fig. 15), cît și cele de pe coperta unei cărți comemorative¹⁸ (Fig. 16), armele episcopului Ioan Olteanu de Oradea (Fig. 17) etc.).

4. Insemne heraldice dotate cu stema arhierescă sau cu cea de familie combinată cu inițialele prelatului în cauză (de pildă pecetea episcopului Veniamin Rosetti al Romanului¹⁹ ș.a.).

5. Insemne heraldice dotate în scutul stemei doar cu inițialele prelatului respectiv (de exemplu armele mitropolitului Grigore Țamblac — menționate supra —

12. Lespedea de piatră, datată 1804, din curtea episcopiei Buzăului, purtînd în basorelief stema vlădiciei Costandie, al cărei scut oval reprezintă biserica episcopală buzoiană, emblema tradițională a acestei dieceze (cf. Petre S. Năsturel : *O stemă a lui Constandie Filitti, episcop de Buzău*, în S.C.N., II, 1958, p. 440, fig. 1).

13. Adresa nr. 711 din 13 aprilie 1860 a mitropolitului Nifon către Președintele Curții Apelative civile (în col. de docum. Gustav Finkelstein), în care stema numitului prelat apare dotată cu un scut oval ce include pe Sf. Constantin și Elena sprijinind crucea, vechea emblema a mitropoliei bucureștene.

14. Antetul cu stema mitropoliei Sibiului, imprimat pe hîrtia de corespondență datînd din veacul trecut, a acestei înalte autorități bisericești, figurînd într-un scut cu scobituri laterale, crucea greacă cu extremitățile brațelor terminate prin cîte o mică sferă (croix pommetée), v. Albumul cu reproduceri de steme, sigilii, anteturi și stampile transilvănene din secolul al XIX-lea, fost în posesia lui Aron Densușianu, trecut apoi în colecția Șerban Flondor.

15. Sigiliul de bronz, gravat cu stema și inițialele lui Calinic, episcop de Rîmnic și datat 1850, purtînd figurat într-un scut-cartuș oval, pe Sf. ierarh Nicolae, hramul numitei dieceze (v. Muz. Ist. Mun. Buc., S. M., Sigilii, nr. inv. 35630, nr. secție 7858/58).

16. Amprenta sigilară în tuș negru din 1894 cu stema mitropolitului Iosif, aplicată ca ex-libris pe pagina de titlu a unei cărți donate de acest prelat bibliotecii Academiei Române (v. Bibl. Acad. R.S.R., C. N.) ; scutul, de format francez modern, conține în poziție conturnată, pe sf. Gheorghe călare ucigînd dragonul, emblemă de veche tradiție a mitropoliei moldovene.

17. Porunca din 14 iunie 1757 a mitropolitului Filaret către Constantin Podeanu să cerșeteze o hotărnicie la moșia Epurești spre a vedea dacă moara de acolo cade sau nu pe moșia lui Matei biv vel serdar, fiul sufletesc al mitropolitului. Actul e prevăzut cu pecetea în negru de fum a numitului prelat (în colecț. de docum. George D. Florescu).

18. Dr. Ioan Lupaș, dr. Alexandru Mocsony, dr. Ilarion Pușcariu, Vasile Mangra și Augustin Hamsea : *Mitropolitul Andrei baron Șaguna. Scriere comemorativă la serbarea centenară a nașterii lui*, Sibiu, 1909 ; pe coperta acestei lucrări este reprezentată stema în culori a acestui înalt prelat, figurînd armele sale de familie însoțite firește de insemnele metropolitane uzuale.

19. Amprenta sigilară în ceară roșie (pecetluind o scrisoare din 1850) a episcopului Veniamin, reprezentînd un scut oval tăiat, în cîmpul superior aflîndu-se stema Roseteștilor (trei roze într-un vas), în cel inferior inițialele V, N și R ale acestui prelat (în colecț. de docum. ing. Ferdinand Bartsch).

precum și sigiliul mitropolitului Veniamin Kostaki²⁰ (Fig. 18), cel al lui Calinic Miclescu, mitropolit al Moldovei, apoi al Ungrovlahiei²¹ (Fig. 19 etc.).

6. *Însemne heraldice ecleziastice dotate cu stemele județelor din cuprinsul mitropoliei sau diecezei respective* (de pildă sigiliul lui Neofit Geanoglu ca episcop de Rîmnic²² (Fig. 20), cel al aceluiași prelat ca mitropolit al Ungrovlahiei²³ (Fig. 21), pecetea ocîrmuirii episcopiei Rîmnicului²⁴, antetul episcopiei Hușilor²⁵ (Fig. 22).

La finele veacului al XIX-lea, mai precis la 1890, heraldistul Ștefan D. Grecianu va căuta să reglementeze și armorialul nostru bisericesc, propunînd un număr de proiecte de steme ale înalților prelați ortodocși din vechea Romînie²⁶. Aceste steme foarte corecte din punctul de vedere al artei heraldice, vor adăposti sub un mantou de contra-hermină, un scut timbrat de o mitră arhierescă (cu aspect pur bisericesc, nu de coroană princiară laică), broșînd peste două chei așezate în cruciș și fiind înconjurat de un engolpion, prin inelele cheilor trecînd o pateriță ondulată purtînd ca inscripție deviza «Întru lumina ta vom vedea lumină». Conținutul scuturilor variază după rangul dregătorului bisericesc respectiv și anume: mitropolitul primat al Ungrovlahiei (Fig. 23), mitropolitul Moldovei (Fig. 24) și ceilalți șase episcopi ai țării (Fig. 25, episcopia Buzăului și Fig. 26, episcopia Hușilor), stemele fiind dotate cu diverse mobile luate din simbolistica creștină sau din obiectele de cult ortodox. Proiectele nu vor fi aprobate de către autoritățile de resort și de-abia în perioada interbelică și anume între 1927 și 1936, Comisia Consultativă Heraldică va fixa atît stemele mitropoliilor (de pildă Fig. 27, mitropolia Ungrovlahiei) și episcopilor ortodocși ale Romîniei unificate cît și stema Patriarhiei autocefale a țării²⁷ (Fig. 28). În alcătuirea acestor armerii bisericești, numita Comisie a respectat vechile reprezentări heraldice

20. Sigiliul de argint, datat 1825, al mitropolitului Veniamin Kostaki în care scutul stemei conține doar inițialele înălțuite V, E, K și T ale numelui prelat (în colecția Gustav Finkelstein).

21. Sigiliul de onix alb cu striații castaniu deschis, al mitropolitului Calinic, purtînd gravate într-un scut încoronat și înconjurat de lambrechini, inițialele înălțuite C și M ale acestui înalt prelat moldovean (însemnul fost în colecția Ionel Miclescu).

22. Sigiliul de bronz, datat 1824, al episcopului Neofit, gravat cu stemele celor cinci județe oltene cuprinse în eparhia Rîmnicului (în colecția prof. Frasin Munteanu-Rîmnic).

23. Sigiliul de argint, datat 1840, al mitropolitului Neofit II, gravat cu stema mitropoliei Ungrovlahiei (sf. Constantin și Elena susținînd crucea) înconjurată de stemele celor 13 județe ale Țării Românești asupra cărora își exercita jurisdicția spirituală numitul înalt prelat muntean (v. Muz. Ist. Mun. Buc., S. F., Sigilii, nr. inv. 77.773, nr. secție 11287, precum și o copie în colecția autorului).

24. Amprenta sigilară în tuș negru, datată 1848, a numitei ocîrmuirii, ce reproduce (imitînd sigiliul din 1824 al episcopului Neofit), stemele celor cinci județe oltene aflate sub autoritatea respectivei dieceze rîmnicene (v. actul din 13 martie 1850, în colecția Const. Moisil publicat de acesta în *Studii de sigilografie românească*, în Rev. Arh., II, 1927—1929, p. 149, fig. 15).

25. Antetul (imprimat probabil pe hirtia de corespondență a acestei episcopii) tipărit ca ilustrație la panegiricul publicat la moartea episcopului Silvestru Bălănescu al Hușilor de către P. Gîrboviceanu sub titlul de *O cuvîntare* (în Albina, rev. encicloped. populară, IV, 1900, nr. 11 din 10 decembrie, p. 301) în care stema numitei dieceze conține emblemele celor 3 județe ce o alcătuiesc (Vaslui, Fălciu și Tutova).

26. Ștefan D. Grecianu, *op. cit.*, p. 133—140.

27. Arh. Stat. Buc., Fond Comisia Consultativă Heraldică, dos. 87/1928; v. și Bibl. Acad. R.S.R., Mss., Arhiva I. C. Filitti, p. 4—6 și p. 26—27. Vezi de asemenea legea pentru fixarea stemei Patriarhiei Romîniei publicată în Mon. Of. nr. 96 din 3 mai 1928, precum și legea pentru fixarea stemelor mitropoliilor și episcopilor ortodocși ale țării, publicate în Mon. Of. nr. 142 din 30 iunie 1930 și respectiv, Mon. Of. nr. 246 din 26 octombrie 1936.

sau emblematice tradiționale ale fiecărei dieceze sau mitropolii în parte, precum și-a creat în întregime stema noastră patriarhală, bazată tot pe elemente luate din simbolistica creștină de rit ortodox.

Dan CERNOVODEANU

A N E X Ă

Explicarea ilustrațiilor

Fig. 1 : Stema mitropolitului Grigore Țamblac în ediția lui Anton Sorg din 1483 a cronicii lui Ulrich v. Richenthal asupra Conciliului de la Constanța (Baden) dintre 1414—1418 (v. Ul. v. R. : *Conciliumbuch zu Costencz*, Augsburg, 1483, f. 125 verso, cf. C. I. Karadja : *Delegații din țara noastră la Conciliul din Constanța (în Baden) în anul 1415*, București, 1927, în Anal. Acad. Rom., Mem. Secț. Ist., s. III, t. VII, mem. 2, pl. VIII, precum și idem : *Portretul și stema lui Grigore Țamblac și misiunea sa la Conciliul din Constanța*, București, 1944, în Anal. Acad. Rom., Mem. Secț. Ist. s. III, t. XXVI, mem. 6, pl. I, fig. 1, pl. IV, fig. 4, pl. V, fig. 5, pl. VIII, fig. 9, pl. IX, fig. 11).

Fig. 2 : Stema mitropolitului Ștefan al Ungrovlahiei de pe verso-ul paginii de titlu a lucrării «*Îndreptarea legii*» tipărită la Tîrgoviște în 1652 (v. Bibl. Acad. R.S.R., C.R.V., nr. 61, I. Bianu — N. Hodoș : B.R.V., I, p. 191 și fig. 166).

Fig. 3 : Stema lui Petru Movilă ca arhimandrit și egumen al mănăstirii Pecerska, tipărită pe verso-ul foaiei de titlu a lucrării «*Învățăături de suflet folositoare ale abatelui Dorothei*», apărută la Kiew în 1628 (v. arhim. Ghenadie Enăceanu : *Petru Movilă*, București, 1884, pl. I la p. 91).

Fig. 4 : Stema lui Patru Movilă (tot ca arhimandrit și egumen al aceleiași mănăstiri din Kiew) tipărită pe verso-ul foaiei de titlu a lucrării «*Imnologii*», apărută de asemenea la Kiew în 1630 (v. Bibl. Acad. R.S.R., I, 401351 ; stema reprodusă de arhim. G. Enăceanu, op. cit., pl. II de la p. 93 și P. N. Batiuskov : *Podolia istoriceska opisanie*, St. Petersburg, 1891, p. 87).

Fig. 5 : Stema lui Petru Movilă ca mitropolit al Kiewului tipărită pe verso-ul foaiei de titlu a unui «*Molitvenic*» apărut tot la Kiew în 1646 (v. arhim. G. Enăceanu, op. cit., pl. III de la p. 95).

Fig. 6 : Stema mitropolitului Antim Ivireanul, desen colorat în peniță, pe un manuscris din 1713 (v. Bibl. Acad. R.S.R., Mss. orig. rom., nr. inv. 3342 ; v. și preot N. Șerbănescu : *Antim Ivireanul tipograf*, în «*Bis. Ort. Rom.*», LXXIV, 1956, nr. 8—9, p. 759).

Fig. 7 : Stema mitropolitului Gavril al Moldovei pe verso-ul foaiei de titlu a «*Prăviitoareii*» tipărită la Iași în 1784 (v. Bibl. Acad. R.S.R., C.R.V., nr. 478 ; v. și Blanu-Hodoș, B.R.V., II, p. 293, fig. 306).

Fig. 8 : Stema lui Costandie Filitti, episcop de Buzău, pe o lespede de piatră din 1804, dezgropată în curtea Episcopiei din numitul oraș (desen original executat de arh. N. Petit ; v. reproducerea la P. S. Năsturel : *O stemă a lui Costandie Filitti, episcop de Buzău*, în S.C.N., II, 1958, p. 439).

Fig. 9 : Stema sigilară din 1850 a mitropolitului Nifon al Ungrovlahiei, imprimată în tuș negru pe adresa metropolitană nr. 711 din 13 aprilie 1860 către Președintele Curții Apelative Civile din București (în colecț. de docum. Gustav Finkelstein v. reproducerea stemei la D. Cernovodeanu : *Știința și arta heraldică în România*, în albumul anexat textului, pl. CXIX, fig. 3, lucrare în curs de publicare la ed. Științifică și Enciclopedică).

Fig. 10 : Stema mitropoliei Sibiului imprimată ca antet pe hîrtia corespondență din veacul trecut a acestei înalte autorități bisericești (v. albumul de steme, sigilii și stampile transilvănene din secolul al XIX-lea, fost în posesia lui Aron Densușianu, ulterior în colecț. Șerban Flondor ; v. reproducerea stemei la D. Cernovodeanu, op. cit., ibidem, fig. 4).

Fig. 11 : Stema episcopiei Rîmnicului, gravată pe un sigiliu de bronz din 1850 ce a aparținut episcopului Calinic (v. Muz. Ist. Mun. Buc., S. M., Sigilii, nr. inv. 35650, nr. secție 7858/58 ; inedit).

Fig. 12 : Stema mitropoliei Moldovei pe o amprentă sigilară în tuș din 1894 a mitropolitului Iosif Naniescu (aplicată ca exlibris pe pagina de titlu a unor cărți din biblioteca sa oferite în dar bibliotecii Academiei Române la data menționată ; v. Bibl. Acad. R.S.R., C. N. Reproducerea stemei la D. Cernovodeanu, op. cit., pl. CXXXI, fig. 6).

Fig. 13 : Amprenta în negru de fum a sigiliului mitropolitului Filaret I al Ungrovlahiei aplicat pe un act din 1757 (documentul aflat în colecț. George D. Florescu, menționat la nota 17. inedit).

Fig. 14 : Stema episcopului Petru Pavel Aaron de Bistra tipărită pe verso-ul paginii de titlu a lucrării «Votiva apprecatio», apărută în 1760 (v. Bibl. Acad. R.S.R., C.R.V., nr. 323. v. și Bianu-Hodoș, B.R.V., II, p. 153, fig. 300).

Fig. 15 : Stema mitropolitului Andrei Șaguna ca episcop al Sibiului, la baza unei litografii de V. Katzler reprezentând pe acest înalt prelat (v. Bibl. Acad. R.S.R., Cab. stampe, G. G. I/Katzler V. — 2, litografie, 375 × 300 ; stema reprodusă în *Enciclopedia României*, vol. I, Buc., 1938, p. 794).

Fig. 16 : Stema mitropolitului Andrei Șaguna reprodusă pe coperta lucrării comemorative apărută la Sibiu în 1909 cu prilejul centenarului nașterii acestui înalt dregător bisericesc (v. dr. Ioan Lupaș, dr. Alexandru Mocsony, dr. Ilarion Pușcariu, Vasile Mangra și Augustin Hamsea : *Mitropolitul Andrei baron Șaguna*, Sibiu, 1909, pe copertă).

Fig. 17 : Stema lui Ioan Olteanu, episcop greco-catolic de Oradea, pictată pe anunțul său mortuar din 1877, confecționat din mătase (v. Bibl. Acad. R.S.R., Cab. stampe, G. R. II/Heraldică, f. nr. 520 × 725 ; reproducerea la D. Cernovodeanu, op. cit., pl. CXXIX, fig. 5).

Fig. 18 : Sigiliul din 1825 al mitropolitului Veniamin Kostaki gravat cu inițialele și cu attributele demnității sale ecleziastice (în colecț. Gustav Finkelstein ; v. reproducerea la D. Cernovodeanu, op. cit., ibidem, fig. 1).

Fig. 19 : Amprenta în ceară a mitropolitului Calinic Miclescu, gravat doar cu inițialele sale incluse într-un scut încoronat și flancat de lambrechini (v. sigiliul octogonal din onix alb cu striții cafenii — D. 26 × d. 25 × lat de colț 6 — ce a aparținut numitului înalt prelat și aflat în fosta colecție ing. Ion Miclescu-Prăjescu ; inedit).

Fig. 20 : Sigiliul de bronz, datat 1824, al lui Neofit Geanoglu ca episcop de Rîmnic, însemn gravat cu stemele județelor Olteniei cuprinse în numita dieceză (v. sigiliul oval, d. 33,5 × D. 37, în colecția prof. Frasin Munteanu-Rîmnic ; reproducerea sa la D. Cernovodeanu, op. cit., pl. CXXXIX, fig. 1).

Fig. 21 : Sigiliul de argint, datat 1840, al lui Neofit II Geanoglu ca mitropolit al Ungrovlahiei, însemn gravat cu stema numitei mitropolii înconjurată cu stemele celor 18 județe de la acea dată ale Țării Românești (v. tiparul sigilar din Muz. Ist. Mun. Buc., S. F., Sigilii, argint, oval, d. 25 × D. 27, nr. inv. 77.773, nr. secț. 11287 ; o copie argintată în colecț. autorului. V. reproducerea la D. Cernovodeanu — I. N. Mănescu : *Noile steme ale județelor și municipiilor din Republica Socialistă România*, în Rev. Arh., LI, vol. XXXVI, nr. 1—2, p. 23, fig. 34).

Fig. 22 : Stema episcopiei Hușilor alcătuită din emblemele celor trei județe cuprinse în această dieceză, antet pe actele de la finele veacului trecut ale numitei Episcopii (v. reproducerea ca ilustrație la panegiricul publicat cu prilejul morții episcopului Silvestru Bălănescu în «Albina», revistă enciclopedică populară, IV, 1900, nr. 11, p. 301).

Fig. 23 : Proiect de stemă alcătuit la 1890 de heraldistul Ștefan D. Grecianu pentru Arhiepiscopia și Mitropolia (primată) a Ungrovlahiei (v. Șt. D. Grecianu : *Eraldica română. Actele privitoare la stabilirea armeriilor oficiale*, București, 1900, tab. I anexă la p. 135, fig. 1).

Fig. 24 : Proiect de stemă alcătuit la aceeași dată de către același heraldist citat pentru Arhiepiscopia și Mitropolia Molcovei și a Sucevei și Exarhatului Plaiurilor (v. Șt. D. Grecianu, op. cit., ibidem, fig. 2).

Fig. 25 : Proiect de stemă alcătuit la aceeași dată de către același heraldist pentru Episcopia de Buzău (v. Șt. D. Grecianu, op. cit., tab. II, anexă la p. 137, fig. 5).

Fig. 26 : Proiect de stemă alcătuit la aceeași dată de către același heraldist pentru Episcopia de Huși (v. ibidem, fig. 6).

Fig. 27 : Stema Arhiepiscopiei și Mitropoliei Ungrovlahiei creată în 1927 de către Comisia Consultativă Heraldică (v. Arh. Stat. Buc., Fond. C.C.H., dos. 87/1928, precum și reproducerea de pe coperta și pagina de titlu a publicației periodice «Glasul Bisericii, revista oficială a Sf. Mitropolii a Ungrovlahiei» apărută începând din anul 1942).

Fig. 28 : Stema Patriarhiei autocefale a României creată în 1928 de către aceeași Comisie Consultativă Heraldică (v. Arh. Stat. București, ibidem, precum și reprezentarea aflată pe coperta și pe pagina de titlu a revistei «Biserica ortodoxă română. Buletin oficial al Patriarhiei române»).

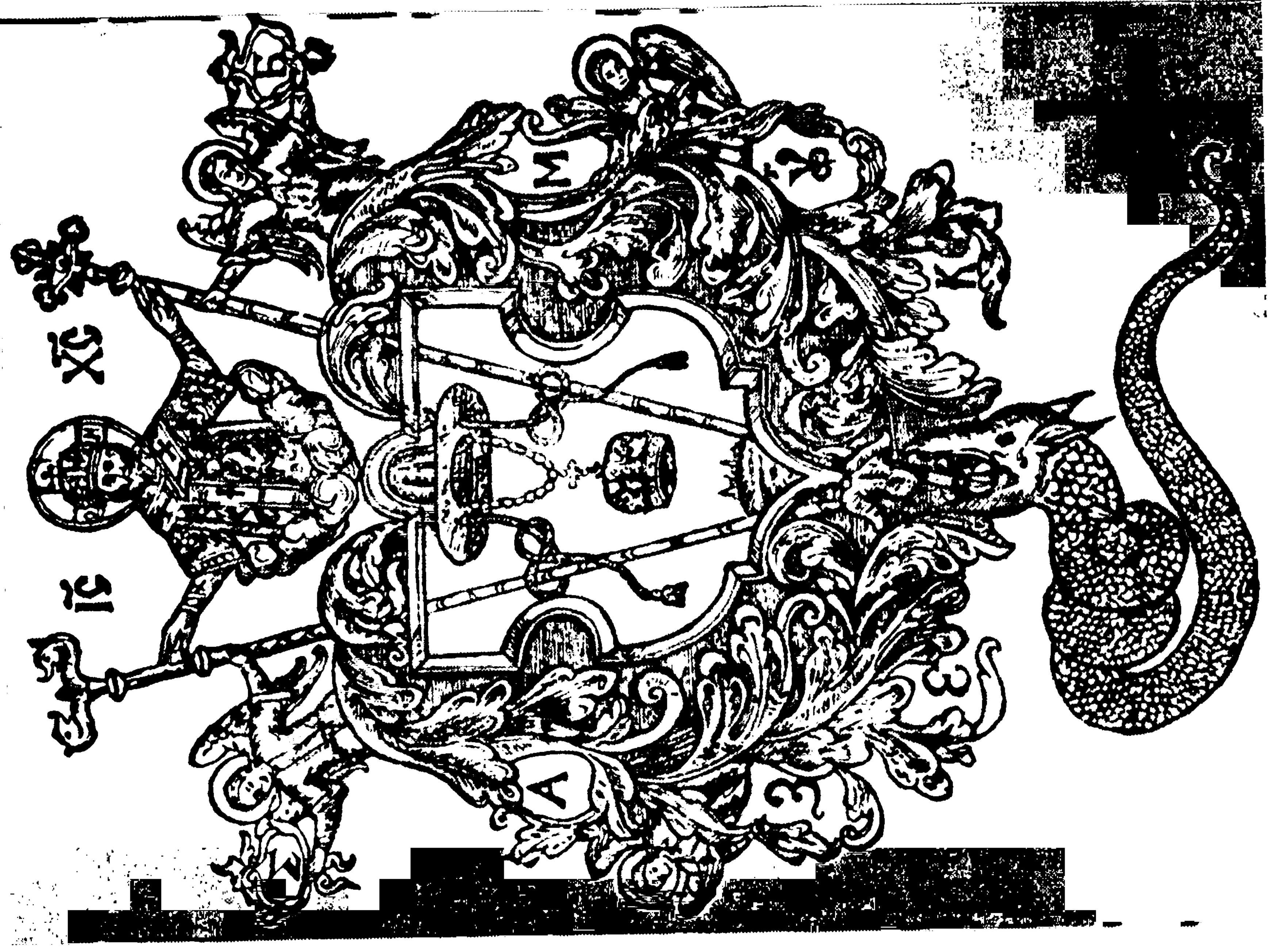

Fig. 2

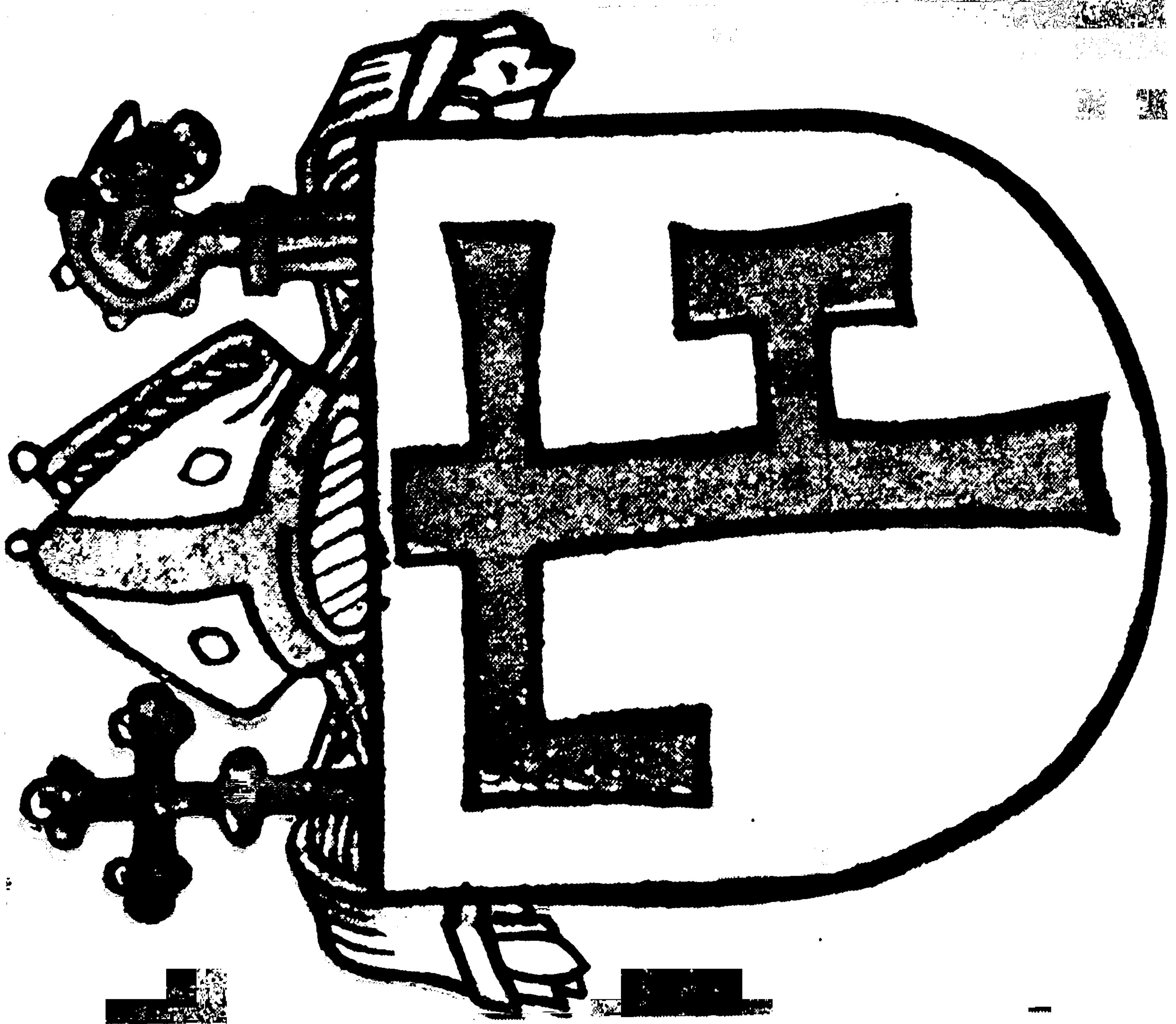

Fig. 1

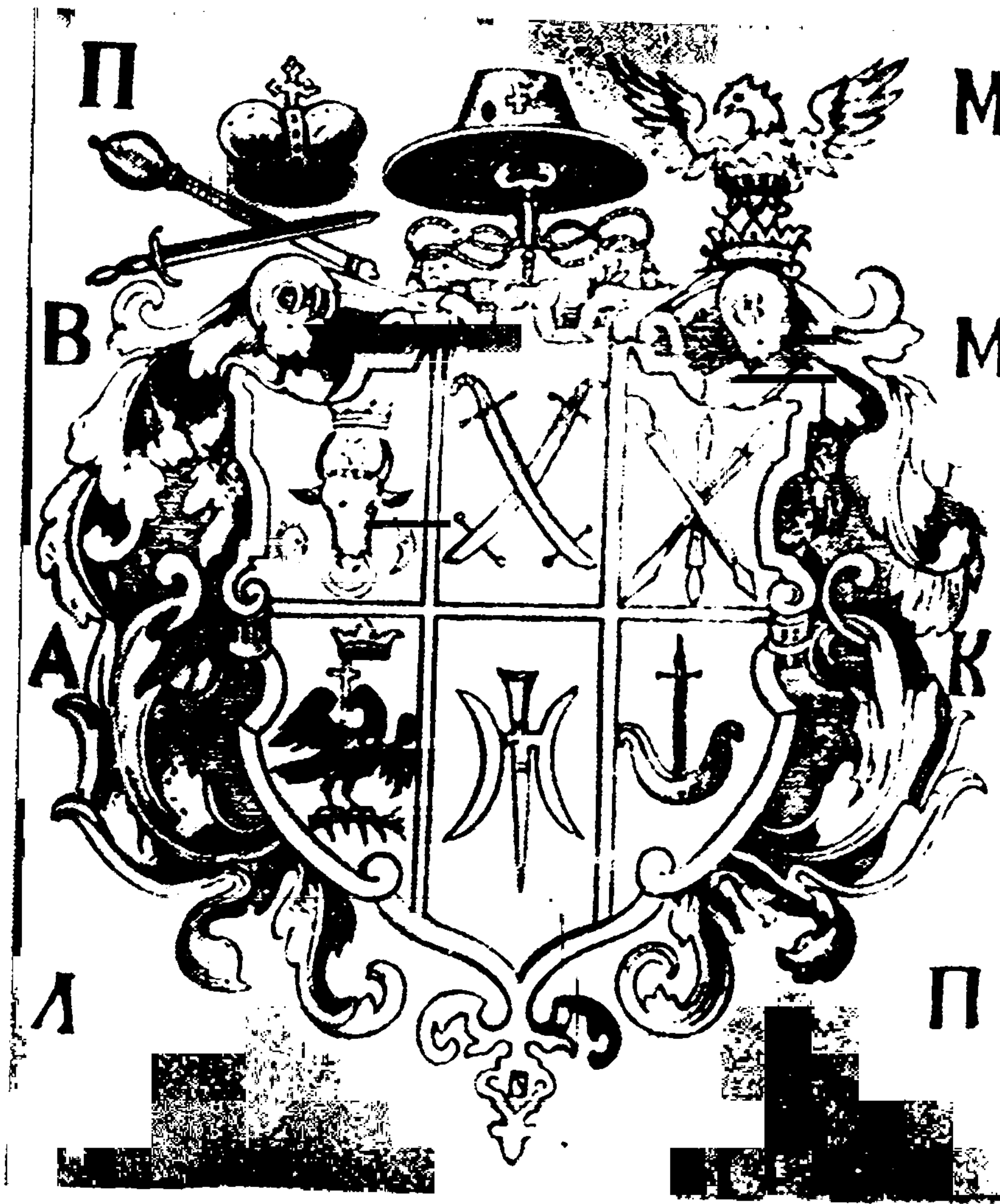

Fig. 3

Fig.

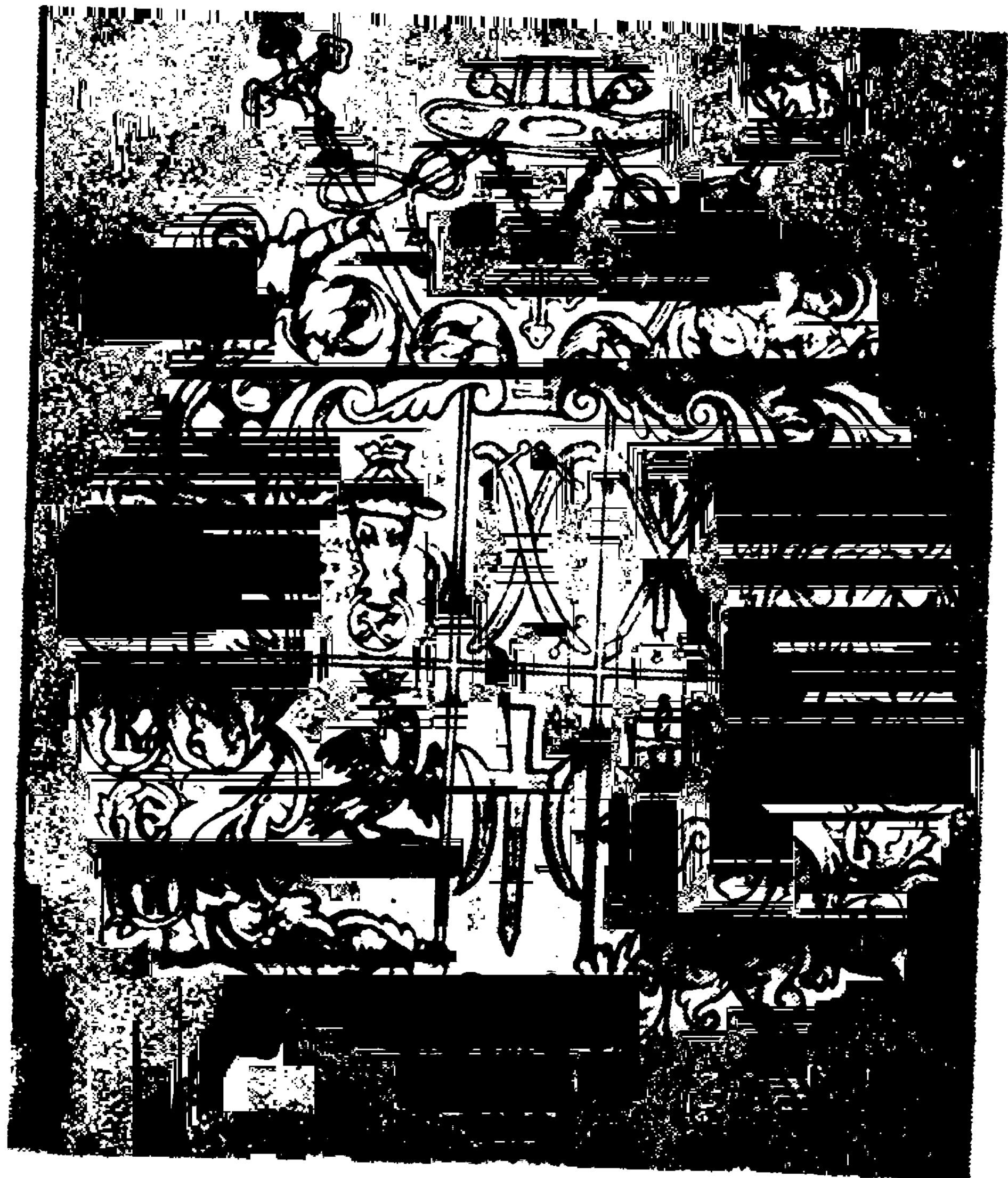

Fig. 5

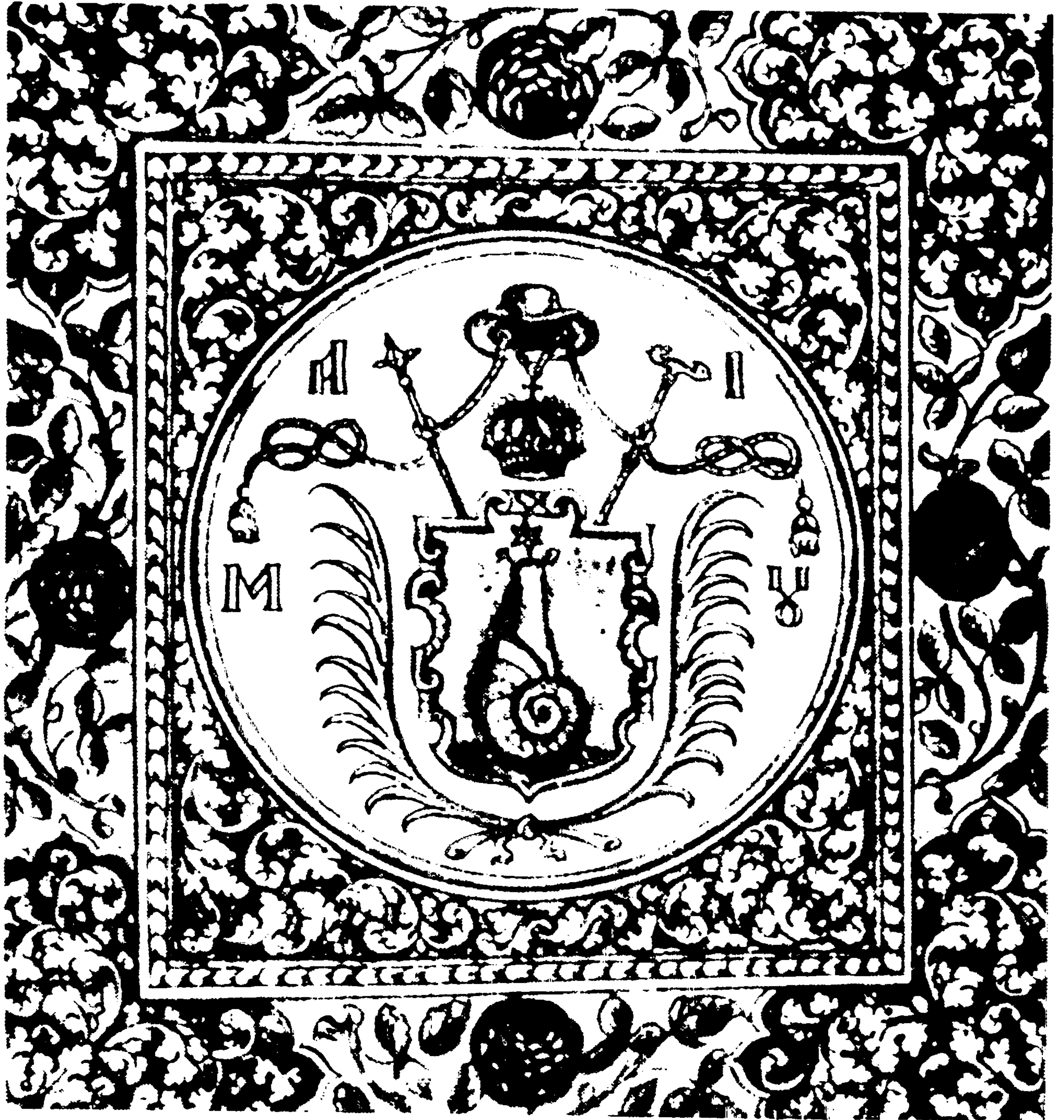

Fig. 6

Fig. 7

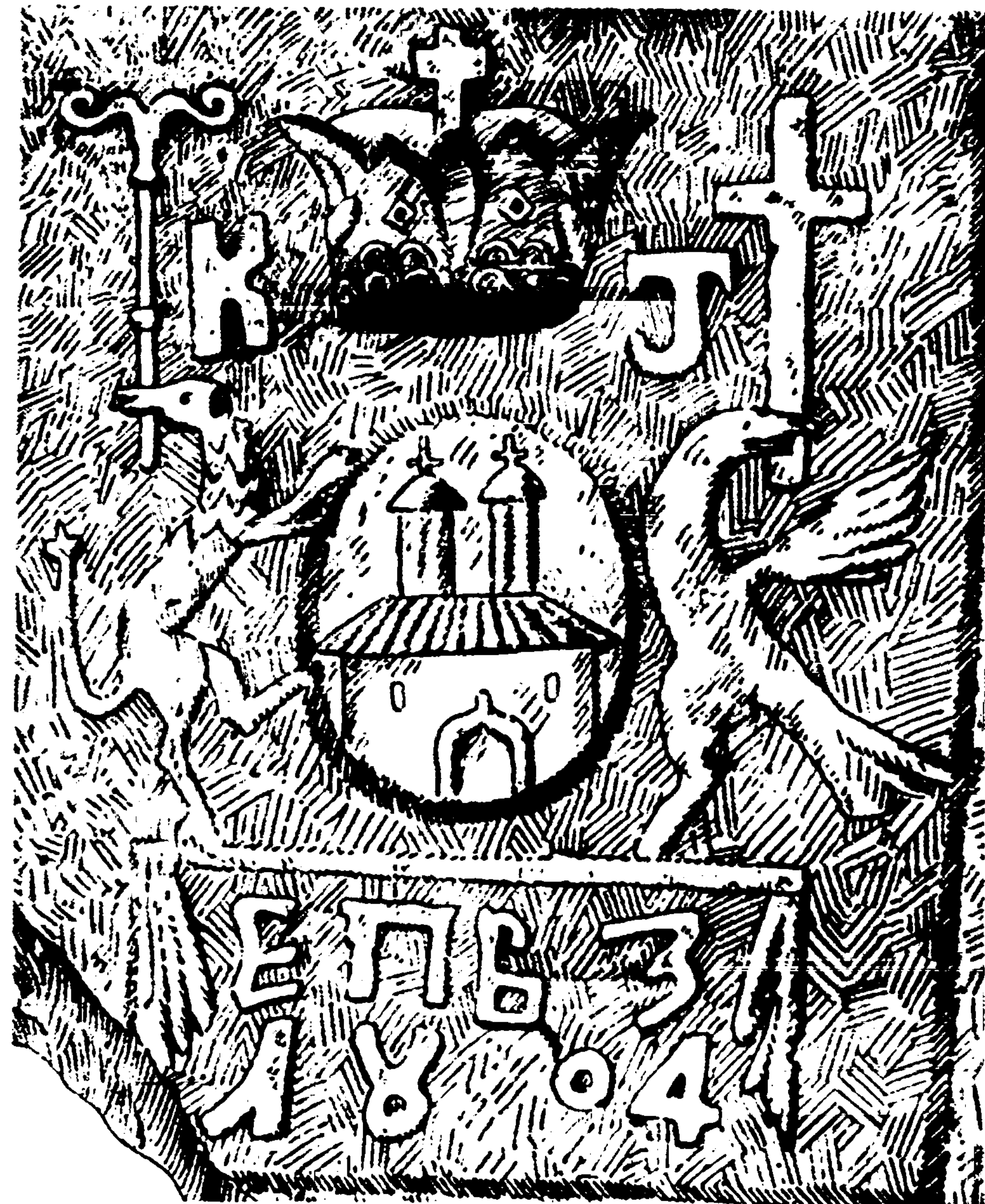

Fig. 8

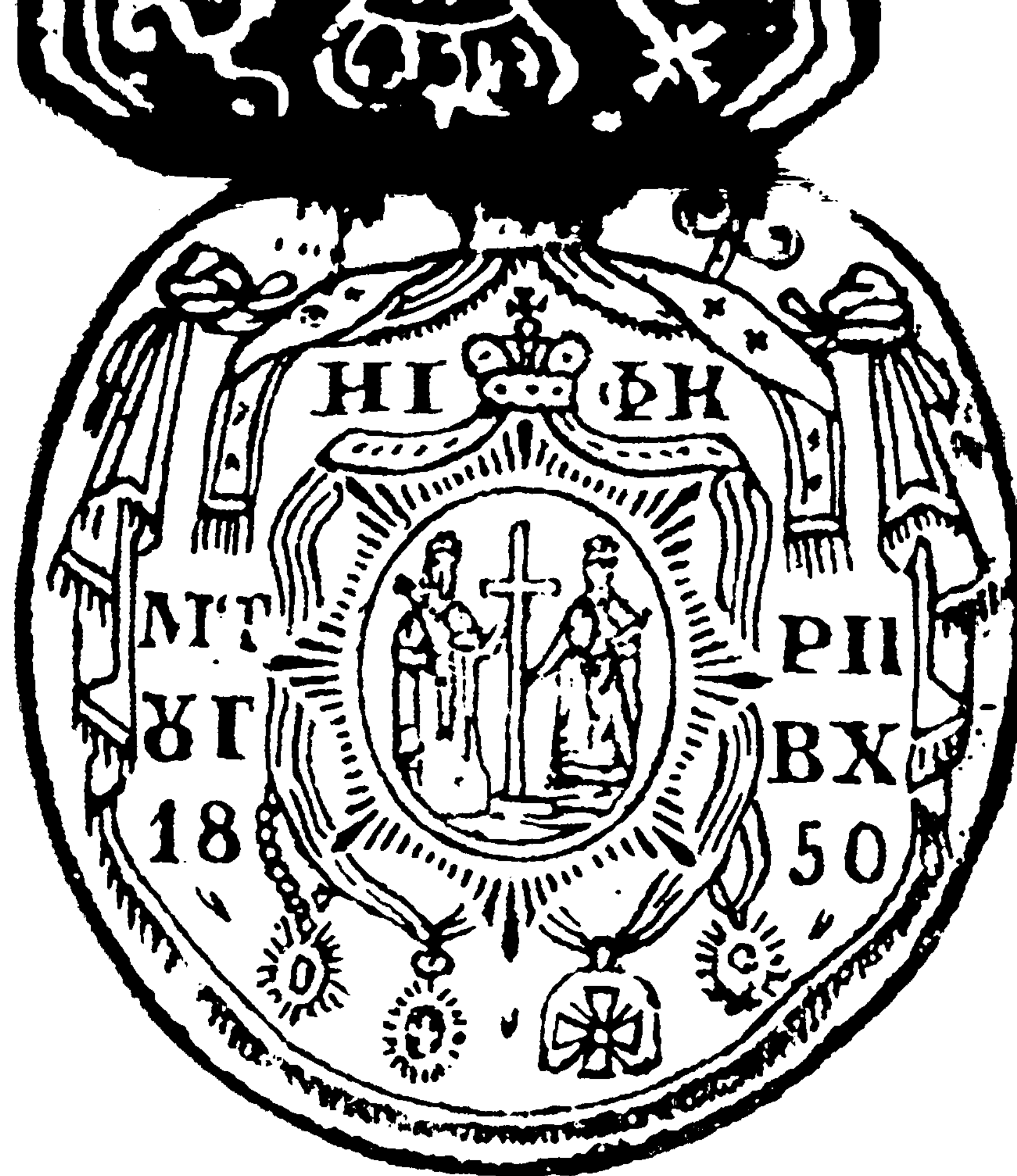

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 11

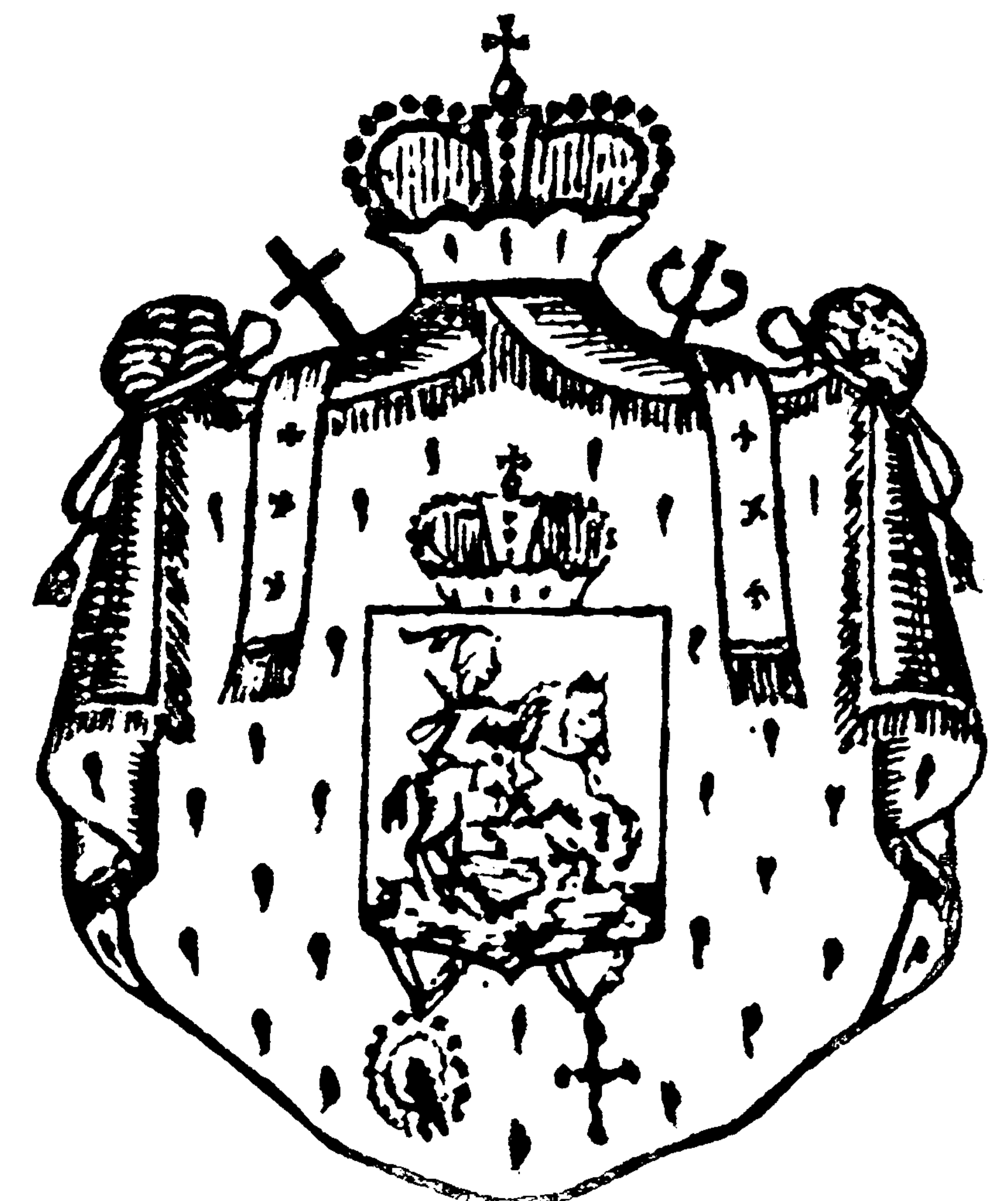

Fig. 12

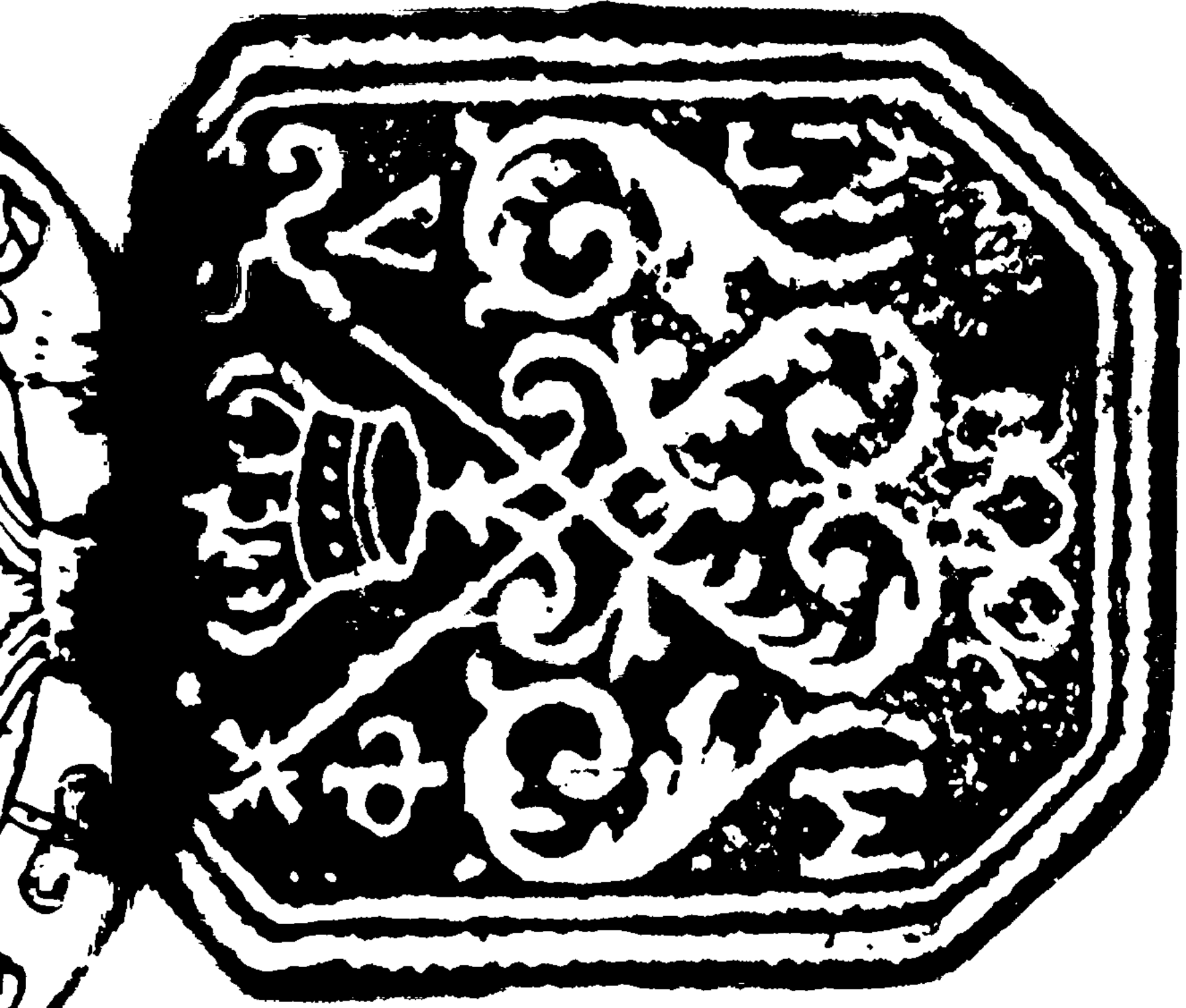

Fig. 13

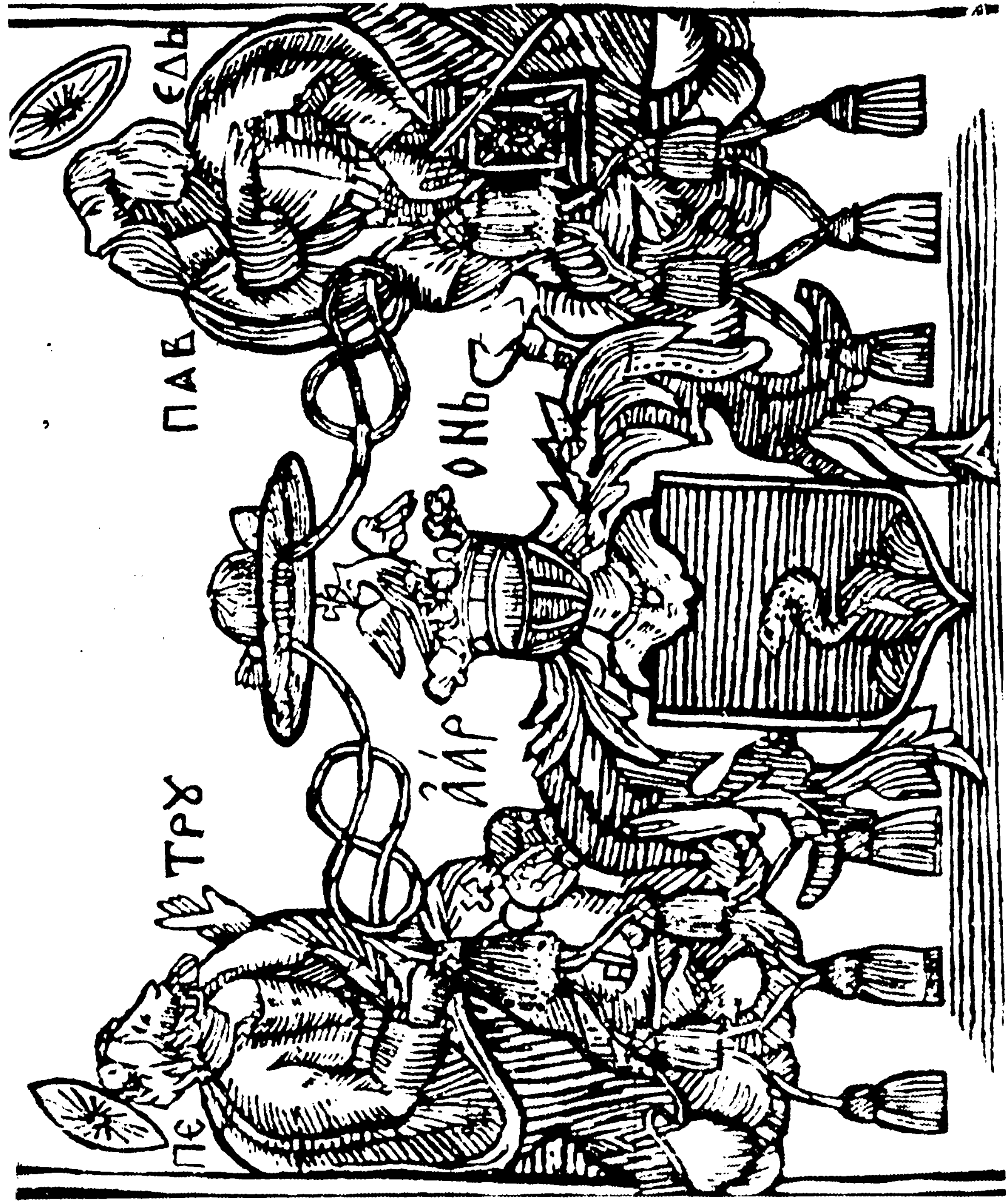

Fig. 14

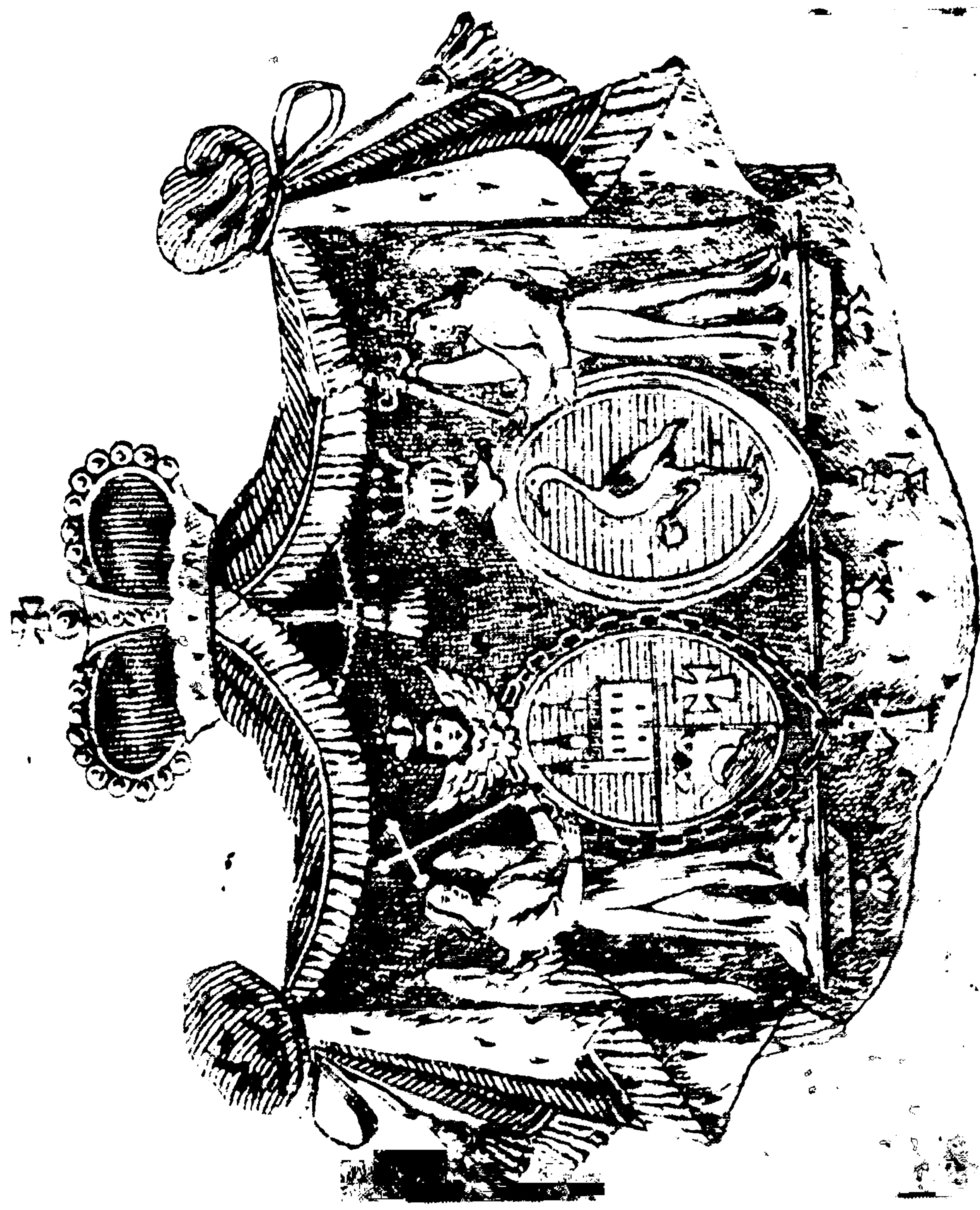

Fig. 15

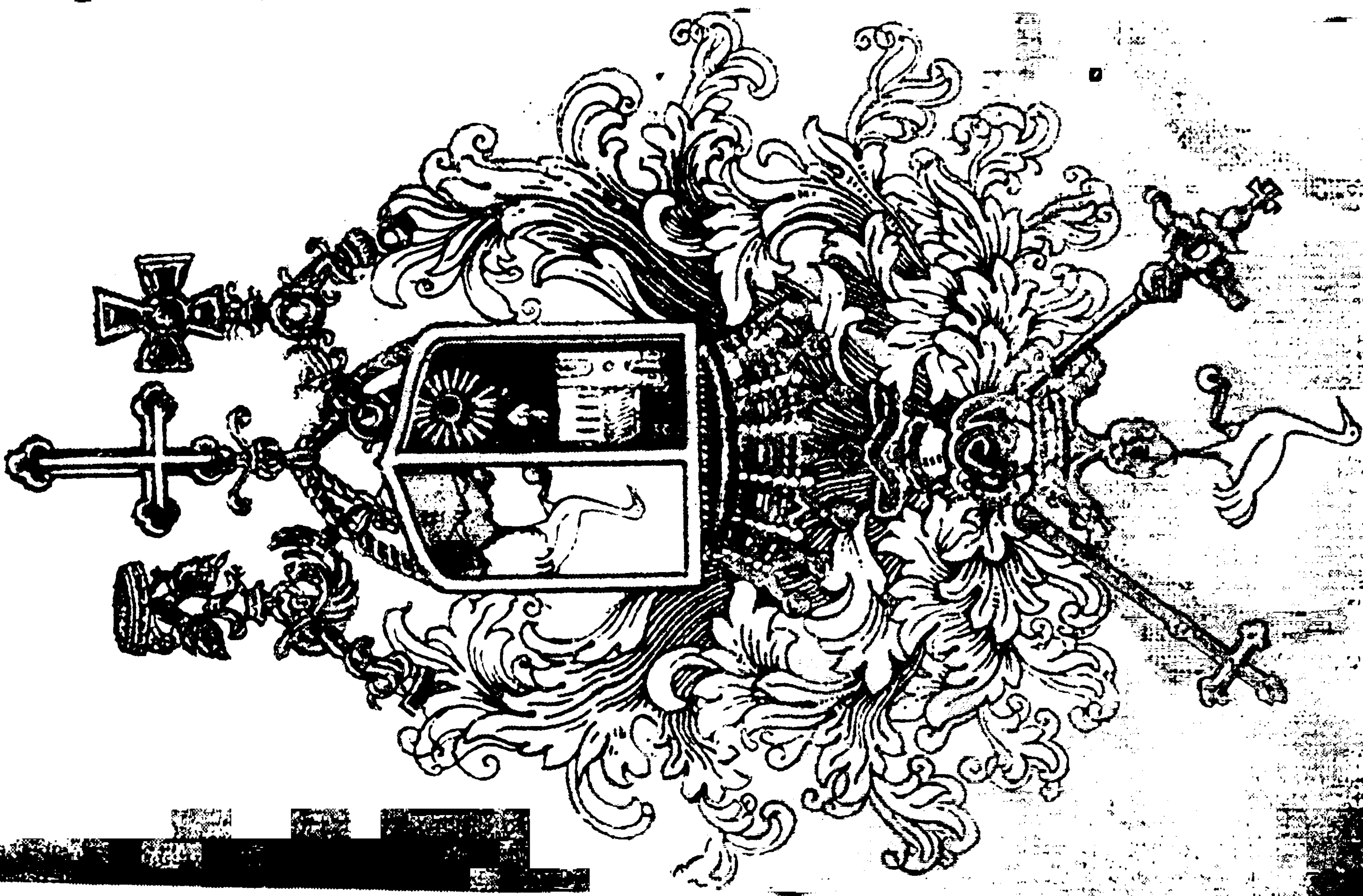

Fig. 16

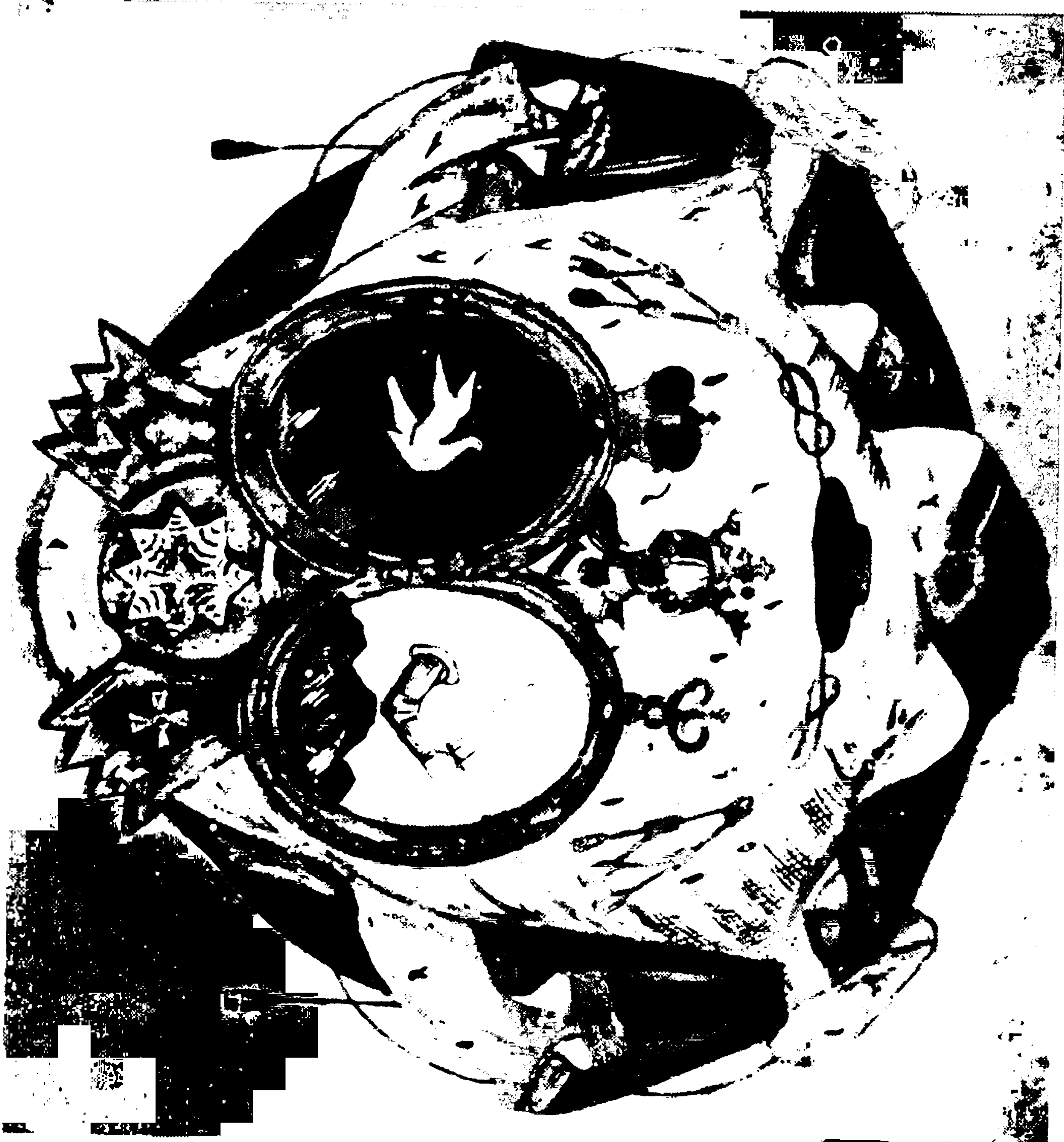

Fig. 17

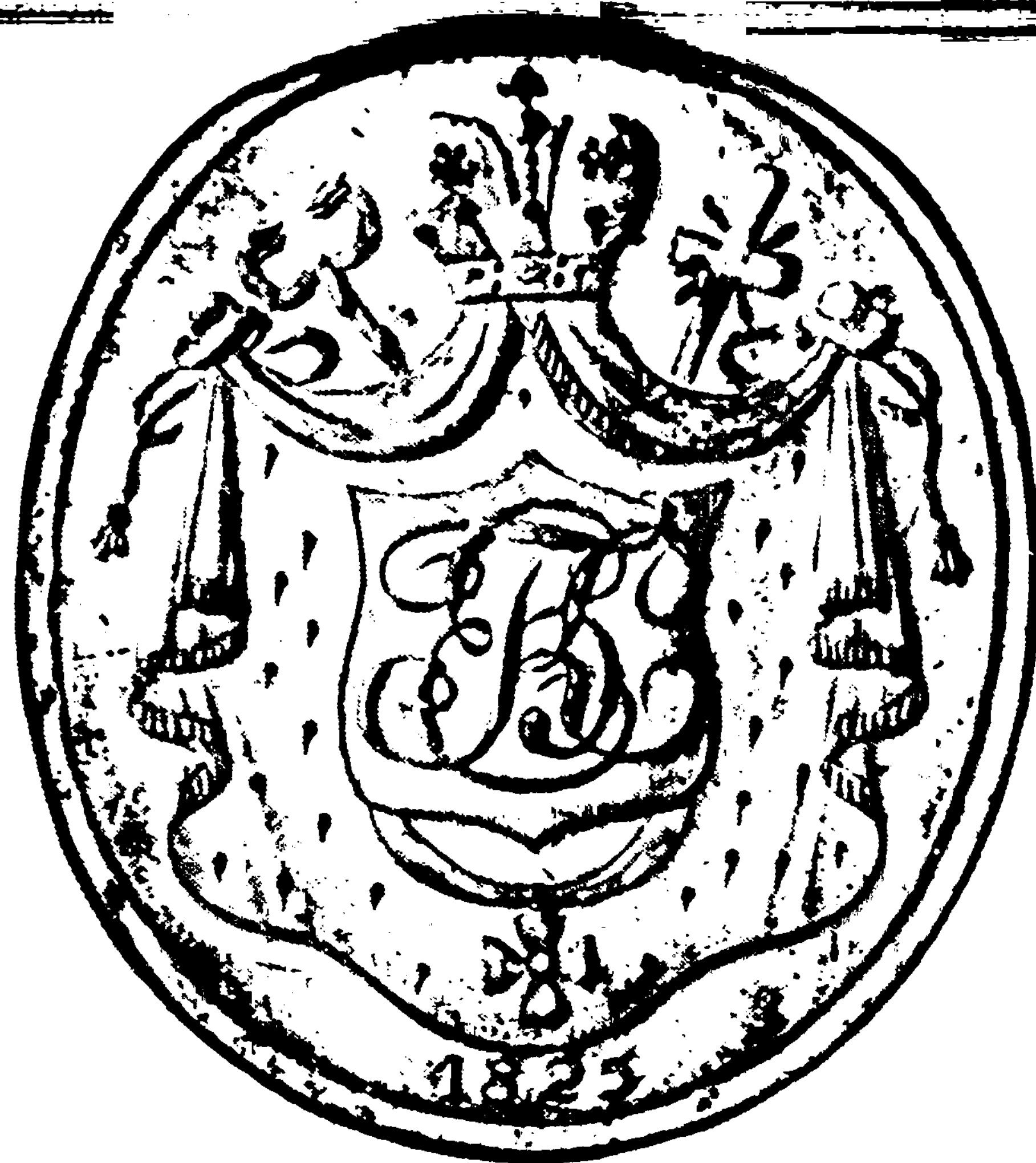

Fig. 18

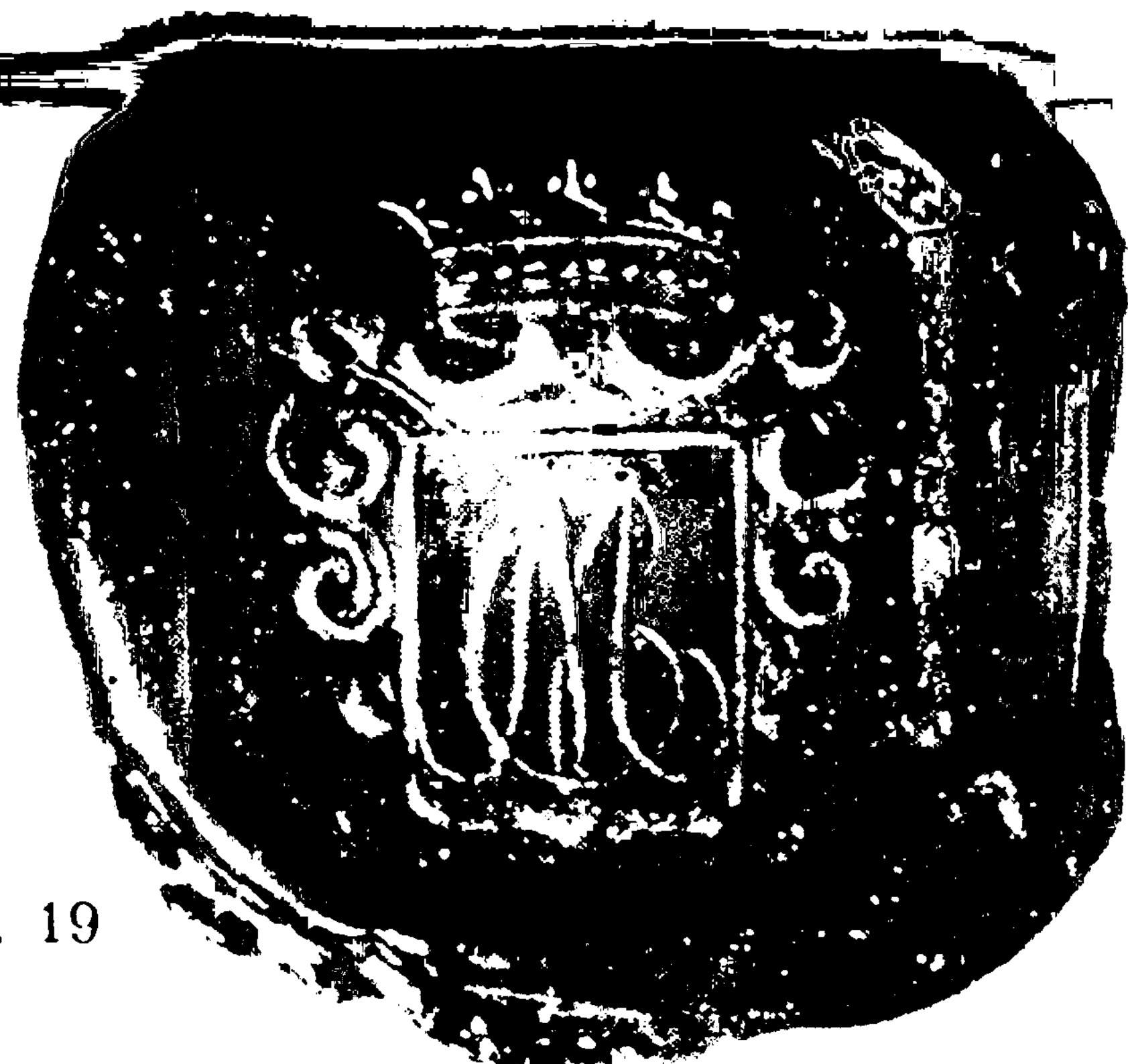

Fig. 19

Fig. 20

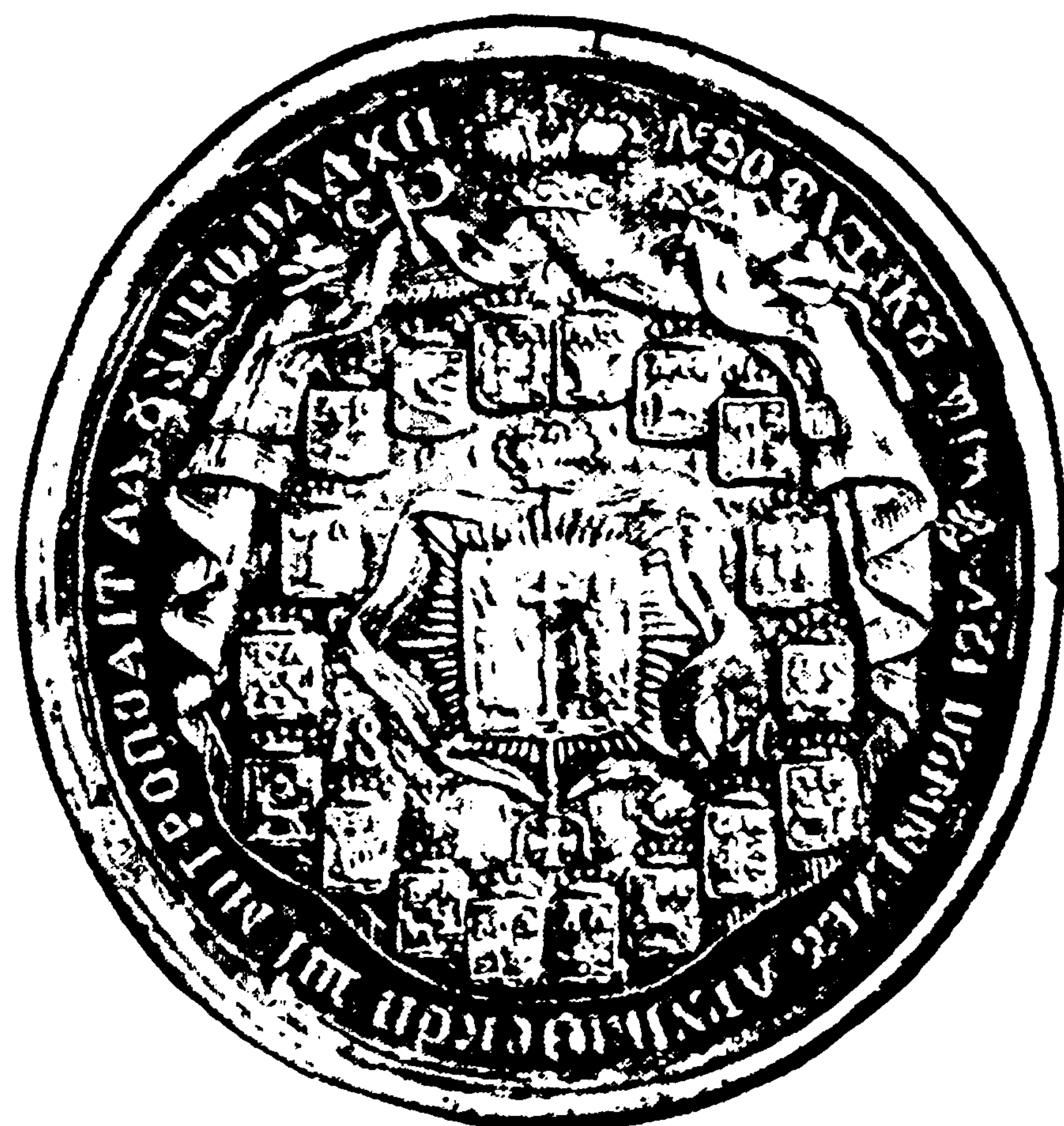

Fig. 21

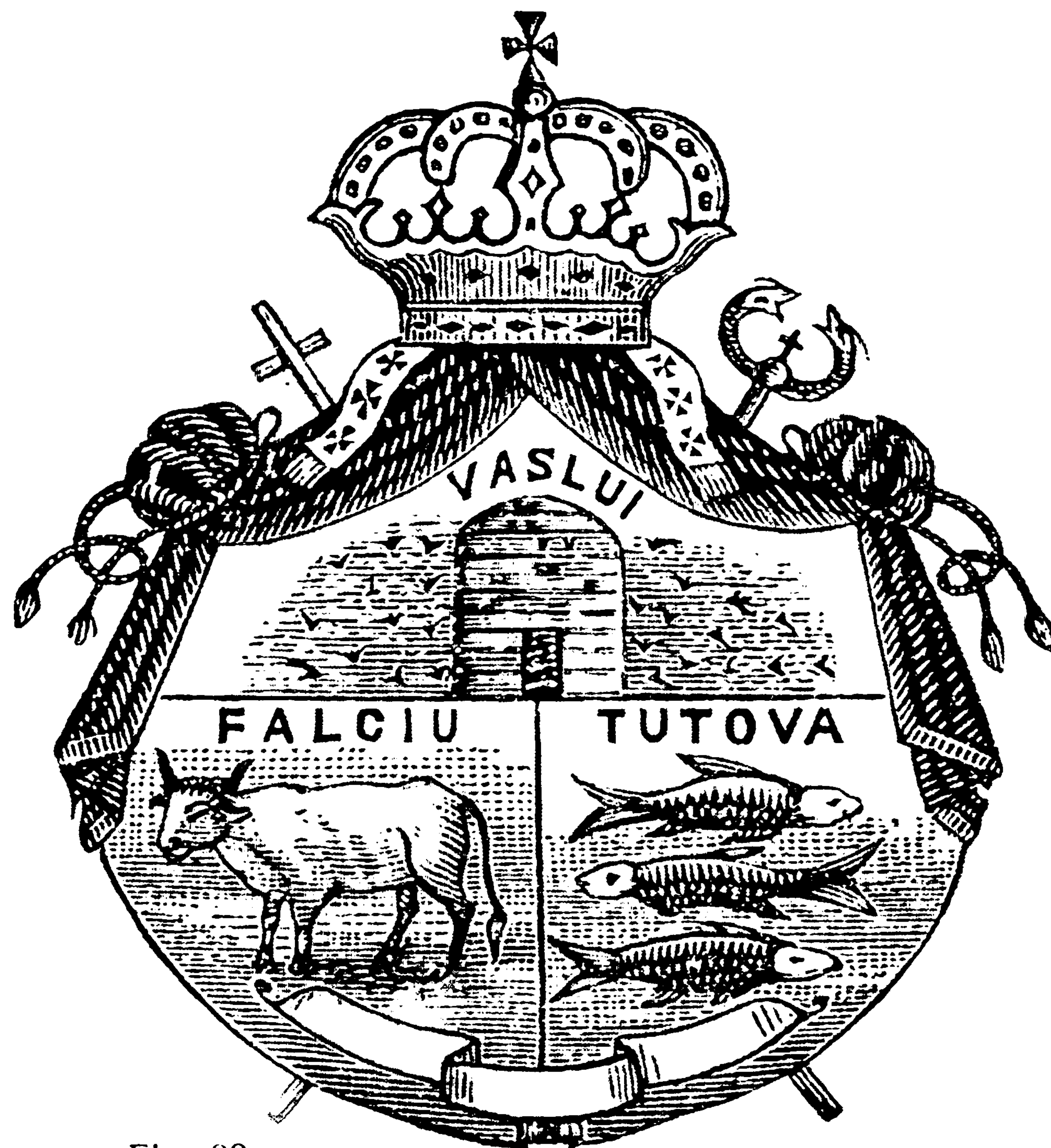

Fig. 22

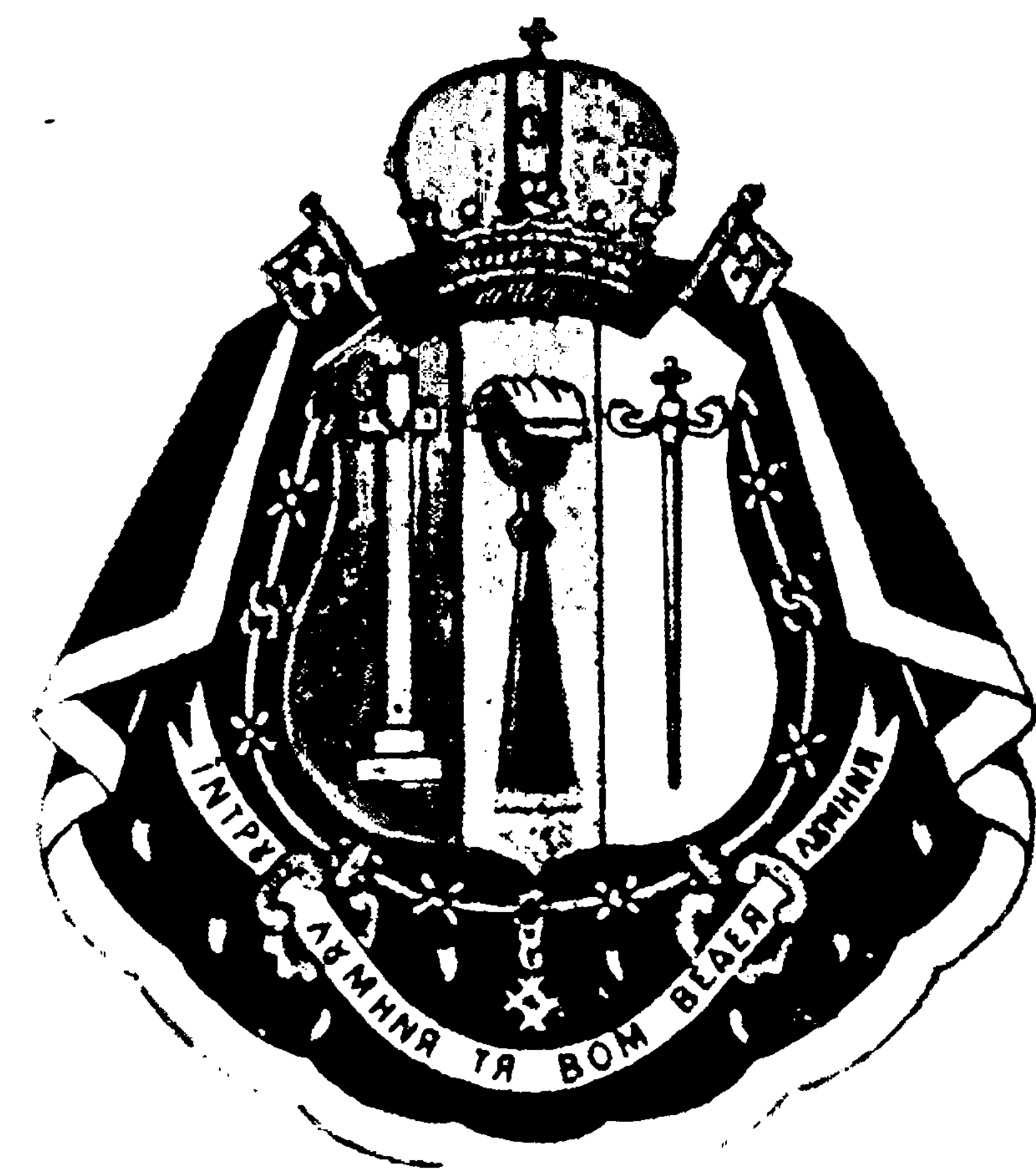

Fig. 23

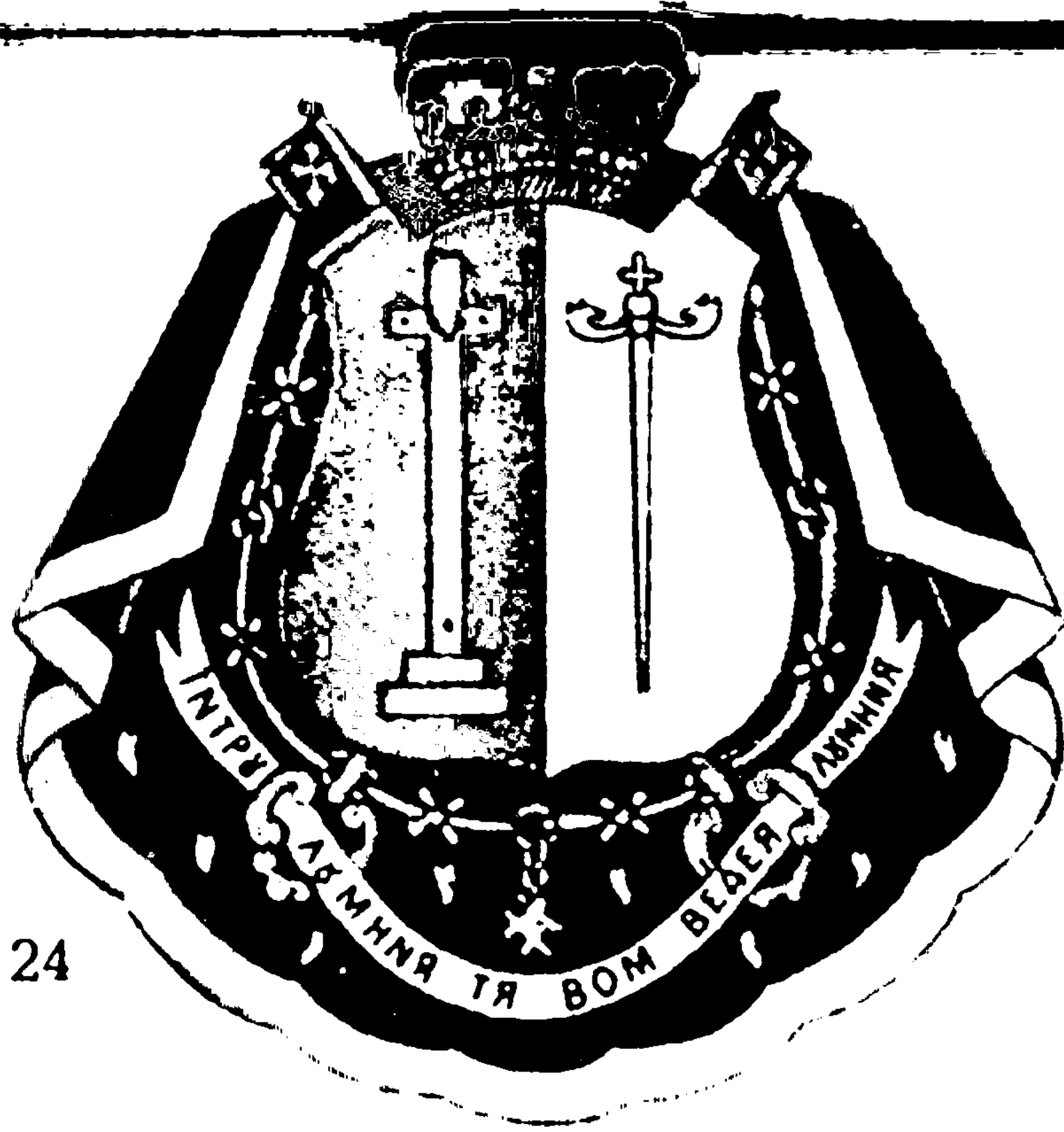

Fig. 24

Fig. 25

Fig. 27

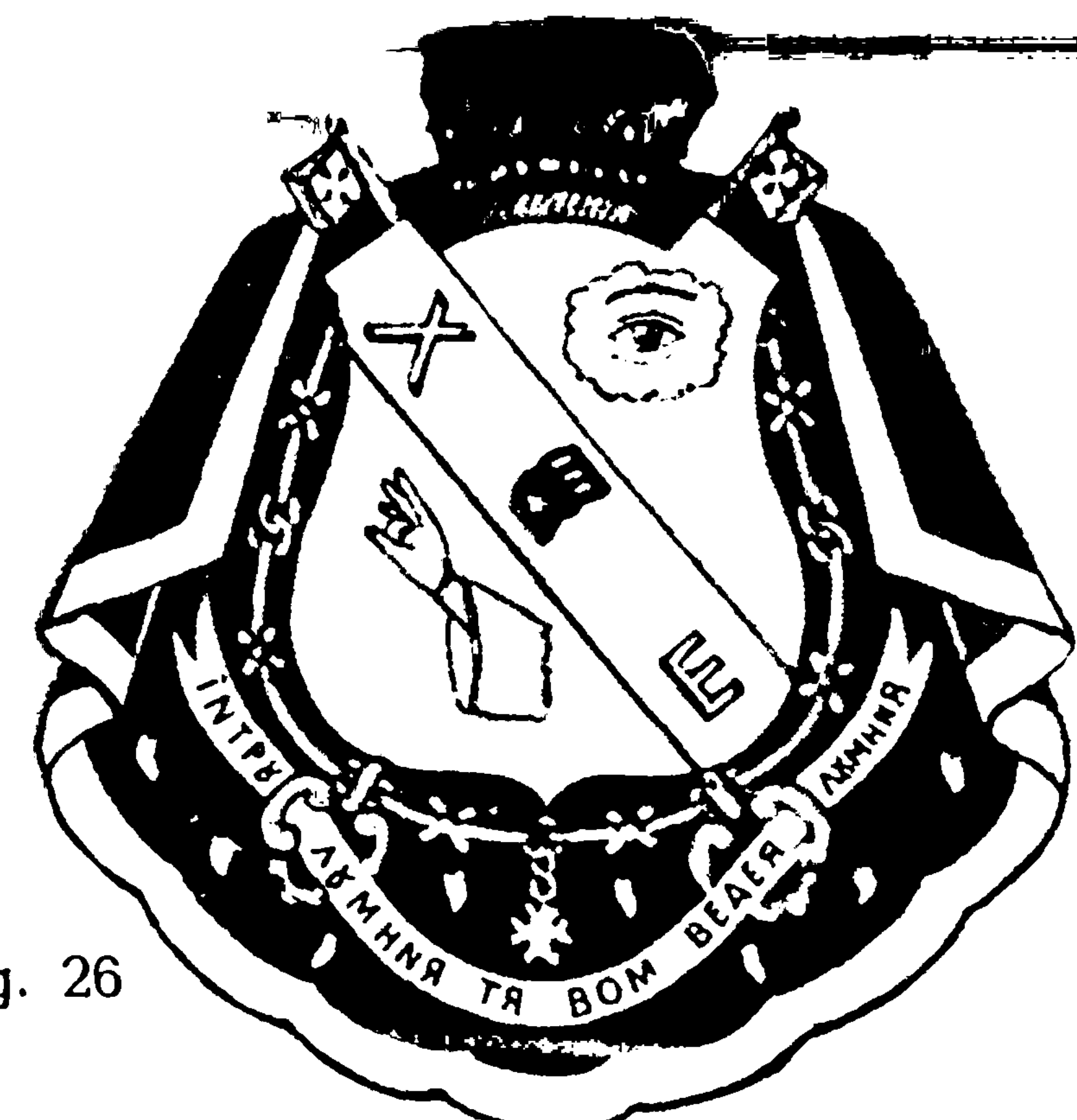
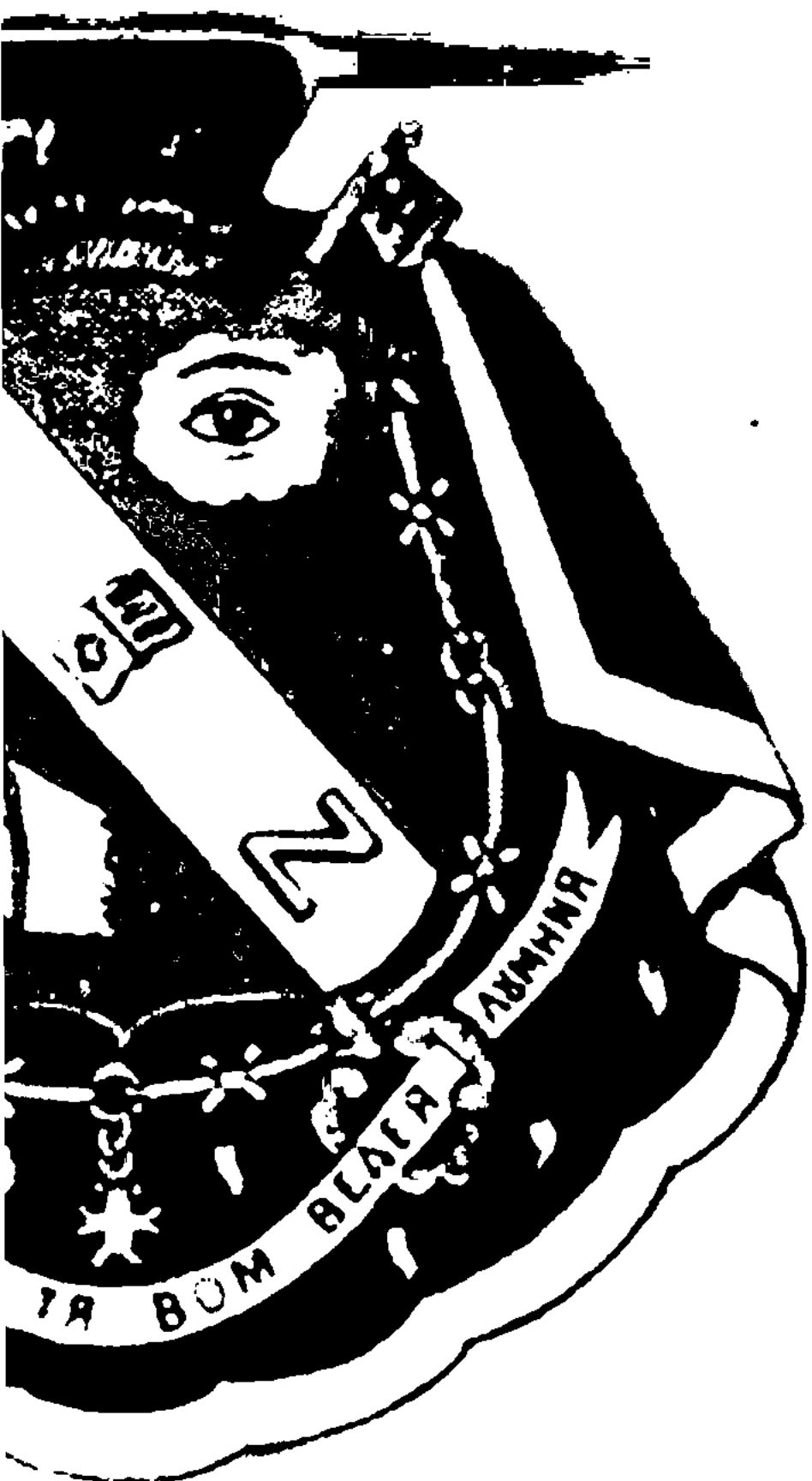
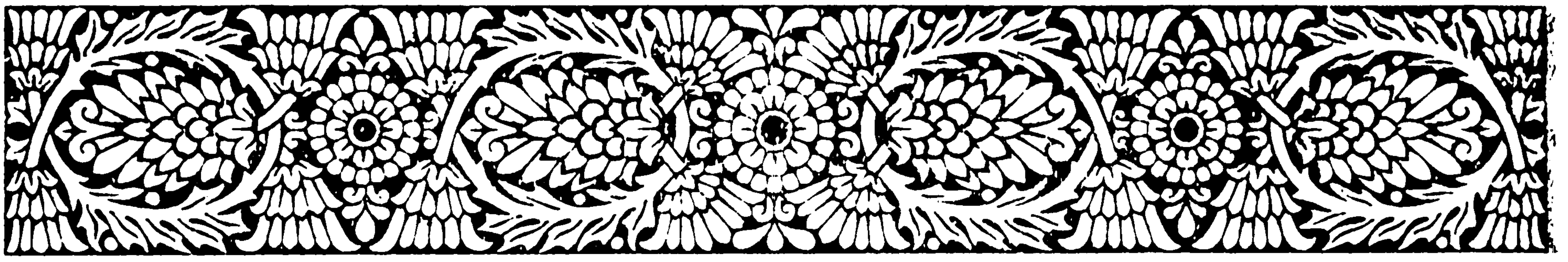

Fig. 26

Fig. 28

• D O C U M E N T A R E •

C E T A T E A H E L I S — CONTRIBUȚII LA ISTORIA ORAȘULUI BUCUREȘTI —

Scrierile antice grecești arată că în anii 300 și 292 î.d.Hr. Dromichaites — regele geților, care stăpânea în Muntenia — a purtat două războaie victorioase contra regelui macedonean Lysimah al Traciei, urmașul la tron al lui Alexandru cel Mare, care voia să cucerească teritoriile din stînga Dunării. În ultimul război (292 î.d.Hr.) regele macedonean a fost făcut prizonier, împreună cu întreaga sa armată — se arată a fi fost 100.000 războinici care, însetați și infometați, nu au mai putut lupta. Se consideră că lupta s-a dat în Bărăgan.

Lysimah a fost dus în cetatea Helis — centrul uniunii de triburi geto-dacice, unde aceștia au cerut uciderea lui. Dromichaites însă a convins pe geto-daci că acordîndu-i viața, încheierea unei păci le-ar fi fost favorabilă. Prin aceasta, geto-dacii recapătă cetățile din dreapta Dunării, pe care le pierduseră anterior¹.

Istoricul Polybius, în lucrarea sa din secolul II î.d.Hr. îl numește pe Dromichaites rege al «odrysilor». C. Daicoviciu arată că este vorba de o greșeală strecurată de copistul acestei lucrări, scriind «odrysilor» în loc de «ordysilor» sau «ordesilor» (aceștia fiind geto-dacii argeșeni)².

Constatarea este de cea mai mare importanță, deoarece prin aceasta rezultă că centrul tribal era în regiunea Argeșului. Considerăm că el trebuie căutat în Vlășia, care era foarte populată.

Denumirea cunoscută de Polybius a rezultat, evident din faptul că ieșirea la Dunăre a geto-dacilor din centrul cîmpiei muntene se făcea pe cursul inferior al Argeșului. La vărsarea lui în Dunăre și în sus, pe râu, grecii făceau schimburi de mărfuri cu geto-dacii de pe Argeș și din alte așezări situate pe malul Dunării. În secolul II î.d.Hr. mărfurile grecești urcau pînă la așezarea — nou dezvoltată atunci pe Argeș (azi Popești), comuna Mihăilești — unde se făcea depozitarea lor³. Desigur, de aici se aproviziona în primul rînd centrul Vlășiei. Grecii au cunoscut pe această cale populația geto-dacă din Vlășia și astfel s-a păstrat numele geto-dacilor argeșeni, cunoscuți prin comerțul de pe râul Ordessos — Argeșul de azi.

Lupta din anul 300 î.d.Hr. dovedește că geto-dacii stăpîneau cîmpia munteană și anterior acestei date. Rezultă că Dromichaites — regele geto-dacilor argeșeni — își avea reședința în Vlășia, începînd de la finele secolului IV î.d.Hr. Săpăturile arheologice efectuate pe teritoriul orașului București dovedesc că pe aceste locuri a existat o aglomerare de așezări tribale începînd încă din cele mai vechi timpuri.

1. C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, București, 1935, p. 47—49, *Istoria României*, Compendiu, București, 1971, p. 25 : 28—29 : 31—32 ; D. Berciu, *Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre*, Ed. Științifică, Buc., 1966 ; Idem, *Izvoare privind istoria României*, I. Buc., 1964. — Herodot. p. 49.

Felul deosebit în care regele a fost tratat de geto-daci, ne prilejuieste verificarea cuvintelor lui Herodot. care acordă deosebită apreciere străbunilor noștri : «iar geții... sînt cei mai viteji și mai dreپți dintre traci» ; Polybiu, p. 167 ; Diodor din Sicilia, p. 193—197 ; Pausania, p. 619—621. și mai dreپți dintre traci» ; Polybiu, p. 167 ; Diodor din Sicilia, p. 193—197- ; Pausania, p. 619—621. 1972, p. 21, 23—34 ; C. Daicoviciu, *Țara lui Dromichaites*, în «Emlékkönyv Kelemen-Lajos». București—Cluj, 1957, p. 181—182 (Helis n-ar fi decît un centru secundar, pe cînd adevărata capitală ar fi Argedava, situată pe cursul superior al Argeșului).

3. Radu Vulpe, *Așezări getice în Muntenia*, București, 1966, p. 27—38.

Aceste căutări, care sînt în curs de efectuare, nu au stabilit încă îndestul urmele (sec. IV—III î.d.Hr.). Există indicații pentru aceste secole la dealul Radu Vodă-Bucur — confirmate de prof. D. Berciu — în Militari, Străulești și Cățelu Nou. Dealul Patriarhiei, care se arată a fi de cea mai mare importanță, a fost denivelat în secolul trecut. S-au găsit totuși urme din epoca bronzului. Urmele arheologice din epoca fierului au fost îndepărtate⁴ — ele însă există, probabil, la poalele dealului.

Săpăturile arheologice au dovedit existența mai multor «culturi». Poziții importante au fost descoperite pînă în prezent la Radu Vodă, unde s-au găsit urme începînd din anul 1800 î.d.Hr. și unde apoi a existat o așezare puternică și bogată, întărită cu un sanț de apărare (palisada a fost distrusă — se pare — fără a se putea cerceta —; la Mihai Vodă s-a găsit o așezare avînd și o vatră străveche (un altar de cult, ornamentat), ambele din sec. III—I î.d.Hr.⁵. Sperăm că cercetările viitoare vor stabili cu mai multă precizie urmele domniei regelui Dromichaïtes, din sec. IV—III î.d.Hr.

Monezile din aceste secole, găsite la lacul Tei, Cățelu Nou, Străulești, Giulești (Crîngași), București — limita de nod — și Fundeni indică o arie largă de circulație monetară la acea vreme⁶.

Numărul mare de așezări de-a lungul Colentinei și Dîmboviței, pe dealurile Radu Vodă și Bucur, Mihai Vodă, Piscului, Ciurel, Văcărești, Progresul, Popești-Leordeni, Chitila, Străulești, Herăstrău, Tei-Toboc, Plumbuita, Pantelimon, Cățelu Nou etc., sînt mărturii ale dezvoltării la care se ajunsese în secolul II î.d.Hr. Această aglomerare ne arată în același timp că aici a fost și centrul tribal al unor vechi așezări, iar în mijlocul lor exista și o piață străveche. Începuturile acestor dezvoltări datează cel puțin din sec. IV—III î.d.Hr.

Cercetînd hărțile muzeului orașului București cît și harta «Muntenia getică»⁸, constatăm că acest centru coincide cu mijlocul cîmpiei muntene și cu cel al Vlăsiei, unde codrii care-l înconjurau i-au fost întotdeauna cea mai bună apărare.

Poziția multimilenară de așezări tribale aglomerate, unde se impune a fi existat și un centru, se datorează poziției geografice favorabile — lacurilor din împrejurimi, Dîmboviței și Colentinei, dealurilor, pădurilor și întretăierii de drumuri. Dintre acestea, drumul spre Transilvania (Brașov) este cel mai important — drum străvechi, incontestabil — care dintotdeauna a legat Dunărea cu munții pe călea cea mai scurtă, prin centrul cîmpiei.

Drumul principal pleca de la străvechiul Istru (din dreptul Giurgiului unde, pe malul drept se continua drumul pe râul Lom) atingea Bucureștiul, râul Teleajen (Ploiești) și urca pe valea acestuia spre Transilvania⁹. Drumul se întretăia cu apa Dîmboviței, care constituia calea naturală spre Cetățeni, Bran, Brașov, precum și cu drumurile spre Alexandria, Zimnicea, Turnu-Măgurele, Crășani, Oltenița etc.

4. Panait I. Panait, *Sondajele arheologice de pe Dealul Patriarhiei*, în «Cercetări arheologice în București» — S.P.C., Muzeul de istorie al orașului București, 1962, p. 166—170; Vl. Zira, Gh. Cazimir, *Unele rezultate ale săpăturilor arheologice de pe cîmpul Boja din cartierul Militari*, în «Cercetări arheologice», Buc., 1962, p. 49—77; Panait I. Panait, Arist. Ștefănescu, *Muzeul Curtea Veche, Palatul Voievodal*, cap. I, II, p. 5—15 — Muzeul de istorie al Municipiului Buc. 1973.

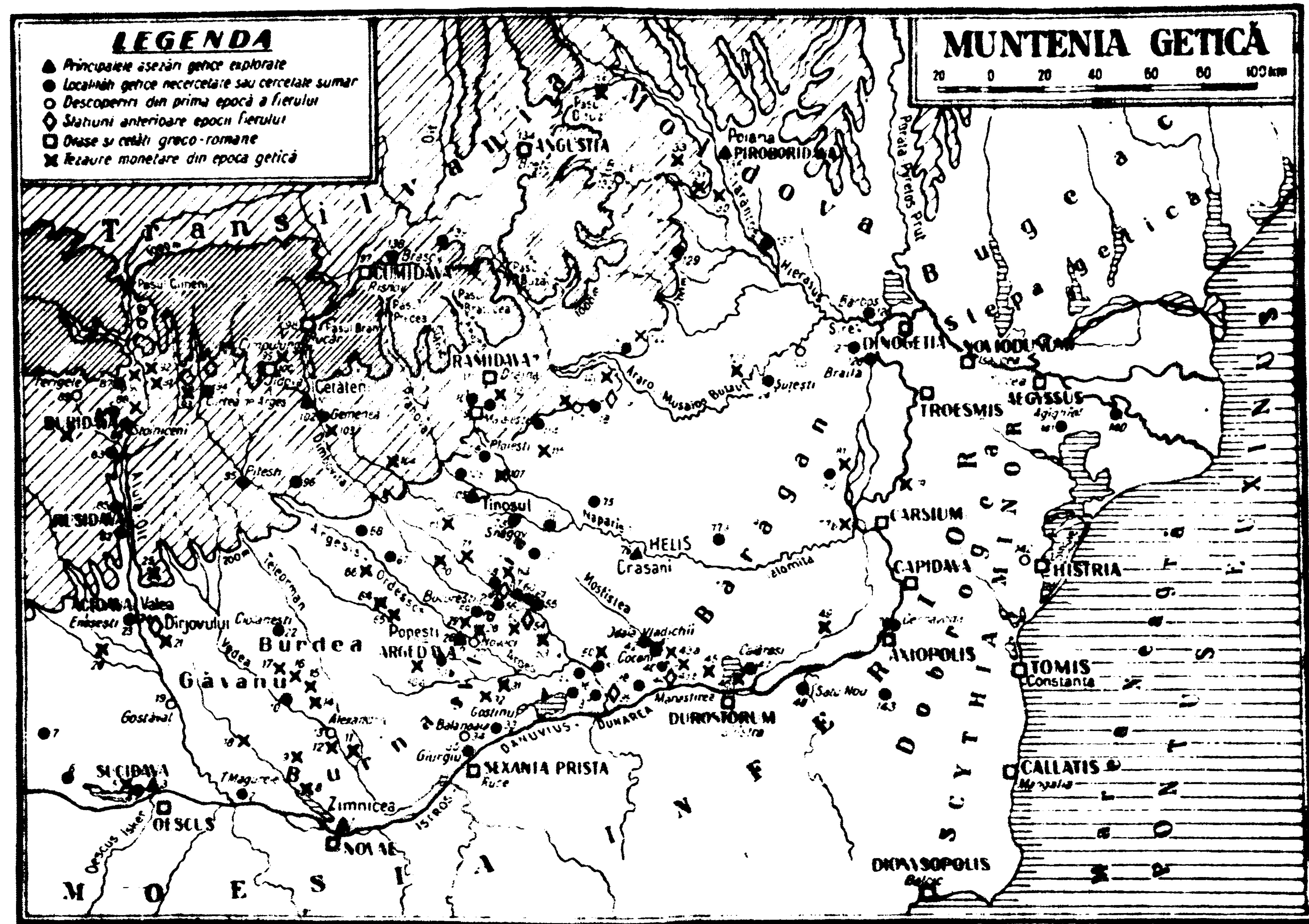
5. *Bucureștii de odinioară*, Buc., 1959. I. Ionașcu, Vlad Zira, *Minăstirea Radu Vodă și biserica Bucur*, p. 51—53; Gh. Cantacuzino, *Cercetări arheologice pe Dealul Mihai Vodă și împrejurimi*, p. 93—95.

6. M o n e d e : *Giulești (Crîngași), o drăhmă Alexandru cel Mare, sec. IV î.d.Hr.* Muzeul de ist. al Mun. București; *Lacul Tei, O monedă bronz Cyzicus, sec. III î.d.Hr.* Găsită în anul 1948 de D. V. Rosetti. Muzeul de antichități. *Cățelu Nou, o monedă bronz, colonia Byantium, 221 î.e.n.*; Leahu Valeriu, «Raport asupra săpăturilor arheologice efectuate în 1960 la Cățelu Nou», p. 34, în «Cercetări arheologice», București, 1962; *Străulești, O monedă argint (8, 6 g) Filip barbar (scris Filipopoy), sec. III î.d.Hr.* Găsită în anul 1925 de Paul Voiculescu Quintus, la baza sportivă «Stăvilăru»; *București (limita de nord, lângă calea ferată Constanța), O monedă tip Filip II, sec. III, î.d.Hr. Fundeni, o monedă imitație Filip II, sec. III î.d.Hr.* Aceste ultime două monede, la C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, București, 1973, p. 29; 34.

7. V. nota 3 și Mioara Aretia Turcu, *Cultura geților în cîmpia munteană* (teză de doctorat, mai, 1975; cuprinde o bogată bibliografie).

8. (v. Nota 3), p. 4—5.

9. C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, București, 1935, p. 134. (Se indică șoseaua urmînd acest drum în vremea romanilor — sec. I — încît el constituie un argument în reconstituirea drumului amintit la geto-daci).

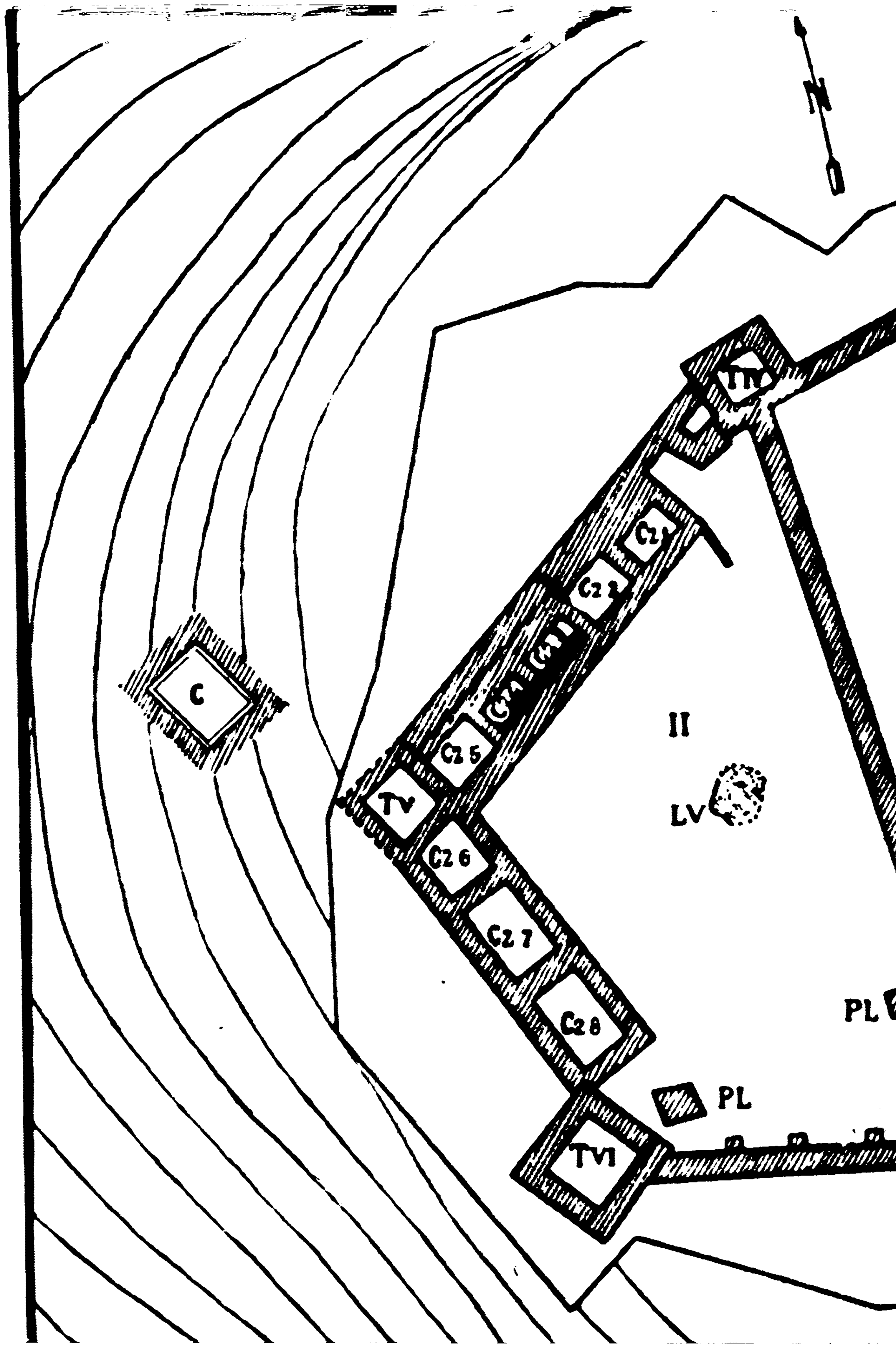
Muntenia getică

ur-
dă-
lul
lul
ie-
or-
ce-
in-
lea
de
for
Hr.
iști
fie
ile
or-
re
in
cel
» 8,
lei,
tat
ni,
re
hi,
tă,
je,
en
pa
cu
30-
0:
rul
u-
73.
di
și
sul
in
n-
la
înă
cu
a),
It.
34.
nd
ea

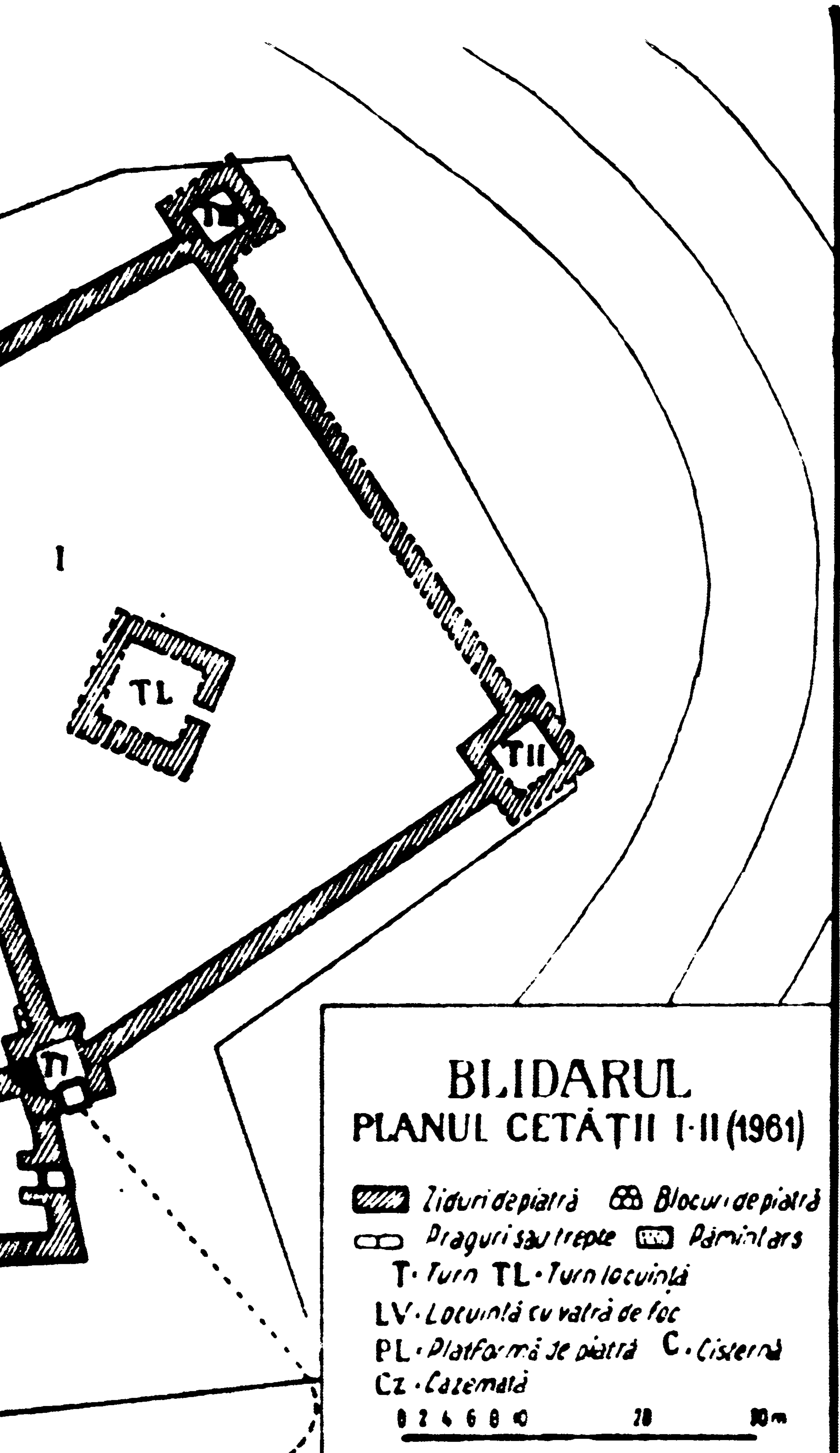

Tetradrahma bătută de Lysimah și care pe
avers prezintă chipul lui Alexandru cel
Mare deificat; pe revers scris «BASILEUS
LYSIMAXOU»

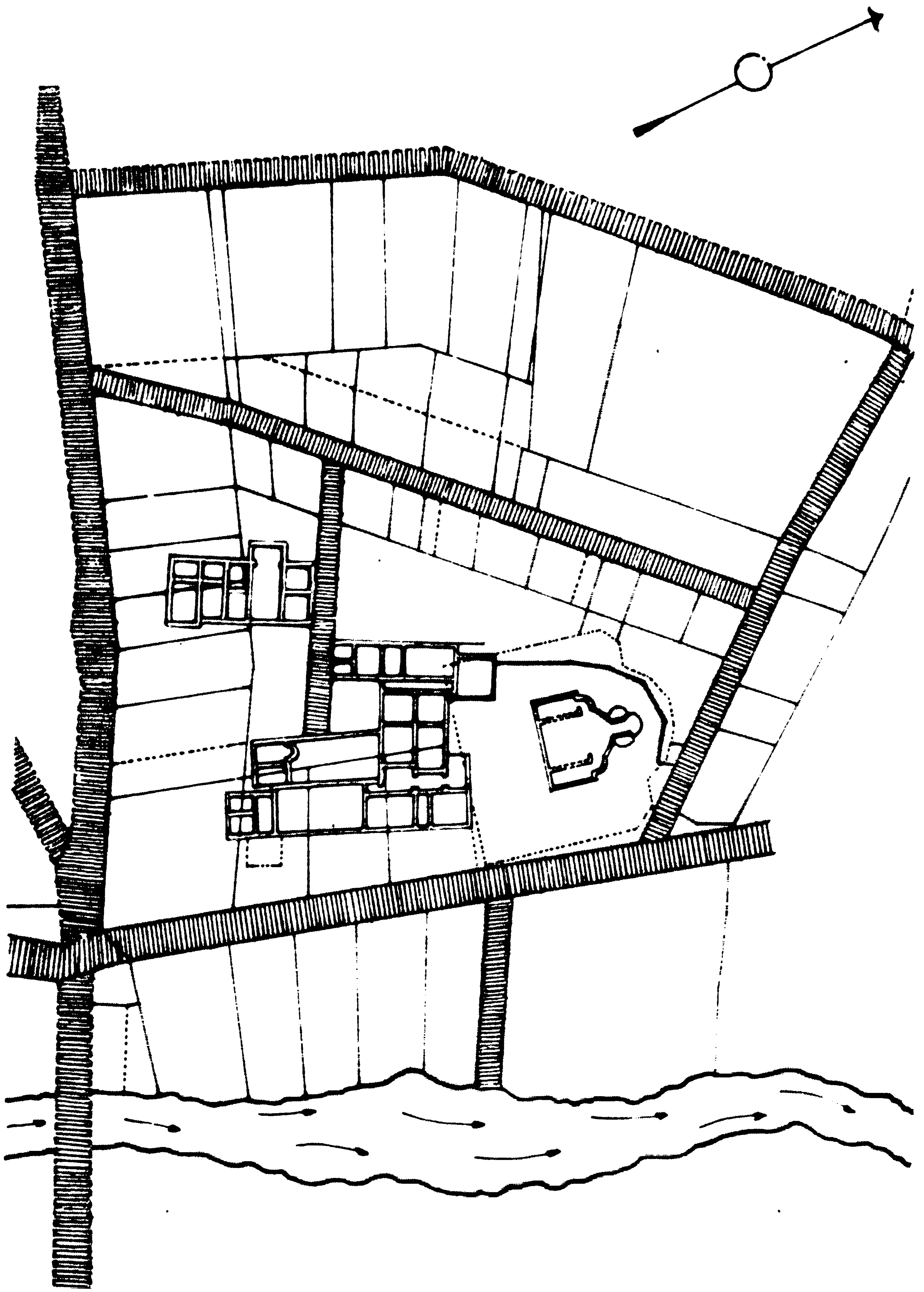

BLIDARUL

PLANUL CETĂȚII I-II (1981)

- Ziduri de piatră
- Blocuri de piatră
- Draguri sau trepte
- Pământ ars
- T - Turn TL - Turn locuință
- LV - Locuință cu vatră de foc
- PL - Platformă de piatră C - Cisternă
- CZ - Cazemată

0 2 4 6 8 10 20m

Planul construcțiilor Curții Domnești la sfârșitul sec. XVIII

La această întretăiere s-a dezvoltat centrul tribal în epoca bronzului și mai mult în perioada a II-a a fierului, când prin intensificarea schimburilor de produse¹⁰ și prin așezarea lui naturală, a devenit popasul principal al acestui drum. Așezările acestui popas, care există din cele mai vechi timpuri — unde în mod normal era loc de schimburi, de adunare și sărbătoare al geto-dacilor — cuprindeau un vast teren, delimitat în epoca feudală¹¹ de biserica Colțea, biserica «Sfântul Ioan cel Nou», biserica «Sfântul Gheorghe-Vechi», și Sfântul Răzvan.

Cetatea *Helis* încă nu a fost identificată. Dar, considerăm că ea trebuie căutată pe teritoriul Bucureștiului de azi, deoarece aici se afla un centru aglomerat al Vlăsiei.

Cercetind originea numelui *Helis* — denumire geto-dacică — el poate fi apropiat de latinescul *felix*, care înseamnă «fericit», «norocos» — termeni similari cu «bucuros» și «bucurie». Aceasta s-ar putea explica atât prin teoria că dacii foloseau limba latină anterior cuceririi romane — părere care este acceptată astăzi de mai mulți cercetători — cât și prin originea comună indoeuropeană a latinei și a daco-geticei. «*Helis*» ar putea fi comparat și cu grecescul *helisso*, care are înțelesul de «a se învîrți, a dansa în jurul unui altar»; deci, «a se bucura».

Nume de localități însemnând «plăcut, frumos» sînt cunoscute în mai multe limbi (fr. «La Joyeuse», germ. «Schönbrun», și românește «Bucura», «Frumoasa», «București»¹²).

Originea orașului București nu este pînă în prezent pe deplin clarificată¹³. Evident însă, numele orașului derivă din aceeași rădăcină cu *Bucur*, *bucurie* etc.

În situația de față este posibil că termenul «bucurie» păstrează sensul denumirii vechii cetăți *Helis* și leagă istoricul ei de cetatea Bucureștiului. Edificator este faptul că așezările de azi existau și în sec. IV î.d.Hr. și că aici se întilneau din cea mai mare vechime toate drumurile din cîmpia munteană — deci, numai aici a fost centrul de totdeauna al țării.

Părăsit uneori, vremelnic, centrul tribal era alcătuit din mai multe așezări deschise, înșirate pe luncile Dîmboviței și Colentinei, iar pe o colină, o cetățuie întărită cu palisadă și șanț de apărare, forma străvechiul centru al Vlăsiei constituind inima țării.

În sec. XIV, cetatea Bucureștilor și așezarea actualului Deal al Patriarhiei formau centrul orașului. Așezările de la Mihai Vodă și Radu Vodă erau în afară de București¹⁴. (A se vedea planșa: *Blidarul — Planul cetății* comparat cu *Planul Curtea Veche*). Propunerea identificării centrului tribal *Helis* cu așezarea de la Piscul Crășani, pe Ialomița¹⁵ este greu de admis.

Ca întotdeauna, tradiția păstrează o urmă de adevăr. Ea ne-a condus la cetatea *Helis*, centrul tribal în care Dromichaites și-a sărbătorit triumful asupra vestitului rege macedonean Lysimah.

În acest fel, istoria scrisă a Bucureștiului începe în urmă cu 2275 și 2267 ani, odată cu victoria cîștigată de geto-daci, în frunte cu regele lor Dromichaites.

Carmen BOGDAN

10. Florian Georgescu, *București, scurtă istorie*, București, 1959, p. 13.

11. Ștefan Olteanu, *Geneza orașului București în lumina cercetărilor recente*, în «Materiale de ist. și muzeografie», II, 1965, p. 26.

12. * * * Susținere, în care am găsit acordul prețios al prof. univ. George Cicerone Poghirc — șeful catedrei de limbi romanice, specialist în limba greacă și cunoscător al limbii sanscrite la Universitatea București.

13. Paul Cernovodeanu și Paul Simionescu, *Consemnări și tradiții privind întemeierea cetății de scaun a Bucureștiului*, în «Rev. de etnografie și folclor», nr. 3/1974, p. 189—206.

14. Documente privind istoria României, B. Țara Românească veac XIII—XVI. Indicele numerelor de locuri p. 87 și 115. Idem, veac XVII, p. 31 se indică :

— Mihai Vodă din sus de București și

— Radu Vodă din jos de București ; cu documentele respective ; v. și Muzeul Curtea Veche, palatul voievodal de Panait I. Panait și Aristide Ștefănescu, fig. 20, vedere a orașului București la 1688 — observăm că orașul medieval s-a dezvoltat pe colina mai joasă de la poalele dealului Patriarhiei.

15. A se vedea nota 3, p. 42—45.

DO
—
Ac
unc
imp
ma
sta
ria
tul
in

căt
uci
sul
mî
cîn
Ta
spi
tăt

căr
răt
Du
lav

da
vit
rel
un
ins
pri
lo
ma
gr

pu
la
fic
ta
10

Ho
al
vi
gc
—
m
Bu
ști
O

NERSES IV ȘNORHALI (1102—1173) PATRIARHUL-POET ȘI CATOLICOS AL ARMENILOR EXEMPLU DE ECUMENIST AL VREMII SALE

Antecedente istorice *). — «Deschide-mi gura fluviului de sînge sfînt
Din coasta Ta ce curge : fă ca eu, așa cum
Copilul agățat de sînul mamei suge,
Să sorb din bucurie și răpit să fiu
De Duhul Sfînt, să pot gusta-ncîntarea din
Potirul dragostelor pure, ne-ntinate».

Cine este poetul care izbutește să preschimbe într-o dorință inocentă de veselă delectare a minții și simțurilor o imagine, atît de zguduitoare ca aceea a unui «fluviu de sînge» din care și-ar potoli oamenii setea? O măiestrie cu adevărat părtașă a «răpirii» invocată stă la originea acestor versuri de o stranie frumusețe, fragment din poemul lui Nerses Șnorhali : *Iisus, Fiu unic al Tatălui*.

Nașterea autorului (1102) are loc sub o zodie cu dublu chip : atît a unor migrări cu caracter național și religios, migrări, ca întotdeauna, triste dacă nu deznădăjduite, cît și a speranțelor, tovarășe credincioase ale oricărui început nou de viață.

În 1045—1046 turcii selgiucizi încălcaseră pentru întia oară teritoriul armean. Originari din regiunea în care înflorește astăzi Turchestanul sovietic, încă din 1038—1040 invadaseră Khorasanul (Persia de răsărit). În 1054 au ocupat Azerbaidjanul. În acest moment critic, împăratul bizantin Constantin IX Monomahul (1042—1055), mînat de o avidă sete de bani, desființează oștile țărănești armene ce apărau hotarele ; impuse, în locul jertfelor eroice ale luptătorilor, jertfe pecuniare, sub formă de impozite, nefolosindu-și numai visteriei ci și vechii politici de dezarmare a Armeniei, pe care o purta Bizanțul de îndelungată vreme. Înțelegem astfel, pe viu, enorma răspundere a Bizanțului față de Armenia și, putem spune, față de creștinătate¹. În 1048 ei sînt totuși învinși pe malurile fluviului Stragna. Dar peste un an, sub conducerea lui Ibrahim Inal, făcură ravagii care costară mult mai mult decît temporara victorie a generalului bizantin Katakalon.

Anul 1021 marcăse penibilă cedare a Vasपुरacanului de către regele armean Senecherim-Hovhanes împăratului Vasile al II-lea (976—1025), pe care l-am cunoscut dintr-o descriere magistrală, demascatoare și ironică, a unui alt mare poet religios armean, prezentat de noi publicului român, în mai multe rînduri, Grigorie din Nareg².

*) Mulțumim și pe această cale Domnului Georges Tchamitch care, cu amabilitate, ne-a pus la dispoziție cărțile de armenologie din biblioteca domniei sale.

1. René Grousset, *Histoire de l'Arménie*, Paris, Payot, 1973, p. 586.

2. Lector Mihai Rădulescu, *Grigorie din Nareg (944 sau 951—1003 sau 1010)*. *Considerații asupra vieții și operei*, în «Glasul Bisericii», XXXIII (1974), nr. 7—8, p. 690—696. Idem, *Cultura și civilizația armeană veche*. — *Născocirea alfabetului : Mezrob Mastoț*. — *Traduceri, cronologii ; geografii și medici*. — *Individul și societatea în «Cărtea Plîngerilor» de Grigorie din Nareg (sec. XI)* ; ultima din ciclul de șapte conferințe cu titlul : «Civilizații și culturi — Cultura ar-

Această cedare își afla compensarea în dobândirea teritoriului Sebastei, din Capadocia, unde regele se mută cu 200.000 de supuși. De fapt, asistăm la o deportare în masă, impunându-se victimelor surîsul alianței și al recunoștinței forțate. Într-adevăr, nu mai târziu decît în 1045, urmașul său, *Gagik II*, rege al Aniului, va fi invitat la Constantinopol, de către Constantin Monomahul și oprit ca ostatec, așa după cum patriarhul armean Petros Getadarț, fu prizonier în cetatea Khaltoiarici, de la nord-vestul Erzerumului, în 1045—1046, iar nepotul său, catolicosul *Khacik*, fu reținut patru ani în Constantinopol de către împăratul Constantin X Ducas (1059—1067).

În aceste condiții de decapitare a conducerii politice și religioase a armenilor de către frații lor mai mari întru Hristos, bizantinii, ei sînt atacați, jefuiți, schilodiți și uciși neîncetat de Alp-Arslan (1063—1072), succesorul lui Toghrul-bek (1038—1063), ca sultan al selgiucizilor, după ce prințul georgian Ivane își potoli și el foamea de pămînt cu ogoarele armenesti, în timpul războiului civil din Imperiu, din 1057—1058, și, cînd văzu că nu mai poate singur clădi istoria, apelă la ajutorul turcesc. Munții Taurus, care străjuiau din depărtările apusului masacrele din Ani, atrăgeau fugarii spre Cilicia. În 1080 Armenia Ciliciană constituie o unitate social-politică de sine stătătoare. În fruntea ei se aflau principii Rubenizi.

La moartea patriarhului *Khacik* (1060) intervine o perioadă de cinci ani, în timpul căreia biserica armeană fu lipsită de un întiiistătător, Bizanțul opunîndu-se cu îndărătnicie să își dea consimțămîntul pentru a se trece la alegere. În 1065 Constantin X Ducas se lasă îmbunat (care vor fi fost sacrificiile necesare?). E ales *Vahram Pahlavuni*, fiul mult cunoscutului *Grigorie Magistros*. Numele său va fi: *Grigor II*.

Istoria literaturii îl va reține sub numele de *Grigorie Vekaiaser* sau *Martirofilul*, datorită multiplelor sale scrieri despre viețile mucenicilor. El se consacră și unei activități publice de mare amploare pentru a îmbunătăți relațiile dintre armeni și greci, relații cărora regele *Gagik II* nu izbutea să le creeze un echilibru, deosebirea dintre un împărat și un rege în exil fiind principalul obstacol întîmpinat. Curajul nu îi lipsea însă. Atunci cînd Constantin X Ducas își propuse să boteze întru ortodoxia greacă prinții armeni *Atom* și *Abusahl*, fostul rege nu se teme să alerge în ajutorul supușilor săi de altădată și să rupă actul unirii, ca apoi să își motiveze gestul în termeni dogmatici. *Argumentarea, elocința și înalta cultură a lui Gagik II ar fi impresionat teologii greci și chiar pe împăratul Constantin Ducas el însuși*³.

Totuși, tentative de acest gen înmulțindu-se, ex-regele gîndi să primească propunerile de vasalitate făcute de Alp-Arslan. Calitatea de frate cu toți creștinii îl opri la momentul oportun. După cum comentează *Grousset*, «încă o dată Armenia se sacrifică pentru creștinătate fără ca aceasta, simbolizată prin Imperiul Bizantin, să îi fi arătat cea mai mică recunoștință» (p. 621). Dimpotrivă, el va fi ucis mișelește (1077 sau 1079 sau 1080).

Patriarhului Grigor II Vekaiaser, Bizanțul îi va opune un anti-patriarh: *Sargis de Honi* (1076), căruia îi va succeda *Theodoros Alakhosik* (1077—1090). Adevăratul cap al bisericii, cu chibzuință, îl unge pe nepotul său *Barsel* (*Vasile*) *Pahlavuni* episcop vicar (1074—1105). *Barsel* îi urmează pe scaunul patriarhal (1105—1113). În 1101 *Grigor II* se stabilește în Armenia Ciliciană, la Mînăstirea *Roșie* (*Karmir Vank*). Aici se

meană», susținute în aula «Muzeului de Istorie al Republicii», sub tutela Universității Populare București, în perioada ianuarie-aprilie 1974. Idem, *Grigorie din Nareg* (sec. XI), comunicare științifică susținută în cadrul ședinței de lucru din luna decembrie 1974 a Asociației de Studii Orientale din R. S. România, în aula «Muzeului de Istorie al Municipiului București».

3. Ren. Grousset, *op. cit.*, p. 620.

va lega o strînsă prietenie între el și nepotul său, Apirat, ai căror strămoși se stabiliseră mai demult în Cilicia, în cetatea Dzovk, așezată pe malurile a trei lacuri. Astfel el începe să se intereseze de fiii lui Apirat : Grigorie și Nerses. Murind, în 1105, îi încredințează grijii lui Barsel. Cei doi fură aduși la Mînăstirea Roșie unde primiră o educație monahală dintre cele mai alese.

Cum Grigorie Martirofilul își manifestase dorința ca nepotul său Grigorie să fie pregătit pentru răspunderea grea de patriarh, el fu hirotont preot cînd avea șaisprezece ani (s-a născut în 1093). În 1113, Barsel, pe moarte, propuse sinodului să fie urmat de tînărul Grigorie care fu ales și luă numele de Grigoris III. Istoria literaturii îl va înregistra sub numele de Grigorie Martirofilul Minor, deoarece și el a prelucrat viețile sfinților, în texte scurte, concepute ca să fie citite zilnic.

Răspunderea creșterii și formării fratelui său Nerses (mai aveau încă doi frați: Vasile și Sahan zis Zoravar, ca și o soră: Mariam) căzu pe umerii lui. Dar fu o povară dulce, neocupîndu-se de ei numai cu dragoste frățească ci și de cărturar. Iar cînd Nerses împlini vîrsta de optsprezece ani, fu hirotont la rîndul său. Nu peste mult timp deveni secretar al Patriarhiei, apoi episcop, rămînînd pînă în 1166 principalul sprijin al patriarhului. În 1166, Grigoris III convocă sinodul și mărturisi membrilor săi că nu își mai simte forța necesară unui întîistătător. Propuse să fie ales în locul lui Nerses, ceea ce se și petrecu. Avu bucuria de a îi înmîna însemnele patriarhale el însuși la data de 17 aprilie, același an. Trei luni mai tîrziu se odihnea întru Domnul.

Sarcina proaspătului înscăunat era deosebit de grea. Credincioșii stau risipiți în vechea Armenie Mare, în Armenia Ciliciană, prin diferite părți ale Bizanțului, în Mesopotamia, depinzînd de tot atîtea conduceri politice, ba și de emiratele musulmane, ca și de cruciați. Dar începutul păstoririi lor, izbutit cu o enciclică de mari dimensiuni, *text de o rară densitate spirituală*⁴, nu necesită îndelungate eforturi în continuare căci la 13 august 1173, adormi, răpus de o viață închinată fără răgaz muncii intelectuale și eforturilor ecumenice, trăită într-o climă toridă, cu care nu se putea obișnui, și măcinată de malarie.

Activitatea Ecumenică.— Ca să înțelegem cît de important a fost efortul lui de împăcare a Bisericii Armene atît cu Biserica Romană cît și, mai ales, cu Biserica Ortodoxă Greacă, se cuvine să știm care era situația acestei biserici înainte de apariția marelui apostol al ecumenismului, Nerses, pe scena disensiunilor creștine.

Ruperea definitivă de Biserica Ortodoxă a Imperiului avu loc cu prilejul celui de al doilea sinod de la Dvin, din 551, întrunit sub arhipăstoria Catolicosului Nerses II, cînd se ajunsese pînă la adoptarea de către Biserica Armeană a unui nou calendar, debutînd cu anul 551 d.H.⁵. Dar nici un veac nu se scurse că, la îndemnul împăratului Heraclius, în aproximativ 633, Catolicosul Ezras (Ezr) convocă un sinod la Garin (Erzerum). Se ajunsese la un fel de înțelegețe față de formula monotelită propusă de Heraclius și, evitîndu-se rostirea numelui de Calcedon, discuțiile evoluară pînă la slujirea unei liturghii comune. Ezr muri foarte curînd, în timpul unui asediu la care supuseră orașul arabii și poporul, profund nemulțumit de stilul schismatic al acordului, se răzvrăti, anulînd totul.

4. Isaac Kéichian, s. j., *Introduction la Nersès Snorhali — Jésus Fils Unique du Père*, Introduction, Traduction de l'Arménien et Notes par —, Les Editions du Cerf, Paris, 1973, p. 17.

5. Pentru evenimente anterioare și posteroare acestei date vezi : Lector Mihai Rădulescu, *Elementul național în evoluția Bisericii Armene*, în «Biserica Ortodoxă Română», anul XCII (1974), nr. 3—4, p. 447—451.

O unire efectivă avu loc în 726, sub Catolicosul Ioan din Odzun (717—728), cu Biserica Siriană. Caracterul despotic al actului îi submină, însă, trăinicia. Anume, ea fu impusă de către califul Omar II.

Se pare că în 862 se ținut un alt conciliu la Şirakavan, la îndemnul patriarhului Fotie al Constantinopolului. Ne se cunosc bine rezultatele acestuia.

Dar, pînă ce politica imperială de deportare în masă, sub masca găzduirii, nu împinse înăuntrul hotarelor locuitori fără număr din oraşe şi sate, nu mai reveni în prim-plan ideea unificării. Aceasta totuşi ar fi fost mijlocul cel mai sigur de deznaționalizare, fapt pentru care bizantinii nu conteneau a face presiuni. Multiplele călătorii de studiu ale patriarhului Grigorie II, realizate cu intenția de a căuta actele martirilor necesare scrierilor sale, crează un climat de apreciere reciprocă, mai mult, el încercă să înjghebe o înțelegere cu biserica Constantinopolului, Alexandriei și Ierusalimului»⁶. Biserica armeană a înțeles întotdeauna unirea în sensul adevărat și strict al cuvîntului. Ea a vrut să o fundamenteze pe o comuniune spirituală a bisericilor, pe respectul reciproc al situațiilor lor, pe libertatea fiecăreia între limitele sferei sale și pe dragostea creștină care să domine toate. «Nu a suportat nicicînd ca unirea să se schimbe în dominare, nici să fie confundată cu prozelitismul. Din nefericire, bisericile greacă și latină, puternice datorită situației lor politice și sociale, au fost întotdeauna ispitate să creadă că unirea bisericilor nu poate fi făcută decît înrobindu-le. Ca să fim mai preciși în expunerea noastră, se cuvine să adăugăm că spiritul dominării avea întîietatea la latini, iar prozelitismul la greci»⁷.

Și astfel am ajuns în epoca patriarhului Grigoris III, fratele mai mare al (episcopului pe atunci) lui Nerses Şnorhali. Cei doi fură invitați la Conciliul din Antiohia (1141), întrunit sub conducerea legatului papal, Cardinalul Alberic. *Discursurile celor doi prelați armeni fură deosebit de apreciate*⁸. Apoi îl însoțiră pe cel din urmă la Ierusalim, unde participară la Conciliul de acolo (1143). La sugestia catolică de a săvîrși unirea, Grigoris III fu destul de abil ca să refuze cu îndemînare propunerea, declarînd că cele două biserici nu erau despărțite prin nimic esențial⁹. Momentul decisiv nu fusese suficient pregătit, scontîndu-se pe efectul psihologic pe care l-ar fi putut stîrni convorbirile din Țara Sfîntă. Așa că, pentru a nu se pierde terenul cîștigat, papa Lucius II (1143—1144) trimise patriarhului armean daruri. Acesta expedie urmașului său, papei Eugen III (1145—1153), o delegație. Dar delegația ajunse la dispute doctrinale și liturgice; drept care, papa îl îndemnă pe Grigorie, în serios, să fie ferm în adoptarea catolicismului; greșeala aceasta împiedică momentan orice alte tratative (căci nimeni nu pomenise pînă atunci de o trecere la catolicism).

În 1165, Nerses, întorcîndu-se către cetatea Hromkla (noua reședință a patriarhiei), în urma unei vizite la cetatea Lambronului în vederea împăcării a doi prinți armeni, hotărî să își arate supunerea față de guvernatorul imperial al Asiei Grecești, prințul Alexis din Mopsuestia, ginerele împăratului Manuel I Comnenul (1143—1180). Fu un adevărat regal teologic, ambii dovedindu-se desăvîrșiți minuitori ai cuvîntului. Alexis fu surprins să afle că și credința lui Nerses era aceea profesată de Biserica ecumenică¹⁰. Nerses fu îndemnat să își expună doctrina într-o lucrare, iar prințul își asumă sarcina de a o încredința personal împăratului. Oare nu cumva succesul de care

6. Malachia Ormanian, *L'Église Arménienne, son histoire, sa doctrine, son régime, sa discipline, sa liturgie, sa littérature, son présent, deuxième édition revue et annotée*, Antelias-Liban, Imprimerie du Catholicoscat Arménien de Cilicie, 1954, p. 47.

7. *Idem*, p. 45—46.

8. Isaac Kéchichian, *loc. cit.*, p. 15.

9. Malachia Ormanian, *loc. cit.*, p. 48.

10. Isaac Kéchichian, *loc. cit.*, p. 16.

se bucura Nerses Şnorhali, interesul pe care îl arăta însuşi împăratul, să fi contribuit la hotărîrea patriarhului Grigoris III să renunţe la scaunul său în favoarea fratelui mai mic dar mai apreciat, în nădejdea că se va pune în sfîrşit capăt disensiunilor ce fărîmiţau lumea creştină şi la temperarea căroră el nu putuse contribui eficace, după cum nădăjduise? Nu o vom şti niciodată cu certitudine, dar lucrul nu este cu neputinţă. Adevărul este, aşa cum am văzut-o, că, în aprilie 1166 el îl propune ca viitor patriarh, în iulie dîndu-şi obşteşcul sfîrşit.

O scrisoare a împăratului, prin care prezenţa lui Nerses era solicitată la Constantinopol, în vederea negocierilor premergînd unirea, epistolă adresată lui Grigoris III ajunsese la patriarhul Nerses IV Graţiosul care, bineînţeles, nu îşi putea părăsi proaspetele sarcini administrative şi spirituale. În schimb, insistă ca împăratul să îl viziteze cu prilejul expediţiei ce o pregătea împotriva tătarilor. Dacă împăratul ar fi fost însoţit şi de reprezentanţi de seamă ai bisericii şi ar fi invitat şi delegaţi ai bisericii apusene, cum patriarhul sirian se şi afla la Hromkla, Nerses vedea posibil un sinod ecumenic general care să fi dus la o unire definitivă. Poate că altul ar fi fost viitorul creştinătăţii dacă Manuel Comnenul nu ar fi fost împiedicat să pornească expediţia menţionată. În schimb, arhimandritul Theorianos fu delegat să-l reprezinte în discuţiile cu patriarhul armean. Indiferent care este adevărul asupra celor petrecute la Hromkla, părerile istoricilor fiind împărţite, e limpede că perspectiva nersesiană depăşea cu mult în amploare, nădejde şi curaj pe cea manueliană care rămîne, nehotărîtă, în limitele nedepăşite ale istoriei anterioare, în limitele discuţiilor, tergiversărilor, temerilor, în timp ce Nerses, sigur pe admirabilul său talent şi pe cultura lui creştină de o rară ţinută, îmbrăţişa, în viziunea sa, viitorul însuşi al bisericii universale, nu numai interesele mici ale unei biserici locale, hotărît să ducă la bun sfîrşit unirea, atunci, pe dată. Dar cum să nu se fi temut biserica greacă cînd, în răspunsul său, ne informează Malachia Ormanian, Nerses afirma că *dacă există puncte pe care armenii se cuvine să le corecteze la propunerea grecilor, aceştia la rîndul lor trebuie să retuşeze altele în urma observaţiilor armenilor?*¹¹.

Theorianos îşi începu misiunea la 15 august 1170. Ea avea să ţină o lună de zile. *Această explicare cinstită îngădui să se risipească prejudecăţile. Căzură de acord să admită că grecii nu erau nestorienii (care neagă unitatea persoanei lui Hristos) şi că armenii nu erau eutihieni (care refuză dualitatea firilor în Hristos). De ambele părţi credinţa era deci ortodoxă. Nu era vorba decît să se interpreteze corect formulele folosite în cele două biserici, bizantină şi armeană. Pe planul teologic acordul era realizat*¹². Fostul patriarh al Constantinopolului, Malachia Ormanian, e de părerea opusă «Manuel Comnenul (...) însărcină arhimandriţii Theorianus, grec, şi Ohan Utman, armean, să meargă în preajma patriarhului Nerses (1170), pentru a-l convinge să accepte condiţiile grecilor. Lucrarea cunoscută sub titlul: Disputele dintre Theodorianus şi Nerses, scrisă de Theodorianus după întoarcerea sa la Constantinopol, pune pe buzele lui Nerses expresii ce contrazic categoric documentele incontestabile care ne-au parvenit, ceea ce dovedeşte că Theodorianus a voit să îşi mascheze înfrîngerea (loc. cit., p. 49—50). Totuşi, un cercetător apreciat pentru contribuţiile sale la cunoaşterea tezaurului cultural armean, se acosiază părerii anterioare, aducînd în sprijinul opiniei sale citate valoroase din înseşi scrierile lui Şnorhali: *Sfîntul Nerses Şnorhali este pe deplin încredinţat că comuniunea de credinţă există între cele două biserici, deşi au*

11. *Ibidem*, p. 49.12. *Ibidem*, p. 17.

modalități deosebite de a exprima aceeași credință¹³. Nu intrăm în amănuntele acestei vizite a lui Theodorianus, de altfel nici nu avem posibilitatea să cercetăm izvoarele. Cert este că preaîndelung își doriseră împărații bizantini asimilarea religioasă a neamului armenilor ca Manuel Comneanul să nu insiste, cunoscînd buna dispoziție a patriarhului ecumenist.

Intr-adevăr, în 1172, Nerses Grațiosul primi următoarele nouă condiții ale unirii:

1. Să anatematizeze pe aceia care spun «o natură» a lui Hristos...
2. Să mărturisească două naturi, două voințe și două lucrări în Hristos.
3. Să elimine din «Trisaghion» conjuncția «și» și cuvintele «ai fost răstignit».
4. Să celebreze sărbătorile creștine împreună cu grecii :
  - Bunavestire la 25 martie ;
  - Crăciunul la 25 decembrie ;
  - Tăierea împrejur la 1 ianuarie ;
  - Botezul la 6 ianuarie ;
  - Întîmpinarea Domnului la 2 februarie ; și
  - Să schimbe sărbătorile duminicale ca și pe cele ale Sfintei Fecioare, Maica lui Dumnezeu, ale Sfîntului Ioan Botezătorul, ale Sfîntilor Apostoli și ale altor Sfinți.
5. Să pregătească «Muron» (Sfîntul Mir) cu ulei de măsline.
6. Să folosească pîinea dospită și vin îndoit la Sfînta Împărtășanie.
7. În timpul Sfintei Liturghii și a celorlalte slujbe să țină obștea în biserică, exceptîndu-i pe aceia care sînt sub canon.
8. Să accepte canoanele celui de al patrulea, al cincilea, al șaselea și al șaptelea Sinod...
9. Să supună alegerea Catolicosului armean împăratului spre aprobare¹⁴.

Nu trebuie să fie deloc plăcut să primești o astfel de adresă, în care nu se recunosc decît greșelile tale, mai ales cum era cazul cu aceasta, ea fiind un document pregătit pentru un sinod de la Hromkla, în vederea căruia patriarhul armean, totuși, trimisese invitații pentru delegați ai bisericilor latină, greacă și siriană. De aici se vede marea sa dragoste pentru reînvierea bisericii universale. Din păcate, nu apucă să asiste la acest sinod ce ar fi putut să constituie, datorită prezenței sale, un eveniment de neuitat în istoria creștinismului; el s-a îndreptat, după cum am văzut, către alte meleaguri mai liniștite, în 1173.

Personalitatea și Opera. — Ca să înțelegem mai bine imensa energie care a fecundat mintea iubitoare de unitate a marelui Nerses IV trebuie să ne apropiem de opera sa, încercînd să deducem din ea, cît de cît, datele esențiale ale personalității sale, de pe acum pregnantă prin docilitatea cu care și-a urmărit scopul, indiferent la dedesubturile pe care le citea în acțiunile acelora, conlucrînd cu el de pe poziții opuse, înșelătoare și, cîteodată de mîină forte. Om jurat păcii prin votul său monahal, el s-a dedicat acesteia cu toate puterile sufletului (Alături de cele expuse cu privire la atitudinea lui ecumenică, să nu uităm că l-a întîlnit pe prințul Alexis după ce îi împăcase pe Toros II cu prințul Oșin de Lambron). Dar nu numai aspectul Dumnezeirii de

13. Archbishop Karekik Sarkissian, *A Brief Introduction to Armenian Christian Literature*, Bergenfield, New Jersey, USA, Michel Barour Publications, 1974, p. 48.

14. M. Ormanian, *National History*, I, col. 1432. Cităm după: Hagop A. Chakmakjian, A.B., B.D., Th.D., *Armenien Christology and Evangelization of Islam*, Leiden, Netherlands. E. J. Brill, 1965, p. 18—19. Pentru cele privind Sfînta Liturghie, a se vedea lucrarea noastră. *Cîteva cuvinte despre Sfînta Liturghie a Bisericii Armene*, în «Glasul Bisericii», XXXIII (1974), nr. 9—10, p. 917—939.

Izvoritor al Păcii îl atrăgea ireversibil, ci și acela de Cuvînt, adică de înțelepciune desăvîrșită și lucrătoare, ca și cel de Părinte al frumuseții. După cum spune biograful său anonim, el era *plin de darurile Duhului Sfînt, ca o mare ce se întinde pretutindene, neconținut în flux și reflux*¹⁵.

Pe lîngă operele religioase și literare menționate mai jos, se cuvine să se știe că, la îndemnul și cererea fratelui său, patriarhul Grigoris III, el revizui slujbele bisericești și pregăti o tîlcuire a Sfintelor Scripturi. Mai mult, împodobi cîntarea bisericească cu imnuri noi, creații ale sale. Referindu-se la ele și ale lui Grigorie din Nareç un profesor englez comentează: «Deobicei pentru voce solo, aceste compoziții uluiesc ascultătorul contemporan prin armonia formei lor, profunzimea gândirii și varietatea modală»¹⁶. Totuși, socotim că o analiză a unor lucrări literare ne va pune mai lesne la îndemîna o oglindire a celor gîndite și simțite de această personalitate al cărui profil am dori să îl surprindem.

Începînd cu anul 1121 și pînă la sfîrșitul vieții, adică într-o perioadă mai lungă cu doi ani decît jumătatea unui veac, el desfășoară o activitate dintre cele mai bogate cunoscute în istoria versului armean: 1590 de stihuri octosilabice alcătuiesc cea dintîi încercare epeică de reconstituire a istoriei Armeniei de la creație și pînă la patriarhul Grigoris III, sub numele: «Poemul istoric», datat în 1121. Aproape dublă ca întindere, «Elegia asupra căderii Edessei», compusă în anii 1145—1146, numără 213 de versuri tot octosilabice. Ea reia povestirile unui martor ocular al dezastrului de la 23 decembrie 1144. E concepută ca o plîngere a cetății însăși, adresată celor cinci capitale ale creștinismului, adăpostind scaune patriarhale: Ierusalim, Roma, Constantinopol, Alexandria și Antiohia. Alături de acestea sînt îndemnate să-i împartă suferințele vechi orașe armenesti: Vagharșapad, Ani. Caracteristic unui scriitor creștin, lucrarea este apoteozată de speranță: Nădejdea e aceea a reîntoarcerii francilor. În 1151 1504 versuri (tot octosilabice) constituie o mărturisire de credință, cu un titlu apropiat: «Poemul asupra credinței». Această rezumare a Evangheliilor obișnuiește mîna artistului cu subiectul, pregătindu-l pentru opera vieții sale «Iisus, Fiu unic al Tatălui», poem de 4000 de stihuri octosilabice, ale cărui ultime cuvinte au fost așternute pe hîrtie în 1152, și din care am citat la începutul acestui studiu. Prietenul său Mkitar Heraci, medic și astronom, îl îndeamnă, zece ani mai tîrziu, să redacteze un nou poem, mult mai scurt, de 262 de versuri, a cîte 12 și 11 silabe: «Poemul asupra Cerului și Podoabelor Sale». Urmează o sumă de lucrări poetice a căror dată de redactare nu mai este cunoscută, care pot fi, deci, anterioare unora dintre cele citate aici. «Panegiricul Sfintei Cruci» (606 versuri de 12 și 8 silabe) opinează unii¹⁷ că ar pleca de la un discurs al filozofului armean David Invincibilul. O epistolă de 116 versuri octosilabice, adresată unui prinț armean cu prilejul pierderii unui fiu. Altă epistolă de 68 de versuri octosilabice, adresată nepotului său Apirat, la a treizecea aniversare. «Poeme didactice» peste 300 de «Ghicitori» și «Alegorii», «Șarakanuri» sau «Imnuri religioase», «Cîntece religioase», două «Kanjuri» sau «Tezaure», redactate în proză ritmată, unul pe tema Schimbării la Față, altul a Adormirii Maicii Domnului.

În proză el a scris un «Comentariu al Evangheliei Sfîntului Matei» pînă la cap. VII, 17. Va fi continuat și isprăvit în sec. XIV de Hovhanes Erznkaci, cunoscut și sub numele de Jorjoreci. Probabil că acesta, ca și «Comentariu asupra Epistolelor Universale», au fost compuse la cererea fratelui său. În 1166 rostește, ca succesor al

15. Scriitor anonim, prima jumătate a veacului XIII, *Vie de S. Nersès Snorhali*, Venice 1854, p. 41. Cităm după Isaac Kéchichian, *op. cit.*, p. 15.

16. David Marshall Lang, *Armenia — Cradle of Civilization*, London, George Allen & Unwin Ltd., 1970, p. 255. 17. Isaac Kéchichian, *op. cit.*, p. 31.

celui din urmă, un «Discurs Sinodal». «Corespondența» sa e adresată lui Manuel I Comnenul, patriarhului constantinopolitan Mihail III (1170—1178) și celebra «Epistolă enciclică sau universală». Precum remarcă Isaac Kechichian a cărui lucrare citată a fost baza informării în această înșiruire de titluri, «Epistola lui Nerses adresată reprezentanților eclesiastici și căpeteniile temporale ale cetății Samosatei» privind trecerea la creștinism a «fiilor soarelui»¹⁸ e deosebit de importantă pentru cercetările de istorie a religiilor. Și, finalmente, următoarea rugăciune de douăzeci și patru de versete închinată celor 24 de ceasuri ale zilei, inclusă de Biserica Armeană în slujba ceasului al nouălea.

Rugăciunea universală — *Cred în Tine cu credință vie și Te ador, Tată, Fiule și Duhule Sfânt, fire necreată, nemuritoare, Făcător al îngerilor, al oamenilor și a toate cîte există. Ai milă de făpturile Tale.*

— *Cred în Tine cu credință vie și Te ador, Lumină de nedespărțit, Unitate sfântă în trei persoane : unică Divinitate. Tu, care ai creat lumina și risipit întunericul, înlătură din sufletu-mi chipurile cu care păcatele și neștiința mea l-au adumbrit : luminează-mi sufletul din chiar clipa aceasta ; astfel ca rugăciunea mea să fie după voia Ta și ca să îmi îndeplinești dorințele. Ai milă de mine, că sînt un mare păcătos.*

— *Ceresc Părinte, Dumnezeu adevărat, care pre Fiul Tău mult iubit trimisu-L-ai să readucă oaia rătăcită : păcătuit-am împotriva Cerului, și am jignit cea mai presus de toate slavă a Ta ; primește-mă ca pe fiul risipitor și mă înveșmîntă în curăție, această haină a mea dintru început, de care jefuitu-m-a păcatul. Ai milă de făpturile Tale, și de mine, că sînt un foarte mare păcătos.*

— *Fiule al lui Dumnezeu, Dumnezeu adevărat, emanat din sînul Tatălui, care trup ai luat din pîntecul Sfintei Fecioare Maria, pentru mîntuirea noastră, și care țintuit ai fost pe cruce, care ai fost îngropat, care ai înviat din morți și care ai urcat la Tatăl : păcătuit-am împotriva Cerului și am jignit privirea Ta ; ai milă și de mine îți amintește, ca de tîlharul care s-a căit, cînd vei veni să-Ți iei împărăția.*

— *Duhule al lui Dumnezeu, Dumnezeu adevărat, care ai coborît peste Iordan și în cămara Cinei celei de Taină, care asupra-mi ai răspîndit lumină prin apele Sfîntului Botez : păcătuit-am împotriva Cerului, îndîrjitu-m-am împotriva insuflărilor Tale ; curățește-mă iar prin Dumnezeiescul Tău foc, după cum ai curățit Apostolii cu limbile de foc. Ai milă de făpturile Tale și de mine, că sînt un foarte mare păcătos.*

— *Fire necreată, păcătuit-am împotriva Ta prin încălcările duhului, prin gîndurile inimii și prin a cărnii răzvrătiri ; uită-mi toate greșelile trecute, pentru slava Prea Sfîntului Tău nume. Ai milă de iăpturile Tale și de mine, că sînt un mare păcătos.*

— *Ochi scrutător, căruia nimic nu îi scapă, păcătuit-am împotriva Ta cu gîndurile, cu cuvintele și cu faptele : șterge trăsăturile acestea ale morții, a căror urmă au imprimat-o în mine nelegiurile mele și înscrie-mi numele în Cartea vieții. Ai milă de iăpturile Tale și de mine, că sînt un mare păcătos.*

18. E vorba de o sectă păgînă, urmașă a vechii religii persano-armene, de închinători la soare și la plante solare (floarea soarelui etc.), care aveau și un rit orgiastic de purificare. Vezi : Lector Mihai Rădulescu, *Istoria și cultura armeană — Urartu trăiește*, în «Nor Ghiank», 22 februarie și 1 martie 1974 (în limba armeană) ; Idem, *Vestigii ale civilizației Urartu : Cine au fost urartienii ? — Urme arheologice ale civilizației lor. — Folclor modern armenesc în care se recunosc elemente urartiene* (prima dintre conferințele citate la nota 2). Pentru documentare asupra religiei persane-armene : Lector Mihai Rădulescu, *Prolegomene la o cercetare a religiei vechilor armeni*, în «Glasul Bisericii», anul XXXIII (1974), nr. 11—12.

— *Scrutător al gândurilor cele mai tainuite, păcătuit-am împotriva Ta cu voie și fără de voie, cu deplină cunoștință și din simplă neștiință : sînt vinovat, dăruie-mi prin har, iertarea fărădelegilor ; căci de cînd am fost înnoit prin Botez, nu am încetat pînă azi să Îți jignesc Dumezeirea prin răzvrătirea simțurilor și a tuturor membrilor trupului meu. Ai milă de faptele Tale și de mine, că sînt un mare păcătos.*

— *Doamne care veghezi la nepieirea tuturor ființelor, acoperă-mi privirile cu vălul izbăvitoarei temeri de Tine, ca să nu se așintească asupra lucrurilor ce le-ar putea ispiti ; astupă-mi urechile, să nu fie însetate de-a auzi vorbiri în stare să le smințească ; pune frîu gurii mele, să nu rostească vreo minciună ; umple-mi inima cu dragostea pentru Tine, să nu se sloboadă pornirilor ei rele ; reține-mi mîinile, împiedicîndu-le să devină uneltele nelegiurii, pune-mi piedici picioarelor, să nu îmi îngăduie a călca pe căile desfrînării, ci potrivește-le mișcările, astfel încît să nu fie îndreptate în orice ar face, decît de poveștele Tale. Ai milă de faptele Tale și de mine, că sînt un mare păcătos.*

— *Hristoase, care ești un foc dătător de viață, înflăcărează-mi sufletul cu dragostea dumnezeiască pe care ai răspîndit-o pe pămînt ; să îmi prefacă în scrum murdăriile din duh, să răspîndească lumină în gândurile mele, să îmi curățească trupul de întinări și să aprindă în inima mea făclia științei Tale. Ai milă de faptele Tale și de mine, că sînt un mare păcătos.*

— *Iisuse, înțelepciune a Tatălui, îngăduie-mi darul ca în tot ceasul să nu gîndesc decît la bine, să nu rostesc decît binele, să nu făptuiesc decît binele, sub privirile Tale ; și să nu îngădui răul în gândurile, vorbele și faptele mele. Ai milă de faptele Tale și de mine, că sînt un mare păcătos.*

— *Doamne care iubești binele, care mînuiești voințele, nu îmi da să urmez stricăciunii din inima mea ; ci întotdeauna îndreaptă-mă în cărările arătate de sfînta Ta voie, care nu are alt țel decît binele. Ai milă de faptele Tale și de mine, că sînt un mare păcătos.*

— *Tu, care domnești în ceruri, dă-mi un loc în Impărăția Ta, a cărei stăpînire ai făgăduit-o bine-plăcuților Tăi ; întărește-mi inima, întru ura păcatului, fii singurul scop al dragostei mele și fie voia Ta călăuza ei. Ai milă de faptele Tale și de mine, că sînt un mare păcătos.*

— *Tu a cărui providență se întinde asupra tuturor creaturilor, prin vrednicul de adorare semn al Crucii Tale, apără-mi duhul și trupul de mrejele păcatului, de loviturile diavolului, de necinstea oamenilor și de toate primejdiile ce îmi amenință sufletul și trupul. Ai milă de faptele Tale și de mine, că sînt un mare păcătos.*

— *Hristoase, Tu care ții în viață toate ființele, fie-mi apărarea Ta sprijin zi și noapte, că șed în casa mea, că sînt pe drum, că dorm, că veghez, ca să nu mă clatin. Ai milă de toate faptele Tale și de mine, că sînt un mare păcătos.*

— *Dumnezeule căruia mă închin, care deschizînd mîna covîrșești toate creaturile cu comorile milei Tale, sufletul meu îl incredințez mîinilor Tale ; îngrijirile Tale atente să vină înaintea nevoilor sufletului și trupului meu, în viața aceasta trecătoare și în veci de veci. Ai milă de faptele Tale și de mine, că sînt un mare păcătos.*

— *Păstorule grijuliu care aduci îndărăt oile rătăcite, întoarce-mă de la obiceiurile mele rele, pentru a-mi da îndemnuri mai bune ; ține-mi trează în suflet cumplită amintire a zilei morții, insuflă-i teama de chinurile cele veșnice, fă ca dorul de Patrie cerească să fie neconținut prezent în el, astfel ca, doborît de durere la vederea cri-*

melor mele, să nu mă îndepărtez nicicînd de dreptatea Ta. Ai milă de fapăturile Tale și de mine, că sînt un mare păcătos.

— Izvor al nemuririi, fă să țîșnească în inima-mi un izvor al lacrimilor care să aducă în sinea mea o căință la fel de sinceră ca și aceea a păcătoasei, astfel încît să fiu curățat de întinările sufletului meu, mai înainte de a pleca din lumea aceasta. Ai milă de fapăturile Tale și de mine, că sînt un mare păcătos.

— Tu, care cu o mîină darnică, răspîndești comorile milei Tale, îngăduie-mi harul de a păstra credința ortodoxă, de a nu conțeni în făptuirea lucrărilor celor bune și de a fi părtaș la împărtășirea cu Trupul și cu Sîngele Tău, înainte de a zbura către pieptul Tău. Ai milă de fapăturile Tale și de mine, că sînt un mare păcătos.

— Doamne, risipitorule de binefaceri, încredințează-mă pazei unui înger îndreptător, care să îmi țină sufletul în pace, care să mă slobozească din capcanele pe care mi le întind diavoli la fiecare pas și care împut întinderea aerului. Ai milă de fapăturile Tale și de mine, că sînt un mare păcătos.

— Hristoase, lumină adevărată, fă ca sufletul meu să ajungă vrednic să contemple, în sînul bucuriei, strălucirea slavei Tale, în ziua ce ai scris-o ca să mă cheme la Tine și ca, în așteptarea zilei celei mari a venirii Tale din urmă, să odihnească, cu nădejdea blînzilor, în cerurile dreptilor. Ai milă de fapăturile Tale și de mine, că sînt un mare păcătos.

— Judecătorul negrăit de drept cînd, înveșmîntat în slava Tatălui, veni-vei să judeci viii și morșii, nu chema la judecată pe robul Tău, ci slobozește-mă de focul cel veșnic și fă-mă să aud cîntările armonioase ale dreptilor în veșnica Impărăție. Ai milă de fapăturile Tale și de mine, că sînt un mare păcătos.

— Doamne, milele Tale nu au margini, revarsă-le asupra tuturor celor care cred în Tine, asupra alor mei și asupra străinilor, asupra viilor și a morșilor; iartă vrășmașilor mei și acelor care mă urăsc, toate jignirile ce mi-au adus; risipește uneltirile lor împotriva mea, ca vrednici să fie de mila Ta. Ai milă de fapăturile Tale și de mine, că sînt un mare păcătos.

— Doamne străluminat de slavă, primește smerita rugă a robului Tău și împlinește, spre binele meu, cele ce Te-am rugat, prin mijlocirea Prea Sîntei Maici a lui Dumnezeu și a Sfîntului Ioan Botezătorul, a Sfîntului Ștefan, întîiul mucenic, și a Sfîntului Grigorie, Lumina-ne strălucitoare, a Sfinților Apostoli, a Proorocilor, a Doctorilor și a Sfinților Mucenici, a Patriarhilor și a Pustnicilor, a Sfințelor fecioare și a tuturor Sfinților care se aیلă în ceruri și pe pămînt. Iar Tu, Treime Sfîntă, și de nedespărțit, fii slăvită și adorată, în veci de veci. Amin.

Această «Rugăciune universală» ni se pare una dintre capodoperele genului, ținînd seama că genul este pretențios; el solicită atît o prezentare dogmatică riguroasă, cît și o într-aripare a verbului, greu de izbutit atunci cînd scriitorul nu se contopește cu ființa însăși a dogmelor, dacă ne este îngăduită această licență logică. Citind textul de mai sus simți că Nerses «a văzut Ideile» și le-a reconstituit, din slove, într-un spirit clasic, temperat (nu este același cu al Psalmilor lui Malherbe?), pe care nu îl dezice întreaga sa operă. Să nu uităm că o privire fugară asupra titlurilor menționate aduc imediat în fluxul gîndirii termenul «didactic».

Nerses Grațiosul, nici cînd se adresa lui Dumnezeu nu uita că este urmărit de cugetele păstoriților săi și că se cuvenea nu numai să le fie pildă, ci și sfătuitor și

chiar dascăl. Totuși, aceștia nu au ezitat să îi atribuit titlul cu care i-am însoțit numele, aplaudind prin asta farmecul cu care a știut să lunece de la o învățătură la alta, fără să fie obositor, greoi, stereotipic. El nu e original. E un om al bibliotecii și al altarului. Chiar și trăirile sale sînt livrești, dar lăsînd un gust plăcut al cărturăriei de preț, al gustului pentru simplitate, ordine și armonie. Tocmai într-aceasta stă sigiliul personalității sale: Nerses e un degustător nicicînd sătul al frumuseților biblice, la care revine neconținut, rearanjînd cuvintele, să le dea o metrică, un sens ritmic, o muzicalitate nouă, repet, clasică (deși e socotit un vestitor al Renașterii armene, și este, cronologic vorbind; noi, însă, discutăm atmosfera scrierilor sale).

Din punctul de vedere al numărului de strofe, «Rugăciunea universală» ar intra în categoria condacelor (*Ca structură, condacul, se înfățișează ca un poem alcătuit din 18—24 strofe sau tropare*¹⁹). Dar, să nu uităm că ea are 24 de versete și nu de strofe, că strofele condacului au o formă fixă, similară irmosului, că inițialele troparelor alcătuiesc un acrostih. Refrenul e o altă trăsătură comună cu condacele; și, parțial și conținutul Rugăciunii: *Condacul este chiar definit, astăzi, ca o «predică poetică» și anume ca o «predică lirică», ca o poezie în care s-a transpus dogma*²⁰. Mai curînd, ținînd seama de neîntreruptele solicitări prezente în frazele ei, Rugăciunea se aseamănă cu un acatist. Cert, Nerses Șnorhali era la curent cu toate eforturile artei religioase bizantine și va fi avut de unde să se inspire, deși ne întrebăm dacă nu continuă o tradiție locală străveche. «Critica nouă s-a silit a dovedi că elementele esențiale premergătoare acestui nou gen de imn, au existat în chip izolat în unele producții ale literaturii creștine mai vechi (Partheneion al lui Metodiu † 312), dar mai ales în unele genuri ale literaturii siriace din veacul IV și V» (modrasha și sogitha)²¹. Indiferent de ce natură sînt influențele în cazul operei lui, mai important ni se pare a se cerceta în ce măsură refrenul prezent în lucrările religioase constituie zodia sub care se va naște refrenul baladei laice a Evului Mediu, în care a excelat François Villon.

Și pentru că am vorbit de tradiție, socotim util a pune la îndemîna cititorilor un crîmpei din *Cartea Plîngerilor*, scrisă în 1002, de Grigorie Naregați. E deosebit de interesant de comparat acești doi mari poeți religioși, cu atît mai mult cu cît ambii s-au dezvoltat sub semnul culturii grecești și și-au dorit o apropiere de Biserica Bizantină. Din punctul de vedere al istoriei literare ne aflăm, punîndu-i alături, în fața unei imposibilități cronologice: Grigorie în plin ev-mijlociu este un romantic și, mai mult, simultan, un modern; Nerses, așa cum am mai spus-o, două secole mai tîrziu, îmbracă straietele clasicismului. O imposibilitate, dar nu mai puțin o realitate.

Păcătuit-am împotriva bunătății Tale fără margini, eu, om murdar, păcătuit-am; / Păcătuit-am împotriva sursei Tale de lumină, eu, bezne-adînci, păcătuit-am; / Păcătuit-am împotriva binefacerilor nesfîrșite-a harului Tău, cu adevărat păcătuit-am; . Păcătuit-am împotriva milei, dragostei cerești, vădit păcătuit-am; / Păcătuit-am împotriva Ta, Tu care din nimica zămislitu-m-ai, da, sigur că păcătuit-am; / Păcătuit-am împotriva mîngîierilor căldurii Tale fără margini, la nesfîrșit păcătuit-am; // Păcătuit-am împotriva celei fără de sfîrșit și dulci lumini a Tale, eu, viclean, păcătuit-am; / Păcătuit-am împotriva-mpărtășirii cu atît de negrăita-Ți viață, — ades păcătuit-am; / Păcătuit-am împotriva harului și darurilor Tale de neînchipuit, mereu păcă-

19. Preotul Petre Vintilescu, *Despre Poezia imnografică din cărțile de ritual și cîntare bisericască*, București, Editura «Pacea», p. 83.

20. *Ibidem*, p. 84.

21. *Ibidem*, p. 83.

tuit-am; // Păcătuit-am împotriva Trupului Tău binecuvîntat, o Dumnezeule, de moarte eu păcătuit-am; / Păcătuit-am împotriva Sîngelui Tău lăudat, o Ziditorule, cu-adevărat păcătuit-am; // Ce binecuvîntate-s vorbele acestea: «păcătuit-am» / În inimă lung coborînd nădejdi; etc. (Rugăciunea 27, II).

Și la Grigorie din Nareg întîlnim o doctrină specifică a Divinității, dar accentul cade pe ruperea omului de aceasta, și nu a oricărui om, ci a sufletului chinuit pe care poetul îl strigă de pe vremea Psalmistului: «Suflete al meu ...». De la prăbușirea byroniană din stihurile de mai sus asistăm, turburați, la o minuțioasă și înspăimîntătoare introspecție beckettiană în care fiecare strat al suferinței este cîntărit, examinat, într-o paralizantă voință de a coborî tot mai adînc către cețurile imbibate în miasme ale zonelor furnicate de conștiința păcatului: *Și îndoit sînt cotropit de o cumplită întristare-a duhului: / Din voie slobodă încredințatu-m-am pierzaniei și decăderii. / Departe sînt de orice cale-a revenirii, / Din fiu ajunsu-m-am vrăjmaș; // M-am prăbușit dintr-un înalt de ceruri, / Am grămădit în mine spinii făr-de-legilor! // Adăugit-am la acestea gemete și plîns; / M-am necinstit pe mine însu-mi, / M-am preschimbât în templul celui ce ne duce la pieire. // O altă grea mîhnire îmi apasă inima: / Sînt luat drept ceea ce nu sînt, / Eu, un pocal murdar, pe dinafară înfrumusețat, / Eu zid părăginit și proaspăt văruiț; / Eu, om investmîntat cu o deșartă slavă, / Eu ce am fost lumină și-s schimbat în întuneric, / Eu, ticălos, cu bîrna-niipță-n ochi, / Eu, candelă-a slăvirii, stinsă. // (...) Mare e mirarea mea și minunarea, / Îngrijorarea ce mă roade, / Și multe sînt neliniștile mele fără leac, / Mulțimea liotei de gînduri / Și hotărîrile ce iau, nedîndu-le urmare, smeririle ce n-au temei; // Și disperările ce-mi sînt măsura, / Dojenile ce-ajung la țintă, / Batjocurile-atît de drepte, / Afuriseniile cuvenite, / Blestemurile care-mi prețuiesc păcatele cu vrednicie (idem, III).*

Dar senina pocăință a lui Nerses Șnorhali, care deseori alunecă în didacticism, nu înseamnă că nu cunoaște, și ea, hăul, cu un dramatism comparabil aceluia al monahului din Nareg. Iată un fragment din descrierea *Parusiei* (în finalul poemului: «Iisus Fiul unic al Tatălui»): *Și elementele acestei lumi se clatină, / Cutremurate-s temeliile de leagăn, / Precum talazurile mării se îndeasă / În clocotirea fierbetului ca-n ceaun! // Pămîntul cît e de întins, cuprins de tremur, / Se mișcă în adîncurile-atît de dense / Și-acestea se înfruntă, unul după altul, / Abia ținute-n ivăre încet palpită, // Din rădăcină munții sînt scurmați de groază / Și tună, trupurile mult înalt izbindu-și, / Topite-s steiurile, dure de la fire, / Materiile toate se aprind în flăcări, // Cînd iluviile incendiate se revarsă / Cu viitura potopind ținuturi largi, / În urlet însoțind urgia viscolirii, / Impleticindu-și apa-n cețuri cum mai mug; // Cu chipuri de-ntuneric, se preschimbă-n pară, / De pretutindenii pretutindenii pătrunzînd: / Ca prin frunzare moarte, vîlvătăi cuprind / Substanțele a toată ființa pămîntească; // Dîmb, deal și piscuri, împreună curg topite. / Pămîntu-i bărăgan cît gîndul hăt te duce; / Val val de-a fost și marea mare-se usucă / Și dobitoace pier cu zile, fără suflu.*

Dar, curînd, poetul patriarh coboară iarăși în litera Cărții Sfinte. E prea copleșit de cuvîntul citit pentru a mai auzi glasul Cuvîntului. Aripile sale sînt intelectualizate, ele s-au dezvățat să își smulgă avîntul din inimă. Și poate că și altele să fie pricinile acestei scăderi a tensiunii poetice. În «Memorialul autorului Poemului», încheiere frecvent folosită de poeții armeni ai epocii, după ce își laudă fratele, pe patriarhul Grigoris III și calitățile sale, constată cu amărăciune: *Dar eu departe sînt cu sufletul de-acestea / Și nu profit chiar de trupește-i sînt aproape / Că nu m-am îndreptat prin*

scrierile mele, / Nici cu-ale altora pe care le-am citit. // Păream că-s treaz și cu încetu-am adormit / Cuminte arătam și-s împrăștiat acum, / De s-a crezut că sînt lumină, acum sînt beznă, / Ca soarele-n zenit treptat întunecat. // Luminător numitu-m-au pe mine toți / Cînd eu sălașul mi-am găsit în bezne dense. / Și desemnat am fost ca doctor pentru alții — / Adînc eram cuprins de bolile păcatului. // (...) Cu-adevărat asemenea cu lampa care / Îi luminează pe aceia ce-o privesc; / Dar ea se înne-grește de funingine / Și la nimic nu-i folosește-a ei lumină. // Ori poate semănînd acestor ochi ai noștri : / Ei sînt deschiși pentru-a vedea pe ceilalți, / În schimb nimic nu pot să vadă din ei înșiși, / Astfel defectul propriu ignorîndu-și-l. // La fel, eu în Poemul incontinuu / Rostit-am slovele acestor Rugăciuni. / Deși asupra mea nu are vreo putere, / El tot îi va purifica pe-aceia treji.

Foarte interesantă mărturisire. Cu prilejul ei distingem recunoașterea publică a lui Nerses, în tinerețe, ca o mare nădejde a Bisericii Armene, lucru de care el era conștient, și apoi simțămîntul său de a nu se fi dovedit la înălțimea acestor speranțe (nu știm de ce anume motivat). Scriind, nu trăiește un sentiment tragic, ci acela al dezamagirii de sine însuși (echivalent, într-o oarecare măsură, sentimentului ratării, descris de literatura realismului critic). Nu numai că întrezărim un sentiment cunoscut doar epocii moderne dar, complexitatea psihologică a patriarhului îl face ca, în pofida inutilității efortului propriu pe care o resimte cînd meditează la destinul autodesăvîrșirii sale, să nu îi scadă optimismul privitor la utilitatea socială a literaturii lui. Din fragmentul următor al aceluiași Memorial vom înțelege și mai bine această credință : *Și sufletul ce s-a întunecat și-i negru / Căzut în glodu-acesta al materiei, / Poemul va să-l schimbe în lumină lină / Și să-l unească ceței celor fără trup. // Iar spiritul impur, vorbesc de cel lumesc / Ce este frămîntat ca valurile mării, / Poemul o să-l nalțe cum se înalță focul, / Conform cu firea-i ce de nalturi ține. // Rănitul suflet, pătimit de grijă multă, / Din orișcare pricină de întristare, / Poemul îl va-nstăpîni în bucurie / Eliberîndu-l de durerea pămîntească.* Nu trebuie să se confunde certitudinea autorului cu îngîmfarea : răpit de tema înaltă a lucrării, Iisus, El are siguranța că oricine se va lăsa la rîndu-i furat de frumusețea fără margini și de adevărul celor spuse va izbuti să se învingă pe sine însuși, prin harul transmis de cuvînt. Constatările sale asupra evoluției proprii l-au dus la concluzia amară că el e numai un transmițător neutru al acestui har, de care nu s-a putut folosi personal.

Am afirmat, mai sus, că Nerses Șnorhali ni se impune ca un clasic. Concluziile paragrafului precedent ni-l definesc ca pe un observator obiectiv al eului său și ca pe un entuziast admirator al darurilor operei sale ; cea dintîi e caracteristica omului modern, introdus de eseistii Renașterii în lumea lăuntrică psihologică ; cea de a doua pare a ține mai curînd de romantism (și acela puțin copilăresc). Dar autorul studiat mai are o trăsătură care îl scoate mult în evidență în raport cu premergătorii și contemporanii săi, făcînd din el un promovator al unei estetici noi, un popularizator al frumosului și un experimentator. *Armenii nu ignorau nimic din cîte se petreceau în lumea arabă, ca și în lumea bizantină. (...) Grigorie Magistros (990—1058) (...) este cel dintîi ce împrumută de la arabi procedeul prozodiei rimate și monorime (...).* Nepotul său, suavul catolicos Nerses Șnorhali († 1173) este acela care va adopta și va generaliza acest procedeu, căci el se va elibera de piedica tradițională, dînd drept de cetățenie limbii vulgare, ca limbă scrisă. Ceea ce îi va permite să introducă folosirea rimei și chiar al procedeuului aceluiași rime repetate indefinit, fie în poezia profană, redactată în limba vulgară, fie chiar în poezia liturgică, compusă, după

cum e firesc, în limba veche. El, Nerses, va face cu adevărat școală²². Și, deodată, perspectiva se schimbă iar: plecînd de la un cuminte clasicizant dăm peste un mare innoitor ce a știut prelua elemente formale de la un alt popor fără a deznaționaliza conținutul lucrărilor sale (pentru că forma nu are altă patrie decît Frumosul). Își dă perfect seamă că dorința sa de a pune frumosul în slujba ideii ar putea lesne fi interpretată greșit: *Și faptul că acesta este pus în versuri / Să nu aducă la smintire pe vreunul / Care-ar putea să creadă să-i poem profan / Cum sînt de pildă cîntecele Afroditei, // Că dacă și minciuna cînd se deghizează / Prin asta dobîndește-atîta frumusețe, / Cu cît se-mbogățește în subtilitate / Cuvîntul adevărului cuprins aici.* Ca să fie lucrurile limpezi (într-o foarte timpurie încercarea de critică literară) el își încadrează poemul în genul ce include *Cîntarea Cîntărilor* și *Psalmii* lui David.

*

Personalitate cu vaste interese religioase, umane și culturale, *Nerses Șnorhali* se impune mai curînd ca un teoretician care își aplică estetica în versuri decît ca un poet ce impune teoreticienilor o estetică (așa cum e Grigorie Naregați). Cu atît mai fascinantă, însă, ni se pare această figură de cărturar meditativ oriental, premergător al marilor personaje ale umanismului apusean, atît de cunoscute nouă, deși el, înaintașul, a rămas, pînă de curînd, un străin straniu, tăinuit de manuscrise inaccesibile.

Lector Mihai RĂDULESCU

22. Jean Mécérian, s. j., *Préface* la «Grégoire de Narek, *Le Livre de Prières*», Introduction, traduction de l'Arménien et notes par Isaac Kéchichian, s. p., Les Éditions du Cerf, Paris, 1961, p. 15.

• R E C E N Z I I •

CONSIDERAȚII PE MARGINEA UNUI VOLUM DE ARTĂ ARMEANĂ:
Khatchkars Armeniens (Crucile memoriale armene). Album editat prin grija Sanctității Sale Vazken I, Catolicosul tuturor armenilor. Eci-miadzin, 1973, 31 p. text și 214 pl. culori și alb-negru, 32 × 22 cm.

Între numeroasele albume de artă publicate în ultima vreme sub auspiciile Catolicosatului armean din Eci-miadzin, prin grija Sanctității Sale Vazken I, Patriarhul tuturor armenilor, se distinge, prin condițiile excepționale de superioară tehnică tipografică în care apare, volumul-album despre monumentele de artă numite în armeană «khatchkar», adică crucile memorabile sculptate în piatră.

Dintre obiectele și simbolurile sfinte ale cultului creștin, crucea s-a bucurat la armeni de o prețuire și cinstire deosebită, atât în cultul divin public cât și în cel particular, nu numai pentru semnificația ei religioasă, ci și ca simbol al îndelungatului martiraj colectiv al poporului armean de-a lungul întregii sale istorii. Una dintre formele de expresie artistică ale acestei cinstiri este și marea răspîndire, pe întreaga arie a puternicului stat armean de odinioară, a crucilor sculptate în piatră, pe care armenii le numesc «khatchkar» și pe care ni le prezintă albumul cu titlul de mai sus.

Utilizînd lucrări anterioare de specialitate, scrise în limba armeană, savantul Levon Azarian ne dă, în textul introductiv al albumului (p. 11—31), în limba armeană, franceză și engleză, scurte informații despre istoria, evoluția și răspîndirea acestui gen al artei armene a sculpturii în piatră, din care reproducem esențialul, adăugînd, unde va fi cazul, observațiile, completările și adaosurile noastre, privind mai ales ecourile și paralelele acestei arte pe pămîntul românesc.

Monumentele sub formă de cruci sculptate în relief pe blocuri de piatră, pe care armenii le numesc «khatchkar», constituie una dintre cele mai interesante forme de expresie originală ale artei medievale armene, care, prin valoarea ei, a intrat de mult în patrimoniul obștesc al artei universale. Răspîndite pretutindeni pe teritoriul Armeniei mari de odinioară — și mai ales în regiunile muntoase — crucile acestea își trag originea îndepărtată din vechi tradiții de artă cultivate la poporul armean cu mult înainte de era creștină, sub forma de *menhire* (blocuri monolitice fixate vertical în pămînt, ca cele din fotogr. nr. 2), ori sub forma de construcții megalitice cunoscute sub denumirea de *vichab* (*vishap*), localizate în munții Gegham și pe coastele muntelui Araghadz. Acestea din urmă, avînd înfățișarea de pești uriași, sînt legate de cultul zeiței apei (*Astghik Derceto*), răspîndit în Armenia preistorică. Pe suprafața lor se păstrează urme de execuție artistică sub forma de ideograme și gravuri; un astfel de exemplar provenind din mileniul al treilea dinainte de era noastră, a fost descoperit în jurul muntelui Araghadz (fotogr. nr. 1, p. 18).

Mai apropiate de crucile memoriale creștine, din epocile următoare, ca funcție și structură, sînt însă monumentele monolitice din perioada «urartu» a istoriei armene (sec. VIII—VII a.Hr.), cu forma de stelă dreptunghiulară așezată pe un soclu și purtînd inscripții cuneiforme, ca cea din fotografia nr. 3, provenită din mileniul al treilea înainte de era creștină. Pe unele dintre aceste stele monolitice precreștine s-au săpat

ulterior, în era creștină, cruci de diverse forme, cum este cazul celor trei stele dreptunghiulare dela Yeghegnatzor Areni, pe suprafața cărora s-au săpat în relief cruci simple, cu mai multe brațe transversale, dintre care unele avînd capetele terminate în coadă de rîndunică (planșa nr. 7).

Se pare însă că sursa de inspirație a celor mai vechi cruci memoriale armene — și anume cele sub forma de stele dreptunghiulare purtînd o cruce în relief — o constituie acei stîlpi monolitici de bornă (similari cu *miliarii* romani indicatori de distanțe), presărați de-a lungul marilor drumuri care legau orașele și cetățile Armeniei vechi în toată perioada precreștină și în epoca paleocreștină, pînă prin secolele IV—V (două exemplare din timpul regelui Artachehs I se pot vedea în fotografia nr. 4 din album).

Cele mai vechi cruci memoriale, ridicate în diferite locuri, de-a lungul drumurilor ori pe lîngă cele mai vechi biserici creștine îndată după adoptarea oficială a creștinismului în Armenia (prima jumătate a secolului al IV-lea), erau din lemn; încercări de a le transpune în piatră s-au făcut în tot cursul secolelor IV—VII, de cînd datează așa numitele «cruce înaripate», de felul celor descoperite în săpăturile de la Dvin, care constituie punctul de plecare al unei noi arte armene originale. Cele mai vechi cruci memoriale în piatră, care se păstrează, datează din secolele IX—X. Ca un prototip interesant poate fi considerată o stelă triunghiulară gigantă de lîngă Herkin Talin — probabil anterioară secolului al IX-lea — pe care a fost sculptată o cruce simplă cu două brațe transversale (cel superior mai scurt), iar sub cruce a fost scobită o nișă patrată, destinată probabil păstrării de relicve ori pentru aprinderea de luminări și arderea de tămîie în cinstea crucii (planșa nr. 8); o asemenea nișă găsim, de altfel, și în soclul unor exemplare evoluat, de mai tîrziu, ca cel din 1286 de la Acharak (planșa 61), ori cel de la mausoleul familiei princiare Ukan, din 1220 (planșa 73). Primele «khatchkar»-uri sigur datate sînt: unul înălțate de regina Katranidé la 879 în satul Garni (localitate istorică cu monumente din epoca romană), «ca mijlocire pentru persoana ei», și altul de la Tekor din anul 964; amîndouă au forma de stele rectangulare ori trapezoidale, fiind înfipite direct în sol, fără soclu, și avînd latura superioară rotunjită sub formă de arc.

Astfel de monumente comemorative au fost create în tot cursul secolelor IX și X, ca cele ridicate în cimitirul orașului Medz Mzra la 881 de prințul Grigor Amirnerseh, de prințul Siunik și de Aghvan lîngă Nerkin Talin, sau cele din paraclisele cu hramul sfințelor mucenite Gaiani și Hripsima lîngă satul Martiros în regiunea Vayots Tzor. Crucile sculptate pe ele, încadrate de obicei în chenarul marginal al pietrei, simplu ori ornamentat, sînt decorate cu motive ornamentale vegetale (palmete, ciorchini de struguri, fructe de rodii), mai sărace la început, dar dispuse într-o ordine liberă pe suprafața netedă a pietrei, cu un remarcabil simț de simetrie și armonie, care dă impresia de monumentalitate și măreție (fotografia nr. 9—11).

De la sfîrșitul secolului al IX-lea înainte, ideea fundamentală pe care o exprimă ctitorii (comanditarii) și artiștii creatori ai acestor monumente este totdeauna mîntuirea sufletului, ele devenind simboluri săpate în piatră, pe de o parte ale Răstignirii și mîntuirii lumii prin Hristos, iar pe de alta ale rezistenței eroice a poporului armean de-a lungul martiricului său destin istoric. Exprimînd permanent această idee, crucile memoriale sînt înălțate cu scopul de a nota și păstra amintirea unor diferite evenimente ori personaje importante din istoria națională, religioasă ori culturală a poporului armean: victorii militare, sfințiri de biserici, construcții de fîntîni, de poduri ori de diferite edificii monumentale, decese în condiții anormale, etc. Așa, de exemplu, în 1202 frații Zakarian notează, în inscripția de pe o astfel de cruce monumentală de lîngă Amberd, victoria lor împotriva regilor persani din dinastia selgiucizilor; regina Vaneni ridică, după 1192, o cruce memorială în amintirea soțului ei, regele Abas, mort prematur, iar monumentul de la Imirzek din 1233 (azi la Ecimiadzin) prezintă, în rozeta de sub cruce, înfățișarea ecvestră a eroului Grigor Khaghbakian (planșa 68—70); un chip asemănător de luptător vedem și pe monumentul din 1279, adus din regiunea Ararat la Ecimiadzin (planșa 85—86). Acestea amintesc chipul antic al cavalerului trac, pe care și artiștii de la noi l-au luat ca model pentru chipul voievodului de pe piatra de mormînt a lui Radu de la Afumați din mînăstirea lui Neagoe de la Curtea de Argeș (1529), ca și pentru chipul boierului Albu Golescu (1574) de pe piatra lui mormîntală din Mînăstirea Vieroși-Mușcel.

Un mare număr de asemenea cruci comemorative îl formează cele inserate în zidurile unor biserici, consemnând zidirea ori restaurarea acestora și numele unor donatori și binefăcători, ca în pisanile din vechile noastre biserici. Nu mai puțin numeroase sînt crucile care au îndeplinit funcția de *pietre tombale*, completînd astfel arhitectura bisericilor — mausolee, cum sînt cele două încadrate pe fața de apus a capetei funerare, cu două etaje, a mînăstirii Tsaghats-kar, din 1041 (planșele 20 și 21), ori cele de la mausoleul cu trei altare al familiei princiare Ukan din mînăstirea de la Haghbat, datate 1211—1220 (planșele 73—75). În aceste cazuri, arhitectura bisericilor influențează structura și arta decorației sculpturale a crucilor memoriale respective; legătura dintre arhitectură și sculptură își găsește expresia cea mai reușită în superbele cruci din biserica Sf. Hovhannes din 1041 de la Tsaghats-kar (planșele 20—22), din biserica Sf. Garabet tot de acolo din secolele al XI-lea (planșele 23—24), cele din secolele XIII și XIV din cimitirul de la Saghmosavank, încadrate în construcții arhitecturale de o artă fină (planșele 48—54), în monumentul din satul Karmrachene, regiunea Azizbekov, datat 1291 (planșele 126—127), cel din satul Alaiaz în regiunea Yeghegnatzor, datat 1340 (planșa 151), cele de la mausoleul familiei princiare Ukan de la Haghbat din 1211—1220 (planșele 74—75), ș.a. Alte cruci din această categorie sînt supraînălțate pe socluri și postamente, dintre care unele simple și masive (planșele 28—29, 48, 65, 70, 141), iar altele ornamentate (planșele 32, 44—45, 55, 66), care le dau o înfățișare impunătoare.

Un grup aparte, care a jucat un rol important în viața religioasă a poporului armean, îl alcătuiesc *crucile monumentale de tipul «amenaprkich»* (*Sfîntul Mîntuitor*), repute ca făcătoare de minuni și devenite locuri de pelerinaj și de cult. Acestea se deosebesc de altele prin aceea că, pe suprafața lor de vest, crucea simplă e înlocuită cu Crucifixul (icoana Răstignirii). Încercăm să descriem unul dintre cele mai reprezentative exemplare ale acestei categorii, și anume cel încadrat în partea stîngă a micului nartex al bisericii din Haghbat din 1273 (planșele 76—79 din album). Panoul principal are ca motiv central o mare cruce, pe care Mîntuitorul e înfățișat răstignit, gol, cu capul înconjurat de nimb și aplecat spre dreapta, avînd coapsele înfășurate într-un «linteum» cu falduri și picioarele sprijinite pe un suppedaneum mai lat decît brațul vertical al crucii, sprijinit și el pe un trilob ornat cu împletituri de ramuri și frunziș, care umple partea inferioară a panoului. La picioarele lui Iisus strejuiesc Iosif și Nicodim, îngenunchiați în atitudine de adorare; deasupra lor, sub brațul transversal al crucii, de o parte și de alta, apar în relief Maica Domnului și Evanghelistul Ioan, iar capătul superior al brațului vertical al crucii, care suportă tabla cu inscripția, e încadrat de reprezentările soarelui și lunii, de îngeri în atitudine de adorare și de alte două figuri umane. Împletituri de ramuri și frunze (entrelacs) decorează suprafața liberă a pietrei dintre chipurile umane, iar marginile panoului de sub brațul transversal al crucii sînt bordate pe ambele laturi de un chenar mai lat, divizat pe verticală în panouri mai mici, patrulate, în care sînt sculptate în relief alte chipuri sfinte (probabil apostoli), și ele înconjurate de un rămuriș decorativ în motive și împletituri, diferite de la un panou la altul. Un panou mai îngust, deasupra crucii, are în mijloc un medalion oval cu chipul lui Dumnezeu-Tatăl, susținut de doi îngeri îngenunchiați, și de alți doi în picioare; partea superioară a panoului constituie o cornișă protectoare purtînd o inscripție continuă.

Întregul bloc sculptat, de forma unui monolit dreptunghilar, e supraînălțat pe un soclu mai îngust și un postament înalt, a cărui suprafață dinspre intrarea bisericii este și ea ornată cu cruci mai mici și cu motive decorative vegetale.

Un exemplar asemănător, din aceeași categorie, datat din 1279, a fost adus din regiunea Ararat în incinta catolicosatului din Ecimiadin (planșele 85—86). Un altul, de mai tîrziu (secolele XVI—XVII), executat într-o manieră mai rudimentară, decadentă, se află lîngă mînăstirea de la lacul Sevan (planșele 162—163). Credincioșii nutresc convingerea că aceste cruci (și mai ales cele cunoscute sub denumirea de *tsasman*) au darul vindecării de boale, ele devenind simbol al forțelor neutralizatoare de calamități naturale și de nenorociri, oprind seceta, grindina, cutremurele, epidemiile, ș.a.

Privite în totalitatea lor, crucile acestea memoriale constituie și izvoare de informație pentru istoria armenilor, cuprinzînd, în inscripțiile săpate pe ele, informațiuni despre datele și împrejurările în care au fost realizate, numele ctitorilor (comanditarilor) și ale meșterilor cioplitori în piatră, ș.a.m.d. (vezi, de exemplu, planșa 35). Cît privește

modul de executare, ele sînt sculptate de regulă pe stele (bucăți monolitice) de forme regulate (patrate, dreptunghiulare și trapezoidale), dintre care unele sînt incastrate pe suprafața interioară ori pe cea exterioară a zidurilor bisericilor (vezi, de exemplu, planșele 105—106, 130), altele sînt așezate lîngă portalurile de la intrarea unor biserici (planșele 60, 104). De un aspect particular și straniu sînt cele situate în diferite complexe mînăstirești rupestre, ca cel de la Ghegart, unde unele, de mai mici dimensiuni, sînt săpate direct pe peretele neted al stîncii de piatră (ca cele din secolele XIII și XIV, planșele 107 și 116), altele sînt sculptate pe blocuri așezate în nișe scobite în stîncă (ibidem, planșele 113—116), fie izolate, fie în grupe mai mari sau mai mici (planșele 56, 63—64, 71, 84, 137, 140, 144). Cele de pe lîngă biserici sînt așezate de regulă pe cîte un soclu, cele din cimitire, foarte numeroase, sînt înfipte direct în sol; unele sînt fixate în vîrfurile unor blocuri uriașe de piatră, desprinse din stîncă, profilîndu-se pe azurul albastru al cerului cu o măreție impresionantă (planșele 124, 131).

În ceea ce privește *arta* acestui gen de monumente ale sculpturii armenice în piatră, ea a traversat diferite epoci de dezvoltare. Se consideră în general secolele IV—VII ca epocă de început sau de formare a genului, secolele IX—XI ca epocă a fixării formelor și structurii lor, iar secolele XII—XIII și începutul sec. al XIV-lea ca epocă de maximă dezvoltare a acestui gen de artă. În general, arta sculpturii acestor cruci memoriale a evoluat paralel cu arhitectura armeană medievală, reflectînd în formele ei de expresie, ideile religioase care au inspirat pe ctitori și pe meșterii sculptori, ecouri ale vieții sociale, din diferite epoci ale istoriei poporului armean, gusturile artistice ale epocii, personalitatea artistului creator, ș.a.m.d. Fața dinspre apus a blocurilor de piatră care constituie suportul material al acestor cruci este totdeauna sculptată, iar fața opusă rămîne cîteodată netedă, alteori este acoperită cu inscripții, de regulă incizate în adîncime, pe suprafața netedă a pietrei (planșa 33). Centrul ansamblului decorativ de pe suprafața sculptată îl constituie crucea, sprijinită pe o bază de trepte ori pe o rozetă (mai rar sînt sculptate două cruci paralele și de aceeași mărime, pe suprafața aceluiași bloc monolit, cum e cel de la Zod-Vardenis din 1274, (planșa 120). Restul compoziției este în întregime acoperit de motive decorative complicate și fine, vegetale ori geometrice. Întreg ansamblul decorativ al feței sculptate este de regulă brodat cu împletituri și chenare formate din mici rozete de forme variate (patrate, poligonale, stelate), care adună oarecum motivele decorative, risipite în aparență, dînd ansamblului compoziției unitatea sa de stil.

Pe latura superioară, aceste stele crucifere sînt în general încoronate de o cornișă protectoare, uneori destul de proeminentă (planșele, 61, 66), sub care sînt sculptate uneori chipuri sfinte (Pantocratorul, Sfînta Fecioară, îngeri, apostoli și diferiți sfinți), ori scene din istoria sfîntă (Buna-Vestire, Botezul lui Iisus, Invierea, ș.a.).

Prin sculptura fină și delicată a acestui gen de monumente arta medievală armeană a sculpturii în piatră a atins apogeul ei și a creat capodopere neîntrecute, specifice geniului artistic al poporului armean. Opere de mare iscusință artistică, de mîgală și de răbdare, acestea excelează prin finețea execuției celor mai mici și mai neînsemnate amănunte, prin siguranța și eleganța liniilor și a tăieturii desenului, prin ingeniozitatea și varietatea infinită a combinațiilor de motive ornamentale, prin simțul superior al compoziției și unității de ansamblu, prin finețea și complexitatea savantă a împletiturilor de motive lineare, geometrice și vegetale, care umplu suprafața liberă a pietrei și care dau impresia unor broderii sau a unor filigrane în piatră. Reprezentative pentru aceste calități stilistice sînt mai ales cele trei exemplare din biserica Sf. Garabet de la Noravank-Yeghegnatzor din secolul al XIII-lea (planșa 87—88), cel din 1308 adus de la Noravank la Ecimiadzin, operă a maestrului Nomik (planșele 89—91), cel de la Goșavank din secolul al XIII-lea, operă prezumptivă a maestrului Poghos (planșa 103), cel din secolul al XIV-lea, adus de la Ghegarth la Ecimiadzin (planșa 108), cel din același secol, adus tot acolo de la Garabagh (planșa 148—150), ș.a.

Cu toate că, cel puțin din secolul al XI-lea, se constituie un fel de canon artistic al compoziției tematice și ornamentale care împodobește fața sculptată a pietrelor, totuși, el se realizează într-o varietate infinită de exemplare, diferite de la unul la altul prin amănuntele inspirației artistice și cele de tehnica execuției, încît se pot stabili chiar școli sau direcții artistice. Astfel, linia curbă, care constituie elementul de bază al ansamblului decorativ și crează o imagine geometrică concretă, nu se întrerupe niciodată, evoluînd la nesfîrșit în noi forme geometrice, circulare ori patrate. Succesiunea și legătura acestor motive care încadrează tema centrală a compoziției — crucea

simplă ori Răstignirea — crează un fel de ritm, care este propriu acestui soi de monumente. «Trecînd ușor de la o formă la alta în cursul evoluției sale, pare că împletitura (frînghia) lineară nu are nici început nici sfîrșit, devenind astfel simbol al ideii de infinit și eternitate» (p. 23).

Farmecul acestor grațioase opere ale sculpturii în piatră rezidă în armonia care leagă varietatea, multiplicitatea și complexitatea motivelor decorative în unitatea ansamblului. În perioada de maximă dezvoltare a acestui gen de artă, împletiturile lineare devin, cu timpul, din ce în ce mai fine și mai minuțioase, încît ansamblul decorativ sculptat pe piatră, care seamănă cu o bijuterie sau dantelărie în piatră prin frumusețea și finețea sa, nu lasă niciodată impresia de ceva greoi sau încărcat. Împletitura vegetală fină, care se adîncește progresiv în masa de piatră, nu turbură aspectul echilibrat și majestuos al monumentului. Dimpotrivă, subțind și dematerializînd piatra, se pare că motivele decorative nu fac decît să accentueze expresivitatea operei de artă. Din punctul acesta de vedere sînt socotite ca realizări de culme ale genului: monumentul lui Tuteordi de la Sanahin din 1184, operă a maestrului Mkhitar (pl. 32), așa numitul *Sirun-Katch* din Dsegh, crucile memoriale de la biserica din Goșavank din 1291, opera maestrului Poghos (planșele 94—98), crucea sculptată de meșterul Momik de la Noravank din 1308, adusă la Ecimiadzin (planșele 89—91), ș.a.

Și pentru că am pomenit numele cîtorva din marii maiestri creatori ai acestor monumente (arhitecți, sculptori, desenatori, săpători, cioplitori), ca și la noi, ele nu ne sînt cunoscute decît în parte, începînd din secolul al XII-lea înainte. Cel mai celebru dintre maiestrii din secolul al XII-lea a fost *Mkhitar*, amintit și mai înainte, care lucra cu ucenicul său, *Avedis*. Cei mai mulți dintre acești iscușiți sculptori erau în același timp și celebri arhitecți, ca *Momik*, care era nu numai un genial arhitect și sculptor, ci totodată un neîntrecut copist și miniaturist, cum vor fi la noi, ceva mai tîrziu, unii dintre marii ierarhi multilateral înzestrați, ca mitropolitul Anastasie Crimca al Moldovei, ori vlădica Antim Ivireanul în Muntenia. *Momik* a activat în Vayots Tzor (regiunea Siunik) între 1289 și 1321, a construit biserica din Areni și probabil și biserica-mausoleu din Noravank și a sculptat crucile memoriale de la Amaghu (Noravank), dintre care una, datată 1308, a fost adusă la Ecimiadzin (planșa 89—91). Am pomenit, de asemenea, de meșterul *Paghos* (planșele 94—98). Crucea de la Ghegarth (în nartexul bisericii), operă a lui *Timotei* și a lui *Mkhitar*, din 1213 (planșele 111—112), ca și crucile din categoria «Amenaprkich» de la Hagbat și de la Dsegh, sculptate de maestrul *Vahram*, pot fi și ele considerate ca realizări de apogeu ale artei armene în acest domeniu, la care putem adăoga operele meșterului arhitect *Galtzak* de la Ghegarth din secolul al XIII-lea (planșele, 109, 117), ale lui *Șnorhavor* (monumentul din 1283 în satul Martiros din Azizbekov, planșa 128), ș.a. Cunoscut ne mai este, de asemenea, numele meșterului *Vartan*, prin monumentul din 1310 (planșa 155).

Invaziile persane, mongole și turcești întrerup evoluția naturală a artei armene în general și a celei a crucilor memoriale în special. Un nou avînt recapătă această artă după împărțirea definitivă a Armeniei între Turcia și Iran (secolele XVI—XVII); se crează și acum numeroase «khatchkar»-uri, care îndeplinesc mai ales funcția de lespezi funerare, dar ele nu mai ating nivelul artistic al celor din perioada medievală. Nu pentru că s-ar fi secătuit inspirația și posibilitățile artistice ale meșterilor armeni, ci pentru că posibilitățile economice reduse ale poporului armean nu mai permit acum opere arhitecturale și sculpturale de importanță națională. De aceea, motivele decorative ale crucilor memoriale sculptate devin din ce în ce mai simple și mai sărace. Cîteva sute de exemplare din această perioadă de decadență artistică se găsesc în marile cimitire din Kamo (pl. 182—192), Vardenis, Martuni, vechiul Djulfa și Noraduz; mai ales în acesta din urmă se păstrează exemplare din secolele X—XVII, pe baza cărora se poate stabili evoluția experimentală a acestui gen de artă în tot cursul celor peste șapte secole de creație (a se vedea, de exemplu planșele 12—14, 100—103, 164—174). Unul dintre ultimii marii maiestri care au creat în această epocă finală este *Kiram*, care a activat între 1550 și 1610, semnînd opere aflate acum în cimitirele din Noraduz, Martuni, Kamo și Ahtarak (a se vedea, de exemplu, planșa 172). Contemporan cu el au fost cei doi artiști colaboratori *Arakel* și *Melikset*, care au realizat opere de bună calitate, din cimitirul Kamo, dintre care una singură, datată 1577, poartă semnăturile ambilor autori (planșele 192—193, 194); alta, de la Bdjni, e semnată numai de *Melikset*, în 1580 (planșele 194—195). Mai e cunoscut numele meșterului *Grigor*,

pe un exemplar din 1602, adus la Egimiadzin de la Djulfa (planșele, 196—198), și cel al lui *Anania*, pe o grupă de trei exemplare de la Vardenis-Daşkend din 1649 (planșa 204). Operele lor prezintă încă o mare siguranță în desen și în ingeniozitatea împletiturilor ornamentale, dar decorația devine în general stereotipă și schematică, dând impresia de uscăciune. Forme decadente ale acestei arte, executate cu mijloace mai modeste și de meșteri mai rudimentari, întâlnim, de altfel, încă mai de mult, în unele monumente pe care atît crucile cît și motivele ornamentale și inscripțiile nu mai sînt săpate în relief, ci numai incizate sau scobite în adîncime, pe suprafața netedă a pietrei (a se vedea, de exemplu, planșele 18 și 19 cu crucile de la Yegegnatzor, datate 1001 și 1199).

Unele dintre exemplarele tîrzii ale acestei epoci manifestă tendința de a îmbogăți decorul sculptural al pietrei cu figuri de personaje sfinte și cu compoziții diverse (Nașterea Domnului, Botezul, Învierea), care încadrează motivul central al crucii pe latura ei superioară și pe cea inferioară, executate într-o manieră naivă, ca în exemplarul de la Ecimiadzin, din secolul al XVII-lea (planșele 209—211).

Ultimele exemplare remarcabile ale acestui gen de artă, în număr de cîteva mii, s-au păstrat în marele cimitir din Djulfa și provin din secolele XVI—XVIII. Prin relațiile ei comerciale cu răsăritul și cu apusul, această localitate, bogat populată și cu o intensă viață comercială în secolul al XVI-lea, suferă o evidentă influență persană în arta monumentelor ei funerare, vizibilă nu numai în modificările de decor, ci și în structură și volum: stelele monolite devin mai înguste, ca un fel de coloane masive și elansate în înălțime, crucea centrală fiind încadrată pe latura superioară de arcuri în acoladă, proprii arhitecturii orientale, iar pe cea inferioară de mari rozete sculptate (a se vedea, de exemplu planșele 196—203, 206).

Datorită rezistenței pietrei în care au fost săpate, aceste prețioase monumente ale artei armene s-au păstrat, cu rari excepții, într-o stare destul de bună, pînă astăzi, fie că au rămas în locurile lor de origine (*in situ*), fie că au fost transportate în muzee și colecții de artă, bisericesti sau de stat (ca cele aduse la Ecimiadzin, din diverse locuri). «Partea inseparabilă a artei sculpturii armene, crucile memoriale sînt expresie a credinței creștine, a civilizației și patrimoniului artistic al poporului armean și ca atare merită un loc aparte în tezaurul artei universale» (p. 25).

*

*   *

Monumente similare cu cele armene prezentate aici sînt la noi *Crucile memoriale* sau *Troițele* de lemn și mai ales cele de piatră. Cele mai frumoase exemplare ale acestor cruci de piatră de la noi — ca de exemplu cea adusă din Sălătruc-Argeș, datată 1587 (azi pe dealul Patriarhiei din București), cea a serdarului Mogoș din 1719 (încadrată în altarul bisericii Oborul-Vechi din București), cea a clucerului Cîrstea de la Răzvad-Dîmbovița, din timpul lui Matei Basarab (la N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii din Muntenia și Oltenia*, partea III-a, București, 1933, planșa CCCXXVIII), ne duc cu gîndul la exemplare mai vechi ale artei armene, prin finețea, bogăția și varietatea decorului sculptural săpat pe ele. Deosebirea de căpetenie dintre crucile românești și cele armene constă în aceea că, pe cînd cele armene sînt săpate în blocul (stela) de piatră, care constituie suportul lor trainic, cele românești sînt desprinse din blocul de piatră, constituind unități artistice independente. De asemenea, în cele armene, deși crucea constituie motivul central al feței sculptate a blocului monolit, accentul principal al preocupărilor artistului și al privitorului trece pe ansamblul ornamental care decorează crucea însăși și întreg spațiul liber al suportului ei dreptunghiular, pe cînd crucile românești de lemn sau de piatră, lipsite de un astfel de suport și spațiu decorativ, se profilează libere pe fondul albastru al zărilor sau pe cel verde al naturii înconjurătoare.

Dar ecourile cele mai vizibile, deși îndepărtate în spațiu și timp, ale superbeii arte armene a crucilor săpate în piatră se vor face simțite, mai tîrziu, pe căi ocolite, în alte opere ale sculpturii în piatră de la noi, ca de exemplu splendidele rozete traforate de la Cozia (sec. XIV), fermecătoarele panouri decorative rozete și cornișe care împodobesc fațadele exterioare ale bisericii lui Neagoe de la Curtea de Argeș.

(sec. XVI), ori minunata broderie a împletiturilor de piatră care acoperă parțial suprafața exterioară a zidurilor mînăstirii Dragomirna și integral pe cele ale bisericii Sfinții Trei Ierarhi din Iași (sec. XVII), toate acestea fiind considerate în general de către istoricii noștri de artă ca opere ale unor artiști de origine ori de formație și influență armeană. Am putea adăoga la acestea motivele ornamentale și chenarele pietrelor de pe mormintele voievozilor noștri din secolele XV—XVII, ale cadrelor de uși și de ferestre sculptate în piatră de la bisericile de stil brîncovenesc (unde vechile influențe orientale se amestecă cu cele mai noi, de proveniență renașcentistă), ca cele de la Stavropoleos din București (sec. XVIII), precum și înfloriturile geometrice și florale ale celebrelor miniaturi, chenare și frontispicii care împodobesc vechile manuscrise de evangheliare, liturghiere și molitfelnice, ca cele scrise de Gavriil Uric (sec. XV sau de vlădica Anastasie Crimca (începutul secolului al XVII-lea), înflorituri pe care le păstrează și cele mai vechi tipărituri de la noi, ca cele ale lui Macarie, de la începutul secolului al XVI-lea. Comparînd, de exemplu, împletiturile din panourile și rozelele decorației exterioare a mînăstirii lui Neagoe de la Curtea de Argeș, ori cele de pe piatra de mormînt a lui Radu de la Afumați din aceeași mînăstire și de pe piatra funerară a lui Ieremia Movilă de la Sucevița (1606), cu cele din chenarele care brodează crucea lui Sarkis de la Sanahin din 1215 (în album, planșele 38—39) sau cea de la Hagardzin din secolele XIII—XIV (planșa 42), vom descoperi surprinzătoare corespondențe similitudini, forme comune ori chiar amănunte identice, în inspirația, motivele decorative ori în tehnica de execuție a unor opere realizate de artiști atît de îndepărtați între ei ca timp și loc.

Iată cîteva din constatările și considerațiile pe care ni le prilejuiește splendidul volum de artă prezentat aici și care pot constitui un imbold pentru o cercetare aprofundată a realizărilor artei sculpturii noastre bisericești în lemn și în piatră.

Precum se vede, volumul-album prezentat aici are meritul de a pune la îndemîna iubitorilor și cercetătorilor de artă un admirabil mijloc de cunoaștere a uneia dintre cele mai originale și mai specifice ramuri ale artei armene : aceea a sculpturii în piatră, meșteșug pe care artiștii armeni l-au ridicat la maxima lui dezvoltare artistică, creînd, mai ales în secolele X—XIV, capodopere incomparabile în acest domeniu, ale căror ecouri îndepărtate se resimt și în cele mai bune realizări ale artei sculpturii în lemn și în piatră de la noi. Tipărită de Editura «Erebuni» din Erevan, în excelente condiții tehnice și tipografice, pe hîrtie cretată de cea mai bună calitate (Kunstdruckpapier), cartea a apărut, ca atîtea alte volume de artă, din inițiativa Sanctității Sale Vazken I, Catolicosul tuturor armenilor, în redacția generală a savantului armean Varazdat Hariutinian și sub auspiciile Fundației Galust Gulbenkian din Lisabona. Tuturor inițiatorilor și ostenitorilor se cuvin omagiile cititorilor pentru acest act de cultură, de o excepțională utilitate și importanță pentru popularizarea unui sector al artei armene, puțin cunoscut, care face cinste nu numai culturii armene, ci îmbogățește patrimoniul artei și culturii universale, în general.

Pr. Prof. Ene BRANIȘTE

G. Mihăilă, *Dicționar al limbii române vechi* (sfîrșitul sec. X — începutul sec. XVI), București, 1974, 348 p.

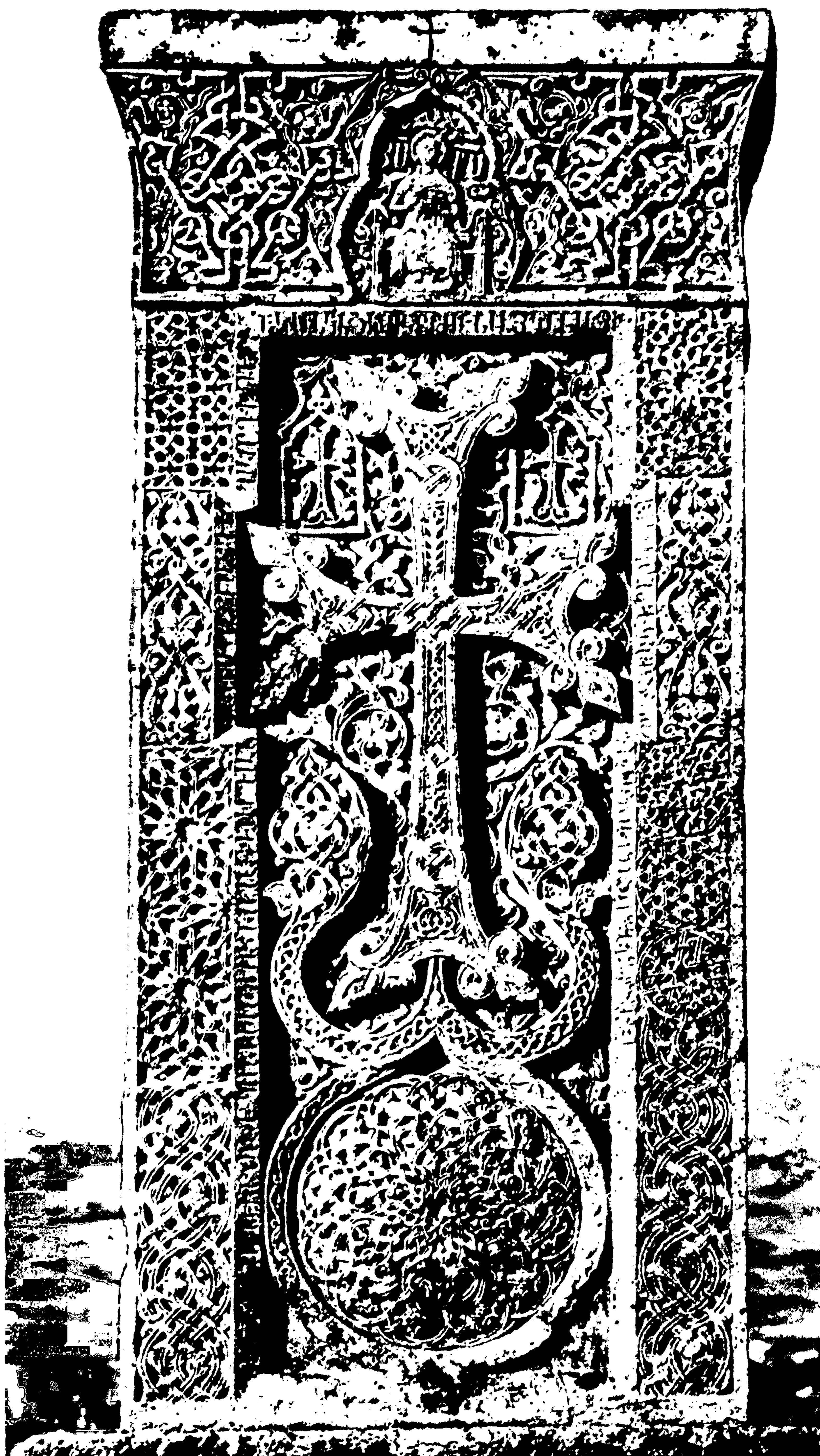
După lucrarea lui C. Dimitriu, *Romanitatea vocabularului unor texte vechi românești*, edit. «Junimea», Iași, 1973, *Dicționarul limbii române veche* (sec. X—XVI), întocmit de prof. G. Mihăilă, de la Universitatea din București, vine să documenteze adevărul permanenței latine a limbii române.

Dicționarul este alcătuit din 628 de cuvinte românești, atestate în documente slavone și latine medievale, cu precădere din Țările Române, de la sfîrșitul sec. X pînă la primul text redactat integral în limba română, *Scrisoarea lui Neacșu din Cîmpulung* (1521).

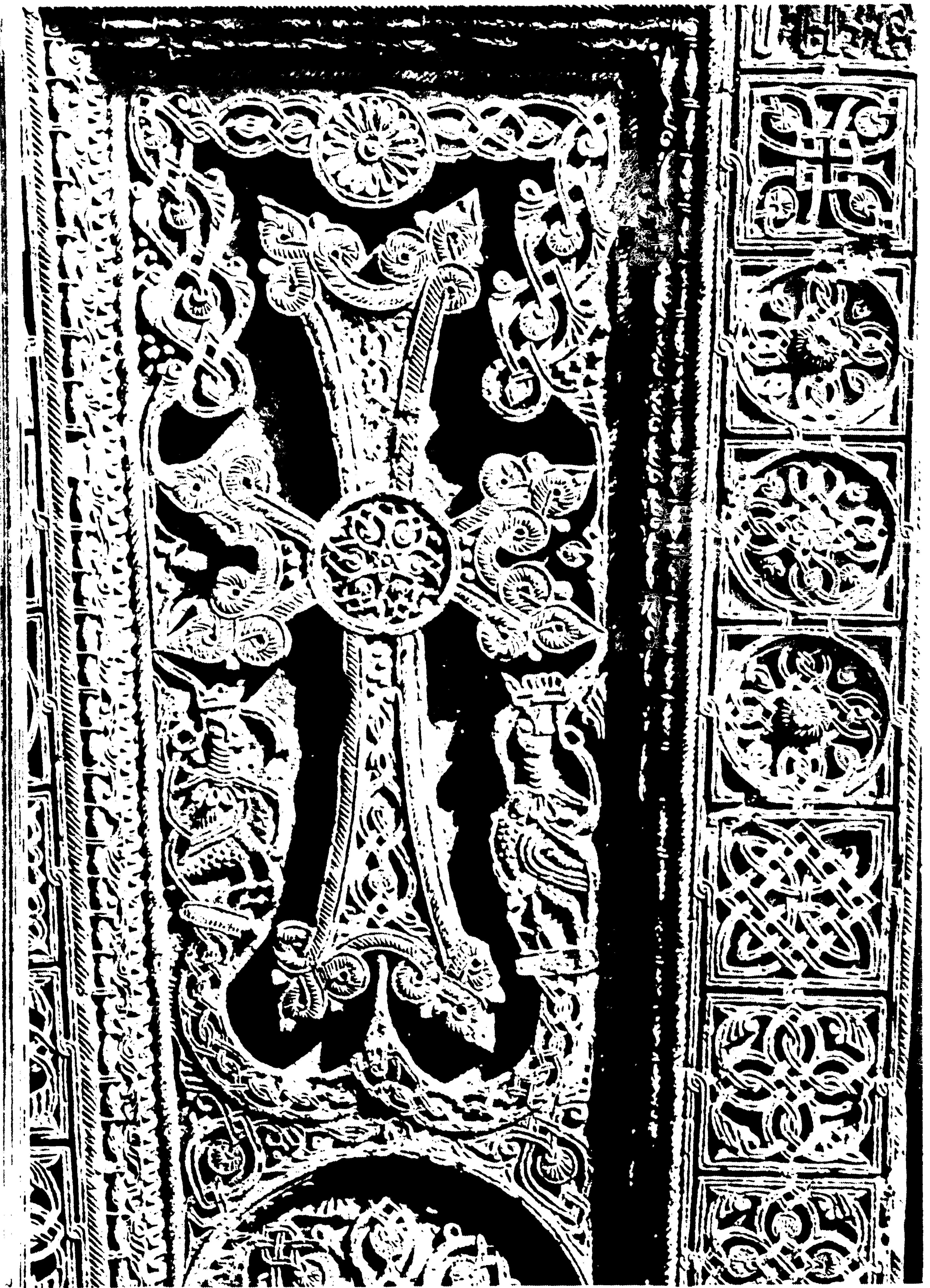

Cruce sculptată din Yeghegnatzov-Noravank, sec. XIII. — (*Album* pl. 92).

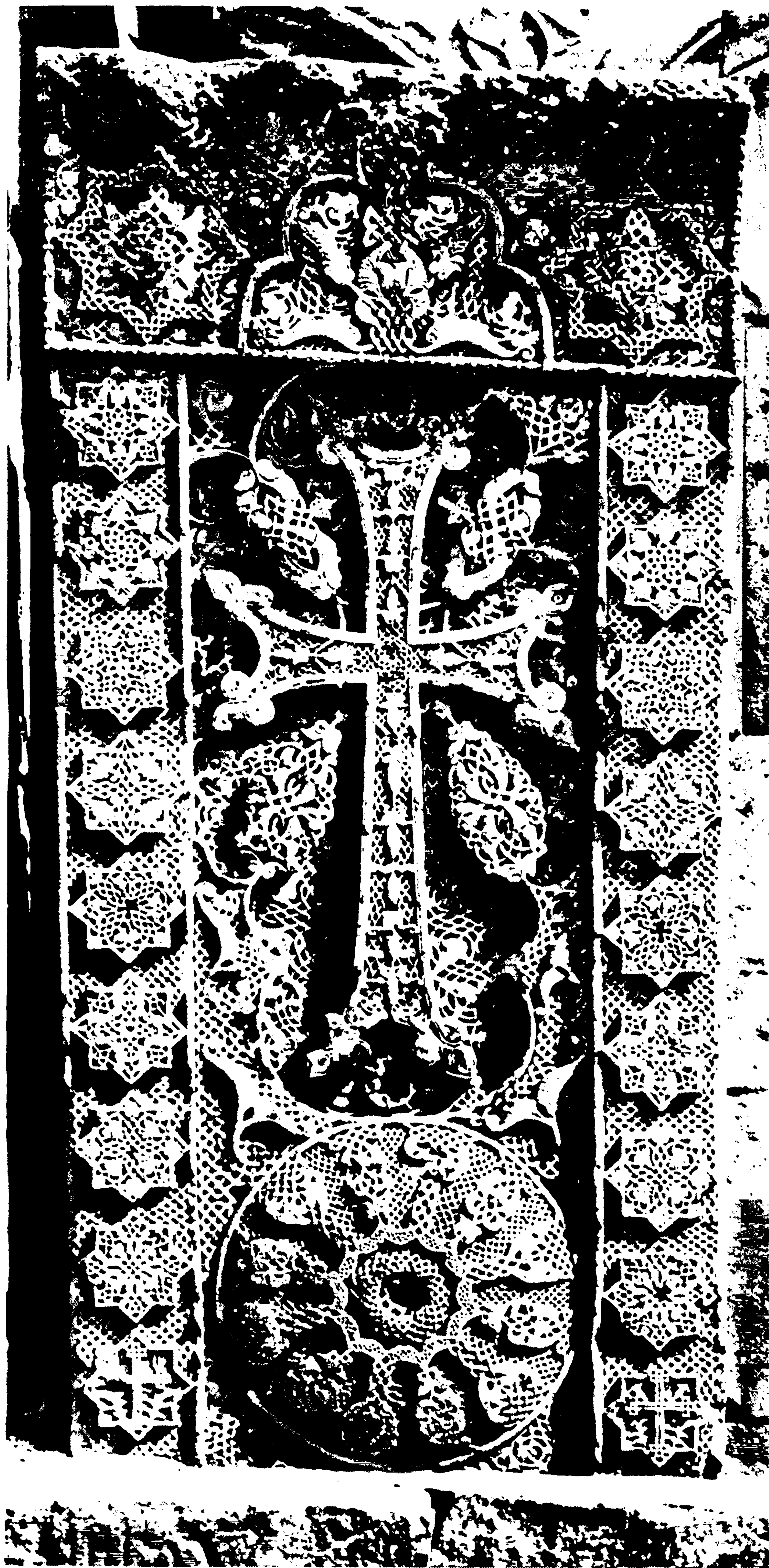
Cruce numită «Sirun thatoh» din Tumanian Dsegh, sec. XIII. —
(Album, pl. 58)

Cruce din Kamo, 1577, opera meșterilor Arakel și Melikseth. — (*Album*, pl. 193)

Cruce din Goşavank, din 1291, opera meşterului Poghos. —
(Album, pl. 98)

REC

astf

Slav
dace
şi n
pres
lien

din
tina
cuv
deri
alcă
resp
Res
din
cun
niza

sific
siol

şerb

bou
lapt

(151)
plo
(149)

ciur
(141)

B. C

După originea lor, cuvintele dicționarului se grupează în ordinea descrescândă, astfel :

1. Latine : 207 ; 2. Derivate românești : 185 ; 3. Vechi slave (populare) : 59 ; 4. Slavone : 43 ; 5. De origine necunoscută : 30 ; 6. Maghiare : 26 ; 7. Autohtone, traco-dace : 24 ; 8. Bulgare : 17 ; 9. Turcești (și vechi turcice) : 11 ; 10. Grecești (bizantine și neogrecești) : 6 ; 11. Vechi ruse și ucrainiene : 6 ; 12. Creații onomatopice și expresive : 5 ; 13. Săsești : 3 ; 14. Polone : 2 ; 15. Tătărești : 2 ; 16. Mediolatine sau italiene : 1 ; 17. Sîrbocroate : 1.

Din prezentarea statistică se constată că cele mai multe cuvinte sînt moștenite din latină (207), cărora li se adaugă elementele autohtone traco-dace, pătrunse în latina daco-moesică (24), în total 231, ceea ce reprezintă mai mult de o treime din toate cuvintele atestate înaintea primului document românesc datat (1521). Urmează îndată derivatele românești (185), care împreună cu creațiile onomatopice și expresive (5) alcătuiesc aproape o altă treime (190); adunate cu primele, dau în total 421 de cuvinte, respectiv peste două treimi din cuvintele atestate de la sfîrșitul sec. X pînă la 1520. Restul de aproape o treime (207 cuvinte) se repartizează între cuvintele împrumutate din limbile slave (în total, 128) și cele pătrunse din alte limbi, inclusiv de origine necunoscută (în total, 79), atestate în documentele slavone și latine în formă româ-nizată.

Pentru a putea urmări structura vocabularului românesc din epoca veche, în clasificarea celor 17 grupe cuprinse de autor, prezentăm cuvintele cu valoarea onoma-siologică, în anii atestați de documente.

1. Cuvinte moștenite din latină : 207

A. Substantive : 145.

a) Omul și părțile corpului omenesc :

— Omul : *bărbat* (1471), *făt* (1469), *fecior* (1348).

— Capul : *barbă* (1436), *față* (1519), *gură* (1498—1499), *limbă* (1433), *uręcie/uręcie* (1407).

— Trunchiul : *cur* (1517), *foale* (1507), *pîntece* (1449).

— Membrele : *mădular* (1505), *picior* (1410).

b) Familia, raporturi de rudenie :

— Rude de sînge : *mătușă* (1507), *nepot*, *-oată* (1428), *soră* (1487), *văr* (1505).

— Rude prin alianță : *cumătră* (1517), *cumnat* (1469), *fiastru* (1471), *fiin* (1480).

c) Societatea :

— Etonimie : *grec* (1465) ; *rumăr* (*rumân*) (1489), *șcheau* (1455).

— Categori și funcții sociale : *doamnă* (1462), *juđe* (1490), *juđeț* (1431), *martor/ -ur* (1448), *șerb* (1471), *vecin* (1482).

— Profesii : *faur* (1467), *fur* (1448), *păcurar* (1505).

d) Lumea animală :

— Animale domestice (și părți ale corpului animalelor, produse animale) : *berbece* (1443), *bou* (1470), *capră* (1425), *porc* (1443), *purcel* (1495), *taur* (1475), *vițel* (1499), *corn* (1436), *floc* (1467), *lapte* (1517).

— Păsări domestice : *găină* (1507), *pui* (1453), *găinaț* (1510).

— Animale sălbatice : *bour* (1479), *iepure* (1502), *leu* (1519), *lup* (1490), *urs* (1318), *vulpe* (1495).

— Păsări sălbatice : *corb* (1456), *păun* (1438), *porumb* (1514—1519).

— Reptile și insecte : *șarpe* (1501), *purece* (1491).

e) Lumea vegetală :

— Arbori și arbuști necultivați (și fructele lor) ; pădurea : *arbure* (1471), *corn* (1428), *fag* (1519), *jireapăn* (1410), *măstachin / măsteacăn / măsteacăr* (1455), *păltin* (1411), *păducel* (1436), *pop* (1411), *salce* (1495), *soc* (1492), *sorb-soarbă* (1470), *spin* (1471), *tei* (1517), *ulm* (1478), *ghindă* (1497), *pădure* (1515), *runc* (1486), *tufă* (1512—1513), *frăsinet* (1502), *nucet* (1400).

— Legume, pomi fructiferi, cereale : *ceapă* (1492), *prun* (1436), *secară / săcară* (1479).

— Flori, ierburi : *floare* (1506), *laur* (1443).

— Ciuperci : *burete* (1509).

f) Obiecte casnice, instrumente, hrană, diverse materii etc. : *ac* (1508), *bucată* (1452), *bucium* (1456), *bucșe* (1489), *căpăstru* (1508), *chécie* (1517), *ciur* (1508), *cui* (1508), *cumpănă* (1509), *dzeamă* (1419), *fir* (1508), *furcă* (1496), *marmure* (1467), *mătasă* (1428), *păcură* (1440), *petec* (1451), *roată*

(1512—1521), *rugină/ -ră* (1490), *sac* (1482—1492), *săcure* (1509), *scîndură* (1508), *scut* (1501—1515), *toartă* (1508).

g) Locuință, construcții, agricultură, industria etc. : *arsură* (1451), *bae* (1520), *cărare* (1435), *cetate* (1411), *curte* (1458), *falce* (1470), *fîntînă/ -ră* (1426), *murmînt* (1512—1513), *poartă* (1470).

h) Natură înconjurătoare, relief : *coastă* (1463), *culme* (1475), *mun(t)cel* (1403), *munte* (1475), *parîng* (1470), *pămînt* (1517), *piatră* (1400—1418), *rîpă* (= rîpă) (1428), *șes* (1521), *țeară* (1515).

— Ape : *albie* (1443), *cursură* (1517), *genune* (1415), *lac* (1468), *rîu* (1520), *vad* (1478), *vâlce* (1428), *vîlcea* (1519).

Spațiu : *dos* (1519), *fund* (1462), *marginie* (1452), *mijloc* (1504), *unghiu* (1462).

i) Corpuri cerești, timpul : *lună* (1467), *august* (sec. X—XI. 1500), *mai* (1509), *vară* (1318).

j) Religie : *crăciun* (1414), *cruce* (1504), *drac* (1452).

B. Articole : 1

Articol hotărît : (a) *lu* (1425).

C. Adjective : 32

a) Determinări cantitative, după formă și conținut :

greu (1448), *larg* (1469), *lat* (1505), *lung* (1510), *mic* (1222—1228), *rotund* (1476), *scurt* (1428), *strîmț* (1486), *strîmb* (*strîmb*) (1428).

b) Aspect exterior și interior : *frumos / fromos* (1411), *gras* (1455), *nêted* (1392), *putre* (1505), *rece* (1493), *sec* (1436), *turbure* (1460).

c) Culori : *alb* (1415), *galbin / en* (1456), *negru* (1403), *roș(i)u* (1465), *verde* (1513).

d) Gust : *amăr* (1430), *dulce* (1433).

e) Determinări ale omului (și, în genere, ale viețuitoarelor) — fizice, de vîrstă, defecte etc *flămînd* (1448), *geamăn/ -ăr* (1446), *june* (1510), *mut* (1520), *orb* (1495—1508), *surd* (1348).

f) Determinări psihice : *blînd* (1519), *bun* (1222—1228), *rău* (1510).

g) Diverse însușiri : *repede* (1512—1513), *singur* (1222—1228).

D. Pronume : 2

a) Pronume personal : *él — ei* (1504).

b) Pronume demonstrativ : *cest* (1431).

E. Verbe : 16

a) Atestate la participiul trecut, cu valoare adjectivală (eventual) substantivate : *afumă* (1510), *giurat* (1496), *lăudat* (1492), *lepădat* (1511), *luminat* (1448), *ras* (1494), *săpat* (1404—1406), *săr* (1434), *spăr(i)et* (1429), *tuns* (1453), *turbat* (1441), *urit / urit* (1490), *uscat* (1439).

b) Atestate la infinitiv (în română sau în slavonă) și la indicativ prezent : *bea* (1418), *cașe* (1318), *păti / păfi* (1462—1473).

F. Adverbe : 2

Mai (1400), *vare (oare)* (1404—1406).

G. Prepoziții : 7

De (1498), *în* (1499), *între* (1451), *la* (1471), *pre* (1514), *spre* (1519), *supt* (1463).

2. Cuvinte autohtone, traco-dace : 24

A. Substantive : 21

a) Omul și corpul omenesc : *moașă* (1480), *budză / buze* (1492), *grumadz* (1499).

b) Lumea animală :

— Animale domestice : *mîndz* (1443).

— Vîetăți sălbatice și fantastice : *bălaur* (1517), *șopirlă* (1483), *viedzure* (1492).

c) Lumea vegetală : *brad* (1490), *copaciu* (1491).

d) Natura înconjurătoare :

— Relief : *groapă* (1520), *mal* (1445), *măgură* (1411).

— Ape : *baltă* (1505), *parău / pîriu* (1466).

e) Locuință, industrie, obiecte, măsuri : *carimb* (1497), *gard* (1488), *jumetate / jumăta* (1403), *șteadză* (1473).

f) Păstorit : *brîndză* (1490), *stină* (1451), *strungă* (1475—1476).

B. Adjective : 3

Mare (1490), *mîn(d)zat* (1434), *murg* (1462).

3. — Cuvinte de origine necunoscută : 30

A. Substantive : 26

- a) Omul, profesii : *baci* (1293—1302), *bade* (1428), *copil* (1318), *slugear / iu* (1456), *tilhar* (1482—1487).
 b) Lumea animală : *cîrlan* (1429), *jder* (1422).
 c) Lumea vegetală : *brîndușe* (1494), *brustur* (1518), *buștean* (1483), *mălai* (1507), *rediu* (1489), *stejar* (1515).
 d) Relief : *glod* (1425), *grun* (1485), *pisc* (1425).
 e) Obiecte casnice, instrumente, îmbrăcăminte : *chivără* (1509), *cioarec* (1505), *ciucur* (1510), *cîrlig* (1389), *dăleg* (1508), *măciucă* (1439), *sculă* (1481), *stinghie* (1508), *ș(i)ubei(u)* (1486), *țîfînă* (1508).

B. Adjective : 3

Ciung (1400), *creț* (1421), *dolofan* (1481).

C. Verbe : 1

Socoti (1475—1476).

4. — Imprumuturi vechi slave (populare) : 59

A. Substantive : 49

- a) Omul și părțile corpului omenesc : *babă* (1520), *crec* (1520).
 b) Etonimie : *neamț* (1395).
 c) Păsări : *vrabie* (1483).
 d) Lumea vegetală :
 — Plante cultivate ; locuri cultivate : *bob* (1482—1491), *șimbru* (1462), *laz* (1497), *sad* (1514).
 — Ierburi, arbuști, pădure : *drîznă* (1488), *răchită* (1517), *trestie* (1519), *crîng* (1495), *dumbravă* (1483).
 e) Nature înconjurătoare, relief, ape :
 — Nature înconjurătoare, relief : *bolovan* (1501), *cremene* (1491), *deal* (1514), *grind* (1507), *luncă* (1514), *moghilă* (1479), *plai* (1504), *poiană* (1400), *preslop / prislop* (1451), *prund* (1506), *răspintie* (1495), *vîrh* (1517), *virtop* (1493), *zăvoagă* (1513), *zăpodie* (1425).
 — Ape : *bahnă* (1459), *iaz* (1519), *iazzer* (1518), *izvor* (1486), *obîrșie / ubîrșie* (1493), *șipot* (1441), *toplîță* (1493).
 f) Obiecte casnice, instrumente, îmbrăcăminte etc. :
 — *blid* (1508), *cleiu* (1509), *coș* (1504 sau 1507), *obadă* (1496—1507), *penten* (1509), *stîlp* (1517), *țese(a)lă* (1508), *țîntă* (1508), *vadră* (pl. *vedre*) (1500), *verigi* (1508).
 g) Cuvinte abstracte : *ciste* (1474), *nevoie* (1499), *svat* (1491—1492), *veste* (1507—1508).

B. Adjective : 6

Cîrn (1494), *drag* (1377), *mîndru* (1502), *scump* (1492), *sprinten* (1477), *svînt* (1512).

C. Verbe : 4

Atestate la participiul trecut, cu valoare adjectivală (și) : *cîrpit* (1500), *clădit* (1515), *liubit* (1418), *opărit* (1348).

5. — Imprumuturi slavone (culte) : 43

A. Substantive : 43

- a) Ranguri și funcții în orînduirea feudală :
 — *crăiu* (1457), *voievoda / voivoda* (1368), *boiar / boieri* (1475), *cliucear* (1490), *comis* (1453), *logofet* (1413), *postelnic* (1468), *spatar / spătar* (1435), *stolnic* (1486), *vistier / iu* (1484), *visternic* (1499), *(d)jvornic* (1397).
 b) Profesii, stări sociale etc. : *birciu* (1489), *pribeag* (1460), *talmaci* (1503), *tîrgoveț* (1514—1516).
 c) Religie : *arhiereu* (1500), *călugăr* (1428), *căliughariță / călugăriță* (1493), *protopop* (1499), *cîrje* (1495), *monastire* (1463), *nedeie* (1520).
 d) Cancelarie : *chinavariu* (1508), *gramatic* (1490), *hartie* (1528), *hrisovol / hrisovul* (1505).
 e) Nume de luni : *februarie* (1502), *aprilie* (1480), *iunie* (1472), *ohtomurie* (1512), *noe(m)vrie* (1508).

f) Terenuri agricole, aşezări omeneşti, locuinţă : *branişte* (1454), *gradişta / grădişte* (1464), *jilişte* (1492), *selişte* (1385), *ocină* (1491), *caramidă* (1508), *camară* (1508).

g) Alţi termeni : *aspru* (1502), *prădalnică* (1499), *soroc* (1478—1484), *tipar* (1517).

6. — *Imprumuturi bulgare* : 17

A. *Substantive* : 13

Bujor (1490), *ciubăr* (probabil din magh. ; 1509), *comarnic* (1501), *gîrlă* (1448), *leucă* (probabil ; 1479—1480), *livadă* (1498), *morun* (1466), *pogon* (1502), *seciu* (1501), *tipsie* (1509), *toporişte* (1509), *voinic* (1495), *Zemnic* (1504).

B. *Adjective* : 2

Gîrbov (1440), *mîrşav* (1502).

C. *Verbe* : 2

Atestate la participiul trecut (cu valoare adjectivală) şi la : *pîrlit* (1478), *spoit* (1509).

7. — *Imprumuturi sirbocroate* : 1

Etonim (numele poporului respectiv) : *sîrb* (1418).

8. — *Imprumuturi vechi ruse şi ucrainene* : 6

A. — *Vechi ruse (slave răsăritene comune)* : 1

Etonim (numele poporului respectiv) : *rus* (1507).

B. — *Ucrainene (în nord-estul ţării)* : 5

Substantive

Cuhn(î)e (şi magh. : 1482), *cut* (1468), *holtei* (1487), *leah* (1495), *medeléan* (1496).

9. — *Imprumuturi poloneze* : 2

Substantive

Camhă (1462—1463), *şoltuz* (1434).

10. — *Imprumuturi greceşti* : 6

A. *Substantive* : 4

Fanariu (1508), *frînc* (1468), *pirostie* (1508), *za* (pl. *zale*, 1509).

B. *Adjective* : 1

Spîn (spîr) (1503).

C. *Verbe* : 1

Atestat la participiul trecut : *părăsit*.

11. — *Imprumuturi mediolatine sau italiene* : 1

Nastar (e) nastur (e) (1462—1463).

12. — *Imprumuturi turceşti (şi vechi turcice)* : 11

A. *Vechi turcice* : 1

Gorgan (1517).

B. *Turceşti* : 10

Substantive : 10

a) Etonim (numele poporului respectiv) : *turc* (1436).

b) Imbrăcăminte, stofe : *bogasiu* (1508), *caftan* (1509), *cof(e)tărie* (1509), *dulamă* (1508), *meşi* (1508), *ţol* (1509).

c) Diverse : *astariu* (1508), *cadie / cadiu* (1509), *hamalic* (1508).

13. — *Imprumuturi tălăreşti* : 2

a) Etonim (numele poporului respectiv) : *tătar* (1418).

b) Arme : *buzdugan* (1446).

14. — *Imprumuturi maghiare* : 26

a) Ranguri, funcţii, stări sociale etc. : *ban* (1409), *birău* (1470—1476), *chezaş* (1495—1508), *măcău* (1493), *megiaş* (1446), *pîrcălab* (1438—1444), *pîrgar* (1413), *vamă* (1418—1420), *vameş* (1418—1420).

- b) Etnonim (numele poporului respectiv) : *sacui/secui* (1460).
 c) Impozite, dări, danii etc. : *chelciuc* (1432—1437), *dijmă* (1428), *iliș* (1446), *mertic* (1500), *uric* (1400).
 d) Imbrăcăminte, harnașament : *nadrăgi* (1508), *guler* (1509), *cizmă* (1508), *bobou* (1421), *ham* (1512—1521).
 e) Așezări omenești, teren etc. : *dimb* (1517), *hotar* (1473), *ocnă* (1502), *oraș* (1424—1431).
 f) Păsări de pradă și de vânătoare : *șoi(u)m* (1467), *uliu* (1448).

15. — *Imprumuturi săsești* : 3*Substantive* : 3

Lat (1496—1507), *șindrila* (1496—1507), *ștreang* (1512—1521).

16. — *Creații onomatopice și expresive* : 5A. — *Substantive (de origine, probabil, expresivă onomatopice)* : 4.

Bulboacă (1428), *cioară* (sau), poate autohton — 1511), *ciocirlie* (1468), *peperig* (1473).

B. — *Interjecții* : 1.

Vai (1498).

17. — *Derivate românești* : 185A. *Substantive* : 140*De la substantive* :

- a) «Diferențiere omonimică» : *ban* (moneda, 1413), de la *ban* (titlu).
 b) Derivate regresive : *moș* (1411), *scorus* (1519).
 c) Suf. — *ea* : *cetătea* (1455), *fintinea* (1506), *pietricea* (1519).
 d) Suf. moțional-ă : *slujnică* (1482).
 e) Suf.-ică : *bădică* (1462).
 f) Suf.-ină (*ină*) : *căpăfină* (1505), *ciochină* (?—1507), *stupină* (1502).
 g) Suf.-ioară, -ișoară : *cășcioară* (1469), *curtișoară* (1497).
 h) Suf. moțional — *eașă* : *băneasă* (1496).
 i) Suf. — *ușă* : *căldărușă* (1492), *munușe* (*minușă*) (1508), *vilcelușă* (1519).
 j) Suf. — *eață* : *fintineață* (1469).
 k) Suf. — *iță* : *dumbrăviță* (1447), *fetiță* (1506), *fintiniță* (1471), *poeniță* (1473), *soriță* (1489).
 l) Suf. — *uță* : *bășicuță* (1517), *obrejiuță* (1514).
 m) Su. — *ic* : (>-ig) : *tălpig* (1493).
 n) Suf. — *nic* : *hotarnic* (1406), *paharnic* (1415).
 o) Suf. — *ice* : *găurice* (1452).
 p) Suf. — *ie* : *ma(i)storie* (1509), *mărturie* (1433—1437).
 q) Suf. — *ărie* : *bălărie* (1519), *cășărie* (1498).
 r) Suf. — *oane* — *oaie* : *făuroane* (1455), *lupoane / lupoaie* (1473), *zlățăroane* (1467).
 s) Suf. — *ărici(u)* : *vinărici(u)* (1428).
 ș) Suf. — *oi* : *rățoi* (1487).
 t) Suf. — *el* : *bradel* (1348), *brădățel* (1456), *buorel* (1483), *comișel* (1507), *copăcel* (1473), *cornățel / cornățel* (1493), *curpinel* (1512), *dvornicel* (1428), *făgețel* (1475), *făurel* (1459), *gorgănel* (1515), *măscurel* (1507), *mușcel* (probabil, varianta fonetică a lui a lui *muntcel*, 1510), *păhărnicele* (1437), *sățel* (1480), *spătărel* (1472), *stejerel* (1455), la pl. *măgurele* (1510—1512), *mălurele* (1506).
 ț) Suf. — *an* : *jugan* (1496).
 u) Suf. — *ean* : *buorean* (1454), *curtean* (1464), *moldovean* (1431—1433), *muntean* (1480), *orășan* (1439), *susean* (1436), *ungurean* (1409).
 v) Suf. — *ar(iu)* : nomina agentis — *aurariu* (1484), *blidariu* (1459), *braniștear / braniștar* (1400), *brumăr(iu)* (1447), *senușar* (1437), *circi(u)mar* (1509), *dijmar* (1464), *găinar* (1482—1496), *ilișar* (1446), *morar(iu)* (1520), *osluhar* (1453), *pătrunichăr* (1445), *pitar(iu)* (1476), *ploscar* (1443), *porcar / purcar* (1473), *pörtar(iu)* (1436), *pripășer* (1438), *pușcar* (1486—1494), *surlariu* (1495), *șătrar* (1511), *ușăr(iu)* (1482), *văcar* (1515), *voștinar* (1488), *vulpar(iu)* (1502), *brănicer* (1508).
 w) Su. — *șor* : *plopșor* (1519), *riușor* (1435), *tîrgșor* (1413).
 x) Suf. — *aș* : *camaraș* (1431), *armaș* (1456—1459), *trimbițaș* (1508), *țermuraș* (1519), *vrăjmaș* (1421).

- y) Suf. — *iș* : *aniniș* (1392), *păltiniș* (1410), *răchitiș* (1452).
 z) Suf. — *et* : *brădet* (1498—1499), *ceret* (1400), *cornet* (1512—1513), *spinet* (1421).
 aa) Suf. — *eț*; *uleț* : *brăduleț* (1491), *făguleț* (1473), *grueț* (1451), *noureț* (1454).
 bb) Prefixul *răs* : *răspopă* (1493).
 cc) Prefixul, probabil, *a* — și suf. *ariu* : *amnariu* (1508).

De la adjective

- a) Suf. — *ură* : *strimtură* (1428).
 b) Suf. — *is* : *slobo(d)zie* (1456).
 c) Suf. — *an* : *lungan* (1439).

De la verbe

- a) Postverbale : *leagăn* (1482), *oglendă* (1477).
 b) Suf. — *eală* : *birfeală* (1482), *opinteală* (1497), *tocmeală* (1453).
 c) Suf. — *ură*, *-ătură*, *-itură* : *cirligătură* (1426), *curmătură* (1517), *furcitură* (1505), *înfundătură* (1428), *ruptură* (1422).
 d) Suf. — *eadză* : *căcărădză* (1487).
 e) Suf. — *ie* : *judecie* (1434).
 f) Suf. — *ătoare*, *-itoare* : *cheotoare* (1508), *cingătoare* (1508), *ieșitoare* (1508).
 g) Suf. — *ici* (*is* ?) : *clocotici* (1519).
 h) Suf. — *ean* : *toășan* (1509).
 i) Suf. — *itor* (*iu*) : *croitor* (1448), *neguțătoriu* (1493), *păzitor* (1481).
 j) Suf. — *ișș* (*iș*) : *pîriș* / *pîriș* (1503).
 k) Suf. — *ez* : *huhurez* (1497).

De la adverbe :

Suf. — *ean* : *gloșan* (1486).

B. Adjective : 34

De la substantive sau adjective substantivate

- a) Suf. — *esc* : *călugăresc* (1496), *creșesc* (1510), *domnesc* (1472), *nebucesc* (1448), *popesc* (1425), *prețuesc* (1502), *sîrbesc* (1456).
 b) Suf. — *aci* : *stîngaci* (1426).
 c) Suf. — *an* : *bălan* (1348).
 d) Suf. — *ean* : *birsean* (1429), *cimpean* (1456), *mărginean* (1440).
 e) Suf. — *in* : *albin* (1428).
 f) Suf. — *os* : *aninos* (1437), *bărbos* (1418), *căpăținos* (1503), *găunos* (1448), *părăginos* (1484), *păros* (1509), *pietros* (1503), *puturos* (1493), *stîrminos* (1439).
 g) Suf. — *eș* : *gureș* (1467).
 h) Suf. — *at bu(d)zat* (1470), *gogoșat* (1487).
 i) Suf. — *eț* : *pădureț* (1498).
 j) Suf. — *iu* : *mieriu* (1495).

De la adjective

- a) Suf. — *el* (?) : *mitutel* (1491).
 b) Suf. — *ișor* : *strimțișor* (1486).
 c) Suf. — *at* : *mușat* (din *frumușat* ? — 1373).
 d) Suf. — *uț* : *drăguț* (1502).
 e) Variantă (?) : *ciunt*.

De la verbe

- a) Suf. *itor* : *bîlbîitor* (1517).
 b) Suf. — *iû* : *luciu* (1409).

C. Verbe : 9

- a) Atestate la participiul trecut : *bălțat* (1426), *mohori* (1495), *cirligat* (1409), *deochiat* (1473), *vrîstat* sau *vîrstat* (1491).
 b) Atestate la prezentul slavon : (*a se*) *nevoi*.

De la adjective

(a) *slobozi* (1482—1492).

D. Adverbe : 2

Atestate la participiul trecut : *impuțit* (1495), *pitulat* (1483).

D. Adverbe : 2

Suf. — *iș* : *boldiș* (1517), *curmeziș* (1508).

Constatăm că dintre vechile cuvinte românești lipsește onomasticul *Petre*, înscris pe urciul de la Capidava din veacul al 14-lea, descoperit în vara anului 1967.

Prezentarea vocabularului limbii române vechi (sec. X—XVI), cit ne este cunoscut pînă în prezent din documentele slavone și latine medievale, dovedește un adevăr netăgăduit, că limba română este esențial latină, atît prin sistemul gramatical, cit și prin vocabularul ei.

Teza lui Alexandru Chiac, din cunoscutul său dicționar de etimologie daco-română, că în limba română vocabularul de origine latină nu reprezintă decît o cincime din totalul cuvintelor, iar restul de patru cincimi sînt de origine slavă, turcă, maghiară etc., este complet infirmată. De fapt, lucrul acesta l-a demonstrat și Mircea Seche, în *Schiță de istorie a lexicografiei române*, I, 1966, dovedind că statistica lui Chiac a fost greșită, fiindcă din cele 16.645 de cuvinte înregistrate în dicționar, 8.038 sînt de origine latină sau derivate ale acestora, 6.141 de origine slavă și derivate, 1.250 de origine turcă și derivate etc.

Un alt adevăr pe care îl demonstrează *Dicționarul limbii române vechi* (sec. X—XVI) este apropierea limbii române vechi de limba română curentă și, în același timp, dicționarul dovedește unitatea limbii române, pentru toate ținuturile locuite de români, chiar și cînd ei erau despărțiți prin hotare politice impuse arbitrar, fiindcă în Dicționar cuvintele sînt înregistrate din toate ținuturile românești.

Pr. Prof. I. IONĂSCU

D. G. Kiriac, *Pagini de corespondență*, Ediție îngrijită, prefațată și adnotată de Titus Moiescu, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, București, 1974, 358 p.

La ceea ce s-a scris pînă acum — din păcate nu prea mult — despre complexa personalitate muzicală a lui Dimitrie Georgescu-Kiriac se adaugă acum o nouă lucrare conținînd scrisori «cătore» și «de la» eminentul muzician român. Este prima lucrare de acest fel din literatura muzicală, căci la foarte puțin timp s-a adăugat primul volum de corespondență a lui George Enescu (ediție îngrijită de muzicologul Viorel Cosma).

Scrisorile cuprinse în volumul de față sînt datate între anii 1892—1928, iar selecționarea lor s-a făcut foarte judicios, adică după interesul pe care-l prezintă pentru muzica românească. Este o carte care interesează și relaxează, mai ales că D. G. Kiriac avea un stil epistolar academic; nimic de prisos în exprimarea lui, ceea ce dovedește încă o dată caracterul său integru, măiestria sa în problemele de muzică și muzicologie, precum și în cele de organizare, munca sa fără preget pentru afirmarea acestei arte, atît în țară cit și peste granițe, atașamentul său sincer, de părinte și prieten, față de ucenicii săi, pe care i-a sprijinit și moral și material să se cultive, să se afirme și să ducă mai departe opera începută de el.

El a fost un adevărat deschizător de drumuri noi în muzica și muzicologia românească, numai dacă ne gîndim, spre exemplu, la armonizarea cîntării bisericesti de strană și a celei populare, sau la culegerea sistematică și științifică a folclorului muzical românesc etc.

La aceasta stau mărturie atît ediția postumă a *Cîntărilor Sfintei Liturghii*, adunate și selectate din vrafal de manuscrise rămase de la Kiriac, de către compozitorul Gh. Cucu și muzicologul C. Brăiloiu, cit și cîntecele populare armonizate de el sau chiar corespondența sa cu personalități marcante ca Béla Bartók — mare folclorist maghiar — din care se desprinde preocuparea sa intensă pentru culegerea sistematică a folclorului românesc — atît religios cit și laic.

Nu mai vorbim de activitatea sa pe tărîm concertistic, prin înjghebarea societății corale «Carmen» (la 1900), care va deveni celebră, atît în ceea ce privește reper-toriul abordat, cît și scopul propus, acela de culturalizare muzicală a maselor.

Autorul volumului de față, ținînd seama numai de corespondență și făcînd abstracție de alte documente, schițează exact și succint biografia lui D. G. Kiriac, care s-a născut în București la 8 martie 1866.

Absolvent al Conservatorului din București, unde avusese profesori pe G. Brătianu, Gh. Ștephănescu, Eduard Wachmann, precum și «bacalaureat în litere și științe» și «licențiat în drept» la Universitatea din București, D. G. Kiriac ia drumul Parisului, unde își aprofundează cunoștințele muzicale la vestita «Schola Cantorum» și la Conservatorul național din Paris cu profesorii renumiți ai timpului: Vincențiu d'Indy, Paul Vidal și alții.

A fost ajutat moral și material de cîțiva prieteni devotați, printre care poetul Alexandru Vlahuță din a cărui corespondență se desprinde marea lui dragoste și devotamentul său pentru «Kiriică» cel drag. Iată ce spune Vlahuță într-o scrisoare către Kiriac: «Contează pe noi. La nevoie vom da concerte, serate literare, vom scoate bani din piatră seacă și-ți vom asigura liniștea și putința de a lucra acolo (la Paris)... Om mai cînta, om mai juca; dar nu te lăsăm — vrem s-avem și noi un muzicant mare»... Sau altădată îi poruncește prietenesc: «Nu-ți dau voie să te descurajezi... Eu nu te las — slab așa cum oi fi, dar te urmăresc cu toată dragostea, și cînd ai un prieten bun, poți suferi cu el uneori, dar nu pici...» etc.

Scrisorile cuprinse în acest volum sînt împărțite în trei capitole mari:

I. Alexandru Vlahuță către D. G. Kiriac (15 scrisori datate între anii 1892—1896 exact perioada în care muzicianul a studiat la Paris);

II. Diverse alte scrisori «de la» și «către» D. G. Kiriac (162 scrisori dintre anii 1893—1927).

Printre expeditorii sau destinatarii acestor scrisori găsim pe: G. Ștephănescu, Eduard Wachmann, Alex. Podoleanu, Ion Vidu, Bazil Anastasescu, George Dima, Matei Voileanu, Timotei Popovici, Tiberiu Brediceanu, Elena-Theodorini, Bélla Bartók, I. Șt. Paulian, Augustin Bena, Guilelm Șorban, Pr. Nicolae M. Popescu, Ion Bianu, George Enescu, Diac. Mihai I. Chiriță, Iosif Velceanu, I. U. Soricu, Episcopul Visarion Puiu al Argeșului, Emil Riegler-Dinu, Teodor Castrișanu, Nicolae Oancea, Gh. Cucu, George Breazu, Jean Athanasiu, Elena Drăgulescu-Stinghe, Gh. Popescu-Brănești, Mihail Gr. Poslușnicu, Umberto Pessione, C. I. Baci, Alfred Alessandrescu, Vasile Popovici etc.

Alte scrisori tot din capitolul II sînt adresate cu diverse ocazii unor autorități ca: Președintele Academiei Române, Ministrul de Interne, Ministrul Instrucțiunii publice etc.

III. Capitolul acesta cuprinde scrisori către cel mai apropiat discipol al său Ioan D. Chirescu (41 scrisori) și numai două de la acesta către maestrul său Kiriac; aceasta, pentru că au fost distruse de un incendiu întîmplat la biserica Domnița Bălașa, în a cărei arhivă se aflau.

De remarcat că toate scrisorile adresate lui I. D. Chirescu sînt străbătute, ca de un fir roșu, de grija maestrului pentru ucenicul său drag pe care îl trimisese la Paris pentru studii și pe care îl cheamă adesea în țară să preia conducerea societății corale «Carmen», precum și catedra de Teorie și Solfegei la Conservator, Kiriac simțindu-se destul de slăbit fizic.

Altele sînt pline de sfaturi prietenești și părintești, lăsînd chiar impresia corespondenței între doi prieteni foarte apropiați, sau, dacă nu exagerăm, între un tată și fiul său.

Cartea mai cuprinde o *Anexă* în care sînt incluse cîteva scrisori oficiale, precum și memoriile lui D. G. Kiriac către Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor, anunțul morții maestrului (de C. Brăiloiu către Bélla Bartók), interviul luat lui Kiriac de către criticul de artă Petre Comarnescu, în legătură cu mișcarea muzicală din România și importanța cîntecului popular și religios.

Memoriile sale cuprind, pe lîngă date biografice și activitatea desfășurată ca profesor, compozitor, folclorist, organizator, propuneri cu privire la studierea cîntecului popular și a celui oriental (bisericesc), schițe de plan de o rară claritate și competență pentru sfîrșitul secolului al XIX-lea, în care el trasează liniile călăuzi-

toare în culegerea și prelucrarea cîntecului popular ca și în armonizarea cîntării bisericăști psaltice. Într-un alt memoriu adresat Ministrului Cultelor și Artelor de atunci, D. Kiriac se angaja «cu alcătuirea repertoriului școlar pentru cîntarea la biserică și cu organizarea corurilor religioase școlare de toate gradele»... căci «școala are nevoie de cîntece școlare potrivite cu cîntarea noastră românească...».

Tot aici mai sînt redată cîteva scrisori ale lui George Enescu către direcția ziarului «Universul», în care marele muzician ia atitudine fermă cu privire la rezerva pe care o manifesta acest ziar în legătură cu sărbătorirea unui sfert de veac de existență a societății corale «Carmen».

Altă scrisoare este adresată de către Kiriac ziarului «Epoca», în care pune deschis problema criticii muzicale competente.

În memoriul către președintele Societ. Corale «Carmen», maestrul se plînge că sănătatea sa nu-i mai permite eforturi, dar nu lasă treburile baltă, ci dă sfaturi concrete și competente cum să se desfășoare în continuare programul și activitatea societății.

Cartea este însoțită de portretele unor personalități muzicale românești, separate sau în grup, precum și de un tabel cronologic al scrisorilor cuprinse aici, lucru foarte util pentru o asemenea lucrare.

Autorul Titus Moisescu a realizat, prin întocmirea acestui volum, un lucru foarte frumos și vrednic de toată lauda.

S-ar părea poate cuiva că astfel de cărți cuprinzînd corespondență sînt ușor de alcătuit, dar lucrurile, credem, nu stau tocmai așa. Ca să scoți de sub colb din te miri ce depozite publice sau particulare documente, mărturii ale unor stări de lucruri de acum 70—80 de ani, necesită o muncă migăloasă și multă răbdare.

Și apoi, «aceste scrisori stau mărturie de felul cum și-au dus viața înaintașii noștri, aceia care, cu jertfe nemăsurate, au pus temelie artei și culturii românești», cum e cazul în speță cu Dimitrie Georgescu-Kiriac, acest mare folclorist, compozitor, interpret, organizator și pedagog desăvîrșit, care a slujit arta muzicală timp de trei decenii, într-o vreme cînd totul trebuia adus pe un făgaș trainic și durabil, pur românesc.

• Diac. Lector univ. Nicu MOLDOVEANU

REVISTA REVISTELOR MITROPOLITANE

«GLASUL BISERICII», revista oficială a Mitropoliei Ungrovlahiei, an. XXXIII (1974) :

Numărul 9—10,

pe lunile septembrie—octombrie, cuprinde :

În rubrica

«Îndrumări omiletice și pastorale» :

— Pr. Conf. Ștefan Alexe, *Predică la Duminica a XIII-a după Rusalii* (p. 813—816) ;

— Ierom. Prof. Veniamin Micle, *La Înălțarea Sfintei Cruci* (p. 816—819) ;

— Pr. Simion Radu, *Sfinta Cruce — puterea lui Dumnezeu* (p. 820—824) ;

— Diac. P. I. David, *La Sfântul mare mucenic Dimitrie* (p. 824—827) ;

— Pr. David Popescu, *La Duminica a XXIV-a după Rusalii* (p. 828—829) ;

— Pr. Vasile Nartea, *Despre adevărul creștin* (p. 830—831) ;

— Pr. Al. N. Constantinescu, *Despre adorarea lui Dumnezeu, venerarea și invocarea îngerilor și a sfinților* (p. 831—837).

În rubrica

«Pentru pacea a toată lumea» :

— Redacția, *Acțiuni în slujba păcii* (septembrie—octombrie) (p. 838—843).

— Diac. Prof. O. Bucevschi, *Știri ecumenice* (p. 844—847).

În rubrica «Articole și studii» :

— Diac. Doctorand Marin Pană, *Învățătura dogmatică a Sfântului Ioan Damaschin despre Dumnezeu-Fiul cel întrupat* (p. 848—856) [— urmărind să înfățișeze aspectele valabile încă și astăzi — mai ales în perspectiva dialogului teologic între confesiunile creștine — a felului cum a înfățișat în Dogmatica sa Sfântul Ioan Damaschin învățătura creștină despre Dumnezeu-Fiul cel întrupat, autorul se străduiește să înfățișeze pe scurt : 1. «Pregătirea credincioșilor pentru primirea lui Iisus Hristos» ; 2. «Cauza întrupării Logosului» ; 3. «Întruparea» ; 4. «Efectele întrupării» ; 5. «Sfânta Fecioară este Născătoare de Dumnezeu»].

— Pr. C. Cronț, *Din istoricul Muntelui Atos* (p. 856—860) [— prezentarea unor date despre organizarea mănăstirilor și schiturilor din Sfântul Munte, stăruiind îndeosebi asupra ajutoarelor românești acordate de domnitorii și boierii din țările române pentru întreținerea vieții monastice de la Muntele Atos].

— Doctorand Laurențiu Bărbulescu, *Vasile Pârvan, concepția sa în domeniul istoriei geto-dacilor văzută prin prizma noilor descoperiri arheologice* (p. 860—868) [— înfățișând pe scurt datele privitoare la viața și activitatea științifică a lui Vasile Pârvan, autorul subliniază faptul că în cercetările și studiile sale Vasile Pârvan a înțeles că nu trebuie să se ocupe numai de civilizația greco-romană, ci și de orînduirea comunei primitive pe teritoriul României de azi, pentru a putea pătrunde cît mai adînc în problemele legate de originea poporului român. Prin săpături sistematice în stațiuni care îngăduiau cunoașterea orînduirii comunii primitive, Vasile Pârvan a ajuns să precizeze cultura geților din a doua epocă a fierului. Rezultatele acestor cercetări stau la baza operei sale *Getica*, în care încearcă să înfățișeze o cît mai completă și fidelă preistorie a poporului român.

În lumina cercetărilor și a lucrărilor rămase de la Vasile Pârvan, autorul înfățișează aspectele sociale și culturale ale vieții strămoșilor noștri în «perioada getică» și îndeosebi datele esențiale despre «religia geto-dacilor»].

În rubrica «Documentare» :

— Omiliile catehetice ale lui Teodor de Mopsuestia. *Explicarea Sfintelor Taine* (p. 869—895) [— continuînd publicarea Omiliilor catehetice ale lui Teodor de Mopsuestia (în traducerea făcută de Paraschiv V. Ion), sînt publicate acum ultimele două omilii : a cincisprezecea și a șasesprezecea, care explică Sfînta Taină a Euharistiei].

— Lector Sebastian Barbu-Bucur, *Manuscrisele psaltice în notație neobizantină care conțin propedii, aflate în Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România* (p. 896—911) [— lucrarea constituie o «anexă» la studiul *Elemente teoretice în arta lui Filotei sîn Agăi Jipei, Catavasierul și Gramatica muzicală*, și analizează cele 33 de propedii aflate în cabinetul de manuscrise din Biblioteca Academiei R. S. România].

— Pr. Sandu Tudor, *Un manuscris cu implicații pisiene* (p. 912—916) [— autorul cercetează în chip multilateral manuscrisul aflat în comuna Mînzălești, județul Buzău. Manuscrisul cuprinde *Cuvintele pustnicești* ale Sfîntului Efrem Sirul, care «s-au filmăcit din limba cea elinească și s-a scris de ieroschimonahul Atanasie, în Schitul Robaia».

După descrierea materială (hîrtie, cerneală, grafie, legătură) a manuscrisului și a cuprinsului lui pe file și după confruntarea cu alte trei manuscrise ale cuvintelor pustnicești ale Sfîntului Efrem Sirul (unul din 1775 păstrat la Biblioteca Academiei, al doilea păstrat la Mînăstirea Neamț și al treilea la Mînăstirea Antim din București), autorul afirmă că manuscrisul de la Mînzălești este: singurul care are semnătura celui ce l-a scris; singurul împodobit cu inițiale, litere inițiale, o poartă desenată și chipul Sfîntului Efrem Sirul; singurul scris de aceeași mînă (în afară de fila 9 și chipul Sfîntului Efrem Sirul).

În partea ultimă, autorul, pornind de la faptul că starețul Paisie Velicicovschi a terminat, la 1787, «traducere definitivă» a cuvintelor pustnicești ale Sfîntului Efrem Sirul (avînd la îndemînă și ca ghid Manuscrisul de la 1775), face unele incursiuni asupra vieții, activității și a caracterului starețului Paisie].

— Lector Mihai Rădulescu, *Cîteva cuvinte despre Sfînta Liturghie a Bisericii Armene* (p. 917—959) [— după scurte informații despre felul cum s-a definitivat, între 956 și 1177, textul actual al Sfîntei Liturghii folosit în Biserica Armeană, este publicat în întregime în traducere, cuprinsul *Sfîntei Liturghii a Bisericii Armene*].

— Dr. Ion V. Mailat, *Mînăstiri și biserici pe lângă palate voievodale și curți sau conace boierești în Țara Românească* (p. 939—953) [— pornind de la constatarea că arhitectura civilă românească s-a născut în urma unei evoluții îndelungate în ridicarea de palate voievodale și curți sau conace boierești, alături de mînăstiri și biserici, folosind elemente tradiționale românești (care s-au păstrat prin moștenire și în construcția caselor țărănești), autorul prezintă întemeiat pe documente, lucrări de specialitate și cercetări la fața locului, mai multe construcții civile de acest fel.

«Palatul voievodal de la Mînăstirea Negru-Vodă din Cîmpulung-Muscel»; «Curtea domnească din București și legăturile ei cu conacul moșiei Florești de pe Răstoaca-Ilfov»; «Palate voievodale din epoca lui Matei Basarab» (— palatul voievodal cu mînăstirea de la Brebu, Jud. Prahova; — palatul de la Brîncoveni, Jud. Olt); «Palate voievodale din epoca lui Constantin Brîncoveanu» (— palatul voievodal de la Potlogi; — palatul voievodal de la Mogoșoaia; — palatul voievodal de la Obilești, Jud. Ilfov (1792); — palatul voievodal de la Doicești, Jud. Dîmbovița].

— Doctorand Nicolae Stoleru, *Datorii morale față de semenii* (p. 953—961) [— urmărind să sintetizeze preocupările teologiei morale, care ia în considerație pe credinciosul creștin în mediul său concret de existență, autorul analizînd intensitatea legăturilor ce unesc pe credincioșii creștini cu semenii lor din comunitatea omenească, precizează îndeaproape: — «Caracterul moral al omului credincios și relația individ-societate»; — «Direcția comunitară a vieții creștine. Iubirea și solidaritatea, manifestări cardinale»; — «Problema însinguraților și ajutorul ce trebuie dat lor» (analizînd: Motivația afectivă a însingurării; cauzele însingurării; acțiuni de interes civic în sprijinul însinguraților; remedii creștine pentru cîștigarea însinguraților pentru viața comunitară].

— Mihai Bădiuțeanu, *Reglementarea drepturilor de asigurări sociale ale personalului clerical al cultelor, al membrilor asociațiilor religioase și al salariaților acestora* (p. 961—965).

După rubrica «Viața bisericească în cuprinsul Mitropoliei»: — «Arhiepiscopia Bucureștilor» (p. 966—978); — «Episcopia Buzăului» (p. 979—983); — «Episcopia Dunării de Jos» (p. 984—988), revista se încheie cu rubrica «Recenzii și note bibliografice» (p. 989—1004).

«MITROPOLIA ARDEALULUI», revista oficială a Arhiepiscopiei ortodoxe române de Alba Iulia și Sibiu, a Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului și a Episcopiei Oradiei, an. XIX (1974):

Numărul 7—9,

pe lunile iulie—septembrie, cuprinde:

«Toată țara în sărbătoare»:

— Pr. Prof. Dr. Grigorie Marcu, *Treizeci de ani de la eliberarea României de sub dominația fascistă* (p. 371—377) [— articol festiv în care sînt prezentate înfăptuirile mărețe care în timpul celor trei decenii de la eliberare au ridicat Patria noastră socialistă pe culmi nebănuite, care-i deschid perspective noi și luminoase de viitor].

«Manifestări sărbătorești de 23 August»:

— *Sedința solemnă a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române* (p. 378—379);

— *Slujitori bisericești distinși cu Ordine și medalii la împlinirea a 30 de ani de la eliberarea Patriei* (p. 380—382);

— *Aniversarea împlinirii a 30 de ani de la eliberarea Patriei noastre la Centrul arhiepiscopal Sibiu* (p. 583—589).

În rubrica «Studii»:

— † Vasile, Episcopul Oradiei, *Slujirea învățătoarească a Bisericii în zilele noastre. Însemnătatea*

sluyirii învățătoarești în Biserică (p. 390—403) [— pornind de la adevărul că în vremea în care se naște o lume nouă predicarea cuvântului lui Dumnezeu trebuie să folosească mijloace și metode noi, ținând seama de condițiile în care trăiește omul credincios astăzi și de năzuințele lui; pentru ca adevărul religios să poată avea ecou și să prindă rădăcini în sufletul lui, P. S. Episcop Vasile al Oradiei prezintă în studiul său unele deziderate pentru promovarea unor căi noi pentru propovăduirea creștină din vremea noastră.

Aceste deziderate sînt demonstrate în următoarele capitole ale studiului: — 1. «Predica biblică»; — 2. «Actualizarea în predică»; — 3. «Despre ciclurile de predici»; — 4. «Legătura între cuvînt și faptă. Apostolatul social»].

— † E m i l i a n Rășinăreanu, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, *Indrumări cu privire la iluminatul în biserici* (p. 404—408) [— considerații în legătură cu iluminatul electric în biserici, care trebuie să se armonizeze cu atmosfera specifică de pietate a sfintelor locașuri].

— † I u s t i n i a n Maramureșanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Clujului, *Din istoricul Mînăstirii «Sfînta Ana» de la Rohia. Inceputurile* (p. 409—413) [— scurte date monografice despre această cea dintîi mînăstire construită în Transilvania după Unirea la 1918 cu patria-mumă, în locul celor peste 150 de mînăstiri și schituri distruse total din ordinul împăraților habsburgi în lupta lor pentru introducerea uniației între românii ortodocși din Transilvania.

Mînăstirea a fost construită între 1923 și 1925 de preotul Nicolae Gherman, parohul din comuna Rohia, așezată în Maramureș, aproape de Tîrgul Lăpuș.

În cadrul articolului este publicat actul de fundație păstrat în arhiva Arhiepiscopiei Clujului].

— Doctorand Pr. Liviu S t r e z a, *Chipuri ctitoricești în pictura bisericească din Transilvania* (p. 414—425) [— sînt prezentate picturile murale care înfățișează chipuri de ctitori mai ales în așa-numitele tablouri votive din bisericile vechi de piatră păstrate din veacurile XIV—XV.

După precizarea înțelesului termenului «ctitor» și după precizarea că în urma luptelor împotriva tătarilor (1241—1243) cnezii și voievozii români din Transilvania, pentru vitejia lor în lupte, au obținut dreptul de a construi pe moșiile lor biserici de zid, în ciuda hotărîrii Sinodului catolic de la Buda din 1279 care interzicea ortodocșilor să zidească paraclise sau biserici de zid.

Din această epocă datează cele mai vechi biserici românești de zid din Transilvania, cum sînt cele din părțile Hunedoarei, Sfînta Maria Orlea, Densuș, Gura Sada, Crișcior, Rîbița și altele. După jumătatea veacului XIV influența Țării Românești și Moldovei asupra cnezatelor din Transilvania duce la construirea de biserici de zid de către voievozii

și boierii din cele două țări române în care se păstrează tablouri votive unde apar chipurile ctitorilor boieri ori voievozi. În schimb, în bisericile construite cu contribuția credincioșilor în tablou votiv apare preotul care păstora obștea ctitorilor anonimi. Tablourile votive sînt așezate în locuri care diferă de la o biserică la alta.

Autorul trece apoi la prezentarea tablourilor votive păstrate pînă azi în bisericile românești din Transilvania de la cele mai vechi pînă la cele zidite în veacul XIX 1. Biserica Sfînta-Maria Orlea 2. biserica din Leșnic; 3. biserica din Crișcior; 4. biserica din Strei-sîngeorgiu; 5. biserica din Rîbița; 6. biserica din Roșcani; 7. biserica Mînăstirea Rîmeț; 8. biserica din Bîrsău; 9. biserica Mînăstirea Brîncoveanu din Sîmbăta de Sus-Făgăraș; 10. biserica din Mărgineni.

Autorul încheie cu «Cîteva cuvinte despre importanța tablourilor ctitoricești din bisericile transilvănene» pentru istoria Bisericii și a neamului românesc de pe aceste meleaguri, ca și pentru istoria artei, «descoperind legăturile culturale artistice dintre românii din Principate și cei din Ardeal, cit și pe cele întreținute de toți românii cu arta bizantină ortodoxă în general»].

În rubrica «*Indrumări omiletice*»:

— Pr. D. A b r u d a n, *Predică la sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel* (p. 426—427);

— † N i c o l a e, Mitropolitul Ardealului, *Cuvîntări ocazionale* — la aniversarea împlinirii a 30 de ani de la eliberarea Patriei, în aula Institutului teologic de grad universitar, în ziua de 17 august 1974 (p. 385—387); — predică rostită în catedra din Oradea, în ziua de 21 iulie 1974 (p. 437—441) — la încheierea anului școlar 1973—1974 la Seminarul teologic special din Curtea de Argeș (p. 441—445); — la sărbătorirea hramului Mînăstirii Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus-Făgăraș, în ziua de 15 august 1974 (p. 454—458); — în timpul vizitei făcute la Centrul arhiepiscopesc de la Sibiu de către Episcopul Londrei de Sud, Mervyn Stockwood, în ziua de 22 septembrie 1974, în cadrul Liturghiei (p. 463—464).

— † V a s i l e, Episcopul Oradiei, *Cuvîntare ocazională*: — în timpul vizitei făcute la Oradea de către I.P.S. Nicolae, Mitropolitul Ardealului, în cadrul Liturghiei, în ziua de 21 iulie 1974 (p. 434—436); — la înmormîntarea mamei Arhiepiscopului Teofil al Clujului, în ziua de 14 septembrie 1974 (p. 476—478).

După rubrica «*Recenzii*» (p. 428—432) și după rubrica «*Viața bisericească*»: — «Arhiepiscopia Sibiului» (p. 433—468); — «Arhiepiscopia Clujului» (p. 472—480); — «Episcopia Oradiei» (p. 468—472—480—485), revista se încheie cu rubrica «*Insemnări*» (p. 486—492).

«MITROPOLIA OLTENIEI», revista oficială a Arhiepiscopiei Craiovei și a Episcopiei Râmnicului și Argeșului, an. XXVI (1974) :

Numărul 9—10,

pe lunile septembrie—octombrie, cuprinde :

În rubrica «Aniversări» :

350 de ani de la nașterea mitropolitului Dosoftei al Moldovei :

— † Teoctist, Arhiepiscop și Mitropolit, *Mesajul mitropolitului Dosoftei* (p. 715—717) [— subliniind faptul că sărbătorirea mitropolitului Dosoftei în cadrul aniversărilor UNESCO constituie supremul omagiu adus nu numai persoanei lui, pentru că prețuirea ce se acordă activității lui trece dincolo de el, acoperind cu cinste și Biserica și limba și cultura românească pe care mitropolitul Dosoftei le-a slujit cu aleasă râvnă, I.P.S. Mitropolit Teoctist sintetizează astfel taina mesajului pe care-l constituie pentru noi mitropolitul Dosoftei însuși : «Sfânta lui râvnă și năzuințele care îl ridică mai presus de lumea veacului său purced din dumnezeiești îndemnuri, păzite de el ca lumina ochilor. «Păstorul cel bun pune sufletul său pentru oi, apărându-le ca David și priveghindu-le ca Iacob și pornindu-le la pășuni bune și la ape sănătoase» (spune el în predoslovie la Dumnezeiasca Liturghie). O asemenea singură mărturisire din atâtea pe care ni le-a lăsat în paginile scrise de el, este de ajuns nu numai pentru a-l defini, dar și pentru a-l înțelege. Ca și la Varlaam, ca și la Antim Ivireanul, duhul cucernic, afierosirea și vibrante chemări morale și cărturărești răzbat din fiecare rând, din fiecare imagine și expresie pornite din inimă. Truda «filcovaniilor», prinosul psalmilor, «întorși» în stihuri populare, toată tipăritura lui bisericească în românește își lămuiesc și obârșia și țelul prin aceste revelatoare împărtășiri».

De aceea este datoria cercetătorilor să așeze pe mitropolitul Dosoftei la locul cuvenit în rândul marilor figuri ale culturii românești și universale. Iar acest cuvânt al I.P.S. Mitropolit Teoctist este în mare măsură îndeplinit prin studiile cuprinse în rubrica pe care cuvântul I.P.S. Sale o deschide].

— † Nestor Vornicescu-Severineanul, *Scrieri patristice și postpatristice în preocupările mitropolitului Dosoftei al Moldovei* (p. 718—731) [— studiul demonstrează în chip bine documentat, faptul că mitropolitul Dosoftei a cercetat timp îndelungat scrierile Sfinților Părinți, a citat din operele patristice în precuvântări și în textul cărților tipărite, a tradus — în întregime sau parțial — și a publicat opere patristice sau postpatristice.

Iată titlurile paragrafelor acestei demonstrații :
— 1. «Imnul Sfântului Niceta de Remesiana «Te Deum laudamus» la sfârșitul Psaltirii în versuri» ;
— 2. «Simbolul Sfântului Grigore Taumaturgul în «Molitfelnicul de-nșeles» și în «Viața și petrecerea Sfinților» ; — 3. «Epistola Sfântului Ioan Gură de

Aur către episcopul Chiriac» în «Viața și petrecerea sfinților» ; — 4. «Viața Sfintei Maria Egipteanca» în «Viața și petrecerea sfinților».

Traduceri din grecește în limba rusă : — 5. «Epistolele Sfântului Ignatie Teoforul» ; — 6. «Istoria bisericească și privirea mistică a Sfântului Gherman al Consantinopolului» ; — 7. «Tratatul Sfântului Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe» ; — 8. «Constituțiile Sfinților Apostoli» ; — 9. «Mărgăritare din opera Sfântului Ioan Gură de Aur și ale altor Sfinți Părinți» ; și Intocmirea unei : — 10. «Scurte antologii patristice cuprinzând texte privitoare la epicleză și la prefacerea Sfintelor Daruri»].

— Pr. Ilie D. Brătianu, *Dosoftei, mitropolitul cărturar* (p. 732—737) [— de la Psaltirea în versuri și pînă la cele din urmă scrieri ale lui, mitropolitul Dosoftei a închinat din cei 70 de ani, cît a trăit, 25 de ani cărții originale sau traduse. În această activitate cărturărească, el s-a dovedit a fi «deschis patristicii și slujitor al dreptei credințe», pînă dincolo de limitele românești, în cîmpul larg al Ortodoxiei susținînd permanent unitatea de credință].

— Prof. Dr. docent Dan Simonescu, *Mitropolitul Dosoftei al Moldovei* (p. 738—746) [— după ce înfățișează pe scurt momentele principale din viața și activitatea mitropolitului Dosoftei, autorul se oprește pe larg asupra laturii scriitoricești a lui, analizînd pe larg în special «Psaltirea în versuri», «Cronologia domnilor moldoveni», «Viața și petrecerea sfinților».

Autorul subliniază îndeosebi faptul că activitatea literară a lui Dosoftei prezintă o importanță mare pentru îmbogățirea limbii literare române. În adevăr, ca luptător pentru introducerea limbii române în Biserică, fie ca poet ori prozator, mitropolitul Dosoftei se dovedește un scriitor nou, cu multe elemente de progres față de înaintașii și contemporanii săi. Și cu toate că misiunea lui clericală și mentalitatea feudală au făcut din el un scriitor bisericesc, totuși în operele lui elementele laice își găsesc locul și forma de expresie corespunzătoare.

De aceea autorul vede particularitatea caracteristică a mitropolitului Dosoftei în faptul că în plină constrîngere feudală de a se rezuma la prezentarea dogmelor religioase, «el a avut curajul să introducă în opera sa numeroase elemente laice, profane, însemnări autobiografice, istorice, geografice și etnografice»].

— Prof. univ. C. D. Papastate, *Considerații în legătură cu opera poetică a mitropolitului Dosoftei* (p. 747—752) [— după ce înfățișează cadrul istoric al veacului XVII, în care se înscrie opera (îndeosebi poetică) a mitropolitului Dosoftei, autorul analizează

unele părți din operele lui, urmărind să evidențieze în ce măsură omul de cultură și poetul Dosoftei a contribuit la dezvoltarea limbii literare și a poeziei noastre culte.

În încheiere, autorul arată că, ținând seama de condițiile economice, politice, sociale și culturale în care a scris, mitropolitul Dosoftei a contribuit în chip imens la dezvoltarea culturii românești. În lupta lui tenace pentru limba poporului, el a îmbogățit considerabil lexicul cu o seamă de cuvinte din limbile străine pe care le poseda, a valorificat în chip creator elementele vorbirii populare și creațiile artistice ale poporului, supunând mlădierii ritmul și rima versului românesc. De aceea mitropolitul Dosoftei reprezintă un moment de seamă în dezvoltarea literaturii și a limbii române].

— Diac. Petru I. David, *Mitropolitul Dosoftei, apărător luminat al Ortodoxiei* (p. 753—764) [— autorul anunță de la început că va insista numai asupra activității apologetice a mitropolitului Dosoftei. Și după ce în primul paragraf demonstrează că Mitropolitul Dosoftei «a fost român adevărat din străvechi vetre moldovene», deja în paragraful următor, intitulat «Visul de a fi la înălțimea înaintașilor», autorul trece la înfățișarea acțiunii lui Dosoftei de organizare sistematică a muncii de apărare a Ortodoxiei.

În adevăr, cunoscut încă din tinerețe ca vajnic apărător al dreptei credințe, mitropolitul Dosoftei, socotind că apărarea Ortodoxiei în fața propagandei eterodoxe nu se poate face fără cultură, pregătește activitatea sa apologetică organizând tipografie nouă și capabilă să poată de la lumină operele (în limbile română și greacă) care să constituie izvoarele unei rodnice activități apologetice.

În continuare, autorul înfățișează această activitate apologetică a mitropolitului Dosoftei în paragrafele fundamentale ale studiului: «Răspuns la propaganda catolică» și «Reprezentant al întregii Ortodoxii».

În ultimele paragrafe: «Și iarăși în pământ străin» și «Activitate controversată» sînt analizate diferitele ipoteze emise, în legătură cu activitatea mitropolitului Dosoftei în Polonia și în Rusia după plecarea din Moldova.

Autorul încheie cu afirmația că «mitropolitul Dosoftei, pe lângă aportul său literar și cultural, a fost un slujitor desăvîrșit și unul dintre primii apologeți ortodocși români, înscriindu-se între primii inițiatori ai teologiei sistematice în Ortodoxie»].

— Ștefan Bazilescu, *Mitropolitul Dosoftei susținător al conștiinței naționale* (p. 764—774) [— după ce conturează, la început, climatul cultural al epocii, caracterizat prin străduințele înaintașilor săi de a înlocui limba slavonă cu cea română, autorul urmărește să prezinte din operele lui Dosoftei dovezile care demonstrează aspectele activității lui pentru formarea conștiinței naționale în poporul român.

Citatele aduse dovedesc că mitropolitul Dosoftei a fost convins și a afirmat originea comună a nea-

mului românesc și unitatea lui de limbă ca și ideea romanității limbii române.

Însă principalul moment al activității mitropolitului Dosoftei constă în preocuparea lui de a da conașionalilor săi posibilitatea de a folosi limba română în scris, demonstrînd în operele sale că în limba română se pot exprima sentimentul patriotic, atașamentul față de popor, legarea de aspirațiile poporului și afirmarea conștiinței de neam și de unitate națională.

Autorul încheie cu afirmația că alături de Grigore Ureche, Udriște Năsturel, Varlaam, Miron Costin, Simion Ștefan, de cronicarii munteni și alții, mitropolitul Dosoftei a fost un ctitor al sufletului românesc, care a intuit uriașele prefaceri ce așteptau lumea, le-a admis și le-a încurajat].

— Ion Popescu, *Insemnări bibliografice despre mitropolitul Dosoftei* (p. 775—777).

— Teodor N. Manolache, *Manifestări comemorative la 350 de ani de la nașterea mitropolitului Dosoftei* (p. 778—787) [— după ce sintetizează în ce a constatat comemorarea de către diferite instituții de cultură și publice la 350 de ani de la nașterea mitropolitului Dosoftei, autorul publică interesante *Contribuții bibliografice* la Bibliografia lui Dosoftei întocmită de Biblioteca Centrală Universitară din București cu acest prilej comemorator.

Sînt astfel prezentate: «Îndreptări și adaosuri» (3); «Completări» (25); «Completări și adaosuri» (1); «Bibliografie curentă» asupra vieții lui Dosoftei (22 de lucrări însoțind indicarea lor de scurte comentarii)].

În rubrica «Vizite»:

— Pr. Ilie D. Brătian, *Vizita Sanctității Său Elias IV, Patriarhul Antiohiei și al Întregii Orient, împreună cu Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române la Craiova* (p. 788—808) [— o dezvoltată dare de seamă asupra momentelor principale ale vizitei; în darea de seamă sînt inserate și cuvîntările ocazionale rostite cu acest prilej.

Textul este ilustrat cu redarea în fotografii alb-negru a diferitelor momente din timpul vizitei].

În rubrica «Articole și studii»:

— Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Aspecte ecumenice în viața și opera Sfinților Atanasie cel Mare și Efrem Sirul* (p. 809—813) [— prima parte a studiului a fost publicată — sub titlul *Aspecte umanistice în viața și opera Sfinților Atanasie cel Mare și Efrem Sirul* —; în nr. 5—6 (p. 381—393) al revistei.

În partea a doua sînt analizate elemente din viața și opera acestor sfinți, care au contribuit la promovarea sau la intensificarea ecumenicității. — «Sensul morții logosului pe Cruce», — «Har, corporalitate, deoființime»; — «Dragostea și înțelegerea ca puteri ale unității».

În partea finală a studiului sînt înfățișate trăsăturile caracteristice ale omului, pe care creștinul a

tual le poate afla la Sfinții Atanasie cel Mare și Efrem Sirul].

În rubrica

«*Pagini de antologie patristică*» :

— Sfântul Vasile cel Mare, *Cuvînt la Sfînta Muceniță Iulita și completare la Omilia rostită mai înainte : despre mulțumire* (p. 814—823) [— traducere, după textul din Patrologia greacă, făcută de Pr. Prof. D. Fecioru].

— Sfântul Gherman al Constantinopolului, *Tilcuirea Sfintei Liturghii* (p. 824—832) [— prezentare, traducere și note de Pr. Prof. Nicolae Petrescu].

În rubrica

«*În sprijinul activității pastorale*» :

— † Teoctist, Arhiepiscop și Mitropolit, *Cuvîntul vieții* (p. 833—836) [— cuvîntare rostită la deschiderea anului școlar 1974—1975, la Seminarul teologic din Craiova].

— Pr. Dr. Leon Iftodi, *Predica în zilele noastre* (p. 837—844) [— materialul a fost susținut drept «conferință de orientare»].

În rubrica «*Drumar omiletic*» :

— Pr. Ion L. Băjău, *Predica la Înălțarea Sfintei Cruci* (p. 845—847) ;

— Pr. D. Stamatoiu, *Predică la Duminica XX-a după Rusalii* (p. 847—850) ;

— Ierom. Veniamin Micle, *Predica la Duminica a XXI-a după Rusalii* (p. 850—854) ;

— Pr. I. Iordache, *Predică la sărbătoarea Sfîntului mare mucenic Dimitrie izvoritorul de mir* (p. 854—857).

— † Teoctist, Arhiepiscop și Mitropolit, *Cuvîntări ocazionale* — în timpul vizitei Sanctității Sale Elias IV al Antiohiei și Întregului Orient, la Craiova, la Liturghia din ziua de 26 octombrie 1974 (p. 797—799) ; — la «agapa comuniunii» oferită în cinstea Înaltului oaspete, în ziua de 26 octombrie 1974 (p. 802).

În rubrica «*Documentar*» :

— N. Davidescu, *Mărturii documentare privind situația social-economică a preoților din județul Dolj în epoca Regulamentului organic* (p. 858—863) [— citind documente, dintre care două sînt publicate integral în anexă, precum și unele lucrări istorice, autorul demonstrează că în epoca Regulamentului organic clericii din jud. Dolj, în-deosebi cei ce nu se aflau în slujbă (90 de preoți

și 69 de diaconi), au fost supuși la același regim de asuprire ca și țărani clăcași, cunoscînd același mod de viață.

De aceea mulți clerici din acest județ, ca și din alte județe ale țării, au fost receptivi la ideile revoluției de la 1848 și au participat la revoluție].

În rubrica «*Însemnări*» :

— Vasile Cărăbiș, *Morile și pivele minăstirești din Oltenia în secolele XIV—XIX* (p. 864—871) [— după ce arată rolul important economic pe care l-au avut morile de apă și pivele cu roată în cadrul relațiilor sociale, autorul se ocupă, întemeiat pe documente, de morile și pivele a 16 minăstiri din Oltenia].

— Pr. Gh. Popescu-Tințăreni, *Cioplitori de cruci* (p. 871—873) [— prezentarea meșteșugului cioplierii de cruci în lemn care constituie de totdeauna munca specifică a locuitorilor din satul Pietriș (la 7 km de orașul Balș), angajînd întreaga populație a satului : bărbații ciopleau crucele, iar de zugrăvit le zugrăveau numai femeile și fetele].

— M. Valeriu, *Contribuția preoțimii oltene la tipărirea «Cronicii» lui Gheorghe Șincai* (p. 873—874) [— prezentarea datelor importante din studiul *Istoricul tipăririi și difuzării Cronicii lui Gheorghe Șincai* de G. Potrași și V. Curticăpeanu (în «Anuarul Institutului de istorie și arheologie din Cluj» XVI (1973), p. 77—135)].

În rubrica «*Actualități teologice*» :

— I. B., *Opinii în legătură cu revizuirea catalogului de teme stabilite de Conferința I panortodoxă de la Rodos pentru viitorul Sinod ecumenic* (p. 875).

În rubrica

«*Însemnări pe file de cronică*» :

— T. N. M., *Acțiuni și înfăptuiri din Patria noastră și din alte țări ale lumii : iulie—august 1974* (p. 876—883).

După rubrica «*Cronică bisericească*» : — «Mitropolia Olteniei» (p. 884—876) ; — «Arhiepiscopia Craiovei» (p. 876—905) ; — «Episcopia Rîmnului și Argeșului» (p. 905—908) ; — «Bisericele Ortodoxe surori» (p. 908—911) ; — «Mișcarea ecumenică» (p. 911—912) ; — «Organizații bisericești» (p. 912), revista se încheie cu rubrica «*Recenzii și Revista revistelor*» (p. 913—918).

«MITROPOLIA BANATULUI», revista oficială a Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului și a Episcopiei Aradului, an. XXIV (1974) :

Numărul 7—9,

pe lunile iulie—septembrie, cuprinde :

— Redacția, *Conștiința unității* (p. 387—389) [— editorial închinat sărbătoririi celei de a XXX-a aniversări a eliberării Patriei de sub dominația fas-

cistă. Editorialul trece în revistă cele mai importante momente din istoria țării noastre, momente care au marcat adîncirea procesului de formare a națiunii române și a conștiinței naționale, de desăvîrșire a unității poporului român și de constituire a statului

său modern socialist. Momentul determinant parcurs de țara noastră pe acest drum prestigios îl constituie data de 23 August 1944].

— **Redacția**, *Intregul popor unit în slujba Patriei* (p. 390—410) [— o dezvoltată dare de seamă asupra lucrărilor primului Congres al Frontului Unității Socialiste, care s-au desfășurat la București, între 23 și 24 mai 1974. Sînt prezentate, în sinteza lor, lucrările și hotărârile Congresului, precum și Statutul Frontului Unității Socialiste aprobat de Congres.

În lucrările congresului s-a manifestat unitatea desăvîrșită a întregului popor român. Darea de seamă subliniază în chip deosebit participarea la lucrările Congresului a conducătorilor tuturor cultelor religioase, precum și încadrarea clerului și credincioșilor acestor culte în Frontul Unității Socialiste.

Darea de seamă scoate în evidență importanța acestui eveniment istoric în viața politică a țării, care a consfințit unanimitatea poporului în sprijinirea programului acestui for — cel mai larg și mai reprezentativ din istoria noastră.

Congresul Frontului Unității Socialiste a constituit încoronarea tuturor eforturilor colective depuse de întregul popor în ultimele trei decenii și a deschis perspective largi pentru desăvîrșirea progresului Patriei noastre socialiste].

În rubrica

«Biserica și problemele vremii» :

— Pr. Prof. Dr. Ioan G. C o m a n, *Unitatea Bisericii și cauza unității europene* (p. 411—413) [— articolul reproduce textul meditației pe care autorul a rostit-o (în ziua de 28 ianuarie 1974) la încheierea lucrărilor Comitetului de conducere al Conferinței Bisericilor Europene, care s-au desfășurat la București, în luna ianuarie 1974.

Autorul, analizînd aportul pe care Biserica creștină l-a adus în ultimele veacuri la progresul multilateral realizat în Europa, evidențiază ca mijloace principale prin care Biserica poate și astăzi contribui la realizarea unității și păcii în Europa : cultivarea în credincioșii creștini a virtuților, îndeosebi rugăciunea și iubirea de aproapele, prin care se poate ajunge la solidaritatea între toți locuitorii continentului european].

În rubrica «Studii» :

— † N i c o l a e, Mitropolitul Banatului, *Sfîntul Ioan Milostivul, patriarhul Alexandriei. O pagină memorabilă din istoria carității creștine* (p. 414—430) [— un studiu de patologie, temeinic documentat pe izvoare patristice și lucrări de specialitate, sistematic organizat, în care demonstrația este urmărită pas cu pas, și expus într-un stil ales, cursiv și convingător.

În partea introductivă sînt înfățișate pe scurt eforturile depuse de Biserica creștină în veacurile VI—VII, — în plină epocă sclavagistă în care stăpîneau nedreptatea și suferințele — de a statornici raporturile între oameni pe temeiurile iubirii

față de semeni și a carității creștine. Pentru exemplificarea acestor eforturi ale Bisericii, autorul s-a oprit asupra Sfîntului Ioan cel Milostiv (născut între 550—555 și decedat între 617—620), patriarhul Alexandriei, modelul «de nesfîrșită bunătate și dragoste lucrătoare».

Paragraful întii se ocupă de *Izvoarele vieții Sfîntului Ioan cel Milostiv*, analizînd datele din biografiile Sfîntului, întocmite de Ioan Moscu și Sofronie al Ierusalimului, de Leonțiu și de Simeon Metafrastul.

Paragraful al doilea stăruie asupra *Vieții și faptelor Sfîntului Ioan cel Milostiv*, oprindu-se asupra : — nașterii, copilăriei și tinereții Sfîntului ; — alegerii lui ca patriarh al Alexandriei ; — activității lui pentru consolidarea dreptei credințe ; — pentru reorganizarea eparhiei și disciplinării clerului ; — asupra filantropiei Sfîntului Ioan cel Milostiv — asupra milosteniei, ca însușire de căpetenie a Sfîntului Ioan ; — predicatorul milosteniei ; — și asupra altor însușiri ale Sfîntului (bunătatea și blîndețea, modestia și simplitatea, smerenia).

În paragraful ultim autorul precizează *locul Sfîntului Ioan cel Milostiv în istoria carității creștine*, demonstrînd că viața și faptele Sfîntului Ioan cel Milostiv au constituit modelul pe care l-au urmat, în secolele următoare și alți reprezentanți ai Bisericii creștine].

— Edmond P e r r e t, *Părinții Bisericii, cu osebire Părinții răsăriteni și «Instituția religiei creștine» a lui Calvin*. Contribuție la dialogul între ortodocși și protestanți (p. 431—438) [— studiul constituie textul prelegerii susținute de autor — secretarul general al Alianței Reformate Mondiale — la Institutul teologic protestant unic, de grad unversitar din Cluj-Napoca, în ziua de 15 mai 1974, cu prilejul acordării titlului de «doctor honoris causa».

În ianuarie 1974, Comitetul executiv al Alianței Reformate Mondiale, analizînd raporturile satisfăcătoare existente, în urma convorbirilor bilaterale — între Alianță și diferite Biserici Ortodoxe (din Statele Unite, Canada, România, Ungaria etc.) — a dispus ca prin Departamentul teologic să fie adîncite posibilitățile unor dialoguri regionale cu Bisericile Ortodoxe. Această acțiune poate fi înfăptuită îndeosebi prin analizarea în comun a izvoarelor patristice ale doctrinei și practicii fiecărei confesiuni.

În perspectiva aceasta, autorul a întocmit conferința despre izvoarele patristice, și îndeosebi răsăritene, în opera fundamentală a lui Calvin *Instituția religiei creștine*. În dezvoltarea acestei teme, autorul grupează rezultatele analizei sale, astfel : — «Calvin și Părinții Bisericii» ; — «Calvin și Părinții răsăriteni ai Bisericii» ; — «Teme teologice» ; — «Teme bisericesti».

Din analiza sa, autorul concludă că, în timp ce în prima ediție a Instituției religiei creștine din 1536, Calvin folosea doar în chip sporadic izvoarele patristice (*Decretaliile* lui Gratian și *Sentințele* lui

Petr
tare
înce
rinți
hotă
logi.

În
aspe
din

E

țele

pra

Bise

în l

fapt

rele

ceas

—

priv

toct

[—

la

înfi

dox.

drel

tura

riul

de

bări

tul

larg

atu

1

Sen

2

sori

3

4

mir

ma

și

naț

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

Petru Lombardul), în ediția finală, din 1560, redactarea se întemeiază intens pe izvoarele patristice — începînd cu Părinții apostolici, continuînd cu Părinții și scriitorii bisericești îndeosebi răsăriteni, cu hotărîrile sinoadelor locale și ecumenice și cu teologii bizantini pînă în veacul XV.

În notele subliniare sînt date foarte interesante aspecte statistice ale citațiilor pe care le face Calvin din operele patristice.

Edmond Perret evidențiază în încheiere influențele pe care le-a avut ediția ultimă a Instituției asupra gîndirii teologice și asupra vieții religioase în Bisericile Reformei, cu toate că pînă în prezent în lumea protestantă este destul de puțin subliniat faptul că reformatorii au cunoscut în detaliu operele patristice, hotărîrile sinodale și istoria bisericească în general].

— Prof. Dr. Nicola Gavrilovici, *Planul cu privire la organizarea interioară a Seminarului ortodox din Timișoara în secolul XVIII* (p. 439—465) [— după prezentarea împrejurărilor istorice în care, la 2 august 1785, împăratul Iosef II a aprobat înființarea unei școli superioare de teologie ortodoxă la Timișoara, cu destinația de a pregăti cadrele chemate să satisfacă nevoile religioase și culturale ale românilor și sîrbilor care trăiau în imperiul habsburgic, precum și a faptului că Mitropolitul de Carloviț, Moise Putnic, a supus de îndată aprobării autorităților administrative competente proiectul construirii acestei școli, autorul analizează pe larg în următoarele paragrafe documente întocmite atunci cu privire la funcționarea școlii :

1. «Planul cu privire la organizarea interioară a Seminarului clerical ortodox» ;
2. «Regulamentul cu privire la îndatoririle profesorilor, magiștrilor și elevilor Seminarului» ;
3. «Programul de învățămînt».

Autorul scoate în evidență faptul că în noul Seminar clerical ortodox trebuia să fie folosită limba maternă a seminariștilor fără nici o discriminare și că trebuiau respectate toate aspectele specifice naționale].

În rubrica

«Îndrumări omiletice și catehetice» :

- Pr. Ion Bunea, *Nădejdea. Predică la Duminica V după Rusalii* (p. 466—469) ;
- Diac. Prof. Sorin Cosma, *Increderea în Dumnezeu. Predică la Duminica IX după Rusalii* (p. 469—472) ;
- † Vasile, Episcopul Oradiei, *Semnul mîntuirii. Predică la Înălțarea Sfintei Cruci* (p. 472—474) ;
- Pr. Gavril Cernăuțeanu, *Voia lui Dumnezeu. Predică la Duminica XVIII după Rusalii* (p. 475—477).

În rubrica «Aniversări» :

- *Sărbătoarea biruințelor* (p. 478—486) [— articol închinat celei de a XXX-a Aniversare a elibe-

rării Patriei de sub dominația fascistă, în care sînt înfățișate atît faptele de eroism pentru apărarea patriei, cît și succesele obținute în cei 30 de ani în activitatea depusă cu eroism în toate domeniile pentru continua înflorire a României socialiste.

Articolul arată, de asemenea, reflectarea acestor biruințe asupra Bisericii Ortodoxe Române, care a înregistrat în această perioadă înfăptuiri importante și o deosebită creștere a prestigiului său].

În rubrica «Urme din trecut» :

— D. Mioc, A. Armbuster și H. Jaeger, «*Autobiografia*» lui Stoica Nicolae de Hațeg (p. 487—494) [— la 1829, cînd intra în cel de al 79-lea an al vieții sale, preotul bănățean Nicolae Stoica de Hațeg a scris în limba germană o cronică despre trecutul poporului român și mai ales despre trecutul provinciei natale — Banatul ; cronica fără titlu este numită în text de către autor : *Povestiri și fapte memorabile ale districtului Mehadiei*.

La sfîrșitul acestei cronici, preotul Nicolae Stoica de Hațeg își povestește (pentru cititorii germani), în chip cronologic și concis, îndelungata sa viață, alegînd ceea ce a socotit că a fost mai interesant.

Intrucît datele din această autobiografie constituie în același timp și mărturii ale unor evenimente istorice de seamă ale epocii, și avînd în vedere și caracterul ei inedit, autorii publică textul integral al *Autobiografiei* în limba germană și în traducere în limba română].

În rubrica

«Trepte ale dezvoltării Patriei» :

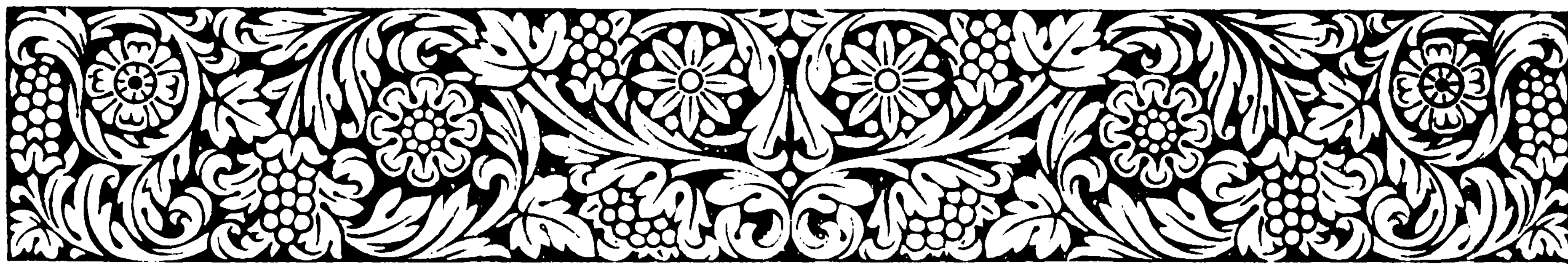
— Redacția, *Cea de a XXX-a Aniversare a eliberării Patriei* (p. 495—521). [— prezentarea sistematizată a evenimentelor principale și a înfăptuirilor de seamă din viața României socialiste în ultimele trei decenii].

În rubrica «*Cronică bisericească*» (p. 522—549) sînt prezentate foarte pe scurt evenimentele importante ale vieții bisericești din lumea întregă.

Iar în rubrica «*Note și comentarii*» (p. 550—560) sînt prezentate succint și în chip critic : — «Prețuirea vestigiilor trecutului — o datorie cetățenească patriotică» ; — «Temeiurile relațiilor dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică» ; — «Teologia creștinilor africani» ; — «Semnificația unei formule («unitate în diversitate»)» ; — «Vremurile se schimbă» (problema divorțului în catolicism).

După rubrica «*Viața bisericească în cuprinsul Mitropoliei Banatului*» — «Arhiepiscopia Timișoarei și a Caransebeșului» (p. 561—572) ; — «Episcopia Aradului» (p. 573—577), revista se încheie cu rubrica «*Recenzii*» (p. 578—584).

Pr. TUDOR POPA

• PĂRTEA OFICIALĂ •

LUCRĂRILE SFÎNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN SESIUNEA DE LUCRU DIN 26 AUGUST 1975

— SPICUIRI DIN SUMARUL ȘEDINȚEI —

La orele 9,30 dimineața, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a II. PP. SS. Mitropoliți și PP. SS. Episcopi, Episcopi-vicari și Arhieriei-vicari — membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române — se oficiază Doxologia în paraclisul Palatului patriarhal.

După oficierea Doxologiei, la orele 10, membrii Sfântului Sinod intră în sala sinodală.

La ședință ia parte Domnul Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor.

Prea Fericitul Patriarh Justinian invită pe Prea Sfințitul Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, secretarul Sfântului Sinod, să dea citire apelului nominal.

Sînt prezenți :

Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române; I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei; I. P. S. Mitropolit Teoctist al Olteniei; I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului; I. P. S. Arhiepiscop Teofil al Clujului; P.S. Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului; P. S. Episcop Antim al Buzăului; P. S. Episcop Partenie al Romanului și Hușilor; P. S. Episcop Antim al Dunării de Jos; P. S. Episcop Visarion al Aradului; P. S. Episcop Vasile al Oradiei; P. S. Antonie Ploieșteanul, Episcop-vicar patriarhal; P. S. Roman Ialomiteanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor; P. S. Adrian Botoșăneanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor; P. S. Emilian Rășinăreanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului; P. S. Nestor Severineanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei; P. S. Justinian Maramureșanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Clujului; P.S. Eftimie Bîrlădeanul, Arhieriu-vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor; P. S. Gherasim Constanțeanul, Arhieriu-vicar al Episcopiei Dunării de Jos și P. S. Lucian Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală.

Prea Fericitul Patriarh Justinian roagă pe Domnul Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor, să dispună citirea Deciziei de deschidere a sesiunii ordinare a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Domnul Director Eugen Munteanu citește Decizia nr. 6560/C/643 din 20 VIII 1975 a Departamentului Cultelor, pentru deschiderea sesiunii ordinare a Sfântului Sinod.

*

Prea Fericirea Sa propune să se expedieze, cu prilejul deschiderii sesiunii ordinare a Sfântului Sinod pe anul 1975, următoarele telegrame :

Telegrama adresată Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România :

Domniei Sale

Domnului NICOLAE CEAUȘESCU

Președintele Republicii Socialiste România

Membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, întruniți în sesiune ordinară a anului 1975, folosesc cu plăcere acest prilej pentru a exprima Domniei Voastre cele mai bune urări de sănătate și fericire, precum și sentimentele lor de profund devotament și aleasă prețuire pentru rodnică activitate internă și externă pe care o desfășurați în slujirea Patriei noastre și a poporului român.

Aflându-ne încă în atmosfera entuziastă a celei de a XXXI-a aniversări a eliberării Patriei noastre, sărbătorită cu însuflețire de întregul popor român, și rememorând paginile glorioase din istoria țării noastre, Vă asigurăm, Domnule Președinte, că ierarhii, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române vor sprijini și în viitor cu aceeași dragoste și vie conștiință cetățenească și patriotică mărețele înfăptuiri ale poporului nostru și inițiativele înaltei Conduceri de Stat, menite să aducă prosperitate și fericire fiilor Patriei noastre strămoșești, pace și cooperare cu toate popoarele lumii.

*

Telegrama adresată Domnului Manea Mănescu, prim-ministru al Guvernului R. S. România :

Domniei Sale

Domnului MANEA MĂNESCU

Prim-ministru al Guvernului Republicii Socialiste România

Membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, întruniți în sesiune ordinară a anului 1975, exprimă Onoratului Guvern al Republicii Socialiste România și Domniei Voastre personal, aleasa lor grațitudine pentru mărețele realizări menite fericirii și bunăstării materiale și spirituale a întregului popor român.

Pătrunși de importanța marelui eveniment istoric al aniversării eliberării Patriei noastre, sărbătorită de curînd, ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, împărtășind aceleași sentimente și năzuințe spre mai bine cu toți fiii Patriei noastre, Vă încredințează de profundul lor atașament și hotărîrea fermă de a-și îndeplini cu devotament îndatoririle lor cetățenești și patriotice pentru propășirea și înflorirea scumpei noastre Patrii — Republica Socialistă România.

*

După aceasta, Prea Fericitul Patriarh Justinian declară ședința deschisă și arată că scopul convocării Sfântului Sinod în ședința plenară de astăzi este de a examina problemele înscrise pe ordinea de zi, care se împart în două : problema ce urmează a fi examinată în plenul Sfântului Sinod și problema ce urmează a fi examinată pe comisii sinodale.

Prea Fericirea Sa roagă să se treacă la examinarea celor două temeuri de către plenul Sfântului Sinod :

Tem. nr. 11595/1975 — Referatul informativ al Cancelariei Sfântului Sinod privind situația bunurilor aparținând unităților bisericești din Patriarhia Română și a bunurilor angajaților bisericești, care au avut de suferit în urma inundațiilor din luna iu'ie 1975.

Calamitățile naturale din prima jumătate a lunii iulie 1975, abătute asupra majorității județelor din țara noastră, au afectat puternic largi zone ale Patriei, producând foarte mari pierderi.

Au fost distruse și avariate întreprinderi industriale și agricole, unități economice și instituții social-culturale, căi de comunicație etc.

De asemenea, au fost afectate de inundație mari suprafețe de teren arabil, bunuri obștești și personale.

Printre pierderile cauzate de furia apelor se numără și o parte din bunurile aparținând unităților și angajaților bisericești.

Ca urmare a Decretului prezidențial pentru instituirea stării de necesitate și la chemarea adresată întregului popor de către Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, Secretariatul Sfântului Sinod, din dispoziția Prea Fericitului Patriarh Justinian, a transmis îndrumări telefonice și telegrafice tuturor Centrelor eparhiale, ca pe durata stării de necesitate toți preoții și deservenții parohiilor, membrii consiliilor și comitetelor parohiale, să-și ofere benevol serviciile în sprijinul acțiunilor inițiate de conducerea locale pentru stăvilirea inundațiilor, să se amâne sfințirile de biserici, slujbele religioase din duminici să se desfășoare foarte de dimineață și cu durată scurtă și să nu se programeze adunări cu caracter bisericesc.

Urmare acestor apeluri și îndrumări, ierarhii, clerul, angajații și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române au participat cu însuflețire, cu abnegație și cu dăruire, alături de întregul popor, la lucrările de stăvilire a inundațiilor și de înlăturare a urmărilor acestora, dând dovadă de înaltă răspundere cetățenească și patriotică, de adânc spirit umanitar și de întrajutorare.

Din documentele aflate la dosar, rezultă că numeroși preoți, cîntăreți și angajați bisericești au contribuit prin muncă la : strînsul recoltelor, consolidarea și înălțarea digurilor, repararea unor șosele și poduri, săparea de șanțuri pentru evacuarea apelor ; au găzduit pe sinistrați, au acționat pentru salvarea de la înec a animalelor, au contribuit la salvarea de vieți omenești, au mobilizat pe credincioșii parohiilor la diverse acțiuni etc.

În referat sînt citate exemple de preoți și angajați bisericești care s-au evidențiat la fiecare din acțiunile menționate mai sus. Unii ierarhi din eparhiile afectate de inundații s-au deplasat în mijlocul credincioșilor, dînd îndrumări mobilizatoare preoților și credincioșilor lor.

*

În urma prezentării referatului informativ al Cancelariei Sfântului Sinod asupra bunurilor bisericești și a bunurilor personale aparținând salariaților bisericești care au suferit de pe urma inundațiilor, au avut loc largi discuții — la care au participat toți membrii Sfântului Sinod.

Avîndu-se în vedere că pagubele produse se ridică, potrivit evaluărilor provizorii, la suma generală de lei 9.231.933, la propunerea Prea Fericitului Patriarh Justinian, membrii Sfântului Sinod au fost de acord să se constituie un Fond Central

Special pentru înlăturarea efectelor inundațiilor, fond la care să contribuie toate eparhiile. Tot în cadrul discuțiilor s-au făcut propuneri cu privire la modul de acordare a ajutoarelor din acest fond.

În urma discuțiilor care au avut loc, Sfântul Sinod hotărăște :

— Aprobă constituirea unui Fond Central Special pentru înlăturarea efectelor inundațiilor din anul 1975, din cuprinsul Bisericii Ortodoxe Române.

— Autorizează Permanența Consiliului Național Bisericesc ca pe baza documentațiilor prezentate de eparhii să facă propuneri Sinodului Permanent pentru acordarea de ajutoare, ținând seama de prioritățile ce se vor semnala de către eparhii.

— Contribuțiile eparhiilor pentru Fondul Central Special vor fi virate în două etape (jumătate din contribuție pînă la 15 sept. 1975 și jumătate în anul 1976) Administrației Patriarhale — Sectorul economic-financiar și se vor evidenția la un articol bugetar special deschis.

— Eparhiile care au avut biserici distruse sau avariate vor întocmi în cel mai scurt timp posibil documentațiile necesare și le vor trimite Administrației Patriarhale în vederea examinării, pentru obținerea de ajutoare.

Tem. nr. 13106/1975. — Referatul Cancelariei Sfântului Sinod privind modificarea unor articole din Regulamentul pentru organizarea și funcționarea Fondului de asigurare a bunurilor bisericești.

După cum se cunoaște, din anul 1970 și pînă acum, asupra țării noastre s-au abătut de două ori grave calamități naturale provocate de revărsarea apelor.

În timpul acestora, pe lîngă multe bunuri aparținînd unităților de stat, industriale, agricole, drumuri, poduri, șosele, căi ferate etc., care au fost distruse sau avariate, au avut de suferit și multe din bunurile unităților bisericești sau ale clericilor și angajaților bisericești.

În anul 1970, cu adresa nr. 5131/1970, Arhiepiscopia Sibiului — ale cărei bunuri bisericești au avut mai mult de suferit în urma inundațiilor — a cerut modificarea Regulamentului Fondului de asigurare a bunurilor bisericești, în sensul ca acestea să fie asigurate și pentru alte calamități naturale, în afară de incendii, așa cum prevede în prezent art. 2 din respectivul Regulament. Cauza a fost supusă spre examinare de către Sfântul Sinod, care în ședința sa din 14 decembrie 1970 a apreciat atunci că nu este nevoie de modificarea Regulamentului pentru organizarea și funcționarea Fondului de asigurare a bunurilor bisericești, întrucît din fondul destinat pentru ajutorarea parohiilor și mînăstirilor sărace, prevăzut de art. 5 al. ultim din acest Regulament, pe măsura stabilirii de excedente bugetare, se vor putea acorda ajutoare și pentru alte calamități naturale în afară de incendiu.

Avînd în vedere că aceste calamități de revărsare a apelor s-au repetat, iar în anul 1975 pagubele sînt de mai mari proporții decît în anul 1970, astfel că din fondul prevăzut de art. 5 al. final din Regulament nu se mai pot acoperi eventualele ajutoare ;

Ținînd seama că Regulamentul pentru organizarea și funcționarea Fondului de asigurare a bunurilor bisericești nu conține prevederi și pentru acordarea de despăgubiri în cazuri de calamitate naturală în afară de incendii ;

Că așa cum s-a dovedit și în anul 1970 și în anul 1975, astfel de calamități ca revărsările de ape, sau cum s-ar putea ivi : cutremure de pămînt, alunecări de teren etc., afectează și bunurile bisericești ;

Că în acest caz este necesar să se acorde despăgubiri și pentru daune produse de alte calamități în afară de incendii, iar fondul prevăzut de art. 5 al. final din ac-

tualul Regulament nu poate acoperi eventualele ajutoare ce ar urma să fie acordate pentru daunele în raport cu întinderea lor și în condițiile unei asigurări normale;

Că membrii Sfântului Sinod și-au exprimat dorința de a veni în sprijinul bisericilor și din alte eparhii, care au suferit în urma calamităților naturale;

Că în această situație este necesar a se proceda la modificarea unor articole ale susmenționatului regulament, ținându-se cont în acest caz și de prevederile corespunzătoare în vigoare ale asigurărilor de stat (ADAS);

În urma discuțiilor care au avut loc și la care au luat parte toți ierarhii de față, Sfântul Sinod hotărăște :

— Aprobă modificarea articolelor : 2, 9, 12, 13 și 14 din Regulamentul pentru organizarea și funcționarea Fondului de asigurare a bunurilor bisericesti, potrivit propunerilor făcute.

— Articolele respective vor avea următorul conținut :

Art. 2. — Scopul fondului este să asigure contra pericolului de incendiu, trăsnet, inundație, cutremur de pământ și alunecare de teren, atât imobilele bisericesti ca : biserici, mănăstiri, schituri, reședințe chiriarhale, protopopești și parohiale, institute, școli teologice și bisericesti, ateliere, case producătoare de venit etc., cât și conținutul acestor imobile, din cuprinsul eparhiei respective sau din alte eparhii.

Asigurarea este obligatorie pentru toate unitățile bisericesti.

Art. 9. — Valoarea la care părțile constitutive ale Bisericii sînt obligate să-și asigure bunurile este întreaga valoare reală a acestora înscrisă în inventar, evaluarea făcîndu-se după normele prevăzute pentru sectorul de stat.

De asemenea, pentru bisericile monumente istorice se va proceda la stabilirea valorii reale prin aplicarea normelor de evaluare ale statului.

Fondul de asigurare își rezervă dreptul să procedeze la o verificare acolo unde va avea îndoieli asupra realității valorii din inventar sau a evaluării bisericilor monumente istorice.

Art. 12. — Contractul devine perfect între părți numai după încasarea de către Fondul de asigurare a primei rate, pînă atunci asiguratorul neavînd nici o obligație de dezdăunare.

Plata asigurării se face în 10 rate anuale egale, la începutul fiecărui an de asigurare, la sediul Fondului, prin protoieria respectivă. Scadența ratelor, de la a doua și pînă la a zecea, este ziua corespunzătoare datei la care s-a achitat prima rată.

Asiguratul va fi prevenit, în scris, cu o lună înainte de scadență, de către protoieria respectivă.

Neachitarea ratei la scadență, și nici cel mult 30 zile de la scadență, dă dreptul conducerii Fondului să refuze orice dezdăunare, sau s-o reducă la jumătate, dacă rata întîrziată a fost achitată înainte de producerea pagubei.

În cazul în care dauna s-a produs înainte de achitarea ratei întîrziată, asiguratul decade din beneficiul poliței, fără a putea invoca eventuala neprevenire cu o lună înainte de scadență.

Art. 13. — Daunele cauzate de incendiu, trăsnet, inundație, cutremur de pământ și alunecare de teren, se vor despăgubi în raport de întinderea și valoarea reală a pagubei și în limita sumei asigurate.

Distrugerea totală sau parțială a bunurilor asigurate va fi anunțată Fondului de asigurare în primele 24 ore imediat următoare producerii ei.

Constatarea și evaluarea daunelor se va face de un delegat al Fondului, în prezența reprezentanților legali ai asiguratului. Dacă obiectul a fost reasigurat la constatare, poate să ia parte și delegatul reasiguratului.

Despăgubirea va fi stabilită de consilierul administrativ economic, în raport cu constatările despre care vorbește aliniatul precedent, în conformitate cu dispozițiile legale în vigoare, cu cele ale prezentului Regulament și în baza proceselor verbale ale miliției, pompierilor și ale delegaților prevăzuți în aliniatul precedent.

Ea va fi achitată în cel mult 30 de zile de la depunerea raportului de constatare și evaluare a daunelor.

Art. 14. — Această despăgubire va putea fi refuzată dacă paguba s-a produs din culpa sau neglijența prepușilor asiguratului, sau dacă prin culpă ori evidentă neglijență, asiguratul, oricare ar fi el, n-a procedat de îndată la măsurile cele mai eficace pentru localizarea sau limitarea pagubei.

— Modificările aduse respectivului Regulament vor fi supuse și Adunării Naționale Bisericești, la proxima ședință.

*

Epuizându-se problemele supuse pentru examinarea plenului Sfântului Sinod, Prea Fericitul Părinte Președinte dispune a se da citire componenței comisiilor sinodale pentru sesiunea de lucru a anului 1975.

Prea Sfințitul Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, Secretarul Sfântului Sinod, citește componența comisiilor sinodale de lucru ale sesiunii ordinare anuale pe anul 1975, după cum urmează:

I. — *Comisia Afacerilor Externe Bisericești*

I.P.S. Mitropolit IUSTIN al Moldovei și Sucevei — președinte
P. S. Episcop PARTEANIE al Romanului și Hușilor — membru
P. S. Episcop ANTIM al Dunării de Jos — membru
P. S. Episcop ANTONIE PLOIEȘTEANUL, vicar patriarhal — raportor
P. S. Episcop-Vicar EMILIAN RĂȘINĂREANUL — membru

II. — *Comisia pentru doctrină, viață religioasă și mînăstiri*

I.P.S. Mitropolit NICOLAE al Banatului — președinte
P. S. Episcop IOSIF al Rîmnicului și Argeșului — membru
P. S. Episcop VISARION al Aradului — membru
P. S. Arhiepiscop-Vicar EFTIMIE BÎRLĂDEANUL — raportor

III. — *Comisia canonică, juridică și pentru disciplină*

I.P.S. Mitropolit TEOCTIST al Olteniei — președinte
P. S. Episcop ANTIM al Buzăului — membru
P. S. Episcop VASILE al Oradiei — membru
P. S. Episcop-Vicar ADRIAN BOTOȘĂNEANUL — raportor
P. S. Arhiepiscop-Vicar GHERASIM CONSTĂNȚEANUL — membru
P. S. Episcop-Vicar LUCIAN FĂGĂRAȘANUL — membru

IV. — *Comisia învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc*

I.P.S. Mitropolit NICOLAE al Ardealului — președinte
I.P.S. Arhiepiscop TEOFIL al Clujului — membru

P. S. Episcop-Vicar ROMAN IALOMIȚEANUL — raportor

P. S. Episcop-Vicar NESTOR SEVERINEANUL — membru

P. S. Episcop-Vicar JUSTINIAN MARAMUREȘANUL — membru

Sfântul Sinod aprobă componența comisiilor sinodale pe anul 1975, potrivit propunerii de mai sus.

*

Se procedează apoi la repartizarea lucrărilor pe comisii, după care P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, raportorul Comisiei afacerilor externe bisericești, citește referatele asupra :

Tem. nr. 12445/1975. — Vizita la Ierusalim a Prea Fericitului Patriarh Justinian, în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române (20—30 mai 1975).

În zilele de la 20 la 30 mai 1975, o delegație a Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Prea Fericitul Patriarh Justinian, a făcut o vizită la locurile sfinte (A se vedea reportajul în revista «Biserica Ortodoxă Română» nr. 5—6/1975).

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei afacerilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

1. Se ia act de darea de seamă asupra vizitei la Ierusalim a Prea Fericitului Patriarh Justinian, în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române.

2. Se aduc respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru modul în care a condus delegația și a reprezentat Biserica Ortodoxă Română în timpul acestei vizite.

3. Se aduc mulțumiri celorlalți ierarhi, membri ai delegației pentru contribuția lor la reușita acestei vizite.

Tem. nr. 867/1975. — Vizita făcută Bisericii Ortodoxe Ruse de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române (9—16 iunie 1975).

La invitația Sanctității Sale Pimen, patriarhul Moscovei și a toată Rusia, între 9—16 iunie 1975, o delegație oficială a Bisericii Ortodoxe Române, având în fruntea sa pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, a făcut o vizită Bisericii Ortodoxe Ruse (A se vedea reportajul în revista «Biserica Ortodoxă Română» nr. 7—8/1975).

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei afacerilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

1. Se ia act de darea de seamă privind vizita făcută Bisericii Ortodoxe Ruse de către Prea Fericitul Patriarh Justinian, în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române.

2. Se aduc respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru modul în care a condus delegația și a reprezentat Biserica Ortodoxă Română în timpul acestei vizite.

3. Se aduc mulțumiri celorlalți ierarhi, membri ai delegației, pentru contribuția lor la reușita acestei vizite.

Tem. nr. 4459/1975. — Participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la întrunirea Comitetului pregător al celui de al II-lea Congres al teologilor ortodocși (13—15 martie 1975, Atena).

La invitația Facultății de teologie din Atena, între 13—15 martie 1975, a avut loc la Atena întrunirea Comitetului pregător al celui de al II-lea Congres al teologilor ortodocși, la care, din partea Bisericii Ortodoxe Române, au luat parte P. C. Pr. Conf.

Dumitru Popescu, prorectorul Institutului teologic din București și P. C. Pr. Dumitru Soare, consilier patriarhal la Serviciul relațiilor externe bisericești.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei afacerilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

1. Se ia act de darea de seamă privind participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la întrunirea Comitetului pregător al celui de al II-lea Congres al teologilor ortodocși (Atena, 13—15 martie 1975).

2. Se exprimă mulțumiri delegației Bisericii noastre pentru modul în care au reprezentat Biserica și teologia ortodoxă română la această întrunire.

Tem. nr. 4461/1975. — Hotărârile subcomisiilor pentru dialogul teologic dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale.

La 29 martie 1975, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit o scrisoare din partea I.P.S. Mitropolit Metodie de Axum, la care erau anexate, spre informare, hotărârile subcomisiilor pentru dialogul teologic dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale.

Din materialul trimis rezultă că între 8—13 ianuarie 1975 s-au întrunit la Addis Abeba, pentru a doua oară, subcomisiile pentru pregătirea întrunirii celor două comisii teologice. Subcomisiile au ajuns la concluzia că lucrarea pregătitoare pentru dialogul celor două comisii este terminată.

S-a hotărât ca viitoarea întrunire să se țină în anul 1976, într-un loc care va fi desemnat de întâistătorii Bisericilor Ortodoxe și cei ai Bisericilor Vechi-Orientale.

Întrunirea va trata următoarele teme :

1. Hristologia Sfântului Ioan Damaschin ;
2. Hristologia lui Sever al Antiohiei ;
3. Hristologia și hotărârile Sinoadelor ecumenice.

Printre profesorii care urmează a susține referate la viitorul congres sînt incluși și Dl. Prof. N. Chițescu și Pr. Prof. Dumitru Stăniloae.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei afacerilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

1. Se ia act de informarea privind hotărârile subcomisiilor pentru dialogul dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale.

Tem. nr. 4670/1975. — Participarea unui delegat al Bisericii Ortodoxe Române la festivitățile celei de a X-a aniversări a Fundației «Pro Oriente» (3—4 februarie 1975).

În zilele de 3—4 februarie 1975, Pr. Marin Braniște, parohul bisericii ortodoxe române din Viena, a participat la festivitățile celei de a X-a aniversări a Fundației «Pro Oriente».

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei afacerilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

1. Se ia act de darea de seamă privind participarea unui delegat al Bisericii Ortodoxe Române la festivitățile celei de a X-a aniversări a Fundației «Pro Oriente».

2. Se exprimă mulțumiri delegatului Bisericii noastre, pentru modul în care a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la aceste festivități.

Tem. nr. 21101/1974. — Participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la instalarea noului arhiepiscop de Canterbury și primat al Bisericii Anglicane, Dr. Donald Coggan.

La 24 ianuarie 1975, a avut loc la Canterbury instalarea Dr. Donald Coggan, noul arhiepiscop de Canterbury și primat al Bisericii Anglicane. Biserica Ortodoxă Română

a fost reprezentată de I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, P. S. Episcop-vicar Lucian Făgărășanul și Pr. Lucian Gafton, parohul bisericii ortodoxe române din Londra.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei afacerilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

1. Se ia act de darea de seamă privind participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la instalarea noului arhiepiscop de Canterbury și primat al Bisericii Anglicane, Dr. Donald Coggan.

2. Se aduc mulțumiri I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, pentru modul în care a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la solemnitatea instalării noului arhiepiscop de Canterbury și pentru activitatea desfășurată în cadrul comunității noastre din Londra, în timpul șederii în Marea Britanie.

3. Se exprimă mulțumiri celorlalți membri ai delegației, pentru contribuția lor la reușita acestei participări.

Tem. nr. 21101-b/1974. — Însăunarea I.P.S. Arhiepiscop Teofil Ionescu, conducătorul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală.

La 7 februarie 1975, a avut loc la Paris, ceremonia înscăunării I.P.S. Teofil Ionescu, ca arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală.

Gramata de înscăunare a fost citită de I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, delegatul Prea Fericitului Patriarh Justinian, în cadrul unei ceremonii la reședința particulară a arhiepiscopului Teofil Ionescu, în prezența autorităților de stat franceze, a consulului general al Ambasadei R. S. România la Paris, a membrilor Consiliului eparhial și a numeroși credincioși. A fost de față P. S. Episcop Lucian Făgărășanul, vicarul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală. I.P.S. Arhiepiscop Teofil și I.P.S. Mitropolit Teoctist, au rostit cuvântări.

Duminică 9 februarie, a avut loc în catedrala greacă din Paris o liturghie solemnă săvârșită de I.P.S. Mitropolit Teoctist, I.P.S. Arhiepiscop Teofil, P. S. Episcop-vicar Lucian Făgărășanul și I.P.S. Mitropolit Meletios, exarhul Patriarhiei Ecumenice pentru Europa Occidentală. I.P.S. Mitropolit Teoctist a exprimat în cuvântarea sa, înalta stimă a Bisericii Ortodoxe Române pentru Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Dimitrios I și pentru ierarhii Patriarhiei Ecumenice.

La 14 februarie s-a organizat la Paris o seară culturală, la care și-au dat concursul artiști și studenți români. Cu acest prilej I.P.S. Mitropolit Teoctist a prezentat activitatea Bisericii noastre peste hotare.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei afacerilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

1. Se ia act de darea de seamă privind înscăunarea I.P.S. Arhiepiscop Teofil Ionescu, conducătorul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală.

2. Se aduc mulțumiri I.P.S. Teoctist, mitropolitul Olteniei, pentru participarea la înscăunarea I.P.S. Arhiepiscop Teofil Ionescu și pentru modul în care a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la această solemnitate.

Tem. nr. 522/1975. — Participarea unor delegați ai Bisericii Ortodoxe Române la lucrările subcomisiilor pentru dialogul ortodoxo-anglican (iulie 1975).

La invitația Grației Sale, Donald Coggan, arhiepiscop de Canterbury, între 7—11 iulie 1975 a avut loc la Truro-Cornwall (Anglia), sesiunea de lucru a subcomisiei I pentru dialogul doctrinar ortodoxo-anglican.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat ca delegat dl. Prof. Nicolae Chițescu.

Tema dezbătută la această sesiune s-a intitulat «Revelația în Sfânta Scriptură», iar discuțiile au avut loc în mănăstirea de maici «Sf. Epiphany» din orașul Truro.

Au fost prezentate șase referate.

De asemenea, între 21—28 iulie 1975, a avut loc la St. Albans sesiunea de lucru a subcomisiei a treia pentru dialogul ortodoxo-anglican, la care, din partea Bisericii Ortodoxe Române, a participat P. C. Pr. Lucian Gafton, parohul bisericii ortodoxe române din Londra. Tema subcomisiei a III-a s-a intitulat «Autoritatea Sinoadelor ecumenice».

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei afacerilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

1. Se ia act de participarea unor delegați ai Bisericii Ortodoxe Române la lucrările subcomisiilor pentru dialogul ortodoxo-anglican, în luna iulie 1975.

2. Se aduc mulțumiri delegaților Bisericii Ortodoxe Române, pentru modul în care au reprezentat teologia noastră la aceste lucrări.

Tem. nr. 9183/1975. — Vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române de către Em. Sa Olof Sundby, arhiepiscop de Uppsala și primat al Bisericii Luterane a Suediei (2—12 mai 1975).

La invitația Prea Fericitului Patriarh Justinian, între 2—12 mai 1975, Em. Sa Olof Sundby, arhiepiscop de Uppsala și primat al Bisericii Luterane a Suediei a făcut o vizită oficială Bisericii Ortodoxe Române însoțit de soția sa, D-na Brigitte Sundby, de Rev. Lars Carlzen, pastor primarius în Stockholm și de Rev. Henrik Svenungsen, adjunct al arhiepiscopului, pentru relațiile externe.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei afacerilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

1. Se ia act de darea de seamă privind vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române de către Em. Sa Olof Sundby, arhiepiscop de Uppsala și primat al Bisericii Luterane a Suediei (2—12 mai 1975).

2. Se aduc respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, pentru atenția și grija deosebită cu care s-a preocupat de buna desfășurare a acestei vizite.

3. Se aduc mulțumiri I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, pentru ospitalitatea și găzduirea oferită înalților oaspeți în timpul vizitei lor în Arhiepiscopia Iașilor.

4. Se exprimă mulțumiri P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal și P. C. Pr. Prof. Alexandru Ciurea, pentru însoțirea permanentă a înalților oaspeți, în timpul vizitei în România.

5. Se ia act de invitația făcută Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian de a întreprinde o călătorie în Suedia, ca oaspete al Eminenței Sale Arhiepiscopului Olof Sundby.

Tem. nr. 3706/1975. — Vizita a două monahii ortodoxe române în R. F. Germania.

La invitația Excelenței Sale Dr. Hermann Kunst, episcop al Bisericii Evanghelice din R. F. Germania, împuternicit al Consiliului acestei Biserici pe lângă autoritățile federale din Bonn, între 4 iunie și 8 august 1975, monahiile Hristofora Haidamac, ghid la Mănăstirea Văratec, jud. Neamț și Adriana Cojocaru, ghid la Mănăstirea Sucevița, jud. Suceava, au făcut o călătorie în R. F. Germania, având binecuvîntarea I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei afacerilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

1. Se ia act de darea de seamă asupra vizitei a două monahii ortodoxe române în R. F. Germania.

2. Se aduc mulțumiri I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, pentru grija pregătirii la nivel cât mai înalt a ghizilor de la mănăstirile din Moldova.

3. Se exprimă mulțumiri celor două monahii, pentru rezultatele obținute la studii, în timpul șederii lor în R. F. Germania.

Tem. nr. 11562/1975. — Vizita în România a Past. Sverre Smaadhal, secretar al Societăților Biblice Unite pentru Europa.

Între 10—20 iunie 1975, pastorul norvegian Sverre Smaadhal, secretar general al Societăților Biblice Unite, a făcut o vizită Bisericii Ortodoxe Române, în legătură cu încetarea mandatului său în această organizație.

Pastorul Smaadhal a fost primit de Prea Fericitul Patriarh Justinian și de P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal.

În timpul vizitei în România pastorul Smaadhal a discutat cu conducătorii Bisericii noastre și cu factorii responsabili ai Editurii și Tipografiei Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, probleme privind colaborarea dintre Societățile Biblice Unite și Editura Institutului Biblic din București. Oaspetele norvegian a avut prilejul să constate condițiile grafice în care a apărut noua ediție a Bibliei românești, tipărită în 100.000 exemplare, cu sprijinul Societăților Biblice Unite. De asemenea, s-au abordat probleme privind colaborarea viitoare dintre Societățile Biblice Unite și Patriarhia Română.

Spre sfârșitul vizitei, oaspetele norvegian a vizitat mănăstirile din nordul Moldovei.

Reîntors în Elveția, pastorul Smaadhal a adresat o scrisoare de mulțumire Prea Fericitului Patriarh Justinian, precizând că Societățile Biblice Unite sînt dispuse să contribuie și în viitor la tipărirea Bibliei în limba română. De asemenea, prezintă pe noul secretar european al S.B.U., Dl. Ole van Luym.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei afacerilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

1. Se ia act de darea de seamă privind vizita Pastorului Sverre Smaadhal, secretar european al Societăților Biblice Unite.

2. Se aduc respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, pentru grija deosebită manifestată pentru tipărirea noii ediții a Bibliei în limba română și pentru adîncirea colaborării Bisericii noastre cu Societățile Biblice Unite.

Tem. nr. 9355 ; 5250 ; 4041 ; 3495/1975. — Vizite neoficiale ale unor delegații sau personalități bisericești de peste hotare, la Patriarhia Română.

Pe linia cultivării și adîncirii relațiilor intercreștine, Biserica Ortodoxă Română a primit în acest an și vizitele neoficiale ale unor delegații sau personalități bisericești de peste hotare.

Dintre acestea se amintesc :

a) Vizita delegației Bisericii Ortodoxe Ruse la București, în trecere spre Ierusalim (19—20 și 29—30 iunie 1975).

O delegație a Bisericii Ortodoxe Ruse, în trecere spre Ierusalim, a sosit la București în ziua de 19 iunie 1975. Delegația, compusă din 7 persoane, a avut în frunte pe I.P.S. Mitropolit Filaret al Berlinului și Europei Centrale.

În timpul șederii în București, delegația rusă a fost găzduită la Mănăstirea Cernica. În aceeași zi, membrii delegației au vizitat diferite biserici din București, precum și Mănăstirea Țigănești.

În ziua de 20 iunie, delegația Bisericii Ortodoxe Ruse a părăsit Bucureștiul, îndreptându-se spre Ierusalim.

La 29 iunie, aceeași delegație s-a oprit din nou la București, în drum spre Moscova. Oaspeții ruși au fost cazați la Mănăstirea Cernica.

Plecarea din România a delegațiilor ruși a avut loc în dimineața zilei de 30 iunie 1975.

În timpul șederii în țara noastră, delegația Bisericii Ortodoxe Ruse a fost însoțită de P. S. Episcop Roman Ialomiteanul, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

b) Vizita neoficială în România a Sanctității Sale Vazken I, patriarhul suprem și catolicos al tuturor armenilor (1—16 mai 1975). Între 1—16 mai 1975, Sanctitatea Sa Vazken I, patriarhul suprem și catolicos al tuturor armenilor, însoțit de I.P.S. Arhiepiscop Sevrop Manughian, exarhul Bisericilor armenice din Europa Occidentală, P. S. Episcop Narek Shakarian de Shirag și ieromonahul Vartan Dilalian, parohul bisericii armenice din Baku, a făcut o vizită neoficială în România.

În ziua de 6 mai, delegația armeană a fost primită la Palatul Patriarhal de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Au fost de față: II. PP. SS. Mitropoliți Teoctist al Olteniei și Nicolae al Banatului, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal și P. S. Episcop Roman Ialomiteanul, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor. Prea Fericitul Patriarh Justinian a oferit o masă în cinstea distinșilor oaspeți.

c) Vizita neoficială în România a Excelenței Sale John Satterthwaite, episcop anglican de Fulham și Gibraltar (25—28 martie 1975).

În ziua de 25 martie 1975, a sosit la București, într-o vizită neoficială, episcopul de Fulham și Gibraltar, John Satterthwaite. În cursul vizitei, Excelența Sa a săvârșit un serviciu religios, în biserica anglicană din București, joi 27 martie 1975 («Joia Patimilor»). Din partea Bisericii Ortodoxe Române au asistat I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal și alți clerici.

Cu acest prilej, au rostit cuvântări I.P.S. Mitropolit Teoctist și episcopul John Satterthwaite.

Episcopul de Fulham și Gibraltar a mulțumit Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru grija arătată la restaurarea bisericii anglicane din București. El a considerat acest lucru ca o dovadă a legăturilor strânse dintre cele două biserici și ca o mărturie a ecumenismului promovat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Biserica Ortodoxă Română.

În timpul vizitei sale în România, episcopul John Satterthwaite a fost primit miercuri 26 martie, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

d) Vizita neoficială la Patriarhia Română a unei delegații a Bisericii Luterane din Finlanda (26 martie 1975). La 26 martie 1975, Patriarhia Română a primit vizita neoficială a unei delegații a Bisericii Luterane din Finlanda, alcătuită din Excelența Sa Aimo Nicolainen, episcop al Bisericii Luterane finlandeze și Prof. Soisalon Soininon, împreună cu soțiile.

Delegația a sosit în țara noastră ca urmare a invitației episcopului Bisericii Evanghelice Luterane C.A. din Sibiu, Eminentă Sa Albert Klein.

În București, delegația a fost primită de P. S. Episcop Roman Ialomiteanul, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, care a însoțit oaspeții în vizita lor la așezămintele centrale ale Patriarhiei Române și la Mănăstirea Cernica.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei afacerilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

1. Se ia act de darea de seamă privind vizitele neoficiale ale unor delegații sau personalități bisericești de peste hotare la Patriarhia Română.

2. Se aduc respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru grija acordată la buna desfășurare a acestor vizite neoficiale.

3. Se aduc mulțumiri I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal și P. S. Episcop Roman Ialomiteanul, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, pentru contribuțiile aduse la buna desfășurare a acestor vizite neoficiale.

Tem. nr. 11940 ; 4996 ; 4569 ; 6602/1975. — Relații cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor. În intervalul care s-a scurs de la începutul acestui an și pînă în prezent, se amintesc următoarele acțiuni pe care Biserica Ortodoxă Română le-a întreprins în relațiile sale cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor :

a) Vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române de către pastorul Philip Potter, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor (19 iunie—1 iulie 1975).

b) Participarea Prea Sfințitului Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, la sesiunea de lucru a Comitetului european «Inter Church Aid» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Torre-Pellice, Italia, 17—22 martie 1975).

c) Participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la colocviul interortodox, organizat de Comisia «Credință și Constituție» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Creta, 7—13 martie 1975).

d) Informări primite din partea Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

— Hotărârile Comisiei Programului de combatere a rasismului.

— Declarații ale Comitetului Executiv ale C.E.B.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei afacerilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

1. Se ia act de dările de seamă privind relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor în acest an.

2. Se aduc respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru atenția deosebită și grija manifestată pentru buna reușită a vizitei pastorului Philip Potter în țara noastră.

3. Se aduc mulțumiri I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, I. P. S. Arhiepiscop Teofil al Clujului-Napoca, P. S. Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului, P. S. Episcop Antim al Dunării de Jos și P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, pentru contribuțiile aduse la buna desfășurare a vizitei pastorului Philip Potter în România.

4. Se aduc mulțumiri delegaților Bisericii Ortodoxe Române, pentru modul în care au reprezentat Biserica noastră la diferitele întruniri organizate de Consiliul Ecumenic al Bisericilor în acest an.

Tem. nr. 6628 ; 9271/1975. — Relații cu Conferința Bisericilor Europene. Din acțiunile pe care Biserica Ortodoxă Română le-a desfășurat de la începutul acestui an și pînă în prezent în cadrul Conferinței Bisericilor Europene, se menționează :

a) Participarea P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, la lucrările Prezidiului și Comitetului Consultativ al Conferinței Bisericilor Europene (Liebfransenberg — Franța, 16—21 aprilie 1975).

b) Participarea P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, la întâlnirea reprezentanților diferitelor conferințe ecumenice regionale cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor (Geneva, 28 iulie—1 august 1975).

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei afacerilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

1. Se ia act de darea de seamă privind relațiile cu Conferința Bisericilor Europene.

2. Se aduc mulțumiri P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, pentru modul în care a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la întrunirile organizate în acest an de Conferința Bisericilor Europene și pentru rezultatele obținute cu ocazia acestor întruniri.

Tem. nr. 4460 ; 2351 ; 8466/1975. — Relații cu Conferința Creștină pentru Pace.

De la începutul anului în curs și pînă în prezent, Biserica Ortodoxă Română a participat la următoarele activități ale Conferinței Creștine pentru Pace :

a) Lucrările Secretariatului Internațional al Conferinței Creștine pentru Pace (Ecimiadzin, 24—28 februarie 1975).

b) Sesiunea Comitetului de lucru al Conferinței Creștine pentru Pace (Sofia, 10—14 aprilie 1975). La invitația Prea Fericitului Patriarh Maxim, întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Bulgare, între 10—14 aprilie 1975 s-au desfășurat la Sofia lucrările sesiunii de primăvară a Comitetului de lucru al Conferinței Creștine pentru Pace. La lucrări au participat ca reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului și P. C. Pr. Ilie Georgescu.

c) Întrunirea Comisiei teologice a Conferinței Creștine pentru Pace (Cernica, 27—30 mai 1975).

La invitația Prea Fericitului Patriarh Justinian, între 27—30 mai 1975, a avut loc la Mînăstirea Cernica întrunirea Comisiei teologice a Conferinței Creștine pentru Pace.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei afacerilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

1. Se ia act de darea de seamă privind relațiile cu Conferința Creștină pentru Pace.

2. Se aduc respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru atenția și grija deosebită manifestată cu privire la buna reușită a întrunirii Comisiei teologice a Conferinței Creștine pentru Pace, găzduită de Biserica noastră.

3. Se aduc mulțumiri delegaților Bisericii Ortodoxe Române, pentru modul în care au reprezentat Biserica noastră la întrunirile din țară și de peste hotare ale Conferinței Creștine pentru Pace.

Tem. nr. 6601 ; 9444 ; 13042/1975. — Relații cu alte organizații intercreștine de peste hotare.

Se amintesc, în cele ce urmează, câteva acțiuni pe care Biserica Ortodoxă Română le-a desfășurat, de la începutul acestui an și pînă în prezent, în cadrul relațiilor sale cu alte organizații intercreștine de peste hotare.

a) Participarea unor delegați ai Bisericii Ortodoxe Române la Conferința Consiliului Ecumenic de Tineret din Europa (Driebergen — Olanda, 26 martie—1 aprilie 1975).

b) Participarea unui delegat al Bisericii Ortodoxe Române la Conferința Internațională a pastorilor spirituali universitari (Sien — Elveția, 28 mai—2 iunie 1975).

c) Participarea unui observator, din partea Bisericii Ortodoxe Române, la întâlnirea teologică internațională de la «Agape» (Torino — Italia, 20—28 iulie 1975).

Din partea Bisericii Ortodoxe Române, a participat ca observator Pr. Alexandru Stan, profesor la Seminarul teologic din Buzău.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei afacerilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

1. Se ia act de darea de seamă privind relațiile cu alte organizații intercreștine de peste hotare.

2. Se aduc mulțumiri delegaților Bisericii Ortodoxe Române, pentru modul în care au reprezentat Biserica noastră la diferitele întruniri ale unor organizații intercreștine de peste hotare.

Tem. nr. 9943 ; 6924 ; 967/1975. — Acțiuni în cadrul schimburilor de profesori.

În cadrul schimburilor de profesori pe care Biserica Ortodoxă Română le-a continuat și în acest an cu diferite instituții de învățămînt teologic de peste hotare, se amintesc următoarele acțiuni :

a) Conferințele Prof. Oscar Cullmann la Institutele teologice din București și Sibiu.

b) Participarea Pr. Prof. onorar Dumitru Stăniloae' la seminarul privind «Teologia și cultul ortodox» (Bossey, 21 aprilie—4 mai 1975).

c) Conferințele Pr. Lect. Athanasie Negoită la Facultatea de teologie a «Universității de Paul» din Chicago — S.U.A.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei afacerilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

1. Se ia act de darea de seamă privind acțiunile în cadrul schimburilor de profesori.

2. Se aduc mulțumiri delegaților Bisericii Ortodoxe Române, pentru modul în care au reprezentat teologia noastră peste hotare.

Tem. nr. 1034 ; 6836 ; 5376 ; 5373/1975. — Participări ale Pr. Prof. Ion Bria la diferite reuniuni internaționale.

În calitate de reprezentant al Bisericii noastre la Consiliul Ecumenic al Bisericilor, ca secretar pentru relațiile cu ortodocșii în Comisia «Misiune și Evanghelizare», Pr. Prof. Ion Bria a fost prezent în anul acesta la diferite reuniuni teologice internaționale. În cadrul acestora amintim :

a) La 17.I.1975, a participat la inaugurarea Săptămîinii de rugăciune pentru unitatea creștinilor, care a avut loc în orașul Landerea. Cu acest prilej, P. C. Sa a ținut conferința : «Inițiere în Ortodoxie. Temeiul teologic al ecumenismului ortodox».

b) Între 7—14 martie a.c., P. C. Pr. Prof. Ion Bria a participat la lucrările Consultației ortodoxe, organizată de Comisia «Credință și Constituție» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, în Creta. În cadrul dezbaterilor P. C. Sa a prezentat o scurtă analiză a dosarului secției a 5-a a Adunării Generale de la Nairobi, intitulată «Structuri ale injustiției și lupta pentru eliberare».

c) În cadrul seminarului de teologie și cult ortodox, care a avut loc la Bossey, P. C. Pr. Prof. Ion Bria a prezentat, în ziua de 29 aprilie 1975, conferința «Despre o teologie a misiunii».

d) Între 12—16 mai 1975, au avut loc la Chambésy lucrările Colocviului despre preoție organizat de Centrul ortodox al Patriarhiei Ecumenice de la Chambésy, în colaborare cu Secretariatul pentru unitatea creștinilor al Bisericii Romano-Catolice. Cu acest prilej, Pr. Prof. Ion Bria a prezentat un referat în care a reliefat importanța func-

ției sacramentale a preotului și însemnătatea succesiunii apostolice a preoției.

e) În «Revista Internațională de Misiune», vol. LXIV, nr. 253, ianuarie, 1975, p. 67—94, a apărut sub semnătura Pr. Prof. Ion Bria studiul «A mărturisi pe Hristos astăzi», dare de seamă asupra lucrărilor Consultației ortodoxe care a avut loc la Mănăstirea Cernica, între 4—8 iunie 1974.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei afacerilor externe, bisericești, Sfântul Sinod hotărăște :

1. Se ia act de darea de seamă privind participările Pr. Prof. Ion Bria la diferite reuniuni teologice internaționale.

2. Se aduc mulțumiri P. C. Pr. Prof. Ion Bria, pentru modul în care a reprezentat Biserica și teologia noastră la diferite reuniuni teologice internaționale.

*

P. S. Eftimie Bîrlădeanul, arhiepiscop-vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor, raportorul Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și mănăstiri, citește referatele asupra :

Tem. nr. 12952/1975. — Dare de seamă privind funerariile I. P. S. Arhiepiscop Teofil Ionescu, fostul conducător al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și mănăstiri, Sfântul Sinod hotărăște :

— Se păstrează un moment de reculegere în memoria I. P. S. Arhiepiscop Teofil Ionescu.

— Se aduc mulțumiri membrilor delegației Bisericii Ortodoxe Române care au participat la funeralii.

Tem. nr. 5688 ; 11699/1975. — Procesele verbale ale Consfătuirii ierarhilor din Mitropolia Ardealului și Banatului din 14 martie 1975 și 2 iulie 1975 privind mijloacele pastorale pentru promovarea unității de credință în eparhiile acestor mitropolii și problemele comune ale acestora privind învățămîntul teologic.

Cu adresele nr. 5688 și 11699/1975 Sfînta Arhiepiscopie a Sibiului a înaintat procesele verbale ale consfătuirii ierarhilor din Mitropoliile Ardealului și Banatului din 14 martie 1975 și 2 iulie 1975, din care rezultă măsurile luate în cadrul consfătuirilor privind activitatea misionară a preoților din parohiile acestor eparhii precum și sarcinile trasate în cadrul acestor consfătuiri pentru promovarea unității de credință în eparhiile mitropoliilor Ardealului și Banatului.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și mănăstiri, Sfântul Sinod hotărăște :

— Se ia act de activitatea desfășurată în eparhiile din mitropoliile Ardealului și Banatului, consemnată în procesele verbale ale Consfătuirilor din 14 martie 1975 și 2 iulie 1975, privind mijloacele pastorale pentru promovarea unității de credință în eparhiile acestor mitropolii și problemele comune privind învățămîntul teologic.

— Se va continua de către centrele eparhiale respective activitatea de pînă acum și aplicarea măsurilor ce s-au stabilit în aceste consfătuiri, privind activitatea misionară și învățămîntul teologic

— Se va continua și în anii viitori organizarea bianuală a consfătuirii ierarhilor din mitropoliile Ardealului și Banatului.

Tem. nr. 8198/1975. — Adresa Arhiepiscopiei Timișoarei nr. 2948/1975, privind darea de seamă asupra unității de credință, cult și organizare bisericească la parohiile din cuprinsul acelei Arhiepiscopii în perioada octombrie 1974—aprilie 1975.

*

P. S. Episcop-vicar Adrian Botoșăneanul, raportorul Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, citește referatele asupra :

Tem. nr. 13131/1975. — Referatul informativ al Cancelariei Sfântului Sinod privind stabilirea nomenclatoarelor de funcțiuni pentru personalul clerical cu funcții de conducere și tehnico-administrativ de la centrul patriarhal, arhiepiscopii, episcopii și protoierii.

Referatul se bazează pe prevederile Legii Nr. 57/1974 pentru retribuirea după calitate și cantitatea muncii, care pe data de 1 noiembrie 1975 vor intra în vigoare, în ce privește retribuția tarifară și în Patriarhia Română.

Din referat se desprinde necesitatea elaborării unor nomenclatoare, care pe de o parte să fixeze pentru personalul clerical în funcții de conducere un salariu tarifar unic, în care să nu mai apară nici salariul actual format din mai multe componente și nici problema cumulului, iar pe de altă parte, pentru personalul tehnico-administrativ să se elaboreze nomenclatoare în condițiile anexei VIII a Legii Nr. 57/1974, care stabilește nomenclatorul pentru aparatul Uniunii de creație și al Asociațiilor obștești, singurele cu care Biserica Ortodoxă Română poate fi asimilată.

Luându-se în considerare specificul Patriarhiei Române și al celorlalte instituții ale ei (arhiepiscopii, episcopii și protoierii), care trebuie socotite a fi organizații obștești cu caracter special :

Avându-se în vedere că și în această situație salariile personalului respectiv urmează să fie ierarhizate pentru funcțiile similare pe instituții (Administrația Patriarhală, Arhiepiscopii și Episcopii).

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

— Permanența Consiliului Național Bisericesc și Administrația Patriarhală vor studia și vor face propuneri Sinodului Permanent cu privire la nomenclatorul de funcțiuni pentru personalul clerical cu funcții de conducere și tehnico-administrativ de la centrul patriarhal, arhiepiscopii, episcopii și protoierii, ținând seama de dispozițiile normative în vigoare reglementate prin Legea Nr. 57/1974 și de faptul că Biserica Ortodoxă Română și instituțiile ei sînt organizații obștești cu caracter special.

Tem. nr. 10849/1975. — Adresa nr. 9212/1975 a Arhiepiscopiei Bucureștilor cu propunerea pentru tunderea în monahism a surorilor rasofore Ioniță Maria-Mihaela și Manea Victoria-Vichentia din Mănăstirea Zamfira.

Prin adresa nr. 9212/1975, Arhiepiscopia Bucureștilor a solicitat aprobarea Sfântului Sinod pentru tunderea în monahism a surorilor rasofore Ioniță Maria-Mihaela și Manea Victoria-Vichentia, din Mănăstirea Zamfira, com. Lipănești, jud. Prahova. Din actele de la dosar, ca și din autobiografiile celor două viețuitoare, rezultă că :

— Rasofora Ioniță Maria-Mihaela, în vîrstă de 46 ani, s-a născut la 16.VIII.1929 în comuna Glodeanu Siliștea, jud. Buzău, fiica lui Ioan și Ioana Ioniță. A absolvit 7 clase elementare în comuna natală și 3 ani la școala monahală din schitul Sfînta Maria din Techirghiol. În anul 1950 a fost închinoviată la Mînăstirea Zamfira din comuna Lipănești, jud. Prahova, de unde în anul 1955 a fost transferată ca îngrijitoare la Sanatoriul preoțesc din Techirghiol, unde lucrează și în prezent, avînd 25 ani vechime ca viețuitoare în mînăstire. La 29.I.1975 a fost trecută în rîndul rasofoarelor.

— Rasofora Manea Victoria-Vichentia, în vîrstă de 45 ani, s-a născut la 6.VI.1930 în comuna Topazu, jud. Ialomița, fiica lui Stelian și Tudora. A absolvit 5 clase elementare în comuna natală. În anul 1950 a fost închinoviată la Mînăstirea Zamfira. În anul 1955 a fost încadrată îngrijitoare la Sanatoriul din Techirghiol, de unde în anul 1971 a fost transferată la Mînăstirea Zamfira, ca îngrijitoare-ghid, unde lucrează și în prezent, avînd 22 ani vechime ca viețuitoare în mînăstire. La 29.I.1975 a fost trecută în rîndul rasofoarelor.

Avînd în vedere avizul favorabil al consiliului duhovnicesc de a fi tunse în monahism, cerut de art. 34 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale ;

Ținînd seama că îndeplinesc condițiile cerute de art. 32 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale, în ceea ce privește stagiul pe care îl au în starea de rasofoare,

În conformitate cu prevederile art. 34 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale,

În urma discuțiilor care au avut loc, la propunerea Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină Sfîntul Sinod hotărăște :

— Aprobă tunderea în monahism a rasofoarelor Ioniță Maria-Mihaela și Manea Victoria-Vichentia, din Mînăstirea Zamfira, com. Lipănești, jud. Prahova.

Tem. nr. 12448/1975. — Adresa nr. 6680/1975 a Arhiepiscopiei Bucureștilor, cu propunerea pentru tunderea în monahism a rasoforului Ioan Neagu, închinoviat la Schitul Crasna, pendinte de Mînăstirea Sinaia, jud. Prahova.

Prin adresa nr. 6680/1975, Arhiepiscopia Bucureștilor a solicitat aprobarea Sfîntului Sinod pentru tunderea în monahism a rasoforului Ioan Neagu, din Schitul Crasna, jud. Prahova.

Din actele de la dosar, rezultă că rasoforul Ioan Neagu este născut la 29 nov. 1941 în com. Podenii Noi, jud. Prahova, fiul lui Nicolae și Elenei Neagu. A absolvit școala elementară în comuna natală. În anul 1962 s-a angajat la Întreprinderea Telefoane Ploiești. Între anii 1970—1974, a urmat cursurile Institutului teologic universitar din Sibiu, pe care le-a absolvit ca licențiat în sesiunea iunie 1974. La data de 3 iulie 1974 a fost primit ca frate și închinoviat la Schitul Crasna, fiind angajat totodată în postul de îngrijitor la acest schit, unde funcționează și în prezent.

Avînd în vedere ascultarea și viața corespunzătoare de care a dat dovadă respectivul rasofor și că nu are obligații familiale ;

Luîndu-se în considerare avizul favorabil al consiliului duhovnicesc al Mînăstirii Sinaia de a fi tuns în monahism, cerut de art. 34 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale, precum și recomandarea Arhiepiscopiei Bucureștilor,

Ținând cont că îndeplinește starea de rasofoar, cerută de art. 32 din același Regulament; având în vedere că rasofoarul Ioan Neagu este licențiat în teologie și are serviciul militar satisfăcut,

În conformitate cu prevederile art. 34 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale,

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

— Aprobă tunderea în monahism a rasofoarului Ioan Neagu, închinoviat la Schitul Crasna, pendinte de mînăstirea Sinaia, jud. Prahova.

Tem. nr. 9327/1975. — Adresa Episcopiei Romanului și Hușilor nr. 2960/1975, privind recomandarea tînărului Chitic Florin, licențiat în teologie, pentru aprobarea hirotoniei în preot, în urma defacerii căsătoriei civile, care a fost «pur formală», fără efectuarea logodnei și căsătoriei religioase.

Prin adresa nr. 2960/1975, Episcopia Romanului și Hușilor recomandă pe tînărul Chitic Florin, licențiat în teologie, promoția 1965, cu domiciliul în com. Codăești, jud. Vaslui, pentru aprobarea hirotoniei în preot, în urma defacerii căsătoriei civile care a fost «pur formală» și fără efectuarea logodnei și a căsătoriei religioase.

Sfînta Episcopie a Romanului și Hușilor își întemeiază această propunere pe considerentul din sentința civilă nr. 1881/9.VIII.1971 a Judecătoriei jud. Vaslui, rămasă definitivă, din care rezultă că între tînărul Chitic Florin și Maximina Maxim a avut loc o căsătorie civilă, care — cu martori — s-a dovedit a fi «pur formală și neconsumată, ... părțile neconviețuind deloc și aceasta din vina exclusivă a pîrîtei», motiv pentru care Judecătoria respectivă a dispus defacerea căsătoriei între părți, din vina pîrîtei. Dosarul cauzei cuprinde acte care vin în sprijinul cererii sale.

Avînd în vedere sentința civilă nr. 1881/9.VIII.1971 a Judecătoriei Vaslui, din care rezultă că această căsătorie a fost pur formală, părțile neconviețuind deloc și că prin sentință se dispune defacerea căsătoriei încheiate între părți, din vina pîrîtei;

Ținînd seama de avizul favorabil al Episcopiei Romanului și Hușilor, al Oficiului juridic al Administrației Patriarhale și al Inspectorului general bisericesc, din care rezultă că această căsătorie civilă este nulă ;

Luînd în considerare conduita morală a teologului Chitic Florin, atît înainte de contractarea căsătoriei civile, cît și după defacerea acestei căsătorii; avînd în vedere și faptul că din actele de la dosar rezultă că nu a efectuat logodna și căsătoria religioasă, iar de la defacerea căsătoriei civile, calificată pur formală, și pînă în prezent nu a mai contractat nici o altă căsătorie,

La cererea P. S. Episcop Partenie al Romanului și Hușilor,

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

— Aprobă licențiatului în teologie Chitic Florin, în mod excepțional, contractarea unei căsătorii civile și religioase legale, cu dreptul de a se hirotoni preot.

Tem. nr. 13175/1975. — Adresa Episcopiei Dunării de Jos nr. 7062/1975 privind recomandarea pentru tunderea în monahism a rasofoarelor Gabriela-Gherghina Barbu. Partenia-Paraschiva Stamboală și Lavrentia-Ilinca Petrea, din mînăstirea Celic-Dere jud. Tulcea.

Prin adresa nr. 7062/1975, Episcopia Dunării de Jos a solicitat aprobarea Sfințului Sinod pentru tunderea în monahism a rasofoarelor Gabriela-Gherghina Barbu, Partenia-Paraschiva Stamboală și Lavrentia-Ilinca Petrea, din Mănăstirea Celic-Dere, jud. Tulcea. Din adresa Episcopiei Dunării de Jos, rezultă următoarele :

— Gabriela-Gheorghina Barbu, este în vîrstă de 43 ani și a fost închinoviată în anul 1950. Este absolventă a școlii generale și a două clase de seminar monahal și are o comportare exemplară. Este casiera mînăstirii și persoana de încredere care o înlocuiește pe stareță, cînd este plecată din mînăstire. Ea îndeplinește și alte ascultări de răspundere, cunoscătoare à tipicului, cîntă în corul mînăstirii și este înzestrată cu calități artistice în ceea ce privește meșteșugul covoarelor și al broderiei.

— Partenia-Paraschiva Stamboală, are vîrstă de 46 ani și a fost închinoviată în anul 1949. Este absolventă a 5 clase generale și a școlii monahale. Lucrează în atelierul de covoare al mînăstirii și îndeplinește și alte ascultări de răspundere. Printre altele, ajută la lucrările de cancelarie și este ajutătoare de dirijoare a corului mînăstiresc. Are o comportare demnă și se bucură de încredere din partea întregului sobor.

— Lavrentia-Ilinca Petre, este în vîrstă de 45 ani și a fost închinoviată în anul 1951. A absolvit 4 clase elementare și școala monahală. Îndeplinește ascultarea la străreție și la casa arhierescă de la mînăstire, ca ajutătoare a maicii starețe. Îndeplinește și alte ascultări în cadrul mînăstirii și are o bună comportare.

Conducerea mînăstirii și consiliul duhovnicesc au avizat favorabil pentru tunderea lor în monahism.

Ținînd seama de recomandarea Episcopiei Dunării de Jos și de avizul favorabil al consiliului duhovnicesc al mînăstirii,

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, Sfințului Sinod hotărăște :

— Aprobă tunderea în monahism a rasofoarelor Gabriela-Gherghina Barbu, Partenia-Paraschiva Stamboală și Lavrentia-Ilinca Petrea, din Mînăstirea Celic-Dere, jud. Tulcea.

*

P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, raportorul Comisiei învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, citește referatele asupra :

Tem. nr. 7067 ; 10996 ; 12615/1975. — Adresele Episcopiei Buzăului nr. 1334/1975, Arhiepiscopiei Sibiului nr. 6327/1975 și Arhiepiscopiei Iașilor nr. 8538/1975, privind ținerea unui examen de asimilare pentru cîntăreți bisericești.

Prin adresele Episcopiei Buzăului nr. 1334/1975, Arhiepiscopiei Sibiului nr. 6327/1975 și Arhiepiscopiei Iașilor nr. 8538/1975, s-a adus la cunoștința Patriarhiei Române că în cuprinsul acelor eparhii sînt solicitanți care, avînd o practică îndelungată a cîntărilor de strană și rînduiei slujbelor bisericești, doresc să se prezinte la un examen prin care să fie asimilați în drepturi cu cîntăreții bisericești.

Sfîntul Sinod, în baza art. 10 lit. h din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, prin hotărîrea nr. 15757/1965, a decis instituirea unui exa-

men de asimilare pentru cîntăreții practicanți, în sesiuni speciale hotărîte de Sfîntul Sinod. Prin aceeași hotărîre, s-au stabilit și condițiile de admitere la acest examen.

Prin hotărîrea Sfîntului Sinod nr. 5001/1970, s-a redus vechimea de practică efectivă la strană cerută candidaților care se prezintă la acest examen, de la 10 la 5 ani, iar hotărîrea Sinodului Permanent nr. 35/1975 precizează că nu se vor mai aproba angajări de salariați în cadrul oricărei instituții bisericești peste vîrsta de 40 de ani.

Față de cele de mai sus, Departamentul Cultelor a opinat ca Sfîntul Sinod să ia o hotărîre de principiu cu aplicabilitate permanentă, cu privire la examenul de asimilare pentru cîntăreții bisericești și a stabilirii limitei superioare de vîrstă pînă la care pot fi înscriși candidații la acest examen.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfîntul Sinod hotărăște :

— Aprobă ținerea examenelor de asimilare pentru cîntăreți bisericești, ori de cîte ori nevoile eparhiale reclamă acest lucru, în condițiile stabilite de hotărîrea Sfîntului Sinod nr. 15757/1965 privind examinarea.

— Candidații vor avea o practică efectivă la strană de minimum 5 ani, dovediți cu acte, potrivit Hotărîrii Sfîntului Sinod nr. 5001/1970.

— Vîrsta candidaților nu va depăși 40 ani, în conformitate cu hotărîrea Sinodului Permanent nr. 3579/1975, la data susținerii examenului, urmînd ca aceștia să fie încadrați în posturi în cel mult un an de zile de la susținerea examenului.

— Vor fi admise la examenul de asimilare pentru cîntăreți bisericești și persoanele salariate ale bisericii și care au vîrsta între 40—50 ani.

Tem. nr. 12487/1975. — Referatul Serviciului de învățămînt al Cancelariei Sfîntului Sinod privind instituirea unor comisii pentru modificarea Regulamentului învățămîntului teologic.

Prin referatul nr. 12487/1975, Serviciul de studii și învățămînt al Cancelariei Sfîntului Sinod arată că începînd cu anul 1974, învățămîntul de cultură generală în școlile de stat s-a generalizat pe 10 clase, iar în anul 1976 va ieși prima serie de absolvenți ai acestui ciclu.

Începînd cu anul școlar 1976/1977, candidații la examenul de admitere în școlile de cîntăreți și seminarii teologice se vor recruta din rîndul absolvenților a 10 clase de cultură generală. În această situație, este necesar a se proceda la modificarea Regulamentului învățămîntului teologic și la punerea de acord a dispozițiilor acestuia cu prevederile legale din învățămîntul de stat de grad corespunzător.

Referatul prezintă propuneri întemeiate pentru modificarea Regulamentului învățămîntului teologic.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfîntul Sinod hotărăște :

— Aprobă instituirea unei comisii pentru redactarea proiectului de Regulament privind organizarea și funcționarea școlilor de cîntăreți și seminariilor teologice, formată din directorii Seminariilor teologice, inspectorul general bisericesc și consilierul Cancelariei Sfîntului Sinod, cu problemele de învățămînt.

— Aprobă instituirea unei a doua comisii pentru redactarea Proiectului de Regulament pentru organizarea și funcționarea învățămîntului teologic superior și a

cursurilor de doctorat în teologie, formată din rectorii și prorectorii Institutelor teologice și consilierul Cancelariei Sfântului Sinod pentru problemele de învățămînt.

— Ambele comisii să fie prezidate de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, președintele Comisiei sinodale pentru învățămînt și pregătirea personalului bisericesc.

— La întocmirea proiectelor respective, să se aibă în vedere propunerile consemnate în referatul Serviciului de studii și învățămînt al Cancelariei Sfântului Sinod.

*

Epuizîndu-se lucrările înscrise pe ordinea de zi, Prea Fericitul Părinte Președinte aduce mulțumiri membrilor Sfântului Sinod pentru participarea la lucrările ședinței sinodale și pentru contribuția adusă la rezolvarea problemelor care au făcut obiectul discuțiilor și hotărîrilor luate.

Totodată, Prea Fericirea Sa adresează calde mulțumiri D-lui Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor, pentru participarea la lucrările ședinței Sfântului Sinod și pentru bunăvoința și larga înțelegere pe care a manifestat-o totdeauna în soluționarea problemelor Bisericii Ortodoxe Române.

Prea Fericitul Părinte Președinte, în încheiere, declară prorogată sesiunea sinodală pe anul 1975, pentru o dată ce se va stabili ulterior.

Se rostește rugăciunea «Cuvine-se cu adevărat».

Președintele Sfântului Sinod

† Justinian

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Secretarul Sfântului Sinod

† Antonie Ploieșteanul
Episcop-vicar patriarhal

GHID BIBLIOGRAFIC, PE TEME ȘI PROBLEME, DIN PUBLICAȚIILE REVISTELOR BISERICEȘTI PATRIARHALE

(Completare — Anexe)

IV. — DIALOG ÎNTRE BISERICA ORTODOXĂ ȘI BISERICA ANGLICANĂ

1. Poziția și atitudinea celor două Biserici creștine în vederea realizării acestui deziderat ecleziastic contemporan

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1966 : Rapoartele delegaților Bisericii Ortodoxe Române în legătură cu lucrările Comisiilor teologice interortodoxe de la Belgrad (1—15 septembrie 1966) în vederea pregătirii dialogului teologic cu Biserica Anglicană (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 11—12, p. 1047—1048).

De la Belgrad la Chambésy : Situația Ortodoxiei în fața dialogului cu anglicanii, după Conferința interortodoxă de la Belgrad și cea reunită de la Chambésy (Recenzie, de Pr. Prof. Corneliu Sîrbu) (Ort., XXII (1970), nr. 2, p. 248—249).

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Conferința anuală a Asociației anglicano-ortodoxe Sfinții Abban și Sergiu* (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 7—8, p. 688—689).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Comisiei teologice interortodoxe pentru dialogul cu anglicanii* : Chambésy-Geneva, între 1—7 octombrie 1970 (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 9—10, p. 1007—1009).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1970 : În legătură cu participarea delegaților Bisericii Ortodoxe Române la sesiunea de lucru a Comisiei teologice interortodoxe pentru dialogul cu Biserica Anglicană (Chambésy, 1—7 octombrie 1970) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1326—1327).

Ioan I. Ică, *Teologul ortodox Karmiris și preocupările sale ecumeniste* : În legătură cu dialogul ecumenic dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Anglicană (Ort., XXII (1970), nr. 2, p. 243—245).

John Rossner, *Orthodoxy and the Future of Western Christianity* : Despre o nouă poziție în orientarea teologilor anglicani, care doresc sincer cunoașterea, apropierea și eventuala unire cu Biserica Ortodoxă (Notă bibliografică, de Diac. P. David) (S. T., XXIII (1971), nr. 5—6, p. 418—420).

Pr. Dumitru Soare, *Lucrările Comisiei teologice interortodoxe pentru dialogul cu anglicanii* (Helsinki, 7—11 iulie 1971) (Ort., XXIII (1971), nr. 3, p. 507).

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Relațiile ecumenice ale Bisericii Ortodoxe Române în ultimul sfert de veac* : Cu Biserica Anglicană (Ort., XXV (1973), nr. 2, p. 174).

2. Poziția și atitudinea Bisericii Ortodoxe Române în problema dialogului contemporan ortodox-anglican

a) Privire de ansamblu

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1966 : În legătură cu fixarea poziției Bisericii Ortodoxe Române în dialogul teologic cu Biserica Anglicană. Problema schimburilor de vizite dintre ierarhi și profesori de teologie ai Bisericii Ortodoxe Române și cei din Biserica Anglicană (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 612—613 ; — nr. 11—12, p. 1057).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Temeiurile atitudinii Bisericii Ortodoxe Române față de dialogul ecumenic cu celelalte Biserici creștine* : Convorbiri cu Biserica Anglicană (Ort., XXII (1970), nr. 1, p. 31—33).

Rev. A. M. Allichin, *România, loc al întâlnirilor* : Despre dezvoltarea contactelor dintre anglicani și ortodocși în veacul nostru — rolul cu totul proeminent al

Bisericii Ortodoxe Române, în această direcție (Traducere și note, de Ierom. Antonie Plămădeală) (*Rev. cit.*, p. 152—154).

Diac. Asist. Ion Bria, *Contribuția teologiei ortodoxe române la studierea anglicanismului* (*Ort.*, XXII (1970), nr. 2, p. 304—310).

b) *Contacte și relații bilaterale, la niveluri diferite, între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Anglicană în vederea acestui scop*

Schimb de corespondență irenică la marile sărbători creștine (Nașterea Domnului, Anul Nou și Învierea Domnului) (*B.O.R.*, LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 18—19; nr. 3—4, p. 249—250; — nr. 5—6, p. 442; — nr. 11—12, p. 1116—1117; — LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 32—33; — nr. 3—4, p. 241—242; — nr. 5—6, p. 447, 451; — nr. 11—12, p. 1137—1138; — XC (1972), nr. 1—2, p. 10—11, 26—27, 32; — nr. 3—4, p. 233—234; — nr. 5—6, p. 458; — nr. 11—12, p. 1147—1148; — XCI (1973), nr. 1—2, p. 22—23, 28, 50—51; — nr. 3—5, p. 270—271, 283—284).

Schimb de telegrame la diferite evenimente din viața și activitatea celor două Biserici creștine și a întiiistătorilor lor (*B.O.R.*, LXXXVIII (1970), nr. 3—4, p. 256—257; nr. 5—6, p. 447—448; — LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 20, 49; — nr. 5—6, p. 453; — XC (1972), nr. 1—2, p. 41; — nr. 5—6, p. 465; — XCI (1973), nr. 1—2, p. 57; nr. 6, p. 534—535).

Sfântul Sinod al Sîntei Biserici Ortodoxe Române. Sesiunea ordinară din anul 1948: În legătură cu invitația făcută Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian de a lua parte la Conferința episcopilor anglicani (Londra, iulie 1948) (*B.O.R.*, LXVI (1948), nr. 7—8, p. 396).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea anului 1965: În legătură cu vizita Grației Sale Dr. M. Ramsey, Arhiepiscop de Canterbury, Primat a toată Anglia și Mitropolit, făcută Bisericii Ortodoxe Române (2—8 iunie 1965) (*B.O.R.*, LXXXIII (1965), nr. 11—12, p. 1165—1166).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1966: În legătură cu vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în fruntea unei delegații, făcută Bisericii Anglicane (21—28 aprilie 1966), și cu invitația verbală făcută Grației Sale Dr. Michael Ramsey, Arhiepiscop de Canterbury, de a vizita Biserica noastră cu ocazia aniversării a 20 de ani de la întronizarea Părintelui Patriarh Justinian (*B.O.R.*, LXXXIV (1966), nr. 11—12, p. 1044—1045, 1056—1057).

Sesiunea ordinară a Sfântului Sinod pe anul 1958: În legătură cu participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române la Conferința de la Lambeth (*B.O.R.*, LXXVI (1958), nr. 12, p. 1166).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1968: În legătură cu participarea delegatului Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Conferinței de la Lambeth (25 iulie—26 august 1968), precum și cu vizita P. S. Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului în Anglia (18 septembrie—2 octombrie 1968) (*B.O.R.*, LXXXVI (1968), nr. 11—12, p. 1444).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1970: În legătură cu participarea P. S. Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului la solemnitatea hirotonirii ca episcop a Canonicului Robert Runcie, pe seama diocezei Sf. Alban; cu participarea reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Conferinței anuale a Asociației anglicano-ortodoxe Sf. Alban și Sergiu, cu aprobarea Pr. Prof. Donald Allchin să susțină site două conferințe la institutele teologice din București și Sibiu (septembrie 1971) și cu un schimb de vizite a câte două călugărițe între Biserica Anglicană și Biserica Ortodoxă Română (*B.O.R.*, LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1311).

Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, *Pe căile ecumenismului, în America de Nord. Printre prezbiterieni, la Colegii teologice și comunități ortodoxe românești*: Vizita la Centrul anglican (*B.O.R.*, LXXXIX (1971), nr. 7—8, p. 776—777).

(Autorul nesemnat), *Vizita în Marea Britanie a P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal* (30 octombrie—15 noiembrie 1972) (*B.O.R.*, XC (1972), nr. 11—12, p. 1161—1163).

(Autorul nesemnat), *Vizitarea Bisericii Ortodoxe Române de către Profesorul Eric Mascall*: În cadrul vizitei făcute celor două institute teologice de la București și Sibiu, a ținut trei conferințe: *Paradisul recîstigat*; *Războiul nevăzut* și *Toate în Hristos* (*B.O.R.*, LXXXIX (1971), nr. 3—4, p. 261).

(Autorul nesemnat), *Vizita în țara noastră a Rev. Prof. Henry Hill de la Universitatea din Windsor-Ontario (Canada)* (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 7—8, p. 745—746).

Prof. Conf. Ion Bria, *Conferințele ținute la Universitatea din Oxford de Pr. Prof. D. Stăniloae* (29 aprilie—5 mai 1972) (B.O.R., XC (1972), nr. 5—6, p. 514—515).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1972: În legătură cu ciclul de conferințe ținut de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, la Universitatea Oxford (29 aprilie—6 mai 1972), la invitația Grației Sale Dr. Michael Ramsey, Arhiepiscop de Canterbury, Primat al Întregii Anglii și Mitropolit (B.O.R., XC (1972), nr. 11—12, p. 1324).

Pr. Dumitru Soare, *Călugărițe ortodoxe române peste hotare*: În vizită la diferite așezăminte monahale din Anglia (20 mai—17 iunie 1972) (B.O.R., XC (1972), nr. 9—10, p. 996).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1966: În legătură cu schimbul de bursieri, pe anul școlar 1965—1966, între cele două Biserici (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 618—619).

Pr. D. Găină, *Organizarea schimbului de studenți între Biserica Ortodoxă Română și celelalte Biserici*: Între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Anglicană (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 6, p. 768—770).

(Autorul nesemnat), *Schimb de studenți teologi dintre Biserica Ortodoxă Română și celelalte Biserici în anul universitar 1972—1973*: Între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Anglicană (S.T., XXV (1973), nr. 1—2, p. 116).

V. — DIALOG ÎNTRE BISERICA ORTODOXĂ ȘI BISERICA VECHÉ-CATOLICĂ

1. Poziția și atitudinea celor două Biserici creștine în vederea realizării acestui deziderat ecleziastic contemporan

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1966: În legătură cu participarea delegaților Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Comisiilor teologice interortodoxe de la Belgrad (1—15 septembrie 1966) în vederea pregătirii dialogului teologic cu Biserica Veche-Catolică (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 11—12, p. 1047—1048).

Ioan I. Ică, *Teologul ortodox Karmiris și preocupările sale ecumeniste*: În legătură cu dialogul ecumenic dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Veche-Catolică (Ort., XXII (1970), nr. 2, p. 238—239).

Em. V., *Alegerea și hirotonirea «Arhiepiscopului locțiitor cu drept de succesiune al Scaunului vechi-catolic de Utrecht»*: Despre relațiile contemporane ortodoxo-vechi-catolice (Rev. cit., p. 319—320).

Prof. Alexandru Elian, *Atitudinea Bisericii Vechi-Catolice față de sinoadele ecumenice*: Una din problemele principale în discuțiile premergătoare dialogului Bisericii Ortodoxe cu Biserica Veche-Catolică (Ort., XXII (1970), nr. 3, p. 373—381).

De la Belgrad la Chambésy: Situația Ortodoxiei în fața dialogului cu vechii-catolici, după Conferința interortodoxă de la Belgrad și cea unită de la Chambésy (Rezenzie, de Pr. Prof. Corneliu Sirbu) (Ort., XXII (1970), nr. 2, p. 248—249).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Comisiei teologice interortodoxe pentru dialogul cu vechii-catolici* (Chambésy-Geneva, 16—24 octombrie 1970) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 9—10, p. 1009—1011).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1970: În legătură cu participarea delegaților Bisericii Ortodoxe Române la sesiunea de lucru a Comisiei teologice interortodoxe — pentru dialogul cu Biserica Veche-Catolică (Chambésy, 15—22 octombrie 1970) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1326—1327).

Pr. Dumitru Soare, *Lucrările Comisiei teologice interortodoxe pentru dialogul cu vechii-catolici* (Bonn, 20—30 iunie 1971), (Ort., XXIII (1971), nr. 3, p. 506).

Pr. Ion Săbăduș și Diac. P. I. David, *«Mărturisirea de credință» a Conferinței internaționale de la Utrecht și Berna. Un nou pas spre cunoașterea și apropierea între Biserica Ortodoxă și Biserica Veche-Catolică*: (Prezentare și traducere) (Ort., XXIII (1971), nr. 4, p. 650—657).

Ion V. Paraschiv, *«Filioque» în perspectiva învățaturii ortodoxe despre dogmă, teologumenă și părere teologică particulară*: Cîteva date despre lucrările Co-

misiei teologice interortodoxe pentru pregătirea dialogului cu vechii-catolici (Belgrad, 1966; Chambésy, 1970; și Bonn, 22—30 iunie 1971). Concluzii asupra modalității începerii unui dialog ortodox-vechi catolic, privind îndeosebi necesitatea încă a unor lămuriri din partea vechilor-catolici, asupra problemei despre «Filioque» (Ort., XXV (1973), nr. 1, p. 39—40, 52—54).

2. Poziția și atitudinea Bisericii Ortodoxe Române în problema dialogului contemporan ortodox-vechi-catolic

a) Privire de ansamblu

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1966: În legătură cu pregătirea poziției Bisericii Ortodoxe Române în dialogul teologic cu vechii-catolici (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 612—614).

Pr. Prof. Ioan G. C o m a n, *Temeiurile atitudinii Bisericii Ortodoxe Române față de dialogul ecumenic cu celelalte Biserici creștine*: Dialogul cu vechii-catolici (Ort., XXII (1970), nr. 1, p. 33—34).

(Autorul nesemnat), *Primirea preoților din Capitală de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în ziua întâi de Paști*: Contactele și relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica vechilor-catolici, organizate de Prea Fericirea Sa (din cuvîntul reprezentantului preoțimii Capitalei) (B.O.R., XC (1972), nr. 3—4, p. 239).

Pr. Prof. D. S t ă n i l o a e, *Relațiile ecumenice ale Bisericii Ortodoxe Române în ultimul sfert de veac*: Cu Biserica Veche-Catolică (Ort., XXV (1973), nr. 2, p. 174).

b) Contacte și relații bilaterale, la niveluri diferite, între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Veche-Catolică în vederea realizării acestui scop

— Cu Biserica Veche-Catolică din R. F. Germania

Schimb de corespondență, la nivel înalt, la diferite evenimente din viața și activitatea celor două Biserici și a conducătorilor lor (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 9—10, p. 955; — XC (1972), nr. 11—12, p. 1159—1160; — XCI (1973), nr. 6, p. 536).

(Autorul nesemnat), *Vizita făcută de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian conducătorilor bisericesti și de stat din Republica Federală Germania*: ...Vizitarea Bisericii Vechi-Catolice din R. F. Germania (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 9—10, p. 929—953).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1970: În legătură cu vizita făcută Bisericii Vechi-Catolice din R. F. Germania, de către o delegație a Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1321—1322).

Pr. D. S o a r e, *Un eveniment ecumenist cu largi ecouri*. — *Vizita făcută de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian Bisericii din Republica Federală Germania*: La Biserica Veche-Catolică din această țară (Ort., XXIII (1971), nr. 1, p. 154—155).

(Autorul nesemnat), *Vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române de către o delegație a Bisericii vechilor-catolici din R. F. Germania (21—28 aprilie 1972)* (B.O.R., XC (1972), nr. 3—4, p. 273—283).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1972: În legătură cu vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române, de către o delegație a Bisericii Vechi-Catolice din R. F. Germania (21—28 aprilie 1972) (B.O.R., XC (1972), nr. 11—12, p. 1324).

(Autorul nesemnat), *Schimb de studenți teologi dintre Biserica Ortodoxă Română și celelalte Biserici în anul universitar 1972—1973*: Între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Veche-Catolică din R. F. Germania (S.T., XXV (1973), nr. 1—2, p. 116).

— Cu Biserica Veche-Catolică din Elveția

(Autorul nesemnat), *Vizita unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române în Elveția*: O vizită făcută Bisericii vechilor-catolici din Elveția (19—26 octombrie 1972), cu ocazia consacării noului episcop Léon Gauthier (B.O.R., XC (1972), nr. 9—10, p. 956—958).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1972: În legătură cu participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la festivitatea consacării noului episcop al Bisericii Vechi-Catolice din Elveția, Léon Gauthier (19—26 octombrie 1972) (B.O.R., XC (1972), nr. 11—12, p. 1325).

(Autorul nesemnat), *Schimb de studenți teologi dintre Biserica Ortodoxă Română și celelalte Biserici în anul universitar 1972—1973*: Între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Veche-Catolică din Elveția (S.T., XXV (1973), nr. 1—2, p. 116).

— *Cu Biserica Veche-Catolică din Olanda*

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Conferințele ținute de Pr. Prof. Ioan G. Coman la Universitatea din Utrecht-Olanda* (6 și 11 mai 1971): La această Universitate funcționează o facultate cu trei teologii, printre care și cea veche-catolică (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 5—6, p. 517—520).

VI. DIALOG ÎNTRE BISERICA ORTODOXĂ ȘI BISERICILE VECHI ORIENTALE (NECALCEDONIENE)

1. Poziția și atitudinea celor două Biserici creștine în vederea realizării acestui deziderat ecleziastic contemporan

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea anului 1964: În legătură cu participarea delegatului Bisericii Ortodoxe Române la convorbirile cu caracter informativ-particular dintre teologii ortodocși și necalcedonieni (Aarhus-Danemarca, 10—14 august 1964) (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 11—12, p. 1174—1175).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea anului 1965: În legătură cu comunicarea Secretariatului interimar al Conferinței căpeteniilor Bisericilor Vechi Orientale, de la Addis Abeba și raporturile acestor Biserici cu Biserica Ortodoxă de Răsărit. Scrisoarea patriarhului Atenagora al Constantinopolului cu privire la dialogul teologic cu Bisericile Vechi-Orientale (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 11—12, p. 1168—1169).

Ioan I. Ică, *Teologul ortodox Karmiris și preocupările sale ecumeniste*: În legătură cu dialogul ecumenic dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Necalcedoniene (Ort., XXII (1970), nr. 2, p. 236—238).

Prof. N. Chițescu, *A treia sesiune de convorbiri neoficiale între ortodocși și necalcedonieni* (16—21 august 1970, Mănăstirea «Le Cénacle», Geneva) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 7—8, p. 683—687).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1970: Darea de seamă asupra celei de a treia consultații neoficiale între ortodocși și necalcedonieni (16—21 august 1970, la Mănăstirea Le Cénacle din Geneva) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1307).

Drd. Viorel Ioniță, *Hristologia Sfântului Chiril al Alexandriei în perspectiva dialogului cu Bisericile Necalcedoniene* (Ort., XXIII (1971), nr. 2, p. 194—209).

Prof. N. A. Zabolotski, *În legătură cu dialogul cu Bisericile Vechi-Orientale*: Stadiul în care s-a ajuns, în prezent, în încercarea de a se pune capăt despărțirii dintre Bisericile Ortodoxe și Bisericile Vechi-Orientale, care durează de peste 15 veacuri, ca urmare a evoluției istorice a Bizanțului (Notă bibliografică, de P.V.I.) (S.T., XXIII (1971), nr. 7—8, p. 572—574).

Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Perspectivile dialogului cu Bisericile Vechi-Orientale. Lucrările Comisiei interortodoxe de la Addis Abeba* (18—28 august 1971): Participarea și contribuția delegației Bisericii Ortodoxe Române la aceste lucrări (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 9—10, p. 978—991).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1971: În legătură cu participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Comisiei interortodoxe pentru dialogul cu Bisericile Vechi-Orientale. Aprobarea concluziilor cuprinse în Comunicatul și în hotărârile Comisiei cu privire la începerea dialogului oficial cu acestea și la programul și etapele lui. Hotărâri ale Sfântului Sinod în acest sens (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 11—12, p. 1300—1301).

P.V.I., *Perspectivile stadiului actual în pregătirea dialogului între Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale*: Declarația de acord semnată la 14 august 1964, la Aarhus (Danemarca). Declarația de acord semnată la 29 iunie 1967 la Bristol (Anglia). Concluziile și încheierea discuțiilor din 1970 de la Geneva. Concluziile celei de-a patra Consultații neoficiale din 1971 de la Addis Abeba. Concluzii (Ort., XXIV (1972), nr. 1, p. 103—113).

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Acțiuni și poziții noi în eforturile de apropiere între Bisericile Ortodoxe și Bisericile Vechi-Orientale* (Rev. cit., p. 113—119).

Michel van P a r y s, *L'évolution de la doctrine christologique de Basile de Séleucie*: Răspuns la întrebările: dogma de la Calcedon a constituit un triumf al școlii de Antiohia?; a biruit oare punctul de vedere al papii Leon?; este oare hristologia de la Calcedon o trădare a doctrinei Sinodului de la Efes (431) și a hristologiei Sfântului Chiril al Alexandriei, sau dogma de la Calcedon constituie un moment în care se descifrează dezvoltarea hristologică a Constantinopolului, ca sinteză a tuturor acestor diferite curente? — o reală contribuție la lărgirea orizontului discuțiilor teologice și la apropierea pozițiilor celor două grupe de Biserici (Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale) (Recenzie, de P.V.I.) (*Ort.*, XXIV (1972), nr. 2, p. 273—276).

Anca M a n o l a c h e, *Dialogul Bisericii Ortodoxe cu Bisericile necalcedoniene* (*Ort.*, XXIV (1972), nr. 3, p. 503—504).

Drd. Girma W o l d e K i r k o s, *Slujba Mirungerii în ritul liturgic etiopian și în cel bizantin*: Importanța Tainei Mirungerii în dialogul dintre Bisericile Vechi-Orientale și Bisericile de rit bizantin (*Ort.*, XXIV (1972), nr. 4, p. 576—577).

Ștefan G ă n c e a n u, *O contribuție la apropierea dintre Bisericile Ortodoxe și cele Necalcedoniene din Orientul Apropiat* (*Ort.*, XXV (1973), nr. 2, p. 330—331).

2. Poziția și atitudinea Bisericii Ortodoxe Române în problema dialogului contemporan cu Bisericile Vechi-Orientale

a) Privire de ansamblu

Virgil C â n d e a, *Vechi contacte românești cu Levantul*: Înfățișarea legăturilor și contactelor vechi cu Orientul ortodox (Levantul) (Notă bibliografică, de P.I.D.) (*S.T.*, XXIII (1971), nr. 7—8, p. 580—582).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1966: În legătură cu pregătirea poziției Bisericii Ortodoxe Române în dialogul teologic cu Bisericile Vechi-Orientale (*B.O.R.*, LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 612—613).

Pr. Prof. Ioan G. C o m a n, *Temeiurile atitudinii Bisericii Ortodoxe Române față de dialogul ecumenic cu celelalte Biserici creștine*: Perspectiva dialogului cu Bisericile Vechi-Orientale (*Ort.*, XXII (1970), nr. 1, p. 29—31).

Diac. Asist. Ion B r i a, *Discuții teologice între teologi ortodocși români și teologi necalcedonieni*. — Colocvii organizate de grupul de studii al Patriarhiei Române pentru promovarea dialogului cu Bisericile Vechi-Orientale (*Ort.*, XXII (1970), nr. 2, p. 205—225).

(Autorul nesemnat), *Primirea preoților din Capitală de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în ziua întâi de Paști*: Raporturile cu Bisericile Vechi-Orientale, o altă acțiune a Bisericii Ortodoxe Române în dorința de a sluji refacerea unității creștine — acțiune călăuzită și stimulată de Prea Fericirea Sa și Sfântul Sinod (din cuvîntul reprezentantului preoțimii Capitalei) (*B.O.R.*, XC (1972), nr. 3—4, p. 238).

Pr. Prof. D. S t ă n i l o a e, *Relațiile ecumenice ale Bisericii Ortodoxe Române în ultimul sfert de veac*: ...Cu Bisericile Vechi-Orientale (*Ort.*, XXV (1973), nr. 2, p. 173—174).

b) Contacte și relații bilaterale, la niveluri diferite, între Biserica Ortodoxă Română și Bisericile Vechi-Orientale în vederea unui dialog contemporan

— Cu Biserica Armeană

Schimb de corespondență irenică, la nivel înalt, la marile sărbători creștine (Nașterea Domnului, Anul Nou și Învierea Domnului) (*B.O.R.*, LXXXV (1967), nr. 5—6, p. 503—504; — LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 16—17; — nr. 3—4, p. 249—250; — nr. 5—6, p. 441; — nr. 11—12, p. 1116—1117; — LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 30—31; — nr. 3—4, p. 241—242; — nr. 5—6, p. 445; — nr. 11—12, p. 1137—1138; — XC (1972), nr. 1—2, p. 24; — nr. 3—4, p. 233—234; — nr. 5—6, p. 456; — nr. 11—12, p. 1147—1148; — XCI (1973), nr. 1—2, p. 20—21; — nr. 3—5, p. 270—271, 281).

Schimb de telegrame, la nivel înalt, la diferite evenimente din viața și activitatea celor două Biserici și a întîistătorilor lor (*B.O.R.*, LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 49; — XCI (1973), nr. 6, p. 534).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea anului 1965: În legătură cu vizita Sanctității Sale Vasken I, Patriarhul Suprem și Catolicosul tuturor armenilor, în fruntea unei delegații, făcută Bisericii noastre (17 iunie—3 iulie 1965) (*B.O.R.*, LXXXIII (1965), nr. 11—12, p. 1167).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1966: În legătură cu vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în fruntea unei delegații, făcută Bisericii Armene de la Ecimiadzin (29 septembrie—6 octombrie 1966) (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 11—12, p. 1045—1046; 1056—1057).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1969: În legătură cu vizita făcută Patriarhiei Române de către Prea Fericitul Patriarh al armenilor din Turcia, Snork Kalustian (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1298).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1966: În legătură cu problema schimburilor de vizite dintre ierarhii și profesorii de teologie ai Bisericii Ortodoxe Române și cei din Biserica Armeană (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 11—12, p. 1057).

(Autorul nesemnat), *Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în întruniri intercreștine. — Vizita Prof. Carnegie Samuel Calian de la Seminarul teologic al Universității din Dubuque — Iowa (S.U.A.)*: Reprezentant al Bisericii Armene (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 48—51).

(Autorul nesemnat), *Vizita Episcopului armean Karekin Sarkissian, decanul Colegiului teologic din Antelias — Liban* (4—5 mai 1970) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 5—6, p. 469—471).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1970: În legătură cu vizita P. S. Episcop Karekin Sarkissian, reprezentantul Bisericii Armene din Liban (4—5 mai 1970) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1317).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Conferințele ținute de Pr. Prof. Ioan G. Coman la Seminarul și Academia teologică din Ecimiadzin* (15—27 octombrie 1971) (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 11—12, p. 1187—1192).

(Autorul nesemnat), *Vizita făcută Bisericii Armene din U.R.S.S. de către o delegație a Bisericii Ortodoxe Române* (16—24 mai 1972) (B.O.R., XC (1972), nr. 5—6, p. 498—504).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1972: Vizita unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române făcută Bisericii Armene (16—24 mai 1972) (B.O.R., XC (1972), nr. 11—12, p. 1322—1323).

— Cu Biserica Coptă

Schimb de corespondență irenică, la nivel înalt, la marile sărbători creștine (Nașterea Domnului, Anul Nou și Învierea Domnului) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 3—4, p. 249—250; — nr. 11—12, p. 1116—1117; — nr. 3—4, p. 241—242; — nr. 11—12, p. 1137—1138; — nr. 3—4, p. 233—234; — nr. 11—12, p. 1147—1148; — XCI (1973), nr. 1—2, p. 21—22; — nr. 3—5, p. 270—271).

Schimb de telegrame, la nivel înalt, la diferite evenimente din viața și activitatea celor două Biserici și a întiiistătorilor lor (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 3—4, p. 286; — nr. 11—12, p. 1184).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1969: În legătură cu vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în fruntea unei delegații, făcută Bisericii Copte din Egipt (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 463—464).

(Autorul nesemnat), *Participarea Prea Fericitului Patriarh Justinian la întronizarea noului Patriarh al Bisericii Copte și la inaugurarea Palatului patriarhal al Patriarhiei Alexandriei*: Vizita făcută Bisericii Copte (la Cairo) (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 11—12, p. 1168—1170—1177).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1971: În legătură cu participarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, în fruntea unei delegații, la întronizarea noului Patriarh al Bisericii Copte (B.O.R., LXXXIX (1971) nr. 11—12, p. 1299—1300).

(Autorul nesemnat), *Vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române de către Sanctitatea Sa Șenuda al III-lea, Patriarhul Bisericii Copte* (12—15 octombrie 1972) (B.O.R., XC (1972), nr. 9—10, p. 926—934).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1972: În legătură cu vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române de către Sanctitatea Sa Șenuda al III-lea, Papă și Patriarh al Bisericii Copte din Egipt, în fruntea unei delegații (B.O.R., XC (1972), nr. 11—12, p. 1322).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1968: În legătură cu participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române la comemorarea a 1900 de ani de la martiriul Sfântului Evanghelist Marcu (Cairo și Alexandria, 25 iunie—2 iulie 1968) — care constituie un prim contact cu Biserica Coptă (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 7—8, p. 986).

— *Cu Biserica Etiopiană*

Schimb de corespondență irenică, la nivel înalt, la marile sărbători creștine (Nașterea Domnului, Anul Nou și Învierea Domnului) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 17' — nr. 3—4, p. 249—250; nr. 11—12, p. 1116—1117; — LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 31; — nr. 3—4, p. 241—242; nr. 5—6, p. 445—446; — nr. 11—12, p. 1137—1138; — XC (1972), nr. 1—2, p. 10, 24—25; — nr. 3—4, p. 233—234; — nr. 5—6, p. 457; — nr. 11—12, p. 1147—1148; — XCI (1973), nr. 1—2, p. 21, 50; — nr. 3—5, p. 270—271, 281—282).

Schimb de telegrame, la nivel înalt, la diferite evenimente din viața și activitatea celor două Biserici și a întâistătorilor lor (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 9—10, p. 887—888; — nr. 11—12, p. 1152; — LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 19; — nr. 5—6, p. 484; — nr. 11—12, p. 1139; — XC (1972), nr. 5—6, p. 463—464; — nr. 11—12, p. 1159).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea anului 1964. În legătură cu importanța vizitei Împăratului Haile Selassie I al Etiopiei, la Palatul patriarhal (septembrie 1964), pentru reluarea legăturilor Bisericii noastre cu Bisericele Vechi-Orientale și invitația făcută Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian de a participa, în fruntea unei delegații, la Conferința Bisericilor Vechi-Orientale, de la Addis Abeba (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 11—12, p. 1175).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1969: În legătură cu vizita delegației Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Părintele Patriarh Justinian, făcută Bisericii Etiopiene (3—25 ianuarie 1969) (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 463).

(Autorul nesemnat), *Întâlnirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian cu preoșimea din Capitală la început de an nou*: ... Impresii și mărturisiri ale Prea Fericirii Sale din vizita făcută Bisericii Etiopiene... (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 27—28).

(Autorul nesemnat), *Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian în Grecia și Etiopia*: Vizita făcută Bisericii Etiopiene (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 5—6, p. 469—483, 484).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1971: În legătură cu participarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în fruntea unei delegații, la întronizarea noului Patriarh al Bisericii Etiopiene, Prea Fericitul Abuna Theophilos, și prețioasa contribuție adusă la cunoașterea mai îndeaproape a Bisericii Etiopiene, cu acest prilej (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 11—12, p. 1299).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea anului 1965: Despre schimbul de burse între Patriarhia Română și Biserica Etiopiană (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 11—12, p. 1170).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1966: În legătură cu schimbul de bursieri, în anul școlar 1965—1966, între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Etiopiană (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 618—619).

Pr. D. Găină, *Organizarea schimbului de studenți între Biserica Ortodoxă Română și celelalte Biserici*: Cu Biserica Etiopiană (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 6, p. 768—770).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1969: În legătură cu dispozițiile pentru participarea Bisericii Ortodoxe Române, prin delegați, la grupurile comune de studii cu Biserica Etiopiană și pentru aplicarea altor mijloace de promovare a relațiilor și apropierii între cele două Biserici (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 463—464).

(Autorul nesemnat), *Schimb de studenți teologi dintre Biserica Ortodoxă Română și celelalte Biserici în anul universitar 1972—1973*: Cu Biserica Etiopiană (S. T., XXV (1973), nr. 1—2, p. 116).

Pr. Dumitru Soare, *Călugărițe ortodoxe române peste hotare*: În Etiopia (B.O.R., XC (1972), nr. 9—10, p. 995—996).

— Cu Biserica Siriană din India de Sud

Schimb de corespondență irenică, la nivel înalt, la marile sărbători creștine (Nașterea Domnului, Anul Nou și Învierea Domnului) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 3—4, p. 249—250; — nr. 11—12, p. 1116—1117; — nr. 3—4, p. 241—242; — nr. 11—12, p. 1137—1138; — XC (1972), nr. 1—2, p. 25; — nr. 3—4, p. 233—234; — nr. 11—12, p. 1147—1148; — XCI (1973), nr. 3—5, p. 270—271).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1969: În legătură cu vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în fruntea unei delegații, făcută Bisericii Siriene din India (3—25 iunie 1969) (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 463).

(Autorul nesemnat), *Întâlnirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian cu preoțimea din Capitală la început de an nou: ... Impresii și mărturisiri ale Prea Fericirii Sale din vizita făcută, în fruntea unei delegații, Bisericii Siriene din India de Sud ...* (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 25—26).

Lucrările Sfântului Sinod ... în sesiunea anului 1965: În legătură cu vizita unor personalități bisericești din Biserica Siriană din India, făcută Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 11—12, p. 1168).

Prof. N. Chițescu, *Vizita P. C. Arhim. Paul Verghese, rectorul Seminarului teologic din Kottayam (Kerala — India)* (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 3—4, p. 311—312).

Lucrările Sfântului Sinod ... în sesiunea ordinară a anului 1970: În legătură cu vizitele făcute institutelor teologice din București și Sibiu de Prof. Paul Verghese, rectorul Colegiului teologic ortodox din Kottayam — Kerala, India (29 martie și 5 aprilie 1970) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1316—1317).

Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, *Vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române de către delegația Bisericii Siriene din India de Sud* (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 9—10, p. 949—956).

Lucrările Sfântului Sinod ... în sesiunea ordinară a anului 1971: În legătură cu vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române de către o delegație oficială a Bisericii Ortodoxe Siriene din India de Sud (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 11—12, p. 1300).

Lucrările Sfântului Sinod ... în sesiunea ordinară a anului 1969: În legătură cu dispozițiile date pentru promovarea relațiilor și apropierii între cele două Biserici prin diferite mijloace care stau la îndemîna Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 463—464).

Pr. D. Găină, *Organizarea schimbului de studenți între Biserica Ortodoxă Română și celelalte Biserici: Cu Biserica Siriană din India de Sud* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 6, p. 549—648).

B. — DIALOG INTERRELIGIOS

1. Raporturile creștinilor cu necreștinii din vremea Sfinților Apostoli și pînă în zilele noastre

Drd. Remus Rus, *Poziții creștine față de religiile necreștine: Considerații introductive. Prezentarea selectivă a unor poziții creștine, aparținînd unor epoci diferite, care în lucrările lor au tratat direct problema relațiilor dintre religii sub aspectul ontic și ontologic al materializării lor practice: Sfîntul Iustin Martirul; Clement de Alexandria; Origen; Sfîntul Grigorie de Nissa; Fer. Augustin; Karl Barth; Emil Brunner; Paul Tillich; poziția teologilor Bisericii Ortodoxe Române* (Ort., XXV (1973), nr. 2, p. 264—276).

2. Poziția și atitudinea Bisericilor creștine și a religiilor necreștine, în problema unui dialog contemporan al slujirii

Dezbaterile Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară din anul 1950: În legătură cu participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române la Conferința pentru Pace a Bisericilor și cultelor din Cehoslovacia (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 10, p. 555).

Lucrările Sfântului Sinod ... Sesiunea 1952: În legătură cu participarea delegatului Bisericii noastre la Conferința cultelor și comunităților religioase (Moscovia, 9—12 mai 1952) (B.O.R., LXX (1952), nr. 6—8, p. 440).

Lucrările Sfântului Sinod ... în sesiunea ordinară a anului 1968: În legătură cu participarea delegatului Bisericii Ortodoxe Române la Consultația neoficială privind

cooperarea între creștini și evrei (Geneva), în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor (5—7 iunie 1968) (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 7—8, p. 986).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1969: În legătură cu participarea unei delegații a Bisericii noastre la lucrările Conferinței tuturor religiilor din U.R.S.S. pentru cooperare și pace între națiuni (Zagorsk, 1—4 iulie 1969) (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1303—1304).

Em. V., *Reuniunea creștino-musulmană de la Cartigny* (Ort., XXII (1970), nr. 1, p. 167—169).

Gerhard Rosenkranz, *Der christliche Glaube angesichts der Weltreligionen* (Credința creștină față de religiile lumii): Raporturile actuale dintre creștinism și religiile necreștine, privite din punct de vedere protestant (Recenzie, de Diac. Prof. Emilian Vasilescu) (Ort., XXII (1970), nr. 3, p. 437—439).

Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, *Prima Conferință mondială a religiilor pentru promovarea Păcii (Kyoto-Japonia, 16—22 octombrie 1970)*: Lucrările pregătitoare. Desfășurarea conferinței. Mesajul ei. Considerații finale (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 9—10, p. 959—974).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1970: În legătură cu participarea reprezentantului Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Conferinței mondiale a religiilor pentru Pace (Kyoto, 16—22 octombrie 1970) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1324).

Em. V., *O nouă organizare interreligioasă mondială* (Ort., XXII (1970); nr. 4, p. 625).

(Același autor), *Colocviul interreligios de la Ajaltoum (Liban)* (16—25 martie 1970) (Rev. cit., p. 625—626).

(Același autor), *Cadrul și perspectivele dialogului interreligios* (Ort., XXIII (1971), nr. 1, p. 133—139).

Attitudes toward other Religions, Some Christian interpretations: O sinteză a pozițiilor adoptate de diferiți gânditori creștini, mai ales protestanți, față de religiile necreștine (Notă bibliografică, de Rus Remus) (S.T., XXIV (1972), nr. 3—4, p. 280—281).

Pr. Dumitru Soare, *O importantă întrunire interreligioasă. Colocviul islamo-creștin de la Brumana-Beirut (12—18 iulie 1972)* (Ort., XXIV (1972), nr. 4, p. 639—640).

(Același autor), *Al 5-lea colocviu creștino-iudaic (Geneva)* (Ort., XXV (1973), nr. 2, p. 327).

(Același autor), *Contacte între creștinism și budism, cu prilejul Conferinței misionare mondiale de la Bangkok (29 decembrie 1972—8 ianuarie 1973)* (Rev. cit., p. 327—328).

(Autorul nesemnat), *Schimb de studenți teologi dintre Biserica Ortodoxă Română și celelalte Biserici în anul universitar 1972—1973*: Cu alte religii (S.T., XXV (1973), nr. 1—2, p. 116).

DIASPORA

DIASPORA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

(Comunități ortodoxe române de peste hotare)

1. Episcopia Misionară Ortodoxă Română din America

Desbaterile Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară din anul 1950: În legătură cu recunoașterea constituirii Episcopiei Misionare Ortodoxe Române din America și alegerea preotului protopop Andrei Moldovan în scaunul vacant de episcop și ridicarea lui la rangul de arhieru (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 10, p. 552).

Desbaterile Sfântului Sinod... Sesiunea ordinară din anul 1951: În legătură cu unele aspecte din viața și activitatea Episcopiei Ortodoxe Misionare Române din America (B.O.R., LXIX (1951), nr. 10—12, p. 454—455).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară pe anul 1953: În legătură cu unele aspecte ale vieții Episcopiei Misionare Ortodoxe Române din America (B.O.R., LXXI (1953), nr. 7—8, p. 711).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară din iunie 1954: Despre Episcopia Misionară Ortodoxă Română din America (B.O.R., LXXII (1954), nr. 6, p. 649).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară din anul 1962: În legătură cu referatul asupra denumirii statutare a Episcopiei Misionare Ortodoxe Române din America, și asupra drepturilor pe care le exercită titularul canonic al acestei episcopii (B.O.R., LXXX (1962), nr. 7—8, p. 761—762).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1963: În legătură cu participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române la funerariile fostului episcop al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, Andrei Moldovan, și cu acordarea rangului de Arhiepiscopie acestei episcopii și de Arhiepiscop întâistătorului ei (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 5—6, p. 580, 581—582).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea anului 1964: În legătură cu raportul delegației Bisericii Ortodoxe Române la funerariile pr. Simion Mihălțan, fostul vicar al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America și alegerea noului vicar în persoana Pr. Ioan Bugariu (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 11—12, p. 1179).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1966: În legătură cu examinarea canonică și aprobarea alegerii Arhim. Victorin Ursache ca episcop al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America. Participarea delegaților Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian la hirotonirea, investitura și instalarea acestuia (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 615—617; — nr. 11—12, p. 1052—1053).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1968: Pregătirea unor tineri teologi pentru Episcopia Misionară Ortodoxă Română din America (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 7—8, p. 995).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române de peste hotare. — Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America*: Din activitatea pastorală și misionară a episcopiei — publicații bisericești (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 5—6, p. 479—482).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române... — Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America*: Vizita Mitropolitului Iustin al Moldovei și Sucevei. Cel de al 39-lea Congres bisericesc al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 7—8, p. 696—699).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române... — Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America*: Date importante din viața, organizarea și activitatea internă și externă a acestei episcopii (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12 p. 1168—1169).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române... — Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America*: Omagierea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani (spicuri din nr. 2/1971 al revistei «Credința») (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 72—73).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române... — Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America*: Slujbe interortodoxe în timpul Postului Mare-Pastoral de Paști a P. S. Episcop Victorian. A 5-a aniversare a alegerii P. S. Sale ca Episcop al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America. Ședința de lucru a Consiliului episcopesc. Întrunire ecumenistă (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 5—6, p. 526—528).

Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, *Pe căile ecumenismului în America de Nord. Printre prezbiterieni, la Colegii teologice și comunități ortodoxe românești* (14 mai—6 iunie 1971): La comunitățile ortodoxe românești din Worcester și Southbridge. La Episcopia Misionară Ortodoxă Română din Detroit. În sobor arhieresc la Windsor (Canada). Biserica română din Cleveland. Institutul teologic episcopalian din Boston. La Chicago: parohia română din East Chicago și Institutul teologic episcopalian din Evanston. Din nou la Detroit pentru o slujbă arhierescă la biserica «Sf. Treime». Cu românii din New-York (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 7—8, p. 764, 765—766, 770—774, 777).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române... — Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America*: Din activitatea sa pastorală — publicațiile periodice prin care se menține o legătură directă și permanentă cu credincioșii: *Calendarul ortodox «Credința» pe anul 1971*: Cel de-al 40-lea Congres bisericesc al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America (Rev. cit., p. 791—799).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1971: În legătură cu vizita făcută de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului

Centrului eparhial al Episcopiei Ortodoxe Române în America și mai multor parohii ale acesteia din Canada (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 11—12, p. 1307).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române... — Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America*: Spicuri din activitatea Centrului eparhial și a parohiilor — înființarea unui «Departament al publicațiilor» și deschiderea unei tipografii proprii. Înființarea Asociației corale «România» de pe lângă catedrala Sf. Treime din Detroit. Aniversarea parohială la Detroit. Prăznuirea hramului Sf. Arhanghel Mihail din Southbridge — Massachusetts. Sfințirea noii case parohiale din Hamilton. Pastorală de Crăciun a Prea Sfințitului Episcop Victorin (B.O.R., XC (1972), nr. 1—2, p. 66—68).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române... — Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America*: Spicuri din revista periodică a Episcopiei — «Credința», nr. 3/1972: apel pentru susținerea tipografiei; din agenda pastorală a P. S. Episcop Victorin; realizări noi la parohia din Southbridge, Massachusetts; Prof. Const. C. Giurescu la Universitatea Columbia din New-York; o Conferință despre ortodoxia românească, la Chicago (B.O.R., XC (1972), nr. 3—4, p. 311—313).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române... — Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America*: Spicuri din revista Calendarul ortodox «Credința», pe anul 1972. Congresul bisericesc anual (30 iunie—2 iulie 1972). A 60-a aniversare a P. S. Episcop Victorin (B.O.R., XC (1972), nr. 7—8, p. 726—736).

Pr. Ștefan S l e v o a c ă, *Biserica Ortodoxă Română în America de Nord*: Scurt istoric. Aspecte religioase și sociale (B.O.R., XC (1972), nr. 7—8, p. 856—861).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române... — Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America*: Spicuri din aceeași revistă «Credința», nr. 10 și 12/1972: activitatea editorial-tipografică; reuniunea anuală a Coralei «România»; vizita unor oaspeți din România; aniversarea înființării parohiei «Sf. Gheorghe» din Windsor; sărbătorirea zilei de 1 Decembrie și comemorarea a 100 de ani de la moartea lui Avram Iancu, la parohia «Sf. Treime» din Detroit; concertul de colinde al Coralei «România»; expoziția de carte românească; pastorală de Crăciun a P. S. Episcop Victorin (B.O.R., XC (1972), nr. 11—12, p. 1179—1182).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române... — Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America*: Spicuri din periodicul «Credința», nr. 1/1973; mesaje de sărbători; hotărâri ale Consiliului eparhial; preocupări cărturărești ale preoților (B.O.R., XCI (1973), nr. 1—2, p. 105—106).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române... — Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America*: Spicuri din publicația «Credința», pe anul 1973 — care ilustrează aspecte din viața și activitatea acestei episcopii (B.O.R., XCI (1973), nr. 3—5, p. 314—320).

Telegrame de felicitare trimise Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, la marile praznice creștine (Nașterea și Învierea Domnului) și la unele aniversări legate de viața și activitatea Prea Fericirii Sale (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 23; — nr. 5—6, p. 446; — LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 36—37; — nr. 5—6, p. 452; — XC (1972), nr. 1—2, p. 33; — nr. 5—6, p. 462; — XCI (1973), nr. 1—2, p. 29—30; — nr. 3—5, p. 287; — nr. 6, p. 543).

2. Parohia ortodoxă română din Sofia (R. P. Bulgaria)

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară din iunie 1954: În legătură cu unele aspecte ale vieții parohiei ortodoxe române din Sofia (B.O.R., LXXII (1954), nr. 6, p. 650).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române de peste hotare. — Serbarea Nașterii Domnului, Anului Nou și Bobotezei, la biserica ortodoxă română din Sofia* (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 54).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române... — Comunitatea ortodoxă română din Sofia*: Te-Deum pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian la Biserica română din Sofia; slujbele din săptămîna Patimilor și de la Învierea Domnului la aceeași biserică; comemorarea zilei de 9 Mai (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 3—4, p. 330—331).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române... Parohia ortodoxă română de la Sofia*: Pomenirea ostașilor români înmormîntați în cimitirul central din

Sofia. Sărbătorirea hramului bisericii parohiale «Sf. Treime» (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 5—6, p. 486—488).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... Parohia ortodoxă română din Sofia*: Cîteva date din viața și activitatea pastorală a acestei parohii (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1170—1171).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia ortodoxă română din Sofia*: Sărbătorirea Nașterii Domnului, Anului Nou și Bobotezei (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 73—74).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Comunitatea ortodoxă română din Sofia*: Te-Deum pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian (închinat celei de-a 70-a aniversări a zilei sale de naștere). Slujba arhierescă din Duminica a patra din Postul Mare. Slujbele din săptămîna Patimilor și din zilele Învierii Domnului (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 3—4, p. 269—270).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia ortodoxă română din Sofia*: Sărbătorirea hramului bisericii române «Sf. Treime» din Sofia. Pomenirea pentru ostașii români înmormîntați în cimitirul central din Sofia și pentru ctitorii bisericii ortodoxe române din Sofia (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 5—6, p. 528—530).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia ortodoxă română din Sofia*: Sărbătorirea Nașterii Domnului, Anului Nou și Bobotezei (B.O.R., XC (1972), nr. 1—2, p. 68—69).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia ortodoxă română din Sofia*: Te-Deum pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Liturghia arhierescă din Duminica a II-a a Postului Mare. Slujbele religioase din săptămîna Patimilor și sărbătorirea Învierii Domnului. Vizita făcută credincioșilor români din orașul Blagoevgrad (B.O.R., XC (1972), nr. 3—4, p. 313—315).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia ortodoxă română din Sofia*: Sărbătorirea Nașterii Domnului, Anului Nou și Bobotezei (B.O.R., XCI (1973), nr. 1—2, p. 106—107).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia ortodoxă română din Sofia*: Te-Deum pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Slujba arhierescă din Duminica a IV-a a Postului Mare. Slujbele din săptămîna Patimilor și din zilele Învierii Domnului (B.O.R., XCI (1973), nr. 3—5, p. 320—322).

Telegrame de felicitare trimise Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian la marile praznice creștine (Nașterea și Învieria Domnului) și la aniversări legate de viața și activitatea Prea Fericirii Sale (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 23; — nr. 5—6, p. 446; — LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 36—37; — nr. 5—6, p. 452; — XC (1972), nr. 1—2, p. 33; — nr. 5—6, p. 462; — XCI (1973), nr. 1—2, p. 29—30; — nr. 3—5, p. 287; — nr. 6, p. 544—545).

3. Parohia ortodoxă română din Viena (Austria)

Lucrările Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară din iunie 1954: În legătură cu situația parohiei ortodoxe române din Viena (B.O.R., LXXII (1954), nr. 6, p. 650).

Lucrările Sfîntului Sinod ... în sesiunea anului 1965: În legătură cu participarea delegaților Patriarhiei Române la solemnități religioase organizate de parohia română din Viena (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 11—12, p. 1170—1171).

(Autorul nesemnat), *Inaugurarea sediului cultural al parohiei ortodoxe din Viena și al Coloniei române din Austria* (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 3—4, p. 269—280).

Lucrările Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1970: Darea de seamă asupra participării delegației Bisericii Ortodoxe Române la inaugurarea sediului cultural al parohiei ortodoxe române din Viena între 5—17 martie 1970 (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1307).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române de peste hotare — Parohia ortodoxă română din Viena-Austria*: Informații prețioase despre activitatea publicistică bisericească a parohiei (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 5—6, p. 482—486).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia ortodoxă română din Viena*: Date importante din viața și activitatea pastoral-culturală a parohiei (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1171—1172).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia ortodoxă română din Viena: Din activitatea cultural-publicistică a parohiei — «Almanahul parohiei ortodoxe române din Viena pe anul 1971»* (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 7—8, p. 799—805).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1971: În legătură cu participarea I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului la serbările Centenarului societății «România Jună» (Viena, 3—6 decembrie 1971), ținute la inițiativa Coloniei române din Austria, în colaborare cu parohia ortodoxă română din Viena (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 11—12, p. 1307).

Pr. Prof. Dr. Gheorghe Moisescu, *Centenarul Societății academice literare «România Jună» din Viena (1871—1971):* Una dintre cele mai vechi societăți studențești românești din țară și de peste hotare. Centenarul a fost organizat de Colonia română din Austria în colaborare cu parohia ortodoxă română din Viena (Recenzie, de Pr. Alexandru Ionescu) (B.O.R., XC (1972), nr. 1—2, p. 196—199).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia ortodoxă română din Viena: Spicuri din «Almanahul parohiei ortodoxe române din Viena, pe anul 1972» și din noua publicație «Luceafăr Nou», revista Coloniei române din Austria (anul I, nr. 1—2/1972)* (B.O.R., XC (1972), nr. 7—8, p. 736—746).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia ortodoxă română din Viena: Spicuri din «Almanahul parohiei ortodoxe române din Viena, pe anul 1973», — care înfățișează aspecte din viața și activitatea acestei parohii* (B.O.R., XCI (1973), nr. 3—5, p. 322—326).

Telegrame de felicitare trimise Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian la marile praznice creștine (Nașterea și Învierea Domnului) și la aniversări legate de viața și activitatea Prea Fericirii Sale (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 23; — nr. 5—6, p. 446; — LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 36—37; — nr. 5—6, p. 452; — XC (1972), nr. 1—2, p. 33; — nr. 5—6, p. 462; — XCI (1973), nr. 1—2, p. 29—30; — nr. 3—5, p. 287; — nr. 6, p. 545).

4. Parohia ortodoxă română din Londra

Diac P. I. David, *Din viața comunităților ortodoxe române de peste hotare. — Parohia ortodoxă română de la Londra: Din activitatea publicistică bisericească a parohiei* (*The Altar Almanach, 1970*) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 9—10, p. 1014—1018).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia ortodoxă română din Londra: Date importante din viața și activitatea pastoral-culturală a parohiei* (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1172—1173).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia ortodoxă română din Londra: Spicuri din publicația sa, «Almanahul parohiei ortodoxe române din Londra, 1971—1972»* (B.O.R., XC (1972), nr. 1—2, p. 69—74).

Telegrame de felicitare trimise Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian la marile praznice creștine (Nașterea și Învierea Domnului) și la aniversări legate de viața și activitatea Prea Fericirii Sale (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 23; — nr. 5—6, p. 446; — LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 36—37; — nr. 5—6, p. 452; — XC (1972), nr. 1—2, p. 33; — nr. 5—6, p. 462; — XCI (1973), nr. 1—2, p. 29—30; — nr. 3—5, p. 287; — nr. 6, p. 545).

5. Comunitatea ortodoxă română de la Locurile Sfinte

Dezbaterile Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Sesiunea ordinară din anul 1951: În legătură cu unele aspecte din viața și activitatea bisericii ortodoxe române și a căminului ei din Ierusalim (B.O.R., LXIX (1951), nr. 10—12, p. 456—457).

Lucrările Sfântului Sinod ... în sesiunea ordinară din iunie 1954: În legătură cu unele aspecte din viața parohiei ortodoxe române de la Locurile Sfinte (B.O.R., LXXII (1954), nr. 6, p. 649).

Lucrările Sfântului Sinod ... în sesiunea anului 1965: În legătură cu situația actuală a bisericii și căminului românesc de la Ierusalim-Israel, în vederea sfințirii bisericii și inaugurării căminului (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 11—12, p. 1166—1167).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române de peste hotare. — Așezămintele românești de la Ierusalim și Iordan: Date importante din viața, or-*

ganizarea și activitatea internă și externă a acestor așezăminte ortodoxe românești (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1169—1170).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Participarea Pr. Prof. Ioan G. Coman la inaugurarea activității Institutului ecumenic de cercetări teologice de la Ierusalim pe anul 1972—1973 ...*: Așezămîntul ortodox românesc de la Ierusalim (B.O.R., XC (1972), nr. 9—10, p. 988).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Comunitatea ortodoxă română de la Ierusalim*: Spicuri din primul număr al publicației «Învierea» (revistă de teologie și cultură românească), care relevă aspecte din viața și activitatea acestei comunități (B.O.R., XCI (1973), nr. 3—5, p. 330—331).

Telegrame de felicitare trimise Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian la marile praznice creștine (Nașterea și Învierea Domnului) și la aniversări legate de viața și activitatea Prea Fericirii Sale (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 23; — nr. 5—6, p. 446; LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 36—37; — nr. 5—6, p. 452; — XC (1972), nr. 1—2, p. 33; — nr. 5—6, p. 462; — XCI (1973), nr. 1—2, p. 29—30; — nr. 3—5, p. 287; — nr. 6, p. 544).

6. Capela ortodoxă română din Baden-Baden (R. F. Germania)

Lucrările Sfîntului Sinod ... în sesiunea anului 1964: În legătură cu demersurile delegatului Bisericii Ortodoxe Române pentru restabilirea jurisdicției canonice față de parohia ortodoxă română din Baden-Baden (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 11—12, p. 1172).

(Autorul nesemnat), *Vizita făcută de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian conducătorilor bisericesti și de stat din Republica Federală Germania: ...Vizi-tarea capelei ortodoxe române din Baden-Baden ...* (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 9—10, p. 918—928).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române de peste hotare. — Capela ortodoxă română din Baden-Baden*: Date importante din viața, organiza-rea și activitatea parohiei (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1173).

Telegrame de felicitare trimise Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian la marile praznice creștine (Nașterea și Învierea Domnului) și la aniversări legate de viața și activitatea Prea Fericirii Sale (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 23; — nr. 5—6, p. 446; — LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 36—37; — nr. 5—6, p. 452; — XC (1972), nr. 1—2, p. 33; — nr. 5—6, p. 462; — XCI (1973), nr. 1—2, p. 29—30; — nr. 3—5, p. 287; — nr. 6, p. 545).

7. Biserica ortodoxă română din Paris

Sesiunea extraordinară din decembrie 1957 a Sfîntului Sinod al Bisericii Orto-doxe Române: În legătură cu răspunsul Patriarhiei Ecumenice despre hirotonirea lui Teofil Ionescu, actualul Episcop al Bisericii Ortodoxe Române din Paris (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 232—233).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Biserica Or-todoxă Română din Paris*: Însemnări despre înființarea și funcționarea parohiei orto-doxe române din Paris (B.O.R., XC (1972), nr. 7—8, p. 747).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Biserica or-todoxă română din Paris*: Spicuri din «Vestitorul» — publicație religioasă, morală și națională a bisericii ortodoxe române din Paris (nr. 1, 2/1972) (B.O.R., XC (1972), nr. 9—10, p. 1000—1004).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia or-todoxă română din Paris*: Spicuri din revista «Vestitorul» nr. 3 și 4/1972, (B.O.R., XC (1972), nr. 11—12, p. 1182—1184).

(Autorul nesemnat), *Întîlnirea Prea Fericitului Patriarh Justinian cu preoțimea din Capitală, în ziua de Anul Nou*: Trecerea sub jurisdicția Patriarhiei Române a Episcopiei românilor ortodocși din Europa occidentală, cu sediul la Paris, în frunte cu P. S. Episcop Teofil Ionescu (din cuvîntul festiv al Prea Fericirii Sale) (B.O.R., XCI (1973), nr. 1—2, p. 48).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia or-todoxă română din Paris*: Spicuri din revista «Vestitorul» nr. 5 și 6/1973, care redau

știri din viața bisericească a credincioșilor ortodocși români aflați pe pământul Franței (*Rev. cit.*, p. 108—111).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia ortodoxă română din Paris*: Spicuri din «Vestitorul», nr. 7/1973, care înfățișează aspecte din viața și activitatea acestei parohii (*B.O.R.*, XCI (1973), nr. 3—5, p. 327—330).

Telegrame de felicitare trimise Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian la marile praznice creștine (Nașterea și Învierea Domnului) și la aniversări legate de viața și activitatea Prea Fericirii Sale (*B.O.R.*, XC (1972), nr. 1—2, p. 33; — nr. 5—6, p. 462; — XCI (1973), nr. 1—2, p. 29—30; — nr. 3—5, p. 287; nr. 6, p. 544).

8. Biserica Catolică-Ortodoxă a Franței

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1966: În legătură cu cererea Bisericii Catolice-Ortodoxe din Franța de a trece sub jurisdicția Patriarhiei Române (21 noiembrie 1966) (*B.O.R.*, LXXXIV (1966), nr. 11—12, p. 1054).

(Autorul nesemnat), *Primirea Bisericii Catolice-Ortodoxe a Franței sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române* (*B.O.R.*, XC (1972), nr. 7—8, p. 686—687).

(Autorul nesemnat), *Hirotonirea și instalarea Episcopului Germain de Saint Denis al Bisericii Catolice-Ortodoxe a Franței* (Paris, 11 iunie 1972) (*Rev. cit.*, p. 688).

(Autorul nesemnat), *Întîlnirea Prea Fericitului Patriarh Justinian cu preoțimea din Capitală, în ziua de Anul Nou*: Trecerea sub jurisdicția Patriarhiei Române a Episcopiei ortodocșilor francezi din rîndul catolicilor (din cuvîntul festiv al Prea Fericirii Sale) (*B.O.R.*, XCI (1973), nr. 1—2, p. 48).

Telegrame de felicitare trimise Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian la marile praznice creștine (Nașterea și Învierea Domnului) și la aniversarea zilei întronizării Prea Fericirii Sale (*B.O.R.*, LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 22; — nr. 5—6, p. 446; — LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 36—37; — nr. 5—6, p. 452; — XC (1972), nr. 1—2, p. 33; — nr. 5—6, p. 462; — XCI (1973), nr. 1—2, p. 29—30; — nr. 3—5, p. 287; — nr. 6, p. 543).

9. Comunitățile ortodoxe române din Australia

(Autorul nesemnat), *Întîlnirea Prea Fericitului Patriarh Justinian cu preoțimea din Capitală, în ziua de Anul Nou*: Constituirea, sub jurisdicția Patriarhiei Române, a două unități parohiale pentru românii ortodocși din Australia: la Melbourne și la Sidney (*B.O.R.*, XCI (1973), nr. 1—2, p. 48—49).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia ortodoxă română din Melbourne*: Spicuri din revista locală «Altarul străbun» (nr. 1 și 2/1973), prima publicație de gîndire și simțire românească ce apare în Australia — care ilustrează și acțiunile curente ale activității noii parohii ortodoxe române «Sf. Petru și Pavel» din Melbourne (*B.O.R.*, XCI (1973), nr. 1—2, p. 111—114).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia ortodoxă română din Melbourne*: Spicuri din publicația «Altarul străbun», nr. 2/1973: aspecte din viața și activitatea acestei parohii (*B.O.R.*, XCI (1973), nr. 3—5, p. 332—333).

Telegrame de felicitare trimise Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian la marile praznice creștine (Nașterea și Învierea Domnului) (*B.O.R.*, XCI (1973) nr. 1—2, p. 29—30; — nr. 3—5, p. 287).

10. Comunitatea ortodoxă română din Noua Zeelandă

(Autorul nesemnat), *Întîlnirea Prea Fericitului Patriarh Justinian cu preoțimea din Capitală, în ziua de Anul Nou*: Constituirea unei parohii a credincioșilor ortodocși români din Noua Zeelandă, sub jurisdicția Patriarhiei Române (*B.O.R.*, XCI (1973), nr. 1—2, p. 49).

11. Parohia ortodoxă română din Suedia

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe de peste hotare. — Parohia ortodoxă română din Suedia*: Însemnări despre formarea, organizarea și începăturile activității acestei parohii (*B.O.R.*, XC (1972), nr. 7—8, p. 746—747).

(Autorul nesemnat), *Întîlnirea Prea Fericitului Patriarh Justinian cu preoțimea din Capitală, în ziua de Anul Nou*: Trecerea sub jurisdicția Patriarhiei Române a

credincioșilor ortodocși români din Suedia și organizarea lor într-o parohie (B.O.R., XCI (1973), nr. 1—2, p. 48).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia ortodoxă română din Suedia: Aspecte curente ale vieții și activității comunităților ortodoxe române din Suedia* (Rev. cit., p. 107—108).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Parohia ortodoxă română din Suedia: Spicuri din primul număr al revistei «Candela»* (publicație religios-culturală), care relevă aspecte curente din viața și activitatea acestei parohii (B.O.R., XCI (1973), nr. 3—5, p. 331—332).

Telegrame de felicitare trimise Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian la marile praznice creștine (Nașterea și Învierea Domnului) și la aniversări legate de viața și activitatea Prea Fericirii Sale (B.O.R., XC (1972), nr. 5—6, p. 462; — XCI (1973), nr. 1—2, p. 29—30; — nr. 3—5, p. 287; — nr. 6, p. 546).

12. Vicariatul ortodox român din R. P. Ungară

Dezbaterile Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară din anul 1950: În legătură cu înființarea Episcopiei Ortodoxe Române Autonome din R. P. Ungară (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 10, p. 551).

Dezbaterile Sfântului Sinod ... Sesiunea ordinară din anul 1951: În legătură cu alegerea episcopului românilor ortodocși din R. P. Ungară (B.O.R., LXIX (1951), nr. 10—12, p. 456).

Lucrările Sfântului Sinod ... în sesiunea ordinară din iunie 1954: În legătură cu unele aspecte din viața vicariatului ortodox român din Ungaria (B.O.R., LXXII (1954), nr. 6, p. 650, 651).

Lucrările Sinodului Permanent: În legătură cu darea de seamă a Centrului eparhial ortodox român din Gyula-Ungaria (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 5, p. 475—476).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române de peste hotare. — Vicariatul ortodox român din Gyula — R. P. Ungară: Date din viața, organizarea și legăturile lui cu Patriarhia Română* (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1174).

Pr. Drd. Teodor Misarocș, *Cărți vechi de slujbă bisericească în Biserica Ortodoxă Română din Körösszegapáti — R. P. Ungară: Cîteva date din istoria, viața și activitatea Vicariatului ortodox român din Ungaria* (Ort., XXV (1973), nr. 2, p. 300—308).

Telegrame de felicitare trimise Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian la marile praznice creștine (Nașterea și Învierea Domnului) și la aniversări legate de viața și activitatea Prea Fericirii Sale (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 23; — nr. 5—6, p. 446; — LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 36—37; — nr. 5—6, p. 452; — XC (1972), nr. 1—2, p. 33; — nr. 5—6, p. 462; — XCI (1973), nr. 1—2, p. 29—30; — nr. 3—5, p. 287; — nr. 6, p. 546).

13. Vicariatul ortodox român din R.S.F. Iugoslavia

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară din iunie 1954: În legătură cu unele aspecte din viața Vicariatului ortodox român din R.S.F. Iugoslavia (B.O.R., LXXII (1954), nr. 6, p. 650).

Lucrările Sinodului Permanent: În legătură cu situația comunităților ortodoxe române din Iugoslavia (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 5, p. 475).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române de peste hotare. — Protopopiatele ortodoxe române din R.S.F. Iugoslavia: Date din viața, organizarea și activitatea pastoral-culturală a lor. Legăturile acestora cu Patriarhia Română* (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1174—1175).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Vicariatul ortodox român din R.S.F. Iugoslavia: Lucrările Adunării generale a Asociației clerului ortodox român din R.S.F. Iugoslavia. Înființarea Vicariatului ortodox român din Iugoslavia* (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 3—4, p. 270—271).

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române ... — Vicariatul ortodox român din R.S.F. Iugoslavia: Spicuri din ultimul număr din anul 1972 al publicației sale periodice «Credința» și Calendarul bisericesc pe același an* (B.O.R., XC (1972), nr. 1—2, p. 74—77).

14. Vicariatul general ortodox ucrainean

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Sesiunea ordinară din anul 1950: În legătură cu înființarea unui Vicariat general ucrainean, pendinte de Patriarhia Română (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 3—6, p. 297).

Pr. Gh. Vintilescu, *Raportul Sectorului bisericesc din Administrația patriarhială: Vicariatul general ortodox ucrainean* (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 3—6, p. 313).

15. Așezările monastice românești de la Sf. Munte Atos

(Autorul nesemnat), *Din viața comunităților ortodoxe române de peste hotare. — Așezările monahale românești de la Sfântul Munte: Date din viața, organizarea și legăturile acestora cu Patriarhia Română* (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1174).

Drd. Ioan V. Dură, *Biserica din Țara Românească în epoca lui Matei Basarab: Legăturile Bisericii Ortodoxe Române cu Sf. Munte Atos* (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 5—6, p. 591).

DIAVOLUL (S A T A N A)

(După învățătura creștină)

Erich Gascher, *Frage und Antwort. Studien zur Theologie und Religionsgeschichte (Întrebare și răspuns. Studii cu privire la teologia și istoria religiilor): Concepția protestantă despre satana în articolul «Despre adversarul lui Dumnezeu»* (Recenzie, de Pr. Prof. Corneliu Sirbu) (Ort., XXIII (1971), nr. 2, p. 240).

DICȚIONARE

Dictionnaire de la foi chrétienne (Dicționar al credinței creștine), vol. I: Un lexicon teologic, care dă o deosebită atenție numelor proprii, personajelor, evenimentelor, documentelor și instituțiilor care au jucat, în viața Bisericii și în precizarea învățăturii ei, un rol important (Notă bibliografică, de P.I.D.) (S. T., XXII (1970), nr. 1—2, p. 146).

Joseph Ducarme, *Dictionnaire des Mystiques et des Ecrivains spirituels: O frescă a vieții în duh a Bisericii de la început și pînă astăzi în Orient și Occident — un instrument util în tematica ecumenică și o încredere a tuturor confesiunilor în obiectivitatea lui* (Recenzie, de P. I. David) (Ort., XXII (1970), nr. 2, p. 281—282).

B. P. Hasdeu, *Etymologicum magnum romaniae. — Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor: (Notă bibliografică, de P.I.D.)* (S. T., XXII (1970), nr. 7—8, p. 625).

Imanuel Laiș, *Milon ivri romani (Dicționar ebraic-român): (Notă bibliografică, de N. Neaga)* (S. T., XXIV (1972), nr. 1—2, p. 139—140).

DIPLOMAȚIE

Figuri de diplomați străini, din trecutul istoric

Nestor Camariano, *Alexandre Mavrocordato le grand drogman. Son activité diplomatique (1673—1709): Mare diplomat grec în slujba otomanilor* (Recenzie, de V. Mihordea) (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 5—6, p. 675—678).

DOGMA, TEOLOGUMENĂ...

Prof. N. Chițescu, *Deosebirea dintre «oros» și «canon» și însemnătatea ei pentru recepția Sinodului de la Calcedon: Oros — originea formulilor doctrinare; procesul formulării; dezvoltarea dogmelor* (Ort., XXII (1970), nr. 3, p. 351—358).

Prof. Iorgu D. Ivan, *«Opos» și «Kavov» în Dreptul bisericesc ortodox* (Ort., XXII (1970), nr. 3, p. 365—372).

Henri Ronlet, S. J., *Histoire du dogme: (Recenzie, de Arhim. Timotei Sevciciu)* (Ort., XXIV (1972), nr. 1, p. 73—78).

DREPTATE SOCIALĂ

(Învățătura creștină despre dreptate)

Drd. Gheorghe Bogdăprost, *Valoarea moral-socială a «Cărții Psalmilor»*: Dreptatea socială în Cartea Psalmilor (S. T., XXII (1970), nr. 1—2, p. 105—110, 116).

Pr. Drd. Dan Miron, *Idei morale și sociale în colindele românilor*: Idei sociale în colindele românești: dreptatea ... (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 7—8, p. 745—747).

Diac. Prof. Ioan Zăgreanu, *Preocupări și probleme de morală creștină în teologia ortodoxă română*: Dreptatea (S. T., XXIII (1971), nr. 3—4, p. 181—182).

Drd. Haddis Yeshanew, *Obiective morale și umanitare în predica actuală a Bisericii Ortodoxe Române*: Dreptatea (S. T., XXIII (1971), nr. 5—6, p. 381—383).

Pr. Prof. Petru Rezuș, *Problema cooperării Bisericilor creștine și a credincioșilor tuturor religiilor pentru sprijinirea și înlăptuirea marilor probleme ale vieții contemporane*: Problema dreptății sociale în general. Principiile și roadele cooperării Bisericilor Ortodoxe pentru sprijinirea eforturilor ce se fac de către unele state pentru înlăptuirea dreptății sociale; de asemenea, cum se prezintă problema cooperării Bisericilor Ortodoxe cu celelalte Biserici creștine și a acestora cu celelalte religii, în aceeași direcție, și la ce rezultate s-a ajuns (Ort., XXV (1973), nr. 1, p. 102—114).

DREPT BISERICESC

— Contribuții la Dreptul bisericesc

Pr. Drd. Silviu-Petre Pufulete, *Contribuția profesorului Nicolae Gr. Popescu-Prahova la dezvoltarea Dreptului bisericesc* (S. T., XXV (1973), nr. 5—6, p. 399—411).

DUMNEZEU

I. — DUMNEZEU UNUL ÎN FIINȚĂ

1. Existența și cunoașterea lui Dumnezeu

Drd. Nicolae Fer, *Cunoașterea lui Dumnezeu și ideea de epectază la Sfântul Grigorie de Nisa*: Considerații introductive. Dumnezeu pe de o parte cunoscut și pe de altă parte necunoscut. Doctrina epectazelor (a tinderilor înainte) — a progresului în cunoașterea lui Dumnezeu. Concluzii (Ort., XXIII (1970), nr. 1, p. 82—96).

Pr. Prof. Corneliu Sîrbu, *Întruparea ca revelație*: Cum îl cunoaștem pe Dumnezeu prin întrupare (Ort., XXII (1970), nr. 4, p. 532—534).

† Nicolae, *Episcopul Macariopolei, Teologia și cunoașterea lui Dumnezeu*: Considerații asupra problemei despre raportul dintre credință și rațiune în domeniul teologisirii (credință și rațiunea constituie două metode legitime de cunoaștere). Condițiile mai importante pentru o corectă și adevărată cunoaștere a lui Dumnezeu: credința în Dumnezeu și în existența Lui; structura duhovnicească sănătoasă și morală a subiectului care cunoaște inimă curată, viața sfântă și virtuoaasă; iubirea față de Dumnezeu. Rodele cunoașterii lui Dumnezeu: libertatea sau eliberarea, viața veșnică și mîntuirea. Concluzii (Trad. rom., de Paraschiv V. Ion) (B.O.R., XC (1972), nr. 7—8, p. 796—805).

Karl Rahn, *Gnade als Freiheit. Kleine theologische Beiträge (Harul ca libertate. Mici contribuții teologice)*: Analiza teologică a temei: cuvîntul «Dumnezeu» (Însemnări despre cărți și reviste, de Victor Iliescu) (Ort., XXII (1970), nr. 1, p. 100—101).

Wer ist das Eigentlich-Gott? (Cine este propriu-zis Dumnezeu?): O carte de informare și de orientare romano-catolică, cu problema abordată (Notă bibliografică, de Pr. Prof. Corneliu Sîrbu) (S. T., XXIII (1971), nr. 3—4, p. 274—275).

Joseph Ratzinger, *Foi chrétienne, hier et aujourd'hui*: Autorul romano-catolic, analizează doctrina despre Dumnezeu, ca stăpîn al tuturor lucrurilor, Tată și Creator al cerului și al pămîntului (Recenzie, de Pr. Asist. Dumitru Gh. Radu) (Ort., XXIV (1972), nr. 1, p. 81—84).

Heinz Zahrl, *Gespräch über Gott (Convorbire despre Dumnezeu)*: Pozițiile unora dintre teologii protestanți de seamă în legătură cu aspectele teologiei «morții lui Dumnezeu» și cu problema «Dumnezeu în imanență» (Recenzie, de Ioan Struc) (Ort., XXII (1970), nr. 2, p. 280—281).

John A. T. Robinson, Bishop of Woolwich, *Exploration into God (În căutarea lui Dumnezeu)*: Un temeinic analist, anglican, al gândirii teologice actuale — cu aplicare la înțelegerea și cuprinderea rațională a existenței lui Dumnezeu (Notă bibliografică, de Al. A. B.) (S. T., XXII (1970), nr. 9—10, p. 754—755).

2. Atributele sau însușirile lui Dumnezeu

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Dumnezeu este iubire (I Ioan IV, 8)*: Prezentare critică a concepției romano-catolice despre Dumnezeu. Concepția ortodoxă despre Dumnezeu: explicare paradoxalei îmbinări între neschimbabilitatea lui Dumnezeu și «schimbarea» Lui în relație cu creaturile, pe baza ambelor temeuri — deosebirea între ființa și energiile necreate ale lui Dumnezeu și pe o legătură ființială a creaturilor cu eternitatea divină (însușirile: absolutitatea, eternitatea, atotprezența, atotputernicia Lui) (Ort., XXIII (1971), nr. 3, p. 366—402).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Preocupări patristice în literatura teologică românească*: Contribuții la afirmarea și lămurirea unor teme patristice actuale: frumusețea ca atribut al lui Dumnezeu (o învățătură a frumuseții supreme a dragostei — bazele unei estetici a Dumnezeirii) etc. (S. T., XXIII (1971), nr. 5—6, p. 325).

II. — DUMNEZEU ÎNTREIT ÎN PERSOANĂ

1. Sfînta Treime

Asist. Ștefan C. Alexe, *Sfîntul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea patristică din secolele al IV-lea și al V-lea*: Învățătura sfîntului despre Sfînta Treime (S. T., XXI (1969), nr. 7—8, p. 507—513).

Diac. Asist. Ion Bria, *Teologie și Biserică la Sfîntii Trei Ierarhi*: Teologia Sfintei Treimi la Sfîntul Grigorie de Nazianz (S. T., XXIII (1971), nr. 1—2, p. 77—78).

Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Sfînta Treime, structura supremei iubiri*: Forma tripersonată omousianică a lui Dumnezeu și înțelesurile ei. Purcederea Sfîntului Duh din Tatăl și relația lui cu Fiul (S. T., XXII (1970), nr. 5—6, p. 333—355).

O. Clement, *Cuvînt la Rusalii*: Investigații doctrinare pe seama vieții și acțiunii Sfintei Treimi, după opinia unor teologi romano-catolici (Notă bibliografică, de Pr. I. Avramescu) (S. T., XXIII (1971), nr. 7—8, p. 571—572).

Pr. Asist. Dumitru Popescu, *Ecleziologia romano-catolică după documentele celui de al doilea Conciliu de la Vatican și ecourile ei în teologia contemporană*: Sfînta Treime (Ort., XXIV (1972), nr. 3, p. 333—339).

2. Dumnezeu-Tatăl

Asist. Ștefan C. Alexe, *Sfîntul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea patristică din secolele al IV-lea și al V-lea*: Învățătura sfîntului despre Dumnezeu-Tatăl (S. T., XXI (1969), nr. 7—8, p. 513—516).

3. Dumnezeu-Fiul

a) Pagini despre persoana și viața pămîntească a Domnului nostru Iisus Hristos

Pr. Prof. Ion Bria, *Iisus Hristos-Dumnezeu adevărat și om adevărat («Dar voi cine ziceți că sînt Eu?»)*, Matei XVI, 15): Cunoașterea vieții, persoanei, învățaturii și slujirii Domnului nostru Iisus Hristos, după unicul izvor revelat și singura bază documentară — Noul Testament (Ort., XXV (1973), nr. 2, p. 218—252).

Wolfgang Trilling, *Jésus devant l'Histoire*: Problema istoricității lui Iisus în cercetarea acestui teolog protestant (Recenzie, de Ioan Ștruc) (Ort., XXIII (1971), nr. 1, p. 110—115).

Heinz Zahrlt, *Gespräch über Gott (Convorbire despre Dumnezeu)*: Pozițiile unor teologi protestanți în legătură cu Iisus Hristos și în special despre istoricitatea Lui (Recenzie, de Ioan Ștruc) (Ort., XXII (1970), nr. 2, p. 276, 279).

Martin Lehmann, *Synoptische Quellenanalyse und die Fragen an dem historischen Jesus*: Istoricitatea Domnului nostru Iisus Hristos, după o analiză a izvoarelor sinoptice (Notă bibliografică, de Pr. Prof. Petru Rezuș) (S. T., XXV (1973), nr. 3—4, p. 266—267).

Claude Tresmontant, *L'enseignement de Ieschoua de Nazareth*: Expunerea învățaturii Mântuitorului Iisus Hristos într-un fel cât mai accesibil și mai realist — bazată pe textul evanghelic original și ținând seamă de nivelul de înțelegere al credincioșilor din vremea când a venit și a activat Fiul lui Dumnezeu printre ei (Notă bibliografică, de C. Iana) (*S. T.*, XXIII (1971), nr. 3—4, p. 275—276).

Eduard Schweizer, *Jesus Christus im vielfältigen Zeugnis des Neuen Testaments*: Modul în care se conturau viața și activitatea Mântuitorului în sufletul comunității creștine primare (Notă bibliografică, de Pr. Prof. Corneliu Sirbu) (*S. T.*, XXII (1970), nr. 1—2, p. 131—132).

Joseph Ratzinger, *Foi chrétienne, hier et aujourd'hui: Partie deux — Jésus Christ* — este dedicată persoanei și activității mântuitoare a Domnului Iisus Hristos (Recenzie, de Pr. Asist. Dumitru Gh. Radu) (*Ort.*, XXIV (1972), nr. 1, p. 84—85).

Erich Gascher, *Frage und Antwort. Studien zur Theologie und Religionsgeschichte (Întrebare și răspuns. Studii cu privire la teologia și istoria religiilor): Iisus, medicul* — un articol cu iz protestant, care pune în paralelă pe Asklepios și Iisus, ca medici, și face unele considerații cu privire la vindecările minunate ale Mântuitorului (Recenzie, de Pr. Prof. Corneliu Sirbu) (*Ort.*, XXIII (1971), nr. 2, p. 239—240).

Prof. Dr. N. N. Uspenski, *Cina cea de Taină și trapeza Domnului*: Lămurirea problemelor legate de momentul Cinei celei de Taină din viața Mântuitorului (Notă bibliografică) (*S. T.*, XXII (1970), nr. 1—2, p. 151).

b) Dogma hristologică

— Temeiuri biblice și patristice ale dogmei hristologice

Pr. Prof. Gr. T. Marcu, *Cuvîntul lui Dumnezeu în viața Bisericii după Noul Testament*: Întruparea Fiului lui Dumnezeu (mărturii profane, mărturii bisericesti, miracolul creștin) (*S. T.*, XXIII (1971), nr. 1—2, p. 54—58).

Pr. Drd. Vasile Mihoc, «*Fiul Omului*» după Noul Testament: Considerații introductive. Sensul expresiei «*Fiul Omului*» în Noul Testament: natura omenească a «*Fiului Omului*»; mesianitatea «*Fiului Omului*»; aspectul eshatologic al «*Fiului Omului*». Concluzii (*S. T.*, XXV (1973), nr. 1—2, p. 33—34).

Jean-Marie van Cangh, *Nouveaux fragments Hexaplares. Commentaire sur Isaïe d'Eusèbe de Césarée (Cod. Laur. Plut. XI, 4)*: Contribuția teologică adusă de Comentariul lui Eusebiu de Cezareea la Isaia — aspectul nou al concepției lui despre cele două naturi în Hristos (Notă bibliografică, de I.V.G.) (*S. T.*, XXV (1973), nr. 1—2, p. 125—126).

Asist. Ștefan C. Alexe, *Sfîntul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea patristică din secolele al IV-lea și al V-lea*: Învățătura sfîntului despre Dumnezeu-Fiul (*S. T.*, XXI (1969), nr. 7—8, p. 516—526).

Ierom. Drd. Chesarie Gheorghescu, *Învățătura despre unirea ipostatică la Sfîntul Ioan Damaschin*: Considerații introductive. Învățătura despre unirea ipostatică pînă la Sfîntul Ioan Damaschin. Învățătura despre unirea ipostatică la Sfîntul Ioan Damaschin: noțiuni preliminare; cele două firi în Hristos; persoana cea unică a lui Hristos; modul de unire al celor două firi și urmările unirii ipostatice (*Ort.*, XXIII (1971), nr. 2, p. 181—193).

Drd. Viorel Ioniță, *Hristologia Sfîntului Chiril al Alexandriei în perspectiva dialogului cu Bisericile necalcedoniene*: Terminologia hristologică a Sfîntului Chiril al Alexandriei. Formula — «o singură fire întrupată a lui Dumnezeu Logosul». Unitatea de persoană a naturilor în Iisus Hristos. Dualitatea firilor în persoana lui Iisus Hristos. Expresia «în două firi» sau «din două firi» (*Rev. cit.*, p. 194—208).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Origen despre Logos, Biserică și suflet în comentariul său la Cîntarea Cîntărilor*: Logosul-Mire (*S. T.*, XXV (1973), nr. 3—4, p. 165—167).

Christos Th. Criconis, *Logosul și învățătura despre El a Sfîntului Iustin Martirul și Filozoful*: (Recenzie, de Pr. Ștefan Alexe) (*Ort.*, XXIV (1972), nr. 1, p. 52—54).

— Dogma hristologică comentată în decursul istoriei Bisericii

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Persoana Logosului Iisus Hristos în lumina primelor patru secole patristice* (*S. T.*, XXIV (1972), nr. 9—10, p. 666—673).

Michel van Parys, *L'évolution de la doctrine christologique de Basile de Séleucie*: Despre evoluția doctrinei hristologice a mitropolitului Vasile al Seleuciei din

Isauria, de la Sinodul al III-lea Ecumenic (Efes, 431) pînă în anii de după Sinodul al IV-lea Ecumenic (Calcedon, 451) (Recenzie, de P.V.I.) (*Ort.*, XXIV (1972), nr. 2, p. 273—276).

J. Meyendorf, *Le Christ dans la Théologie byzantine*: O prezentare a hristologiei patristică-bizantină, în legătură directă cu istoria soteriologiei (Notă bibliografică, de Arhim. Nestor Vornicescu) (*S. T.*, XXII (1970), nr. 3—4, p. 319).

— *Dogma hristologică privită interconfesional*

Pr. Prof. Corneliu Sîrbu, *Întruparea ca revelație*: Prezența divină prin întrupare. Realismul întrupării. Întruparea Domnului este baza ontologică a creștinismului, este dovada iubirii dumnezeiești față de om și lume (*Ort.*, XXII (1970), nr. 4, p. 523—525, 530—532, 536—538).

Pr. Prof. Petru Rezuș și Pr. Prof. Corneliu Sîrbu, *Preocupări de teologie fundamentală în teologia românească*: Divinitatea Domnului nostru Iisus Hristos (*Ort.*, XXIII (1971), nr. 4, p. 534—535).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Preocupări patristice în literatura teologică românească*: Hristologia etc. (*S. T.*, XXIII (1971), nr. 5—6, p. 326—327).

Ierom. Drd. Chesarie Gheorghescu, *Studii de hristologie în teologia românească*: Considerații introductive. Primele manuale de dogmatică, primele studii de hristologie ortodoxă românească (1850—1916). O dezvoltare independentă în hristologia ortodoxă românească. Epoca de înflorire a hristologiei ortodoxe românești (*S. T.*, XXIII (1971), nr. 7—8, p. 466—482).

Pr. Ioan Mircea, *Coborîrea la iad a lui Iisus Hristos*: Considerații introductive la temă (una din marile probleme ale Epistolei I Petru). Cine a predicat la iad? Către cine a dus Hristos vestea? În ce a constatat mesajul lui Hristos la iad și în ce scop a mers El acolo? În ce timp s-a produs această activitate? În ce loc se petrece această activitate? Concluzii (*S. T.*, XXIV (1972), nr. 3—4, p. 230—249).

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Chipul lui Hristos în Biserica răsăriteană: Iisus Hristos, Darul și Cuvîntul suprem al lui Dumnezeu* (*Ort.*, XXV (1973), nr. 1, p. 5—17).

Diac. Asist. Ion Bria, *Discuții teologice între teologi ortodocși români și teologi necalcedonieni...*: Problema hristologică în discuția primului colocviu organizat de grupul de studii al Patriarhiei Române, pentru promovarea dialogului cu Bisericile Vechi-Orientale (*Ort.*, XXII (1970), nr. 2, p. 210—215).

Amba Gregorios, *Învățătura hristologică a Bisericilor necalcedoniene*: (Recenzie, de Pr. Prof. D. Stăniloae) (*Ort.*, XXII (1970), nr. 2, p. 252—253).

Remus Rus, *Elemente ale dogmei întrupării în învățătura Bisericii Ortodoxe Etiopiene*: Întruparea în învățătura Bisericii Ortodoxe Etiopiene. Hristos este o natură întrupată a lui Dumnezeu-Cuvîntul. Biserica Etiopiană și Chiril al Alexandriei (*Ort.*, XXIV (1972), nr. 2, p. 213—217).

Drd. Ștefan Sandu, *Întruparea Mîntuitorului după învățătura celor trei confesiuni creștine*: Întruparea Mîntuitorului după învățătura ortodoxă, romano-catolică și protestantă (*S. T.*, XXII (1970), nr. 7—8, p. 575—584).

Jean Galot, *Tentativi di una nuova cristologia*: Tentative pentru o nouă hristologie — modernă, din partea unor teologi olandezi (Notă bibliografică, de C. M. Iana) (*S. T.*, XXIII (1971), nr. 1—2, p. 131—132).

(Același autor), *Rinnovamento della cristologia*: Încercări de reexprimare a dogmei hristologice în forme ale «gîndirii moderne», care au loc actualmente în teologia romano-catolică (Notă bibliografică, de C. M. Iana) (*Rev. cit.*, p. 133—134).

E. H. Schillebeeck, *Christus, Sakrament der Gottbegegnung (Hristos — Taina întîlnirii cu Dumnezeu)*: (Recenzie, de Diac. Prof. O. Bucevschi) (*Ort.*, XVIII (1966), nr. 1, p. 117—121).

c) *Dogma soteriologică*

Pr. Ioan Mircea, *Răscumpărarea în Noul Testament după învățătura Sfinților Părinți* (*S. T.*, XXIV (1972), nr. 1—2, p. 24—44).

Ierom. Drd. Chesarie Gheorghescu, *Învățătura despre recapitularea în Hristos în teologia ortodoxă*: Considerații introductive. Învățătura recapitulării în Hristos la Sfinții Părinți: Irineu, Atanasie cel Mare, Grigorie de Nissa, Chiril de Alexandria, Fer. Augustin, Maxim Mărturisitorul, Ioan Damaschin și Grigorie Palama.

Recapitularea în Hristos în Biserica și teologia mai nouă (S. T., XXIII (1971), nr. 3—4, p. 211—223).

Arhim. Benedict Ghiuș, *Faptul Răscumpărării în inmografia Bisericii Ortodoxe: Considerații introductive. Temeiurile Răscumpărării: originea și motivul Răscumpărării; persoana Răscumpărătorului; scopul Răscumpărării* (S. T., XXII (1970), nr. 1—2, p. 70—103).

(Același autor), *Faptul Răscumpărării în ciclul întrupării: Considerații introductive. Puterea de Răscumpărare a întrupării. Principii de înțelegere. Contestații. Perspective noi* (S. T., XXII (1970), nr. 3—4, p. 230—249).

(Același autor), *Faptul Răscumpărării în ciclul vieții publice a Domnului: Considerații introductive. Botezul Domnului: valoarea lui de răscumpărare; principii de înțelegere. Viața publică a Domnului: puterea de răscumpărare a lucrării lui de învățător; exemplul și slujirea Lui în dragoste. Schimbarea la Față a Domnului: valoarea de răscumpărare a ei; principii de înțelegere. Concluzii* (S. T., XXII (1970), nr. 5—6, p. 406—430).

(Același autor), *Faptul Răscumpărării în ciclul Stintelor Patimi: Considerații introductive. Răstignirea Domnului, puterea de răscumpărare supremă. Principii de înțelegere: crucea în planul Răscumpărării și funcțiile ei; modalitățile Răscumpărării; considerații de ansamblu* (S.T., XXII (1970), nr. 9—10, p. 649—684).

(Același autor), *Faptul Răscumpărării în ciclul Învierii: Considerații introductive. Locul învierii în acțiunea de Răscumpărare. Puterea de răscumpărare a Învierii, a Înălțării și a Cincizecimii. Principii de înțelegere* (S.T., XXIII (1971), nr. 3—4, p. 186—210).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Preocupări patristice în literatura teologică românească: Răscumpărarea (îndreptarea, justificarea), păcat și har etc.* (S.T., XXIII (1971), nr. 5—6, p. 327).

K. E. Scurat, *Soteriologia Sfântului Atanasie cel Mare: (Notă bibliografică, de Ion V. Georgescu)* (S.T., XXV (1937), nr. 5—6, p. 439—441).

Arhim. Benedict Ghiuș, *Faptul Răscumpărării și diavolul în inmografia Bisericii: Diavolul și întruparea. Diavolul la botez și Schimbarea la Față. Diavolul și Patima Domnului. Diavolul și Învieria. Observații de ansamblu. Concluzii* (S.T., XXIII (1971), nr. 9—10, p. 692—719).

4. Dumnezeu-Sfântul Duh

Asist. Ștefan C. Alexe, *Sfântul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea patristică din secolele al IV-lea și al V-lea: Dumnezeu-Sfântul Duh* (S.T., XXI (1969), nr. 7—8, p. 526—532).

Diac. Asist. Ion Bria, *Teologie și Biserică la Sfinții Trei Ierarhi: Teologia Duhului Sfânt la Vasile cel Mare* (S.T., XXIII (1971), nr. 1—2, p. 76).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Preocupări patristice în literatura teologică românească: Despre pnevmatologie etc.* (S.T., XXIII (1971), nr. 5—6, p. 325—326).

5. Filioque

Ion V. Paraschiv, «Filioque» în perspectiva învățaturii ortodoxe despre dogmă, teologumenă și părere teologică particulară: O sinteză a poziției ortodoxe față de poziția veche-catolică în problema «Filioque», aparținând Arhiepiscopului Filaret de Dmitrovsk (Ort., XXV (1973), nr. 1, p. 39—54).

E

ECUMENISM

A. — ECUMENISM INTERCREȘTIN

I. — TEMEIURI BIBLICE ȘI PATRISTICE ALE ECUMENISMULUI CREȘTIN

Pr. Prof. Nicolae Neaga, *Vechiul Testament, factor al ecumenismului* (S.T., XXIII (1971), nr. 9—10, p. 616—620).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Preocupări patristice în literatura teologică românească: Contribuții la afirmarea și lămurirea unor teme patristice actuale: ecumenism patristic* (S.T., XXIII (1971), nr. 5—6, p. 329—331).

II. — CONSIDERAȚII ȘI ASPECTE ISTORICE ALE ECUMENISMULUI CREȘTIN

Le Concile de Chalcédoine. Son histoire, sa réception par les Églises et son actualité: Un raport care rezumă și prezintă problemele principale pe care le-a ridicat discuțiile de la colocviul ecumenic (31 august—6 septembrie 1969) și importanța lor pentru Mișcarea ecumenică (Recenzie, de P. V. I.) (*Ort.*, XXIV (1972), nr. 1, p. 55—59).

III. — MIȘCAREA ECUMENICĂ ȘI CONSILIUL ECUMENIC AL BISERICILOR

1. Cadrul istoric, organizatoric, administrativ și teologic documentar

The Ecumenical Advance: A History of the Ecumenical Movement (Progresul ecumenic: O istorie a Mișcării ecumenice): (Notă bibliografică, de Rus Remus) (*S.T.*, XXIV (1972), nr. 3—4, p. 281—282).

Diac. Conf. Ion Bria, *Probleme și preocupări în Mișcarea ecumenică de azi: Noua structură organizatorică a Consiliului Ecumenic al Bisericilor* (*Ort.*, XXIII (1971), nr. 3, p. 491—492).

T. B., *Declarațiile secretarului general, Pastorul Dr. Eugène Carson Blake, asupra raportului între Consiliul Ecumenic al Bisericilor și Bisericile membre* (*Ort.*, XXII (1970), nr. 4, p. 631—633).

Em. V., *Vizita Pastorului Dr. Eugène Carson Blake, secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor în 5 țări din Orientul Mijlociu: Contacte cu Bisericile membre în Consiliul Ecumenic al Bisericilor și cu reprezentanți ai altor religii din această parte a lumii* (*Rev. cit.*, p. 634—635).

Prof. N. Chițescu, *Sesiunea anuală a Comitetului de lucru al Comisiei pentru «credință și Constituție»* (Crêt-Bérard, lângă Lausanna, 3—8 august 1970). *Sesiunea de «Consultații» a grupului mixt de lucru lărgit asupra «Catolicității și apostolicității»* (*B.O.R.*, LXXXVIII (1970), nr. 7—8, p. 678—683).

Marc Boegner, *L'exigence oecuménique — souvenirs et perspectives: Retrospectivă din activitatea ecumenistă, anticipându-se totodată și perspectivele de viitor ale Mișcării ecumenice* (Recenzie, de Pr. Virgil Godeanu) (*Ort.*, XXII (1970), nr. 2, p. 263—266).

T. B., *Consiliul Ecumenic al Bisericilor este «în întregime angajat în declarațiile pe care le face»*: Din activitatea de slujire a Consiliului Ecumenic al Bisericilor și implicațiile ei (*Ort.*, XXII (1970), nr. 4, p. 633—634).

Remus Rus, *Sesiunea Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor* (Addis-Abeba, 10—21 ianuarie 1971) (*B.O.R.*, LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 57—62).

Prof. N. Chițescu, *Sesiunea anuală a Comitetului de lucru al Comisiei «Credință și Constituție»* (31 iulie, 1 și 13 august 1971, la Colegiul iezuit din Heverlée-Louvain) (*B.O.R.*, LXXXIX (1971), nr. 7—8, p. 787—789).

Anca Manolache, *O importantă întrunire ecumenistă între organisme reprezentând cele trei mari confesiuni creștine* (*Ort.*, XXIII (1971), nr. 2, p. 298).

Prof. N. Chițescu, *Adunarea trienală a Comisiei «Credință și Constituție»* (Heverlée-Louvain, Belgia, 2—12 august 1971) (*B.O.R.*, LXXXIX (1971), nr. 9—10, p. 974—978).

Pr. Dumitru Soare, *Ecouri și preocupări ale actualei sesiuni de lucru a Comisiei «Credință și Constituție»* (Louvain-Belgia, 2—12 august 1971) (*Ort.*, XXIII (1971), nr. 3, p. 507—508).

Pr. Conf. Ștefan C. Alexe, *Probleme actuale ale ecumenismului creștin* (*Ort.*, XXIII (1971), nr. 4, p. 640—649).

Cezar Vasiliu, *Sesiunea Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor ținută la Utrecht-Olanda* (13—23 august 1972) (*B.O.R.*, XC (1972), nr. 7—8, p. 720—723).

Pr. Dumitru Soare, *Rev. Dr. Philip Potter, noul secretar general, al Consiliului Ecumenic al Bisericilor* (*Ort.*, XXIV (1972), nr. 4, p. 636).

(Același autor), *Probleme și preocupări pe agenda celei de a XXV-a sesiuni a Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor* (Utrecht-Olanda, 13—23 august 1972) (*Ort.*, XXIV (1972), nr. 4, p. 640—642).

Pr. Prof. Ion Bria, *Conferința misionară mondială «Mîntuirea astăzi» și a treia Adunare Generală a Comisiei «Misiune și Evanghelizare» a Consiliului Ecumenic al*

Bisericilor (Bangkok-Tailanda, 29 decembrie 1972—12 ianuarie 1973) (B.O.R., XCI (1973), nr. 1—2, p. 92—99).

(Autorul nesemnat), *Sesiunea ecumenică monahală de la Grandchamp-Elveția (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 7—8, p. 689—692).*

«*The Ecumenical Review*» (Revistă trimestrială publicată de Consiliul Ecumenic al Bisericilor): Aspecte din viața și activitatea acestui for intercreștin (Recenzie, de Diac. Asist. Ion Bria) (*Ort.*, XXII (1970), nr. 1, p. 135—138; — nr. 2, p. 294—295; — nr. 3, p. 461).

«*Foi et Constitution*» (Conseil Oecuménique des Églises) — *Nouveauté dans l'oecuménisme*: Referate selecționate de la unele comisii ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Montreal, 1963; — Aarhus, 1964; — Bristol, 1967) (Recenzie, de Pr. Prof. N. C. Buzescu) (*Ort.*, XXII (1970), nr. 3, p. 415—420).

Diac. P. I. David, *Al XVIII-lea semestru al Institutului ecumenic de la Bossey (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 3—4, p. 320—321).*

Prof. N. Chițescu, *Colocviul de la Institutul ecumenic de la Bosséy (19—24 iunie 1972) (B.O.R., XC (1972), nr. 5—6, p. 530—531).*

† Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, *Sesiunea «Comitetului celor cinci», însărcinat să studieze viitorul Institutului ecumenic de la Bossey-Elveția: Din trecutul, activitatea și perspectivele de viitor ale acestui institut ecumenic (B.O.R., XCI (1973), nr. 1—2, p. 99—103).*

Diac. P. I. David, *În anul 1971 va fi inaugurat Institutul ecumenic pentru studii teologice avansate de la Ierusalim (Ort., XXII (1970), nr. 4, p. 635—636).*

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Participarea Pr. Prof. Ioan G. Coman la inaugurarea activității Institutului ecumenic de cercetări teologice de la Ierusalim pe anul 1972—1973 și la colocviul ce a avut loc cu acest prilej (B.O.R., XC (1972), nr. 9—10, p. 985—988).*

Diac. Asist. Ion Bria, *Conferința «Euharistie și Ecumenism» organizată de Institutul ecumenic nordic de la Turku-Finlanda (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 3—4, p. 262—264).*

Anca Manolache, *Inaugurarea unei biblioteci ecumenice de studii biblice (Ort., XXIII (1971), nr. 2, p. 298).*

2. Poziția și atitudinea Bisericii Ortodoxe față de Mișcarea ecumenică, și Consiliul Ecumenic al Bisericilor

Ioan I. Ică, *Teologul ortodox Karmiris și preocupările sale ecumeniste: În legătură cu participarea activă a Bisericii Ortodoxe la Mișcarea ecumenică și în Consiliul Ecumenic al Bisericilor (Ort., XXII (1970), nr. 2, p. 231—235).*

Diac. Conf. Ion Bria, *Probleme și preocupări în Mișcarea ecumenică de azi: Rolul activ al Ortodoxiei în Consiliul Ecumenic al Bisericilor (Ort., XXIII (1971), nr. 3, p. 492—493).*

Pr. Prof. D. Stăniloae, «*Problematika ecumenică actuală*»: Starea de criză în care se găsește actualmente ecumenismul, cauzele și remediile lui din punct de vedere ortodox (*Ort.*, XXII (1970), nr. 2, p. 296—299).

Sesiunea ordinară a Sfântului Sinod pe anul 1958: În legătură cu comunicarea scrisă despre Consfătuirea de la Utrecht-Olanda, între reprezentanții Consiliului Mondial al Bisericilor (7—9 august 1958). Despre comunicarea patriarhului ecumenic Atenagora în chestiunea fuzionării Consiliului Mondial al Bisericilor cu Consiliul Internațional al Misiunilor (*B.O.R.*, LXXVI (1958), nr. 12, p. 1167—1168).

(Autorul nesemnat), *Din viața Bisericilor Ortodoxe de peste hotare. — Patriarhia Ecumenică*: Declarațiile Mitropolitului Emilianos Timiades în legătură cu ecumenismul contemporan (situația actuală a Mișcării ecumenice) (*B.O.R.*, LXXXIX (1971), nr. 5—6, p. 531—532).

(Autorul nesemnat), *Din viața Bisericilor Ortodoxe. — Biserica Ortodoxă a Greciei*: Raportul Comisiei sinodale permanente pentru afacerile străine a Bisericii Ortodoxe a Greciei cu privire la Mișcarea ecumenică (*B.O.R.*, LXXXIX (1971), nr. 9—10, p. 1013—1014).

Pr. Dumitru Soare, *Schimb de vedere între ierarhi ortodocși cu privire la Mișcarea ecumenică (Ort., XXIII (1971), nr. 3, p. 505).*

Pr. Prof. Alexandru Moisiu, *Noi elemente în relațiile dintre Bisericile Ortodoxe și Mișcarea ecumenică* (Ort., XXIV (1972), nr. 1, p. 150—153).

Pr. D. Soare, *Contribuția Ortodoxiei la efortul ecumenist actual* (Rev. cit., p. 154—155).

Emilianos Timiadis, *Métropolit de Calabre, L'Orthodoxie face à l'Oecuménisme*: (Notă bibliografică, de Pr. Dumitru Soare) (S.T., XXIV (1972), nr. 1—2, p. 140—141).

(Autorul nesemnat), *Din viața Bisericilor Ortodoxe surori. — Patriarhia Alexandriei: Activități ecumenice* (B.O.R., XCI (1973), nr. 1—2, p. 17).

Drd. Viorel Ioniță, *Patriarhia de Alexandria, din 1920 pînă astăzi: Activitatea Patriarhiei de Alexandria în Mișcarea ecumenică* (B.O.R., XC (1972), nr. 5—6, p. 645—646).

3. Poziția și atitudinea Bisericilor Ortodoxe Române față de Mișcarea Ecumenică și Consiliul Ecumenic al Bisericilor

Schimb de corespondență irenică, la nivel înalt, la marile sărbători creștine (Nașterea Domnului, Anul Nou și Învierea Domnului) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 20; — nr. 5—6, p. 444; — nr. 11—12, p. 1116—1117; — LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 34; — nr. 3—4, p. 241—242; — nr. 5—6, p. 449; — nr. 11—12, p. 1137—1138; — XC (1972), nr. 1—2, p. 30; — nr. 3—4, p. 233—234; — nr. 5—6, p. 458—459; — nr. 11—12, p. 1147—1148; — XCI (1973), nr. 1—2, p. 26; — nr. 3—5, p. 270—271, 284).

Schimb de telegrame, la nivel înalt, cu prilejul unor evenimente din viața și activitatea ambelor părți (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 50; — XCI (1973), nr. 6, p. 537).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Temeiurile atitudinii Bisericii Ortodoxe Române față de dialogul ecumenic cu celelalte Biserici creștine: Rolul Mișcării ecumenice la înțelegerea, apropierea și unitatea creștinilor. Poziția și aportul Bisericii Ortodoxe Române în Consiliul Ecumenic al Bisericilor* (Ort., XXII (1970), nr. 1, p. 20—21).

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Relațiile ecumenice ale Bisericii Ortodoxe Române în ultimul sfert de veac: Poziția și activitatea ei în Consiliul Ecumenic al Bisericilor* (Ort., XXV (1973), nr. 2, p. 166—171).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea anului 1961: În legătură cu participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române la lucrările celei de-a treia Adunări Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor (New-Delhi, 18 noiembrie—6 decembrie 1961) (B.O.R., LXXX (1962), nr. 1—2, p. 176).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1962: În legătură cu participarea delegațiilor Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Comitetului Central și a unor comisii ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Paris, 30 iulie—16 august 1962). Vizita unor conducători ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor în țara noastră (8—14 noiembrie 1962). Invitația făcută Bisericii Ortodoxe Române de a trimite o delegație la Conferința «Credință și Constituție» (Montreal-Canada, 12—26 iulie 1963) (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 174—176).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1963: În legătură cu desemnarea și participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române pentru Conferința teologilor ortodocși și protestanți (Montreal-Canada, 6—11 iulie 1963) și la cea de-a patra Conferință «Credință și Constituție» (Montreal, 12—26 iulie 1963) (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 5—6, p. 576; — nr. 11—12, p. 1240—1241).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1963: În legătură cu contribuția Bisericii Ortodoxe Române la bugetul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, pe anul 1964 și următorii. Participări la unele lucrări ale Consiliului Ecumenic (Canada, S.U.A. și Franța, 26 august—7 septembrie 1963; — Bossey-Elveția, 7—9 iulie 1963; — Rochester-S.U.A., 26 august—2 septembrie 1963) (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 11—12, p. 1238, 1241, 1245).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea anului 1964: În legătură cu participarea unor delegații ale Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Consultării asupra problemei dezarmării, în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Geneva, 16—18 iunie 1964), la întrunirile ecumenice de la Aarhus-Danemarca (1964), la lucrările grupei de studii patristice; la lucrările Comisiei pentru «Credință și Constituție»; la consul-

țarea Diviziei pentru misiune și evanghelizare și la lucrările Comitetului de direcție al Institutului Ecumenic de la Bossey (31 august—4 septembrie 1964) (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 11—12, p. 1175—1177).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea anului 1965: În legătură cu participarea delegatului ortodox român la sesiunea de lucru a Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Enugu-Nigeria, 12—21 ianuarie 1965) (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 3—4, p. 367).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea anului 1965: Participări la lucrările Comitetului de lucru al Comisiei «Credință și Constituție» (Bad-Saarow, R. D. Germană, 9—12 iulie 1965); la lucrările Comisiei Bisericilor pentru afacerile internaționale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Geneva, 9—12 iulie 1965); la lucrările Conferinței de la Institutul Ecumenic de la Bossey: «Opera de împăcare a lui Dumnezeu astăzi printre popoare» (28 iunie—3 iulie 1965); la sesiunea de lucru a Comitetului de conducere al Institutului ecumenic de la Bossey (4—7 septembrie 1965) (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 11—12, p. 1174—1175).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1966: Participarea și contribuția reprezentantului nostru la sesiunea Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Geneva, 8—17 februarie 1966) (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 611).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1966: Despre vizitarea sediului Consiliului Ecumenic al Bisericilor de către Prea Fericitul Patriarh Justinian (28—30 VI 1966); participarea unor delegații ortodoxe române la lucrările sesiunii Comitetului de lucru al Comisiei «Credință și Constituție» (Moscova, 25—31 VIII 1966); la Conferința Mondială «Biserica și Societatea» (Geneva, 12—26 iulie 1966), precum și despre cererea Consiliului Ecumenic al Bisericilor privind contribuția Bisericii Ortodoxe Române la a patra Adunare generală de la Uppsala (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 11—12, p. 1045, 1048—1049).

Sfântul Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1967: În legătură cu participarea unor delegați ai Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Conferinței pentru «Dreptatea internațională și reconciliere» (Bossey, 26—30 iunie 1967); la lucrările Adunării generale a Comisiei «Credință și Constituție» (Bristol, 26 iulie—9 august 1967); și la lucrările sesiunii anuale a Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Heraklion, 11—26 august 1967) (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1301).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1968: În legătură cu participarea delegației Bisericii noastre la lucrările celei de a IV-a Adunări generale și la celelalte lucrări, de la Uppsala, ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 11—12, p. 1444—1445).

Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1969: În legătură cu participarea delegației ortodoxe române la lucrările Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Canterbury, 1—23 august 1969) (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1299—1301).

(Autorul nesemnat), *Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în întruniri intercreștine. — Vizita Prof. Carnegie Samuel Calian de la Seminarul teologic al Universității din Dubuque-Iowa (S.U.A.): Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române față de unele probleme ale ecumenismului contemporan (din răspunsurile Prea Fericitului Patriarh Justinian)...* (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 48—49).

Prof. N. Chițescu, *Vizita Prof. Acad. Dr. J. Robert Nelson, președintele Comitetului de lucru al Comisiei «Credință și Constituție»*: Făcută Bisericii Ortodoxe Române între 6 și 10 martie 1970 (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 3—4, p. 299—300).

Dr. Gabriel Popescu, *Das gegenseitige Sich-Kennen und der Okumenismus der Gegenwart-Zeugnisse dem Leben der Orthodoxen Kirche Rumäniens (Cunoașterea reciprocă și ecumenismul creștin contemporan. Mărturii din viața Bisericii Ortodoxe Române)*: (Notă bibliografică, de P. I. D.) (S.T., XXII (1970), nr. 3—4, p. 322—323).

Pr. Prof. Dumitru Călugăr, *Educația religioasă-creștină în spirit ecumenist. Inițiative și realizări ale Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1246—1258).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1970: În legătură cu participarea reprezentanților Bisericii noastre la lucrările colocviului organizat de SODEPAX; la sesiunea Comitetului de lucru al Comisiei «Credință și Constituție» și la Consultația asupra temei «Catolicitate și Apostolici-

tate»; și la Consultația organizată de Comisia «Credință și Constituție», cu privire la data comună a Paștilor (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1312—1313).

Pr. Gh. C u n e s c u, *Gala Galaction, precursor al ecumenismului actual* (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 5—6, p. 660—664).

(Autorul nesemnat), *Vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române de către secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Dr. Eugène Carson Blake* (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 9—10, p. 946—948).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1971: În legătură cu participarea delegației Bisericii noastre la lucrările Conferinței «Euharistie și Ecumenism», organizată de Institutul ecumenic nordic la Turku-Finlanda. Vizita în țara noastră a secretarului general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Dr. E. C. Blake, prilej de adîncire a contactelor Bisericii Ortodoxe Române cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Participarea delegațiilor Bisericii Ortodoxe Române la lucrările sesiunii Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Addis Abeba, 10—21 ianuarie 1971); la sesiunea Comisiei «Credință și Constituție» (Heverlée, 2—12 august 1971); și la sesiunea Comitetului Executiv al Comisiei pentru problemele internaționale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Geneva, 8—12 iulie 1971) (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 11—12, p. 1303—1304).

(Autorul nesemnat), *Primirea preoților din Capitală de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în ziua întâi de Paști*: Una din coordonatele lucrării Prea Fericirii Sale — slujirea aspirației ecumeniste (din cuvîntul reprezentantului preoțimii). Datoria Bisericii Ortodoxe Române de a promova un ecumenism integral (din cuvîntul festiv al Prea Fericirii Sale) (B.O.R., XC (1972), nr. 3—4, p. 236—237, 242—244).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1972: În legătură cu participarea reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, de la Utrecht, cu tema «Angajați în slujirea comunității frățești» (13—23 august 1972) (B.O.R., XC (1972), nr. 11—12, p. 1325—1326).

Pr. Prof. Ioan G. C o m a n, *Participarea Preotului Profesor Ioan G. Coman la activitatea Institutului Ecumenic de cercetări teologice de la Ierusalim-Tantur* (B.O.R., XCI (1973), nr. 3—5, p. 296—299).

Vezi și: *Capitolele anterioare* (Cadrul istoric, organizatoric, administrativ și teologic documentar; — Poziția și atitudinea Bisericii Ortodoxe față de Mișcarea ecumenică și Consiliul Ecumenic al Bisericilor).

4. *Ecumenism local interconfesional al Bisericii Ortodoxe Române, în contemporaneitate*

a) *Privire de ansamblu*

Noua lege a cultelor: Raporturile dintre culte (B.O.R., LXVI (1949), nr. 5—8, p. 386—387).

Pr. Prof. Liviu S t a n, *Legea cultelor în R.P.R.*: Raporturile interne dintre culte (S.T., I (1949), nr. 9—10, p. 858—862).

Prof. Dr. Ludwig B i n d e r, *Învățămintul teologic din țara noastră în slujba bunelor raporturi dintre culte*: (Notă bibliografică, de Ierom. Veniamin Micle) (S.T., XXII (1970), nr. 7—8, p. 613—614).

Diac. Conf. Ion B r i a, *Probleme și preocupări în Mișcarea ecumenică de azi*: Accentuarea ecumenismului pe plan local și a corelației dintre mișcare pentru unitate și cooperare a Bisericilor în problemele umane ale societății de azi (Ort., XXIII (1971), nr. 3, p. 496—499).

(Autorul nesemnat), *Primirea preoților din Capitală de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în ziua întâi de Paști*: Ecumenismul intern sau local care a luat o amploare deosebită în vremea arhipăstoririi Prea Fericirii Sale (din cuvîntul reprezentantului preoțimii Capitalei) (B.O.R., XC (1972), nr. 3—4, p. 237).

Pr. Conf. Ștefan A l e x e, *Relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu celelalte culte religioase din țara noastră. — Ecumenismul local* (Ort., XXV (1973), nr. 2, p. 193—209).

b) *Contacte și relații directe între Biserica Ortodoxă Română și celelalte culte religioase creștine din țară*

Schimb de corespondență protocolară între Prea Fericitul Patriarh Justinian și ceilalți șei de culte religioase, din R. S. România, la marile sărbători creștine (Naște-

rea Domnului, Anul Nou și Învierea Domnului) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 22; — nr. 5—6, p. 446; — LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 36; — nr. 5—6, p. 451—452; — XC (1972), nr. 1—2, p. 32; — nr. 5—6, p. 461—462; — XCI (1973), nr. 1—2, p. 29; — nr. 3—5, p. 286—287).

Schimb de corespondență protocolară, la nivel înalt, la diferite evenimente din viața și activitatea cultelor din țara noastră și a conducătorilor lor (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 50—51; — XCI (1973), nr. 6, p. 539—542).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1970: În legătură cu călătoria comună între reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române și cel al Bisericii Evanghelice C.A. din Sibiu, în unele țări din Europa și America de Nord, în scopul stabilirii de contacte cu organizații religioase și Biserici din străinătate (26 iunie—17 august 1970) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1324).

(Autorul nesemnat), *Dr. Kiss Elek, episcopul Bisericii Unitariene din R. S. România*: Participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la ceremonia înmormântării acestuia (B.O.R., XC (1972), nr. 1—2, p. 62—63).

(Autorul nesemnat), *Alegerea și instalarea noului Episcop al Bisericii Unitariene din R. S. România, Dr. Kovács Lajos* (19 octombrie 1972): Participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române, cu acest prilej (B.O.R., XC (1972), nr. 5—6, p. 512—513).

(Autorul nesemnat), *Participarea Prea Fericitului Patriarh Justinian la sărbătorirea Eminenței Sale Dr. Moses Rosen, Șef-Rabinul Cultului Mozaic din R. S. România, cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani* (30 iulie 1972): Cuvîntul omagial al Prea Fericirii Sale cu acest prilej (B.O.R., XC (1972), nr. 7—8, p. 689—690).

Pr. Dumitru Soare, Omagierea Prea Fericitului Patriarh Justinian la Episcopia Reformată din Cluj (Ort., XXIV (1972), nr. 3, p. 499—500).

c) Constături interconfesionale locale

Diac. Asist. Ion Bria, Sensul activ al iubirii creștine. Conferința teologică interconfesională de la Sibiu (1 decembrie 1969) (Ort., XXII (1970), nr. 1, p. 62—70).

(Autorul nesemnat), *Conferința teologică interconfesională de la Cluj*: Probleme imperioase ale ecumenismului local contemporan desprinse din cele trei referate susținute: «Spre o societate mai dreaptă»; «Ecumenismul creștin și unitatea lumii» și «Responsabilitatea creștinilor în probleme actuale ale omenirii» (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 40—48).

(Autorul nesemnat), *Conferința teologică interconfesională de la Sibiu*: Tema dezbătută fiind «Slujitori ai lui Dumnezeu, slujitori ai oamenilor» (16 aprilie 1970) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 3—4, p. 321—327).

Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1970: În legătură cu întâlnirea între teologii ortodocși români și luterani (Sibiu, 30 septembrie 1970) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1327).

Pr. Dumitru Soare, Conferința teologică interconfesională de la București (3 decembrie 1970): S-au dezbătut trei teme: «Unitate în pluralitate»; «Biserica și criza eticii» și «Cadrul și perspectivele dialogului interreligios» (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1158—1166).

(Autorul nesemnat), *Conferința teologică interconfesională de la Sibiu*: În cadrul acestei conferințe s-au dezbătut trei teme: «Etica solidarității și întrajutorării», «Libertate și responsabilitate etică în contemporaneitate» și «Ecumenismul creștin și unitatea lumii» (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 7—8, p. 778—780).

Pr. Conf. Ștefan Alexe, Conferința interteologică de la Institutul teologic din București (18 aprilie 1972) (B.O.R., XC (1972), nr. 3—4, p. 303—307).

(Același autor), *Conferința interteologică de la Cluj* (31 mai 1972) (B.O.R., XC (1972), nr. 5—6, p. 524—530).

(Autorul nesemnat), *Conferința teologică interconfesională de la Sibiu, cu tema «Sensul și importanța Ecumenismului practic»* (Sibiu, 23 ianuarie 1973) (S. T., XXV (1973), nr. 1—2, p. 116—118).

Pr. Lect. Gabriel Popescu și Pr. Asist. Dumitru Radu, Conferința teologică interconfesională de la Institutul teologic universitar din București (S. T., XXV (1973) nr. 5—6, p. 421—424).

Ecumenism local interconfesional în alte țări

Anca Manolache, *Spre un ecumenism local spaniol* (Ort., XXIII (1971), nr. 2, p. 301—303).

5. Poziția și atitudinea Bisericii Romano-Catolice față de Mișcarea ecumenică și Consiliul Ecumenic al Bisericilor

Pr. Asist. Dumitru Popescu, *Ecleziologia romano-catolică după documentele celui de-al doilea Conciliu de la Vatican și ecourile ei în teologia contemporană: Ecumenismul romano-catolic* (Ort., XXIV (1972), nr. 3, p. 397—410, 433—441).

Diac. Conf. Ion Bria, *Probleme și preocupări în Mișcarea ecumenică de azi: Problema admiterii Bisericii Romano-Catolice în Consiliul Ecumenic al Bisericilor* (Ort., XXIII (1971), nr. 3, p. 493—496).

(Autorul nesemnă), *Din viața Bisericilor Ortodoxe de peste hotare. — Patriarhia Moscovei: Lucrările Comisiei mixte a Consiliului Ecumenic al Bisericilor și a Bisericii Romano-Catolice, de la Lavra Troița-Serghieva din Zagorsk (29 septembrie—3 octombrie 1969) pentru problemele mărturiei creștine și ale prozelitismului* (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 62).

6. Rolul și importanța Mișcării ecumenice și al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, în viitor

Diac. Conf. Ion Bria, *Probleme și preocupări în Mișcarea ecumenică de azi: Considerații introductive. Precizarea scopului final al Mișcării ecumenice — «către un conciliu universal al Bisericilor» — și a rolului Consiliului Ecumenic al Bisericilor în perspectiva acestui scop* (Ort., XXIII (1971), nr. 3, p. 488—490).

Michel van Paris, *Le rôle de la théologie patristique dans l'avenir de l'oecuménisme: Răspuns la două întrebări: «Ce rol va trebui să-și asume teologia în viața și în activitatea ecumenică viitoare și ce poate aștepta ecumenismul de la teologie și de la teologi?» și «locul ce se rezervă teologiei Sfinților Părinți în această teologie» în perspectiva necesității studierii teologice a ecumenismului de astăzi și de mâine* (Recenzie, de Paraschiv V. Ion) (Ort., XXIII (1971), nr. 2, p. 243—247).

Mitropolit G. Khodre, *Christianisme dans un monde pluraliste. L'économie du Saint-Esprit: Este necesară o nouă «misiologie» sub conducerea Sfântului Duh* (Notă bibliografică, de Diac. P. I. David) (S. T., XXIII (1971), nr. 9—10, p. 737).

E. Lanne, *Foi et Constitution à Louvain et l'avenir de l'oecuménisme: Se evidențiază numai, aspectele majore ale Conferinței de la Louvain (a Comisiei Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru «Credință și Constituție, 2—13 august 1971), care pot fi socotite orientări pentru acțiunile ecumeniste viitoare* (Recenzie, de P.V.I.) (Ort., XXIV (1972), nr. 2, p. 261—265).

B. — ECUMENISM INTERRELIGIOS

1. Pe plan mondial

Vezi: *Dialog ecumenic (Dialog interreligios); — Ecumenism intercreștin (Cadrul istoric, organizatoric, administrativ și teologic documentar)*

2. Pe plan local

Ecumenismul local interreligios al Bisericii Ortodoxe Române în contemporaneitate

— *Privire de ansamblu*

Noua lege a cultelor: Raporturile dintre cultele religioase (creștine și necreștine) din țara noastră (B.O.R., LXVI (1948), nr. 5—8, p. 386—387).

Pr. Prof. Liviu Stan, *Legea cultelor în R.P.R.: Raporturile interne dintre cultele (creștine și necreștine) din țara noastră, rînduite prin lege* (S. T., I (1949), nr. 9—10, p. 858—862).

— *Contacte și relații directe între Biserica Ortodoxă Română și celelalte culte religioase necreștine din țară, la diferite evenimente și aniversări din viața lor*

Schimb de corespondență protocolară, între Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și șefii de culte religioase necreștine din țară, la marile sărbători creștine

(*Nașterea Domnului, Anul Nou și Învierea Domnului*) (B.O.R., LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 22; — nr. 5—6, p. 446; — LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 36; — nr. 5—6, p. 451—452; — XC (1972), nr. 1—2, p. 32; — nr. 5—6, p. 461—462; — XCI (1973), nr. 1—2, p. 29; — nr. 3—5, p. 286—287).

Schimb de telegrame, la nivel înalt, la diferite evenimente din viața și activitatea Bisericii Ortodoxe Române și Cultul Mozaic (B.O.R., LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 51; — XC (1972), nr. 7—8, p. 685).

EGALITATE

1. Egalitatea oglindită în Sfânta Scriptură

Drd. Gheorghe Bogdaproste, *Valoarea moral-socială a «Cărții Psalmilor»*: Egalitatea dintre oameni (S. T., XXII (1970), nr. 1—2, p. 114—116, 117).

2. Egalitatea oglindită în opera Sfinților Părinți

† Antonie Plămădeală, *Episcop-vicar patriarhal, Biserica slujitoare în Sfânta Scriptură, în Sfânta Tradiție și în teologia contemporană: Principiile slujirii în opera Sfântului Ioan Gură de Aur = egalitatea tuturor oamenilor* (S. T., XXIV (1972), nr. 5—8, p. 393—395).

3. Egalitatea oglindită și subliniată în teologia ortodoxă română

Diac. Prof. Ioan Zăgreanu, *Preocupări și probleme de morală creștină în teologia ortodoxă română: Egalitatea* (S. T., XXIII (1971), nr. 3—4, p. 181).

Drd. Haddis Yeshanew, *Obiective morale și umanitare în predica actuală a Bisericii Ortodoxe Române: Egalitatea ființială a oamenilor* (S. T., XXIII (1971), nr. 5—6, p. 383—384).

Prof. Constantin Pavel, *Probleme de morală creștină în preocupările teologilor ortodocși români: Morala creștină și drepturile fundamentale ale popoarelor: egalitatea etc.* (S. T., XXIII (1971), nr. 7—8, p. 459—460).

EREZII

Prof. Teodor M. Popescu, *Privire istorică asupra schismelor, ereziilor și sectelor — Cauzele sociale ale apariției lor: Ereziile și cauzele apariției lor în decursul timpului* (S. T., II (1950), p. 347—394).

Marcel Richard, *Le traité de Georges hiéromoine sur les hérésies: O prezentare analitică a tratatului ereziologic al ieromonahului Gheorghe din veacul al VII-lea (Notă bibliografică, de P.V.I.)* (S. T., XXIII (1971), nr. 7—8, p. 586—587).

Asterios Argyrion, *Remarques sur un «Traité contre les hérésies latines» attribué à Anastasios Gordios: (Notă bibliografică, de P.V.I.)* (Rev. cit., p. 587—588).

ESENIENII

C. Daniel, *Esséniens et Eunuques (Matthieu XIX, 10—12): Cîteva date despre esenieni* (Notă bibliografică, de C. B.) (S. T., XXII (1970), nr. 1—2, p. 132—133).

(Același autor), *«Irodieni» — denumire a esenienilor din Noul Testament* (S. T., XXII (1970), nr. 7—8, p. 528—546).

(Același autor), *Vederea lui Dumnezeu în Noul Testament și teofaniile esenienilor: Despre secta iudaică a esenienilor și falsele lor teofanii* (S. T., XXV (1973), nr. 3—4, p. 193—206).

ESHATOLOGIE CREȘTINĂ

1. Despre eshatologia creștină, în general

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Preocupări patristice în literatura teologică românească: Contribuții la afirmarea și lămurirea unor teme patristice actuale: eshatologie etc.* (S. T., XXIII (1971), nr. 5—6, p. 327—328).

2. Învierea morților

Claude Tresmontant, *Le problème de l'âme: Problema învierii (după opinia romano-catolică)* (Recenzie, de Constantin Iana) (Ort., XXIII (1971), nr. 2, p. 235—236).

3. A doua venire a Domnului și «sfârșitul» lumii

Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *Venirea a doua a Domnului. Împărăția de o mie de ani: Parusia lui Hristos și «sfârșitul» lumii* (S. T., XXIV (1972), nr. 1—2, p. 12—18).

Erich Gascher, *Frage und Antwort. Studien zur Theologie und Religionsgeschichte (Întrebare și răspuns. Studii cu privire la teologia și istoria religiilor): Probleme ale așteptării viitorului după Marcu XIII, 32 și Matei XXIV, 36 — problema despre așteptarea Parusiei, încadrată în tema generală a așa-numitei eshatologii consecvente (după teologia protestantă) (Recenzie, de Pr. Prof. Corneliu Sîrbu) (Ort., XXIII (1971), nr. 2, p. 240).*

Jean-Marie van Cangh, *La Galilée dans l'Évangile de Marc: un lieu théologique: Textul din Marcu XVI, 7 la baza tezei susținută de E. Lohmeyer, că parusia trebuie așteptată în Galileea — comentariu pe seama acestei teorii (Notă bibliografică, de Pr. C. Gheorghe) (S. T., XXV (1974), nr. 5—6, p. 432—434).*

4. Milenarismul sau hiliasmul și combaterea lui

Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *Venirea a doua a Domnului. Împărăția de o mie de ani: Despre așa-zisa «împărăție de o mie de ani» (S. T., XXIV (1972), nr. 1—2, p. 18—23).*

ESTETICĂ

1. Teologia frumosului

Ion V. Paraschiu, *Teologia frumosului: Prezentarea referatelor susținute la «zilele teologice» de la Massy-Franța (1968), în cadrul dezbaterii temei «frumosul din punct de vedere teologic» (Notă bibliografică) (S. T., XXII (1970), nr. 1—2, p. 145).*

Hans Urs von Balthasar, *La gloire et la croix. Les aspects esthétiques de la Révélation: Confruntarea frumuseții și a revelației divine din perspectiva teologiei dogmatice; tipologie a raportului dintre frumusețe și revelație și confruntarea esteticii filozofice și a esteticii teologice (Notă bibliografică, de Pr. Prof. Corneliu Sîrbu) (S. T., XXIII (1971), nr. 5—6, p. 412—412).*

2. Estetica în lume

(Autorul nesemnat), *Însemnări din viața Patriei: Al VII-lea Congres Internațional de Estetică (B.O.R., XC (1972), nr. 7—8, p. 770—771).*

ETICĂ

1. Etică socială creștină

Bernard-Dominique Dupuy, *Der Konstitutive Charakter der Ethik im christlichen Glaubensbekenntnis (Characterul constitutiv al Eticii în mărturisirea de credință creștină): (Notă bibliografică, de Prof. O. Bucevschi) (S. T., XXII (1970), nr. 3—4, p. 323—324).*

Roger Mehl, *Pour une éthique sociale chrétienne: O problemă controversată, și actuală a teologiei protestante, căutând să precizeze sarcina unei etici care să se ocupe de problemele cele mai concrete ale existenței sociale, dar în același timp «să rămână riguros teologică, adică hristologică» (Recenzie, de Prof. Const. Pavel) (Ort., XXII (1970), nr. 1, p. 115—119).*

Heinz-Dietrich Wendland, *Ökumenische Sozialethik?: Etica socială creștină este ecumenică în măsura în care dă dovadă cu cuvântul și cu fapta despre iubirea de om în toate situațiile istorice păstrându-i și apărându-i drepturile în orice împrejurare și împotriva oricui) (Notă bibliografică, de Prof. O. Bucevschi) (S. T., XXII (1970), nr. 9—10, p. 760—761).*

John C. Bennett, *L'éthique sociale chrétienne dans un monde en transformation: Un grup de 15 studii ale mai multor teologi de confesiuni diferite în care sînt înfățișate diferite aspecte ale raportului dintre Biserică și societate în epoca noastră — o cercetare teologică și ecumenică asupra problemelor etice ale lumii contemporane în plină transformare, în raport cu punctul de vedere al moralei creș-*

tine (o chemare și o datorie nouă a creștinismului de a răspunde la marile întrebări ale omului modern și de a transmite într-un mod corespunzător mesajul Evangheliei într-o astfel de lume) (Recenzie, de Pr. Vasile Coman) (*Ort.*, XXIII (1971), nr. 1, p. 99—105).

«*Simposio Cristiano*»: Rezumat la studiul de etică creștină a prof. de filozofie Costas C. Tsiropulos, *La dignità umana* — în care se analizează și explică originea greacă a noțiunii de demnitate (Recenzie, de Pr. Vasile Ignătescu) (*Ort.*, XXIV (1972), nr. 1, p. 61).

2. «Etica situației»

Doz. Dr. Horst G. Pöhlmann, *Ethik zwischen Tradition und situation*: Necesitatea și valabilitatea practică a «eticii situației» în contextul vremii, căreia teologia protestantă îi acordă credit, în bună parte, dar pe care i l-a refuzat oficial (1956) Biserica Romano-Catolică și pe care nu i-l acordă nici teologia ortodoxă. Prezentarea ideilor principale ale studiului «etica situației» (Notă bibliografică, de Prof. O. Bucevschi) (*S. T.*, XXIV (1972), nr. 3—4, p. 288—289).

3. Concepția etică a unor școli sociologice și filozofice străine

Stelian Stoica, *Etica durkheimistă*: «Orice regulă morală este produsul unor factori sociali determinați» — concepția etică a școlii sociologice franceze, combătută prin dovedirea imposibilității reducerii științei moralei la cea a moralei sociologice (Notă bibliografică, de Diac. Prof. Ioan Zăgoreanu) (*S. T.*, XXIV (1972), nr. 3—4, p. 302—303).

Florica Neagoe, *Arthur Schopenhauer, Filozofie și etică*: Concepția etică a lui Schopenhauer (Notă bibliografică, de Diac. Prof. Ioan Zăgoreanu) (*Rev. cit.*, p. 305—306).

EUNUCII

C. Daniel, *Esséniens et Eunuques (Matthieu XIX, 10—12)*: Date despre eunucii menționați în Evanghelia după Matei (Notă bibliografică, de C. B.) (*S. T.*, XXII (1970), nr. 1—2, p. 132—133).

EVANGHELIȘTII

Pr. Constantin Gheorghe, *Harismele după epistolele Sfântului Apostol Pavel*: Evangheliștii — un grup de harismatici (*S. T.*, XXV (1973), nr. 1—2, p. 26).

Vezi și — *Ucenicii Mîntuitorului (Cei 70 de ucenici)*

EVUL MEDIU

(De la căderea Imperiului roman de Apus, 476 d.Hr., pînă la Renaștere, secolul XV)

Jacques Le Goff, *Civilizația Occidentului medieval*: Se tratează evoluția istorică a evului mediu și apoi civilizația medievală (Recenzie, de Pr. Prof. Ioan I. Rămureanu) (*Ort.*, XXIV (1972), nr. 2, p. 265—270).

Johan Huizinga, *Amurgul evului mediu*: Un studiu aprofundat cu privire la formele de viață și de gândire din secolele al XIV-lea și al XV-lea în Franța și în Țările de Jos, cu caracterizări și concluzii de interes deosebit pentru înțelegerea uneia din epocile cele mai frămîntate și mai pline de contrast pe care le-a cunoscut omenirea (Recenzie, de Pr. Dumitru Soare) (*Ort.*, XXII (1970), nr. 3, p. 446—452).

Pr. Alexandru-Armand MUNTEANU

Diac. N. MOLDOVEANU

CÎNTĂRI LITURGICE LA SFINTELE PAȘTI
PRELUCRĂRI-ARMONIZĂRI-TRANSPUNERI PENTRU COR BĂRBĂTESC

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ
BUCUREȘTI — 1975

ZIUA ÎNVIERII

glas V

arm. NICOLAE LUNGU

(transpusă pentru cor bărbătesc de NICU MOLDOVEANU)

Ten. I.
II.

Bar.
Bas

Zi - ua în - vi - e

Zi - ua în - vi - e

și să ne lu - mi - nă - m cu

rii și să ne lu - mi - nă - m, să ne lu - mi -

rii și să ne lu - mi - nă - m,

prăz - nu - i re

nă - m cu prăz - nu - i re și u - nii pe

să ne lu - mi - nă - m cu prăz - nu - i re și u -

al ții să ne îm - bră

nii pe al ții să ne îm - bră - ții -

ți șăm; să zi - cem

șăm, să ne - m - bră - ții - șăm; să zi - cem

fra-ți lor și ce-lor ce ne u-

răsc-pe noi să ier-tăm toa-te

pen-tru în-vi-e re

și a-șa să stri-găm: Hris-tos a în-vi-at din morți,

Hris-tos a în-vi-at din morți, Hris-

at Hris-tos, Hris-tos, Hris-tos a-n-vi-

at Hris - tos a în - vi - at din

at Hris - tos a în - vi - at din

morți cu moar - tea pe moar - te căl -

morți cu moar - tea pe moar - te căl -

cînd și ce - lor din mor - mîn

cînd și ce - lor din mor - mîn

turi vi - a - ță

turi vi - a - ță

dă ru - in du - le.

dă - ru - ind, dă - ru - in - du - le.

ÎNGERUL A STRIGAT

glas III

arm. NICU MOLDOVEAŢU

(melodia de PROTOS. VARLAAM BARANCESCU)

Moderato

The musical score is written for Tenor (I and II) and Baritone (I and II) voices, with piano accompaniment. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The tempo is marked 'Moderato'. The score consists of five systems of music. Each system has a vocal line and a piano accompaniment line. The lyrics are in Romanian and describe the Angel's call to the dead.

Ten. I
II

Bar. I
II

p

În — ge — rul a stri — gat că — tre cea pli — nă de

da — ruri, Cu — ra — tă Fe — cioa — ră :

Cu — ra — tă Fe — cioa — ră :

Bu — cu — ră — te! Şi ia — ră zic bu — cu — ră

Bu — cu — ră — te! Şi ia — ră zic bu — cu — ră —

te că Fi — ul tău a în — vi — at a tre

te că Fi — ul tău a în — vi — at a tre

ia zi — din mor — mînt şi pe morţi i-a în — vi —

ia zi — din mor — mînt şi pe morţi i-a în — vi —

at Ve - se - li - ti - vă

po - poa - re - lor, po - poa - re - lor.

Lu - mi - nea - ză - te, lu - mi - nea - ză - te

no - u - le I - e - ru - sa - li - me că sla - va

Dom - nu - lui pes - te ti - ne

a ră - să - rit. Sal - tă a -

cum și te bu-cu-ră Si-oa-ne
Sal-tă a-cum și te bu-cu-ră Si-oa-ne

iar tu Cu-ra tă
iar tu Cu-ra tă

Năs-că-toa re de Dum-ne-zeu
Năs-că-toa re de Dum-ne-zeu

ve-se-leș te te în-tru în-vi-
ve-se-leș te te în-tru în-vi-

e-rea ce lui năs-cut,
e-rea ce lui năs-cut,

năs-cut al tău.
năs-cut al tău,

HRISTOS DIN MORȚI A ÎNVIAT

D.G. KIRIAC

(aranjat pentru cor bărbătesc de NICU MOLDOVEANU)

Ten. I
II

1. Hris-tos din morți a în-vi-at,
El n-ar fi ve-nit
moar-te să-n-vi-em } Hris-tos a în-vi-
morți a în-vi-at

Bar.
Bas

at, Hris-tos a în-vi-at de Ti-ne să ne-a-pro-pi-
și lu mea-n-trea-g-a lu-mi-
nici lu-mea n-ar fi mîn-tu-
în veci să fi-e lă-u-

nat.
it.
em.
dat

A-de-vă-rat a în-vi-at.

1.2.3

2. Și da-că
3. Fă ca din
4. Hris-tos din

at.

4

HRISTOS A ÎNVIAT

***

1

Moderato

Ten. I
II

Hris-tos a în-vi-at din morți cu

Bar.
Bas

Hris-tos a în-vi-at din morți cu

moar-tea pre moar-te căl - cînd și ce - lor din mar-

moar - tea pre moar - te căl - cînd și ce - lor din mar-

mîn - turi vi - a - ță dă - ru - in - du - le.

mîn - turi vi - a - ță dă - ru - in - du - le.

2 Allegro moderato

AL. PODOLEANU -
NICOLAE LUNGU

Hris-tos a în - vi - at din morți cu moar-tea pre

Hris - tos a în - vi - at din morți cu moar - tea pre

moar - te căl - cînd și ce - lor din mor - mîn -

moar - te căl - cînd și ce - lor din mor - mîn -

turi vi - a - ță dă - ru - in - du - le.

turi vi - a - ță dă - ru - in - du - le.

LUMINĂ LINĂ

glas VIII

arm. NICU MOLDOVEANU

(melodie psaltică de FILOTEI MOROȘANU)

Ten. I
II

Lu - mi - nă li - nă a sfin - tei sla - vei a

Bar.
Bas

Lu - mi - nă li - nă a sfin - tei sla - vei a

Ta - tă - lui ce - resc, ce - lui fă - ră de moar - te; a

Ta - tă - lui ce - resc, ce - lui fă - ră de moar - te; a

Sfin - tu - lui, Fe - ri - ci - tu - lui I - i - su - se Hris -

Sfin - tu - lui, Fe - ri - ci - tu - lui I - i - su - se Hris -

toa - se, ve - nind la a - pu - sul soa - re - lui, vă -

toa - se, ve - nind la a - pu - sul soa - re - lui, vă -

zînd lu - mi - na cea de sea - ră, lă - u - dăm pe

zînd lu - mi - na cea de sea - ră, lă - u - dăm pe

Ta — tăl pe — Fi — ul și pe Sfin — tul

Ta — tăl pe Fi — ul și pe Sfin — tul

Duh — Dum — ne — zeu. *mf* Vred-nic ești în toa — tă vre —

Duh Dum — ne — zeu. *mf* Vred-nic ești în toa — tă vre —

mea a fi lă — u — dat de gla — suri cu — vi — oa — se,

mea a fi lă — u — dat de gla — suri cu — vi — oa — se,

Fi — ul lui Dum — ne — zeu cel ce dai vi —

Fi — ul lui Dum — ne — zeu cel ce — dai vi —

a — tă pen — tru a — ceas — ta lu — mea te mă —

a — tă pen — tru a — ceas — ta lu — mea te mă —

reș — te, Te mă — reș — te.

reș — te, Te mă — reș — te.

